

שבוע פרשת ויחי

(01 - 07 January 2023)

ח' - י"ד טבת תשפ"ג

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגֶךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבִהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּר וְהֶאֱדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִיָּדָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהַ עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בֶּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתְבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינוּ מִקְבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמוֹד: מַצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמֵתִי לִימֵי הַחוּדוּשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁכְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִנְיָן וּדְבָרָת בֶּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתְבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים
והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׁמַחְתִּי בְּאַמְרֵים לִי בֵּית
יְיָ יִגְלֶךְ: ב עֲמֻדֹת, הִיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם:
ג יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה בְּעִיר, שְׁחַבְרָה־לָּהּ יַחֲדָו:
ד שֵׁשׁ עָלוּ שְׂבָטִים שְׂבַט־יִזְחָל עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל
לְהַדוֹת, לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה, יֵשְׁבוּ כְּסֻאוֹת לְמִשְׁפָּט
כְּסֻאוֹת, לְבֵית דָּוִד: ו שְׁאֵלוּ, שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹו
אֲהַבְיָךְ: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילְךָ שְׁלוֹה, בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ:
ח לְמַעַן, אַחִי וְרַעִי אֲדַבְּרָה־נָּא שְׁלוֹם בְּךָ ט לְמַעַן,
בֵּית־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לָךְ:

קכא

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה
לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֱלֹהֵי־הַרִים
מֵאֵין יָבֹא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְיָ עֲשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ: ג אֲלֵי־תֵן לְמוֹט רִגְלֶךָ
אֲלֵי־נוֹם שְׁמֶרְךָ: ד הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא
יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְיָ שְׁמֶרְךָ יְיָ צִלְּךָ
עַל־יָד יְמִינְךָ: ו יוֹמָם הִשְׁמָשׁ לֹא־יִכְבֶּה
וְיָרַח בַּלֵּילָה: ז יְיָ יִשְׁמְרְךָ מִכָּל־דָּע
יִשְׁמַר אֶת־נַפְשְׁךָ: ח יְיָ, יִשְׁמַר־צִאֲתְךָ
וּבֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם.

סוף זמן קידוש לבנה: יום חמישי בערב, י"ב טבת

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז כסלו, תשי"ג
ברוקלין.
שלום וברכה!

נתקבל המברק בנוגע לבתו... תח"י והיום הגיעני ג"כ מכתבו מכ"ב כסלו, וכשהייתי על
הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע הזכרתי לרפואה קרובה ובטח לא
ימנע הטוב מלהודיעני בזה בהקדם.

ידוע בכ"מ אשר שמחה פורץ גדר, ולכן הי' מהנכון אשר הוא וב"ב ישתתפו, אם
בעצמם או ע"י סיוע עכ"פ להכנות דהתועדות חסידותיות הנערכים מזמן לזמן במקומם,
אשר זה ימחר ג"כ רפואת בתו תח"י.

להבא כשיכתוב ע"ד רפואתה, הלשון אצ"ל רמ"ח אברי, אלא בכל אברי, וכידוע.

בברכה שיבשר טוב בקרוב ממש.

תוכן עניינים



מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן

- 212 שולחן ערוך עם הערות וציורים
212 שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
216 תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 220 תורת חיים

אדמו"ר הצמח צדק

- 221 דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 222 תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 223 ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 224 ספר המאמרים - תרפ"ט
225 ספר השיחות ה'תש"ה - בלה"ק
227 אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 44 ילקוט לוי יצחק על התורה
46 ילקוט גאולה ומשיח על הפרשה
174 נביאים וכתובים
183 עין יעקב - מסכת ברכות
230 חומש לקריאה בציבור
236 קריאת התורה למנחה בשבת קודש
238 לוח זמנים
239 סדר הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה ואני נתתי לך, שבת פרשת ויחי, י"ד טבת, ה'תשל"ב ... 5

התוועדויות

- שיחת שבת פרשת ויחי, י"ד טבת, ה'תשנ"ה ... 15
משיחות ליל יום ג' פ' ויחי, עשרה בטבת
וש"פ ויחי, י"ד טבת ה'תשנ"ב ... 18

לקוטי שיחות

- ויחי, כרך טו, ג ... 30
ויחי, כרך טו, ד ... 36

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת ויחי ... 47
לוח לתהלים היומי ... 72
תניא יומי ... 73
לוח 'היום יום' ... 88

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם ... 91
שלושה פרקים ליום ... 95
פרק אחד ליום ... 149
ספר המצוות ... 173

לימוד מהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת שבת ... 176
גמרא עם ביאור - מסכת נדרים ... 184
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' ... 212

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יעקב אבינו מורה ליוסף לקבור אותו בארץ ישראל ואומר שבגלל זה וְאָנֹכִי
2 נָתַתִּי לְךָ שְׂכָם אֶחָד עַל אַחִיד (ומפרש רש"י: "שכס ממש, היא
3 תהיה לך חלק אחד יתירה על אחיד... דבר אחר: שכס אחד הוא הבכורה
4 שיטלו בניו שני חלקים ושכס הוא לשון חלק") אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיָּד
5 הָאֲמֹרִי בְּחֶרְבִי וּבְקִשְׁתִּי,¹
6 וְיָדוּעַ הַדְּיוּקִים בָּזָה שָׁלוֹת
7 המתעוררות כתוצאה מדיוק בלשון
8 הפסוק ב'דְּבָרֵי-אֱלֹקִים-חַיִּים'
9 דברי חסידות בדרושי מאמרי
10 החסידות של אדמו"ר הַזֶּקֶן²,
11 וְאָדְמוּ"ר הָאֲמִצְעִי³ וְהַצֵּמַח
12 צֶדֶק⁴ וְרַבּוּתֵינוּ נִשְׁיֹאֵינוּ
13 אדמו"רי חב"ד שְׁלֹא-חֲרִי-זָה⁵
14 ממלאי מקומם ברורות הבאים, דְּהֵנָּה
15 אֵיתָא בְּגִמְרָא⁶ על פסוק זה וְכִי
16 בְּחֶרְבּוֹ וּבְקִשְׁתּוֹ לָקַח וּכְבַשׁ
17 יעקב את שכס, וְהָלֹא כָּכָר נֶאֱמַר⁷
18 כִּי לֹא בְּקִשְׁתִּי אֲבִטָּח וְחֶרְבִי
19 לֹא תוֹשִׁיעֵנִי, אֲלֹא חֶרְבִי זֶה
20 תַּפְּלָה וְקִשְׁתִּי זֶה בְּקִשָּׁה, וְזֶהוּ
21 שְׁפָרְשׁ ה'מַרְגּוּם אוֹנֶקְלוֹס'⁸
22 כאן על המילים "בחרבי ובקשתי"
23 בַּצִּלוֹתִי וּבִבְעוֹתִי בתפילתי
24 ובבקשתי. וְצִרְיָה לְהִבִּין מֵהִי
25 שְׂיָכוּת עֲנָן זֶה של כיבוש העיר
26 שכס על-ידי תפילתו ובקשתו של יעקב
27 לְיוֹסֵף דְּוָקָא, דְּכַפְּשׁוּטוֹ הָלֹא
28 זָהוּ מֵה שְׂיַעְקָב אוֹמֵר לְיוֹסֵף
29 וְאָנִי נָתַתִּי לְךָ שְׂכָם אֶחָד גּו',
30 בְּחֶרְבִי וּבְקִשְׁתִּי, וּנְשָׁאלַת
31 השאלה: מֵהִי הַשְּׂיָכוּת והקשר
32 הפנימי המיוחד דַּעֲנִין הַתַּפְּלָה
33 לְיוֹסֵף דְּוָקָא יוֹתֵר מִלְּשָׂאָר
34 הַשְּׂבָטִים, והרי עניין התפילה הוא
35 נושא כללי ששייך לכל השבטים
36 במידה שווה וְגַם צִרְיָה לְהִבִּין את
37 המובן מפסוק זה שְׂהִשְׂיָכוּת
- ביאור בדרך אפשר של עניין התפילה לְיוֹסֵף אֵינָה כְּמוֹ שֶׁהוּא אֶחָד
מֵהַשְּׂבָטִים אֲלֹא כְּמוֹ שֶׁהוּא עַל אַחִיד, לְמַעַלָּה מֵאֲחִיו וְגַם
פרט זה צריך ביאור: מהו עניינו המיוחד של יוסף שבו יש מעלה ויתרון על
שאר השבטים "על אחיד", ומדוע הנושא קשור במיוחד לעניין התפילה? גַּם
צִרְיָה לְהִבִּין מֵדוּעַ נֶאֱמַר עֲנִין
הַתַּפְּלָה בַּפְּסוּק זֶה בְּלִשׁוֹן חֶרְבִי
וּבְקִשְׁתִּי, וּבְפֶרֶט דְּיִשְׁנָם בַּפְּסוּקִים
שׁוֹנִים כְּמָה שְׁמוֹת עַל עֲנִין
הַתַּפְּלָה, וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁸
עֶשֶׂר לְשׁוֹנוֹת נִקְרְאוּ תַּפְּלָה,
(שוועה, צעקה, נאקה, רינה, פגיעה,
ביצור, קריאה, ניפול, פילול,
תחנונים) וְהִיא יָכוֹל יַעֲקֹב אֲבִינוּ
לֹמַר לְשׁוֹן אַחֵר שְׁמוּרָה עַל
עֲנִין הַתַּפְּלָה, וְלָמָּה אוֹמֵר
דְּוָקָא את הביטוי בְּחֶרְבִי
וּבְקִשְׁתִּי. וּבְפֶרֶט שׁוּז לְשׁוֹן
שֶׁאִפְשָׁר לְטַעוֹת בָּה עַד כִּדִּי כַךְ
שֶׁבְּגִמְרָא צִרְיָה לְהִבִּיא רֵאזִיה
מֵהַפְּסוּק כִּי לֹא בְּקִשְׁתִּי
אֲבִטָּח וְכו' שְׁאִין הַפְּנִיָּה
לְחֶרֶב וְקִשְׁתִּי מִמֶּשׁ אֲלֹא
לְתַפְּלָה, שְׁמִזָּה מוֹכֵן שְׁמַצְד־
עֲצָמוֹ לֹלֵא הַהוֹכָחָה שֶׁבְּגִמְרָא הָיָה
מְפָרְשִׁים חֶרְבִי וּבְקִשְׁתִּי
כַּפְּשׁוּטוֹ, וְלֹא הֵינִי יוֹדְעִים
שֶׁהוֹנָה לְתַפְּלָה וְאִם כֵּן לָמָּה
לֹא נֶאֱמַר מִלְּכַתְחִילָה בְּלִשׁוֹן
שְׁמִשְׁמַעוֹת הַפְּשׁוּטָה הִיא
עֲנִין הַתַּפְּלָה. וְעוֹד יוֹתֵר
קִשָּׁה לְהִבִּין מֵדוּעַ נֶקַט כֵּן בְּלִשׁוֹן זֶה
לְשׁוֹנוֹת נִקְרְאוּ תַּפְּלָה, וְהִיא יָכוֹל לֹמַר לְשׁוֹן אַחֵר שְׁמוּרָה עַל עֲנִין הַתַּפְּלָה,
וְלָמָּה אוֹמֵר בְּחֶרְבִי וּבְקִשְׁתִּי. וּבְפֶרֶט שֶׁבְּגִמְרָא צִרְיָה לְהִבִּיא רֵאזִיה מֵהַפְּסוּק כִּי
לֹא בְּקִשְׁתִּי אֲבִטָּח וְכו' שְׁאִין הַפְּנִיָּה לְחֶרֶב וְקִשְׁתִּי מִמֶּשׁ אֲלֹא לְתַפְּלָה, שְׁמִזָּה
מוֹכֵן שְׁמַצְד־עֲצָמוֹ הָיָה מְפָרְשִׁים חֶרְבִי וּבְקִשְׁתִּי כַּפְּשׁוּטוֹ, וְאִם-כֵּן לָמָּה לֹא נֶאֱמַר
בְּלִשׁוֹן שְׁמִשְׁמַעוֹת הַפְּשׁוּטָה הִיא עֲנִין הַתַּפְּלָה. וְעוֹד יוֹתֵר שְׁחֶרְבִי וּבְקִשְׁתִּי

(1) פרשתנו מח, כב. (2) תו"א פרשתנו (בהוספות) קב, א ואילך. (3) תו"ח שם קא, ד ואילך. (4) אוה"ת שם (שכא) תכו, ב ואילך. (שם תקצז, א ואילך). (5) סה"מ תשי"ד ע' 97 ואילך. ועוד. (6) ב"ב שכג, א. (7) תהלים מז, ז. (8) דב"ר רפ"ב. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לאור העובדה שחֲרָבִי וקִשְׁתִּי כִפְשׁוּטוֹ, לא רק שְׂאִינָם מוֹרִים
2 על עֲנִין התִּפְלָה, אֲלֵא שֶׁהוּא עֲנִין הִפְכִי מַעֲנִין הַתִּפְלָה.
3 דְּהִנֵּה כְּתִיב⁹ דְּבָרֵי הַנְּבִיא לֹא בַחִיל וְלֹא בַכֹּחַ כִּי אִם בְּרוּחִי
4 אָמַר ה' גו' וְהִינֵנו שֶׁיָּכֻל לְהִיט אֶפֶן הַמִּלְחָמָה בַּחִיל וּבַכֹּחַ,
5 מלחמה בכלי נשק כמו חרב וקשת
6 וְעַל זֶה אָמַר ה' לֹא בַחִיל גו'
7 כִּי אִם בְּרוּחִי גו', היינו שיש
8 להשיג את הניצחון באמצעים רוחניים
9 וְעֲנִין בַּחִיל וְכַח הוּא עֲנִין
10 חֲרָבִי וקִשְׁתִּי כִפְשׁוּטוֹ, וְעֲנִין
11 בְּרוּחִי הוּא עֲנִין הַתִּפְלָה הרי
12 שחרב וקשת הם בניגוד לתפילה. דַּעַל
13 אֲמוֹת הָעוֹלָם אוֹמְרִים¹⁰ אֵלֶּה
14 בְּרַכְּבָ וְאֵלֶּה בַּסּוֹסִים היינו שהם
15 מנהלים מלחמות באמצעים גשמיים
16 (אֲבָל) וְאֵנַחֲנוּ בִשֵּׁם ה'
17 אֲלֵקִינוּ נִזְכִּיר, ונעשה זאת
18 באמצעים רוחניים של תפילה הרי
19 שְׁעֲנִין חֲרָבִי וקִשְׁתִּי הוּא הַפֶּךְ
20 עֲנִין הַתִּפְלָה, וְאִם כֵּן צָרִיךְ
21 לְהִבִּין מִדּוּעַ דּוּקָא כֹּאן כֹּאשֶׁר
22 הַכוּנָה הִיא לַתִּפִּילָה אוֹמֵר הַלְשׁוֹן
23 חֲרָבִי וקִשְׁתִּי.
24 וְיִיבֵן עַל-פִּי הַמִּבְאָר בַּכֹּמָה
25 דְּרוּשִׁים¹¹ מֵאִמְרֵי חֲסִידוֹת
26 הַהִפְרָשׁ הַהִבְדֵּל בְּעִינֵי עֲבוֹדַת ה'
27 שְׁבִין הָאָבוֹת לְהַשְׁבָּטִים,
28 דָּאִין קוֹרְאִין אָבוֹת אֵלֶּה
29 לְשִׁלְשָׁה¹², רק אברהם יצחק ויעקב
30 נקראים "אבות" של כל בני ישראל,
31 כִּיִּן דְּעֲבוֹדַת הָאָבוֹת יִשְׁנָה
32 בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וכל יהודי
33 צריך לאמץ לעצמו דרכים בעבודת ה'
34 בדומה למעשי האבות מֵה-שְׂאִין-
35 כֵּן עֲבוֹדַת הַשְּׁבָטִים, כֹּל שֶׁבֶט
36 חָלוּק בְּעֲבוֹדָתוֹ מִשָּׂר הַשְּׁבָטִים
37 ויש עניינים שהיכים לשבט כזה או
38 אחר ולא לכלל בני ישראל. וְכִמּוֹ
39 שְׁמִבְאָר בְּתוֹרָה אוֹר¹³
40 'דְּבוֹר הַמִּתְחִיל' יְהוּדָה אִתָּה יוֹדוּךְ אִתָּה, הַהִפְרָשׁ שְׁבִין בָּה', ולא נאמר שהורד "למצרים" לְפִי שֶׁהִירִידָה הִיא לְמִטָּה מִטָּה

(9) זכרי' ד, ו. (10) תהלים כ, ח. (11) תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ. (12) ברכות טז, ב. (13) ריש פרשתנו. (14) תהלים קכב, ד. (15) וישב לט, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בְּיֹתֵר בְּמִצְרִים שְׁהִיא בְּרֵמָה נְחוּתָה בְּיֹתֵר בְּרוּחָנִית, וְלֹכֵן נִקְרָאת עֲרוֹת
- 2 הָאָרֶץ¹⁶, וְכִמְבָּאָר בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת¹⁷ בְּעֵנִין בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּעֵנִין
- 3 סֶלֶם מִצֵּב אֲרָצָה וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׂמִימָה¹⁸, שְׂאֲרָצָה בַּה'
- 4 הוּא לְמִטָּה מֵאָרֶץ סֶתֶם, וְהַשְּׂמִימָה בַּה' הִיא לְמַעְלָה
- 5 מִשְׁמִימִים סֶתֶם וְכֶסֶם שֶׁהוּלָם
- 6 בְּחִלּוּמוֹ שֶׁל יַעֲקֹב מִסְמַל חִיבוֹר שֶׁל
- 7 דְּרָגָה נְמוּכָה בְּיֹתֵר עִם דְּרָגָה גְּבוּהָה
- 8 בְּיֹתֵר כֵּךְ יִירֵד יוֹסֵף "מִצְרִימָה"
- 9 מִלְמַדַּת שֶׁהִירִידָה הִיטָה לִמְקוֹם נִמּוֹךְ
- 10 בְּיֹתֵר וְעִבּוּרָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף הִיטָה לְהוֹרִיד
- 11 וְלִהְיוֹת מִשְׁכָּן אֱלֹהִים מִלְמַעְלָה עַד לְדִרְגוֹת
- 12 הַכִּי נְחוּתוֹת. וְזֶהוּ עֵנִין וְיוֹסֵף
- 13 הוֹרֵד מִצְרִימָה, שְׂעֵנִינוּ שֶׁל
- 14 יוֹסֵף הוּא הִירִידָה לְמִטָּה
- 15 בְּיֹתֵר, עַד מִצְרִים בְּמוֹבְנָה הַרוּחָנִי
- 16 הַכִּי נְחוּת וְזֶהוּ עֵנִין הַתּוֹרָה
- 17 שְׂרִידָה מִלְמַעְלָה מִמְּקוֹר רֹחַנִי נִעְלָה
- 18 מֵאֹד בְּהִיּוֹתָה חֲכָמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל
- 19 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְמִטָּה, לְעוֹלָם
- 20 הַזֶּה וְהִיא הוֹרָאָה תּוֹרָה מִלְשׁוֹן
- 21 הוֹרָאָה לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּמוֹ
- 22 שֶׁהִנְשָׂמָה מְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף
- 23 שְׁהִיא הִירִידָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה מִמְּקוֹרָה
- 24 וְשׁוֹרֶשָׁה לְמַעְלָה עַד לְהַתְלַבְּשׁוּתָה בְּגוּף
- 25 גִּשְׁמִי הִיא יִרִידָה גְּדוּלָּה מֵאֹד כְּמוֹ
- 26 יִרִידָה מֵאֲגָרָא רָמָה לְבִירָא
- 27 עֲמִיקָתָא¹⁹ מִגַּג גְּבוּה לְבוֹר עֲמוּק,
- 28 שְׁהִיא יִרִידָה גְּדוּלָּה הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאִשֶׁר
- 29 יִרִידָה מִגַּג סֶתֶם לְבוֹר סֶתֶם.
- 30 וְהוּלָךְ וּמִפְרֹשׁ אֵת גּוֹרֵל הִירִידָה שֶׁל
- 31 הַנִּשְׁמָה מִלְמַעְלָה לְמִטָּה: דְּעַל
- 32 הַנְּשָׂמָה עֲצָמָה כִּפִּי שְׁהִיא מִצֵּד
- 33 עֲצָמָה, בְּשׁוֹרֶשָׁה וּמְקוֹרָה אוֹמְרִים
- 34 בְּכַרְפֵּת הַשְּׁחֵר נִשְׁמָה שְׁנִתָּה
- 35 בִּי טְהוּרָה הִיא, וְיֵשׁ לִדְיִיק
- 36 שֶׁלֹּמַעֲשֵׂה מְדוּבָר כֵּאֵן בְּדִרְגוֹת שׁוֹנוֹת
- 37 שֶׁל הַנִּשְׁמָה בְּסֹדֵר יוֹרֵד מִלְמַעְלָה לְמִטָּה שְׂבַחֲנִית נִתְּתָה הֵינּוּ הַנִּשְׁמָה כִּפִּי
- 38 שְׁנִיתָנָה מֵאֵת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת טְהוּרָה,
- 39 וְלֹכֵן מְזַכִּירִים בְּבִרְכָּה קוֹדֵם "נִתְּתָה בִּי" וְרַק אַחֵר כֵּךְ "טְהוּרָה הִיא" דְּבַחֲבִינַת
- 40 טְהוּרָה קָאִי מְכוּנוֹת עַל בְּחִינַת הַנְּשָׂמָה כְּמוֹ שְׁהִיא בְּאֲצִילוּת,
- 41 הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן מִבֵּין אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת הַכְּלָלִיִּים (אֲצִילוּת, בְּרִיאָה, יְצִירָה,

- 42 עֲשִׂיָּה) וּבְחִינַת נִתְּתָה הִיא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינָה זוֹ, דְּהִלָּא
- 43 חֲשִׁיב מוֹנֵה פָּאן הַסֵּדֵר שֶׁל הַדְּרָגוֹת הַשׁוֹנוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה לְאוֹרֵךְ הִירִידָה
- 44 שֶׁלָּה בְּסֹדֵר יוֹרֵד מִלְמַעְלָה לְמִטָּה, דְּכָשֶׁם שְׂבַרְאָתָהּ הָאִמּוֹר בְּהַמְשָׁךְ
- 45 הַבְּרָכָה הוּא לְמַעְלָה מִיִּצְרָתָהּ, כִּי עוֹלָם הַבְּרִיאָה הוּא לְמַעְלָה מֵעוֹלָם
- 46 הַיְצִירָה וְיִצְרָתָהּ הוּא לְמַעְלָה
- 47 מִנְּפִחָתָהּ, כִּי "נִפְחָתָה" מִתִּיחַס לִכְךָ
- 48 שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא נָתַן אֵת הַנִּשְׁמָה
- 49 בְּתוֹךְ גּוּף גִּשְׁמִי וְהִיא הִירִידָה הַגְּדוּלָּה
- 50 בְּיֹתֵר כְּמוֹ כֵּן טְהוּרָה הִיא,
- 51 הַנִּשְׁמָה כִּפִּי שְׁהִיא בְּעוֹלָם הַאֲצִילוּת
- 52 הוּא לְמַעְלָה מִבְּרִיאָתָהּ, הַנִּשְׁמָה
- 53 כִּפִּי שְׁהִיא בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה וְנִתְּתָה
- 54 הַנִּשְׁמָה כִּפִּי שְׁנִיתָנָה מֵאֵת הַקְדוּשׁ-
- 55 בְּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה גַּם
- 56 מִטְּהוּרָה הִיא.
- 57 וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אוֹמֵר בְּכָל
- 58 יוֹם אֶלְקֵי נִשְׁמָה שְׁנִיתָה בִּי, כִּי
- 59 בְּחִינָה נִעְלִית זוֹ "נִתְּתָה" הִיא הַשׁוֹרֵשׁ
- 60 וְהַמְּקוֹר שֶׁל כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִבְּלִי
- 61 יוֹצֵא מִן הַכֹּל וְכִמּוֹ שְׂכָתוּב²⁰
- 62 בְּבִרְיַת אֲדָם הָרִאשׁוֹן וַיִּפְּחַ בְּאִפִּיו
- 63 נִשְׁמַת חַיִּים, הֵינּוּ שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ
- 64 הוּא הוֹנֵחַ הַנּוֹתָן נִשְׁמָה בְּאֲדָם וְכִמּוֹ
- 65 שְׂמִבְּאָר פְּתִיגָא²¹ דְּלָכָל אִישׁ
- 66 יִשְׂרָאֵל יֵשׁ שְׁתֵּי נִפְשׁוֹת וְכוּ' נִפְשׁ
- 67 נִפְשׁ אַחַת הִיא הַנִּפְשׁ הַבְּהִמִּית וְנִפְשׁ
- 68 הַשְּׁנִית בִּישְׂרָאֵל הִיא הַנִּשְׁמָה
- 69 הָאֱלֹהִית חֵלֶק אֶלְקָה מְמַעַל
- 70 מִמָּשׁ וְכוּ', וְכִמּוֹ שְׂכָתוּב
- 71 בְּדִהָרָא²² דְּמָאן דְּנִפְחַ מִתּוֹכִיהָ
- 72 נִפְחַ, מִי שְׁנוּפַח [אוּויר] - מִתּוֹכָהּ הוּא
- 73 נּוּפַח פְּרוּשׁ מִתּוֹכִיּוֹתוֹ
- 74 וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ וְכוּ' בְּעוֹד שְׂדִיבּוֹר
- 75 הוּא עַל-יְדֵי הוֹצָאת הַבֶּל חִצְיוֹנִי, הִרִי
- 76 כֹּאשֶׁר הָאֲדָם נּוּפַח אוֹרֵי בְּכוֹחַ הוּא
- 77 עוֹשֶׂה זֹאת מִתּוֹכִיּוֹתוֹ וּפְנִימִיּוֹתוֹ (כִּפִּי
- 78 שְׂרוּאִים בְּמוֹחַשׁ שְׂאֵדִים יָכוֹל לְדַבֵּר שְׁעָה אֲרוּכָה מִבְּלִי לְהַתְעִיף, וְאִילוּ כֹּאשֶׁר
- 79 הוּא נּוּפַח אוֹרֵי בְּכוֹחַ הוּא מִתְעִיף כְּעִבּוֹר זְמַן קֶצֶר).
- 80 וְעַל זֶה עַל הִירִידָה הַגְּדוּלָּה הַזֶּה מִבְּחִינַת "נִתְּתָה" עַד לְהַתְלַבְּשׁוּתָה בְּגוּף גִּשְׁמִי
- 81 אוֹמְרִים נִשְׁמָה שְׁנִיתָה בִּי שְׂרִידָה לְמִטָּה בִּירִידָה גְּדוּלָּה בְּיֹתֵר
- 82 שֶׁנִּמְשְׁלָה לִירִידָה לְבִירָא עֲמִיקָתָא, לְבוֹר עֲמוּק לְעוֹלָם הָהָה

(16) מִקֵּץ מִב, ט. שֶׁם יב. וְרָאָה קה"ר פ"א, ד (בְּתַחֲלָתוֹ). (17) סה"מ קוֹנְטְרָסִים ח"ב שִׁיח, סע"ב וְאִילָךְ. וְעוֹד. (18) וַיִּצָּא כח, יב. (19) ע"פ ל' חז"ל — חֲגִיגָה ה, ב. (20) בְּרַאשִׁית ב, ז. (21) ספ"א, ורפ"ב. (22) רָאָה בְּלִיקוּט מ"מ כו' לְתַנִּיא רפ"ב (ע' פח).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַתַּחֲתוֹן שְׁאִין תַּחֲתוֹן לְמִטָּה מִמֶּנּוּ וְכֵן בְּעוֹלָם הַנִּשְׁמָה
2 מְלוּבֶשֶׁת בְּגוּפוֹ שֶׁל הָאָדָם, שְׁזָהוּ הַפְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט שֶׁל נִתְּ
3 בִּי, הֵינִי בְּגוּף כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמִטָּה. וְהֵינִי דִבְעוֹלָם הֵזָה
4 גּוּפָא, בְּעוֹלָם עֲצוּמוֹ הִירִידָה הִיא לְגוּף הָאָדָם שֶׁהוּא מְדַרְגָּה
5 הַכִּי נְמוּכָה בְּעוֹלָם הֵזָה, כִּי
6 בְּמוֹכֵן מְסוּיִים גּוֹף הָאָדָם הוּא הַנִּבְרָא
7 הַנְּחוּת בִּיחֻד שְׂקִיִּים בְּעוֹלָם דִּבְכָּל
8 הַנִּבְרָאִים כְּמוֹ צוּמַח וְחִי, נִתְּהוּהָ הַגֶּשֶׁם בִּיחֻד עִם
9 הַרוּחָנִיּוּת וְהַחַיּוּת שֶׁלָּהֶם,
10 כְּאִשֶּׁר הַנִּבְרָאִים נּוֹצְרוּ בִּשְׁשֶׁת יָמֵי
11 בְּרֵאשִׁית הָרִי הַצּוּמַח נִבְרָא עִם כּוֹחַ
12 הַצְמִיחָה וּבְעֵלֵי הַחַיִּים נִבְרָאוּ כְּשֶׁהֵם
13 חַיִּים וְקִיּוּמִים כֵּן שֶׁהַגִּשְׁמִיּוּת
14 וְהַרוּחָנִיּוּת שֶׁלָּהֶם נִבְרָאוּ יחד מִזֶּה
15 שְׁאִין-בֶּן בְּגוּף הָאָדָם שֶׁנִּבְרָא
16 תַּחֲלִילָה דְּוָמָם, לֹא רוּחַ חַיִּים וְכְּמוֹ
17 שֶׁנִּבְרָא בֶּן-בֶּן גּוּף הָאָדָם שֶׁנִּבְרָא
18 שֶׁנִּבְרָא בֶּן-בֶּן גּוּף הָאָדָם שֶׁנִּבְרָא
19 הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא אֹמֵר לְאָדָם: רֵאִיתִי
20 אוֹתָךְ כְּאִשֶּׁר עֵדִיין הֵייתָ גּוֹלָם דּוּמָם
21 לֹא נֶפֶשׁ רוּחָנִית וְרַק אַחֲרֵךְ
22 נִתְּנָה בּוֹ נִשְׁמָתוֹ, וְכִמְבֹאֵר
23 בְּ'דְרוּשִׁים' מֵאִמְרוֹ הַחֲסִידוֹת
24 'דְּבִיר הַמַּתְחִיל לְהִבִּין הַטַּעַם
25 שֶׁנִּשְׁתַּנָּה יְצִירַת גּוּף הָאָדָם
26 מִשְׁאֵר כָּל הַנִּבְרָאִים²⁴ וְכִמְבֹאֵר
27 בְּ'תוֹרַת אוֹר' אִשֶּׁר "הוּא בְּחִינַת שְׁפִלוּת
28 לְגַבִּי הָאָדָם שֶׁהִי גּוּף הַנִּבְרָא שֶׁל נִמּוֹךְ
29 בְּמַדְרָגָה יוֹתֵר מִגּוּפּוֹת הַבְּעִלִּי-חַיִּים
30 שֶׁנִּתְּהוּהוּ בְּבִחִינַת דּוּמָם... עִם הֵיחֻד
31 מוֹבָחָר בְּנִבְרָאִים" (וּבְהַמְשָׁךְ הַמֵּאִמֵּר
32 שֶׁם מְבֹאֵר בְּאִרְכּוֹת הַטַּעַם לִכְךָ עַל-פִּי
33 חֲסִידוֹת).
- 34 אָמְנָם לְפִי-זֶה לִפִּי הַבִּיאור הָאִמֵּר
35 שֶׁנּוֹף הָאָדָם נִבְרָא כְּדוּמָם וְרַק אַחֲרֵךְ
36 נִתְּנָה בּוֹ נִשְׁמָה, וְאִילוּ הַצְמָחִים וּבְעֵלֵי
37 הַחַיִּים נִבְרָאוּ מִלְּכַחֲלִילָה עִם הַנֶּפֶשׁ שֶׁבָּהֶם מוֹבָחָר רַק הַפְּחִיחֻת שֶׁלּוֹ
38 שֶׁל הָאָדָם לְגַבִּי חִי וְצוּמַח, כִּי קוֹדֵם שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ הַנֶּפֶשׁ הִיָּה כְּדוּמָם
39 אֲכָל בְּאֵמַת הוּא גְּרוּעַ וּפְחָחוּת גַּם מְדוּמָם, לֹא מִיחֻד שֶׁל דְּבַר
40 גּוּף הָאָדָם נִחוּת אִפְּלוּ מִהַדּוּמָם דְּעֵינֵנוּ שֶׁל דּוּמָם וְתַכְלִית
41 שֶׁלְּמִוְתוֹ הוּא רַק עֵינֵן הַדּוּמָם, לְכָל נִבְרָא יֵשׁ תַּפְקִיד וְתַכְלִית
- הַמִּיּוּחָד לּוֹ וְכִיּוּן שֶׁכֵּן הַעוֹבְדָה שֶׁהַדּוּמָם אֵינֶנּוּ צוּמַח אוֹ חִי אֵינֶנּוּ חֲסִידוֹן
בוֹ כִּי כְּדוּמָם לֹא נִדְרֵשׁ מִמֶּנּוּ לִהְיוֹת מִשְׁהוּ אַחֵר וְזֶה שֶׁמִּתְעַלֶּה וְנִכְלָל
בְּצוּמַח, הַעוֹבְדָה שֶׁכְּאִשֶּׁר הוּא מִנּוּצָל לְצוּרֵךְ הַצּוּמַח הַדְּבַר גּוֹרֵם כְּדוּמָם
עֵלִי וּמִבְּאֵי אוֹתוֹ לְדִרְגָּה יוֹתֵר גְּבוּהָה אֵינֶנּוּ מִהוּוֹה הַחֻכָּה שֶׁהַדּוּמָם נּוֹעֵד
לִהְיוֹת מִשְׁהוּ אַחֵר, נִעֲלָה יוֹתֵר, כִּי
אֵינֶנּוּ מְצִיד-עֲצוּמוֹ אֲלֵא מְצִיד
עֵינֵן שֶׁמִּחוּץ הֵימְנוֹ, הַהֲתַעֲלוּת
שֶׁל הַדּוּמָם בְּצוּמַח אֵינֶנּוּ מְצִיד עֲצוּמוֹ
וְכַחֲלָל מִמִּלּוּי הַתַּפְקִיד וְהֵיעוֹר שֶׁלּוֹ
אֲלֵא מְצִיד דְּבַר שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ עֲצוּמוֹ
מִזֶּה-שְׁאִין-בֶּן בְּאָדָם, שֶׁעֵינֵנוּ
שֶׁל הַגּוּף וְתַפְקִידוֹ וְהַתְּכִלִּית שֶׁלּוֹ
עֲצוּמוֹ הוּא שִׁיתָאֲחֵד עִם
הַנִּשְׁמָה, וְעַד כִּדִּי כֵן שֶׁתַּכְלִית
שֶׁלְּמִוְתוֹ הַגּוּף הוּא כְּמוֹ
שִׁיתָה לְעֵתִיד-לְבָא בִּימֹת
הַמִּשְׁחָה שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
תִּקְבֵּל חֵיחֻתָהּ מִהַגּוּף²⁵, שְׁאוֹ
הַתַּחֲתוֹת הַגּוּף וְהַנִּשְׁמָה תִּהְיֶה
בְּתַכְלִית הַשְׁלִימוֹת וְלִכְן
שֶׁהַתַּחֲתוֹת הַנִּשְׁמָה וְהַגּוּף הֵינֵן
עֵינֵי תַּפְקִידוֹ וּמִטְרָתוֹ שֶׁל הַגּוּף
עֲצוּמוֹ הֵינֵן קוֹדֵם לְזִמְן דְּלִעֲתִיד-
לְבָא, וְלִפְנֵי שֶׁמִּתְאַחֵד עִם
הַנִּשְׁמָה הֵינֵן לֹא זֶהוּ עֵינֵנוּ
וְשֶׁלְּמִוְתוֹ שֶׁלּוֹ, וְלִכְן הוּא
בְּמַדְרָגָה נְמוּכָה גַּם מְדוּמָם
נִמְצָא שְׁבוּמָן הוּא גּוּף הָאָדָם הוּא
בְּרֵמָה נִחוּתָהּ בִּיחֻד וְאֵם כֵּן הַתְּלַבְּשׁוֹת
הַנִּשְׁמָה בְּחוּץ הַגּוּף הַגִּשְׁמִי הִיא יִירִידָה
גְּדוּלָה וְעֲצוּמָה. וְאֵין לְהַתְּפַלֵּא עַל כֵּךְ
שֶׁדּוּקָא הַגּוּף הֵיחֻדִּי נִמְצָא בְּמִצְבַּ
נִחוּת יוֹתֵר מִכָּל שְׁאֵר הַבְּרֹאִים, כִּי
לֹא מִיחֻד שֶׁל דְּבַר הַעֵינֵין נּוֹבֵעַ מִכֵּךְ
שֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא אוֹהֵב וּמֵיִיקֵר אֶת
עַם יִשְׂרָאֵל וְעַל-דֶּרֶךְ זֶה
שֶׁנִּבְרָא בֶּן-בֶּן גּוּף הָאָדָם שֶׁנִּבְרָא
אֲפָקֵד עֲלֵיכֶם גּוֹ' הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא אֹמֵר לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁבָחָר מֵהֶם
מִכָּל הָאוֹמוֹת וְ"רַק אַתְּכֶם יִדְעִיתִי" לְשׁוֹן חִיבָה וְדוּקָא בְּגִלָּל זֶה "אֲפָקֵד
עֲלֵיכֶם" עַל מַעֲשִׂים לֹא רְצוּיִים (שֶׁמִּצְד הַיִּקָּר דִּישְׁרָאֵל, נִרְגָּשׁ בְּהֶם
הַחֲסִידוֹן בִּיחֻד וְ"פּוֹקֵד" עֲלֵיהֶם גַּם עַל דְּבָרִים שֶׁאֵצֶל הָאוֹמוֹת לֹא

(23) תהלים קלט, טז. (24) תו"א בראשית ג, ד ואילך. תו"ח שם יח, ד ואילך. (25) ראה לקו"ש ח"כ ע' 44, וחכ"א ע' 88, וש"נ. (26) עמוס ג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נחשבים חסרון כלל) כאב שמחנך ומייסר דווקא את בנו האהוב ולא את
- 2 בן חברו.
- 3 מעתה, לאחר שנתבאר כללות מושג הירידה מלמעלה למטה כפי שהוא
- 4 בירידת הנשמה לגוף, חזור המאמר לנושא הקודם - ירדת יוסף במובן
- 5 של עבודת ה' בדרך המשכה וירידה
- 6 של האור האלוקי מלמעלה למטה:
- 7 וְהוּא עֲנִין וְיוֹסֵף הוֹרֵד
- 8 מִצְרֵימָה, דַּעֲנִינוּ שֶׁל יוֹסֵף
- 9 הוּא יְרִידָה וְהַמְשָׁכָה שֶׁל האור
- 10 האלוקי מִלְמַעְלָה לְמִטָּה
- 11 מֵאֲגָרָה רָמָה לְבִירָא עֲמִיקָתָא
- 12 שהיא ירידה גדולה מאד כמו הירידה
- 13 מגג גבוה לבור עמוק בְּכַדִּי
- 14 לְהַעֲלוֹת הַמְּטָה מִטָּה בְּיוֹתֵר,
- 15 ולהעלות ולקרב לאלוקות אפילו את
- 16 הדרגות הכי תחתונות וְלִכְן אָמַר
- 17 יַעֲקֹב לְיוֹסֵף וְאֲנִי נִתְתִּי לָךְ
- 18 שָׂכָם אֶחָד, פְּרוּשׁ כִּי שָׂכָם
- 19 הוּא הַפְתָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַחֲרִים (וְכַמוֹ
- 20 אַחֲרִים) אשר בניגוד לבחינת פנים
- 21 שהיא עניין של גילוי, הרי בחינת
- 22 אחוריים היא עניין של העלם והסתר
- 23 כמו שכתוב בתורה שכאשר משה
- 24 רבנו ביקש מהקדוש-ברוך-הוא
- 25 "הראני נא את כבודך", ענה לו
- 26 הקדוש-ברוך-הוא שבקשתו תיענה רק
- 27 בצורה חלקית "וראית את אחורי ופני
- 28 לא יראו" (וְכַמוֹ שֶׁכָּתוּב²⁷
- 29 לַעֲבֹדוֹ שָׂכָם אֶחָד), וְעֲנִינוּ
- 30 שֶׁל יוֹסֵף הוּא לְבִירָא להפיר
- 31 את הטוב שבה מהרע ולהעלות
- 32 לקדושה גַּם אֶת בְּחִינַת שָׂכָם,
- 33 שהיא בחינה תחתונה ביותר וְהַתְחַלָּה
- 34 צְרִיף האדם העוסק בעבודת ה'
- 35 בדרך זו של המשכת אלוקות מלמעלה מעלה ועד למטה מטה לְבִירָא
- 36 אֶת בְּחִינַת שָׂכָם החלק התחתון, בחינת אחוריים בְּאֲדָם עֲצָמוֹ,
- 37 וְאַחֲרֵיכֵן פּוֹעֲלִים בְּרוּר בְּחִינַת שָׂכָם בְּעוֹלָם כְּלוֹ. שְׁזָהוּ
- 38 עֲנִין הַתּוֹרָה שֶׁנִּמְשָׁכָה וְיִרְדָּה מִלְמַעְלָה לְמִטָּה, ולכן עבודה
- 39 זו של המשכה מלמעלה למטה היא בעיקר על-ידי לימוד התורה
- 40 וְכִדְאִיתָא מוֹבָא בְּתַנְיָא²⁸ לגבי הירידה של התורה מלמעלה למטה
- 41 שֶׁנִּסְעָה וְיִרְדָּה בְּסִתְרַּת הַמְּדַרְגּוֹת עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בְּדָבָרִים
- 42 גְּשָׁמִיִּים וְעֲנִינֵי עוֹלָם הִזָּה וְכו' לְמָקוֹם שֶׁלְמִצְרַיִם יִרְדָּתָם

(27 צפני, ג, ט. 28) פרק ד. 29) שבת פח, ב ואילך. 30) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב — ברע"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 למטה ומברר את הדברים הגשמיים שבעולם הזה ואני נתתי לך, כי
2 הפח על הברור הוא מהאבות, ויעקב הוא בחר האבות³¹,
3 ולכן הכוח הניתן מהאבות בכלל, ניתן מיעקב אבינו בפרט ("ואני נתתי")
4 אכל הברור בפעל הוא על-ידי יוסף, דכתיב³² אלה
5 תולדות יעקב יוסף כי יוסף הוא
6 המוציא לפועל את הכוחות שבאים
7 מיעקב. והגם שיעקב הוא יו"ד
8 עקב³³, ואם כן לכאורה מדובר
9 בדריגה נמוכה ואין ניתן ממנה הכוח
10 לברור ענייני העולם? הרי הוא
11 במדרגת אצילות, שהוא העולם
12 הכי נעלה מארבעת העולמות (וגם
13 בחינת "עקב" שבאצילות היא דרגה
14 גבוהה ביותר) והמשכה מאצילות
15 בבריאה-יצירה-עשיה היא
16 על-ידי יוסף וכמבאר בבאורי
17 ההר³⁴ ספרי רבותינו נשיאנו
18 המבארים את דברי הזהר.
19 והנה נושא זה של עבודת יוסף
20 להוריד ולהמשיך אלוות מלמעלה
21 מעלה עד למטה מטה לעולם הזה
22 זהו ההפך ההפך בין יוסף
23 לשאר השבטים, דיוסף
24 ענינו הוא ירידה והמשכה
25 מלמעלה למטה, בחינת
26 התורה, כמבאר לעיל שעבודה זו
27 היא בעיקר על ידי לימוד התורה
28 שהיא עצמה ירדה ממקור ושורש
29 נעלה ביותר עד העולם הזה הגשמי
30 ושאר השבטים ענינם הוא
31 העלאה מלמטה למעלה,
32 התקרבות לאלוהות בדרך של התעלות
33 התחתונים מלמטה למעלה כמו
34 שכתוב ששם עלו שבטים שבטי י"ה, ודיוק לשון הפסוק "עלו"
35 רומז לענין ההעלאה שהוא ענין התפלה שבה האדם מתקרב
36 לאלוהות על ידי התעוררות מלמטה (ועם היות השבטים הוא
37 מלשון פוכא דשביט כו' שהוא ענין ההמשכה, שהרי
38 הכוכב מאיר מלמעלה למטה אכל עבודתם של כל השבטים מלבד יוסף
39 כמו שהם בעולם הבריאה היא בבחינת עליה, כמו
- שכתוב ששם עלו שבטים וכו' מלמטה למעלה כפי יעקב אבינו שקצחו
ניצב בארץ וראשו מגיע עד השמים
ונמצא שהסולם מחבר בין הארץ
התחתונה והשמים העליונים וזה ענינה
של עבודת התפלה ששעולה האדם
המתפלל מלמטה למעלה בדר'
שליבות הסלם³⁷, כמבאר
בקבלה וחסידות שתפילת שחרית
נחלקת לארבעה חלקים (כנגד ארבעת
העולמות אצילות, בריאה יצירה
עשייה) שנמשלו לארבעה שלבים של
עליה בסולם דההתחלה של
התפלה היא מהודו לה' קראו
בשמו, בחינת הודאה בלבד
לעומת הבנה והשגה באלוהות
שמביאה להכרה והרגשה פנימית
ועמוקה, ההתייחסות של האדם
לאלוהות בהודאה, היא דרגה נמוכה
יחסית (בדומה למי שמודה ומסכים
לדעה מסוימת אף שאינו מבין
ומודה איתה) ולכן היא נקראת
"הודאה בלבד" ולא יותר. ועוד
קדם לזה מודה אני, שגם היא
הודאה בלבד ואחר-כך בא השלב
הנעלה יותר ההתבוננות בגדולת
ה' דפסוקי-דזמרה וכו' בהם
יש תיאורים שונים על גדולת ה'
וחסדו והשפעתו וכד', ועולה
ממדרגה למדרגה ומשלב לשלב עד שמגיע ל'שמונה
עשרה' בבטול כעבדא קמי מריה³⁸ כעבד לפני אדונו שהוא
ביטול מוחלט עד כדי כך שלעבד אין שום מציאות משל עצמו, וכל ענינו
הוא לשרת את אדונו וזהו ענין עבודת השבטים בעבודת התפילה
בדרך העלאה מלמטה למעלה משלב לשלב.
(אף הנה ידוע דעקר פעלת התורה הוא אחר התפלה,

(31) שעה"פ תולדות כו, כה. וראה ב"ר רפעי"ו. זח"א קיט, ב. קמו, ב. ועוד. (32) ר"פ וישב. (33) קה"י ערך ישראל. ועוד.
(34) פרשתנו לאדהאמ"צ (כט, ד ואילך). ולהצ"צ (ע' קסח ואילך). אוה"ת שם שפה, ב ואילך. ובכ"מ. (35) ראה תו"א שם
קג, ב. (36) ראה זהר ח"א רסו, ב. שו, ב. ועוד. (37) ראה לקו"ת בשלח ב, ב (ובהנמקן במ"מ שבסוף הספר – בהוצאת
קה"ת תשד"מ). (38) שבת יו"ד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְכִדְאִיתָא בְּגִמְרָא³⁹ תַּפְּלַת אַבָּא בְּנִימִין שְׁתֵּהָא תַּפְּלָתוּ
- 2 סְמוּכָה לְמִטָּתוֹ, וּמִבְּאָר בְּזָה⁴⁰ שְׁהַפְּנִינָה בְּזָה הִיא שְׁלֵמוּד
- 3 הַתּוֹרָה יְהִיָּה לְאַחַר הַהֶעְלָאָה דַּתְּפִלָּה דְּוָקָא, וְלֹכֵן רֻצָּה
- 4 שְׁתַּפְּלִיתוּ תַּהִיָּה סְמוּכָה לְמִיטָּתוֹ, הֵינֵנו שְׁלַכְל לְרֹאשׁ מִיד בְּקוּמוֹ יִתְפַּלל וְרַק
- 5 אַחֵר כֵּךְ יִלְמַד תּוֹרָה כִּי לִימוּד הַתּוֹרָה
- 6 לְאַחֵר הַתַּפְּלִילָה נַעֲלָה יוֹתֵר מִלִּימוּד
- 7 הַתּוֹרָה לְפָנֵי הַתַּפְּלִילָה שְׁזָהוּ מַה
- 8 שְׂאִיתָא מוּבָא בְּסִפְר הַבְּהִיר⁴¹
- 9 (נִסְחָ-אַחֵר מֵעֵינן הַחֻקִּמָּה⁴²)
- 10 הוּבָא בְּזָהר⁴³, דְּדוֹד הִיָּה
- 11 מִחֻבֵּר תּוֹרָה שְׁלֵמָעְלָה
- 12 בְּקִדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא⁴⁴, וְגוּרִם
- 13 גִּילּוּי וְהַשְׂרָאָת אֹר אֱלוּקֵי בְּלִימוּד
- 14 הַתּוֹרָה דְּלֵהֲיוֹת דְּדוֹד הוּא
- 15 מִחֻבֵּר סִפְר תַּהֲלִים וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא
- 16 נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל⁴⁵,
- 17 בְּחִינַת הַתַּפְּלָה, לֶכֶן הִיָּה
- 18 בְּכַחוּ דְּוָקָא לְחֻבֵּר תּוֹרָה
- 19 שְׁלֵמָעְלָה בְּקִדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא
- 20 בְּגַלל מַעֲלַת הַתּוֹרָה כִּשְׁהִיא בָּאָה
- 21 לְאַחֵר הַכְּנָה וְהַקְדָּמָה שֶׁל תַּפְּלִילָה).
- 22 אֲמָנָם עִם הַיּוֹת דְּעֶקֶר עֲנִין
- 23 הַתּוֹרָה הוּא בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּה
- 24 מְלֻמָּעְלָה לְמִטָּה, וְעֶקֶר עֲנִין
- 25 הַתַּפְּלָה הוּא הֶעְלָאָה מְלֻמָּטָה
- 26 לְמַעְלָה, כְּמִבּוּאָר לְעִיל בְּהַרְחָבָה,
- 27 הֵנָּה מִפְּיֹן שְׁפָל הָעֲנִינִים
- 28 שְׁבִקְדָּשָׁה כְּלוּלִים זֶה מִזָּה,
- 29 כְּמוֹ לְמַשֵּׁל בְּסִפְרֵי שְׁכָל אַחַת מֵעֶשֶׂר
- 30 הַסִּפְרִים כְּלוּלָה מִכָּל הַשָּׂאָר. וְלֹכֵן
- 31 בְּחֹסֶד, לְדוּגְמָא, יֵשׁ מִחֻכְמָה שְׁבַחֲסֵד
- 32 וְעַד מַלְכוּת שְׁבַחֲסֵד, הָרִי מוּבָן,
- 33 דְּגַם בְּתוֹרָה שְׁעִינָה הוּא הַמִּשְׁכָּה
- 34 מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה יִשְׁנָה בְּחִינַת
- 35 הַתַּפְּלָה, עֲנִין הַהֶעְלָאָה
- 36 מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה. וּבְתַפְּלָה
- 37 שְׁעִינָה הוּא הֶעְלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה
- 38 יִשְׁנָה בְּחִינַת הַתּוֹרָה, הַמִּשְׁכָּה
- 39 מְלֻמָּעְלָה לְמִטָּה, כְּפִי שְׁהוּלָךְ וּמִבְּאָר.

- 40 וְהֵנָּה בְּחִינַת הַהֶעְלָאָה שְׁבַתְּוָרָה הוּא תּוֹרָה שְׁבַעֲלָפָה.
- 41 דְּתוֹרָה שְׁבַכְתָּב הִיא לְחָם מִן הַשָּׁמַיִם⁴⁶ הַמִּשְׁכָּה
- 42 מְלֻמָּעְלָה לְמִטָּה, אָבֵל תּוֹרָה שְׁבַעֲלָפָה, וּבְמִיחָד תַּלְמוּד
- 43 בְּבָלִי הוּא לִימוּד בְּדֶרֶךְ מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה. שְׁעַל תַּלְמוּד בְּבָלִי
- 44 אִיתָא מוּבָא הַפְּסוּק בְּמַחְשָׁפִים
- 45 הוֹשִׁיבְנִי⁴⁷, שְׁדוּקָא עַל-יָדֵי
- 46 הַחֹשֶׁךְ רִיבּוּי הַקּוּשִׁיּוֹת וְהַתִּירוּצִים
- 47 וְהַדִּיּוּנִים הָאֲרוּכִים וְהַפְּלוּלִים בָּהֶם
- 48 מִתַּפְּסִין סַגְנוֹן הַלִּימוּד שֶׁל תַּלְמוּד
- 49 בְּבָלִי נִמְשָׁלוּ לְחוּשָׁךְ אֲבֵל דְּרוּקָא עַל-
- 50 יָדֵי הַחוּשָׁךְ בָּא הַלּוּמֵד לְהַבְנִת
- 51 הָעֲנִין וְכוּ'⁴⁸, וְהֵינֵנו שְׁבָא
- 52 עַל-יָדֵי יְגִיעָה גְּדוּלָּה מְצִידוֹ שֶׁל
- 53 הָאֵדָם לְמַטָּה.
- 54 וְכִמּוֹ שְׂאֵמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
- 55 יוֹחָאי⁴⁹ אֲשֶׁרִיד שְׂרָאִיתִי
- 56 בְּכֶךְ כּו', דְּמַעֲיָקְרָא כִּי הִנֵּה
- 57 מִקְּשִׁי כּו' לְסוּף כִּי הִנֵּה
- 58 מִקְּשִׁי רַבִּי פְּנַחֲסֵן בֶּן יֹאִיר
- 59 קָשִׁיא, הִנֵּה מְפָרֵק לִיָּה רַבִּי
- 60 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי עֲשְׂרִין
- 61 וְאַרְבָּעָה פִּירוּקֵי, מְסוּפֵר בְּגִמְרָא
- 62 כִּי לְאַחֵר שְׂרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי יָצָא
- 63 מִהַמְּעָרָה בֹּא חֲתָנוּ רַבִּי פְּנַחֲסֵן בֶּן יֹאִיר
- 64 לִקְבֹּל אֶת פָּנָיו, הַכְּנִים אוֹתוֹ לְבִית
- 65 הַמְּרַחֵץ וְהִיא מִחֻלִּיק אֶת בִּשְׂרוֹ.
- 66 וְכִשְׂרָאָה רַבִּי פְּנַחֲסֵן שְׁבַשְׂרוֹ שֶׁל רִשְׁבִּי
- 67 נִסְדָּק בְּמַחֲלֵךְ הַשְּׁנִים שְׁהִיָּה בְּמַעְרָה,
- 68 בְּכָה וְצוּחַ וְאָמַר: "אֹי לִי שְׂרָאִיתִךְ
- 69 בְּכָךְ." אָמַר לוֹ רִשְׁבִּי: "אֲשֶׁרִיד
- 70 שְׂרָאִיתִי בְּכָךְ, שְׂאִילְמָלָא לֹא רִאִיתִי
- 71 בְּכָךְ - לֹא מִצָּאָת בִּי כָךְ", הֵינֵנו שְׁדוּקָא
- 72 בְּגַלל הַיִּסּוּרִים בְּמַעְרָה נִתְעַלָּה הַרְבֵּה
- 73 בְּתוֹרָה, כִּי קוֹרֵם לֹכֵן כֹּאשֶׁר רִשְׁבִּי הִיָּה
- 74 מִקְּשָׁה קוּשִׁיא הִיָּה רַבִּי פְּנַחֲסֵן בֶּן יֹאִיר
- 75 עוֹנָה לוֹ שְׁנִים עֶשֶׂר חִירוּצִים וְכַעַת
- 76 כֹּאשֶׁר רַבִּי פְּנַחֲסֵן בֶּן יֹאִיר הִיָּה מִקְּשָׁה
- 77 קוּשִׁיא, הִיָּה רִשְׁבִּי עוֹנָה לוֹ עֶשְׂרִים
- 78 וְאַרְבָּעָה חִירוּצִים שְׂאִין זֶה רַק שְׂרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי הִיָּה

(39) ברכות ה, ב. (40) לקו"ת ברכה צו, ב. (41) סימן נח (קצו). (42) כ"ה בלקו"ת שלח (נא, סע"א. וראה שם מז, רע"ג).
(43) ח"ג רכב, ב. (44) ראה לקו"ת שמיני (יח, ב. יט, ד). מטות פז, רע"ד. (וכמ"ש בזהר). (45) ש"ב כג, א. (46) בשלח טז,
ד. (47) איכה ג, ו. סנהדרין כד, א. (48) ראה שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. המשך תרס"ו ע' 3
ואילך. סה"מ תש"ח ס"ע 121 ואילך. (49) שבת לג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מְתַרְץ כ"ד פִּירוּקִי, אֲלֵא מַחְמַת רַבּוּי הַקְּשִׁיּוֹת וּפִירוּקִים
2 עֲצָמָם וְכוּ' ואין הכוונה רק לכך שמספר התירוצים שרשב"י תירץ היה
3 גדול יותר, לא שנים עשר אלא עשרים וארבעה, אלא שעצם העובדה שלמודד
4 היה מתוך ריבוי קושיות ותירוצים הביאה אותו לרמה ודרגה גבוהה יותר
5 בלימוד התורה (בדוגמת תלמוד בבלי
6 שהלימוד בו הוא מתוך "חושך"
7 ויגיעה רבה, אך דווקא משום כך באים
8 לדרגה גבוהה יותר בלימוד התורה).
9 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה יֵשׁ בַּתְּפִלָּה
10 בַּחֲנִינֵת הַתּוֹרָה, דִּהְגָּם דְּכָלְלוֹת
11 עֲנִין הַתְּפִלָּה הוּא עֲנִין הָעֲלִיָּה
12 מַלְמֻטָּה לַמַּעֲלָה בְּד' הַשְּׁלִיכּוֹת
13 שֶׁבִּסְלָם, אֲבָל מִפְּלִמְקוֹם
14 הָרִי בִּסְלָם זֶה עֲצָמוֹ יוֹרְדִים
15 בּוֹ גַם כֵּן, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁸
16 בְּיַעֲקֹב שֶׁרָאָה בַּחֲלוּמוֹ שֶׁבִּסְלָם
17 הַמּוֹצֵב אֶרֶץ וּרְאִישׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה
18 הַמְּלָאכִים עוֹלִים יוֹרְדִים בּוֹ
19 כו', וְהִינוּ שְׁלֹאֲחֵר שְׁמִיָּע
20 הָאֵדָם וּמִתְעַלָּה מִדְּרָגָה לְדְרָגָה
21 בְּעִבּוּדֵת הַתְּפִלָּה עַד שֶׁמִּגִּיעַ
22 לִשְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה בְּכִטּוֹל
23 מוֹחֲלֵט כְּעִבְדָּא קָמִי מְרִיָּה, כַּעֲבַד
24 לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ שֶׁאֵין לוֹ מִצִּיאוֹת מִשְׁלוֹ
25 הִנֵּה בִּשְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה הוּא
26 בְּקִשְׁתִּי צִרְכִּי כְּפִשְׁטוֹ⁵⁰,
27 דווקא כשהאדם מגיע לתכלית הביטול
28 הוא מבקש את צרכיו האישיים דבר
29 המורה על ירידה מלמעלה למטה
30 דִּהְגָּם שֶׁהַתְּחַלָּה הִיא מֵאֲתָה
31 חוּגֵן לְאֲדָם דַּעַת שֶׁהוּא
32 בַּחֲנִינֵת הַשְּׁכָל שֶׁבִּאֲדָם, וְאֵם כֵּן
33 הוּא עוֹסֵק עֲדִין בְּדַבְרִים נְעִלִים אֲבָל
34 אַחֲרֵי-כֵן מִבְּקִשׁ דְּבָרִים
35 גִּשְׁמִיִּים כְּפִשְׁטוֹם, כְּמוֹ מִבְּרֵךְ
36 הַשְּׁנִיִּים שֶׁהִיא תְּפִלָּה עַל הַתּוֹבָא
37 וְעַל הַפְּרִסָּה כְּפִשְׁטוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת,
38 וְעַד בְּרֶפֶת בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם,
39 וְאֵת צִמְח דָּוִד עֲבָדָךְ מִהֲרָה
40 תִּצְמִיחַ, שֶׁהוּא עֲנִין הַגְּאוּלָּה
41 מִהַגְּלוּת שֶׁהוּא חֲשֹׁךְ כְּפֹל
- וּמִכְפָּל, וְעַד לְוַתְּחִינָה עֲנִינֵנוּ בְּשׁוֹכֵךְ וְכוּ' שהם בקשות על
הגאולה ובניין ירושלים וביאת המשיח ובניין בית המקדש בעולם הזה
בגשמיות, שכל הבקשות הללו נחשבות ירידה לעומת תכלית הביטול באופן
שאין לאדם שום מציאות ושום רצונות משלו.
וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה יֵשׁ בַּתְּפִלָּה
הַתְּפִלָּלוֹת דְּתוֹרָה וּתְפִלָּה
בְּפִשְׁטוֹת, דְּבַתְּפִלָּה יִשְׁנָם
חֲלָקֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא נֹסֵחַ הַתְּפִלָּה
מורכב מפסוקים ודברי תורה וגם
בתורה יִשְׁנֵנוּ עֲנִין הַתְּפִלָּה
וְהוּא סֵפֶר תְּהִלִּים שֶׁהוּא חֲלָק
בְּתוֹרָה, אֶחָד מִסְפְּרֵי הַכְּתוּבִים בַּת"ך'
וְעֲנִינוּ הוּא שִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת
לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא שְׁעֲנִינָם תְּפִלָּה
כַּנ"ל שֶׁמִּשְׁמֵם כֵּךְ נִקְרָא דוֹד הַמֶּלֶךְ
מִחֲבֵר סֵפֶר תְּהִלִּים בְּשֵׁם "נְעִים זְמִירוֹת
יִשְׂרָאֵל". וְכַמְבָּאָר כְּמָה פְּעָמִים.
וְהוּא שֶׁאֲמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף וְאָנִי
נָתַתִּי לְךָ שָׁכָם אֶחָד גּוֹ',
בְּחֶרְבִי וּבְקִשְׁתִּי, וּמַעַתָּה יוֹבֵן
הַטֶּעַם הַפְּנִימִי שֶׁעֲנִין הַתְּפִלָּה
("בְּחֶרְבִי וּבְקִשְׁתִּי — בְּעִלּוֹתִי וּבְעוֹתִי")
נִאֲמַר דוּקָא לְיוֹסֵף דְּדוּקָא עַל-יָדֵי
בַּחֲנִינֵת יוֹסֵף הַיּוֹדֵד מִצְרִימָה,
שֶׁהוּא עֲנִין הַיְרִידָה
וְהַתְּמַשְׁכָּה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֹהִי
הַעֲלִיּוֹן לְמַטָּה מִטָּה בְּיֹתֵר,
עַל-יְדֵי-זֶה פּוֹעֵל אַחֵר כֵּךְ
הַשְּׁעִלָּא דְּהַמְּטָה מִטָּה, שֶׁגַם
הַדְּרוֹגָת הַכִּי תַּחְתּוֹנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם יִתְעַלּוּ
וְיִתְקַרְבוּ לְאֱלֹקוֹת שְׁזָהוּ עֲנִין
בְּחֶרְבִי וּבְקִשְׁתִּי (שֶׁהוּא עֲנִין
בַּחֲנִינֵת תְּפִלָּה שֶׁבְּתוֹרָה).
וְכִידּוּעַ⁵¹ בְּעֲנִין הַלְּיוּעֵר,
מִנּוּף דְּכִשְׁמִגְבִּיָּהִים דְּבָר
וּבְמִיּוּחַד בְּנִין מַעְלִינוֹ מַחֲלָק
הַעֲלִיּוֹן אוֹ מֵאֲמָצְעִיתוֹ עַל-יְדֵי
תְּפִיסָה בְּאִמְצַע הַדְּבָר אוֹ גַם קְרוֹב
לְתַחֲתִיתוֹ, אֲךָ לֹא תַּחֲתִיתוֹ מִמֶּשׁ
אֲזִי לֹא יִגְבֶּה כָּל הַבְּנִין, וְרַק
כְּשֶׁמִּגְבִּיָּהוּ מִתַּחֲתִיתוֹ מִמֶּשׁ,

(50) ראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב.ד. סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה בתחלתו. וש"נ. (51) ראה תו"א בראשית ד, רע"א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בחלק הכי נמוך שבו **אָז יִגְבִּיֶה כָּל הַבְּנִין, וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא**
 - 2 **עֲנִין וְיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרֵימָה, שְׁעַל-יְדֵי הַיְרִידָה לְמִטָּה מִטָּה**
 - 3 **בְּיוֹתֵר, בְּמִצְרֵימָה, וְכֵן"ל דְּמִצְרֵימָה הִיא לְמִטָּה מִמִּצְרַיִם**
 - 4 **סֶתֶם (כֶּשֶׁם שֶׁאַרְצָה הוּא יוֹתֵר נִמּוֹךְ מֵאַרְץ סֶתֶם), עַל-יְדֵי-זֶה מְבַרֵּר**
 - 5 **וּמִגְבִּיֶה אֶת כָּל סֵדֶר**
 - 6 **הַהֲשֵׁת־לְשׁוֹת וְכו', כּוֹלֵל גַּם**
 - 7 **הַרְרֹגוֹת הַכִּי עֲלִיּוֹנוֹת (כֶּשֶׁם שֶׁהַמִּנּוּף**
 - 8 **הַתּוֹפֵס בַּתַּחְתִּית הַבְּנִין מִמֶּשׁ מִגְבִּיֶה**
 - 9 **גַּם הַחֵלֶק הָעֲלִיּוֹן שֶׁבוּ). וְעַל-יְדֵי-**
 - 10 **זֶה שְׂיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרֵימָה,**
 - 11 **הַצִּבִּיר יוֹסֵף בָּר וְכַלְכָּל כָּל**
 - 12 **הָאֲרָצוֹת מִשָּׁם, הֵינּוּ שֶׁהִפֵּךְ אֶת**
 - 13 **אַרְץ מִצְרַיִם הַנְּחוּתָה וְהַתַּחְתּוֹנָה לַמְּקוֹר**
 - 14 **שֶׁל שִׁפְעַת לְכָל הָעוֹלָם וְאֲדֻרְבָּה**
 - 15 **דְּוָקָא מֵאַרְץ מִצְרַיִם בָּאָה**
 - 16 **הַהֲשֵׁפָעָה לְכָל הָאֲרָצוֹת גַּם**
 - 17 **לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל אֲף שֶׁמִּצֵּד עֲצֻמָּה**
 - 18 **אַרְץ יִשְׂרָאֵל נִעְלִית עַל מִצְרַיִם.**
 - 19 **וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּכְּתוּב וְאֲנִי**
 - 20 **נִתְמִי לָךְ שְׂכָם אֶחָד גּו',**
 - 21 **בְּחֶרֶב וּבְקִשְׁתִּי, הֵנָּה מֵאִמֶּר לְיוֹסֵף**
 - 22 **דְּעַל-יְדֵי יְרִידַת יוֹסֵף**
 - 23 **לְמִצְרַיִם, שֶׁהִיא הַהֲמָשְׁכָּה שֶׁל**
 - 24 **הָאוֹר הָאֱלֹהִי לְמִטָּה, לְמִקּוֹם נְחוּת**
 - 25 **כְּמִצְרַיִם פֶּעַל עַל-יְדֵי-זֶה**
 - 26 **שִׁתְּעֵלּוּ כָּל הַדְּבָרִים**
 - 27 **הַתַּחְתּוֹנִים כּו' שֶׁזֶּהוּ עֲנִין**
 - 28 **בְּחֶרֶב וּבְקִשְׁתִּי שֶׁלִּפִּי פְּנִימִיּוֹת**
 - 29 **הַדְּבָרִים הַכּוֹנֵנָה הִיא לְעִבּוּדַת הַתְּפִלָּה**
 - 30 **שֶׁהִיא הַתְּקַרְבוֹת לְאֱלֹקִים בְּדֶרֶךְ**
 - 31 **הַעֲלָא מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה.**
 - 32 **וְגַם דְּעַל-יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף,**
 - 33 **הַהֲמָשְׁכָּה לְמִטָּה בְּמִצְרַיִם**
 - 34 **פֶּעַלָּה גַּם בְּכָל הַשָּׂבָטִים, שֶׁגַּם**
 - 35 **הֵם נִתְעַלּוּ וְקִירְבוּ אֶת עֲצֻמָּת וְאֵת**
 - 36 **הָעוֹלָם לְאֱלֹקִים בְּדֶרֶךְ הַעֲלָא מִלְּמִטָּה**
 - 37 **לְמַעְלָה וְכֵן"ל שֶׁהִפֵּכַת עַל**
 - 38 **הַהֲעֲלָאָה שֶׁהוּא בְּחִינַת**
 - 39 **הַשָּׂבָטִים, הוּא עַל-יְדֵי**
 - 40 **הַהֲמָשְׁכָּה דְּתוֹרָה שֶׁהוּא**
 - 41 **בְּחִינַת יוֹסֵף וְכו'. וְלִכֵּן אִמְרִי**
 - 42 **הַכְּתוּב בְּעִינֵין זֶה עַל אַחֲדֵי,**
- 1 **מִתַּחְתִּיתוֹ מִמֶּשׁ, אָז יִגְבִּיֶה כָּל הַבְּנִין, וְעַל-דֶּרֶךְ-**
- 2 **זֶה הוּא עֲנִין וְיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרֵימָה, שְׁעַל-יְדֵי**
- 3 **הַיְרִידָה לְמִטָּה מִטָּה בְּיוֹתֵר, בְּמִצְרֵימָה, וְכֵן"ל**
- 4 **דְּמִצְרֵימָה הִיא לְמִטָּה מִמִּצְרַיִם סֶתֶם, עַל-יְדֵי-זֶה**
- 5 **מְבַרֵּר אֶת כָּל סֵדֶר הַהֲשֵׁת־לְשׁוֹת וְכו'.**
- 6 **וְעַל-יְדֵי-זֶה שְׂיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרֵימָה, הַצִּבִּיר יוֹסֵף**
- 7 **בָּר וְכַלְכָּל כָּל הָאֲרָצוֹת מִשָּׁם, וְאֲדֻרְבָּה דְּוָקָא**
- 8 **מֵאַרְץ מִצְרַיִם בָּאָה הַהֲשֵׁפָעָה לְכָל הָאֲרָצוֹת גַּם**
- 9 **לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ וְאֲנִי נִתְמִי לָךְ שְׂכָם אֶחָד גּו'**
- 10 **בְּחֶרֶב וּבְקִשְׁתִּי, דְּעַל-יְדֵי יְרִידַת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם,**
- 11 **הַהֲמָשְׁכָּה לְמִטָּה, פֶּעַל עַל-יְדֵי-זֶה שִׁתְּעֵלּוּ כָּל**
- 12 **הַדְּבָרִים הַתַּחְתּוֹנִים כּו' שֶׁזֶּהוּ עֲנִין בְּחֶרֶב**
- 13 **וּבְקִשְׁתִּי. וְגַם דְּעַל-יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, הַהֲמָשְׁכָּה**
- 14 **לְמִטָּה בְּמִצְרַיִם פֶּעַלָּה גַּם בְּכָל הַשָּׂבָטִים, וְכֵן"ל**
- 15 **שֶׁהִפֵּכַת עַל הַהֲעֲלָאָה שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשָּׂבָטִים,**
- 16 **הוּא עַל-יְדֵי הַהֲמָשְׁכָּה דְּתוֹרָה שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף**
- 17 **וְכו'. וְלִכֵּן אִמְרִי עַל אַחֲדֵי, וְהֵינּוּ שֶׁהוּא לְמַעְלָה**
- 18 **מִהַשָּׂבָטִים, וּמִכָּל-מְקוֹם פּוֹעֵל גַּם בָּהֶם, וּמִשּׁוּם**
- 19 **זֶה קָדָם לִכֵּן הֵנָּה הֵם לֹא הִפְרִירוּהוּ, וְהֵינּוּ שְׁלֹא**
- 20 **הֵיוּ שְׂכִימִים לְבַחֲנֶיהָ זֶה, וְעַל-יְדֵי עִבּוּדַת יוֹסֵף וְכו'.**
- 21 **פֶּעַל גַּם בָּהֶם בְּחִינַת בְּחֶרֶב וּבְקִשְׁתִּי וְכו'.**
- 22 **וְעַל-פִּי-זֶה מוֹכֵן מִה שֶׁאִמְרַי יַעֲקֹב וְאֲנִי הֵנָּה**
- 23 **נִתְמִי לָךְ גּו' קָדָם כָּל הַבְּרָכוֹת, דְּלִקְאוּרָה הִנּוּ**
- 24 **לִי לְמִימֵר זֹאת אַחֲרֵי שֶׁבִּרְךְ אֶת הַשָּׂבָטִים,**
- 25 **כְּשֶׁאִמְרַי לְיוֹסֵף לְקוֹבְרוֹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵזַר הָיָה**
- 26 **צָרִיף לֹמֵר לוֹ הַשִּׁכָּר עַל-זֶה, וְאֲנִי הֵנָּה נִתְמִי לָךְ**
- 27 **שְׂכָם אֶחָד גּו', אֶלָּא שְׁזוּהִי נִתְיֵנָה כֹחַ עַל עִבּוּדַת**
- 28 **הַשָּׂבָטִים וְכו' וְלִכֵּן הַצִּבִּיר לֹמֵר לָהֶם קָדָם**
- 29 **הַבְּרָכוֹת כּו' דְּהִנְתִּינִת כֹחַ עַל הָעֲלִיָּה הִיא**
- 30 **עַל-יְדֵי הַהֲמָשְׁכָּה דְּתוֹרָה דְּוָקָא. וְעַל-יְדֵי-זֶה**
- 31 **נִמְשָׁף גַּם בְּחֶרֶב וּבְקִשְׁתִּי כְּפִשּׁוּטוֹ, שֶׁאִף דְּאִיתָא**
- 32 **בְּזוּהֵר⁵² דְּהַמְתַּפְּלֵל עַל צָרְכּוֹ (הַגְּשֵׁמִיּוֹת) דְּוָמָה**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (הַגְּשָׁמִיִּים) דוֹמָה לְהִנִּי פִלְבִּין דְּחֻצִּיפִין דְּאֶמְרִין הֵב הֵב, 1
 2 אותם כלבים חצופים (הם הקליפות והסטרא אחרא) שאומרים "תן, תן"
 3 ומבקשים רק לצורך עצמן אֲבָל כְּפִי שֶׁנִּפְסְקָה הִתְלַכָּה בְּנִגְלָה⁵⁰
 4 בחלק הנגלה שבתורה, בהלכה, הִרִי עֶקֶר הַתְּפִלָּה הוּא אִמְנֵם בְּקִשְׁת
 5 צָרְכִּי (הַגְּשָׁמִיִּים). וְג' 1
 6 רִאשׁוֹנוֹת שלושת הברכות
 7 הראשונות של תפילת שמונה עשרה
 8 שֶׁהֵם סְדוּר שְׁבָחִיו שֶׁל מָקוֹם, 2
 9 הֵן רַק הִכְנָה לְעֶקֶר הַתְּפִלָּה
 10 דְּבִקְשַׁת צָרְכִּי, וְג' הָאֲחֵרוֹנוֹת
 11 הֵן הוֹדָאָה וְכו',⁵³ תודה על כך
 12 שהקדוש־בִּרְיֹן־הוּא מִמְלָא אֵת
 13 הַבְּקִשׁוֹת. וְאֲחֵרֶיךָ זֶה הַפְּעוּלָה
 14 שֶׁל עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה בְּהַעֲלַת וּבִירוֹר
 15 הַגְּשָׁמִיּוֹת נִמְשָׁךְ בְּעֲבוֹדַת
 16 הַבְּרוּרִים דְּחֻרְבֵי וְקִשְׁתִּי, דָּעַל
 17 אוֹיֵב הָרוּחִנִּי הַקְּרוֹב, וְהִנֵּנוּ
 18 גְּסוּת הָרַע, שֶׁמִּגְלָה וְכו', 3
 19 וְיִזְדְּעוּ וּמִפִּירוֹ שֶׁהוּא אוֹיֵב,
 20 עַל־זֶה מִסְפִּיק חֶרֶב, אֲבָל עַל
 21 אוֹיֵב רְחוֹק שֶׁהוּא הַקְּלִפָּה
 22 הַדְּקָה, וְהוּא רַע הַנֶּעְלָם
 23 שְׁאִינִי יוֹדֵעַ מִמֶּנּוּ, כִּי מֵאֲחֵר
 24 שֶׁמְדוּבָר בְּקִלְפָה דָּקָה וְרַע עֵינַי, יִתְכַּן
 25 שֶׁהָאֵדָם עֲצֻמוֹ לֹא מוֹדֵעַ לְקִיּוּמוֹ
 26 (כַּמְבוּאָר בְּחִסְדוֹת שְׂרָבִי יוֹחֵן בֶּן זְכַאִי
 27 אִמְר סִמּוֹן לִפְטִירוֹתֵי "אִנִּי יוֹדֵעַ בְּאִיּוֹ
 28 דֶּרֶךְ מוֹלִיכִין אוֹתִי", כִּי לְמִרְוֹת גּוֹדֵל
 29 מַעֲלָתוֹ הַנִּפְלְאוֹה חֲשַׁשׁ שְׂמָא יֵשׁ בּוֹ רַע
 30 נֶעֱלָם שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ לוֹ וְלֹכֵן לֹא תוֹקֵן)
 31 עַל־זֶה צָרִיךְ לְקִשְׁת, שֶׁהַחֵץ
 32 שִׁירִים בְּאִמְצָעוֹת הַקִּשָּׁה מִגִּיעַ גַּם
 33 לְמִרְחוֹק, וְעַל־יִדֵּי־זֶה יוֹכֵל
 34 לְבָרֵר גַּם אֵת הָרַע הַנֶּעְלָם
 35 הָרְחוֹק מִמֶּנּוּ. וְכִמּוֹ שֶׁבְּקִשְׁתִּי הִנֵּה
 36 כָּל מָה שֶׁיִּמְשָׁךְ יִמְשׁוֹךְ וּמֵתַח
 37 יוֹתֵר אֵת הַמֵּיתֵר לְעֲצֻמוֹ לְכִיּוֹן
 38 הָאֵדָם עֲצֻמוֹ, לֵלֶךְ הַחֵץ שִׁירוֹ לְמִרְחָק יוֹתֵר וּבְדִיּוֹק יוֹתֵר, כִּי
 39 הַמֵּתִיחָה שֶׁל הַקִּשָּׁה לְכִיּוֹן הָאֵדָם, אֵף שֶׁהִיא בְּכִיּוֹן הַהֲפֹךְ, נִתְּנָה בְּחֵץ תּוֹסַפָּה
- כוח להגיע יותר רחוק ולקלוע בדיוק למטרה על־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא
 בְּרוּחָנִיּוֹת, שֶׁכָּל מָה שֶׁהוּא בְּשִׁפְלוּת וּבִטּוֹל יוֹתֵר, הֵינּוּ כָּל
 שֶׁהָאֵדָם מִקְטִין וְ"מִרְחִיק" אֵת עֲצֻמוֹ יוֹכֵל לְהִגִּיעַ וּלְבָרֵר אֵת הָרַע
 הַנֶּעְלָם יוֹתֵר וְאֵם הוּא בְּבִטּוֹל גָּדוֹל בִּיטּוֹלוֹ לְבָרֵר גַּם אֵת הָרַע
 הַנֶּעֱלָם בִּיטּוֹר.
 וְזֶהוּ מָה שֶׁלְּאַחֵר כָּל הַבְּרִכוֹת
 לְכָל הַשְּׁבָטִים שֶׁבָּהֶם יַעֲקֹב בִּירַךְ כָּל
 שְׁבַט וּשְׁבַט בְּבִרְכָּה מִיּוֹחַדָּת אֲמִר
 יַעֲקֹב, אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּבְדָתוֹ
 בִּרְךָ אוֹתָם⁵⁴ וּפָרַשׁ רִשְׁ"י לְפִי
 שְׁתֵּנָּה כו' לִיְהוּדָה גְּבוּרָה אִרִי
 וּלְבִנְיָמִן חֲסִידוֹתוֹ שֶׁל זָבָב וּלְנַפְתָּלִי
 קִלּוֹתוֹ שֶׁל אֵילָה יְכוֹל שְׁלֹא כָּלָן
 כָּלָם כָּל הַבְּרִכוֹת, תִּלְמוּד
 לוֹמֵר בִּרְךָ אוֹתָם, וְכָל הַשְּׁבָטִים
 נִתְּבָרוּ בְּכָל הַבְּרִכוֹת וְהִנֵּנוּ
 שֶׁהַבְּרִכוֹת הֵם אוֹפְנֵי הָעֲבוֹדָה
 דָּכָל שְׁבָט וְשְׁבָט כְּפִי
 שֶׁצָּרִיכָה לְהִיּוֹת עֲבוֹדָתוֹ,
 הַמִּיּוֹחַדָּת לוֹ (כְּפִי שֶׁנִּזְכָּר בְּתַחֲלִיל
 הַמֵּאמָר שֶׁעֲבוֹדַת הָאֲבוֹת שִׁיכָת לְכָל
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְעֲבוֹדַת הַשְּׁבָטִים יֵשׁ
 עֲנִינִים שֶׁשִּׁיכָת לְשִׁבְטֵי מַסּוּיִם וְלֹא
 לְשִׁבְטֵי הַשְּׁבָטִים וְהֵם י"ב דְּרָכִי
 עֲבוֹדָה וְכו') שׁוֹנִים שְׁכָל אֶחָד שִׁיךְ
 לְשִׁבְטֵי מַסּוּיִם, וְאֲחֵרֶיךָ יִשְׁנֹו
 הַשְּׁעֵר הִי"ג שֶׁהוּא שְׁעֵר
 הַפּוֹלֵל שֶׁשִּׁיךְ לְכָל אֶחָד
 וְאֶחָד⁵⁵, כַּמֵּאמָר חֲכָמֵינוּ ז"ל
 שֶׁבְּמִקְדָּשׁ הָיוּ י"ג הַשְּׁתַּחֲוּיּוֹת – שְׁתֵּים
 עֶשְׂרֵה כִּנְגֵד הַשְּׁעֵרִים הַמִּיּוֹחַדִּים לְכָל
 שְׁבַט (כַּדְּבָרִי הַנִּבְיָא יִחְזָקָל, בְּפָרֶק
 מֵח, לְגַבִּי הַשְּׁעֵרִים שֶׁהָיוּ לְעִתִּיד לְבֹא)
 הַשְּׁעֵר הַשְּׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה הַנִּקְרָא "שְׁעֵר
 הַכּוֹלֵל" כִּי הוּא כּוֹלֵל אֵת כָּל הַשְּׁבָטִים
 (וּמִבּוֹאֵר בְּקִבְלָה וּחְסִידוֹת שִׁי"ב
 הַשְּׁעֵרִים הֵם כִּנְגֵד י"ב מִתְּחִיל י"ג מִידוֹת
 הַרְחָמִים וְהִ"שְׁעֵר הַכּוֹלֵל" הוּא כִּנְגֵד הַמִּידָה הִי"ג הַנִּקְרָא תִּיקוֹן "נִקְחָה")
 וְעַל־יִדֵּי־זֶה נִזְכָּה לְבִיָּאֵת מְשִׁיחַ צְדִקְנוֹ בְּעֶגְלָא דִּידֵן.

(53) ברכות לד, א. (54) פרשתנו מט, כח. (55) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1149. וש"נ.

בס"ד. שיחת שבת פרשת ויחי, י"ד טבת, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו (מדברי המדרש¹): "למה פרשה זו סתומה² וכו'" (ופרטי השינויים מדברי המדרש) - דכיון שהסתימה היא בהתחלת הפרשה (שאו היא ניכרת), מסתבר לומר שקשורה עם תוכן כללות הפרשה בקשר לפטירת יעקב, ולכן השמיט רש"י הטעם "שסתם ממנו כל צרות שבעולם", כיון שזהו תכלית החיות (בניגוד לענין הפטירה), והקדים הטעם "שנסתמו עיניהם ולבם.. מצרת השעבוד", ששייך לפטירת יעקב יותר מאשר הטעם ש"ביקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו"; והטעם שפרשה זו נקראת "ויחי"³, לפי שאמיתית ענין החיים באופן נצחי, ניכר דוקא בסמיכות לפטירת יעקב, ביי"ז השנים שהיה במצרים (שגם בערות הארץ מטתו שלימה⁴), שהיו הוכחה על כל שנותיו, שבפנימיות היו באופן ד"ויחי יעקב"⁵, וכן דוקא לאחר פטירתו, על-ידי-זה ש"זרעו בחיים" (לא רק כש"סתם ממנו כל צרות שבעולם", אלא) גם במצב של קושי השעבוד וסתירת הקץ (שהרי אילו היה הקץ בגלוי, היה נחסר בתוקף הגלות⁶, ובמילא היה נחסר גם בשלימות הגאולה שבאה על-ידי הגלות) - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי-שיחות חלק ט"ו עמוד 422 ואילך. לקמן ע' יד ואילך.
- ב. וההוראה מזה - שהרי כל ענין בתורה, לשון הוראה⁷, מהוה הוראה בעבודת האדם: ישנם הטוענים⁸: מדוע ישנם ריבוי קשיים ונסיונות על קיום התורה ומצוות?! - מדוע מסבבים מלמעלה באופן כזה שמצד עיני בשר יוכל לדמות שמצד הנהגתו באופן של זהירות מהשגת גבול ואונאה וכו', והקפדה על תפלה בציבור ושיעור לימוד לאחר התפילה (שלכן פונה לעסקיו באיחור של מחצית השעה), משתכר לפרנסתו פחות מחבירו-שכנו שמתנהג בכל הנ"ל היפך ממנו?!
בגלל הנהגתו על-פי תורה - טוען הוא - היה הקב"ה צריך ליתן לו עשירות, ואז היה טוב יותר הן לו והן להקב"ה, כי כאשר חבירו-שכנו היה רואה שעל-ידי קיום התורה ומצוות זוכים לעשירות, היה גם הוא נעשה שומר תורה ומצוות.

שלפנ"ז, ועד ששני הצער גופא הם טוב. וע"ד שלעת"ל יאמרו "אודך הוי' כי אנת בי" (ישעי' יב, א).
וזהו גם הפירוש במאור"ל (ב"ר פס"ו, ד) "צדיקים.. תחלתן יסורין וסופן שלווה" - שאין הכוונה שיש אצלם שינויים, מיסורים לשלוה (שהרי אצל צדיקים מאיר ה"אמת", שהיא אחת ויחידה, ואינה משתנית - בניגוד לשקר (וכן פשרות, שהם שקר) שמתבטא באופנים שונים), אלא ש"סופן שלווה" היא ההתגלות הפנימית של "תחלתן יסורין", והיינו, שבפנימיות הרי גם זה "שלווה".
(6) וע"ד המבואר במ"א בנוגע למ"ש ביוסף "ויתנך אליהם וידבר אתם קשות", ועד ש"ויאסוף אותם אל משמר שלשת ימים" (מקץ מב, זיז) - דלכאורה תמוה ביותר: היתכן שיוסף הצדיק התייחס אל אחיו באופן כזה - כיון שרצה לפעול שמנין רד"ו שנה שצריכים בני' להיות במצרים יתחיל מזמן ביאת אחיו למצרים, עיי"ז שיצטערו כו'.
(7) זח"ג נג, ב. גו"א עה"ת בתחלתו בשם הרד"ק. וראה רד"ק לתהלים יט, ח.
(8) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ה ריש ע' 157. ושנ.

(1) וכיון שהביאו רש"י בפירוש פשוטו של מקרא, הרי זה נכלל בחלק הפשט שבתורה, ולא בחלק הדרוש שבתורה. ונפק"מ להלכה - בנוגע לדין שצריך לחלק הלימוד שבכל יום לג' חלקים, שליש במקרא, שליש במשנה ושלש בתלמוד (קידושין ל, א. הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב), שגם מדרשי חז"ל שהובאו בפירוש רש"י שייכים ל"שליש במקרא", להיותם פירוש פשוטו של מקרא.
(2) סתומה לגמרי - אפילו לא כמו כל פרשה סתומה שיש בה הפסק ט' אותיות עכ"פ (רמב"ם הל' ס"ת רפ"ח. טוש"ע יו"ד סערה" ס"ב).
(3) ועד שגם סיום הפרשה - "ויישם בארון במצרים" - שייך לפרשת "ויחי", כי מזה שהמצריים לא קברו את יוסף, אלא שמוהו בארון והטילוהו לנילוס, מוכח, שהמצריים ידעו שבני' עומדים במעמד ומצב שהם מוכנים לגאולה בכל רגע, ולכן רצו למנוע את הגאולה ח"ו, עיי"ז שבנ"י לא יוכלו לקיים את הציווי של יוסף "והעליתם את עצמותי מזה" (ראה דב"ר פי"א, ז).
(4) פרש"י פרשתנו מז, לא.
(5) כלומר: ריבוי הטוב שהי' ביי"ז שנה אלו, הביא לידי הנחה, שבשביל זה הי' כדאי כל היגיעה והצער במשך כל השנים

1 והמענה על זה:

2 כשמדובר אודות לימוד זכות - הרי זו אמנם טענה צודקת,

3 - וכפי שטען הרב הצדיק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב להקב"ה: מהי טענתך על בני־ישראל, בה

4 בשעה שהעמדת את תאוות עולם הזה באופן גלוי לעיני בשר, ואילו את הגן־עדן הכנסת בתוך

5 ספר? ...! -

6 אבל כשמדובר אודות תכלית העבודה, ואליבא דנפשיה - צריך לידע שיש להתייגע, ולא לחפז

7 ב"נהמא דכיסופא"¹⁰, ולכן נותנים מלמעלה נסיונות כו', כיון שדוקא על ידי־זה באים לטוב האמיתי.

8 וכשם שדוקא על־ידי גלות מצרים באופן ש"שנסתמו עיניהם ולבם .. מצרת השעבוד", ו"נסתם הקץ",

9 זכו להגילוי דמתן־תורה - כך גם עתה, בגלות זה האחרון, שהוא ארוך הרבה יותר מגלות מצרים, הנה

10 דוקא על־ידי עבודה מתוך מסירות נפש, ועמידה בתוקף מבלי להתפעל מקשיים ונסיונות, אף ש"לא

11 נתגלה קצם"¹¹, נזכה להגילוי דפנימיות התורה¹², טעמי תורה שיתגלו לעתיד לבוא, כמו שכתוב¹³ "ישקני

12 מנשיקות פיהו", בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

13 ג. מאמר (כעין שיחה) דיבור־המתחיל ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם גו'.

* * *

14 ד. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק¹⁴ "ואגידה לכם", "ביקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה

15 והתחיל אומר דברים אחרים" - כיון שלא מצינו המשך ל"אגידה לכם", ולאחרי זה אמר יעקב מחדש

16 "הקבצו ושמעו"¹⁵; ביאור פרטי השינויים בפירוש רש"י מלשון הש"ס¹⁶; וההוראה, שגם בדורנו זה,

17 בחושך כפול ומכופל, ישנו הכח לגלות את הקץ - הוגה על־ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס

18 ב'לקוטי שיחות' חלק י' עמוד 167 ואילך.

* * *

20 ה. הביאור בפירוש רש"י בסוף פרשתנו, "על ברכי יוסף", "כתרגומו, גידלן בין ברכיו" - כי, בתרגום

21 יונתן מפרש "כד אתילידו גזירנון יוסף", שהיה הסנדק בברית מילה (כניסת נפש הקדושה, בדוגמת ענין

22 הלידה. וכיון שיוסף היה השליט על הארץ, מרא דאתרא, היה יכול להיות סנדק אצל "בני מכיר", לשון

23 רבים, כמו כהן גדול שיכול להקטיר תמיד), אבל רש"י שולל זאת, ומפרש שקאי על הגידול והחינוך

24 על־ידי לימוד התורה, גם בגיל שהם רק "בין ברכיו", ולא "על ברכיו". ומכאן, שיש חיוב ללמוד תורה

25 גם עם בן בן בנו, גם כשיש גדולים ממנו בחכמה - הוגה על־ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס

26 ב'לקוטי שיחות' חלק כ' עמוד 243 ואילך.

* * *

27 ו. כיון שכבר נתבאר פירוש רש"י בסיום פרשתנו, הרי כבר יכולים לכאורה לסיים את ההתוועדות...

28 אמנם, דובר כמה פעמים, שהדיוק בפירוש רש"י הוא גם בנוגע לענינים הדורשים ביאור שרש"י אינו

29 מפרשם. ובנדון דידן, הרי גם לאחר הפסוק "וירא יוסף גו' יולדו על ברכי יוסף", ישנם עוד פסוקים

(12) ראה תו"א שמות מט, א. נד, א.

(13) שה"ש א, ב ובפרש"י.

(14) פרשתנו מט, א.

(15) שם, ב.

(16) פסחים נו, א.

(9) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ו ע' תכ. וראה גם תורת

מנחם שם ע' 176. וש"נ.

(10) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. הובא בלקר"ת צו ז, רע"ד.

ובכ"מ.

(11) יומא ט, ב.

הדורשים ביאור בפשוטו של מקרא (ואכן נתבארו בכמה ממפרשי התורה על דרך הפשט), ואילו רש"י אינו מתעכב עליהם. ואין לומר שלדעת רש"י אין צורך לפרש זאת, כיון שהדבר מובן מאליו - שהרי מצינו שבמקום אחר מפרש רש"י בעצמו אחד הפסוקים שבסיום פרשתנו.

ז. בפרשת שמות¹⁷ מפרש רש"י מה שכתוב "ושמעו לקולך": "מכיון שתאמר להם לשון זה, ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגאלים. יעקב אמר להם ואלקים¹⁸ פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם פקוד¹⁹ יפקוד אלקים אתכם". והקשו מפרשים²⁰: הרי גם "ואלקים פקוד יפקוד אתכם" אמר יוסף, כמו שכתוב בתחלת הפסוק: "ויאמר יוסף אל אחיו", ומדוע כתב רש"י "יעקב אמר להם ואלקים פקוד יפקוד אתכם"? ותירוץ הוא, שכיון שענין זה נאמר ב' פעמים, "ואלקים פקוד יפקוד אתכם", ו"פקוד יפקוד אלקים אתכם", על כרחך צריך לומר, שפעם אחת אמר זאת יוסף בשם יעקב אביו, ופעם שניה אמר זאת מעצמו.

[אך עדיין צריך להבין: כפל הענין מכריח רק לומר שפעם אחת אמר זאת יוסף (לא מעצמו, אלא) בשם יעקב אביו. אבל מהי ההוכחה ש"יעקב אמר להם ואלקים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם פקוד יפקוד אלקים אתכם", ולא להיפך, שפעם הראשונה אמר מעצמו, ופעם השניה בשם אביו?]

וההסברה בזה - בשתים:

(א) מצד כיבוד אב, מסתבר לומר, שלכל-לראש אמר זאת יוסף בשם יעקב אביו, ורק אחר-כך אמר זאת מעצמו.

(ב) לאחר "פקוד יפקוד אלקים אתכם" נאמר "והעליתם את עצמותי מזה". ולכן, מסתבר לומר ש"פקוד יפקוד אלקים אתכם" היתה הבשורה של יוסף מעצמו, שכן לאחר שיעשה להם טובה ובישר להם בשורת הגאולה (הבשורה שלו, ולא רק מסירת בשורת יעקב אביו), היה נקל לו יותר לבקש מהם טובה - "והעליתם את עצמותי מזה".

אבל עדיין אינו מובן: מדוע בפעם הראשונה, בבשורה בשם אביו, כתיב "ויאמר יוסף אל אחיו", ואילו בפעם השניה, בבשורת עצמו, נאמר "וישבע יוסף את בני ישראל" - דלכאורה איפכא מסתברא, כי:

(א) בבשורת עצמו מתאים יותר לומר "אחיו", כיון שהיחס של יוסף עם השבטים מתבטא בכך שהם אחיו, ואילו בבשורה בשם יעקב אביו מתאים יותר לומר "בני ישראל", כיון שהשייכות שלהם ליעקב היא להיותם בניו - "בני ישראל".

(ב) בני ישראל - קאי לא רק על השבטים, אלא על כל בני ישראל עד סוף כל הדורות, מה-שאיין-כן "אחיו" קאי רק על השבטים. ואם כן, בבשורת עצמו, שבהמשך אליה היתה גם הבקשה "והעליתם את עצמותי מזה" - יש מקום לומר "אחיו", כיון ש"והעליתם את עצמותי" קשור עם השבטים (ש"אף עצמות כל השבטים העלו", בגלל שבועתו של יוסף שאמר "אתכם"²¹); מה-שאיין-כן בבשורת יעקב, שבה מדובר רק אודות בשורת הגאולה - אין מקום לומר "אחיו", שהרי השבטים עצמם לא יצאו ממצרים, ואם כן, הוה-ליה-למימר "בני ישראל".]

וכיון שמצינו שרש"י בעצמו משתדל לפרש מדוע נאמר "פקוד יפקוד" ב' פעמים - אינו מובן: מדוע אינו מפרש זאת על אתר, בסיום פרשתנו?

ח. ויש לומר הביאור בזה על דרך הרמז (הביאור בדברי רש"י - מוכרח להיות מובן על דרך הפשט, אבל ביאור הטעם שרש"י אינו מפרש ענין מסויים - יכול להיות גם על דרך הרמז):

המשך בעמוד 189

(20) רמב"ן. רא"ם. ועוד.

(21) פרש"י בשלח יג, יט.

(17) ג, יח.

(18) פרשתנו נ, כד.

(19) שם, כה.

בס"ד. משיחות ליל ויום* ג' פ' ויחי, עשרה בטבת (יהפך לשמחה) וש"פ ויחי, י"ד טבת ה'תשנ"ב.

פנימו"9), ועד שנעשה המעמד ומצב ד"ויחי יעקב" 19
אצל כל בני עד סוף כל הדורות. 20
ותוכן הפרשה - ברכת יעקב לבניו¹⁰ (ולפנ"ז גם 21
ברכתו לבני יוסף¹¹, "אפרים ומנשה כראובן 22
ושמעון יהיו לי" 12) - המשכת (ברכה מלשון 23
המשכה¹³) עניני יעקב לכל בניו, י"ב השבטים¹⁴, 24
שכוללים כל בני עד סוף כל הדורות. 25
ובלשון חז"ל¹⁵: "יעקב אבינו לא מת", "מה 26
זרעו בחיים אף הוא בחיים" 16 - שחיי יעקב הם 27

א. פרשת ויחי היא סיום וחזרתם ספר ראשון (גם 1
במעלה וחשיבות¹) דחמשה חומשי תורה, ספר 2
בראשית (גם מלשון ראש), הנקרא "ספר הישר", 3
"ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים" 2 - 4
"מעשה אבות סימן לבנים" 3 - שמהוה הוראה 5
ונתינת כח לכללות עבודת ה"בנים" (כל בני) 6
שמתחילה ב"ואלה שמות בני ישראל", ונמשכת 7
בכל הד' ספרים שלאח"ז, ובכל כ"ד ספרי קודש 8
דתורה נביאים וכתובים, עד ל"דברי הימים", דברי 9
ימי בני עד סוף כל הדורות. ליל ויום ג' פ' ויחי, 10
עשרה בטבת וש"פ ויחי, י"ד טבת ה'תשנ"ב 11

ומודגש בשמה ובתוכנה של הפרשה שבה 12
מסיימים וחזרתם ספר ראשון שבתורה: 13

שם הפרשה - "ויחי יעקב" 4 - שכיון ש"יעקב" 14
הוא "בחיר⁵ האבות", מהווים חיי יעקב הסך-הכל 15
ד"ספר הישר", "ספר אברהם יצחק ויעקב", ועל 16
ידו נמשכים לכל בני⁷ כל עניני האבות שב"ספר 17
הישר" (וההמשכה עצמה היא באופן ד"ישר⁸ יחזו 18

ליל עשרה בטבת - לאחר תפלת ערבית, ויום עשרה 1
בטבת - ב"דברי כבושין" לאחר תפלת מנחה (וראה לקמן הערה 40).

(1) כידוע שגם הסדר שבתורה הוא בתכלית הדיוק.
(2) ע"ז כה, רע"א. וראה בארוכה תר"ח ויצא לב, ג.
(3) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו.
וראה לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"נ.
(4) כפי שנקראת בכ"מ (לא רק "ויחי", אלא) "ויחי יעקב" (רמב"ם בסוף סדר תפלות כל השנה).
(5) שעה"פ תולדות כז, כה. וראה ב"ר רפעי"ו. זח"א קיט, ב.
קמז, ב.

(6) שכולל גם אברהם ויצחק - כידוע שיעקב הוא מדת התפארת, שכוללת גם חסד וגבורה, אברהם ויצחק (ראה אוה"ת פרשתנו (כרך ה') תתקצג, סע"ב ואילך).
(7) כידוע שיעקב כולל "כל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם" (תניא אגה"ק ס"ז), ועד שנקראים כולם על שמו - "ישראל" ו"יעקב".

(8) ובפרט ע"י יעקב - שמדתו מדת התפארת, קו האמצעי, קו ישר, כלשון המשנה (אבות רפ"ב) "איזו היא דרך ישרה כו' כל שהיא תפארת כו'". וראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ע' רמח: "וכן בתניא פמ"ה עוד יש דרך ישר כו' ע"י מדתו של יעקב אצ"ה שהיא מדת הרחמים כו', הרי שמדתו של יעקב, רחמים ת"ת,

נקרא ישר, וכמ"ש כי האלקים עשה את האדם ישר, ואדם הוא ת"ת שם מ"ה (ולהעיר שמדובר בו בפמ"ה בתניא). והאמור שם בפמ"ו ויש דרך ישר כו' שהוא האהבה דכמים הפנים לפנים כו' שייך ג"כ לת"ת, עדמ"ש ישר יחזו פנימור".

(9) תהלים יא, ז. וראה ספר הלכותים (דא"ח להצ"צ) ערך ישר. וש"נ.
(10) מט, א ואילך.
(11) מח, כ.
(12) שם, ה.
(13) תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.

(14) ומתחיל מהתחלקות לב' אופני העבודה הכלליים דראובן ושמעון* ("אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי") - רא' ושמייעה (ראה תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ), ולאח"ז באה ההתחלקות דפרטי אופני העבודה ד"ב השבטים, שהתחלקות זו היא גם ביחס להקירוב ורחוק לא' מב' אופני העבודה העיקריים דרא' ושמייעה (וראה גם קונטרס משיחות ש"פ ויחי תש"נ ס"ט (התוועדות תש"נ ח"ב ע' 135)).

(15) תענית ה, ב. זהר פרשתנו רלה, רע"ב. רמח, ב. פרש"י פרשתנו מט, לג.

(16) ועפ"ז יש לבאר השייכות דשם הפרשה עם תוכנה (שהרי שם הפרשה הוא לא רק מפני ההכרח** להיותה התיבה הראשונה שבפרשה, אלא גם ובעיקר בגלל שקשור ושייך ומורה על תוכן הפרשה) - שהתוכן דרוב הפרשה הוא בנוגע לחיי בניו (ובני בניו) של יעקב (כמודגש בברכות יעקב לבניו - "איש אשר כברכתו בך אותם", "ברכה העתידה לבוא על כל אחד ואחד" (מט, כה ובפרש"י) במשך חייהם וחיי זרעם בדורות שלאח"ז), ואעפ"כ

(* ועפ"ז י"ל, שבמנין דראובן ושמעון בפרשת וארא ("מתוך שהזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן" (פרש"י וארא ו, יד)) נכללים כל בני.

(**) "כי כל דבר אף שהוא הכרחי לכאורה הכל בכונה מכון ומצוה ע"פ ה" (צפע"נ עה"ת ר"פ מסעי).

סופרים²⁶, ישנו חומר לגבי שאר הצומות (ואפילו²⁵
לגבי תשעה באב ש"לילו כיומו"²⁷, דלא כשאר²⁶
הצומות שמדברי סופרים שהם רק ביום ולא²⁷
בלילה²⁸) בדוגמת הצום דיוהכ"פ שחיובו מן
התורה - ש"אפילו הי' חל בשבת (בזמן שהיו²⁹
מקדשין ע"פ הראי"²⁹, כולל גם משך זמן לאחר³⁰
החורבן, כשהי' ב"ד סמוך³⁰ שהיו מקדשין ע"פ³¹
הראי") לא היו יכולין לדחותו ליום אחר, מפני³²
שנאמר בו³¹ בעצם היום הזה, כמו ביום הכפורים³².

ויש לומר ההסברה בזה³³:
ד' הצומות נקבעו בגלל ד' מאורעות הקשורים³⁵
עם החורבן שאירעו בהמשך זה לזה - ועל סדר³⁶
המאורעות: בעשרה בטבת - "סמך מלך בבל .. על³⁷
ירושלים והביאה במצור", בשבעה עשר בתמוז -
"הובקעה ירושלים", בתשעה באב - "חרב הבית³⁸
בראשונה ובשני", ובשלישי בתשרי - "נהרג גדלי'³⁹
בן אחיקם ונכתב גחלת ישראל הנשאת כו"⁴⁰.
וכיון שבעשרה בטבת היתה התחלת (כל המשך⁴²
המאורעות של) החורבן, ובהתחלה יש תוקף גדול⁴³
יותר לגבי ההמשך שלאח"ז ולפעמים גם לגבי סוף⁴⁴
כל הענין, לכן יש בו חומר גדול יותר משאר⁴⁵
הצומות הקשורים עם המשך וסוף החורבן.

ומזה מובן גם בנוגע לענין הטוב שבצומות³⁵
- שעשרה בטבת הוא ההתחלה והפתיחה להענין⁴⁸
הטוב שבכל הצומות (כדלקמן), שלכן, הי' ביתר⁴⁹
שאת וביתר עוז מבשאר הצומות (כולל גם תשעה⁵⁰

חיים נצחיים עי"ז שנמשכים אצל זרעו וזרע זרעו¹
עד סוף כל הדורות, "זרעו בחיים", חיים אמיתיים²
ע"י לימוד וקיום התורה, "חיינו ואורך ימינו"¹⁷,
ענינו של יעקב, כמ"ש¹⁸ "ויקם עדות ביעקב ותורה³
שם בישראל".

ובסיום קריאת פרשת ויחי שבה מסיימים⁶
וחותמים ספר ראשון שבתורה מכריזים "חזק חזק⁷
ונתחזק"¹⁹ (כמנהג ישראל²⁰) - ש"ויחי יעקב" מהוה⁸
חיזוק על העבודה דכל בני עד סוף כל הדורות.

וע"פ הידוע שפרשיות התורה שייכות במיוחד¹⁰
להזמן שבו קורין פרשיות אלה²¹ - יש לבאר גם¹¹
הקשר והשייכות דפרשת ויחי (סיום ספר ראשון¹²
שבתורה, ספר הישר, שמהוה נתינת כח וחיזוק¹³
לעבודת בני כלל הדורות) לעשרה בטבת, ובפרט¹⁴
בקביעות שנה זו, שעשרה בטבת חל ביום השלישי¹⁵
דפרשת ויחי, ויום הש"ק פרשת ויחי (שבו נעשה¹⁶
העילוי והשלימות ("ויכולו"²²) דעשרה בטבת) הוא¹⁷
ביום י"ד טבת, ערב והתחלת ט"ו טבת (שמתחיל¹⁸
במנחת שבת²³), שבו "קיימא²⁴ סיהרא (דחודש¹⁹
טבת) באשלמותא²⁵, כולל ובמיוחד השלימות²⁰
דעשרה בטבת, כדלקמן.

ב. ובהקדם ביאור ענינו המיוחד של עשרה²²
בטבת:

בעשרה בטבת, א' מד' הצומות שחיובם מדברי²⁴

נקראת ע"ש חיי יעקב ("ויחי יעקב") - כיון שאמיתת חיי יעקב,
חיים נצחיים, מתבטא בחיי בניו, "מה זרעו בחיים אף הוא
בחיים".

(17) נוסח ברכת אהבת עולם ותפלת ערבית - ע"פ לשון
הכתוב (נצבים ל, כ) "כי הוא חיך ואורך ימך".

(18) תהלים עח, ה.

(19) ג"פ - בתלת זימני הוי חזקה (ב"מ קו, רע"ב. וש"נ),
שהחיזוק עצמו הוא באופן של חזקה.

(20) ראה שו"ע או"ח סו"ס קלט, ובנ"כ. לקו"ש חכ"ה ע'
474. וש"נ.

(21) "המועדים של כל השנה כו' ככולן יש שייכות לאותן
הפרשיות שחלות בהן כי הכל מיד ה' השכיל" (שלי"ה חלק
תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א)).

(22) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ.

(23) כדמוכח מזה שאין אומרים צו"צ במנחת שבת שהוא
ערב יום שאין אומרים בו תחנון (שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס רצב).

(24) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר
פט"ו, כו.

(25) ובפרט שמילוי ושלמות הלבנה - "חצי כ"ט י"ב
תשצ"ג" (ב"י או"ח סתכ"ו) - מתחיל בין י"ד לט"ו.

(26) ראה רמב"ם הל' תעניות פ"ה ה"ד.

(27) רמב"ם שם ה"ו. טוש"ע או"ח סתקנ"ג ס"ב.

(28) רמב"ם שם פ"א ה"ח. טוש"ע שם ר"ס תקסד.

(29) משא"כ בזמן הזה שמקדשין ע"פ החשבון - לא יחול
עשרה בטבת בשבת.

(30) ועד שמצינו שגם לאחר כו"כ דורות הי' ב"ד סמוך -
בית דינו של הרי"ף (מגיד משנה הל' שופר פ"ב ה"ט. ובכ"מ),
ויש מקום לומר שהיו מקדשין ע"פ הראי' (ראה בארוכה
התועדויות תשמ"ה ח"א ע' 466 ואילך).

(31) יחזקאל כד, ב.

(32) אבודרהם הל' תעניות - הובא בב"י או"ח סתק"נ.

(33) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 267. וש"נ. - וראה עד"ז שו"ת
שואל ומשיב מהד"ק ח"ג סקע"ט.

(34) רמב"ם שם פ"ה ה"ב-ג.

(35) ובמכ"ש וק"י - כיון ש"מדה טובה מרובה כו" (פוטה
יא, א. וש"נ).

מזון לעיר וכו' - הו"ע בלתי-רצוי⁴³ עד לקביעת
תענית].

והכוונה במאורע זה (מצור על ירושלים, אבל
מצור בלבד, מבלי לפגוע בירושלים עצמה, אפילו
לא בחומת ירושלים) היתה כדי לעורר את בני
לשוב בתשובה מיד⁴⁴, שעי"ז יתבטל הענין
הבלתי-רצוי מתחלתו (ובמילא לא יבוא מזה המשך
המאורעות הבלתי-רצויים דהחורבן והגלות).

ונמצא, שבעשרה בטבת מודגש ה"עת רצון"
בנוגע לעבודת התשובה שמבטלת החורבן ומביאה
הגאולה יותר מבשאר התעניות⁴⁵ - כיון שלא ה' בו
ענין של חורבן בפועל (שהרי גם חומת ירושלים
נשארה בשלימותה), כי אם דבר שיש בו כדי לעורר
לתשובה, שעי"ז ישארו ירושלים וביהמ"ק בשלימות
(שליטת החורבן).

ד. ויש להוסיף בביאור ענינו המיוחד של
עשרה בטבת - הן בנוגע להתחלת החורבן
דביהמ"ק והן ובעיקר בנוגע להתחלת (הגאולה
(ובנין ביהמ"ק):

(43) ועד כדי כך, שענין זה יכול להיות "התחלה" לכל המשך
המאורעות שלאח"ז (כפי שהי' בפועל, כיון שלא ניצלו את
ההתעוררות לתשובה).

(44) ובפרט שאין צורך בריבוי זמן, כיון שהתשובה היא
"בשעתא חדא ביומא חדא ברגע חדא" (זח"א קט, סע"א),
וכפ"ס הגמרא (קידושין מט, ב) שעי" "הרהור תשובה" נעשה
צדיק (ועד לצדיק) גמור" (כגירסת האור זרוע סק"ב). ולא עוד
אלא ש"זכאי חסידי" בכל יומא ויומא . . עבדין תיובתא שלימתא"
(זהר פרשתנו רכ, סע"א), ו"איתא בתיקונים שאפילו אם הי'
צדיק *א' חזר בתשובה שלימה בדורו הי' בא משיח" (מאמרי
אדה"ז הקצרים ע' תג).

(45) ויש לומר, שבעשרה בטבת עצמו מודגש עוד יותר ענין
זה בליל עשרה בטבת - שכבר התחיל יום העשירי בטבת שמתחיל
בערב ("ויהי ערב ויהי בקר"), ואעפ"כ לא התחיל הצום דעשירי
בטבת עד עלות השחר *** - שבזמן זה מודגשת ביותר
הנתינת כח ("עת רצון") לצלל את הזמן לעבודת התשובה שמביאה
את הגאולה, שעי"ז יתבטל הצום דעשירי בטבת עוד לפני
התחלתו.

(* שכולל כל בני - "זעמך כולם צדיקים" (ישעי' ט, כא. סנהדרין ר"ר
חלק).

(**) ולא רק צדיק (גמור) "לענין אמיתת שם התואר והמעלה", אלא
גם כ"שנדין אחר רובו ומקרי צדיק בדינו מאחר שזוכה בדין" (תניא
פ"א). כיון שעי" "מצוה אחת . . הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו
לכף זכות וגרם לו להלם תשובה והצלה" (רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד).
(***) רמב"ם וסוה"ע שבהערה 28 - ולהעיר מהשקו"ט בדישן שינת
קבע אם מותר לו לאכול ולשתות לפני עלות השחר (ראה נ"כ
הסוה"ע שם).

1 באב שבו נולד משיח צדקנו³⁶, התחלת הגאולה),
2 כבכל פתיחת דבר חדש בעניני קדושה³⁷.

3 ג. וביאור הענין:

4 יום התענית הוא (כלשון הכתוב³⁸) "יום רצון
5 לה'", כפי שמבאר רבינו הזקן באגרת התשובה³⁹
6 ש"הצום הנרצה הוא יום רצון" - "עת רצון" בנוגע
7 לענין התשובה⁴⁰, שעל ידה מבטלים החורבן
8 והגלות ומביאים הגאולה - "אין ישראל נגאלין אלא
9 בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל
10 לעשות תשובה . . ומיד הן נגאלין"⁴¹.

11 וענין זה (כוונת הצום בשביל התשובה
12 שמבטלת החורבן והגלות ומביאה הגאולה) מודגש
13 בעשרה בטבת יותר מבשאר הצומות:

14 כש"סמך מלך בבל . . על ירושלים והביאה
15 במצור" - עדיין לא פגע בירושלים עצמה (בהבתים
16 שבה, ובודאי לא בהבית העיקרי, בית המקדש),
17 ואפילו לא בהחומה שמקיפה ומגינה על ירושלים,
18 שגם החומה היתה בשלימותה, ומלך בבל נשאר
19 מחזין להחומה (משא"כ במאורעות שלאח"ז
20 שבגללם נקבעו שאר הצומות).

21 [אלא שעצם העובדה שהי' ביכלתו ועד שהקיף
22 את החומה ועשה מצור על ירושלים, באופן ש"אין
23 יוצא ואין בא"⁴², ובמילא לא היו יכולים להכניס

(36) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. ועוד. - ולהעיר, שזמן העיבור
הוא (לכל הפחות) ז' חדשים לפני הלידה, ועפ"ז י"ל שזמן
העיבור דמשיח הוא בעשרה בטבת, ז' חדשים לפני תשעה באב
(יום לידת משיח). וראה לקמן הערה 114.

(37) ראה לקו"ש ח"כ ס"ע 74 ואילך. וש"נ.

(38) ישעי' נח, ה.

(39) תניא ח"ג ספ"ב.

(40) ובלשון הרמב"ם (שם ה"א) - "כדי לעורר הלבבות
לפתוח דרכי התשובה . . שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב".

וזהו גם תוכן המנהג דאמירת "דברי כבושין" ביום התענית
(ראה לקו"ש ח"כ ע' 352. וש"נ) - מלשון "יכבוש עוונותינו
ותשליך במצולות ים גו'" (מכה ז, יט) - שאינם דברי מוסר, ח"ו,
כי אם, דברים בזכותם של בני", כולל גם בנוגע להתעוררות
לתשובה - ש"אין לך דבר שעומד בפני התשובה" (רמב"ם הל'
תשובה ספ"ג), ולא עוד אלא שגם לפני התשובה בפועל ובגלוי
"הוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות
ולהתרחק מן העבירות כו'" (רמב"ם הל' גירושין ספ"ב - שיעור
היומי דמוצאי עשרה בטבת). - וראה בארוכה קונטרס משיחות
ש"פ ויחי ועשרה בטבת דאשתקד (התועדויות הנש"א ח"ב ע'
87 ואילך).

(41) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(42) לשון הכתוב - יהושע ו, א.

אלא בוני", שזהו"ע ד"קשה עורף" למעליותא⁵⁸,
החוזק והתוקף (ברזל) דעצם הנשמה⁵⁹, שעי"ז
מבטלים הברזל דלעו"ז שהוא (קשיות העורף
ד)היצה"ר⁶⁰.

וענין זה שייך במיוחד לעשרה בטבת - כי,
כוונת המצור (מצור בלבד, ללא פגיעה אפילו
בחומת ירושלים) היתה לעורר על התשובה כדי
שגם חומת ירושלים תשאר ותהי' בשלימותה (כנ"ל),
וענינו בעבודת ה' - השמירה על שלימות התורה,
אני חומה זו תורה⁶¹, באופן של חוזק ותוקף
ד"ברזל" דקדושה, "אבני" (בוני', תלמידי חכמים)
ברזל".

ויתירה מזה - שגם הכוונה והתכלית בהמשך
המאורעות דהמצור עד לפעולת הברזל בחורבן
ביהמ"ק (כיון שלא עשו תשובה כו'), היא, כדי
שתהי' שלימות ה"ברזל" דקדושה בבנין ביהמ"ק
השלישי:

איתא במדרש⁶² ש"זהב וכסף ונחושת" הם
כנגד ג' האבות אברהם יצחק ויעקב - "זהב זה
אברהם .. כסף זה יצחק .. ונחושת זה יעקב".
וע"פ הידוע⁶³ שג' בתי מקדשות הם כנגד אברהם
יצחק ויעקב, "אברהם שכתוב בו הר .. יצחק
שכתוב בו שדה .. יעקב שקראו בית"⁶⁴, יש לומר,
שזהב וכסף ונחושת הם כנגד ג' בתי מקדשות:
זהב כנגד בית ראשון, כסף כנגד בית שני, ונחושת
כנגד בית שלישי. וההסברה בזה⁶⁵ - שע"י יעקב
שענינו תורה (כנ"ל ס"א), נעשה גם הבירור של

בנוגע להמצור על ירושלים (בעשרה בטבת)
מצינו בנבואת יחזקאל⁴⁶ "ואתה קח לך מחבת ברזל
ונתתה אותה קיר ברזל בינך ובין העיר גו' והיתה
במצור גו' אות היא לבית ישראל" ("שכך תבוא
ירושלים במצור"⁴⁷).

ויש לומר, שבהסימן להמצור ע"י "ברזל" נרמז
גם חורבן ביהמ"ק - כי, "ברזל" מושלל בביהמ"ק⁴⁸,
כמ"ש⁴⁹ "והבית בהבנותו אבן שלמה גו' ומקבות
והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו"⁵⁰,
כיון ששייך לחורבן ביהמ"ק, כדאיתא במדרש⁵¹
"וזאת התרומה גו' זהב וכסף ונחושת"⁵² .. אבל ברזל
אין כתיב כאן לא במשכן ולא במקדש⁵³ למה
שנמשל בו אדום שהחריבו ביהמ"ק⁵⁴.

והתיקון לזה ע"י ברזל דקדושה⁵⁵:
אמרו חז"ל⁵⁶ "כל ת"ח שאינו קשה כברזל אינו
ת"ח .. דכתיב⁵⁷ ארץ אשר אבני ברזל, א"ת אבני

(46) ד, ג.

(47) פרש"י עה"פ.

(48) ומודגש בעיקר במזבח - עיקרו של ביהמ"ק, "בית לה'
מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (רמב"ם ריש הל' ביהמ"ח) -
"ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית (שפוסלן
ומכתתן בברזל) כי חרבך הנפת עלי' ותחללה", ש"המזבח נברא
להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה
ברין שיונף המקצר על המאריך, ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין
ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבוא עליו כורת ומחבל"
(יתרו כ, כב ובפרש"י - ממכילתא. וראה בארוכה בפ"י הרמב"ן.
תורה שלמה (אות תקנ"ה)).

(49) מלכים"א ו, ז.

(50) והשימוש בברזל לסתת את האבנים ("אבנים גו' גזית
מגוררות במגרה", "חתוכות במגרה", "כלי ברזל מלא פגיונות
כו" (שם ז, ט, ובמצודות)) ה" בחוץ - "שהי' מתקין מבחוץ
ומכניס מבפנים" (סוטה מח, ב*).

(51) שמו"ר פל"ה, ה.

(52) תרומה כה, ג.

(53) ו"ברזל" שנזכר בדברי הימים - ראה לקמן ס"ו.

(54) וראה ברכות לב, ב: "מיום שחרב ביהמ"ק נפסקה חומת
ברזל כו' שנאמר ואתה קח לך מחבת ברזל וגו'".

(55) ראה ספר הלקוטים (ד"א להצ"צ) ערך ברזל. וש"נ.

(56) תענית ד, א. וראה גם שם ז, א: "מאי דכתיב ברזל בברזל
יחד, לומר לך מה ברזל זה אחד מחדד את חבירו אף שני תלמידי
חכמים מחדדין זה את זה בהלכה".

(57) עקב ח, ט.

(58) ראה שמו"ר ספמ"ב. לקו"ת בלק סז, ד. אוה"ת תצוה ע'
א'תשיו. מג"א ע' ב'ת"א.

(59) להעיר ש"ברזל" בגימטריא "גורל", שקאי על עצם
הנשמה (אוה"ת שם).

(60) ראה סוכה נב, ב: "אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית
המדרש אם ברזל הוא מתפוצץ כו". וראה מדרש משלי (פכ"ז.
הובא בבחי' בא יב, לג): "ברזל בברזל יחד זה משה הצדיק
ופרעה הרשע שהיו מתנשקין זה עם זה בשפתים .. עד שאתה
אומר לא ידעתי את ה' סופך לידע כו", היינו, שהביטול דפרעה,
ברזל דלעו"ז, נעשה ע"י משה, ברזל דקדושה (אוה"ת מג"א שם).

(61) פסחים פז, א. וראה אוה"ת פרשתנו תד, א.

(62) שמו"ר ספמ"ט.

(63) ראה חזק"ג מהרש"א ועיון יעקב לפסחים פח, א. לקו"ת

מסות פג, ג. ובכ"מ.

(64) פסחים שם.

(65) ראה אוה"ת תשא ע' א'תפתח.

(* ולדעת רבי יהודה - ש"אמר רבי נראי' דברי רבי יהודה באבני
מקדש" - גם מבחוץ לא השתמשו בכלי ברזל, אלא ע"י ה"שמיר"
(סוטה שם).

32 ה. ובסגנון דתורת הקבלה והחסידות:
 33 ידוע⁷⁴ ש"ברזל" ר"ת בלהה רחל זלפה לאה, ד'
 34 נשי יעקב שהן האמהות די"ב השבטים, וכנגדן יש
 35 גם ד' בחי' בנוקבא דקליפה, כמ"ש בעוג⁷⁵ "ערשו
 36 ערש ברזל", שהן הלעו"ז ד' האמהות שבקדושה.
 37 ולהוסיף, שגם סדרן של ד' האמהות שב"ברזל"
 38 (בלהה לפני רחל וזלפה לפני לאה, שפחה לפני
 39 גברתה) הוא הסדר דלעו"ז - "שפחה"⁷⁶ כי תירש
 40 גברתה"⁷⁷.

41 ויש לומר, שגם בקדושה ישנו הסדר ד"ברזל"
 42 - שפחה לפני גברתה למעלותא:
 43 ובהקדם מעלת האמהות לגבי האבות, כמ"ש
 44 באברהם "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה",
 45 "שהי' אברהם טפל לשרה בנביאות"⁷⁸ - ע"ד
 46 ובדוגמת המעמד ומצב דלעתיד לבוא ש"נקבה
 47 תסובב גבר"⁷⁹, "אשת חיל עטרת בעלה"⁸⁰,
 48 שספירת המלכות תתעלה למעלה מכל הספירות
 49 (סוף מעשה במחשבה תחלה⁸¹), שמעין זה הי'
 50 אצל האבות, כמארז"ל⁸² "שלשה הטעימן הקב"ה
 51 בעוה"ז מעין העוה"ב, אברהם יצחק ויעקב,
 52 שנאמר בהם בכל מכל כל"⁸³.

53 ועד"ז בנוגע למעלת השפחות לגבי הגבירות
 54 (בלהה לפני רחל וזלפה לפני לאה⁸⁴), כמ"ש ברחל
 55 שנתנה שפחתה (בלהה) ליעקב "ואבנה גם אנכי
 56 ממנה"⁸⁵ - שהאמהות⁸⁶ הן בחי' מלכות דאצילות,
 57 והשפחות הן בחי' מלכות בירידתה לבי"ע, ועז"נ⁸⁷

1 "נחושת" (מלשון נחש⁶⁶, נחש הקדמוני, שהו"ע
 2 הקליפה, שביורו ע"י "נחשת" דקדושה⁶⁷),
 3 שעיקרו ושלמותו בביהמ"ק השלישי, כנגד יעקב.
 4 ויש להוסיף, ש"נחושת" רומז גם על המעמד
 5 ומצב דזמן הגלות (לאחרי חורבן בית שני), ואילו
 6 השלימות דביהמ"ק השלישי מרומזת ב(הביורו
 7 ד"ברזל" דלעו"ז, שלמטה גם מ"נחושת"⁶⁸, שע"ז
 8 באים ל)השלימות ד"ברזל" דקדושה:

9 זהב וכסף ונחושת הם בסדר דמלמעלה למטה
 10 - שזהב הוא המשובח ביותר, כסף הוא למטה
 11 מזהב, ונחושת למטה גם מכסף. ומרומז גם בהר"ת
 12 שלהם: "זהב", ר"ת "זה הנותן בריא", "כסף", ר"ת
 13 "כשיש סכנת פחד", ו"נחושת", ר"ת "נתינת חולה
 14 שאמר תנו"⁶⁹.

15 ועפ"ז י"ל, ש"זהב" מורה על (המשכן ו)בית
 16 ראשון שהי' בשלימות ("זה הנותן בריא"), ו"כסף"
 17 מורה על בית שני שחסרו בו חמשה דברים⁷⁰
 18 (שלכן "יש סכנת פחד" שמא יהי' עוה"פ החסרון
 19 ח"ו דביהמ"ק כולו), ו"נחושת" (שלמטה מזהב
 20 וכסף) מורה על המעמד ומצב דזמן הגלות, שבגלל
 21 החסרון דביהמ"ק נעשים בני"ב במעמד ומצב של
 22 "חולה שאומר תנו", שזוהי הבקשה והדרישה
 23 מהקב"ה ליתן ("כל הנותן בעין יפה הוא נותן"⁷¹)
 24 את ביהמ"ק השלישי שהי' בתכלית השלימות (גם לגבי
 25 המשכן ובית ראשון) - "מקדש אדני כוננו
 26 ידיך"⁷², "בנינא דקוב"ה"⁷³, בית נצחי (שאינ
 27 אחריו חורבן).

28 ויש לומר, שמעלת הנצחיות דבית המקדש
 29 השלישי (שלאחרי החורבן דבית ראשון ובית שני
 30 יבנה בית מקדש נצחי שאין אחריו חורבן) -
 31 מרומזת בהחזוק והתוקף ד"ברזל" דקדושה.

(66) ראה חוקת כא, ט ובפרש"י.

(67) ולהעיר, ש"נחשת" ר"ת נובלות חכמה שלמעלה תורה (הוספות לתו"א תשא קיא, ד. ובכ"מ). והשייכות ליעקב - ראה אוה"ת פרשתנו תח, א.

(68) ראה זח"ב רכח, רע"א. אוה"ת תרומה ע' א'תיג.

(69) ראה רבותינו בעה"ת ר"פ תרומה. פי' הרא"ש שם. אגרת הטיוט (לאחיו של המהר"ל) חלק הרמז אות ז. תורה שלימה עה"פ תרומה כה, ג (אות לח).

(70) יומא כא, ב.

(71) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(72) בשלח טו, יז.

(73) זח"ג רכא, א.

(74) ספר הליקוטים להאריז"ל פרשתנו מט, יא (וראה לקמן הערה 141). לקוטי תורה ושער הפסוקים ואתחנן ד, כ. עקב ח, ט. ועוד.

(75) דברים ג, יא.

(76) משלי ל, כג.

(77) ראה אוה"ת תצוה ע' א'תרצב ואילך. א'תשלז ואילך. לקוטי לוי"צ אגרות-קודש ע' תיז.

(78) וירא כא, יב ובפרש"י.

(79) ירמי' לא, כא.

(80) משלי יב, ד.

(81) פיוט "לכה דודי".

(82) ב"ב טז, סע"ב ואילך.

(83) לקו"ת שה"ש טו, ג. אוה"ת חיי שרה קכג, ב.

(84) נוסף על הקדימה דרחל, ספירת המלכות, ללאה, ספירת הבינה.

(85) ויצא ל, ג.

(86) בהבא לקמן - ראה לקו"ת ס"פ ברכה. סידור (עם דא"ח)

כא, ד.

(87) תהלים קיח, כב.

ותוקף (לא רק דאבנים, אלא גם) דברזל שהוא חזק
יותר מאבנים, "ארץ (ספירת המלכות) אשר אבני'
ברזל", ע"ד מעלת השפחות לגבי האמהות
(שלימות בנין ועליית המלכות) שמרומזת בהר"ת
ד"ברזל"⁹⁵.
ו. ואולי יש לומר, שהשלימות דברזל דקדושה
שבביהמ"ק השלישי תבוא (לא רק בחזק ותוקף
הנצחיות, אלא) גם בכך שבנינו יהי' (לא רק
מאבנים, אלא) גם מברזל, שהברזל עצמו יהי' חלק
מהבנין דביהמ"ק עצמו:
"ברזל אין כתיב .. במשכן ובמקדש ..
שהחריב ביהמ"ק" - קאי על בית ראשון ובית שני
שנחרבו ע"י ברזל; משא"כ מקדש העתיד, בית
נצחי שלא שייך בו חורבן - לא שייך בו חשש
מענין של ברזל דלעז"ז, כיון שלעתיד לבוא
תתבטל מציאות הברזל דלעז"ז⁹⁶, ובמילא יכול
וצריך להיות בנינו גם בברזל, כדי להדגיש את
העילוי והשלימות דהפיכת הברזל⁹⁷ שהחריב
ביהמ"ק לברזל שנעשה חלק בהבנין דביהמ"ק.
ויש לומר, שמ"ש בדברי הימים⁹⁸ (בנוגע
לפעולתו של דוד בהכנת כל הדרוש לבנין ביהמ"ק)
"הכניתי לבית אלקי הזהב לזהב והכסף לכסף
והנחושת לנחושת הברזל לברזל גוי'", "וברזל מאה
אלף ככרים" - עיקרו ושלימותו במקדש העתיד⁹⁹

1 "אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה", שהאבות
2 שבונים המלכות ע"י נישואיהם עם האמהות⁹⁸, לא
3 רצו (מצד עצמם) לישא השפחות כיון שמאסו
4 בהירידה לבי"ע (ענינים של השפחות), ואעפ"כ,
5 דוקא ע"י נישואיהם עם השפחות (בחי' המלכות
6 בירידתה לבי"ע) נעשה בנין ועליית המלכות
7 בתכלית השלימות ("שפחה כי תירש גברתה"
8 למעליותא)⁹⁹.
9 ועד"ז יש לבאר גם בנוגע לבית המקדש:
10 מבואר בדרושי חסידות⁹⁰ הטעם שביהמ"ק הי'
11 מאבנים דוקא (דלא כהמשכן שהי' מעצי שטים),
12 ועד ש"אין בונין בו עץ בולט"⁹¹ (משא"כ שקוע⁹²)
13 - כיון שהיתה בו מעין השלימות דלעתיד לבוא
14 שספירת המלכות תהי' למעלה מז"א ("אשת חיל
15 עטרת בעלה"), ולכן נבנה מאבנים, דומם, שמורה
16 על ספירת המלכות, ולא מעצי שטים, צומח,
17 שמורה על ז"א (אבל לא מברזל⁹³ שלמטה מאבנים,
18 שמורה על ספירת המלכות בירידתה לבי"ע).
19 ויש לומר, שבביהמ"ק דלעתיד לבוא⁹⁴ תתגלה
20 מעלת המלכות (לא רק כפי שהיא באצילות, אלא
21 גם ובעיקר) בירידתה לבי"ע, שתתבטא בהחזק

(88) כמודגש בהנישואין דיצחק ורבקה שהו"ע יחוד מ"ה
וב"ן (לקו"ת ברכה צו, סע"ג. ובכ"מ).
(89) ומודגש במלכות דוד, שלידתו היתה באופן שאביו (ישי)
הי' סבור שבא על שפחותו, בסוד שפחה כי תירש כו' (ראה לקו"ת
וסידור שבהערה 86).
(90) תו"א ותו"ח ר"פ ויגש. לקו"ת וסידור שם. ובכ"מ.
(91) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ט.
(92) דרב"ז שם. ועוד. - וי"ל דגמזו בברזל, ש"כל כלי ברזל
לא נשמע בבית בהבנותו", בגלוי דוקא (ע"ד עץ בולט), משא"כ
בהעלם, מחוץ לביהמ"ק (ע"ד עץ שקוע).
(93) וברזל שמצינו בנוגע לעשיית המנורה, "אין לו זהב מביא
אף של כסף של נחושת של ברזל כו'", ומנורה שעשו מלכי בית
חשמונאי של ברזל היתה (מנחות כח, ב) - הרי: (א) כיון שהברזל
הוא תמורת כסף וזהב הי' "ברזל" כפי ששייך להדרגא דכסף
וזהב*, (ב) "שפורים של ברזל היו וחיפוס בעץ", שאין הברזל
נראה מבחוץ (ע"ד עץ שקוע). ואמה כליא עורב, טס של ברזל
כמו סייף גובהו אמה על גבי המעקה סביב כדי שלא ישוב
העורבים עליו (מו"ק ט, רע"א. וש"נ. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ד
ה"ג) - הי' על גג המקדש, שגגין לא נתקדשו (פסחים פה, סע"ב.
וש"נ. רמב"ם שם פ"ו ה"ז), כמו בחזק (וראה לקמן הערה 102).
(94) שבו תהי' השלימות דלעתיד לבוא ממש, לא רק מעין
ודוגמא בלבד, ככבית ראשון ושני.

(* ע"ד המבואר בענין אבנים ולבנים, ש"אם לא נמצאו אבנים בונין
בלבנים" (ראה לקו"ת ש"ח ע' 23 הערה 76).

(95) להעיר מהשייכות ל"חומת ברזל" - כי, "אשה" שייכת
ל(תורה ו) "חומה, דכתיב נקבה תסובב גבר" (יבמות סב, ב), וד'
נשי יעקב (ר"ת ברזל) הם "חומת ברזל" דקדושה (שע"ז מהפכים
ה"קיר ברזל" שבהנבואה ע"ד המצור על חומת ירושלים, כדלקמן
ס"ז).
(96) שאז לא תהי' מציאות הברזל שמקצר ימיו של אדם, ח"ו,
כמ"ש (ישעי' ב, ד) "וכתתו חרבותם וגו'", ויתירה מזה - שיתבטל
הענין דהיפך החיים. וראה תנחומא ס"פ יתרו: "בעוה"ז ע"י
יצה"ר השנים מתקצרות, אבל לעתיד לבוא בלע המות לנצח
ומתה ה' דמעה מעל כל פנים".
(97) ראה אדר"ט פט"ז: "יצה"ר דומה לברזל שהטילוהו בתוך
האור כל זמן שהוא בתוך האור עושין ממנו כל כלים שידצו, אף
כך יצה"ר כו'".
(98) דברייהימ"א כט, ב"ז (ושם כב, יד: "ולנחושת ולברזל
אין משקל").
(99) בפ"י הרמב"ן ס"פ יתרו: "והברזל אשר הקדיש דוד שלא
נחקר משקלו לעשות ממנו כלים לכרות העצים ולחצוב האבנים
היי", אבל בנוגע להמשכן והמקדש עצמו מושלל הברזל לגמרי,
עיי"ש. וראה השקו"ט בזה בתורה שלימה שם. וצ"ע גם מאמה
כליא עורב ש"צורך בנין הבית הוא" (מו"ק שם), והיתה (לא רק
במקדש, אלא גם) במזבח החיצון שבמשכן (ברייתא דמלאכת
המשכן פ"א. יל"ש תצוה רמז שפה ובפ"י זית רענן).

13 להמצור דעשרה בטבת - "ואתה קח לך מחבת ברזל
14 ונתתה אותה קיר ברזל גוי' אות היא לבית ישראל"
15 - שהכוונה והתכלית של (התחלת) החורבן ע"י
16 ברזל דלעו"ז, היא, כדי שלאח"ז תתגלה השלימות
17 ד"ברזל" דקדושה בביהמ"ק העתיד¹⁰⁴.
18 ח. ויומתק יותר - שהשייכות לגאולה העתידה
19 מרומזת גם בתוכנו של הזמן דעשרה בטבת:
20 חודש טבת הוא חודש העשירי¹⁰⁵ ("חודש
21 העשירי הוא חודש טבת"¹⁰⁶) למנין החדשים
22 מחודש ניסן ("חודש של גאולה"¹⁰⁷), ובחודש
23 העשירי עצמו ביום העשירי, עשירי שבועשירי -
24 "העשירי יהי קודש"¹⁰⁸ - שרומז על השלימות
25 דגאולה העתידה שבה תהי' השלימות דעשר ("עלי
26 עשור"¹⁰⁹, שירה עשירית¹¹⁰, פרה העשירית ומנין
27 העשירי¹¹¹, וכן בארץ ישראל - לא רק ארץ שבע
28 אומות, אלא ארץ עשר אומות¹¹²).
29 זאת ועוד: חודש טבת (כולל ובמיוחד העשירי
30 שבו) הוא "ירח"¹¹³ שהגוף נהנה מן הגוף"¹¹⁴ -

1 להבנות ע"י דוד מלכא משיחא¹⁰⁰, שבנינו יהי' (לא
2 רק מזהב וכסף ונחושת בתכלית השלימות¹⁰¹,
3 אלא) גם מברזל¹⁰².
4 ז. עפ"ז יש לומר שענינו של עשרה בטבת הוא
5 התחלת בנין מקדש העתיד בגאולה העתידה:
6 אע"פ שהמצור דעשרה בטבת הי' התחלת
7 המאורעות דחורבן ביהמ"ק, הרי, כיון שהכוונה
8 בזה היא שלאח"ז ועי"ז יבנה מקדש העתיד¹⁰³,
9 בית נצחי, נמצא, שהתחלת המאורעות דחורבן
10 ביהמ"ק היא גם (ובעיקר) התחלת הבנין דמקדש
11 העתיד.
12 וענין זה מרומז בהסימן שניתן בשייכות

ובפ"י מהרז"ו (לשמ"ר שבעה ערה 51): "ומ"ש בסוף ד"ה א'
והברזל לברזל וגוי' מאה אלף ככרים ברזל, יתכן שהי' זה בחצרות
ולא בפנימה" - שהברזל הי' בבנין המקדש עצמו (דלא כדעת
הרמב"ן שהי' רק עבור הכלים לכרות העצים ולחצוב האבנים),
אלא בחצר ולא בפנים. וצ"ע היכן מצינו שהשתמשו בחצרות
דבית ראשון בכמות ברזל גדולה כזו (משא"כ במקדש העתיד
להבנות - אע"פ שהוא כתוב כיחזקאל אינו מפורש ומבואר,
ויש מקום לומר שבנינו יהי' גם בברזל, ככפנים).

100 ועפ"ז יומתק שה"ברזל" נזכר רק (א) בהכנת המקדש
ע"י דוד (ולא בבנין המקדש ע"י שלמה), (ב) בדברי הימים (ולא
במלכים) שעיקרו "משום יחס דוד המלך" (פרש"י ריש דה"י.
הקדמת הרד"ק לדה"י, עיי"ש), דוד מלכא משיחא, שעל ידו יהי'
בנין ביהמ"ק השלישי.

101 נוסף על השלימות דזהב שהיתה בבתי המקדשות
שלפנ"ז - "שבעה זהבים" (יומא מד, סע"ב).

102 ומענין זה הי' בבית שני (ששייך לביהמ"ק השלישי*) -
כי, הברזל במנורה הי' בזמן החשמנואים בבית שני, וכן הברזל
באמה כליא עורב שהיתה בבית שני, משא"כ בבית ראשון שמפני
רוב קדושה שהיתה בו לא הי' צריך כליא עורב (ערוך ערך כל.
וראה תוס' מו"ק שם. תוד"ה כליא מנחות קז, א. תוד"ה כגון
ערכין ו, א). ויש לומר ההסברה בזה - שבבית שני היתה
ההתעסקות בבירור והפיכת הלעו"ז** (משא"כ בבית ראשון
שמפני רוב קדושתו נדחו החיצונים), ולכן מצינו בו גם ברזל,
אבל, רק הברזל שבמנורה שבה במקום כסף וזהב ומחופה בעץ,
והברזל שבאמה כליא עורב על גג המקדש שהוא כמו בחוץ (כנ"ל
הערה 93), משא"כ בביהמ"ק השלישי יהיו ריבוי ברזל ("מאה
אלף ככרים") בהבנין עצמו, כיון שהי' בירור והפיכת הברזל
בתכלית השלימות.

103 ובלשון חז"ל (כנוגע לחורבן ביהמ"ק בתשעה באב) -
"עלה ארי" כו' והחריב אריאל כו' על מנת שיבוא ארי" כו' ויבנה
אריאל" (יל"ש ירמי' בתחלתו (רמז ונט)).

(*) כמובן מזה שהפסוק "גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן
הראשון" (חגי ב, ט) נאמר על בית שני (ב"ב ג, סע"א) וגם ובעיקר
על ביהמ"ק השלישי (חז"א כח, א).

() ועד"ז במשכן שהי' במדבר כדי לברר החיצונים (לקו"ת במדבר ג,
ד ואילך. ובכ"מ) - הי' צורך באמה כליא עורב.

104 ויומתק יותר ע"פ דרשת חז"ל (גיטין נו, רע"ב) בנוגע
לחורבן ביהמ"ק "והלכנו באדיר יפול, ואין אדיר אלא מלך,
דכתיב והי' אדירו ממנו וגוי'" - שפשטות הכתוב "והלכנו באדיר
יפול" נאמר על מפלת טנחריב ע"י חזקיהו*** ("בזכות חזקיהו
שהוא אדירם ומושלם של ישראל כמ"ש והי' אדירו ממנו" -
פרש"י), שביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג
(סנהדרין צד, א), כמודגש בהמשך הכתובים "ויצא חוטר מגזע
יש יגור" שקאי על משיח.

105 הן בשנה פשוטה והן בשנה מעוברת.

106 אסתר ב, טז.

107 שמו"ר פט"ו, יא.

108 בחוקותי כז, לב.

109 תהלים צב, ד. ערכין יג, ב.

110 כולל גם העילוי ד"שיר חדש", לשון זכר, גאולה שאין
אחרי' גלות (מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר פסחים
קטז, ב).

111 מכילתא שם. רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג. תנחומא

תשא ט. ועוד.

112 לך לך טו, יט ובפרש"י.

113 מגילה יג, א.

114 להעיר ש"הגוף נהנה מן הגוף" הו"ע היחוד שממנו
נעשה העיבור והלידה, ושייך במיוחד לעשרה בטבת, התחלת
החורבן - ע"ד כרובין המעורין זכ"ז בשעה שנכנסו נכרים להיכל
(כיון שחייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך (ראה
סה"מ מלוקט ח"ב ע' רסט. וש"נ)), ולכן הי' התחלת הגאולה,
ע"י העיבור והלידה דמשיח (ראה לעיל הערה 36).

(**) והתחלת הפסוק: "ונקף סבכי היער בברזל" - שבירת הקליפה
(סנחריב) ע"י "ברזל" דקדושה.

ט. עפ"ז יש לבאר גם הקשר והשייכות לפרשת
ויחי - סיום וחותם ספר ראשון (הישר) שבתורה,
והחיזוק ("חזק חזק ונתחזק") על כל הספרים
שלאח"ז:

כיון שסיום וחותם ספר ראשון שבתורה הוא
במעמד ומצבם של בני בארץ מצרים ("ויחי יעקב
בארץ מצרים", "ויישם בארון במצרים"), שמזה
נעשה התחלת הגלות [כמודגש בהמשך בהתחלת
ספר שמות¹²⁷ (שקורין במנחת שבת פרשת ויחי)
ו"אלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", והמשכו
בהתחלת שעבוד מצרים לאחר ש"וימת יוסף ..
ויישם בארון במצרים"¹²⁸] - יש צורך בחיזוק על
כל זמן משך הגלות, עד לעלי' מן הגלות אל
הגאולה [ובלשון חז"ל¹²⁹ "ראובן ושמעון נחתין
ראובן ושמעון סלקין", שהירידה והגלות היא
בשביל העלי' והגאולה], כמ"ש בסיום וחותם (כל
כ"ד ספרי קודש) דברי הימים "ה' אלקי השמים ..
פקד עלי לבנות לו בית בירושלים גו' מי בכס מכל
עמו ה' אלקיו עמו ויעל", העלי' מן הגלות אל
הגאולה לבנות ביהמ"ק נעלה יותר, כמ"ש "גדול
יהי כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", שקאי
(גם ו) בעיקר על ביהמ"ק השלישי¹³⁰.

ותוכן החיזוק על כל זמן משך הגלות הוא -
"ויחי יעקב":

יעקב, שענינו תורה, הוא קו האמצעי, בריח
התיכון שמבריח מן הקצה אל הקצה, מרום
המעלות ומדרגות עד סוף כל דרגין¹³¹, היינו,
שנמשך ויורד למטה כמו שהוא למעלה ללא
שינויים, ועי"ז מתגלה תוקף מציאותו, מציאות
אמיתית ("תתן אמת ליעקב"¹³²) ונצחית ("יעקב
אבינו לא מת"), ולכן, ממנו ועל ידו נמשך החיזוק
לכל בני' על כל זמן משך הגלות, שגם בירידתם
בגלות נעשה אצלם מעמד ומצב ד"ויחי יעקב",

שהגוף כביכול דלמעלה, מהותו ועצמותו ית', נהנה
(כביכול) מהגוף (דלמטה) דכאו"א מישראל¹¹⁵,
שקאי (בעיקר) על המעמד ומצב דלעתיד לבוא,
שאז הנשמה ניזונית מן הגוף¹¹⁶, ויתירה מזה,
הנאת העצמות כביכול מן הגוף.

ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו - שעשירי
בטבת חל ביום השלישי בשבוע שהוכפל בו כי
טוב¹¹⁷:

הפעם השני' (כפל) ד"כי טוב" היא בנוגע
לבריאת "דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עושה
פרי אשר זרעו בו למינהו"¹¹⁸ - שזריעת הזרע
כוללת ומהווה (גם) ההתחלה דצמיחת הפירות.

ודוגמתו ביום השלישי שבו חל עשרה בטבת -
שבקביעות זו מודגש ביותר שהתחלת החורבן
והגלות היא התחלת הגאולה, ע"ד ובדוגמת הזריעה
שכוללת ומהווה התחלת הצמיחה, כידוע¹¹⁹ שהגלות
נמשל לזריעה, כמ"ש¹²⁰ "וזרעתי לי בארץ",
שעי"ז נעשית הצמיחה בריבוי גדול יותר,
כמארוז"ל¹²¹ "כלום אדם זורע סאה אלא כדי
להכניס כמה כורין", ועד לתכלית הריבוי עד
איך-סוף, "פירותיהן¹²² ופירי פירותיהן עד סוף כל
העולם"¹²³.

ועי"ז מתגלה ונעשה שלימות הטוב¹²⁴ -
"הוכפל¹²⁵ בו כי טוב" - הטוב דגאולה האמיתית
והשלימה ובנין ביהמ"ק, גאולה נצחית וביהמ"ק
נצחי, גאולה השלישית וביהמ"ק השלישי,
כמ"ש¹²⁶ "ביום השלישי יקימנו ונחי' לפניו".

(115) ראה לקו"ש חט"ו ע' 382 ואילך.

(116) ראה המשך וככה תרל"ז פפ"ח ואילך. סה"מ תרנ"ט ע'
צו ואילך. המשך תרס"ו ע' תקכח. סה"מ קונטרסים ח"ב תיג, ב.
סה"ש תורת שלום ע' 127 ואילך.

(117) נוסף לכך שיום השבת שבו נעשית העלי' והשלימות
דעשרה בטבת הוא ערב והתחלת ט"ו טבת שבו "קיימא סיהרא
באשלמותא", השלימות ד"ירח שהגוף נהנה מן הגוף".

(118) בראשית א, יב.

(119) תו"א ותו"ח ר"פ בשלח. ובכ"מ.

(120) הושע ב, כה.

(121) פסחים פז, ב.

(122) ל' חז"ל - כתובות רפ"ט. זבחים לז, ב. ועוד.

(123) כולל גם הפירוש הפנימי שנעשה "סוף" לכל הענינים
דהעלם ("עולם" מלשון העלם) והסתר.

(124) להעיר ש"טבת" הוא גם מלשון "טוב".

(125) להעיר מהשייכות ד"כפל" לגאולה (ראה פרד"א

פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. ועוד).

(126) הושע ו, ב ובמפרשים שם.

(127) "מתכיפין התחלה להשלמה" (נוסח מרשות לחתן
בראשית).

(128) כי "כל זמן שיוסף הי' קיים לא הי' להם משוי של
מצריים, מת יוסף נתנו עליהם משוי, לפיכך כתיב הבאים (לאחרי
ובהמשך למיתת יוסף), כאילו אותו יום נכנסו למצרים" (שמו"ר
פ"א, ד).

(129) ויק"ר פל"ב, ה. וש"נ.

(130) ראה לעיל שוה"ג הא' להערה 102.

(131) תניא ספי"ג. שם אגה"ק ס"ו. ובכ"מ.

(132) מיכה בסופו. וראה אגה"ק שם.

ועפ"ז מובן הקשר והשייכות דפרשת ויחי
לעשרה בטבת - כי, בעשרה בטבת מודגש
שהתחלת החורבן והגלות בהמצור על ירושלים
הוא התחלת הבנין דמקדש העתיד בחוזה ותוקף
נצחי, ולכן קורין אז פרשת ויחי, שבה מודגש
שהתחלת הגלות בהירידה למצרים כוללת ומהוה
התחלת הגאולה הנצחית, בדוגמת הזריעה ("זרעו
בחיים") שכוללת ומהוה התחלת הצמיחה באופן
נצחי.

ויומתק יותר הקשר והשייכות ד"זרעו בחיים"
להתוקף דברזל דקדושה (שחורבן ביהמ"ק ע"י
ברזל דלעו"ז הוא התחלת התוקף דברזל בביהמ"ק
העתיד, כנ"ל ס"ז) - כיון ש"זרעו בחיים" ¹³⁹ היא
השלימות די"ב השבטים בני ד' האמהות שהר"ת
שלהן) "ברזל" דקדושה - "אבני ברזל": "אבני"
(לא רק מלשון בוני, "א"ת אבני אלא בוני",
אלא) גם מלשון "בן" ¹⁴⁰, הבנים של "ברזל" -
שע"י החוזה והתוקף שלהם בכל עניני קדושה
("אבני ברזל"), מהפכים הברזל דלעו"ז שהחריב
ביהמ"ק לברזל דקדושה בבנין ביהמ"ק העתיד ¹⁴¹.
י. ובכנה"ל ניתוסף עילוי מיוחד בדורנו זה,
ובפרט בשנה זו:

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות והוא הוא
דור הראשון של הגאולה - כהודעת והכרזת כ"ק
מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יוסף שבדורנו (ע"ש
יוסף הראשון שהודיע והכריז ש"אלקים פקד יפקוד
אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר
נשבע לאברהם ליצחק וליעקב" ¹⁴²), שכבר נשלמו
כל מעשינו ועבודתינו, וכבר כלו כל הקיצין וכבר
עשו תשובה, וכבר נסתיימו כל ההכנות ובאופן

חיים אמיתיים ע"פ התורה, שבזה מודגש התוקף
האמיתי והנצחיות דבנ"י, כפי שמתגלה בהעילוי
והשלימות דגאולה האמיתית והשלימה, גאולה
נצחית וביהמ"ק נצחי, גאולה שלישית וביהמ"ק
השלישי, הקשורים עם (השלישי שבאבות) יעקב ¹³³
(כנ"ל ס"ד).

ובפרטיות יותר:

החיזוק על כל זמן משך הגלות עד להגאולה
האמיתית והשלימה נעשה עי"ז ש"זרעו בחיים" ¹³⁴
- כיון שהנצחיות דיעקב מודגשת ומתגלה ב"זרעו",
ההמשך והקיום דזרעו וזרע זרעו עד סוף כל
הדורות בהנהגתם בחיים בחיי יום בודאי של
יעקב, ועי"ז מתגלה בפועל הנצחיות דהגאולה
העתידה ומקדש העתיד שכנגד יעקב ¹³⁵.

וענין זה מודגש בהמשך הפרשה - "וישתחו
ישראל על ראש המטה", "על שהיתה מטתו
שלימה" ¹³⁶, וברכתו לכל י"ב השבטים ("ויברך
אותם כולם במשמע" ¹³⁷) - שבשלימות דכל י"ב
השבטים (שכוללים כל בני) נמשכת ומתגלה
הנצחיות דחיי יעקב ("ויחי יעקב") עד סוף כל
הדורות, שבכח זה יוצאים ועולים מן הגלות אל
הגאולה הנצחית.

ויש לומר, שב"זרעו בחיים" מרומז שהגלות
הו"ע של זריעה שכוללת ומהוה התחלת הצמיחה
דהגאולה (כנ"ל ס"ח), וזהו תוכן החיזוק על כל זמן
משך הגלות, כיון שידועים שהצמיחה דהגאולה
נעשית ע"י הזריעה ד"מעשינו ועבודתינו כל זמן
משך הגלות" ¹³⁸.

(133) להעיר ממ"ש בפרשתנו בברכת יעקב ליוסף: "ברכות
אביך גברו על ברכות הורי עד תאות גבעות עולם" (מט, כו),
"ברכה פרוצה בלי מצרים מגעת עד ד' קצוות העולם, שנאמר
ופרצת ימה וקדמה וגו', מה שלא אמר לאברהם וליצחק .. זהו
שאמר ישעי' והאחלקי נחלת יעקב אביך" (פרש"י עה"פ).

(134) כמודגש בדרשת חז"ל (שממנה למדים שיעקב אבינו
לא מת) - "מקרא אני דורש שנאמר ואתה אל תירא עבדי יעקב
גו' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ
שבים, מקיש הוא לזרעו כו" - "מקרא" בנוגע להגאולה.

(135) ולהעיר, שבביהמ"ק השלישי יתגלה גם המשכן שנעשה
מהארזים שהביא יעקב ונטעם (ענין הזריעה) במצרים וצוה לבניו
ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים (פרש"י תרומה כה, ה, כו, טו).

(136) פרשתנו מז, לא ובפרש"י.

(137) פרש"י שם מט, כח.

(138) תניא רפ"ז.

(139) שעי"ז "הוא בחיים", "יעקב אבינו לא מת", ועד לחיים
נצחיים נפשוטם (נשמה בגוף) - כיון שנתבטל הברזל דלעו"ז
שמקצר ימיו של אדם (כנ"ל הערה 96).

(140) כמ"ש בפרשתנו (מט, כד) "אבן ישראל", "ל' נוטריקון
אב ובן" (פרש"י עה"פ).

(141) ראה ספר הליקוטין להאריז"ל פרשתנו (שבעה ערה 74)
עה"פ "אוסרי גלפן עירו וגו'": "ידוע הוא שהפסוק מדבר בענין
המשיח, שנאמר גילי מאד בת ציון גו' הנה מלך יבוא לך גו'
עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות .. סוד הענין הוא .. כי
יעקב אבינו ע"ה הי' לו ד' נשים, וסודם ברז"ל .. וכנגדם בקליפה
שתיים גבירות ושתיים שפחות, הגבירות .. הם סוד עי"ר וחמו"ר,
וכשיבוא משיח צדקנו ב"ב אז יכבוש תחתיו הקליפות .. עי"ר
וחמו"ר כו".

(142) פרשתנו נ, כד.

23 "ארץ" 150 חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית
24 שמן ודבש" 151, "ארץ אשר אבני" ברזל" 152, ושם
25 גופא - לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש
26 השלישי, שבו תהי' השלימות ד"ברזל"
27 דקדושה" 153.

28 ולכן, בדורנו זה ובשנה זו מודגש ביותר
29 ובעיקר החיזוק שבהדגשת הכוונה והתכלית
30 והגאולה שישנה בהתחלת זמן הגלות, ועאכו"כ
31 לאחר השלימות דמעשינו ועבודתנו כל זמן משך
32 הגלות, ותיכף ומיד ממש באה הגאולה הנצחית
33 וביהמ"ק הנצחי בפועל ובגלוי, שאז רואים (א)
34 שתמורת המצור על ירושלים נעשית שלימות
35 ההרחבה דירושלים" 154, "וראמה וישבה תחת",
36 "שתאריך ותרחב" 155, ועד ש"פרזות תשב
37 ירושלים" 156, למעלה ממדידה והגבלה דחומה, כיון
38 שעתידיה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל
39 (וארץ ישראל תתפשט בכל העולם) 157, (ב)
40 ותמורת ה"ברזל" דלעו"ז שקשור עם חורבן ביהמ"ק
41 נעשית השלימות ד"ברזל" דקדושה בבנין ביהמ"ק
42 השלישי.

43 יא. עפ"ז מובן גם הלימוד וההוראה
44 והנתינת כח ש"לוקחים" מפרשת ויחי בנוגע
45 למעשה בפועל - "זרעו בחיים" - תוספת חיזוק
46 במחשבה דיבור ומעשה שלו ותוקף נצחי בהזריעה
47 דעניני התומ"צ שמביאה תיכף ומיד הצמיחה
48 והגאולה:

49 בנוגע להפעולה ב"זרעו" - תוספת חיזוק בחינוך

(150) עקב ח, ח.

(151) ויש לומר, ששבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל
הם כנגד שבעת הסוגים שבבנ"י, שבעת קני המנורה (כנ"ל הערה
(147).

(152) ולהעיר ממש"נ בברכת משה - שהיא "מעין ברכתו של
יעקב" (פרש"י ברכה לג, יג) - "ברזל ונחושת מנעלך", "ארצכם
נעולה בהרים שחוצבים מהם ברזל ונחושת" (שם לג, כה
ובפרש"י).

(153) וי"ל (ע"ד הרמז) שאות ב' דתשנ"ב היא גם ר"ת
"ברזל" (ו"נפלאות ברזל" רומז על הפיכת הברזל דלעו"ז לברזל
דקדושה).

(154) ע"ד מ"ש "מן המיצר גו' ענני במרחב גו'" (תהלים קיח,
ה).

(155) זכרי' יד, יו"ד ובפ"י הרד"ק. ב"ב עה, ב.

(156) שם ב, ח.

(157) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש
ישע' רמז תקג. לקו"ת מסעי פט, ב. ובכ"מ.

1 ד"הכנה רבתי", והכל מוכן לסעודה 143 דלעיתיד
2 לבוא, לויתן ושור הבר 144 ויין המשומר 145.

3 ובהדגשה יתירה בשנה זו:

4 שנה זו שייכת במיוחד לקץ הגאולה ולהגאולה
5 (כי כבר כלו כל הקיצין) - "הי' תהא שנת נפלאות
6 בה", "בכל מכל כל" - שקאי על הגאולה האמיתית
7 והשלימה ע"י משיח צדקנו ("כימי צאתך מארץ
8 מצרים אראנו נפלאות" 146), שאז יהיו כל הענינים
9 ("בכל מכל כל") באופן של "נפלאות".

10 ועוד ועיקר, "בכל מכל כל" היא דרגת האבות
11 שהטעמן הקב"ה מעין עוה"ב, והשלימות שבוה
12 (אצל האבות דכל בני" ובמילא גם אצל כל אחד
13 ואחת דבני") תהי' לעתיד לבוא, כשיקומו ג'
14 האבות, ויחד עמהם ד' האמהות 147 (ד' האמהות
15 שרה רבקה רחל ולא, וד' האמהות די"ב השבטים
16 בלהה רחל זלפה לאה), ואדרבה, "נקבה תסובב
17 גבר", "אשת חיל עטרת בעלה" 148, כמודגש בסדר
18 ד' האמהות בר"ת ד"ברזל", ויחד עמהם כל בני"י
19 שבכל הדורות, "הקיצו ורננו שוכני עפר" 149,
20 ועאכו"כ כל בני"י שבדורנו (נשמות חיים בגופים
21 חיים ללא הפסק ח"ו בחיים כלל), ונשיא דורנו
22 בראשנו, וכולם יחד באים לארצנו הקדושה,

(143) ע"פ לשון חז"ל - אבות פ"ג מט"ז. סנהדרין לח, א
ובפרש"י.

(144) ראה ב"ב עה, א. ויק"ר פ"ג, ג.

(145) ברכות לד, ב. וש"נ. - ולהעיר, ש"יין (ה)משומר" כולל
גם השמירה מענינים בלתי-רצויים הדרושה בין יותר מאשר
בבשר, אף שגם בשר שנתעלם מן העין אסור, כי, האיסור דבשר
שנתעלם מן העין (שמא עורבים או שרצים וחיות נטלוהו והביאו
בשר נבלה תחתיו) הוא חומרא בעלמא (חולין צה, א ובתור"ה
אמר. ועוד), ובסימנים ובטביעת עין מותר (שם, ב. וראה אנציק'
תלמודית בערכו. וש"נ), משא"כ ביין, ששמירתו מוכרחת מפני
חשש יין נסך שנעשה בנגיעה כו'.

(146) מיכה ז, טו. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ.

(147) וצירופם יחד (ג' אבות וד' אמהות) עולה ד' - שרומז על
כללות בני"י שנחלקים לו' קני המנורה, שבע מדרגות בעבודת ה'
(עיקר ענינם של בני", "אני נבראתי לשמש את קוני") כנגד ד'
המדות * (לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ), דיש לומר, שהתחלקות
זו היא גם בשורש ומקור דבני", באהבות והאמהות.

(148) ועד"ז בנוגע לכנס"י, אשת חיל, שנעשית עטרת בעלה,
זה הקב"ה.

(149) ישע' כו, יט.

(* שניקור העבודה היא במדות - "לעבדו בכללבבכם", "עבודה
שלבב" (ריש תענית), שבו משכן המדות.

דעצם הנשמה בכל פעולה ופעולה שהיא באופן
של זריעה שעל ידה נעשית הצמיחה עד אין-סוף.³⁴
ועוד והוא העיקר - שהזריעה שבפעולה אחת
זו פועלת ומביאה את הצמיחה דהגאולה, כפס"ד
הרמב"ם¹⁶⁴ ש"ע "מצוה אחת", מעשה אחד דיבור
אחד ומחשבה אחת, "הכריע את עצמו ואת כל
העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה
והצלה", שאז יהיו לכאור"א מישראל חיים נצחיים
כפשוטם, החל מבנ"י שבדורו זה, נשמות בגופים,
לאורך ימים ושנים טובות, לא רק מאה ארבעים
ושבע שנה, כשני חיי יעקב, ולא רק ק"פ שנה כשני
חיי יצחק, אלא חיים נצחיים, ועד"ז בנוגע לבנ"י
בכל הדורות שלפנ"י, ש"הקיצו ורננו שוכני עפר",
ובנוגע לבנ"י בכל הדורות שלאח"ז, עד סוף כל
הדורות.
יב. ויה"ר שהחלטה עצמה ע"ד הוספת "מצוה
אחת" באופן של זריעה (עוד לפני קיומה בפועל)
תהי' ה"זריעה" שתביא צמיחת הגאולה בפועל
ממש, ותיכף ומיד ממש¹⁶⁵, ביום הש"ק זה, שבת
חזק דספר הראשון שבתורה, שכולל החיזוק דכל
חמש החומשים וכ"ד ספרי קודש, עד לסיום דברי
הימים ב"ויעל", העלי' מן הגלות אל הגאולה¹⁶⁶,
ועד שלפני הקריאה במנחה "ואלה שמות בני
ישראל הבאים מצרימה", נעשה כבר "ראובן ושמעון
סלקין", כל י"ב השבטים, האבות והאמהות, ומשה
ואהרן עמהם, ונשיא דורנו - יוסף שבדורו -
ש"לא מת", כמו יעקב אבינו ("אלה תולדות יעקב
יוסף"¹⁶⁷), כידוע¹⁶⁸ ש"נשיא" ר"ת "ניצוצו של
יעקב אבינו", וע"י ההתקשרות והביטול לנשיא
הדור ה"ז נמשך בכל אחד ואחת מאנשי הדור.

(164) ה' תשובה פ"ג ה"ד.
(165) באופן דסמיכת אולה לתפלה - כמודגש בפרשת ויגש
(ראה זחר ר"פ ויגש (רה, ב). סה"מ מלוט ח"ה ע' קכת. ושו"י)
דמינה אזלינן - שהגאולה היא בסמיכות ממש (ללא הפסק כלל)
לתפלה: "רצה כו' והשב העבודה לדביר ביתך כו' ותחזינה
עינינו בשוכך לציון", ועד לסיומה וחזרתה "אך צדיקים יודו
לשמך ישבו ישרים את פניך". - ראה שיחת ש"ק העבר (לעיל ע'
73). ועוד.
(166) שאז תתגלה "תורה חדשה מאתי תצא" (ישעי' נא, ד.
ויק"ר פ"ג, ג) - שכינן שניתנה (בכח ובהעלם) במתן-תורה
שבפרשת יתרו (שהרי מ"ת הו"ע חד-פעמי), ה"ז נכלל בהחיזוק
שלוקחים מסיום ספר הראשון על כל הספרים שלאח"ז, מתחיל
מספר שמות שבו נכלל מ"ת שבפרשת יתרו.
(167) וישב לו, ב. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 272. וש"נ.
(168) קה"י (לבעהמ"ס מלא הרועים) מע' רבי.

1 הבנים והבנות (כולל גם "ושננתם לבניך אלו
2 התלמידים"¹⁵⁸) בתוקף נצחי, שהולך ונמשך גם
3 כשנפסקת פעולת האב (והרב) המחנך (שממשיך
4 להתעסק בענינים אחרים לאורך ימים ושנים
5 טובות), כיון שפעולת החינוך נעשתה באופן של
6 זריעה, שכוללת ומביאה בפועל המשך הצמיחה
7 דורעו וזרע זרעו עד סוף כל הדורות, "זרעו
8 בחיים", שבזה ניכר תוקף הנצחיות דחיי המחנך,
9 "הוא בחיים".

10 ועד"ז בנוגע לכל פעולה ופעולה שלו שנקראת
11 בשם "זריעה" - שכל פעולה פרטית, מעשה אחד,
12 דיבור אחד ומחשבה אחת, נעשית בתוקף הנצחיות
13 ד"זריעה" שכוללת ומביאה בפועל המשך הצמיחה
14 של ריבוי פעולות טובות, פירותיהן ופירי פירותיהן
15 עד סוף כל העולם, שלכן, גם כשנפסקת עשיית
16 הפעולה ע"פ תורה [הן ההפסק דפעולה זו בעשיית
17 פעולה אחרת, והן ההפסק דמנוחה כדי להחליף כח
18 להמשך הפעולה לאח"ז, בעת השינה (שהנשמה
19 עולה למעלה לשאוב לה חיים¹⁵⁹)], שאז צ"ל וישנו
20 הפסק במעשה ובדיבור ואפילו במחשבה], ה"ז
21 באופן ד"זרעו (פעולתו) בחיים", שאינה פעולה
22 חד-פעמית שמסתיימת בגמר עשייתה¹⁶⁰, אלא
23 פעולה חי' באופן נמשך ועד לאופן נצחי, להיותה
24 פעולה של "זריעה" שמצמיחה פירות ופירי פירות
25 עד אין-סוף, שבזה ניכר תוקף הנצחיות דחיי, "הוא
26 בחיים", בכל פעולה ופעולה שנעשית במשך ימי
27 חייו.

28 וענין זה נעשה ע"ז שמגלה בחי' יעקב ("ויחי
29 יעקב") שנמצאת בו - י' עקב¹⁶¹, שהיו"ד רומז על
30 נקודת היהדות, עצם הנשמה (שלחיותה "חלק
31 אלקה ממעל ממש"¹⁶², יש בה היו"ד של שם
32 הוי"ו¹⁶³ שהוא ר"ת דכל השם), ונמשך וחודר בכל
33 מציאותו עד להעקב, שלכן, ניכר תוקף הנצחיות

(158) ואתחנן ו, ז ובספרי ופרש"י עה"פ.

(159) ב"ר פ"ד, ט.

(160) וע"ד שמצינו בהלימוד דרוד מאחיתופל שהי' באופן
ד"שני דברים בלבד" (אבות פ"ו מ"ג), ש"אינו פרה ורבה אלא
נשאר כפשוטו כמו שלמד ממנו" (כש"ט סכ"ב. וראה ביאורים
לפירי אבות שם).

(161) ראה תו"א ותו"ח ר"פ ויצא. ובכ"מ.

(162) תניא רפ"ב.

(163) שם אגה"ת פ"ד.

18 וכאו"א מראה באצבעו ואומר זה: הנה משיח
19 צדקנו, הנה כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,
20 "הנה¹⁸⁰ אלקיננו זה¹⁸¹ גו' זה הוי", והנה השולחן
21 הערוך ומוכן לסעודה דליתן ושור הבר ויין
22 המשומר¹⁸², שבסיומה אומר דוד מלכא משיחא
23 "אני אברך ולי נאה לברך"¹⁸³.
24 ומתחיל מהסעודה דמוצאי שבת קודש (נוסף
25 על המשך הסעודה (יין ומזונות) בהתוועדות דיום
26 השבת שהוא מעין ודוגמת "יום שכולו שבת
27 ומנוחה לחיי העולמים"¹⁸⁴), "סעודתא דדוד מלכא
28 משיחא"¹⁸⁵, ובפרט שביום ראשון יום חמש עשרה
29 בחודש "קיימא סיהרא (דחודש טבת) באשלמותא",
30 שבדאי תערך ברוב פאר והדר, ועוד והוא העיקר,
31 שתערך ביחד עם דוד מלכא משיחא בראשנו, כיון
32 שעוד לפני¹⁸⁶ (ביום הש"ק) באים "עם¹⁸⁶ ענני
33 שמיא"¹⁸⁷ לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש,
34 להר הקודש, לבית המקדש ולקדש הקדשים.

1 ובפשטות - שתיכף ומיד ממש "יוסיף אדני
2 שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל ונפוצות יהודה
3 יקבץ¹⁶⁹ מארבע כנפות הארץ"¹⁷⁰, "בנערינו
4 ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁷¹, ש"הוא
5 (הקב"ה) עצמו .. אוהז בידיו ממש איש איש
6 ממקומו, כענין שנאמר¹⁷² ואתם תלוקטו לאחד
7 אחד בני ישראל"¹⁷³, ומשיב את כולם - ושב
8 עמהם ("ושב ה' אלקיך את שבותך", "הכתיב
9 גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם"¹⁷⁴) - ביחד עם
10 הבתי-כנסיות ובתי-מדרשות ובתי גמילות חסדים
11 (עם כל הספרים והכתבי-יד¹⁷⁵) שבחוץ לארץ¹⁷⁶
12 (החל מביהמ"כ וביהמ"ד דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
13 דורנו, שאנו עתה ממש בו, "בית רבינו
14 שבבבל"¹⁷⁷), וכן הבתים הפרטיים דכאו"א מבני
15 שנעשו ממש בתים של תורה תפלה וגמ"ח,
16 ו"כספם¹⁷⁸ וזהבם אתם"¹⁷⁹ - לארצנו הקדושה,
17 לירושלים עיר הקודש, ולבית המקדש השלישי.

שביצי"מ, ביזת מצרים וביזת הים, לאחר השעבוד במשך ר"י
שנה (כמנין "דרו"), ועאכ"כ לאחר האריכות דגלות זה האחרון
במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה!
180 ישע"י כה, ט. וראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג.
181 "זה" בגימטריא י"ב - שבזה מודגש שהאמירה "הנה
אלקיננו זה" תהי' אצל כל י"ב השבטים, כל בני".
182 להעיר מהשייכות דיין המשומר לפרשתנו - שבברכת
יהודה (עליו נאמר (מט, יו"ד ובפרש"י) "לא יסור שבט מיהודה
גו' עד כי יבוא שילה", "מלך המשיח שהמלוכה שלו" כתיב
(שם, יא"ב) "אסרי לגפן גו' כבס ביין גו' חכלילי עינים מיין גו'",
"ואונקלוס תרגם במלך המשיח" (פרש"י), ובתרגום יונתן:
"חכלילי עינים", "מה יאין עינוי דמלכא משיחא", "וא"כ יש
לפרש מיין היינו מכוס של ברכה דלעת"ל על יין המשומר
בענביו" (אוה"ת פרשתנו שעא, ב. שעו, א).
183 פסחים קיט, ב.
184 תמיד בסופה.
185 סידור האריז"ל במקומו. ועוד.
186 דניאל ז, יג.
187 שהרי "אין תחומין למעלה מעשרה" (עירובין מג, א).

169 להעיר ש"קבץ" הוא הגימטריא ד"בכל מכל כל"
(חידושי חת"ס לב"ב יז, א).
170 ישע"י יא, יא"ב.
171 בא יו"ד, ט.
172 ישע"י כז, יב.
173 פרש"י נציבים ל, ג.
174 שם ובפרש"י.
175 כמדובר בארוכה בקשר ובשייכות לה' טבת* ראה
שיחות ה' טבת וש"פ ויגש שנה זו (לעיל ע' 58 ואילך. ע' 75
ואילך).
176 ראה מגילה כט, א.
177 ראה בארוכה קונטרס בענין בית רבינו שבבבל
(התוועדיות תשנ"ב ח"א ע' 416 ואילך).
178 ישע"י ס, ט.
179 וברבינו הכי גדול - במכ"ש וק"ו מה"רכוש גדול"

(* יום החמישי בחודש העשירי - שצירופם יחד עולה ט"ו (כמדוגש
ביום ה"ט שבו "קיימא סיהרא באשלמותא"), שם ר"ת.

ככל שהולך וגדל, זקוק הוא לכמות גדולה יותר של אכילה ושתייה, ואינו יכול
להתקיים על-ידי מנת מזון קטנה שהספיקה לו בקטנותו, ואם יסתפק בכך, אזי
יחלש בו; וכן הוא בנוגע לעניין האכילה ושתייה של הנשמה, שזהו-עניין התורה
ומצוות, שתמיד צריך להוסיף בזה עוד יותר
משיחת י"א טבת, ה'תשכ"ז

לקוטי שיחות

פרשת ויחי

כרך טו שיחה ג

מתורגם ללשון הקודש

23 יותר מכך: מספר פסוקים לפני כן⁸, מפרש רש"י
24 עצמו, לפי אחד הפירושים, ש"שכם אחד, הוא הבכורה,
25 שיטלו בניו (של יוסף) שני חלקים. ואף לפני כן,
26 בפרשת וישלח⁹, מפרש רש"י: "בכור יעקב, בכור
27 לנחלה בכור לעבודה בכור למנין. ולא ניתנה בכורה
28 ליוסף אלא לענין השבטים שנעשה לשני שבטים",
29 כלומר, הבכורה – "לענין השבטים" – נלקחה מראובן,
30 עקב וישכב...¹⁰, וניתנה ליוסף.

ב.

השאלה אינה על פירוש פסוק זה, אלא על עצם הענין
31 לכאורה ניתן היה לומר: מדיוק לשון הפסוק "אל
32 תותר", שנאמר בפסוק בקשר ל"כל אלה" אשר
33 "הפסיד" ראובן, מובן, שכוונת הפסוק היא למעט את
34 המעלות שלגביהן נאמר הביטוי "יתרות הללו" – "יותר
35 שאת ויתר עז", כהונה ומלכות. ואילו מעלת הבכורה
36 שלגביה אין מוזכר הביטוי "יתר"¹¹, אינה נכללת
37 במיעוט של "אל תותר"¹².

אך זוהי הוכחה, מצד לשון הפסוק, לגבי פירוש
38 פסוק זה, שכאן אין מדובר על הפסד הבכורה. אך
39 עדיין אינו מובן הטעם לעצם הענין: מדוע שונה
40 הבכורה מן הכהונה ומן המלכות – מדוע מדבר הפסוק
41 רק על הפסדו של ראובן לגבי הכהונה והמלכות, ולא
42 לגבי הפסדו את מעלת הבכורה¹³ – "לענין
43 השבטים"?
44

א.

ניטלו מראובן מעלות הכהונה והמלכות

1 על הפסוק "ראובן בכורי אתה... יתר שאת ויתר עז
2 פחו כמים אל תותר..."¹, מפרש רש"י את המילים:
3 "יתר שאת – ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה
4 לשון נשיאות כפים"; "יתר עז – במלכות... ומי גרם
5 לך להפסיד כל אלה"; "פחו כמים – הפחו והבהלה
6 אשר מהרת להראות כעסך... לכך"; "אל תותר – אל
7 תרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך...".

8 ב"תרגום"² מבואר הפסוק: "הוה חזי למיסב תלתא
9 חולקין, בכירותא כהונתא ומלכותא" – ראובן היה
10 ראוי לקבל שלושה חלקים: בכורה כהונה ומלכות, אך
11 הם לא ניתנו לו (וכך נאמר גם בתנחומא³ ובבראשית
12 רבה⁴).

13 יש להבין: בפסוק מוזכרת גם המעלה של בכורה,
14 ומדוע אפוא מסביר רש"י ש"אל תותר" מוסב רק לגבי
15 "יתר שאת ויתר עז" – כהונה ומלכות⁵, ולא לענין של
16 "ראובן בכורי אתה..."⁶, הנאמר בתחילת הפסוק⁷?
17 ואדרבה – "בכורי אתה" הוא הטעם להיותו ראוי
18 לכהונה ומלכות.

19 ואין לומר שרש"י סובר שלפי פשוטו של מקרא לא
20 נלקחה הבכורה מראובן, כיון שזהו פסוק מפורש
21 בדברי הימים⁷: "ובני ראובן בכור ישראל... ובחללו
22 יצועי אביו ניתנה בכורתו לבני יוסף...".

(9) לה, כג. וראה פרש"י ויצא כט, לב.

(10) שם, כב.

(11) בתנחומא שם מפרש ד"ת"ר קאי על הבכורה (כנ"ל הערה 6) –
אבל מובן שאי"ז ע"ד הפשט.

(12) ואולי זוהי כוונת הרא"ם במ"ש ד"הבכורה אינה בכלל שאת
ועז, עיי"ש.

(13) בתנחומא באבער (פרשתנו יא) "שלך היתה ראוי כהונה גדולה...
שלך היתה המלוכה ראוי", ולא נזכר ע"ד הבכורה. אבל מובן שצ"ל
הכרת ע"ד הפשט לפרש כן.

ולמעשה שבתנחומא באבער (ויצא יג) איתא: "לא יוכל לבכר את בן
האהבה ליוסף למה כי את הבכור בן השנואה יכיר זה ראובן שנאמר

(1) פרשתנו מט, ג"ד.

(2) אנקלוס, ועד"ז בתיב"ע ות"י כאן.

(3) פרשתנו ט.

(4) פרשתנו פצ"ח, ד. פצ"ט, ו. וכ"ה באגדת בראשית פפ"ב (פג).

(5) ראה גם אוה"ח כאן.

(6) ומש"כ הרא"ם "והמתרגם שהזכיר גם הבכורה אינו מלשון הכתוב
אלא מפי עצמו" הוא מפני שהתרגום קאי על התיבות "יתר שאת ויתר
עז". וראה ב"ר פצ"ט שם (ועד"ז באגדת בראשית שם) "הבכורה דנתיב
ראובן בכורי אתה". אבל בתנחומא שם: "יתר, בכורה שהיא שני חלקים".

(7) א ה, א.

(8) מח, כב.

27 תמר. כדי להבין זאת יש להקדים ענין נוסף:
28 ישנם שני אופנים להבנת המשמעות של "מטרף"
29 בני עלית": (א) המילה "בני" באה כהמשך למילה
30 "מטרף": "מטרף בני (יוסף) – עלית" (יהודה)²¹. (ב)
31 המילה "בני" מוסבת למילה "עלית"²²: "מטרף" – מן
32 הענין של ה"טרף"²³ – "בני (יהודה) עלית". ואם
33 מקבלים את הפירוש הראשון, שהמילה "בני" מחוברת
34 למילה "מטרף", אי אפשר להסביר ש"מטרף בני" כולל
35 גם את ענין תמר²⁴.

36 ולכן, לפני שמוסיף רש"י "וכן בהריגת תמר...",
37 הוא מוכרח להסביר את "בני עלית", ולהבהיר ששתי
38 מילים אלו מחוברות – ואשר על כן מצטט רש"י מן
39 הפסוק גם את המילה "בני", למרות שלצורך פירוש
40 "סילקת את עצמך" חשובה רק המילה "עלית" – כיון
41 שרק לפי זה יכולה המילה "מטרף" לכלול גם את
42 הריגת תמר.

43 ההכרח של רש"י לפרש שהמילה "בני" קשורה
44 ל"עלית"²⁵ הוא: יעקב אבינו התכוין לשבח כאן את
45 יהודה, וכיון שגם ללא תוספת המילה "בני" מובן
46 ש"מטרף" מוסב לענין יוסף, כיון שמוצאים לגביו את
47 הביטוי "טרף", ולכן ההדגשה ש"מטרף (הוא מ)בני"
48 אינה תוספת שבת, אלא להיפך: זה מאפשר לומר,
49 שרק מפני שזהו "טרף" של בן יעקב, ואחיו, הסתלק
50 יהודה מכך.

51 ולכן פשוטו של מקרא הוא לפי האופן השני:
52 "מטרף – בני (יהודה) עלית".

53 אך עדיין צריך להבין, כדלעיל: אמנם, המילה
54 "מטרף" יכולה לכלול גם את הריגת תמר, אך מנין
55 ההכרח של רש"י שהיא כוללת את שני הדברים?
56 ובמיוחד שלגבי תמר אין מוזכר הביטוי "טרף".

(21) ראה תנחומא שם. שכל טוב כאן. ועוד.

(22) ראה ת"י כאן. ועוד. וראה רשב"ם כאן.

(23) ראה חזקוני כאן.

(24) ראה רא"ם ודברי דוד כאן.

(25) ברא"ם כאן כ' (בטעם ה') שההכרח הוא מזה גופא "שמלת מטרף כוללת טרף יוסף וטרף תמר כו". אבל מזה שרש"י כ' פירושו על "בני עלית" לפני כתבו "וכן בהריגת תמר כו", מוכח, שיש הכרח לזה גם בלי הפירוש "וכן בהריגת תמר כו".

ג.

פירוש רש"י על "מטרף בני עלית", והשאלות על כך

1 בהמשך, על הפסוק¹⁴ "גור אריה יהודה מטרף בני
2 עלית..." מפרש רש"י: "מטרף, ממה שחשדתיך בטרופ
3 טורף יוסף חיה רעה אכלתהו¹⁵ וזהו יהודה שנמשל
4 לאריה"; "בני עלית, סילקת את עצמך ואמרת מה
5 בצע...¹⁶. וכן בהריגת תמר שהודה צדקה ממני¹⁷...".
6 יש להבין: מזה שרש"י מוסיף "וכן בהריגת
7 תמר..." בפירושו על "בני עלית" ולא בפירושו על
8 המילה "מטרף", מובן, לכאורה, ש"וכן בהריגת
9 תמר..." אינו מתייחס למילה "מטרף" (מהריגת תמר,
10 כפי שמפורש במדרש¹⁸: "מטרף, מטרפה של תמר")
11 אלא אל המילים "בני עלית", שב"עלית" הכוונה היא
12 גם ל"עליה" וסילוק נוסף – מהריגת תמר.

13 ואינו מובן: המילים "בני עלית" באות כהמשך
14 למילה "מטרף", וכיצד ניתן, אפוא, לכאורה, להפריד
15 ביניהן, ולבאר, שהמילים "בני עלית" כוללות שני
16 דברים, ואילו המילה "מטרף" כוללת דבר אחד בלבד?

17 בנוסף לכך לא מובן: מהו בכלל ההכרח מפשוטו של
18 מקרא לומר שב"עלית" התכוין יעקב גם להריגת תמר¹⁹,
19 ולא רק לחשד של "טורף טורף יוסף", שהרי רש"י אינו
20 אומר (כנאמר במדרש²⁰) שאלה הם שני פירושים, אלא
21 הוא מוסיף זאת כהמשך: "וכן בהריגת תמר"?

ד.

לפי רש"י, "מטרף" – שני העניינים

22 על השאלה הראשונה ניתן היה להשיב: אכן, רש"י
23 מתכוין לומר ש"מטרף" מתייחס לשני העניינים, של
24 יוסף ושל תמר. אך הוא כותב "וכן בהריגת תמר..."
25 רק לאחר פירושו על "בני עלית" כדי להסביר כיצד
26 יכולה המילה "מטרף" לכלול את הענין של הריגת

ראובן בכורי אתה גור" (היינו, ד"ראובן בכורי אתה" פירושו שנשא
בכור*). וראה לקמן הערה 51.

(14) מט, ט.

(15) וישב לו, לג (בהיפך הסדר).

(16) וישב שם, כו.

(17) וישב לח, כו.

(18) ב"ר פצ"ח, ז. פצ"ט, ח. תנחומא פרשתנו י.

(19) ראה דבק טוב ומשכיל לדוד כאן.

(20) ב"ר פצ"ט שם (משא"כ בתנחומא וב"ר פצ"ח שם).

(* ולהעיר שדרשה זו הובאה גם באגדת בראשית פמ"ח (מט), אף שבפרשתנו מפרש ש"נשלו מנח ג' בתרים. אולי כך בכורי אתה זה בכורה כו" (כנ"ל הערה 4, 6).

ה.

מעלות יהודה "מטרף..." נמצאות גם אצל ראובן

1 כדי להבין זאת יש להקדים תמיהה כללית בענין
2 זה: מעלת המלכות, שנלקחה מראובן, ניתנה ליהודה,
3 כנאמר בדברי הימים²⁶ "כי יהודה גבר באחיו ולנגיד
4 ממנו". לכך התכוין יעקב באמרו "גור אריה יהודה...",
5 וכפי שמפרש רש"י²⁷, שזוהי המלכות שניתנה לו
6 (דוד²⁸, שלמה וכו'). הסיבה לנתינת המלכות ליהודה
7 כתובה בברכה עצמה – "מטרף בני עליה"²⁹, וכפי
8 שמסיים רש"י את פירושו על "מטרף בני עליה": "וכן
9 בהריגת תמר... לפיכך, כרע..."

10 וצריך להבין: מעלתו של יהודה, בסלקו את עצמו
11 מ"חשדתיך בטרופ טורף יוסף חיה רעה אכלתהו" על
12 ידי אמירתו "מה בצע..."³⁰, היתה גם אצל ראובן,
13 כמסופר בפרשת וישב³⁰, שראובן אמר "לא נכנו נפש".
14 ואף מעלתו של יהודה, בהודאתו במעשה תמר "צדקה
15 ממני", נמצאת גם כן אצל ראובן, אשר חזר בתשובה
16 על ש"חללת יצועי עלה", כפי שמפרש רש"י בפרשת
17 וישב³¹: "במכירתו לא היה... עסוק היה בשקו
18 ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו".

19 ואדרבה: בשני פרטים אלו היתה מעלת ראובן
20 גדולה יותר, לכאורה, ממעלת יהודה:

21 (א) יהודה הציל את יוסף ממות לא בכוונה להחזירו
22 לאביו, אלא כדי למכרו לישמעאלים³². ובמיוחד
23 כאשר: (א) היה בכוחו להשיבו אל יעקב, כדברי
24 רש"י³³, שהאחים אמרו לו "אילו אמרת להשיבו היינו
25 שומעים לך". (ב) אמירתו "מה בצע..."³⁴, משמעותה
26 כפירוש רש"י "מה מנוח..."³⁵. כלומר, הוא לא הרשה
27 להרגו מפני שלא ירויחו מכך, ולכן הציע "לכו ונמכרנו
28 לישמעאלים", ונרויח "ממון"³⁴.

(26) שם, ב.

(27) וראה גם פרש"י דה"י שם.

(28) ההכרח לפרש כן – ולא שקאי על יהודה עצמו (ובפרט שרש"י
ממשיך (בד"ה מטרף) "וזהו יהודה שנמשל לאריות"): מכפל הלשון "גור
ארי" מוכח שיש ב' דרגות ("בתחלה גור... ולבסוף ארי"), ולא מצינו ב'
תקופות בענין המלוכה רק בדוד. ולכן מביא רש"י "וזהו שתרגם אונקלוס
כ" – לשלול בזה תיב"ע ותי' שתרגמו "גור בר אריון".

(29) ראה גם בעה"ט כאן. וראה גם מדרש"ל: מכילתא בשלח יד, כב.
מדרש תהלים מזמור עו, ב. תוספתא ברכות פ"ד, טז. תנחומא פרשתנו
י. ב"ר פצ"ט, ח. ועוד.

(30) לו, כא. וראה מקץ מב, כב.

(31) שם, כט.

(32) וראה ריב"א עה"ת כאן.

לעומת זאת ראובן רצה להשיבו אל יעקב, כנאמר
בתורה³⁵ במפורש: "למען הציל אותו מידם להשיבו אל
אביו".

(ב) בהודאת יהודה במעשה תמר – (א) מוצאים רק
אמירה חד-פעמית "צדקה ממני". (ב) ועיקר: אילו לא
היה מודה, היה גורם להריגת תמר והעוברים אשר
במעיה³⁶, ומוכן שיהודה היה מוכרח להודות.

לעומת זאת אצל ראובן (א) חזרתו בתשובה היתה
באופן ששנים רבות לאחר מכן הוא עדיין המשיך
לעשות תשובה, שהרי מכירת יוסף התרחשה כתשע
שנים³⁷ לאחר "בלבל יצועי אביו". (ב) תשובתו היתה
באופן של "עסוק... בשקו ובתעניתו". (ג) הפעולה של
"בלבל יצועי אביו" נעשתה, כפירוש רש"י³⁸, כי "תבע
עלבונו אמו" – משום כיבוד אם – עד כדי כך, שאין
הדבר נחשב כחטא, כפי שאומר רש"י³⁸ "ללמדנו
שכולן שוין וכולן צדיקים, שלא חטא ראובן", ולכן
"אפילו בשעת הקלקלה קראו בכור"³⁹ – אך למרות
זאת הרבה ראובן בתשובה.

ולפי זה תמוה ביותר: כיצד ייתכן שהענין של
"מטרף בני עליה" יהווה סיבה לכך, שיהודה יהיה ראוי
למלכות יותר מאשר ראובן⁴⁰?

ו.

שני עונשים לראובן עבור שני הפרטים במעשהו

הדבר יובן על ידי הסבר דברי יעקב לראובן: "והי גרם
כמים אל תותר..."⁴¹, אשר על כך מפרש רש"י: "ומי גרם
לך להפסיד כל אלה. פחו כמים, הפחו והבהלה אשר
מהרת להראות כעסך... לך. אל תותר, אל תרבה
ליטול כל היתרות הללו... ומהו הפחו אשר פחזת",
ורש"י ממשיך ומפרש את פירושו על "כי עליה משכבי
אביך אז חללת".

(33) וישב לח, א.

(34) ראה חדא"ג מהרש"א סנהדרין ו, ב.

(35) וישב לו, כב. וראה רש"י שם.

(36) ובפרש"י וישב (לח, כח): ואל תאבד שלש נפשות.

(37) שהרי לאחר לידת יוסף עבד יעקב שש שנים בצאן לבן (פרש"י
תולדות כח, ט), ושהו בדרך ב' שנים (פרש"י ישן תולדות שם. וראה גם
פרש"י וישלח לג, יז), ובסופן ה' מעשה ראובן (וישלח לה, כב) –
עפמ"ש כ"ססה"ד (מבחי ר"פ שמות) – ה' אז יוסף עכ"פ בן ח' שנים
וד' חדשים – ויוסף נמכר בהיותו בן י"ז שנה.

(38) וישלח לה, כב.

(39) פרש"י שם, כג.

(40) וראה מענה דר"ט (ר"ע) – מכילתא, מדרש תהלים ותוספתא

דלעיל הערה 29. אבל להעיר מפרש"י דה"י שם, א.

את דיני התורה, כנאמר⁴⁶ "ובאת אל הכהנים.. והגידו
לך את דבר המשפט... על פי התורה אשר יורוך...".
לעומת זאת, בכורה היא מעלה לגבי הבכור עצמו,
ולא ביחס לזולת⁴⁷. עקב חשיבות הבכורה הוא מקבל
פי שניים בנחלה וכדומה.

וזהו ההסבר לשני הפרטים הנ"ל: הענין של "פחו
כמים... מהרת להראות כעסך" – שמיד שסבר שמשכבי
אביו צריכים להיות באהל לאה התעורר כעסו על
הזולת ומיד "מהרת להראות כעסך" ובלבל את יצועי
אביו, של הזולת – הוא מעשה הנוגד לדאגה עבור
טובת הזולת, ולפיכך היה גם ענשו מידה כנגד מידה,
שנלקחו ממנו הכהונה⁴⁸ והמלכות⁴⁹.

לעומת זאת, עצם ה"קלקול" בבלבול יצועי אביו,
מצביע על טעות שלו במחשבותיו שלו, שמצד כיבוד
אמו ("שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי"⁵⁰) צריכים
להיות יצועי אביו באהל לאה. וכיון שהטעות היא
"פגם" בו עצמו, לכן הוא איבד את החשיבות שקשורה
בו עצמו – הבכורה.

לפי זה מובן גם ההבדל העיקרי, שלפי פירוש רש"י
ופשוטו של מקרא לא נלקח ענין הבכורה בכללותו
מראובן – הוא נשאר "בכור לנחלה"⁵¹ וכו'. נלקחה
ממנו הבכורה רק "לענין השבטים", ואילו כהונה
ומלכות הוא הפסיד לחלוטין –

שהרי כיון שעצם המעשה של "בלבל יצועי אביו"
אינו חמור כל כך, כי בכוונתו היה לתבוע "עלבון
אמו", עד אשר, כפירוש רש"י, "לא חטא ראובן"⁵²,
"אפילו בשעת הקלקלה קראו בכור", ותשובתו היתה
באופן של "עסוק היה בשקו ובתעניתו" שנים רבות,
לכן נלקחה ממנו הבכורה רק "לענין השבטים".

מהמשך דברי רש"י מובן שראובן לא קיבל את "כל
היתרות הללו", לא בגלל עצם הפעולה של "עלית
משכבי אביו...", אלא מפני "פחו כמים, הפחו והבהלה
אשר מהרת להראות כעסך", אלא שה"פחו" התבטא –
"ומהו הפחו..." – בענין של "עלית..."⁴¹.

כלומר, מזה שיעקב מקדים ומדגיש בנפרד את
הפגם של "פחו כמים", מסיק רש"י, שבענין של
"בלבל יצועי אביו" יש שני פרטים: א) עצם הבלבול.
ב) עשיית הפעולה באופן של "פחו כמים" –

בעבור כל אחד משני הפרטים הוטל עונש אחר:
א) על בלבול יצועי אביו נלקחה ממנו הבכורה "לענין
השבטים", כנאמר בדברי הימים "ובחללו יצועי אביו
ניתנה בכורתו..."⁴², וכפי שאומר רש"י מיד בפרשת
וישלח⁴³ ש"ניתנה בכורה ליוסף". ב) על "פחו כמים...
מהרת להראות כעסך", לכן "אל תוותר, אל תרבה
ליטול כל היתרות הללו" – כהונה ומלכות.

ז.

**בכורה – חשיבות לעצמו; כהונה ומלכות – כלפי
הזולת**

17 הביאור בזה:

ההבדל בין כהונה ומלכות לבין בכורה הוא:
המעלות של כהונה ומלכות מתבטאות בעיקר
(ובמיוחד בענייניו) בקשר לזולת, בעיסוק עם האחרים:
מהותו של מלך היא "אשר יצא לפניהם"⁴⁴ – לדאוג
לצרכי המדינה וכדומה, כפי שמפרש רש"י כאן על
23 "גור" – "המוציא ומביא את ישראל", ועל "כרע רבין"
24 – "איש תחת גפנו..." כך גם כהונה, שאחד מענייניה
25 העיקריים, כפי שמפרש רש"י כאן על "יתר שאת", היא
26 נשיאת כפיים – לברך את ישראל⁴⁵, וכן ללמד את העם

(41) וראה קושיית האוה"ח כאן. ועוד.

(42) ומ"ש שם "כי יהודה גבר באחיו גור" – הוא מאמר המוסגר,
כפרש"י שם ("וא"ת א"כ למה לא מלכו בני יוסף וכו').

(43) ראה הערה 9.

(44) פנחס כז, יז.

(45) וראה פרש"י עקב (י, ח): הכהנים, והוא נשיאת כפיים.

(46) שופטים יז, ט"א.

(47) ראה לקמן הערה 58.

(48) ועפ"י יומתק מה שפרש"י ד"שאת" הוא "לשון נשיאות כפיים",
ולא כבשכל טוב כאן: "יתר שאת, יתרון מתנה... מתנות כהונה" – כי
ההדגשה כאן היא בענין של טובת ה"זולת".

(49) ראה גם אברבנאל כאן.

ולהעיר ע"ד ההלכה: נשיאת כפיים צ"ל "באהבה" ולא וכו' (שו"ע
אדה"ז סקכ"ח ס"ט); בנוגע למלך – ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ב.

(50) פרש"י וישלח לה, כב.

(51) ע"פ פרש"י זה אין מקום (ע"ד הפשט) לקושיית המפרשים איך
העביר יעקב הבכורה ליוסף, והרי נאמר (תצא כא, טז) "לא יוכל לבכר
גור", ובכ"ב (קלג, ב) "ואפילו מברא בישא לברא טבא" – כי לדעת רש"י
(ע"ד הפשט) ה"י ראובן "בכור לנחלה.. ולא ניתנה בכורה ליוסף אלא
לענין השבטים וכו'". וראה תנחומא (ויצא) דלעיל הערה 13. ועיין פרש"י
פרשתנו מח, ד"ו (וברמב"ן שם) שאין נפק"מ בזה שאפרים ומנשה הם
ב' שבטים לענין נחלה (ושקו"ט בארוכה במפרשי רש"י שם). אבל ראה
פ"י שני ברש"י פרשתנו מח, כב (הובא בתחילת השיחה): "הוא הבכורה
שיטלו בניו שני חלקים כו'". ואכ"מ.

וע"פ פרש"י ש"לא ניתנה בכורה ליוסף אלא לענין השבטים כו'"
מתורץ בפשטות דיוק לשון הכתוב בדה"י "ניתנה בכורתו לבני יוסף" (ראה
תורת ויחי מח, כב. ועוד).

(52) אף שה"י בזה קלקול (כלשון רש"י "אפי' בשעת הקלקלה כו'").

29

למכירת יוסף.

30 ולפיכך דוקא "מטרף בני עלית" של יהודה –
 31 התייצבותו בפועל למען הזולת והודאתו בקשר להצלת
 32 הזולת – מהווה הוכחה להיותו ראוי למלכות, בעוד
 33 אשר ראובן ראוי לבכורה בכלל⁵⁷, עקב המעלה
 34 הגדולה של תשובתו כשלעצמו, אך לא למלכה⁵⁸.

35 לפי האמור לעיל מובן בפשטות מדוע מפרש רש"י
 36 על "מטרף בני עלית" את שני הדברים, מכירת יוסף
 37 ומעשה תמר: יעקב רצה לציין את מעלת יהודה
 38 על-פני ראובן, שבעבורה הועברה המלוכה – "גור
 39 אריה..." מראובן ליהודה. וכיון שאצל ראובן מוצאים
 40 שני ענינים – רצונו להציל את יוסף ותשובתו על
 41 "בלבל יצועי אביו", סביר שהוא מדגיש את מעלות
 42 יהודה בשני הענינים.

ט.

ההוראה: התעסקות באהבת ישראל

43 ההוראה מזה מובנת בפשטות:
 44 אל ליהודי להסתפק בהתעסקותו בשלימות עצמו
 45 בלבד. הוא חייב לעסוק גם באהבת ישראל, בעשיית
 46 טובה ליהודי זולתו. ויותר מכך: אהבת ישראל "זהו
 47 כל התורה כולה"⁵⁹, ולכן אף אם הוא עצמו אינו
 48 בדרגה גבוהה כל-כך כמישהו אחר העוסק כולו
 49 בעשייה למען התעלות ושלמות עצמית, הרי כיון
 50 שהוא מתעסק בטובת זולתו, הוא קשור ל"כל התורה
 51 כולה".

52 הדבר בולט יותר בתוצאות של שתי הדרכים של
 53 ראובן ושל יהודה:

54 על-ידי-זה שראובן "עסוק היה בשקן ובתעניתו"
 55 התאפשרה אולי מכירת יוסף, ולאחריה – גלות מצרים,
 56 הראש והשורש לכל הגלויות⁶⁰.

ח.

יהודה – מעלה ביחס לזולת, ראובן – מעלה כשלעצמו

1 זהו ההסבר גם לכך שמעלת המלכות ניתנה ליהודה
 2 עקב "מטרף בני עלית", למרות שאצל ראובן היתה
 3 מעלה גדולה יותר מאשר אצל יהודה, כדלעיל:

4 ההבדל בין "מטרף בני עלית" של יהודה לבין
 5 מעשי ראובן הוא: באמצעות "מטרף בני עלית" של
 6 יהודה, צמחה למעשה הצלת הזולת. דברי יהודה "מה
 7 בצע..." הצילו את יוסף מ"נהרגנו" והוציאוהו מן
 8 הבור, אשר "נחשים ועקרבנים יש בו"⁵³. ועקב אמירתו
 9 "צדקה ממני" ניצלה תמר משריפה.

10 אצל ראובן, אמנם היתה תשובתו וכוונתו יותר
 11 מאשר אצל יהודה, אך זוהי מעלה בו עצמו; ולא ביחס
 12 לטובת הזולת: דבריו "לא נכנו נפש..." השליכו אותו
 13 אל הבור הזה... למען הציל אותו מידם להשיבו אל
 14 אביו" מצביעים על כוונתו – אך למעשה לא ניצל יוסף
 15 על-ידי-זה מסכנת מוות מרעב, אלא רק מ"יד אל
 16 תשלחו בו", ובמיוחד כאשר הבור "נחשים ועקרבנים
 17 יש בו",

18 אמנם, בפשוטו של מקרא ניתן לומר שראובן לא
 19 ידע מכך⁵⁴ ואינו אשם בכך, אך למעשה היה יוסף
 20 בסכנה.

21 וכך גם לגבי תשובת ראובן, "עסוק היה בשקן
 22 ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו" – היה זה ענין
 23 שאינו קשור לזולת⁵⁵. יותר מכך: אילו לא היה ראובן
 24 "עסוק..." בשקן ובתעניתו" בעת מכירת יוסף, ייתכן
 25 שהיה מוצא עצה להצלת יוסף⁵⁶, כשם שהשפיע על
 26 אחיו לפני כן ש"לא נכנו נפש", ובסופו של דבר היה
 27 משיבו "אל אביו". דוקא מפני התעסקותו עט עצמו,
 28 גם אם בענינים נעלים "בשקן ובתעניתו", הגיעו

(56) ואולי הי' יכול להוציא מן הבור כאשר אחיו ישבו "לאכל לחם".
 וראה פרש"י וישב (שם, כב). ויצא כט, לב.

(57) להעיר מפנים יפות, ברכה (שם, ו): "תשובתו הועילה יותר משל
 ראובן.. שיצא ממנו מלכות ב"ד.. כי בהודאתו זיכה את ראובן כו".

(58) אבל מ"מ הי' ראובן "בכור לעבודה" – כי עבודה, ובפרט דלפני
 מ"ת (וכמו שמצינו במזבחות וכו') דאברהם ויעקב, אינה שייכת (כ"כ)
 לזולת כ"א מעלה בבכור עצמו.

(59) תניא פל"ב (ע"פ שבת לא, א).

(60) דכל המלכויות נק' ע"ש מצרים (ב"ר פט"ז, ד. וראה ד"ה קול
 דודי תש"ט בתחילתו).

וראה פרש"י ברכה לג, ו. ולשון פרש"י (וישלח שם) "שכולן שוין וכולן
 צדיקים שלא חטא ראובן" – הוא ע"ד המפורש לעיל: "הגוי גם צדיק גוי",
 אף ש"נקיון כפים" אין כאן (וירא כ, ד"ה. פרש"י שם, ו).

(53) פרש"י וישב לו, כד.

(54) כמ"ש הרמב"ן וישב שם. ועוד.

(55) וראה חזקוני ברכה (לג, ז) – בדעת רש"י – דזה שהודה ראובן
 הי' רק בצנעה, וע"י הודאת יהודה ברבים גרם שגם ראובן יפרסם הודאתו
 (ועד"ז הוא בתורה"ה מי ב"ק צב, א).

ולהעיר, שעפ"י המבואר בסוטה (ז, סע"ב) דראובן הודה משום
 "דלא ליחשדו אחוהי" – נמצא, שכל זמן שראובן לא הודה ברבים הי'
 מקום שיעקב יחשוד אחיו, ומ"מ לא הודה עד שיהודה גרם וכו'.

- 1 ועל ידי אמירת יהודה "צדקה ממני", אם כי אין
 - 2 זה כמעלת התשובה של ראובן, דוקא בזה תלויה
 - 3 הגאולה מן הגלות: על־ידי־זה נולד פרץ, שממנו יצאה
 - 4 מלכות בית דוד⁶¹, עד למלך המשיח – "עלה הפורץ
- לפניהם..."⁶² – הגואל האחרון, שיפרוך את גדרי הגלות, ויביא את הגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממשי.
- (משיחת ש"פ ויחי תש"ל)

(62) מיכה ב, יג. אגדת בראשית ספס"ג. רש"י לב"ר פפ"ה, יד.

(61) סוף מגילת רות.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו כסלו, תשי"ג

ברוקלין.

אני"ש אשר בעי"ת דובלין ד' עליהם יחי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מכ' כסלו, בו כותבים ע"ד חגיגת יום הבשורה חג הגאולה י"ט כסלו בהשתתפות כמה אנשים, סיימו מס' סוטה, סעודה וכו' ובטח קבלו ג"כ החלטות לטובה בהנוגע להבפוי"מ הן בתוככי אני"ש וכן ג"כ בהפצת המעיינות חוצה, וידוע פסק הבי"ד של מעלה, אשר מסר כ"ק מו"ח אדמו"ר באחד ממכתביו (נדפס בספר קיצורים והערות לתניא ע' קכ"ב), אשר בכל ענין של תורה יראת שמים ומדות טובות תהי' יד מקושריו (של רבינו הזקן) והולכי בעקבותיו על העליונה.

ב) נהניתי במאד ממ"ש על דבר האגודת נשי ובנות חב"ד אשר כבר התחילו בהתועדות ולימוד וכו' ומוסג"פ העתק ממ"ש כאן לאחדים מהסניפים אשר בו נמצא ג"כ נקודות בנוגע לעניני הלימוד וההתועדות, ומובן שאין כדאי להקפיד כ"כ על חברות האגודה אם הם מגזע אני"ש ובלבד שירצו להשתתף ולהתקרב לחב"ד, שגם זה מספיק וכו' וד"ל.

מובן שלתועלת הדבר כדאי שהחברות עצמן ישתתפו ג"כ בזה שהן תהי' הלומדים והמרציאים אשר עי"ז ימשיכו אותן בעובי הענין, ופשיטא שאין זה שולל שאם ימצאו לנכון ילמוד לפניהן ג"כ מי מהאנשים וכו'.

ג) ובהתאם לשיעורים הנ"ל וליופי העבודה הנה כבר נדבר בהתועדות שע"ד המבואר בדא"ח ובפרט בלקו"ת אשר הענינים הלא טובים הכתובים ב' בחקתי ופי' תבא הם באמת ברכות, הנה עד"ז הוא ג"כ בענין הברייתא דסוף מס' סוטה, ומהענינים אשר שם, דבעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי כו' נערים פני זקנים ילבינו, בת קמה באמה וכו', אשר בעבודת השם הוא, שמבלי הבט על החשבון שלו במעמדו ומצבו וגם בנוגע ענינים הפשוטים דמחדו"מ, הנה יש לו הרוחב (די ברייטקייט) שנעשה למשפיע מעורר ומורה דרך בסביבתו לא רק בנוגע לדינים וכו' אלא גם בדרכי החסידות והנהגתם ולא רק בנוגע ללמוד נגלה דתורה אלא גם בנוגע ללימוד נסתר דתורה ורזין דרזין - אשר ג"כ נכלל ונתבאר בתורת החסידות, ולא עוד אלא שגם אלה שקנו חכמה זו תורה אבל עד עתה לא זכו עדיין למאור שבתורה זוהי תורת החסידות, והוא עצמו עדיין נער וכו' הנה נערים פני זקנים ילבינו, ולא עוד אלא שבביתו עצמו, הנה אם מאיזה סיבה שתהי' נהגו קולא באיזה ענינים מפני תנאי החיים לפנים, הנה בת קמה באמה וכלה בחמותה ונוהגים עצמן כדבעי גם בענינים אלו מבלי התחשב עם הנהגות אמן וחמותן עד עתה, וסו"ס הנה גם האמהות והחמות יתנהגו כמותן וד"ל. והשי"ת יזכנו בעגלא דידן שנראה בעיני בשר איך שיהפוך ה"א לך את הקללה לברכה כי אהבך ה"א.

בברכת חנוכה שמח.

נ"ב. מוסג"פ קטע ממכתבי בלשון אנגלית אשר בטח ישתמשו בו באופן המתאים.

לקוטי שיחות

פרשת ויחי*

כרך טו שיחה ד

מתורגם ללשון הקודש

א.

תרגום אונקלוס ותרגום יונתן ל"בנימין זאב יטרף",
וההבדל ביניהם

1 את המילים של הפסוק¹ "בנימין זאב יטרף" מתרגם
2 אונקלוס: "בנימין, בארעיה תשרי שכינתא ובאחסנתיה
3 יתבני מקדשא" (=בנימין, בארצו תשרה שכינה ובנחלתו
4 יבנה המקדש). תרגום יונתן בן עוזיאל מתרגם: "בנימין
5 שבט תקיף כדיבא טרפיה בארעיה תשרי שכינת מרי עלמא
6 ובאחסנתיה יתבני בית מוקדשא" (=בנימין שבט חזק,
7 כזאב טרפו, בארצו תשרה שכינת אדון העולם, ובנחלתו
8 יבנה בית המקדש).

9 במבט ראשון נראים שני התרגומים כבעלי תוכן זהה,
10 אך הרוגטושובי² מסביר, שיש הבדל ביניהם: בתרגום
11 "באחסנתיה יתבני מקדשא" – הכוונה היא³ ל"מקום
12 מקודש לדמים"⁴ – המזבח (כדעת לוי בגמרא⁵, שהחלק
13 של יסוד המזבח, שעליו "נותנים דמים", הוא בחלקו של
14 בנימין – חלקו של טורף, ואילו על חלק היסוד, שבחלקו
15 של יהודה, "לא נותנים דמים"⁶). לעומת זאת, בתרגום
16 "באחסנתיה יתבני בית מוקדשא"⁷ הכוונה היא לבית
17 המקדש בכלל⁷, שהוא בחלקו של טורף (בנימין).
18 יש להבין: כמה תלויה המחלוקת בין התרגומים,
19 ומה הם הטעמים לתרגום השונה, במיוחד כאשר שניהם
20 מקדימים אותן מילים "בארעיה תשרי שכינתא"?

ב.

השוואת השבטים לחיות

הדברים יובנו ע"י הסבר לכך שחלק מהשבטים
מושויים לחיות (גור אריה יהודה⁸, דן נחש⁹, נפתלי
אילה¹⁰, ועד לסיום: בנימין זאב יטרף). מה נוסף להבנת
הענין כאשר אין מתארים שבט בתואר רגיל של "גיבור"
או "טורף", אלא מכנים אותו בגלל תכונה או פעולה
מסויימת בתואר "ארי" או "זאב"¹¹. כלומר, תכונה זו היא
בטבעה של החיה והימצאותה בשבט איננה מצד תכונות
האדם שבו, אלא מפני שיש בו את תכונת החיה המסויימת.
כן מובן, שלמרות שלכל שבט יש דמיון לחיה
מסויימת בגלל תכונה כלשהיא, הרי יש קשר בין המשותף
לכל חיות הארץ לבין המשותף לכל השבטים¹².

ג.

אומנויות החיות המנויות בגמרא - בהתאם לתכונותיהן

בגמרא, בסוף מסכת קידושין, מדובר על תכונות של
מספר חיות: "תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: מימי לא
ראיתי צבי קיין וארי סבל ושוועל חנוני, והם מתפרנסים
שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי
לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני
מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו
דין שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי
וקיפחתי את פרנסתי שנאמר עוונותיכם הטו".

איקר שכינתא, ולא כבתרגומים הנ"ל.

(7*) ראה זבחים שם, ב. קיח, ב. יומא יב, א ובפרש"י שם. וש"נ.

ספרי ברכה לג, יב. ובכ"מ.

(8) פרשתנו מט, ט.

(9) שם מט, יז.

(10) מט, כא.

(11) בארוכה במדרשי חז"ל על הכתובים האלו.

(12) וכבב"ר (פצ"ט, ד. וראה גם פרש"י פרשתנו מט, כח) דכללן כולן

כאחד ועשאן כאריות כו'. ובסוטה (יא, ב. שמו"ר פ"א, טז. ועד"ז

בפרש"י שמות א, יט) "אומה זו כחי' נמשלה כו' ודלא כתיב ב' כתיב

ב' (יחזקאל יט, ב) מה אמך לביא בין אריות רבצה".

(*) וסיום מס' קידושין.

(1) פרשתנו מט, כז.

(2) צפע"נ עה"ת עה"פ.

(3) וכ"ה בתוד"ה שיתין זבחים סב, ב.

(4) לשון הגמרא דלקמן בפנים.

(5) זבחים נד, א. וראה רע"ב למשנה זבחים פ"ה מ"ד. תוי"ט שם.

וראה אוה"ת פרשתנו תטז, א. אוה"ת יתרו ע' תתקכז בשוה"ג. ולשון

הצפע"נ שם. ואכ"מ.

(6) פרש"י שם נד, א ד"ה לוי.

(7) ועד"ז הוא בתרגום ירושלמי מכת"י (גינזבורג. ברלין תרנ"ח.

ירושלים תשכ"ט) – הובא בתו"ש עה"פ. ובתרגום ירושלמי לפנינו

"בתחומי" יתבני מקדשא" (כת"א), אלא שמקדים זה ל"באחסנת" תשרי

18 (א) הוא מקדים²⁰ "סבל" לפני "קייץ". דבר זה קשה
19 במיוחד, כיוון שסביר לומר, שהסדר הראוי הוא ככתוב
20 בתלמוד הבבלי: צבי קייץ וארי סבל (ושועל חנוני), מפני
21 שזהו הסדר הרגיל של העובדים עם הקציעות וכדומה:
22 תחילה מייבשים אותן – "קייץ" (צבי), לאחר שהן כבר
23 מיובשות וארוזות בחביות וכדומה, יש צורך ב"סבל"
24 (ארי), אשר מובילן ל"חנוני" (שועל).

25 התירוצן לתלות היפוך סדר זה ברצון להקדים את
26 ה"ארי" כיון שהוא מלך שבחיות²¹ הוא דחוק מאוד,
27 ובמיוחד, כיוון שאם כך, צריך היה להזכיר את השועל
28 מיד לאחר הארי, מפני שיש לו יתרון של פקח שבחיות,
29 שאף היא תכונה של מנהיגות, ובכלל הוא קרוב יותר לארי
30 מאשר הצבי, שאין דרכו לאכול בשר²², וכו'.

31 (ב) התלמוד הירושלמי מוסיף "זאב מוכר קדרות".
32 (ג) לכאורה קשה: מה מוסיף "זאב מוכר קדרות" על
33 "שועל חנוני"? הלא זהו אותו סוג של אומנות (גם חנוני
34 מוכר)?

1 המפרשים¹³ מסבירים, שהאומניות¹⁴ השונות
2 המוזכרות כאן – "קייץ", "סבל" ו"חנוני" – מתאימות
3 לתכונות הטבעיות של חיות אלו: תכונתו של הצבי,
4 שבשעת שינתו "עינו אחת פתוחה", מתאימה לאומנות של
5 "קייץ" – שמירה על תאנים המתייבשות בשדה. הארי,
6 הגבור שבחיות, מתאים להיות "סבל" – נושא משאות.
7 והשועל, עקב פקחותו, מתאים להיות חנוני, המרויח
8 ממקח וממכר.

9 דרוש כאן הסבר: מדוע מנויות כאן דוקא אומניות
10 אלו, ולא אומניות נוספות אחרות המתאימות לתכונות של
11 חיות אחרות¹⁵. לדוגמא: "אילה שלוחה" מתאימה להיות
12 שלית, עקב מהירותה וזריזותה¹⁶, ולמרות זאת אין אנו
13 מוצאים שזוהי אומנותה¹⁷.

14 מאמר זה של רשב"א מובא בתלמוד ירושלמי בשם
15 ר"מ, בשינוי של סדר, ובתוספת: "ראית מימין ארי סבל,
16 צבי¹⁸ קייץ, שועל חנוני, זאב מוכר קדרות"¹⁹. ודרוש
17 הסבר על הנקודות הבאות:

(13) עיון יעקב לעי". חסדי דוד לתוספתא פ"ה, יג. הגהות הרד"ל לקידושין שם. ועוד.

(14) כלשון רשב"א במשנה קידושין שם.

(15) והא דלא הזכיר גם מין ממיני הבהמה – ה"ז לפי שע"פ רוב אדרבא, בבהמות "ראיתי" – מצינו בהם אומנות, לשמש את האדם – שור לעול וחמור למשא כו' (ראה חדא"ג מהרש"א במשנה קידושין שם). ואף שמצינו מיני בהמה שאין להם אומנות (ואינם משמשים לאדם) הרי מכיון שמצינו בשור שיש לו אומנות כו' והוא מלך שבבהמות (חגיגה יג, ב) הרי השאר טפלים ובטלים לו. ולכן אין לומר לא במשנה ולא בברייתא ראית (בתמי) מימין בהמה כו' שיש לה אומנות.

וצ"ע בתוספתא קידושין שם שממשיך "בהמה ח' ועוף כו'". וי"ל שענינים הנ"ל בשור וכו' אי"ז בגדר אומנות שיש להם – שעושים בטבע – כ"א מה שהם בני תרבות, שבנ"א מושלים בהם ומכריחים ומלמדים (מל' מלמד הפרה – ירושלמי סנה' פ"י ה"א) ומרגילים אותם במלאכות שונות (ראה עיון יעקב למשנה). ועפ"ז מתורץ ג"כ זה שמצינו בכמה חיות שיש להן אומנות כמו פיל שמשמשין בו להיות נושא משאות – כי אי"ז בגדר אומנות. וראה לקמן הערה 17.

אלא שאינו דומה (בני) תרבות דחיות ובהמות (וע"ד ב"ק טו, ב) פלוגת התנאים. וראה סנה' (טו, ב). תור"ה רבי אלעזר (ב"ק טז, ב). דה"י ור"י (סנה' שם)). ובוזה מחלוקת התוספתא והש"ס.

(16) ואף שאי"ז תכונה השייכת לו במיוחד, שהרי ישנה גם בצבי (שמפרטו כאן) – ראה כתובות קיב, א. שמו"ר פל"ב, ב. וברש"ש שם. וראה בהנסמן לקמן הערה 22 – הרי צבי דכאן נמנה רק בתור "קייץ" ולא שלית.

(17) וזה שמצינו דוגמת ענין החנוני בחיות (ולדוגמא: ח' קטנה שאוכלת את השרצים וחובים ותולעים שעל הפיל ועי"ז יש תועלת

לשניהם) וכיו"ב בשאר אומניות – לא קשה –

(א) היות דשועל הוא "פקח שבחיות" (ברכות סא, ב) ואעפ"כ אינו חנוני, מוכח דאע"פ שמסוגל ביותר לזה אינו מצטער להתעסק בזה (ואינו נוגע להק"ו – זה שקטנים מהשועל מתעסקים בזה).

(ב) ועיקר: כוונת דברי רשב"א במשנה היא לא שאין שום ח' ועוף שיש להם אומנות, אלא שע"ד הרוב כן הוא. ועפ"ז מתורץ זה ש"דבורה .. מסגלת לבנעל" (דבר"פ פ"א, ו), ובפרט דמשמע מזה שזהו טבעה.

ועפ"ז מובן גם לשון המשנה "ראית מימין ח' ועוף שיש להן אומנות", אף שמצינו בכמה מהם שיש להם, כנ"ל.

(18) בירושלמי לפנינו: ארי קייץ. אבל בשני נוסחאות שם הובא "צבי קייץ", כבבלי. וכ"ה בתוספתא – שגם שם מקדים "ארי סבל" לפני "צבי קייץ", ומוסיף "זאב מוכר קדרות" כבירושלמי. אבל מכיון שגירסא זו "ארי קייץ" נפוצה בדפוס הירושלמי צ"ל שגם זה הוא בהתאם להפרש בין ירושלמי ובבלי ונתבאר בההתוועדות.

(19) וכ"ה בתוספתא שבהערה הקודמת. אלא ששם מוסיף: בהמה ח' ועוף וכו' (וכנ"ל הערה 15).

(20) עוד שינויים בלשון בין מאמר רשב"א בבבלי ומאמרו בירושלמי: בבבלי "מימי לא ראיתי" (היינו שרשב"א לא ראה כו'), ובירושלמי "ראית מימין" (שואמר זה לאחרים). וכלשון זה הוא גם במשנה ועד"ז בתוספתא* (אלא דשם "הראית" – בל' תמי).

ולהעיר שבבבלי מאמר רשב"א הוא בשם עצמו, ואילו בירושלמי הוא משום ר"מ, ככפנים.

(21) חגיגה יג, ב.

(22) ב"ק יט, סע"ב ופרש"י שם. ולהעיר מרשב"א קדושין ג, א ד"ה לא לחי', דעו וצבי דומין ול"ז. וראה כלאים פ"א מ"ו. וב"תוס' אנשי שם שם.

(*) בהגהות הגר"א שם "מימי לא ראיתי" (כבבלי). אבל לא הובאה גירסא זו מכת"י ודפוסי תוספתא (ראה מהדורת ליבערמאן. נ"י. תשל"ג).

1 (ד) מהו הקשר בין זאב לבין מוכר קדרות?²³

2 [יש מפרשים²⁴ המסבירים, שמכירת קדרות היא
3 אומנות פשוטה ואין המוכר צריך להיות פקח כשועל, כל
4 אחד ראוי לכך. אך מהמשך הענין נראה, שגם אומנות זו
5 של מוכר קדרות קשורה ליתרון של הזאב, כמו הדוגמאות
6 הקודמות "סבל", "קייץ", ו"חנוני" הקשורות ליתרון של
7 הארי, הצבי והשועל²⁵].

ד.

הקושי על הכפילות בדברי רשב"א

8 הדברים יובנו ע"י הקדמת הסבר על דיוק בדברי
9 רשב"א: אם בהמשך דבריו הוא מציין בפירוש "מה אלו
10 שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני
11 שנבראתי לשמש את קוני אינו דין..." – לשם מה הוא
12 כופל ענין זה לפני כן²⁶, באומרו "והם לא נבראו אלא
13 לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני"?

14 ההסבר לכך הוא: תכליתם של כל הנבראים בעולם
15 היא – עם ישראל²⁷, שהם מטרת כל העולם, הן הצומח,
16 הן בעלי החיים והן המדבר, כפי שמרחיב על כך הרמב"ם
17 בהקדמתו לפירוש המשניות²⁸: "שכל הנמצאים שתחת
18 גלגל הירח נמצאו בשביל האדם לבדו וכל מיני החיות יש
19 מהם למאכלו כצאן ובקר וזולתם, ויש מהם לתועלתו
20 בזולת המאכלים כמו החמור לשאת עליו מה שלא יוכל
21 להוליך בידו והסוסים להגיע בהם מהלך דרך הרחוקה...",
22 וכך גם לגבי אילנות וצמחים²⁹, וכן לגבי מין המדבר,
23 שכדי שיוכל "האדם השלם" לעסוק בחכמה האלקית
24 ובמעשה הטוב, צריך העולם להיות מלא בבני אדם,
25 שידאגו לכל הצרכים הנחוצים לחייו, כדי שיהיה לו הפנאי
26 והאפשרויות ללמוד ולקנות חכמה, כפי שמסביר הרמב"ם
27 בהרחבה.

28 כלומר, תפקידם של כל הנבראים, כולל בני נח³⁰, הוא

29 לספק ליהודי את צרכיו, כדי שיוכל לעסוק בתורה ולקיים
30 מצוות.

31 רשב"א מוסיף ומחדש בענין זה, ש"והם לא נבראו
32 אלא לשמשני" הוא באותו אופן של "ואני נבראתי לשמש
33 את קוני: הצבי, הארי והשועל נבראו בעלי תכונות של
34 קייץ, סבל וחנוני, לא כדי לשמשני, ובוה מסתיים תפקידם,
35 אלא תפקידם הוא "לשמשני" דוקא באופן, שיהא אצל
36 "ואני" הענין של "לשמש את קוני", ע"י קיום תורה
37 ומצוות.

38 שהרי כדי שיהודי יוכל לשנות חפץ בעולם ולהפכו
39 לחפץ של מצוה וקדושה ע"י קיום המצוה, נדרשות שלוש
40 הפעולות של "קייץ", "סבל" ו"חנוני", המכשירות את
41 חפצי העולם לקיום המצוה.

42 [יש לומר, שהסיבה לכך שלמעשה אין האומנויות של
43 "קייץ" וכו' מתבצעות ע"י "צבי וכו'" – "לא ראיתי
44 צבי..."], היא, כסיום דברי רשב"א, מפני ש"הרעותי את
45 מעשי". כשם שדבר זה גרם ל"מתפרנס בצער" ועד
46 ל"וקפחתי את פרנסתי", ולכך שיהודי צריך בכלל לעבוד,
47 בדומה למאמר רשב"א³¹ "בזמן שישאל עושי רצונו של
48 מקום מלאכתו נעשית ע"י אחרים... ובזמן שאין ישראל
49 עושי רצונו של מקום מלאכתו נעשית ע"י עצמן"³², כך
50 גרם הדבר לכך, שההכנה וההכשרה לקיום המצוה לא
51 יעשו ע"י אחרים, ע"י "צבי קייץ וארי סבל ושועל
52 חנוני"³³, ואף לא ע"י אומות העולם שנמשלו לחיות³⁴].

ה.

משמעותן של שלוש פעולות אלו בהכנה לקיום התורה והמצוות

53 מהותן של שלוש האומנויות הללו המהוות הכנה
54 והכשרה לענין של "לשמש את קוני", תובן ע"י ההסבר
55 על שלוש פעולות אלו כפשוטן:

מזון ואין בו לפי מחשבתך שום תועלת דרע שהדבר הוא לחולשת
שכלנו.

(30) ראה לקו"ש [המתורגמן] ח"ה ע' 159 ואילך, ש"ל שזהו גם
המטרה והמכוון דקים ז' מצות ב"נ.

(31) ברכות לה, ב.

(32) ראה פנ"י קידושין שם. ולהעיר מחדא"ג מהר"ל סוף קידושין.
תפארת ישראל פ"א.

(33) ע"ד מרד"ל בנוגע להנחש (סנהדרין נט, ב) חבל על שמש גדול
שאבר מן העולם שאלמלא נתקלל כו'. וראה חדא"ג מהרש"א שם. אבל
ראה פרש"י שם ד"ה ויכלל ח"י "חיות בני מלאכה ניהו (בתמי)". חדא"ג
מהרש"א סוף קידושין במשנה.

(34) ראה רמב"ם הל' מלכים רפ"ב.

(23) להעיר מהגירסא (הובאה בשינויי נוסחאות למשניות קידושין)
"זאב גודר גדידות".

(24) הגהות הרד"ל לקידושין שם.

(25) בחסדי דוד לתוספתא: ובדוחא אפשר לומר דמוכרי קדירות של
חרס שכיח כל שעתא ושעתא להרויח בזה לפי שהם דברים הצריכים
תירי וקלים לישבר והזאב הוא גרגרן וצריך להיות לו מאכל מצוי כל
שעה ולכן ה"י נאה לו למכור קדירות.

(26) ועד"ז הוא במשנה שבע"י, ירושלמי ותוספתא. משא"כ במשנה
לפנינו בגמ'. ולהעיר מהגירסא בשינויי נוסחאות למשניות שם.

(27) ראה ברכות ו, סע"ב. סנהדרין לו, סע"א. ובכ"מ.

(28) ד"ה אחר כן ראה להסתפק.

(29) ושם: וכל מה שתמצא מן החיות והצמחים שאין להם תועלת

וזאת במיוחד כאשר דבר מותר, שניתן וצריך לקיים
בו מצוה, נמצא במקום שיהודי אינו יכול להגיע אליו,
כגון⁴⁰: בשוק של עבודה-זרה, או שוק של זנות וכדומה.
אז יש צורך באומנות של הארי "סבל", שיש לו ה"כח"
להעביר את החפץ אל מקום אחר, שהיהודי יכול להגיע
אליו ולקיים בו מצוה, או להפכו לקדושה.

"שועל חנוני" - לפעמים יוכל לקרות, שכדי שיהודי
יוכל לקיים מצוה בחפץ זה, צריכה להשתנות הבעלות על
החפץ⁴¹, לפני שהוא מגיע לרשות היהודי, בדומה⁴²
ל"עמון ומואב טיהרו בסיחון" - כדי שארץ עמון ומואב
תוכל להפוך לארץ נושבת השייכת לישראל, שתקיימנה
בה מצוות, היא צריכה להיכבש תחילה ע"י סיחון⁴³.

ו.

שני הפרטים של "קייץ" ו"סבל" הכרחיים לקיום מצוות רבות

הענין הראשון הנזכר לעיל בקשר ל"צבי קייץ",
שהאומנות היא שמירה על החפץ, על התאנים, אינו
מתאים דיו לפי המשמעות של "קייץ", כפירוש רש"י
מייבש קציעות בשדה, שכוונתו שינוי בגוף הדבר.

לכן בא הענין השני, כאמור לעיל, ש"צבי קייץ", וכן
"ארי סבל" הם גם ענינים כלליים במצוות: כדי שיהודי
יוכל לקיים את המצוה בחפץ גשמי, כנטילת אתרוג ולולב
וכו', עליהם להינתק תחילה מחיבורם אל האילן - זהו
שינוי בחפץ - באתרוג וכלולב, בכך שאין להם יותר
צמיחה ויניקה מן האילן (בדומה ל"קייץ" - ייבוש
התאנים), ולאחר שינוי זה בגוף הדבר, יש צורך בשינוי
מקום - "ארי סבל".

בדרך דומה לזו, קיימים שני פרטים אלו לגבי צמר
לציצית: גזית הצמר מגוף הבהמה - צבי קייץ, והבאתו
אל היהודי - ארי סבל, וכך גם לגבי קרן לשופר, סכך
ודפנות לסוכה, ועוד מצוות דומות.

שלוש אומנויות אלו מסודרות מן הקל אל הכבד: "צבי
קייץ" - "מייבש קציעות בשדה"³⁵ - תפקידו להביא את
הקציעות אל השדה, מקום שאור השמש מאיר בו, ולשמור
שהן תישארנה שם עד לייבושן והגיען לשלמות. "ארי
סבל" - "נושא משאות"³⁵ מעביר אותן ממקום למקום,
ו"שועל חנוני" אינו משנה את מקום הקציעות אלא את
הבעלות עליהן. הוא מעביר אותן מרשות ובעלות אחת
לאחרת.

בקיצור: שלוש פעולות אלה הן: שינוי הגוף, שינוי
המקום, שינוי הבעלות³⁶.

משמעותן הרוחנית של פעולות אלו בהכנה לקיום
התורה והמצוות היא:

"צבי קייץ" - יש מקרים רבים שבהם אין יהודי יכול
לבצע פעולה של קיום תורה ומצוות בגלל הסיבות
הבאות:

(א) חסר לו ידע בענין זה. דוגמא: יש מצוות הקשורות
לפיקוח נפש, והיהודי צריך תחילה לשאול רופא אם יש
כאן ענין של פקח-נפש, או כפי שאמר רב³⁷ "שמונה עשר
חדשים גדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע
ואיזה מום עובר"³⁸.

(ב) החפץ צריך להיות מוכן לכך, מושלם. לדוגמא:
לשם עשיית תפילין מקלף, והוקשה כל התורה לתפילין³⁹,
צריך לבצע תחילה את הפשטת ופירוד³⁹ העור מהבהמה,
ועיבוד העור ע"י פושט ומעבד עור, וכדומה.

בדומה לכך הוא תפקידו של "צבי קייץ", שהדבר,
התאנה, לא יימצא במקום חשוך וחבוך, אלא במצב של
אור וגילוי, שיש בו ידע ברור על הענין, ושיהיה מוכן
בשלמות - ורק אז ניתן ללמוד ולדעת מתי וכיצד לקיים
תורה ומצוות, כפי שיוסבר להלן בהרחבה.

"ארי סבל" - שינוי מקום. על החפץ להגיע למקום
שנמצא בו יהודי, אשר יוכל לקיים את המצוה.

(41) להעיר משו"ע או"ח רסתרמ"ט. ביטול ע"ז ע"י עכו"ם (ע"ז נב,
ב. סד, ב. רמב"ם הל' ע"ז פ"ח ה"ח. טושו"ע יו"ד רסקמ"ו). ועוד.
* (41) חולין ס, ב. וראה פרש"י חקת כא, כו.

(42) אולי י"ל מעין זה בבע"ח, לדוגמא: כשבהמה וצבי אוכלים
איסור (עלה כלאים וכיו"ב) בכדי שיהודי יקיים אח"כ מצות עונג שבת
באכילת הבהמה וצבי (וכיו"ב).
ולהעיר גם בנוגע לישראל, כשמצד פק"ו הותר מאכל האסור. וראה
בתניא אגה"ק סכ"ו (קמד, רע"א) "גמור" בחצי רבוע. או גם באופן
האסור, כשאכל מאכל האסור, ועשה תשובה מאהבה שזדונות נעשו לו
זכויות ולמצוה (ראה תניא פ"ו). וראה בפרטיות בכל הנ"ל במכתבים
שנדפסו בלקו"ש ח"י"ב ע' 196 ואילך).

(35) לשון רש"י סוף קידושין.
(36) יש לומר - דהוה בדוגמא או"פ, או"מ, מקיף למקיף. ועוד.
(37) סנהדרין ה, ריש ע"ב.
(38) ראה בהנ"ל בפרטיות לקו"ש ח"י"ב ע' 197 ואילך. וע"פ המבואר
שם, דוגמא הא' כאן אינו מתאים בכל פעם, כי כמ"פ הוא בגדר מצוה.
וע"ד חכמת התכונה המ"ע על ב"ד שיחשבו (רמב"ם הל' קדוש החודש
פ"א ה"ז. וראה לקו"ש ח"י ס"ע 183 מצוה על האדס), עיי"ש בארוכה.
(39) קידושין לה, א.
* (39) ראה לקמן בפנים ס"ו.
(40) ראה ע"ז יא, ב. יז, סע"א ואילך. טושו"ע יו"ד ר"ס קמט. אה"ע
ר"ס כא.

25 גלות מצרים החלה בירידת השבטים למצרים יחד עם
26 יעקב⁴⁸, אך עיקר "משוי של מצרים"⁴⁹ החל רק לאחר
27 מות יעקב ויוסף, כאשר "כל אחיו וכל הדור ההוא" עדיין
28 היו בחיים במצרים.

29 יוצא, שפעולות הללו של "צבי" "ארי" "שועל"
30 בהכנת העולם לקיום תורה ומצוות ע"י ישראל, התחילו
31 להתבצע ע"י השבטים בהיותם במצרים.

ה.

ההבדל בין שיטת הבבלי לירושלמי

32 הוסבר כבר פעם⁵⁰ בהרחבה על מספר הבדלים
33 הקיימים בין שיטות התלמוד הבבלי והירושלמי:

34 שיטת הבבלי היא שבכל מצב שבו נשקל המצב
35 שבהווה לעומת המצב שבעתיד, מכריע ההווה, למרות
36 שע"י כך יכולה להיפגם שלמות הדבר בעתיד. לשיטת
37 הירושלמי יש לדון את העתיד, ואם יתווסף בעתיד יתרון,
38 הרי הוא מכריע על פני ההווה.

39 דוגמא לכך⁵¹: בענין השקלא-וטרין הידועה, אם
40 הכלל של "זריזין מקדימין למצוות" מחייב קיום מצוה
41 מיד, גם אם ע"י כך היא לא תקייה באופן המובחר (כגון
42 ברוב עם, שדוקא אז, הדרת מלך), או שהיתרון של מצוה
43 מן המובחר בעתיד מכריע, ועדיף לחכות ולקיים את
44 המצוה ברוב עם, למרות שיחסר הענין של "זריזין
45 מקדימין" – בהווה.

46 [דוגמא נוספת: כאשר יש ליהודי עתה (בבוקר של יום
47 מימי חג הסוכות) ארבעה מינים שאינם מהודרים, ומאוחר
48 יותר, במשך היום, הוא ישיג ארבעה מינים מהודרים –

לביאה.

46) אף שבוה שנמשלו לחיות הוא לא מצד ענין הקיין והסבל כו'
שבהם, הרי ענינים אלו (שהיו צריכים להיות בהחיות) הוא מצד תכונתן
– גבורת הארי כו', והרי "נתן ליהודה גבורת ארי ולבנימין חטיפתו של
זאב כו'" (פרש"י ויחי מט, כח).

47) תו"א עד, א ואילך. ובכ"מ.

48) שמאז הותחל חשבון ר"י שנה – ראה פד"א פ"ח. שמו"ר

פ"ח יא. תיב"ע בא יב, ב. פרש"י עה"ת לך טו, יג. שמות ב, א.

49) שמו"ר פ"א, ד. וראה פירוש מהר"ו שם.

50) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1338. חכ"ד ע' 173 ואילך. ע' 243.

51) בהבא לקמן ראה שד"ח כללים מע' ז כלל א"ג. מע' פ' כלל לט.

אנציקלופדי' תלמודית ע' זריזין מקדימין, וש"נ. לקו"ש ח"ט ע' 73
ואילך. וש"נ.

1 יותר מכך קיימים פרטים אלו אצל עור לתפילין,
2 למזוזה ולספר תורה: תחילה יש להפריד את העור מבשר
3 הבהמה ולעבדו⁴³, שהוא שינוי ממש⁴³ בעור, ואחר-כך
4 להעביר את העור למקום היהודי.

5 לפי זה רואים ששני הפרטים של "צבי קיין וארי
6 סבל" הכרחיים במצוות רבות (ולכן מוצאים אצלם שינוי
7 בין התלמוד הבבלי לירושלמי, כדלהלן), ואילו "שועל
8 חנוני" – שינוי הבעלות על החפץ לפני הגיעו לרשות
9 היהודי – קשור רק לענינים מסויימים בתורה ומצוות,
10 שאינם נפוצים כל כך.

ז.

תפקידם של השבטים כחיות, החל להתבצע לאחר מות יעקב

11 לפי כל האמור לעיל ניתן להסביר מדוע דוקא יעקב
12 קרא לשבטים על שם חיות: כשם שתפקידן של החיות
13 בכלל, כאמור לעיל, הוא הכנת החפצים בעולם לצורך
14 קיום תורה ומצוות על ידי יהודים (וזאת בשלושה סוגים:
15 קיין, סבל, חנוני⁴⁴), כך התפקיד הכללי בעבודה הרוחנית
16 של יעקב והשבטים⁴⁵ הוא הכנה והכשרה שלהם ושל
17 העולם⁴⁶ למתן תורה, כדלהלן:

18 אחת מן הסיבות לכך שישראל הוכרחו לעבור את
19 גלות מצרים לפני מתן-תורה היא, כמוסבר במספר
20 מקומות⁴⁷, מפני שקודם לכן לא היו ישראל והעולם
21 ראויים ומוכנים להפיכת חפצים גשמיים לחפצי מצוה
22 וקדושה. מצרים היתה "כור הברזל" שגרמה לזיכוכן ובירור
23 אצל בני ישראל והעולם, ולהכנת הדברים בעולם, כך
24 שישראל יוכלו לקיים בהם תורה ומצוות.

43) להדיעות שאין צריך עיבוד לשמה בעור הבתים והרצועות או גם
קלף סת"ם (ראה סנהדרין מח, ב וש"נ. פרש"י ותוס' וראשונים שם.
הובאו באנציקלופדי' תלמודית ע' הזמנה (א) סעיף ג', וש"נ) – הרי אין
מוכרח שהעיבוד יהי' ע"י יהודי דוקא. ופשיטא בנוגע להפשט שלפני
זה.

43*) להעיר מתו"א משפטים (עו, א ואילך): עבוד הוא לשון עיבוד
עורות כו'.

44) שהרי אין הפירוש שרק חיות אלו יש בהם תכונות אלו ומסוגלים
לקיין כו' שהרי כן הוא גם בכוכ"כ חיות, אלא שבעיקרם הוא בחיות אלו.
וראה לעיל הערה 17.

45) וכנ"ל הערה 12 שכולן כחי' נמשלו.

ולהעיר שבסוטה ושמו"ר שם על אלו דלא כתיב הובא הכתוב
(יחזקאל יט, ב) מה אמך לביאה בין אריות גו'. וראה פרש"י סוטה שם
ד"ה דכתיב (ועד"ז הוא בפרש"י שמות שם): כנסת ישראל כולה נקראת

(* ולהעיר מהקדמת הרמב"ם לפרה"מ ש שם: כל מיני בעלי חיים כו' יש להן פעל א' בלבד או ב' פעלים כו'.

27 ההכנה למצוה, ולפיכך יש לבצע תחילה את הפעולה של
28 "צבי קייץ", למרות שהדבר מוכן רק בכמות קטנה ואינו
29 מושלם עדיין באיכותו.

30 לפי שיטת הירושלמי, מכריע יותר הענין של ברוב עם
31 הדרת מלך, והשלמות שתהיה בעתיד, על פני היתרון של
32 זריזות בהווה. וזאת גם לגבי ההכנה למצוה, שאם היא
33 תיעשה מאוחר יותר בכמות גדולה ובאיכות טובה יותר,
34 הרי זה עדיף ומכריע, ולכן "ארי סבל" מופיע לפני "צבי
35 קייץ" ⁵⁵.

י.

הקשר בין "זאב" לבין "מוכר קדרות" ומשמעותו הרוחנית בהכנה למצוה

36 לפי זה יובן מדוע דוקא בירושלמי נוסף "זאב מוכר
37 קדרות". הקשר בין "זאב" לבין מכירת קדרות מובן מזה
38 שהגמרא ⁵⁶ מבחינה בין ארי וזאב, שארי "דורס ואוכל" –
39 "מיד" ⁵⁷, וזאב "טורף ואוכל" – דמוליק לחוריו ואוכל
40 שם ⁵⁸, "ולכולם יש להם הנאה" ⁵⁹.

41 מזה מובן, שבהתנהגות הארי אין מקום לענין של
42 "קדירה", שממתינים עד שהדבר החי מתבשל בה, כיוון
43 שהוא "דורס ואוכל מיד". לעומת זאת הזאב אוכל מאוחר
44 יותר, לאחר שהוא טורף "ומוליק לחוריו", ולכן מתאים לו
45 הענין של קדירה ⁵⁹ ובישול בה, שהמאכל הנטרף יהא
46 באופן של "יש הנאה יותר", טעים יותר.

47 משמעותו של דבר זה בהכנה למצוה הוא: רק לאחר
48 שכבר קויימו כל ההכנות הקודמות למצוה – "קייץ"
49 "סבל" ו"חנוני" – אז באה הכנה נוספת, מן הסוג של
50 "זאב" על-ידי "קדירה", כך שהמצוה תיעשה ביתר הידור
51 ושלמות.

אפילו לפרי אחד, והצבי קייץ הוא רק לשמירה הבאה (רק) אח"כ ולא להבהאה. משא"כ בבבלי שמתעוררת תומ"י בפרי הראשון – השאלה אם להביאו למקומו דהשמש ותינח או ברוב כו' (ולבבלי – זריזין (הוה) מכריע).

(56) תענית ח, א. ערכין טו, ב.
(57) פרש"י תענית שם. וראה ב"ק טז, ריש ע"ב. פרש"י ותוס' שם
ד"ה דרס. ובגמ' שם ש"ימלא טרף חוריו" (נחום ב, יג) הוא "בשביל
חוריו", היינו "להצניע אבל לאכול מיד לאחר הריגה כו' לא אורח"
הוא" (פרש"י שם ד"ה והכתב).

(58) פרש"י תענית שם. וראה פרש"י ב"מ צג, ריש ע"ב ד"ה ארי דרס.
(59) סיום לשון רש"י תענית שם. וי"ל דבזה שכתב זה רש"י בד"ה
"טורף ואוכל" – אף שקאי על שניהם ארי וזאב – כי בזה משמיענו דאף
שהטעם שהזאב "מוליק לחוריו ואוכל" הוא לפי "שמפחד מן הבריות"
(רש"י שם), מ"מ יש לו הנאה מאופן אכילה זו.

(59*) וזה שמוכר קדירות, דכיון שזוקק לעצמו, – ולזאבים חבריו –
נעשה מומחה ומתענין וכר.

1 האם עדיף לו לקיים את המצוה מיד במינים שבידו, או
2 להמתין עד להשגת המינים המהודרים].

ט.

שאלה זו קיימת גם לגבי הכנת החפץ למצוות

3 כשם שקיימת שאלה זו לגבי קיום המצוה עצמה, כך
4 היא קיימת גם לגבי ההכנה לקיום המצוה. דבר זה רמזו
5 בשני הענינים של "צבי קייץ" ו"ארי סבל":
6 לגבי התאנים נאמר ש"אין לקיטתן כאחת אלא יש
7 באילן זה מה שנגמר היום ויש בו מה שייגמר לאחר כמה
8 ימים" ⁵².

9 כאשר תאנה בשלה ישנן שתי אפשרויות: לקחת מיד
10 את התאנים הבודדות לייבוש בשדה – "צבי קייץ", או
11 לחכות לבישולן של תאנים רבות ורק אז לקחתן לייבוש,
12 באופן של "ארי סבל" ⁵² – "נושא משאות".

13 באופן דומה קיימת השאלה לגבי ההכנה למצוה: האם
14 יש לבצע את הפעולה הראשונה האפשרית להכנת החפץ
15 למצוה – "צבי קייץ" – גם אם זוהי רק חתיכה אחת של
16 עור (בכמות), או עור שאיננו מן המובחר (באיכות), או
17 כדאי להמתין עד שיוכלו להכין חפצים רבים וטובים יותר
18 לשם המצוות, כגון: עור גדול וטוב יותר לתפילין – "ארי
19 סבל", שהרי גם לגבי הכנת החפץ למצוה (אף לפני
20 קיומה), קיים היתרון של שלמות והידור ⁵³, כבר שייך כאן
21 משהו מעין "הקריבהו נא לפחתך" ⁵⁴, ו"כל חלב לה" ⁵⁵,
22 ולפיכך קיים גם כאן הבדל אם מכינים לצורך המצוות
23 כמות גדולה יותר ואיכות טובה יותר, אם לאו.

24 יש לומר שזהו ההבדל בין שיטת הבבלי לשיטת
25 הירושלמי: לפי דעת התלמוד הבבלי מכריע ה"הוה",
26 ולכן צריך להיות הענין של זריזין מקדימין גם בהתחלת

(52) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ב ה"ב. וראה פיה"מ ורע"ב פיהא
פ"א מ"ד.

(52*) אבל אין לפרש עפ"י השינוי דבבלי וירושלמי, שבבבלי נקט
"קייץ" לפני "סבל" ובירושלמי "סבל" לפני "קייץ" לפי ב' הסברות
(שבת קכו, א) אם "למעוטי בהילוכא עדיף" – "סבל נושא משאות", או
"למעוטי משוי עדיף" – "קייץ",
כי בבבלי מסיק שם "דכו"ע מעוטי בהילוכא עדיף", וא"כ ה' צריך
להקדים "סבל".

(53) להעיר מלקו"ש ח"א ע' 131 ביאור מחלוקת רש"י והראב"ע.
(54) מלאכי א, ח.

(55) ויקרא ג, טז. רמב"ם סוף הל' איסורי מזבח. שו"ע יו"ד סו"ס
רמח.

(55*) ויש להוסיף בזה (ע"פ המבואר לעיל בנוגע לתאנים) דבאה"ק –
ירושלמי – צ"ל "סבל" לפני "קייץ", כי פירות" גדולים וכבדים יותר
(כתובות ק"ב, א) וא"כ י"ל דצ"ל "ארי סבל" אפילו למספר מועט ואולי

קדשים – "למשחה לגדולה"⁶⁴, דוקא כאשר הבשר צלוי
 שלוק ומבושל⁶⁵, למרות זאת "הבבליים אוכלין אותו
 כשהוא חי" כדי לקיים את המצוה⁶⁶ בהודמנות הראשונה.
 ואילו לגבי כהני ארץ ישראל אין מוצאים⁶⁷ שהם מהדרים
 בזה⁶⁸, מפני שאין זאת מצוה בהידור⁶⁹.

יא.

ההבדל בין תרגום אונקלוס לבין תיב"ע – כהבדל בין בבלי לירושלמי

לפי כל האמור לעיל ניתן להסביר את ההבדל בין
 תרגום אונקלוס לבין תרגום יונתן בן עוזיאל, לגבי תרגום
 הפסוק "בנימין זאב יטרף":

ההבדל בין שני התרגומים הוא, שתרגום אונקלוס הוא
 תרגום מבבל⁷⁰, ואילו תרגום יונתן בן עוזיאל הוא תרגום
 של ארץ ישראל (ירושלמי)⁷¹. לפיכך הם הולכים לפי

1 כן מוכן, שהבבלי והירושלמי ממשיכים בשיטתם:
 2 לשיטת הבבלי מכריעה המעלה של זריזין מקדימין בהוה
 3 על פני הידור של ברוב עם הדרת מלך וכו' בעתיד. לפיכך
 4 אין הוא מביא את המקרה של "זאב מוכר קדירות" – לפי
 5 שיטתו אין הכרח בהכנה זו. לעומת זאת, לפי שיטת
 6 הירושלמי⁶⁰ מכריע ההידור שבעתיד על פני הענין של
 7 זריזין מקדימין, ולפיכך הוא מוסיף את ההכנה מן הסוג
 8 של "זאב מוכר קדירות"⁶¹, שהוא הידור בעתיד.

9 את ההבדל הזה בין בבלי לירושלמי מוצאים באופן
 10 כמעט מפורש במשנה⁶¹: חל (יום הכיפורים) להיות בערב
 11 שבת, שעיר של יום הכיפורים נאכל לערב (בלילי שבתות,
 12 אף על פי שאין יכולים לבשלו בשבת⁶²) והבבליים (כהנים
 13 מחוץ-לארץ⁶³) אוכלין אותו כשהוא חי, למרות שבאכילת
 14 השעיר בלתי-מבושל נפגמת השלמות במצות אכילת

(61*) מנחות צט, ב.

(62) פרש"י שם.

(63) בגמ' שם (ק, א) לא בבליים הם אלא אלכסנדרים הם ומתוך
 ששונאין את הבבליים כו' – אבל בכל אופן הם כהנים מחו"ל (מצרים
 – רש"י שם) ולא מא"י.

(64) קרח יח, ח. ספרי ורש"י שם. זבחים צא, א. וש"נ. וראה שו"ת
 חכם צבי סי' סב דחייב גמור הוא.

(65) זבחים צ, ב משנה.

(66) ראה תור"ה ששונאין (מנחות שם) "דמצוה קעבדי שלא יבואו
 לידי נותר".

(67) ראה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 207 ובהערה 11 שם, שבאכילת
 חי מקיימים רק המצוה שלא יבוא לידי נותר ולא המ"ע שעל האדם
 לאכול הקרבן.

(68) להעיר מהלשון בירושלמי פאה (פ"ח ה"ד) "הבבלין אוכלין אותו
 כשהוא חי מפני שדעתן מקולקלת", ובמשנה לפנינו במנחות "מפני שדעתן
 יפה" (ועד"ז הוא בירושלמי עירובין פ"ג ה"א).

(69) ועפ"ז חידוש בנדר"ד, שהרי מכון שא"פ לאכלו לאחר השבת,
 נמצא שע"י שלא היו אוכלין אותו בלילי שבת אינם מקיימים המצוה כלל
 – אלא שמצוה זו "שלא יבוא לידי נותר" אינה חיוב גברא.

(70) ערוך ע' חלון הא'. מוסף הערוך ע' אשן הב'. תור"ה כל מנחות
 מד, א. ועוד.

(71) ראה מוסף הערוך שם. שם הגדולים מערכת ספרים ע' תרגום
 יונתן בסופו. וראה לקו"ש ח"ט ע' 135-6. ובצפ"ע עה"ת עה"פ "לא
 בית מקדשא כתרגום ירושלמי".

(60) להעיר על ההדגשה המיוחדת שמצינו לדעת הירושלמי בנוגע
 להכנה והכשרה למצוה דס"ל (ברכות פ"ט ה"ג) שצריך לברך על עשיית
 סוכה לולב מזוזה תפלין וציצית, משא"כ לדעת הבבלי (מנחות מב, ב.
 וראה תור"ה העושה סוכה מו, א. ובכ"מ). – וראה לקו"ש ח"י ע' 187
 ואילך. ח"ח [המתורגם] ע' 184 שוה"ג להערה 46.

(61) עפ"ז יל"פ הטעם מה שנקט בירושלמי "זאב מוכר קדירות" ולא
 "עושה קדירות" – כי ענינים אלו בהכנה למצוה מדובר במעמד ומצב
 שקודם "עונותיכם הטו", (כנ"ל סוס"ד)*, ולכן אא"פ לומר "עושה
 קדירות", כי עשיית קדירות היא "אומנות לסטים" ** (ראה משנה סוף
 קידושין לגירסת הש"ס וע"י), כי קדירות עושים מעפר וכשלוקח עפר
 משרה אחרים היו גזילה, אלא שאין לקחת עפר (ואפילו חמר) מקרקע
 אחר חשיב גזילה ממש בלשון בג"א

[ועד" לשון חז"ל הפקר כעפא דארעא***. וגם בהלכה – הרי רק
 כמות גדולה של עפר שווה פרוטה, קרוב שימחול כיון שיש להנגול עד
 התהום. ועוד]

ולכן נכשלים בזה (ולהעיר מסדרם שלקחו פחות משווה פרוטה (ראה
 סנה' קט, ב ובחדא"ג מהרש"א שם) ועונשם איום – אלא ששם ה'י'
 בהתדברות וציון כולם יחד וכו').

ואף שבגמ' נאמר "שועל חנוני", וחנוני הרי מפורש במשנה שהוא
 "אומנות לסטים" – מלומד באונאה כו' (פרש"י שם) – ה"ז לאחרי
 "שעונותיכם הטו" מלומד באונאה אף שבקל יוכל להיות מו"מ באמונה
 והלכה הדתהני נאמן על פנקסו (שו"ע חו"מ רסצ"א) וכו',

משא"כ בעפר בשדה – שהמדובר הוא שפרנסתו קדר ולא עובד
 אדמה, שאין לו שדה משלו – שצריך לחפש בעל השדה, אינו חשוב
 בעיניו כגזילה כנ"ל וכו'.

(*) ואף דטורף ואוכל, נעשה אחר החטא שאו נעשה בהם הטבע לטרוף ולהזיק, ולפני החטא (ולפני המבול) לא הותרה אכילת בשר, וכו' – הרי חזילוק הטבע באופן
 האכילת ד'זורס ואוכל' מיד או "טורף ואוכל לאח"ז (מוליד לחוריו) – שייך גם באכילת ירק עשב.
 ועוד ועיקר: פשיטא דאין כוונת רשבי"א "עונותיכם הטו ג"ו" על חטא עה"ד (ומאז מוכרחת הפרנסה לזרות בצער), ובכלל – על מצב כלל ישראל, כ"א על כאור"א
 בפרט המשמש הוא את קונו כדבעי, וכמזל"ל דכשנעושיין רצונו של מקום מלאכתו נעשית ע"י אחרים (ברכות לה, ב).
 (**) רצ"ע בפרש"י שם, שחמר כו' וקדר הם "אומנות ליסטים" לפי שהם "בעלי קרנות וכו'".

ובלאה"כ צ"ע: מעתיק "קדר" שלא במקום גירסתו במשנה (דמקדים קדר), צע"ק למה דוקא קדר הולך בדרכים, ולא מוכר כל דבר, שטעמו השני לא שייך לקדר. ועוד.
 (***) ועפ"ז יובן דבנזות איש ג"ו (תענית כא, א) החליפו בעפר (ולא באבנים פשוטים – שקל יותר לרמות) – היפך היוקר דאבן טוב.

19 הקרבת הקרבנות, הרמוז בהמשך הפסוק "בבקר... יאכל
20 עד..."⁷⁸, וזוהי המשמעות של "ובאחסנתי" יתבני
21 מקדשא: "מקום המקדש לדמים – ענין זריקת⁷⁹ הדם⁸⁰,
22 שהכפרה היא בדם⁸¹.
23 לפי זה יוצא, לכאורה, שיש כאן הבדל להלכה, במקרה
24 שאפשר לבנות רק מזבח להקריב עליו קרבנות, ולא את
25 בית המקדש כולו⁸²: לדעת הבבלי, תרגום אונקלוס, יש
26 מקום לומר, שיבנו את המזבח ויקריבו קרבנות, כיוון
27 שניתן לקיים מיד מצות הקרבת קרבנות, גם אם היא איננה
28 מושלמת, מפני שאין בית.
29 ואילו לדעת הירושלמי – תרגום יונתן בן עוזיאל –
30 יש להמתין ולהקריב קרבנות רק כאשר יבנו⁸³ את בית
31 המקדש⁸⁴, כדי שהקרבת הקרבנות על המזבח תהא
32 מושלמת יותר (כדומה למוזכר לעיל בסעיף י', שדוקא
33 הבבלים אוכלין אותו כשהוא חי).

(משיחת י"ט כסלו)

(והתעודיות שלאח"ז תשל"ט)

1 שיטתם בענין של "בנימין זאב יטרף" – האם "זאב" הוא
2 ענין הכלול בהכנה למצוה, או לאו (כדלעיל בסעיף י').
3 לפי תרגום יונתן – לשיטת הירושלמי – הרי הענין
4 של "בנימין זאב יטרף" הוא הכנה להמשכו של הפסוק –
5 "בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל" – הקרבת קרבנות
6 ואכילתם⁷². לכן הוא מתרגם "ובאחסנתי" יתבני בית
7 מקדשא, כי בית המקדש הוא הכנה⁷³ לעבודת הקרבנות,
8 כלשון הרמב"ם⁷⁴, שבית המקדש הוא "בית לה' מוכן
9 להיות מקריבים בו הקרבנות".
10 וכאמור לעיל, שענין ה"זאב" מורה על הידור ושלמות
11 בהכנה, כך גם בענין זה: הקרבת הקרבנות תיתכן גם
12 כשאין בית⁷⁵, כפסק ההלכה "שמקריבין אף-על-פי שאין
13 בית"⁷⁶. אך עם זאת מוכן, שכאשר מקריבים על מזבח
14 שהוא חלק מבית המקדש, הרי זוהי שלימות במזבח
15 ובקרבנות⁷⁷.
16 לעומת זאת, לפי תרגום אונקלוס, תרגום בבלי, אין
17 הכרח שהענין של "זאב" ייכלל בהכנה למצוה. לפיכך הוא
18 מתרגם, שהענין של "זאב" מורה על העיקר שבמצות



71 ו"ל שתלוי בשינוי הנ"ל שבפנים: לדעת התיב"ע – ירושלמי –
שצ"ל ההידור והשלמות נוגע הענין (הפירוש) דכל פרט, שמוסיף ומדגיש
שלימות הדבר. משא"כ לת"א – בבלי – נוגע עיקר המכון בהמצוה,
ולכן כתב עיקר תוכן המצוה*.
72 ראה זבחים נג, ב (במשנה): ובלבד שיתן כנגד היסוד. וגם "עולה
טעונה יסוד" (שם נג, ב).
73 וכן (הגמר) שפיכת הדם על היסוד.
74 ראה תו"כ לויקרא א, ד. זבחים ו, א. וש"נ. וראה רש"י פסחים
עז, ב ד"ה דם. ובכ"מ.
75 כידועה השק"ט בנוגע הקרבת קרבנות בזה"ז כדעת הר"ח
מפריש (הובא בכפ"פ פ"ו) בס' שנסמנו בשד"ח כללים סוף מע' ק'.
תו"ש בא (ח"י ע' קנה). לקו"ש ח"י"ב ע' 220.
76 ראה ירושלמי פסחים פ"ט ה"א דפלוגתא אם מקריבין פ"ש היא
דוקא אם "ניתן לישראל לבנות בית הבחירה" (ולא "מזבח").
77 ע"פ מ"ש בב"ד (פספס"ד) דבימי ריב"ח רצו לבנות ביהמ"ק (ראה
מנ"ח מצוה צה) – אפ"ל גם בזה"ז.

72 כההמשך בתיב"ע (ות"י). ועד"ז בת"א. וראה לקמן הערה 78.
73 אף שאי"ז רק הכנה למצוה, שהרי בנין ביהמ"ח הוא מ"ע, אבל
עיקרו ומטרתו הוא בשביל עבודת הקרבנות כפנים. וראה לקו"ש ח"י"א
ע' 120 ואילך, וש"נ.
74 ריש הל' בית הבחירה. ובסהמ"צ מ"ע כ: שצונו לבנות בית
הבחירה לעבודה בו י'י' ההקדשה כו'. וראה לקו"ש שם.
75 להעיר גם מהקדשה בבמה לפני בנין ביהמ"ק (משנה זבחים קיב,
ב ועוד).
76 עדיות פ"ח מ"ו. זבחים סב, א. וש"נ. רמב"ם הל' ביהמ"ח פ"ו
הט"ו. אלא שבוה מדובר לפי שקדושה ראשונה (בית המקדש הא') קדשה
לעתידי לבא.
77 ראה לקמן בפנים.
78 להעיר גם מהחילוק בין תיב"ע (ות"י) לת"א בהמשך הכתוב
(בבקר יאכל עד גו"י: בתיב"ע (ות"י) – (א) מפרש תמיד של שחר
(ומנחתו) ותמיד של בין הערביים (ומנחתו) כל אחד בפ"ע, ובת"א כוללם
יחד "בצפרא ובפניא יהון מקריבין כהניא קרבניא", (ב) מוסיף (בפי'
י'לערב יחלק שלל") "ואכלין גבר חולקין", ובת"א (וכן בת"י) ליתא.

(*) ואולי זהו גם טעם השינוי בתיב"ע (ות"י) "בצפרא יהון כהניא מקריבין כו" ובת"א "יהון מקריבין כהניא כו": בתיב"ע (ות"י) מקדים (להדגיש גם הפרט ד) "כהניא"
(הם המקריבין). ובת"א מקדים (להדגיש העיקר) מקריבין.

ילקוט לוי יצחק על התורה

חודש אדר (ב)

ביאור שם חודש "אדר", והקשר לנס פורים ומרדכי היהודי

אדר¹ פירושו תוקף וגבורה כמו² אדיר במרום ה'.
(ובביצה³ פ"ב דט"ו ע"ב הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן)
אדר שנא⁴ אדיר במרום ה' כו' ע"ש). גם פירושו לבוש
כמו⁵ אדרת שער, אדרתו⁶, וכדומה, והיינו הדיקנא⁷ שהיא
בחי גבורה ותוקף כי יוצאת מחכמה סתימאה ששם גבורה
דעתיק שם אלקים כמו⁸ ש"ב ע"ח שער א"א פ"א. והיא בחי
לבוש כמו⁹ ש"ל לבושי כתלג חיוור שקאי על הדיקנא כידוע.

ויש ב' אדרים, אדר ראשון ואדר שני, י"ל כי יש ב'¹⁰ בחי
זקן, כמו¹¹ ש"י הזקן זקן אהרן, והוא מה שמתקון השישי¹²
ולמטה מתלבש דיקנא בתוך דיקנא, ח' בתוך ח', כמו¹³ ש
בקול ברמה בביאור האדרא רבא בהתיקונים שבפרט
בתיקון השישי ע"ש. ועיין ברמ"ז אמור דפ"ח ע"ב, והוא
בתיקון השישי ורב חסד ואילך.

ושייך זה למרדכי שמספרו¹³ רב חסד, מרדכי"ה היהודי¹⁴
מספרו ב' פעמים זק"ן היינו דיקנא בתוך דיקנא הנ"ל,

(1) אדר: בסימן זה מבאר ומרמז, שנים עשר פרטים הקשורים ושוורים
ביחד בחודש "אדר", והם:

- (א) "אדר" מלשון גבורה ותוקף (גמ' ביצה טו:).
- (ב) "אדר" מלשון לבוש כמו⁸ ש"ב ע"ח שער.
- (ג) בהנ"ל, לבוש ושער הוא בחי דיקנא – זקן.
- (ד) הקשר ל"מרדכי", "מרדכי היהודי" בגי' ב' פעמים זקן.
- (ה) שני חדשי אדר כנגד ב' בחי זקן (הנ"ל) כמו¹¹ ש"י הזקן זקן אהרן.
- (ו) "מרדכי" בגי' "ורב חסד" – תיקון השישי.
- (ז) מרדכי מן התורה מר דרור (חולין קלט, ב), דרור בגי' ב' פעמים
אדר.

(ח) תרגום מר דרור "מירא דכיא" בגי' "פור".
(ט) בהנ"ל, "מירא דכיא" בגי' "כי חפץ חסד" + האות ו' של "ורב חסד".
והיינו "מרדכי" + "מירא דכיא" ("פור") בגי' "כי חפץ חסד" + "ורב
חסד".

- (י) "פורים" לשון רבים, ב' פעמים "פר" בגי' "ורב חסד" + כי חפץ חסד.
- (יא) בהנ"ל, ב' פעמים "פר" בגי' "מחה אמוחה תמחה" הכתוב בעמלק.
- (יב) בהנ"ל, ב' פעמים "פר" בגי' "תמנע", דמננה בא עמלק והמן.

(2) תהלים צג, ד.
(3) ופרש"י שם: יטע בהן אדר. אילן חשוב הוא ע"ש: שנאמר אדיר
במרום כלומר שאדר לשון קיום וחוזק ולכן נקרא אדר.
(4) תהלים צג, ד.

(5) תולדות כה, כה. "ויצא הראשון אדמוני כלו כאדרת שער". (ועיי"ש
במפרשים כאדרת – מעיל שעיר, כולו שער כאדרת).

(6) ראה מלכים א יט, יג "ויהי כשמע אליהו וילט פניו באדרתו".
ופירושו: כשמע אליהו את קול השי"ת הסתיר פניו, ופרך פניו
באדרתו, ופי' במצודת ציון "באדרתו" מלבוש חשוב מיוחד לנביאים
וכן לא ילבשו אדרת שער (זכרי' יג, ד).

(7) ראה לקוטי תורה פ' קרח נב, א ואילך.
(8) שער יג.
(9) דניאל ז, ט. ראה לקוטי תורה שם.

(10) ב' בחי זקן .. דיקנא בתוך דיקנא, ח' בתוך ח'. פירושו: מבואר
בקבלה וחסידות (ראה אור התורה תצוה עמוד א' תקצ ואילך. שם
א' תקצח. ספר המאמרים תרס"ה ע' קעב ואילך) דמ"ש באהרן הכהן
(תהלים קלג, ב) "כשמן הטוב על הראש ירד על הזקן זקן אהרן שירד
על פי מדותיו, ד"זקן" הו"ע הי"ג תיקנא דיקנא (בחי שערות*), הי"ג
מדות הרחמים (כי תשא לד, ו-ז. ראה הערה 12), ויש ג' בחי':

(א) "הזקן" שהוא נט' "ה-זקן", כנגד החמשה***) תיקונים הראשונים,
והם בבחי' עתיק ואריך שלמעלה מבחי' גילוי, היינו למעלה מאצילות,
(ב) "זקן אהרן" ר"ת ז"א בגי' ח', הוא השמונה תיקונים מ"רב חסד" עד
"ונקה", והם בבחי' גילוי באצילות,

(ג) מ"ש "שירד על פי מדותיו" הם השמונה בגדים דכהן גדול, שהם
ה"לבושים" וה"כלים" להשמונה תיקונים, והוא הגילוי בעולמות ב"ע.
(שהו"ע תו"מ).

וזהו שמבאר דייש ב' בחי זקן, והשמונה תיקונים מתלבש בתוך
השמונה בגדי כהונה, וזהו "ח בתוך ח". ע"ש באריכות. לקמן סי' קכט.

(*) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ב' ע' רנג. ועוד.
(**) והחמשה תיקונים הראשונים הם נגד בחי אור קדמון אור צח
ואור מצוחצח (ר"ת קמ"ז), וחכמה ובינה ע"ש. לקמן סי' סב הערה
8. וראה אור"ת חנוכה (בראשית כרך ה) תתקסג, א – דג' פעמים אור
בגי' "כתר" (ע"ה), וה"שמן" הוא חו"ב וזהו "כשמן הטוב וגו'" ע"ש.

(11) תהלים קלג, ב "כשמן הטוב על הראש ירד על הזקן זקן אהרן שירד
על פי מדותיו". ראה הביאור לעיל הערה 10.

(12) תיקון השישי הוא "ורב חסד". ראה בפרי עץ חיים שער הסליחות
פרק ד', דמבאר סדר הי"ג מדות הרחמים (כי תשא לד, ו) והוא: (א)
"אל", (ב) "רחום", (ג) "והנון", (ד) "אריך", (ה) "אפים", (ו) "ורב חסד", (ז)
"ואמת", (ח) "נצר חסד" וכו' ע"ש. מובא בסידור בסדר תשליל.

(13) מרדכי"י בגי' 274, וכן ר"ב (202) + חס"ד (72) = 274. ראה הביאור
בהערה 18. 28.

(14) מרדכי"י (274) + היהודי"י (40) = 314, וכן ב' פעמים זק"ן 2 ×
= 314.

פרפ"ר, ב' פעמים²³ פ"ר, זהו פרים לשון רבים ב"פ פ"ר.
ומזה נעשה מחיית עמלק, שהם²⁴ מח"ה אמוח"ה
תמח"ה, מספר ב' פעמים פ"ר. והוא בן²⁵ תמנ"ע פלגש
דאליפז, שהיא ב' פעמים²⁶ פ"ר²⁷ גבורות קשות דקליפה²⁸.
לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך
ומאחז"ל עמוד צט

ומרדכי הוא תרגומו של מר דרור, מיר"א דכי"א, כדרז"ל¹⁵,
דרו"ר¹⁶ מספרו ב"פ אד"ר¹⁷. ושמו מרדכי"י הוא מספר ר"ב
חס"ד¹⁸. והתרגום מיר"א דכי"א הוא מספר¹⁹ פו"ר, מספר²⁰
כ"י חפ"ץ חס"ד עם ו' דתיבת ורב חסד. (כי התיקון)²¹ כי
חפץ חסד מתלבש בהתיקון ורב חסד, זקן בתוך זקן כנ"ל),
ושניהם²² יחד, כ"י חפ"ץ חס"ד, ור"ב חס"ד, מספרם

23 פירוש: תיבת "פר" מרמזת על ענין הגבורות, וכמ"ש בלקוטי
לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד ק: "טבע הגבורות להתפרד
זה מזה, כי פירוד הוא מצד הגבורות, כמ"ש במאורי אור מע' פרד
ע"ש. מנצפ"ך שהם ה' גבורות מספרם פ"ר, שפירושו פירור, דהיינו
התחלקות ופירוד".

ובתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד קלא, מציין למ"ש
בפרי עץ חיים שער חזרת העמידה סמוך לסוף פ"ז, שמפרש הפסוק
באיוב (פרק טז, יב) "שָׁלוֹ הָיִיתִי וְיִפְרָכְנִי", ופי' במצודות דוד וז"ל:
שלו, [איוב אמר] יושב הייתי בשלוה, ופתאום עשה אותי לפרורים.
ע"ש.

וזהו ג"כ הלשון "פרפר ומת" (ראה איכה רבה פרשה ב', טז. רמב"ם
הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ג הלכה ט. פרק ט הלכה יא). ראה
לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קלד. וראה הערה 27.

24 בשלח יז, יד: "ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני
יהושע כי מחה אמהה את זכר עמלק מתחת השמים". כי תצא כה, יט
– "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח".

25 וישלח לו, יב "ותמנע היתה פלגש לאליפז בן עשו ותלד לאליפז
את עמלק". והקו מורה עמלק כמ"ש (אסתר ג, א) "המן בן המדתא
האגני", ואגג בא מעמלק כמ"ש (במדבר כד, ז) "וירם מאגג מלכו",
וכמ"ש (שמואל א-טו, ח) "ויתפש את אגג מלך עמלק". ראה תרגום
ותרגום שני אסתר ג, א. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סי' צד.

26 תמנ"ע בגי' 560, וכן ב' פעמים פ"ר כנ"ל. (ראה לקוטי תורה
מהאריז"ל פרשת שופטים מצות לא ירבה לו נשים).

27 כנ"ל פ"ר בגי' אותיות מנצפ"ך דמורה על גבורות, ראה גם תורת
לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס ע' רכו, פ"ר בגי' "גבורה דין". ועיין
מאורי אור מערכת מ"ם וז"ל: מנצפ"ך ה' גבורות, ולכן באים בסוף
התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות. ועיין גם קהלת יעקב ערך
מנצפ"ך, וב' פעמים מנצפ"ך מורה על גבורות קשות.

28 ראה לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל ע' קפב
וז"ל: ומרדכי יכול להמתק כל הדין דקטנות שזהו הנס דפורים, הוא
מפני שמרדכי מספרו רב חסד שהוא התיקון הששי ורב חסד דדיקנא
(כמ"ש במ"ח מס' אדר פ"ב משנה ב' ע"ש) שהוא הממתק כל דיני
אלקים, וכמ"ש אלקים ברב חסדך. ולכאורה שם אלקים הוא דיני,
ואיך הוא ברב חסדך. אך הפירוש הוא שע"י בחי' ורב חסד נמתקין
כל הדין דשם אלקים וכו', והוא הממתק את התיקון דאפים שהוא
גבורות ודינים כמ"ש בקול ברמה בביאור האידרא רבה בביאור
התיקונים בתיקון ה' ע"ש. ובפרי עץ חיים שער הסליחות ע"ש.

15 חולין קלט, ב. מרדכי מן התורה מנין דכתיב (כי תשא ל, כג) מר*
דרור ומתרגמינן מירא דכי. ופרש"י: מנין, לגדולת מרדכי: מר דרור,
וקרי ל' ראש לבשמים לצדיקים ואנשי כנסת הגדולה.

* ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור וגו'. ובתרגום אונקלוס: וְאַתָּה סָב
לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא דְרָגָא.

16 דרו"ר בגי' 410, וכן ב' פעמים אד"ר (205 x 2) = 410.

17 "ומה שנקרא מר מלשון מרידות, הוא כי בתיקון הו' הוא הוד פנימי
וגבורה מקיף דח"ס, שהם בקו השמאל, וח"ס הוא מקור הגבורות".
(לקוטי לוי יצחק כאן)

18 ראה לקוטי תורה פ' נשא כה, ג וז"ל: הנה כדי להיות המתקת
הדין וביטולן צ"ל ע"י המשכה מבחי' חסד דאריך אנפין שהוא
למעלה מעלה מהחסד דז"א, שהחסד דז"א נק' חסד עולם וע"ז נאמר
ולך אד' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו דהיינו לפי ערך מעשה בני
אדם וכפי האתעדל"ת כך הוא האתעדל"ע וההמשכה מחסד זה וע"כ
נק' חסד עולם שהוא בגבול ומדה. וע"כ שם מוצאים המקטרגים מקום
לקטרג כו' לעורר מדת הדין,

אבל בחי' חסד דא"א הוא חסד עילאה ונק' ורב חסד לפי שמאיר
ומתפשט מבחי' א"ס בלי גבול ומדה [ענין באגה"ס סי' יז"ד ע"פ חסדי
ה'] ושם אין אתעדל"ת מגיע כלל כ"א החסד יורד ונמשך בתמידות
מצד עצמו כי חפץ חסד הוא וע"כ ע"י המשכה מבחי' חסד זה
מתבטלים כל הדינים ואין הקטרגים תופסים מקום כלל (ועמ"ש ע"פ
ולא אבה הוי"ו אלקיך לשמוע אל בלעם) ע"ש.

19 אסתר ג, ז. "הפיל פור הוא הגורל לפני המן". ומרמו מיר"א (251) +
דכי"א (35) = 286, וכן פו"ר 286. ראה עוד רמזים בזה בילקוט לוי יצחק
עה"ת חלק ב' סי' צד. פ' כי תשא ל, כג.

20 כ"י (30) + חפ"ץ (178) + חס"ד (72) + האות ו' של "ורב חסד" (6)
= 286, כמספר פו"ר.

נמצא "מרדכי + פור" בגי' "כי חפץ חסד ורב חסד".

21 התיקון "כי חפץ חסד" מתלבש בהתיקון "ורב חסד", פירוש: בזכרי'
ז, יח כתוב י"ג תיקונים והם כנגד הי"ג מדות הרחמים דמשה, וכנ"ל
הערה 12 התיקון הששה דמשה הוא "ורב חסד", ובזכרי' הוא כך:
א) "מי אל כמוך", ב) "נשא עון", ג) "ועובר על פשע", ד) "לשארית
נחלתו", ה) "לא החזיק לעד אפיו", ו) "כי חפץ חסד הוא" וגו'. והתיקון
"כי חפץ חסד" מתלבש בהתיקון "ורב חסד". ראה הערה 28.

22 כ"י (30) + חפ"ץ (178) + חס"ד (72) + חס"ד (72) + חס"ד (72) =
560. וכן ב' פעמים פ"ר (280 x 2) = 560.

ילקוט גאולה ומשיח

מט, ט – גור אריה יהודה מטרף בני עליה כרע
רבץ באריה וכלביא מי יקימנו

[תוכן: "גור ארי" בגי' משיח ב"ד ע"ה]

גור ארי' בגי' משיח בן דוד ע"ה שהוא ארי' וגבור
בתורה.

שפתי כהן

[תוכן: גור ארי' בגי' משיח בן דוד, "מטרף בני עליה"
ר"ת "מנחם בן עמיאל" שהוא משיח ב"י]

גור ארי' יהודה, גור ארי' בגי' משיח בן דוד "מטרף
בני עליה ר"ת "מנחם בן עמיאל" שהוא משיח.
מגלה עמוקות ואתחנן – אופן רנב

[תוכן: ביאור כמה פי' בפסוק "גור ארי' יהודה וגו"
– שבועה ג' נק' גור ולעתיד לבוא נק' ארי', ומבאר
"מטרף בני עליה" על בירורי ניצוצות – גדלו ישראל
בין האומות כדי שיתוספו עליהם גרים]

גור ארי' יהודה מטרף בני עליה. פירוש רש"י מתחלה
גור ולבסוף ארי', הנה ידוע שעיקר הגלות הוא רק בכדי
להעלות ניצוצות שנפלו בקליפה מחטא אדם הראשון,
וישראל סובלים יסורי הגלות עד בא העת שתכלה כל
הרשעה וכשתהי' עלי' להנצוצות הג"ל אזי בוודאי יהי'
הגאולה תיכף ומיד ואז יכירו וידעו כל יושבי תבל כי
לח' הארץ ומלואה ואז יתגדל שמו הגדול כמו שכתוב
בישעי'.

והנה גם בגלות המר הזה הקב"ה עושה עמנו תמיד
ניסים ונפלאות כנאמר ועל ניסך וכו' וכמ"ש בעת
הגאולה אז יהי' ניכר גדולת הבורא באלף אלפים
רבבות אשר לא יוכל שום ברי' לספר אבל בעת הגאולה
הזאת יש כמה רשעים אשר נכנס רוח שטות בלבם לפי

שרואים שאנו סובלים כמה יסורים אז יש להם מקום
להטעות, ונמצא בגלות הזה נקרא כביכול גור וכשתהי'
הגאולה אז יקרא ארי' וזה גור ארי' יהודה מתחלה גור
ולבסוף ארי', ואימתי יקרא ארי' כשתהי' עלי' להנצוצות,
וזהו מטרף בני עליה. כן יתן השי"ת שיתעלו אלו
הנצוצות במהרה ויבא משיח צדקנו אמן.

או יבואר גור ארי' יהודה מטרף בני עליה. יבואר ע"פ
מאמר חז"ל מה ארי רחב מלפניו וצר מלאחריו אף היכל
צר מלאחריו ורחב מלפניו הכלל הוא כשהשי"ת משפיע
טובות על הגוים הוא בכדי לתן להם כל טובם ושכרם
בעוה"ז כדי ליפרע מהם בעוה"ב ובישראל הוא להיפך
להרבות שכרם לעתיד לבוא, וזהו הרמז אף היכל הוא
רומז ומורה על ישראל רחב מלפניו מורה לעתיד לבא
וצר מלאחריו מורה על עוה"ז, וזהו הרמז בפסוק מטרף
בני עליה כשאתה עושה תשובה על מעשים הרעים
עליה יש לך עלי' יותר כמאמר חז"ל במקום שבעלי
תשובה וכו'.

או יבואר מטרף בני עליה כמאמר חז"ל מפני מה גלו
ישראל לבין האומות כדי שיתוספו עליהם גרים, רמז
בכדי להעלות נצוצות, וזהו פירוש שהי' הגלות במצרים
כדי להעלות נצוצות וכשיבוא הגואל ב"ב אז יכלו כל
הנצוצות, וכן הי' בימי שלמה ע"ה ואז לא יקבלו גרים כי
אז יהי' עליות לכל הנצוצות.

וזהו רמז בפסוק גור ארי' יהודה מורה על דוד כפי'
רש"י מטרף בני עליה מורה על שלמה וזהו מטרף בני
כי טרף מורה על נצוצות הנופלים, בני עליה זהו בימי
שלמה שאז יהי' עליות לכל הנצוצות לכך אין מקבלים
גרים לימות המשיח ולא בימי שלמה שאז יהי' עליות
לכל הנצוצות, וזהו הרמז גור ארי' יהודה כל ישראל
מכונים בשם יהודה.

קדושת לוי

כשם שמרגיש שזקוק ללחם ומים בגשמיות בכל יום מחדש, כך גם בנוגע לקיום
התורה ומצוות, ש"בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"

משיחת י"א טבת, ה'תשכ"ז

פרשת ויחי

~ יום ראשון ח' טבת ~

כח ויחיא יעקב בארץ מצרים שבע עשרי
שנין והיו יומי יעקב שני חייו מאה
וארבעין ושבע שנין:

מז (כח) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה
ויחי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת
שנה:

מצרת השעבוד, שהתחילו לשעבדם. דבר אחר:
שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו (כב"ר).

כ"י ויחי יעקב. למה פרשה זו סתומה? לפי שפירן
שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל

~ נקודות משיחות קודש ~

לגלות את הטוב גם בערות הארץ

וילקוט שמעוני על הפסוק "אמר רבי נחמיה, להתקין לו בית
תלמוד", שתהא שם תורה ושיקיו השכטים הוגים בתורה.
וכשלוּמדים תורה מתקרבם לה, ואז יכולים להיות גם
במצרים במעמד ומצב ד' ויחי". עד כאן הספור.
ומזה הוראה לכל אחד בעבודתו לקונו, דגם כשנמצאים
במקום כזה שהוא "ערות הארץ", ולכאורה אין רואים שם טוב
וקדושה, הנה על ידי למוד התורה, יכולים לגלות את ה"טוב"
גם במקום ההוא.

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה (מז, כח)
לא חי ימים טובים בלא צער אלא... י"ז שנה במצרים (בעל
הטורים)
ספר כ"ק אדמו"ר מוהרני"צ נ"ע מליובאוויטש ('אגרות קודש'
חלק ה, עמוד שעג) שבהיות אדמו"ר בעל ה"צמח צדק" נ"ע
ילד, שאל את זקנו אדמו"ר הזקן נ"ע, היסבן שיעקב אבינו,
בחיר האבות, יהיו מבחר שנות חייו, י"ז השנים שגר בארץ
מצרים – "ערות הארץ"?
ויענהו אדמו"ר הזקן: כתיב (ויגש מו, כח) "ואת יהודה שלח
לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש (תנחומא

(על-פי לקוטי שיחות חלק כה, עמוד 450 ואילך - מותר 'לקראת שבת')

כט ויקרבו יומי ישראל למות ויקרא לבנו
ליוסף ואמר לה אם פענ אשכחית רחמין
בעיניך שוי כען ידך תחת ירכי ותעבד עמי
טיבו וקשוט לא כען תקברוני במצרים:

(כט) ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף
ויאמר לו אם-נא מצאתי חן בעיניך שים-נא ידך
תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל-נא תקברני
במצרים:

שעושים עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה
לתשלום גמול. אל-נא תקברני במצרים. סופה
להיות עפרה כנים (ומגדלשין תחת גופי). ושאין מתי חוצה
לארץ חיים, אלא בצער גלגול מחלות. ושללא יעשוני
מצרים עבודת-אלילים (כ"ד).

כ"י ויקרבו ימי ישראל למות. כל מי שנאמר
בו: 'קריבה למות', לא הגיע לימי אבותיו. (ויצק חי
ק"פ ויעקב קמ"ז. בדרך נאמר: 'קריבה, אביו חי' (ס"א פ') שנים וחוא חי
ע"י). ויקרא לבנו ליוסף. למי שהיה יכלת בידו
לעשות. שים-נא ידך. והשבע. חסד ואמת. חסד

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(כט) ויחי. שים נא ידך. מפרש בדברי אליעזר. גם חסד ואמת: תורה ל

(ו) וַשְׁכַּבְתִּי עִם־אֲבֹתִי וַנִּשְׁאֲתָנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתָּנִי בְּקִבְרָתָם וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲשֶׂה כְּדִבְרְךָ:

וַשְׁכַּבְתִּי עִם־אֲבֹתִי. וַיִּיזוּ זֶה מִחֹבֶר לַמַּעֲלָה לַתְּחִלָּתָהּ הַמִּקְרָא: "שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי" וְהִשָּׁבַע לִי, וְאֲנִי סוֹפִי לְשָׁכַב עִם אֲבוֹתַי וְאַתָּה תִּשְׁאַנִּי מִמִּצְרַיִם. וְאֵין לֹאמֹר: "וַשְׁכַּבְתִּי עִם אֲבֹתִי", הַשְׁכִּיבֵנִי עִם אֲבוֹתַי בְּמַעֲרָה, שֶׁהָיָה בְּתֵיב אַחֲרָי: "וַנִּשְׁאֲתָנִי מִמִּצְרַיִם

(זא) וַיֹּאמֶר הַשֹּׁבֵעַ לִי וַיִּשָּׁבַע לִּי וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּשְׂרָאֵל עַל־רֹאשׁ הַמָּטָה:

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּשְׂרָאֵל. תַּעֲלֵא בַעֲדֵיגִיטָה סָגִיד לִיָּהּ. עַל־רֹאשׁ הַמָּטָה. הַפֶּךְ עֲצָמוֹ לְצַד הַשְׁכִּינָה, מִכָּאן אָמְרוּ שֶׁהִשְׁכִּינָה לַמַּעֲלָה מִרְאשֵׁתָיו שֶׁל חוֹלָה (שְׁבַת)

מח (א) וַיְהִי אַחֲרָיו הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אֲבִיד חַלָּה וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם:

וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף. אֶחָד מִן הַמַּגִּידִים, וְהָיָה זֶה מִקְרָא קָצֵר. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: אֶפְרַיִם הָיָה רָגִיל לִפְנֵי יַעֲקֹב בְּתַלְמוּד, וּכְשֶׁחָלָה יַעֲקֹב בָּאָרֶץ גִּשְׁשׁ, הָלַךְ

(ב) וַיִּגֵּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁב עַל־הַמָּטָה:

וַיִּגֵּד. הַמַּגִּיד לְיַעֲקֹב, וְלֹא פָּרַשׁ מִי, וְהִרְבֵּה מִקְרָאוֹת קָצְרֵי לְשׁוֹן. וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל. אָמַר: 'אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא בָּנִי, מָלַךְ הוּא, אֲחִלֵּק לוֹ כְּבוֹד',

(ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־יוֹסֵף אֵל שְׁדֵי נְרָאָה־אֵלֵי בָלוֹז בָּאָרֶץ בְּנֶעֶן וַיְבָרֶךְ אֹתִי:

(ד) וַיֹּאמֶר אֵלֵי הֲנִי מִפְּרֶךְ וְהִרְבִּיתִּיךָ וְנִתְתִּיךָ לְקַחֵל עַמִּים וְנִתְתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזִרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אַחֲזָתָ עוֹלָם:

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ל) וַשְׁכַּבְתִּי עִם אֲבוֹתַי. בְּנֵי לְמִיתָה. אוֹ יִהְיֶה פְרוּשׁוֹ אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם, וְאֶשְׁכַּב עִם אֲבוֹתַי. וְאִיךָ יִהְיֶה זֶה שֶׁתִּשְׁאַנִּי מִמִּצְרַיִם וְתִקְבְּרֵנִי בְּקִבְרֹתָם: תורה לא

(זא) וַיֹּאמֶר הַשֹּׁבֵעַ לִי וַיִּשָּׁבַע לִּי וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּשְׂרָאֵל עַל־רֹאשׁ הַמָּטָה: שְׁחַלֵּק יִשְׂרָאֵל. שְׁחַלֵּק כְּבוֹד לַמַּלְכוּת. וְהַנִּבּוֹן בַּעֲיֵנֵי שְׁתֵּן שִׁבַּח לְשֵׁם. וְאֵין זֶה כְּהַשְׁתַּחֲוִיּוֹת אֲבָרָהִם, כִּי שֵׁם מִפְּרֶשׁ לְבָנֵי חַת: תורה א

(א) וַיֹּאמֶר. הָאוֹמֵר לְיוֹסֵף. וְכֵן אֲשֶׁר יִלְכֵּד אוֹתָהּ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם: תורה ב

(ב) וַיִּגֵּד. הַמַּגִּיד לְיַעֲקֹב. אוֹ הָאוֹמֵר לְיוֹסֵף. אוֹ הָיָה שְׁלִיחַ מִיַּעֲקֹב: תורה ג

(ד) וְשִׁעֵם הֲנִי מִפְּרֶךְ. עַל דַּעַת הַגָּאוֹן שֶׁאִמָּר לִי הִשֵּׁם הֲנִי מִפְּרֶךְ, וְכֵן לֹא נִלְכַּד

שיעור יומי ליום ראשון ח' טבת ושנים מקרא ואחד תרגום - מח - פרשת ויחי
 מט
 כ"י ונתתיך לקהל עצמים • בשרני שְׁעִתִּידים לַצֹּאת
 מִמֶּנִּי עוֹד קֹהֵל וְעַמִּים, וְאַף-עַל-פִּי שָׁמַר לִי: "גוי
 וְקֹהֵל גּוֹיִם", "גוי", אָמַר לִי עַל בְּנֵימִין, "קֹהֵל גּוֹיִם",
 הָרִי שְׁנַיִם לְבָד מִבְּנֵימִין, וְשׁוֹב לֹא נוֹלַד לִי בֶּן. לְמַדְנִי,
 שְׁעִתִּיד אֶחָד מִשְׁבָּטִי לִיחְלֹק, וְעַתָּה, אוֹתָהּ מִתְּנָה אֲנִי
 נוֹתֵן לָךְ.

ה ויבצע תרין בנים דאחילידו לך בארעא
 דמצרים עד מיתו לנתך למצרים דילי אנון
 אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהון קדמי:
 מצרים ומנשה
 (ה) ועתה שני בנך הנולדים לך בארץ
 עד-באי אליך מצרימה ליהם אפרים
 כראובן ושמעון יהיו-לי:
 כ"י ונתתיך לקהל עצמים • עד-באי אליך • לפני בואי
 אליך, כלומר שנולדו משפּרשת מִמֶּנִּי עוֹד שְׁבֹאֲתִי

אצלה • ליהם • בשבון שאר בני הם, לטל חלק
 בארץ איש כנגדו.

ו ויבניה די תוליד בתריהון דילך יהון על
 שום אחיהון יתקרון באחסנתהון:
 (ו) וּמוֹלַדְתְּךָ אֲשֶׁר-הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לָךְ יְהוּ עַל
 שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקְרְאוּ בְּנֵיחֲלָתָם:
 כ"י ומוֹלַדְתְּךָ וגו' • אם תוליד עוד, לא יהיו בְּמִנְיָן
 בְּנֵי אֶלָּא בְּתוֹךְ שְׁבָטֵי אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה יִהְיוּ נִכְלָלִים,
 וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם שֵׁם בְּשָׁבָטִים לְעֵנֶן הַנִּחְלָה, וְאַף-עַל-פִּי
 שֶׁנִּחְלַקְהָ הָאָרֶץ לְמִנְיָן גָּלוּלֹתָם, כְּדֹכְתִּיב: "לִרְב

תרבו נחלתו", וכל איש ואיש נטל בשנה חוץ מן
 הבכורות, מפל-מקום לא נקראו שבטים אלא אלו
 (להטיל גורל הארץ למנות השבטים, ונשיא לכל שבט ושבט, ודגלים
 לזה ולזה) •
 וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפְּדוֹן מִתָּה עָלִי רָחֵל בָּאֶרֶץ בְּנֵעַן
 בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבֶרֶת-אֶרֶץ לְבָא אֶפְרַתָּה וְאֶקְבְּרָהּ
 שֵׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת הוּא בֵּית לָחֶם:
 כ"י וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפְּדוֹן וגו' • וְאַף-עַל-פִּי שָׁאֲנִי
 מִטְרִיחַ עָלֶיךָ לְהוֹלִיכֵנִי לְהַקְבֵּר בָּאָרֶץ בְּנֵעַן וְלֹא כֹךְ
 עֲשִׂיתִי לְאִמָּךְ, שֶׁחָרִי מִתָּה סְמוּךְ לְבֵית לָחֶם.
 כְּבֶרֶת-אֶרֶץ • מִדַּת אֶרֶץ, וְהֵם אֲלֵפִים אִמָּה, כְּמִדַּת
 תְּחוּם שְׁבֵת, כְּדִבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן. וְלֹא תֹאמְרוּ
 שֶׁעָפְבוּ עָלֵי גִשְׁמִים מִלְּהוֹלִיכָהּ וְלִקְבָרָהּ בְּחֶבְרוֹן. עַתָּה
 הַגִּיד הִיא, שֶׁהָאָרֶץ חֲלוּלָה וּמִנְקָבָת כְּכִבְרָה.
 וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם • וְלֹא הוֹלַכְתִּיהָ אֶפְלוּ לְבֵית לָחֶם
 לְהַכְנִיסָהּ לְאֶרֶץ, וַיִּדְעֵתִי שֶׁיֵּשׁ בְּלִבָּךְ עָלַי, אֲכַל דַּע

וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפְּדוֹן וגו' • וְאַף-עַל-פִּי שָׁאֲנִי
 מִטְרִיחַ עָלֶיךָ לְהוֹלִיכֵנִי לְהַקְבֵּר בָּאֶרֶץ בְּנֵעַן וְלֹא כֹךְ
 עֲשִׂיתִי לְאִמָּךְ, שֶׁחָרִי מִתָּה סְמוּךְ לְבֵית לָחֶם.
 כְּבֶרֶת-אֶרֶץ • מִדַּת אֶרֶץ, וְהֵם אֲלֵפִים אִמָּה, כְּמִדַּת
 תְּחוּם שְׁבֵת, כְּדִבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן. וְלֹא תֹאמְרוּ
 שֶׁעָפְבוּ עָלֵי גִשְׁמִים מִלְּהוֹלִיכָהּ וְלִקְבָרָהּ בְּחֶבְרוֹן. עַתָּה
 הַגִּיד הִיא, שֶׁהָאָרֶץ חֲלוּלָה וּמִנְקָבָת כְּכִבְרָה.
 וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם • וְלֹא הוֹלַכְתִּיהָ אֶפְלוּ לְבֵית לָחֶם
 לְהַכְנִיסָהּ לְאֶרֶץ, וַיִּדְעֵתִי שֶׁיֵּשׁ בְּלִבָּךְ עָלַי, אֲכַל דַּע
 לָךְ שֶׁעַל-פִּי הַדְּבֹר קְבֻרְתִּיהָ שָׁם, שֶׁתֵּהָא לְעִזְרָה

לְבִנְיָה כְּשִׁיגְלָה אוֹתָם נְבוֹזְרָאֲדָן, וְהָיוּ עוֹבְרִים דֶּרֶךְ
 שָׁם, יֵצֵאת רָחֵל עַל קִבְרָהּ וּבּוֹכָה וּמִבְקֶשֶׁת עֲלֵיהֶם
 רַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (יִרְמְיָה לֹא) "קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע וגו'",
 וְהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְשִׁיבָה: "יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלָתְךָ נֶאֱמַר
 ה' וגו' וְשָׂבוּ בָנִים לְגִבּוּלָם". וְאוֹנֵקְלוֹס תִּרְגָּם: 'כְּרוֹב
 אֶרְעָא', כְּדִי שֶׁעוֹר חֲרִישֵׁת יוֹם (סְפָרִים אֲחֵרִים: אֶרֶץ), וְאוֹמֵר
 אֲנִי, שֶׁהִיא לָהֶם קֶצֶב שֶׁהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ כְּדִי מִחֲרָשָׁה
 אַחַת, קוֹרִיאֵד "א בְּלַע", כְּדֶאֱמַרִּין: 'כְּרִיב וְתָנִי' כְּמָה
 דְּמַסִּיק תַּעֲלָא מִבֵּי כְּרָבָא.
 כ"י וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפְּדוֹן וגו' • וְאַף-עַל-פִּי שָׁאֲנִי
 מִטְרִיחַ עָלֶיךָ לְהוֹלִיכֵנִי לְהַקְבֵּר בָּאֶרֶץ בְּנֵעַן וְלֹא כֹךְ
 עֲשִׂיתִי לְאִמָּךְ, שֶׁחָרִי מִתָּה סְמוּךְ לְבֵית לָחֶם.
 כְּבֶרֶת-אֶרֶץ • מִדַּת אֶרֶץ, וְהֵם אֲלֵפִים אִמָּה, כְּמִדַּת
 תְּחוּם שְׁבֵת, כְּדִבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן. וְלֹא תֹאמְרוּ
 שֶׁעָפְבוּ עָלֵי גִשְׁמִים מִלְּהוֹלִיכָהּ וְלִקְבָרָהּ בְּחֶבְרוֹן. עַתָּה
 הַגִּיד הִיא, שֶׁהָאָרֶץ חֲלוּלָה וּמִנְקָבָת כְּכִבְרָה.
 וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם • וְלֹא הוֹלַכְתִּיהָ אֶפְלוּ לְבֵית לָחֶם
 לְהַכְנִיסָהּ לְאֶרֶץ, וַיִּדְעֵתִי שֶׁיֵּשׁ בְּלִבָּךְ עָלַי, אֲכַל דַּע
 לָךְ שֶׁעַל-פִּי הַדְּבֹר קְבֻרְתִּיהָ שָׁם, שֶׁתֵּהָא לְעִזְרָה

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

לי רק מתה רחל ועתה ידעתי כי בעבור
 בניה הנולדים לך, אמר הנני מפרך. וזה
 הפרוש אין לו טעם וריח, כי מה הפרש
 בין בני יוסף ובין בני ראובן. ועוד כי
 בנמין נולד לו אחר זו הנבואה. והנכון
 בעיני שאמר, השם אמר לי כי ארץ
 כנען תהיה לזרעי אחוזת עולם, ואני
 אתן לך בנחלת הארץ הבכורה, ויקחו
 אפרים ומנשה חלקם בארץ כאשר יקח
 ראובן ושמעון שהם הגדולים מבני,
 ואשר תוליד אחרי אפרים ומנשה
 יקראו על שם אחיהם הנזכרים שיירשו
 עמם בנחלתם. והמפרש שאמר
 ומוֹלַדְתְּךָ על בני מכיר שיולדו על ברכי
 יוסף, לא ירשו בעיני דבריו, כי מה טעם
 על שם אחיהם. ואם יטען טוען כי לא
 מצאנו ליוסף בנים אחרים, גם זו איננה
 טענה. כי יתכן שהיו, ובעבור שיירשו
 עם אחיהם לא הזכירם הכתוב. ורבים
 כאלה: תורה ה
 (ז) וטעם ואני בבואי מפדן, שמתה
 רחל פתאום, ולא יכלתי להוליכה
 לקברה במערה כאשר קברתי לאה.
 ואמר זה ליוסף שלא יחר לך שאבקש
 מאתך מה שלא עשיתי לכבוד
 אפק: תורה ח

~ נקודות משיחות קודש ~

תכונת היותו של 'עקרת הבית'

ונמצא, שלנשים יש תכונה נפלאה של ויתור, שכדי שיוכלו לשמש בתפקידן כ"עקרת הבית", הרי הן מותרות על עבודת השם-יתברך שיש בה קדושה גלויה, כמו לימוד התורה וקיום מצוות-עשה, ובמקום זה עובדות את ה' על-ידי העיסוק בצרכי הבית. מה-שאין-פן האנשים, עובדתם את הקב"ה היא בעיקר בדברים שיש בהם קדושה גלויה.

ועל-פי-זה יש לבאר מה שרחל אמנו נקברה בדרך ולא יעקב אבינו, כי רק לרחל שהיא "עקרת הבית" יש מעלה זו, להיותה מותרת במשך מאות ואלפי שנים על הקבורה במקום של קדושה גלויה - מערת המכפלה, כדי ששפיהיו ישראל במעמד ומצב בלתי רצוי, עד כדי כך שיתחבבו גלות - "תהא עזרה לבניה"!

(על-פי 'לקוטי שיחות' ח"ל עמ' 239 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

פירש רש"י "על-פי הדבור קברתיה שם שמהא לעזרה לבניה, כשיגלה אותם בבוניאדן כו' יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים כו', והקב"ה משיבה יש שכר לפעולתה".

יש לבאר מה שרחל נקברה בדרך ולא יעקב אבינו, דהנה על רחל אמנו, כותב רש"י (ויצא לא, ד ד"ה ויקרא) "היא היתה עקרת הבית". וכן איתא במדרש (בראשית רבה פ"א, ב) "רחל היתה עיקרו של בית".

והנה מצינו בנוגע לנשי ישראל, שפטורות ממצוות-עשה שהזמן גרמא (משנה קידושין כט, א), וכן פטורות מתלמוד תורה (קידושין שם, ב). ומבואר בראשונים (אבודרהם סדר תפלות של חול. כלבו ר"ס ע"ג) שהוא מפני שעל הנשים משלים צרכי הבית, ולכן פטורות מדברים אלו.

(ח) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי-אַלֶּה: ח וַיַּחַד יִשְׂרָאֵל יְת בְּנֵי יוֹסֵף וַאֲמַר מִן אֵלֶּיךָ:

כשי"א וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף. בקש לברכם, ונסתלקה שכינה ממנו, לפי שעתיד ירבעם ואחאב

(ט) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֲבֹיָיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר-נָתַן-לִי אֱלֹהִים בָּוֶה וַיֹּאמֶר קַח-מִנָּא אֵלַי וְאֶבְרַכְכֶּם:

כשי"א בָּוֶה. הראה לו שטר ארוסין ושטר כתובה, ובקש יוסף רחמים על הדבר, ונחה עליו רוח הקדש. ויאמר קח-מִנָּא אֵלַי וְאֶבְרַכְכֶּם. זהו שאמר הכתוב (הושע יא):

~ יום שני ט' טבת ~

(י) וַעֲיֵנִי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזֶּקֶן לֹא יוּכַל לִרְאוֹת וַיַּגֵּשׁ אֹתָם אֵלָיו וַיִּשַׁק לָהֶם וַיַּחַבֵּק לָהֶם:

(יא) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָנֶיךָ לֹא פָלַלְתִּי וְהִנֵּה הִרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת-זֶרְעֶךָ:

כשי"א לֹא פָלַלְתִּי. לא מלאני לפי לחשב מחשבה שאראה פניך עוד. פללתי. לשון מחשבה, כמו: (ישעיה טז) "הביאי עצה, עשי פלילה".

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ח) ואחר שאמר וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף איך יאמר לֹא יוּכַל לִרְאוֹת. רק טעמו לראות היטב שניכרם: תורה ט

שיעור יומי ליום שני ט' טבת ושנים מקרא ואחד תרגום – מח – פרשת ויחי
 (יב) וַיֹּצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרָכְיוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאַפְיֹ
 אֶרֶצָה:
 יב וַיֹּצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרָכְיוֹ מִן הַדְּמוּת וּסְגִיד עַל
 אֶפְדֵּי עַל אֶרֶץ:

נח"י וַיֹּצֵא יוֹסֵף אֹתָם לְאַחֵר שְׁנֵשָׁקָם, הוֹצִיָּאָם
 יוֹסֵף מֵעַם בְּרָכְיוֹ, בְּדִי לִישָׁבָם זֶה לִימִין וְזֶה לְשִׁמָּל,
 לְסִמּוֹן יָדָיו עֲלֵיהֶם וּלְבָרְכָם. וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאַפְיֹ • כְּשֶׁחֲזַר
 לְאַחֲזָרָיו מִלְּפָנֵי אָבִיו.

יג וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת־אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ
 מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מְנַשֶּׁה בְּשִׁמָּלוֹ מִיְמִין יִשְׂרָאֵל
 וַיִּגַּשׁ אֵלָיו:
 יג וַיִּדְבֵּר יוֹסֵף אֶת־תְּרוּיָהוּן אֶת־אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ
 מִשְׁמָאלָא דִּישְׂרָאֵל וְאֶת־מְנַשֶּׁה בְּשִׁמָּלָא
 מִיְמֵינָא דִּישְׂרָאֵל וְקָרִיב לְוָתָה:

נח"י אֶת־אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל • הָבָא לְקִרְאָת חֲבֵרוֹ, יָמֵינוּ בְּנֶגֶד שְׁמָאל חֲבֵרוֹ, וְכֹון שְׁיָהָא
 הַבְּכוֹר, מִיְמֵן לְבָרְכָה.

יד וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת־יָמֵינוּ וַיִּשֶׁת׀ עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם
 וְהוּא הִצְעִיר וְאֶת־שְׁמָאלוֹ עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שְׁבַל
 אֶת־יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר:
 יד וַיֹּאשִׁיט יִשְׂרָאֵל אֶת־יָמֵינוּ וַיִּשֶׁת׀ עַל־רֹאשׁ
 דְּאֶפְרַיִם וְהוּא הִצְעִיר וְאֶת־שְׁמָאלָא עַל־רֹאשׁ
 דְּמְנַשֶּׁה אַחְסִימָנוֹן לִידוּהִי אָרִי מְנַשֶּׁה
 בּוֹכְרָא:

נח"י שְׁבַל אֶת־יָדָיו • בְּתַרְגּוּמוֹ: 'אַחְסִימָנוֹן', בְּהַשְׁבָּל וְחֻכְמָה, הַשְׁכִּיל אֶת יָדָיו לְכַן וּמַדְעָת, כִּי יוֹדֵעַ הָיָה
 כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן לֹא שֶׁת יָמֵינוּ עָלָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~

מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם – עֶבֶר וְהוּא

וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת־יָמֵינוּ וַיִּשֶׁת׀ עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הִצְעִיר
 וְאֶת־שְׁמָאלוֹ עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה (מח, יד)
 בְּפֶרֶשְׁתָּנוּ מִסְפָּר שְׁנֵעֶקֶב אָבִינוּ, בְּבָרְכוֹ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, שְׁבַל אֶת
 יָדָיו וְהִנִּיחַ אֶת יָמֵינוּ עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם הִצְעִיר מְנַשֶּׁה. וְעַל
 תְּמִימַת יוֹסֵף, הַשִּׁיב יַעֲקֹב שְׁאֶפְרַיִם "יִגְדֵּל מְנוּחָה" (מְנַשֶּׁה).
 דְּרוּשׁ בָּאוּר: הַטַּעַם שֶׁהַבְּכוֹר מְקַבֵּל בְּרָכָה גְּדוּלָּה יוֹתֵר, הוּא
 מַצֵּד שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַעֲלָה לְגַבִּי שְׁאֵר אָחִיו, וּמִפְּנֵין שְׁאֶפְרַיִם "יִגְדֵּל
 מְנוּחָה", מַדּוּעַ נִקְבַּע מִלְּמַעֲלָה שְׁמֵנֶשָׁה יְהִיָּה הַבְּכוֹר, לְכַאוֹרָה
 יְהִיָּה צָרִיף לִהְיוֹת שְׁאֶפְרַיִם יְהִיָּה הַבְּכוֹר?
 וְהַסְבָּרָה בְּנָה:
 הַשְׁמוֹת שֶׁיוֹסֵף קָרָא לְבָנָיו, מִבְּטָאִים אֶת אִפֹּן עֲבוּדָתוֹ בְּהִיוּתוֹ
 בְּמִצְרַיִם:
 מְנַשֶּׁה הוּא מִלְשׁוֹן "כִּי נִשְׁנִי אֲלֵקִים אֶת כָּל עַמְלִי וְאֶת כָּל בֵּית
 אָבִי". מְנַשֶּׁה הַזְכִּיר לְיוֹסֵף אֶת הָעֶבֶר שֶׁאֲבָד בְּתוֹצְאָהּ מִגְּלוּתוֹ.
 בְּדִי שְׁלֹא יִשְׁכַּח חֲלִילָה אֶת עֲבָרָו וְיִחַלֵּשׁ בְּעֲבוּדַת ה', הוּא קָרָא
 אֶת שֵׁם בְּנוֹ 'מְנַשֶּׁה'.
 וְאֵלּוּ אֶפְרַיִם הוּא מִלְשׁוֹן "כִּי הִפְרַנִּי אֲלֵקִים בְּאֶרֶץ עֲנִי". וְהוּ
 שְׁכַח וְהוֹדָאָה עַל הִתְרוֹן וְהַעֲלוּי שְׁנִפְעַל בּוֹ בְּעֲבוּדָתוֹ בְּמִצְרַיִם.
 לְכֹן קִבַּע יַעֲקֹב שְׁאֶפְרַיִם "יִגְדֵּל" מְנַשֶּׁה: כִּי דְּוָקָא עַל־יָדֵי
 הַפְרִיָּה בְּמִצְרַיִם, שְׁאֶצְעָא יַעֲקֹב מוֹסִיפִים בָּאוּר גַּם בְּמִקוֹם
 הַחֲשֵׁךְ, מִתְגַּלָּה שְׁלֵמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וְהִתְרוֹן שְׁבִירָתוֹ לְגָלוּת,
 וְלִכֵּן הַעֲבוּדָה הַרְצִיָּה מַצֵּד יַעֲקֹב הִיא "אֶפְרַיִם" הוֹסֵפָה בָּאוּר
 גַּם בְּמִקוֹם הַחֲשֵׁךְ.
 וְאֵלּוּ בְּעֲבוּר יוֹסֵף "מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר", כִּי בְּעֲבוּדָתוֹ הָאִישִׁית הָיָה
 עָלָיו לְנִקֵּט תַּחֲלָה בְּקוֹן שֶׁל "סוּר מִרְעָה" וְהַשְׁמִירָה מִפְּנֵי עַל־יָדֵי
 זָכוֹן עֲבָרָו – שְׁלֹא שְׁכַח אֶת בֵּית אָבִיו. וְלִכֵּן, אֶת בְּנוֹ הַבְּכוֹר,
 שְׁנוּלֵד וְסִמֵּל אֶת תַּחֲלַת עֲבוּדָתוֹ, קָרָא מְנַשֶּׁה. רַק לְאַחֵר מִפֵּן
 הָיָה יָכוֹל לְהִתְחִיל בְּ"עֲשֵׂה טוֹב", פְּעֻלָּה בְּגָלוּת – וְלִקְרָא לְבָנוֹ
 הַשְׁנִי "אֶפְרַיִם".
 וְלִכֵּן נִקְבַּע מִלְּמַעֲלָה שְׁמֵנֶשָׁה יְהִיָּה הַבְּכוֹר: כִּי עַל אִף הַמַּעֲלָה

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה - מַהְדּוּרַת בְּלוּם, אֲבִרְמוּבִין
 פְּלִילִיִּים: תּוֹרָה יג
 (יג) וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת־יָמֵינוּ וַיִּשֶׁת׀ עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם
 וְהוּא הִצְעִיר וְאֶת־שְׁמָאלוֹ עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שְׁבַל
 אֶת־יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר:
 מִהָּאֵחָר צָרִיף לִהְיוֹת. וְטַעַם מֵעַם בְּרָכְיוֹ.
 כִּי הוּא יוֹשֵׁב עַל הַמִּטָּה. וְטַעַם לֹא
 פְּלִילִיָּה. לֹא דִנְתִּי בְּלִבִּי. מִגּוֹרָת
 וְהוּא הִצְעִיר וְאֶת־יָמֵינוּ וַיִּשֶׁת׀ עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם
 וְהוּא הִצְעִיר וְאֶת־שְׁמָאלוֹ עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שְׁבַל
 אֶת־יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר:
 מִהָּאֵחָר צָרִיף לִהְיוֹת. וְטַעַם מֵעַם בְּרָכְיוֹ.
 כִּי הוּא יוֹשֵׁב עַל הַמִּטָּה. וְטַעַם לֹא
 פְּלִילִיָּה. לֹא דִנְתִּי בְּלִבִּי. מִגּוֹרָת

בַּעֲבוּרֹת אֶפְרַיִם, כְּשֶׁמֶדְבָּר בָּלָדָה וְהַתְּגִלוֹת, הָיְינוּ, סָדֵר הַעֲבוּדָה
בְּפֶעֱל, הַדְּבָר הָרִאשׁוֹן הוּא "סוּר מִרַע" – "מִנְשָׁה", וְכֵן

אֶחָד־כֶּךָ יָכוֹל לִהְיוֹת "וַעֲשֵׂה טוֹב" – אֶפְרַיִם, מִה־שְּׁאִין־כֵּן מִצַּד
לְמַעַל שְׁאֶפְרַיִם יוֹתֵר נִעְלָה.

(על־פי לקוטי־שיחות חלק טו, עמוד 432 - מתוך 'לקראת שבת')

(טו) וַיִּבְרַךְ אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלָּכְוּ
אֲבֹתִי לִפְנֵי אֲבֹתָהֶם וַיִּצְחָק הָאֱלֹהִים הָרַעָה אֹתִי
מִעוּדִי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה:

טו וּבְרִיךְ יְתֵי יוֹסֵף וַאֲמַר יְיָ דִּי פִלְחוּ אֲבֹהֵי
קִדְמֹהֵי אֲבֹרָהֶם וַיִּצְחָק יְיָ דִּין יְתֵי מִדְּאִיתְנִי
עַד יוֹמָא הַדִּין:

(טז) הַמֶּלֶאךָ הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל־רָע יִבְרַךְ אֶת־הַנְּעָרִים
וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתִי אֲבֹרָהֶם וַיִּצְחָק וַיִּדְגּוּ
לְרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

טז מִלְאָכָא דִּי פִרְק יְתֵי מִכָּל בִּישָׁא יִבְרַךְ יְתֵי
עוֹלָמָא וַיִּתְקַרֵּי בְּהוֹן שְׁמִי וְשׁוּם אֲבֹהֵי
אֲבֹרָהֶם וַיִּצְחָק וַיִּנְיֹנִי יִמָּא יִסְגּוֹן בְּגוּ בְּנִי
אַנְשָׁא עַל אָרְעָא:

יִבְרַךְ אֶת־הַנְּעָרִים • מִנְשָׁה וְאֶפְרַיִם. וַיִּדְגּוּ •
כְּדָגִים הִלְלוּ שְׁפָרִים וְרָבִים, וְאֵין עֵין הָרַע שׁוֹלֵטָת
בָּהֶם.

י"ז • הַמֶּלֶאךָ הַגָּאֵל אֹתִי • מִלְאָךְ הָרְגִיל לְהַשְׁפִּיל
אֵלַי בְּצַרְתִּי, כַּעֲנָן שְׁנֹאֲמַר: "וַיֹּאמֶר אֵלַי מִלְאָךְ
הָאֱלֹהִים בְּחִלוֹם: יַעֲקֹב וְגו', אֲנִכִּי הָאֵל בֵּית אֵל".

~ יום שלישי י' טבת ~

(י) וַיֵּרָא יוֹסֵף כִּי־יֹשִׁית אָבִיו יִדְיָמִינוּ עַל־רֹאשׁ
אֶפְרַיִם וַיֵּרַע בְּעֵינָיו וַיִּתְמַךְ יֶד־אָבִיו לְהַסִּיר אֹתָהּ
מֵעַל רֹאשׁ־אֶפְרַיִם עַל־רֹאשׁ מִנְשָׁה:

י וַיִּחַזַּא יוֹסֵף אֲרִי שׁוּי אֲבוּהִי יָד יְמִינָה עַל
רִישָׁא דְאֶפְרַיִם וּבִאִישׁ בְּעֵינֹהִי וּסְעֵד יָדָא
דְאֲבוּהִי לְאַעֲדָאָה יְתֵה מֵעַל רִישָׁא דְאֶפְרַיִם
לְאַנְחוּתָה עַל רִישָׁא דְמִנְשָׁה:

י"א • וַיִּתְמַךְ יֶד־אָבִיו • הָרִימָה מֵעַל רֹאשׁ בְּנֹו וְתִמְכָּה בְּיָדוֹ.

(יב) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו לֹא־כֵן אָבִי כִי־זֶה הַבְּכֹר
שֵׁים יְמִינִךָ עַל־רֹאשׁוֹ:

יב וַאֲמַר יוֹסֵף לְאֲבוּהִי לֹא כֵן אָבָא אֲרִי דִין
בּוֹכְרָא שׁוּ יְמִינֶךָ עַל רִישָׁה:

(יג) וַיִּמָּאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יִדְעָתִי בְנִי יִדְעָתִי גַם־הוּא
יִהְיֶה־לָּעַם וְגַם־הוּא יִגְדֹּל וְאוֹלָם אָחִיו תִּקְטָן יִגְדֹּל
מִפְּנֵי וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא־הַגּוֹיִם:

יג וְסָרִיב אֲבוּהִי וַאֲמַר יִדְעָנָא בְּרִי יִדְעָנָא אָף
הוּא יִהְיֶה לְעַמָּא וְאָף הוּא יִסְגִּי וּבְרָם אֲחוּהִי
זַעֲרִיא יִסְגִּי מִנָּה וּבְנֹהִי יִהוֹן שְׁלִיטִין
בְּעַמְמָא:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שהוא פֶּטֶר רָחֵם. וְלֹא דָן וְגַד, כִּי הֵם
בְּנֵי הוֹשְׁפָחוֹת. וְהִימִין נִכְבָּד מִהַשְׁמָאל
וְיוֹתֵר תִּקְיָה: תוֹרָה יז
(יט) מֶלֶא הַגּוֹיִם. גּוֹיִם רַבִּים יִצְאוּ
מִפְּנֵי: תוֹרָה כ

מִחֻשְׁבָּתוֹ, עַל כֵּן אָמַר הַכְּתוּב בְּנִי רָחֵל
אֶשֶׁת יַעֲקֹב. וְכֹאשֶׁר יִלְדָה רָחֵל, מִיָּד
אָמַר לְלֶכֶן שְׁלַחֲנִי. גַּם נָתַן לוֹ הַבְּכוֹרָה
כִּי הוּא רִאשִׁית מִחֻשְׁבָּתוֹ. וְאַחֲרֵי שֶׁלֹּא
הָיָה רִאשׁוֹן רָאוּי לְבְכוּרָה, הָיָה יוֹסֵף

טז) וְטַעַם הַמֶּלֶאךָ הַגָּאֵל אֹתִי.
תִּמְצָא בְּפֶרֶשֶׁת וְאַלֶּה שְׁמוֹת: וַיִּקְרָא
בָּהֶם שְׁמִי. כִּי הִנֵּה כָּל יִשְׂרָאֵל יִקְרָאוּ
אֶפְרַיִם. גַּם יוֹסֵף. גַּם אָמַר הַכְּתוּב רָחֵל
מִבְּכָה עַל בְּנֵיהָ, כִּי הִיא הִתְהַ עֶקֶר

שִׁינְחִיל אֶת הָאָרֶץ וּלְמַד תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל. וַיִּזְרְעוּ יְהִי מְלֶאכֶת הַגּוֹיִם • כָּל הָעוֹלָם יִתְמַלֵּא בַצָּאת שְׁמֵעוּ וְשִׂמוּ, כְּשִׁיעָמִיד חֲמָה בְּגִבְעוֹן וְיָרֵם בְּעֶמֶק אֵילוֹן.

כִּי יִדְעָתִי בְּנֵי יִדְעָתִי • שֶׁהוּא הַבְּכוֹר. גַּם־הוּא יְהִי־לָעַם וְגו' • שְׁעֵתִיד גִּדְעוֹן לְצֹאת מִמֶּנּוּ, שֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה גַם עַל־יָדוֹ. וְאוֹלָם אַחִיו הִקְטָן יִגְדֵּל מִמֶּנּוּ • שְׁעֵתִיד יְהוֹשֻׁעַ לְצֹאת מִמֶּנּוּ,

~ נקודות משיחות קודש ~

לְהַמְשִׁיךְ דְּבַר מִמְּקוֹרוֹ, וְלֹא לְחַדֵּשׁ דְּבַר שְׂאִינוֹ קִנֵּם בְּמִקּוֹר. לָכֵן לֹא הָיָה יָכוֹל יַעֲקֹב לִפְעַל בְּבִרְכָתוֹ שְׁמִנְשָׁה יִגְדֵּל מֵאַפְרַיִם, מִכֵּיּוֹן שֶׁלֹּא כָּךְ הוּא הַמַּצָּב בְּמִקּוֹר.

(לקוטי שיחות י' עמ' 38)

וְאוֹלָם אַחִיו הִקְטָן יִגְדֵּל מִמֶּנּוּ וַיִּזְרְעוּ יְהִי מְלֶאכֶת הַגּוֹיִם (מח, יט) יֵשׁ לִשְׂאֵל: מִדּוּעַ לֹא בָרַךְ יַעֲקֹב אֶת מְנַשֶּׁה, הַבְּכוֹר, בְּבִרְכָּה זֹאת עֲצֻמָּה - שֶׁיִּגְדֵּל מֵאַחִיו הִקְטָן. וְהַעֲנֵן, דְּהֵנָּה 'בְּרִכָּה' פְּרוּשָׁה 'הַמְשָׁכָה' (כמו 'הַמְבָרִיךְ אֶת הַגֶּפֶן בְּאַרְצָה'), הֵינִי שְׁעֵנִינָה

כּוּבְרִיכְנוֹן בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר כָּךְ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְמִימַר שְׂוִינָךְ יְיָ בְּאַפְרַיִם וּבְמְנַשֶּׁה: וְשְׂוִי יֵת אַפְרַיִם קָדֵם מְנַשֶּׁה:

(כ) וַיְבָרְכֵם בְּיוֹם הַהוּא לֵאמֹר כֹּךְ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים בְּאַפְרַיִם וּבְמְנַשֶּׁה וַיִּשֶׁם אֶת־אַפְרַיִם לִפְנֵי מְנַשֶּׁה:

וּבְמְנַשֶּׁה. וַיִּשֶׁם אֶת־אַפְרַיִם • בְּבִרְכָתוֹ, לִפְנֵי מְנַשֶּׁה, לְהַקְדִּימוֹ בְּדִגְלִים וּבְחֻנַּפֵּת הַנְּשִׂאִים.

כִּי כֹךְ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל • הַבָּא לְבָרַךְ אֶת בְּנָיו, יְבָרְכֵם בְּבִרְכָתָם וַיֹּאמֶר אִישׁ לְבָנוֹ: "יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים בְּאַפְרַיִם

כֹּךְ וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֵא אָנָּה מְאִית וַיְהִי מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן וְנִתִּיב יִתְכוֹן לְאַרְעָא דְאַבְדְּהִתְכוֹן:

(כא) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הִנֵּה אָנֹכִי מֵת וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהִשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם:

כֹּךְ וַיֹּאנֵה יְהִיבִית לָךְ חוֹלֶק חַד יִתִּיר עַל אַחִיךָ דִּי נְסִיבִית מִיָּדָא דְאַמּוֹרָאָה בְּצֹלוֹתִי וּבְבַעֲוִיתִי:

(כב) וְאֲנִי נָתַתִּי לָךְ שְׂכָם אֶחָד עַל־אֶחָיךָ אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֻמִּי בְּחִרְבִּי וּבְקִשְׁתִּי:

דּוֹמִים בְּמִקְרָא: (תהלים כא) "כִּי תִשְׁתַּמּוּ שְׂכָם", תִּשְׁתִּי שׁוֹנָא לִפְנֵי לְחֻלְקִים. (שם ס) "אֲחֻלְקָה שְׂכָם", (הושע ו) "דִּרְךְ יִרְצָחוּ־שְׂכָמָה", אִישׁ חֲלָקוֹ, (צפניה ג) "לְעַבְדוֹ שְׂכָם אַחֲד". אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֻמִּי • מִיַּד עֲשׂוֹ, שְׁעֵשָׂה מַעֲשֵׂה אֻמּוּרִי. דְּבַר אַחֵר: שֶׁהָיָה צָד אֲבִיו בְּאֻמִּי פִּיּוֹ. בְּחִרְבִּי וּבְקִשְׁתִּי • הִיא חֲכָמָתִי וְתַפְלָתִי (וַעֲזֵן בְּרָא"ם שְׂכַתֵּב דְּאִי־אַפְשֵׁר לְפָרֵשׁ עַל חֲרָבִים שֶׁל שְׁמֵעוֹן וְלֹו, דְּהָא לֹא עֲשׂוֹ מִדְּעָתוֹ, שְׁחִירִי כְּעַס עֲלֵיהֶם עַל זֶה. וְלַעֲנִיּוֹת דְּעָתִי, בְּלֹא־יְהִי אִי־אַפְשֵׁר לְפָרֵשׁ עֲלֵיהֶם, דְּמָה וְנִתְנָה טַעַם יְהִי עַל שְׁתַּנּוּ לְיוֹסֵף מִפְּנֵי שֶׁלְקַחְתִּיו שְׁמֵעוֹן וְלֹו בְּחִרְבָּם וּבְקִשְׁתָּם, וְהָלֹא אֲדִרְבָּא, מִזֶּה הַטַּעַם רָאִי שֶׁיִּתְּנֵן לְשְׁמֵעוֹן וְלֹו, וְלֹא לְיוֹסֵף, וְדוּק).

כִּי וַאֲנִי נָתַתִּי לָךְ • לִפִּי שְׂאֵתָה טוֹרַח לְהַתְעַסֵּק בְּקִבּוּרִיתִי, וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לָךְ גִּחְלָה שֶׁתִּקְבֹּר בָּהּ, וְאִי זֶה? זֶה שְׂכָם, שְׁנֹאֲמַר: (ויהושע כד) "וְאֵת עֲצָמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלָו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשְׂכָם". שְׂכָם אֶחָד עַל־אֶחָיךָ • שְׂכָם מִמֶּשׁ, הִיא תְהִיָּה לָךְ חֶלֶק אֶחָד יִתְּנָה עַל אַחִיךָ. בְּחִרְבִּי וּבְקִשְׁתִּי • כְּשֶׁהִרְגוּ שְׁמֵעוֹן וְלֹו אֶת אֲנָשֵׁי שְׂכָם, נִתְפָּסוּ כָּל סְבִיבוֹתֵיהֶם לְהִזְדוּג לָהֶם, וְחָגַר יַעֲקֹב כָּלִי מִלְחָמָה בְּגִידָן. דְּבַר אַחֵר: "שְׂכָם אַחֲד", הִיא הַבְּכוֹרָה, שֶׁיִּטְלוּ בְּנָיו שְׁנֵי חֲלָקִים, וְשְׂכָם, לְשׁוֹן חֶלֶק הוּא, כְּתִרְגוּמוֹ, וְהִרְבָּה יֵשׁ לוֹ

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֻמּוּרִי הַגְּדוֹלִים, אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לְתַת אוֹתָנוּ בְּיַד הָאֻמּוּרִי. וְאַל תִּתְּמָה עַל מַלְת לְקַחְתִּי. כִּי לְאַחֵר שְׁהִשֵּׁם נִתְּנָה בְּפֹה לְאַבְרָהָם, הֵם יִחְשְׁבוּ שְׁהִיא שְׁלָהֶם. וְכֵן נֶאֱמַר לְיַעֲקֹב לָךְ אֶתְנַנָּה וְלֹוֹרְעָךְ: תּוֹרָה א

וְהִנְכוֹן בְּעִינֵי שְׁפָרוּשׁ שְׂכָם אַחֲד. חֲלָק אַחֲד. וְהוּא מְמַשְׁפַּחַת עַל שְׂכָמָם. וְלַעֲבָדוֹ שְׂכָם אַחֲד: עַל אַחִיךָ. נֹסֶף עַל אַחִיךָ: וְטַעַם אֲשֶׁר לְקַחְתִּי. אֲשֶׁר יִקְחוּ יִשְׂרָאֵל בְּחִרְבָּם וּבְקִשְׁתָּם. וְהוֹזִיב הָאֻמּוּרִי. בְּעִבּוּר שְׂאִין בְּשִׁבְעָה גוֹיִם חֶזֶק כְּמוֹדָה. הֵלֵא תִרְאֶה אַחֵר שְׁנִיחָרְגוֹ

(כ) כֹּךְ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל. כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּשֶׁם אֶת אַפְרַיִם. בְּדְבוּר הַבְּרָכָה: תּוֹרָה כֹּךְ שְׂכָם אַחֲד. יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי עַל עִיר שְׂכָם רְמֹו, שְׁגַם הִיא הִתְּנָה לְבָנֵי יוֹסֵף: וְטַעַם בְּחִרְבִּי וּבְקִשְׁתִּי עַל הַשֵּׁם. בְּאֲשֶׁר אָמַר דָּוִד מִגִּינָה וְקָרָן יִשְׁעִי.

... ביום י"ז תמוז ותשעה-באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על-דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד-לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא, ואדרבה – על-ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי-זה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

עטרת מרים

ו דרשו יהוה בהמצאו בעוד הוא מצוי בכם קראהו בהיותו קרוב:
ז יעזב רשע דרכו במעשה ובפה ואיש און מחשבתיו וישוב
אל-יהוה וירחמנו ואל-אלהינו ויש תקוה בירבה לסלוח:
ח פי לא מחשבותי מחשבותיכם פי אני מרבה לסלוח ולא ישאר אצלי

מהעו דבר ולא דרכיכם דרכי דוד
בשרונם לענוש את המורד בו ואין
מועיל תשובה ופיוס, אבל דרכי לא בן
הוא נאם יהוה: ט ואין פאן רק
הבדל בפחות ויותר, אלא פי כמו
גבהו שמים מארץ בן גבהו
בהבדל וב דרכי מדרכיכם
ומחשבותי ממוחשבותיכם פי דוד
בשרונם שלא ימחול כלל וכלל, ודרכי
למחול מכל וכל: י פי פאשר ירד
הגשם והשילג מן השמים
ושמה לא ישוב ריקם פי אם-
הרוה השביע את-הארץ
והולידה מוציא הצמח מהרעין
בעומק הארץ והצמיחה הצמח
מפעל לארץ ונתן זרע לזרע ולחם
לאכל: יא בן יהיה דברי אשר
יצא מפיו לא-ישוב אלי ריקם פי
אם-עשה את-אשר חפצתי
והצליח אשר שלחתי שפודאי
תתקם הנמתי: יב וזהו ההבטחה

הפטרה לתענית ציבור

בישיעה פרק נה

ו דרשו יהוה בהמצאו קראהו בהיותו קרוב:
ז יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו וישוב
אל-יהוה וירחמנו ואל-אלהינו בירבה
לסלוח: ח פי לא מחשבותי מחשבותיכם
ולא דרכיכם דרכי נאם יהוה: ט בירבה
שמים מארץ בן גבהו דרכי מדרכיכם
ומחשבותי ממוחשבותיכם: י פי פאשר ירד
הגשם והשילג מן השמים ושמה לא ישוב פי
אם-הרוה את-הארץ והולידה והצמיחה
ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא בן יהיה
דברי אשר יצא מפיו לא-ישוב אלי ריקם פי

עטרת מרים

כירבשמחה תצאו מן הגלות ובשלוש תובלון תובאם, תהרים
והגבעות יפצחו לפניכם רנה דוד משה, וכל-עצי השדה ימחור-קף
וכו בכפיהם לשמחה, גם זה ענין מליצה: יג תחת הנעצוץ יעלה
יעלה ברזש ימשלו צדיקים ותחת הספרד וגעעין הם מיני קוצים יעלה

הדם והיה הדבר הנה ליהוה
לשם גבורה לאות עד עולם לא
יפרת: א אמר לבני הגלות בזה
אמר יהוה שמרו משפט בן אדם
לחבירו ועשו צדקה בן אדם
למקום, בירקובה ישועתי לבוא
על ידי זה וצדקתי להגלות ורק
התשובה מעכבת ביאת המשיח:
ב אשרי אנוש יעשה-זאת את
האמר למטה ובן-אדם יחזיק פה
שמר שבת מחללו ומחללו ושמר
ידו מעשות פל-רע: ג ואל-
יאמר בן-הנכר הגלות אל-יהוה
לחאמין בו לאמר הבדל יבדילני
יהוה מעל עמו בעת יקבלו תשובה
ולא אקבל עמכם, ואם בן למח אצדק
ואליאמר הפרים הן אני עין
יבש ואני כגדל פרי, ולא ישאר שמי
לוקרין ועל מה אשר דרכי: ד בירכה
אמר יהוה לפרים אשר
ישמרו את-שבתותי ובחרו

אם-עשה את-אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי: יב כירבשמחה תצאו ובשלוש תובלון תהרים
והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל-עצי השדה ימחור-קף: יג תחת הנעצוץ יעלה ברזש ותחת
הספרד יעלה הדם והיה ליהוה לשם לאות עולם לא יפרת: א בזה אמר יהוה שמרו משפט
ועשו צדקה בירקובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות: ב אשרי אנוש יעשה-זאת ובן-אדם יחזיק
פה שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות פל-רע: ג ואל-יאמר בן-הנכר הגלות אל-יהוה לאמר
הבדל יבדילני יהוה מעל עמו ואל-יאמר הפרים הן אני עין יבש: ד בירכה אומר יהוה לפרים

עטרת מרים

ומחזיקים בבריתי בתורתי: ^ו כשיבאו להתגדל: והביאוֹתִים את העושים
 כל אלה אֶל־הַר קִדְשִׁי אל בית המקדש ושְׂמֹחֲתִים אֲשֶׁמָּחם בְּבִית
 תְּפִלָּתִי בְּבֵית הַמּוֹכֵן לַהֲתַפְּלֵל שָׁם לִפְנֵי, עוֹלֵתֵיהֶם וּבִחֵיהֶם יִהְיוּ מְקַבְּלִים
 לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא יִהְיֶה מוֹכֵן לְכָל־הַעֲמִים:
 ח נָאם אֲדֹנֵי יְהוָה מְקַבֵּץ הַמְּקַבֵּץ
 נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ גֵּרִים
 עָלָיו עַל יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת נֹסְפִים
 לְנִקְבְּצָיו מִיִּשְׂרָאֵל:

עטרת מרים

בְּאֶשֶׁר חִפְצָתִי וּמְחִזְקִים אוֹחִים בְּבִרְתִּי בתורתי: ה וְנִתַּתִּי לָהֶם
 בְּבִיתִי וּבְחֻמּוֹתַי כְּמוֹשֵׁב הַסִּנְהֶדְרִין וְחֻזְקִים יָד מְקוֹם מַעֲלָה וּשְׂבַח
 וְשֵׁם שְׂזִכּוֹר לְמוֹכֵה, וְהוּא דָּבָר טוֹב יוֹתֵר מִזְכָּרֹן הַבָּא מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם
 לְמוֹכֵה עַד עוֹלָם אֲתֵּן־לּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת זְכוֹן שְׁמוֹ: ו וּבְנֵי הַנֶּזֶכֶר
 וּבְנֵי הָעַמִּים הַנְּלוּיִם עַל־יְהוָה אֵל ה'
 לְשִׁרְתּוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם יְהוָה
 לִהְיוֹת לוֹ לְעֹבְדִים כָּל מִי בָהֶם
 אֲשֶׁר שָׁמַר שְׁבֶת מַחֲלָלוֹ

בְּבִיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֲתֵּן־לּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: ו וּבְנֵי הַנֶּזֶכֶר הַנְּלוּיִם
 עַל־יְהוָה לְשִׁרְתּוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם יְהוָה לִהְיוֹת לוֹ לְעֹבְדִים כָּל־שָׁמַר שְׁבֶת מַחֲלָלוֹ וּמְחִזְקִים בְּבִרְתִּי:
 ו וְהַבְּיֹאוֹתִים אֶל־הַר קִדְשִׁי וְשִׂמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֵתֵיהֶם וּבִחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי
 בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל־הַעֲמִים: ח נָאם אֲדֹנֵי יְהוָה מְקַבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ עָלָיו לְנִקְבְּצָיו:

זכריה פרק ח

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: ב כֹּה אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת קִנְיָתִי לְצִיּוֹן קִנְיָה גְדוֹלָה וְחִמָּה
 גְּדוֹלָה קִנְיָתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבִיתִי
 אֶל־צִיּוֹן וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרָאָה
 יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֶת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת הָרִ
 הַקִּדְשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ
 זִקְנִים וּזְקֻנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֻנָּתוֹ
 בִּידּוֹ מְרַב יָמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלֹאוּ
 יִלְדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ: ו כֹּה אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְלֹא בְּעֵינֵי שְׂאֵרֵי הָעָם הַזֶּה
 בְּיָמִים הָהֵם גַּם־בְּעֵינֵי יִפְלֹא נָאם יְהוָה צְבָאוֹת:
 ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַנֶּנִּי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי
 מֵאֲרִיז מִזֶּרֶחַ וּמֵאֲרִיז מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבֵּאתִי
 אֹתָם וְשָׁכְנוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ־לִי לְעָם וְאֲנִי
 אֶהְיֶה לָהֶם לְאֱלֹהִים בְּאַמֻּתָּה וּבְצִדְקָה: ט כֹּה־
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תַּחֲזֹקְנָה יְדֵיכֶם הַשְׁמָעִים

בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי
 הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בָּיוֹם יִפְדֵּ בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת
 הַחֵיכַל לַהֲבָנוֹת: י כִּי לִפְנֵי יָמִים הָיָה שֹׁכֵר
 הָאָדָם לֹא נָהִיָּה וּשְׁכָר הַבְּהֵמָה אֵינָנָה וְלִיּוֹצֵא
 וְלִבָּא אִין־שְׁלוֹם מִן־הָצָר וְאֲשַׁלַּח אֶת־כָּל־
 הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְיוֹ: יא וְעַתָּה לֹא כִיָּמִים
 הָרִאשֹׁנִים אֲנִי לְשִׂאֵרֵי הָעָם הַזֶּה נָאם יְהוָה
 צְבָאוֹת: יב כִּי־זָרַע הַשְּׁלוֹם הַגֶּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ
 וְהָאֲרִיז תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמִים יִתְּנוּ טֶלֶם
 וְהַנְּחִלָּתִי אֶת־שְׂאֵרֵי הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֵלֶּה:
 יג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־הָיִיתֶם קָלָלָה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה
 וּבֵית יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהָיִיתֶם בְּרָכָה
 אֶל־תִּירָאוּ תַּחֲזֹקְנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר־
 יְהוָה צְבָאוֹת פֶּאֶשֶׁר זִמְמָתִי לַהֲרַע לָכֶם
 בְּתַקְצִיף אֲבֹתֵיכֶם אֹתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא
 נִחְמָתִי: טו כֵּן שָׁכַנְתִּי זִמְמָתִי בְּיָמִים הָאֵלֶּה
 לְהִטִּיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֶל־

אֲשֶׁר יָבֹאוּ עִמָּיִם וַיֵּשְׁבּוּ עָרִים רַבּוֹת: כֹּא וְהָלְכוּ יֹשְׁבֵי אֶחָת אֶל־אַחַת לֵאמֹר גִּלְכָּה הָלוֹךְ לַחֲלוֹת אֶת־פָּנַי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת אֲלֶיךָ גַּם־אֲנִי: כֹּב וּבָאוּ עִמָּיִם רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת־פָּנַי יְהוָה: כֹּג כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמֵינוּ הִנֵּה אֲשֶׁר יַחְזִיקוּ עֲשֶׂרָה אֲנָשִׁים מִכָּל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם וַיַּחְזִיקוּ בַּכֶּנֶף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם:

תִּירָאוּ: מו אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְבָרוֹ אַמֶּת אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ אַמֶּת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שִׁפְטוֹ בַּשְּׁעָרִים: ז וְאִישׁ אֶת־רֵעֵת רֵעֵהוּ אֶל־תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְכֶּם וּשְׁבַעַת שֹׁקֵר אֶל־תִּאָּהָבוּ כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי גַּם־יְהוָה: יח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צֹם הָרְבִיעִי וְצֹם הַחֲמִישִׁי וְצֹם הַשְּׁבִיעִי וְצֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲרִים טוֹבִים וְהָאֶמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד

~ יום רביעי י"א טבת ~

א ויקרא יעקב לבנוהי ואמר אתפנשו ואחיו לכון ית די יערע יתכון בסוף יומא:

מט (א) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל־בָּנָיו וַיֹּאמֶר הָאֵסְפוּ וְאֶנִּידָה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר־יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:

כז"א וְאֶנִּידָה לָכֶם • (ב"ר) בְּקֶשׁ לְגִלּוֹת אֶת הַקֶּץ, וְנִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה, וְהִתְחִיל לִזְמַר דְּבָרִים אַחֲרִים.

ב אתפנשו ושמעו בני יעקב וקבילו אולפן מן ישראל אבוכון:

(ב) הַקְבִּיצוּ וּשְׁמָעוּ בְנֵי יַעֲקֹב וּשְׁמָעוּ אֶל־יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם:

ג ראובן בכרי את חילי וריש תקפי לך הנה חזי למסב תלתא חולקין בכירותא כהנתא ומלכותא:

(ג) רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה כָּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי יִתֵּר שְׂאֵת וַיִּתֵּר עָזִי:

שְׂאֵת • ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהנה, לשון נשיאות כפיים. ויתר עז • במלכות, כמו: (שמואל א ב) "וַיִּתֵּן עֹז לְמַלְכוֹ", וְכִי גָרַם לָךְ לְהַפְסִיד כָּל אֵלֶּה?.

כז"א וְרֵאשִׁית אוֹנִי • היא טפה ראשונה שלו, שלא רָאָה קִרִי מִיָּמָיו • (ב"ר) • אוֹנִי • כָּחִי, כמו: (הושע יב) "מִצָּאתִי אוֹן לִי", (ישעיה מ) "מִרְבּ אֲנִים", "וּלְאִין אוֹנִים". יִתֵּר

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

און. וְכִמּוּהוּ רֵאשִׁית אוֹנִים: יִתֵּר שְׂאֵת. ראוי היית ליתרון על הכל שתהיה נשא: ויתר עז. כפול בשעם, כדרך כל הנבואות. ופרוש עז, תקיף: תורה ד

לָכֶם אֲבִיהֶם. וְאַחֲרַיִן בְּרַךְ אוֹתָם, וְלֹא הִזְכִּיר הַכָּתוּב הַבְּרָכוֹת: תורה ב
(ג) רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה כָּחִי. בְּךָ נִרְאָה בְּתַחֲלָה כָּחִי. וְהַבְּכוֹר יִקְרָא רֵאשִׁית

(א) אֶת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם. דְּבַר הַנְּבִיא לַעֲתִיד. וְתַעֲזוּ הָאוֹמְרִים שֶׁהֵם בְּרָכוֹת בַּעֲבוּר שְׁמָעָאוּ בְּסוּף וַיִּבְרַךְ אוֹתָם, וְאִיהַ בְּרַכַּת רְאוּבֵן וּשְׁמָעוֹן וְלִוִי. וְעַל דֶּרֶךְ הַנְּבִיאָה אָמַר וְזֹאת אֲשֶׁר דְּבַר

(ד) פָּחַז בַּמִּים אֶל־תּוֹתֵר כִּי עָלִית מִשְׁכְּבִי אֲבִיד אֲנִי חֲלַלְתָּ יְצוּעֵי עֲלָה:

ד על דאזלתא לקבל אפיך הא כמא ברם

לא אהניא חולק יתיר לא תסב ארי

סלקתא בית משכבי אבד כן אהלתא

לשוויי ברי סלקתא:

על יצועי. פחז. שם דבר הוא, לפיכך טעמו למעלה וכלו נקוד פת"ח, ואלו היה לשון עבר, היה נקוד חציו קמ"ץ וחציו פת"ח וטעמו למטה. יצועי. לשון משכב, על שום שמציעים אותו על-ידי לבידן וסדינין, והרבה דומים לו: "אם-זכרתיך על-יצועי", (שם קלב) "אם-אעלה על-ערש יצועי".

ה שמעון ולוי אחיו גברין גברין בארע

תותבותהון עבדו גבורא:

על-כרחך שמעון ולוי הם, שקראם אביהם "אחים". כלי חמס. אפנות זו של רציחה, חמס הוא בידכם, מברכת עשו היא זו. אפנות שלו היא, ואתם חמסותם אותה הימנו. מברתייהם. לשון כלי זין. סיף בלשון יוני מכי"ר (תחומא). דבר אחר: "מברתייהם" (ב"ר) בארץ מגורתם נהגו עצמן בכלי חמס, כמו: (יחזקאל טו) "מברתיך ומלדתיך", וזה תרגום של אונקלוס.

ו ברהוין לא הות נפשי באתפנשהון למיה לא נחתית מן יקרי ארי ברהוין קטלו קטול וברעותהון תרעו שור סנאה:

קרח, שהוא משכטו של לוי, את כל העדה על משה ועל אהרן. אל-תחד כבדי. שם אל יתיחד עמהם שמי, שנאמר: "קרח בן-יצהר בן-קהת בן-לוי", ולא נאמר: בן יעקב, אבל בן-יצהר הימים' כשנחנכו בני קרח על הדוכן, נאמר: (דברי הימים א) "בן-קרח, בן-יצהר, בן-קהת בן-לוי בן-ישאאל". אל-תחד כבדי. כבוד

כ"י פחז במים. הפחז והבהלה אשר מהרת להראות פניו, במים הללו הממהרים למרוצתם, לכך. אל-תותר. אל תרבה לטל כל היתרות הללו שהיו ראיות לה, ומהו הפחז אשר פחזת? כי עלית משכבי אבד, אז חללת. אותו שם שעלה על יצועי, והיא השכינה, שהיה דרכה להיות עולה

(ה) שמעון ולוי אחים כלי חמס מברתייהם:

כ"י שמעון ולוי אחים. בעצה אחת על שכם ועל יוסף: "ויאמרו איש אל אחיו וגו' ועתה לכו ונהרגהו", מי הם? אם תאמר: ראובן או יהודה, הרי לא הסכימו בהריגתו. אם תאמר: בני השפחות, הרי לא היתה שונאתן שלמה, שנאמר: "והוא נער את-בני בלהה ואת-בני זלפה וגו'", יששכר וזבולון לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם,

(ו) בסדם אל-תבא נפשי בקהלם אל-תחד כבדי כי באפם הרגו איש וברצנם עקרו-שור:

כ"י בסדם אל-תבא נפשי. (ב"ר) זה מעשה זמרי, כשנחנקו שבוטו של שמעון להביא את המדינית לפני משה, ואמרו לו: "זו אסורה או מותרת? אם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לה? אל יזכר שמי בדבר, שנאמר: "זמרי בן-סלוא נשיא בית-אב לשמעוני" ולא כתב בן יעקב. בקהלם. כשיקהיל

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שהיא מגזרת מכורתיך, והוא חסר ב"ת. כמו הנמצא בית ה'. אשר צויתי מעון. והטעם על החמס שעשו. שאחר שהכניסו אנשי שכם בכרית, הרגום במרמה: תורה ו (בסדם אל תבא נפשי. אמר רב אהרן שפרש אל תבא נפשי, כמו ובא השמש. והטעם, שלא ארצה להיות חוץ מעצמם. והנה פרושו הפך הדבר. כי מה טעם לכלי חמס והלא אמר לשניהם עברתם אותי. ובאמת כי הסתכן יעקב וביתו על ידם, לולי חתת אלהים היו מסבכים להשחית הכל. וכן פרוש ארור אפם. וברצונם עקרו שור.

עלה מעלי. גם תמצא מלת עלה ברת. כמו אומר אלי אל תעלני בחצי ימי. וזאת הפרשה מפרשת בדברי הימים, ובחללו יצועי אביו. ואמר על יהודה שהוא הנגיד, והבכור ליוסף. ויש מפרשים ולא להתייחס לבכורה, שהיא תחלת המספר מראובן: תורה ו (ה) שמעון ולוי אחים. בעבור מעשה שכם: מברתייהם. יש אומרים מן הכרת פניהם, ואיננו נכון בדקדוק. ויש אומרים קניניהם. כמו תכרו מאתם. ואין תכרו כי אם מלשון חפירה. ויש אומרים מלשון מכירה שמכרו עצמן, כמו עם חרף נפשו למות. והנכון בעיני

ד פחז. בעבור שפחות במים: אל תותר. לא יהיה לה יתרון. והיה ראוי להיות אל תותר בשורק הוי". ואחרים אמרו רק אתה פחות במים הנשפכים ולא הותרת כלום. רק על דעתי שלא תמצא מלת אל, רק במקום צווי. ואף על פי שנמצא ודרך נתיבה אל מות, ואיננו צווי. ופרשו אל תבקש יתרון אפילו פחז במים. ויהיה משקל תותר, וכו' מלחמה אל תוסף. והגאון אמר אפילו דבר רק במים, לא יהיה לה יתרון, ופחז מגזרת אנשים רקים ופוחזים. ואין פוחזים הפוך: אז חללת. מיום שחללת נסתלק יצועי, כאלו אמר

וְרֹכְבוֹ רָמָה בָּיִם, וְזֶהוּ מִדְרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ: אֲנָשִׁים הִרְבָּה קוֹרָא אִישׁ, כָּל אֶחָד לְעֶצְמוֹ, 'בְּאַפֶּם הִרְגוּ' כָּל 'אִישׁ' שֶׁכָּעָסוֹ עָלָיו, וְכֵן: (יחזקאל יט) "וַיִּלְמַד לְטָרֶף טָרֶף אָדָם אֶכְלֹ". וּבִרְצֻנָם עָקְרוּ-שׁוֹר. רָצוּ לְעַקֵּר אֶת יוֹסֵף שֶׁנִּקְרָא שׁוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּכוֹר שׁוֹר הָדָר לוֹ". "עָקְרוּ", אֲשֵׁרִיטוֹר בְּלַעַז, לְשׁוֹן (יהושע יא) "אֶת סוֹסֵיהֶם תַּעֲקֹר".

לְשׁוֹן זָכָר הוּא, וְעַל-כֵּן הָיָה צָרִיךְ לְפָרֵשׁ כְּמִדְבָּר אֶל הַכְּבוֹד וְאוֹמֵר: אֶתָּה, כְּבוֹדִי, אֶל תִּתְיַחַד עִמָּהֶם, כְּמוֹ: (ישעיה יד) "לֹא-תִתְחַד אִתָּם בְּקִבּוּרָה". כִּי בְּאַפֶּם הִרְגוּ אִישׁ. אֵלּוּ חֲמוֹר וְאִנְשֵׁי שָׂכָם, וְאִינֵן חֲשׂוּבִין כָּלָם אֶלָּא כְּאִישׁ אֶחָד. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּגִדְעוֹן: (שופטים ח) "וְהִכַּיְתָה אֶת מִדְּיָן כְּאִישׁ אֶחָד", וְכֵן בְּמִצְרַיִם: "סוֹס

~ נקודות משיחות קודש ~

אלו חמור ואנשי שכם – אף לא שכם עצמו

לה). אף זהו רק על הריגת אנשי שכם, מה שאין כן הריגת שכם עצמו היתה מתרת ומחנכת גם אצל האמות, שהרי "האמות גדרו עצמם מן העריות כו'" (רשי וישלח שם, ז), ואם כן היה על שכם חיוב מיתה, גם על-פי דיני האמות. ומכיון שבהריגת שכם עצמו לא היה שום חסרון, לא היה זה גורם "להכאישי ביושב הארץ", ועל כן לא הוכיחם יעקב על זה.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק ה, עמוד 251 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

כי באפם הרגו איש

אלו חמור ואנשי שכם (מט, ו. ובפירושו רש"י) לש לעין, דמאחר שפטר רש"י את חמור לבדו, אף שנקלל כבר ב"אנשי שכם", אם כן מדוע לא פטר גם את שכם, שהרי היה לו חלק עקרי במעשה? ויש לומר, דהא גופא משמיצנו, שתוכחת יעקב היתה רק על הריגת חמור ואנשי שכם, ולא על הריגת שכם עצמו. דהנה התוכחה על הריגת אנשי שכם היתה משום שעל-ידי הריגתם "עברתם אותי להכאישי ביושב הארץ גו'" (וישלח לד,

(י) אָרוֹר אַפֶּם כִּי עָזוּ וְעִבְרַתֶּם כִּי קִשְׁתֶּה אַחֲלָקֶם בְּיַעֲקֹב וְאַפִּיצֶם בִּישְׂרָאֵל:

דָּבָר אַחֵר: אֵין לָךְ עֲנִיִּים וְסוֹפְרִים וּמַלְמְדֵי תִינוּקוֹת אֶלָּא מִשְׁמַעוֹן, כְּדִי שִׁיְהִיו נְפֻצִים, וְשִׁכְטוֹ שֶׁל לִוִּי עֲשָׂאוֹ מְחִיר עַל הַגְּרִנוֹת לְתַרומוֹת וּלְמַעֲשָׂרוֹת, נִתֵּן לוֹ תַפְצֻתוֹ דִּרְךְ כְּבוֹד.

כִּי עָזוּ. אֶפְלוּ בְּשַׁעַת תּוֹכַחַה לֹא קָלַל אֶלָּא אֶת אַפֶּם, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר בְּלָעַם: "מָה אֶקוֹב לֹא קִבֵּה אֵל". אַחֲלָקֶם בְּיַעֲקֹב. אֶפְרִידֶם זֶה מִזֶּה, שְׁלֹא יִהְיֶה לִוִּי בְּמִנֵּין הַשְּׂבָטִים, וְהָרִי הֵם חֲלוּקִים.

אכן עזרא על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

חומה: תורה ז
(ו) אָרוֹר אַפֶּם כִּי עָזוּ. דִּרְךְ נְבוּאָה, או דִּרְךְ תַּפְלָה שִׁחֲסֵר אַפֶּם. וְטוֹב לָהֶם, כִּי אָרוֹר הֶפֶךְ בְּרוּךְ. וְכַאֲשֶׁר הִבְרַחַה תּוֹסֶפֶת, הָאֲרִירָה מִגִּרְעַת: וְעִבְרַתֶּם. כְּפֹל הַטַּעַם: וְכֵן אַחֲלָקֶם. וְאַפִּיצֶם. וְהַטַּעַם שֶׁהֵם אֵלָּה רְאוּיִים שִׁיפְרִדוּ וְלֹא יִתְחַבְּרוּ יַחְדוֹ. וְהִנֵּה מִצְאָנוּ כִּי גוֹרֵל שִׁמְעוֹן נָפַל בְּתוֹךְ נִחְלֵת בְּנֵי יִהוּדָה, וְהִנֵּה הוּא בְּרִשׁוֹת אַחֵר. וְגַם עָרִיו לֹא הָיוּ דְּבָקִים זֶז לָזוּ, רַק מִפְּזוּרוֹת בִּינוֹת גוֹרֵל יִהוּדָה. גַּם כֵּן לִוִּי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁמֹנֶה וָאַרְבָּעִים עִיר, וְהֵן מִפְּזוּרוֹת בִּינוֹת הַשְּׂבָטִים: תורה ח

הוא על דרך משל, שייכניע נפשו עד העפר שאין למשה הימנו. והנה אמת לו עד נאמן, והוא – דבקה לעפר נפשי: תחד. מלשון יחד, ועל דעת ר' משה הכהן המדקדק ז"ל שהנח הנעלם תחת אלף אחד, וכן אמר על לא תאשם. וטעם בְּסוֹדֶם, כמו בהוֹסֵדִים יחד עלי. אחר שפליהם הם חֲמִס, אל תבא נפשי בסודם: הִרְגוּ אִישׁ. שם המין. כמו שור וחמור. והרמוז על אנשי עיר שכם: שור. חומה. וכן צעדה עלי שור. וכבר בארתי בספר מאוננים, כי החולם והשורקית חלפו זה בזה, ועקרו. כמו סוסייהם תעקר. וזה אות כי עיר שכם גדולה היתה, כי היא מקפת

ארוור כי אפם עז. ואלה פרושים יקרים. בְּסוֹדֶם אֵל תבא נפשי. א"ר משה הכהן ז"ל כי כְּבוֹדִי. כמו ונפשי. ורבים בספר תהלות כמוהו. וזה פרש כי הטעם הוא כפול דִּרְךְ הַנְּבוּאוֹת. שאל אביו. מזה אקב. והנה בסודם, כמו בקהלם. ותבא, כמו תחד. ונפשי, כמו כְּבוֹדִי. ויאמר רבי יהודה בן בלעם הספרדי שטעה ר' משה, כי כבוד הנפש הוא הגוף, כמו עדי בצואר, בטעם המשביע בטוב עדי. וראיתו, וכבודי לעפר ישכן סלה. ואני אומר שר' יהודה טעה, כי הנה התוב אומר למען יזמרך כבוד. לכן שמח לפי ויגל כבודי אף בשרי, שהוא הגוף. וזה כבודי לעפר

(ח) יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איבך ישתחוו לך בני אביך:

ח יהודה את אחיך ידך בערף איבך
אחיך ידך תתקף על בעלי דבך ותבדירו
סנאך יהוץ מחורין קבל קדמך ויהוץ
מקדמין למשאל בשלמך בני אביו:

בימי דוד: (שמואל ב כב) "ואיבך, תתה לי ערף". בני
אביך • על שם שהיו מנשים הרבה, לא אמר: 'בני
אמך', כדרך שאמר יצחק.

כ"י יהודה אתה יודוך אחיך • לפי שהוכיח את
הראשונים בקנטורים, התחיל יהודה לסוג לאחוריו
(שלא יוכיחו על מעשה תמר), וקראו יצחק בדברי רצוי:
'יהודה, לא אתה כמותם' (ב"ר). ידך בערף איבך •

(ט) גור אריה יהודה מטרף בני עליה פרע רבין באריה וכלביא מי יקימנו:

ט שלטון יהי בשרויא ובסופא תרפא
מלפא מדבית יהודה ארי מדין קטלא ברי
נפשו סלקתא ינוח ישרי בתקוף באריא
ובליתא ולית מלכו דתועזעגה:

יוסף, חיה רעה אכלתהו, וזהו יהודה שנמשל
לאריה. בני עליה • סלקת את עצמך ואמרת:
"מה-בצע וגו'", וכן בהריגת תמר, שהודה: "צדקה
ממני", לפיכך. פרע רבין וגו' • בימי שלמה: (מלכים
א ה) "איש תחת גפנו וגו'".

כ"י גור אריה • על דוד נתנבא: בתחלה, 'גור':
(שמואל ב ה) "בהיות שאול מלך עלינו, אתה היית המוציא
והמביא את ישראל", ולבסוף, 'אריה', כשהמליכוהו
עליהם, וזהו שתרגם אונקלוס: 'שלטון יהי בשרויא',
בתחלתו. מטרף • ממה שחשדתיך ב"טרף טרף

(י) לא יסור שבט מיהודה ומחוק מביין רגליו עד כייבא שילה ולו יקהת עמים:

י לא יצדי עבד שלטן מדבית יהודה וספרא
מבני בנוהי עד עלמא עד דייתי משיחא
דדילה היא מלכותא וזהו ישתמעון
עממיא:

נו"ן של נוגף, ושל נושף, ואלף ש"ב אחותי
באזניכם" (איוב ג). "ושב אבחת-חרב" (יחזקאל כא) (והוא לשון
חרב ופרוש: 'אימת חרב', והוא לשון זין), (מלכים ב ד) "ואסוף שמן".
אף זה, "קהת עמים", אסיפת עמים, שנאמר: (ישעיה
יא) "אליו גוים ידרשו", ודומה לו: (משלי ל) "עין תלעג
לאב ותבז ליקהת אם", לקבוץ קמטים שבפניה מפני
זקנתה, ובגמרא: 'דיתבי ומקוהו אקהתא בשוקי
דנהדעא [דפומבדיתא]', במסכת יבמות (דף קי). ויכל
היה לומר: קהית עמים.

כ"י לא יסור שבט מיהודה • מדוד ואילך, אלו
ראשי גליות שבבבל, שרודים את העם בשבט,
שעממים על-פי המלכות (סנהדרין ה). ומחוק מביין
רגליו • תלמידים, אלו נשיאי ארץ ישראל. עד
כייבא שילה • מלך המשיח, שהמליכה שלו, וכן
תרגם אונקלוס. ומדרש אגדה: "שילו", שי לו,
שנאמר: (תהלים עו) "יובילו שי למורא". ולו יקהת
עמים • אסיפת העמים, שהיו"ד עקר היא ביסוד,
כמו: "יפעתך", ופעמים שנופלת ממנו, וכמה אותיות
משמשות בלשון זה, והם נקראים 'עקר נופל', כגון

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(י) לא יסור שבט מיהודה. לא יסור
שבט גדלה מיהודה עד שבא דוד
שהוא תחלת מלכות יהודה, וכן היה.
הלא תראה כי דגל יהודה נוסע
בראשונה. גם אמר השם, יהודה יעלה
תחלה: ופרוש מחזקן. סופר שחזק על
הספר: וטעם מבין רגליו. שכן דרך כל
סופר להיות יושב בין רגלי הקצין:
שילה. יש אומרים בדרך המתרגם

מטרף אחר, וזהו פשוטו. ואם נפרשנו
על דבר יוסף, היה ראוי שיהיה תחת
עליה העלית, כי עליה פעל עומד.
וזהו הפסוק הבא אחרינו לעד, והלא
תראה, ותעל אחד מגוריה: וטעם פרע
רבין באריה. שמנהג האריה אחר
שטרף, ישב על פרעיו וירבץ. ואלו
היה עובר כל מין חיות, לא יקום
מפניהם שיכרח: תורה י

ח יהודה אתה. כשמוך וכן יודוך
אחיך. וכאשר יראו כי ידך בערף
איבך ישתחוו לך בני אביך. כמו
למלך, וכן מצאנו: תורה ט
ט גור אריה. המשילו לגור אריה
הקטן, שהוא במין אריה כאשר יגדל.
ואין בו כ"ף הדמות, כמו ועיר פרא:
מטרף בני עליה. דמית לי בני לגור
אריה כאשר עליה מהטרף. והטעם

(יא) אֶסְרִי לִגְפֶן עֵירוֹ וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כִּבְסֵי בִינִי לְבָשׁוּ וּבְרִם-עֲנָבִים סוּתָו:

יא יסחר ישראל לקרתה עמא יבנון היכלה
יהון צדיקא סחור סחור לה ועבדי אורימא
באולפן עמה יהי ארגון טב לבושויה
כסותה מילא מילא צבע זהורי וצבעונין:

נטעתיך שורק". בני אתננו. יבנון היכלה, לשון:
"שער האיתון" בספר יחזקאל (ט), ועוד תרגמו בפנים
אחרים: "גפן", אלו צדיקים. "בני אתננו", עבדי
אורימא באולפן, על שם: "רוכבי אתונות צהורות".
"כבס ביני", יהא ארגון טב לבושויה, שצבעו דומה
ליין, וצבעונין הוא לשון "סותה", שהאשה לובשת
ומסיתה בהן את הזכר ליתן עינו בה. ואף רבותינו
פרשו בגמרא, לשון הסתת שכרות במסכת כתובות
(דף קיא): 'ועל חייך, שמא תאמר אינו מרוה? תלמוד-
לומר: "סותה".

יב סמקון טורוהי בכרמוהי וטופון נעוהי
בחמור יחורן בקעתה בעיבור ובעדרי ענא:

תרגומו: עינים, לשון הרים, שמשם צופים למרחוק.
ועוד תרגמו בפנים אחרים: לשון מעינות וקלות
היבדים: נעוהי, יקבים שלו, ולשון ארמי הוא
במסכת עבודה זרה (דף עז): 'נעוה ארתחו'. יחורן
בקעתה, תרגום: "שנים", לשון: שני הסלעים.

יג זבולן על ספר יממא ישרי והוא וכבש
מחוזין בספינן וטוב ימא ייכול ותחממה
יהי מטי על צידון:

יהיה מצוי תדיר על חוף אגיות, במקום הנמל שאגיות
מביאות שם פרקמטיא, שהיה זבולן עוסק

כ"א אֶסְרִי לִגְפֶן עֵירוֹ • נִתְנַבָּא עַל אֶרֶץ יְהוּדָה
שְׁתֵּהָא מוֹשְׁכַת יֵין כְּמַעֲנָן, אִישׁ יְהוּדָה יֵאָסֵר לִגְפֶן
עֵיר אֶחָד, וְיִטְעֲנֵנּוּ מִגְפֶן אַחַת וּמִשְׁוֹרֵק אֶחָד, בֶּן אֶתְנֹו
אֶחָד. שְׂרָקָה • זְמוּרָה אֶרְכָּה, קוֹרִירִי"א בִּלְעִ"ז.
כִּבְסֵי בִינִי • כָּל זֶה לְשׁוֹן רַבּוּי יֵין. סוּתָה • לְשׁוֹן מִין
בְּגָד הוּא, וְאֵין לוֹ דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא. אֶסְרִי • כְּמוֹ אוֹסֵר,
דְּגִמְתּוֹ: (תהלים קיג) "מְקִימִי מַעְפָּר דֵּל", (שם קכג) "הַיּוֹשְׁבֵי
בְּשָׂמִים", וְכֵן: "בְּנֵי אֶתְנֹו", כְּעִנְיָן זֶה. וְאוֹנְקְלוֹס
תִּרְגַּם בְּמִלָּה הַמְּשִׁיחַ: "גֶּפֶן", הֵם יִשְׂרָאֵל. "עֵירוֹ",
זוֹ יְרוּשָׁלַיִם. "שְׂרָקָה", אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל (דְּמִיָּה ב) וְ"אֶנְכִי

(יב) חֲכָלִילִי עֵינִים מִיֵּין וּלְבָן-שָׁנִים מַחְלָב:

כ"ב חֲכָלִילִי • לְשׁוֹן אֲדָם, כְּתִרְגוּמוֹ, וְכֵן: (משלי כג)
"לְמִי חֲכָלִילוֹת עֵינִים", שֶׁפֶן דֶּרֶךְ שׁוֹתֵי יֵין, עֵינֵיהֶם
מֵאֲדִימִין. מַחְלָב • מֵרֵב חֵלֶב, שֶׁיְהִי בְּאֶרְצוֹ מִרְעָה
טוֹב לְעֹדְרֵי צֹאן, וְכֵן פִּירוּשׁ הַמִּקְרָא: אֲדָם עֵינִים
יְהִי מֵרֵב יֵין, וּ"לְבָן-שָׁנִים" יְהִי מֵרֵב חֵלֶב. וּלְפִי

(יג) זְבוּלָן לְחוּף יָמִים יִשְׁכֵּן וְהוּא לְחוּף אֲגִיֹת וּיְרַכְתּוּ עַל-צִידוֹ:

כ"ג זְבוּלָן לְחוּף יָמִים • עַל חוּף יָמִים תִּהְיֶה אֶרְצוֹ.
חוּף • כְּתִרְגוּמוֹ: 'סַפֵּר', מִרְקָא בִּלְעִ"ז, (יבמות מח) וְהוּא

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

דֶּרֶךְ מִשְׁלַל, כְּמוֹ יִטְפוּ הַהָרִים
עָסִים: תוֹרָה יב
(יב) עַד שִׁיקְרָא חֲכָלִילִי עֵינִים. מֵרֵב
הַיֵּין שְׁהוּא שׁוּתָה, כִּי הַחֲכָלִילוֹת יִרְאֶה
בְּעֵין מִשְׁכְּרוֹת הַיֵּין. וְשִׁנֵּי לְבָנוֹת מֵרֵב
אֲכָלוּ חֵלֶב: וּלְבָן שָׁנִים. שֵׁם הַתֶּאֱרָ.
וְנִקְרָאוּ שָׁנִים, עַל שֵׁם מַעֲרֻכּוֹת שָׁנִים,
בְּעִבּוּר הַיּוֹתֵם שְׁתֵּי מַעֲרֻכּוֹת. וְאָמַר
הַגָּאֹן ז"ל חֲכָלִילִי עֵינִים יוֹתֵר מִהֵינִין.
וְכֵן אָמַר מַחְלָב. וְאַחֲרֵים אוֹמְרִים כִּי
לְבָן שָׁנִים שְׁלֵא יֵאָכֵל דְּבַר טָמֵא וְלֹא
יִתּוּר אַחֲרֵי עֵינָיו. וְזֶה דֶּרֶךְ דְּרִשׁ מִשְׁבָּשׁ:
וְהַזְכִּיר בַּתְּחִלָּה הַשְּׂבָכִים בְּאֶשׁ נוֹלֵדוֹ,
רַק הַקֳּדִים זְבוּלָן עַל יִשְׁשָׁכָר, בְּעִבּוּר
נָפַל נִחְלָתוֹ בֵּין זְבוּלָן וּבֵין דָּן: תוֹרָה יג
(יג) לְחוּף יָמִים. גַּם זֶה לְאוֹת כִּי זֹאת

לָחֶם עַד שִׁגְיַעַת עַת שִׁהְיוּ לוֹ שְׂדוֹת
וּבְרָמִים רַבּוֹת. וְכִמּוּהוּ, כִּי לֹא אֶעְזֹבָךְ
עַד אֲשֶׁר אִם עֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי
לָךְ, שִׁנְיִבְהוּ אֶל הָאָרֶץ: תוֹרָה יא
(יא) אֶסְרִי. הִי"ד נוֹסֵף, כְּמוֹ הַיּוֹשְׁבֵי
לְסוּסֵתִי: עֵירוֹ. כְּמוֹ עַל שְׁלֹשִׁים עֵרִים:
וְהִי"ד בְּנֵי אֶתְנֹו. נוֹסֵף. אוֹ יְהִי פִּירוּשׁוֹ
כִּי אֶסְרִי יִשְׁרַת עֲצָמוֹ וְאַחֲרֵי עֲמוֹ:
וְלִשְׂרָקָה. כְּפֹל. כִּי הוּא כְּגֶפֶן וְעֵיר
כְּאֶתְנֹו גַּם כֵּן: וּבְרִם עֲנָבִים סוּתָה. וְיֵשׁ
אוֹמֵר שְׁהוּא כְּמוֹ כְּסוּתוֹ וְהוּא חֶסֶר כ"ף.
וְהִנְכוֹן בְּעֵינֵי שְׁהוּא מִגְזֵרַת מִסְכָּה.
וְהִטְעַם שֶׁתִּרְכָּה תְּבוּאוֹת כְּרָמִיו עַד
שִׁסּוֹר עֵירוֹ לִגְפֶן, וְלֹא יְחוּשׁ אִם יֵאָכֵל
עֲנָבִים: וְתַחַת מִיָּם יְכַבֵּס בִּינִי לְבוּשׁוֹ.
וְדִמּוּהוּ לְדָם בְּעִבּוּר שִׁתְיָאֲדָם. וְזֶה עַל

אֶרְמִית. כְּטַעַם שְׁלוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁהוּא
מִגְזֵרַת וּבִשְׁלִיטָתָהּ. וְיֵשׁ מִי שְׁהוֹצִיאוֹ
מִלְשׁוֹן קְדִמוֹנִיּוֹ ז"ל שְׁלִיל. וְיֵשׁ מִי
שִׁפְרַשׁ אוֹתוֹ עַל עֵיר שִׁילָה. וּיְפַרֵּשׁ
יְבוֹא כְּמוֹ וּבָא הַשָּׁמֶשׁ. אוֹ עַד כִּי יְבוֹא
קֵץ שִׁילָה. כִּי כֵן כְּתוּב וְיִטַּשׁ מִשְׁכֵּן
שִׁילָה. וְאַחֲרֵי כֵן וּיְבַחֵר בְּדוֹד עֲבָדוֹ. גַּם
זֶה אֵינְנוּ רְחוֹק. אוֹ יְהִי שִׁילָה כְּמוֹ בְּנוֹ,
וְהוּא"א תַּחַת וְיִי, כְּמוֹ בְּתוּף אֲהֵלָה,
מִגְזֵרַת לֹא תִשְׁלַח אוֹתִי, שִׁפְרוּשׁוֹ לֹא
תוֹלִיד: וּמִלַּת יִקְנָתָה. כְּמוֹ לִיקְנָתָה אִם.
וְהִי"ד מִשְׁרַת לְעֵתִיד. וְטַעֲמוֹ, שִׁסּוֹרוֹ
גוֹיִם אֶל מִשְׁמַעְתּוֹ. וְכֵן הָיוּ עַמִּים רַבִּים
תַּחַת יְדֵי דָוִד וְשִׁלְמָה בְּנוֹ. וְאֵין טַעַם עַד
כִּי יְבֵא שִׁילָה שִׁסּוֹר הַשְּׂבָט מִמֶּנּוּ בְּבוֹא
שִׁילָה. רַק טַעֲמוֹ כְּמוֹ לֹא יִחְסֹר לְפָלוּגֵי

שיעור יומי ליום רביעי י"א טבת ושנים מקרא ואחד תרגום - מט - פרשת ויחי

בפרקמטיא ומציא מזון לשכט יששכר, (תחומא) והם עוסקים בתורה. הוא שאמר משה: (דברים לג) "שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך", זבולן יוצא

סופו, כמו: "וילךכתי המשכן".

יד יששכר עתיר בנכסין ואחסנתה בין תחומיא:

(יד) יששכר חמור גרם רבץ בין המשפתיים:

ואין לו לינה בבית, וכשהוא רוצה לניח, רובץ בין התחומין, בתחומי העירות שהולך שם פרקמטיא.

כ"י: יששכר חמור גרם. חמור בעל עצמות, סובל על תורה בחמור חזק שמטעינין אותו משא כבד. רבץ בין המשפתיים. בחמור המהלך ביום ובלילה,

טו ויחזא חולקא ארי טב וית ארעא ארי מעבדא פירין וכבש מחוזי עממיא וישיצי ית דגריהון ודאשפארון בהון זהון לה פלחין ומסקי מסין:

(טו) וירא מנחה פי טוב ואת הארץ פי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד:

סנהדראות העמיד, וכל אחיהם על-פיהם. ויט שכמו. השפיל שכמו, כמו "ויט שמים", "הטו אזנכם". ואונקלוס תרגם בפנים אחרים: "ויט שכמו לסבל", מלחמות ולכבש מחוזות, שהם יושבים על הספר ויהיה האויב כבוש תחתיו למס עבד.

כ"י: וירא מנחה פי טוב. ראה לחלקו ארץ מברכת וטובה להוציא פרות. ויט שכמו לסבל. על תורה. ויהי. לכל אחיו ישראל. למס עבד. לפסק להם הוראות של תורה וסדרי עבדיו, שנאמר: (דברי הימים א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, לדעת מה-יעשה ישראל, ראשיהם מאתים", מאתים ראשי

(טז) דין ידיו עמו כאחד שבטי ישראל:

טז מדבית דן יתפחר ויקום גברא כיומוהי יתפחר עמה ובשנהי נוחון כחדא שבטיא דישראל:

שמשון נבא נבואה זו. ועוד יש לפרש: "כאחד שבטי ישראל", כמיוחד שבשבטים, הוא דוד שבה מיהודה.

כ"י: דין ידיו עמו. ינקם נקמת עמו מפלשתיים, כמו: "פי ידיו ה' עמו". כאחד שבטי ישראל. כל ישראל יהיו כאחד עמו ואת כלם ידיו, ועל

(יז) יהידן נחש עליהם שפיפן עליהם הנשף עקבי-סוס ויפל רכבו אחר:

יז יהי גברא דיתפחר ויקום מדבית דן איתתה תתרגמי על עממיא ומחתה תתקף בפלשתיא כחיו חורמן ישרי על ארעא וכתתנא יקמון על שבילא וקטל גברי משרית פלשתיא פרשין עם רגלאין יעקר ססון ורתבין וימגר ויכביהון לאחורא:

הנשף עקבי-סוס. כך דרכו של נחש, ודמהו לנחש "הנשף עקבי סוס". ויפל רכבו אחר. שלא נגע

כ"י: שפיפן. הוא נחש, ואומר אני שקרוי בן על שם שהוא נושף, כמו: (בראשית ג) "ואתה תשופנו עקב".

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

לגוים שלא יבאו להלחם עליהם: תורה טז (טז) דין ידיו עמו. רמז שיהיה בעל דגל, כאחד בני הגבירות. והנה היה בקצין על כל עם מהשפחות: תורה יז (יז) ודמהו כרכ גבורתו לנחש גם יתכן להיות פרוש שפיפון מגזרת הוא ישופך ראש, וטעם כפול: תורה יח

לנה: תורה טו (טו) וירא מנוחה. כאשר ראה ארצו ומקום מנוחתו נעימים, נטה שכמו לסבל. כל משא, כאשר ישא החמור, ושב כעבד נותן מס, וזה הטעם על יששכר שלא היו גבורים, ולא ירצו לצאת למלחמה לעזב מקומם. וכן אמר משה ויששכר באהליך, והיו נותנים מס למלך ישראל שלא יצאו (או)

דרך נבואה. ופרוש לחוף, מחוז. והוא מגזרת חופף עליו כל היום, כי האניות לא תעמדנה במקום מגלה לרות: וירכתו על צידון. שגיגה ירכו על צידון: תורה יד (יד) חמור גרם. דמהו לחמור שיש לו עצם כבד. והנ' חמור סמוך על בן רובץ: בין המשפתיים. בין המערכות. ויתכן היותו מגזרת ה' תשפת שלום

לְנִשְׁכָּתוֹ, וְהוּא צָפְעוֹנִי, וְקָרוֹי חוֹרְמָן עַל שֵׁם שְׁעוֹשֶׂה
הַכָּל חָרָם. וְכַפְתָּנָא, כְּמוֹ פֶּתֶן, 'יְכַמּוֹן', יֶאֱרַב.

בו, וְדַגְמָתוֹ מְצִינוּ בְּשִׁמְשׁוֹן: (שופטים טז) "וַיִּלְפֹּת וְגו',
אֶת שְׁנֵי עַמּוּדֵי הַתֶּנֶף וְגו' וְשָׁעַל הַגַּג מִתּוֹ". וְאוֹנְקְלוֹס
תִּרְגָּם: 'כַּחֲסִי חוֹרְמָן', שֵׁם מִין נָחַשׁ שָׂאִין רְפוּאָה

יח לְפִרְקָנָהּ סְבִרִית יי:

(יח) לִישׁוּעָתָךְ קִיֵּיתִי יְהוָה:

כ"א לִישׁוּעָתָךְ קִיֵּיתִי ה' • נִתְנַבֵּא שִׁנְקָרוּ פִּלְשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, וְסוּפּוֹ לוֹמַר: (שם) "זְכַרְנִי נָא וְחַזְקֵנִי נָא אֲךָ
הַפַּעַם".

~ יום חמישי י"ב טבת ~

(יט) גֵּד גְּדוּד יִגְדְּנוּ וְהוּא יִגְדַּךְ עֵקֶב:

יט מִדְּבִית גֵּד מְשֻׁרֶת מְזִינִין בַּד יַעֲבִרוּן יָת
יִרְדְּנָא קָדָם אַחִיהוֹן לְקַרְבָּא וּבִנְקִסִּין סְגִיאִין
יְתוּבִין לְאַרְעָהוֹן:

יְעוֹדֵד, (ישעיה מט) "לְשׁוֹבֵב יַעֲקֹב אֱלִיו", (שם נח) "מְשׁוֹבֵב
נְתִיבוֹת". אֲךָ "יִגְדְּנוּ" הָאִמּוֹר כָּאן, אֵינוֹ לְשׁוֹן
שִׁפְעִילִיָּהּ אַחֲרֵים, אֲלָא כְּמוֹ יִגְדוּ הֵימָנוּ, כְּמוֹ: (ירמיה
י"ב) "בְּנֵי יִצְאוּנִי", יִצְאוּ מִמֶּנִּי. "גֵּד גְּדוּד יִגְדְּנוּ",
גְּדוּדִים יִגְדוּ הֵימָנוּ, שִׁיעֲבִרוּ הִירְדָן עִם אַחֲיָהֶם
לְמַלְחָמָה כָּל חֲלוּץ עַד שֶׁנִּכְבְּשָׁה הָאָרֶץ. וְהוּא יִגְדוּ
עֵקֶב • כָּל גְּדוּדָיו יֵשׁוּבוּ עַל עֵקֶבָם לְנַחֲלָתָם שְׁלֵקָחוּ
בְּעֵבֶר הִירְדָן, וְלֹא יִפְקֹד מֵהֶם אִישׁ. עֵקֶב • בְּדִרְכָם
וּבְמַסְלֹתָם שֶׁהָלָכוּ, יֵשׁוּבוּ, כְּמוֹ: (תהלים עז) "וְעֵקֶבֶתֶיךָ
לֹא נִוְדָעוּ", וְכֵן (שיר השירים א) "בְּעֵקֶבִי הֵצֵאנִי", בְּלִשׁוֹן
לַע"ז תִּרְצִיאֵם.

כ"א גֵּד גְּדוּד יִגְדְּנוּ • כָּלֵם לְשׁוֹן 'גְּדוּד' הֵם, וְכֵן
חֲבָרוּ מִנְּהֶם. וְאֵם תֹּאמַר: אֵין 'גְּדוּד' בְּלֹא ב' דְּלִתִּין,
יֵשׁ לוֹמַר 'גְּדוּד', שֵׁם דָּבָר, צָרִיךְ שְׁנֵי דְלִתִּין, שֶׁכֵּן
דָּרָךְ תִּבְחָה בַת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת לְהַכְפִּיל בְּסוּפָהּ, וְאֵין
סוּדָה אֲלָא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. וְכֵן אָמַר: (משלי כז) "כַּצִּפּוֹר
לְנוֹד", מְגִזְרֵת: (איוב ז) "וְשִׁבְעָתִי נְדוּדִים". (שופטים ה)
"שֵׁם נָפַל שְׂדוּד", מְגִזְרֵת: "יִשְׂדוּ צִהְרִים". אֲךָ 'יִגְדוּ',
'יִגְדְּנוּ' וְ'גְדוּד', מְגִזְרֵת אַחַת הֵם. וְכִשְׁהוּא מְדַבֵּר
בְּלִשׁוֹן 'יַפְעֵל' אֵינוֹ כְּפוּל, כְּמוֹ: יִגְדוּ, יְנוּד, יְרוּם,
יִשְׂדוּ, יֵשׁוּב. וְכִשְׁהוּא מִתְפַּעֵל, אוּ מִפְעִיל אַחֲרֵים,
הוּא כְּפוּל, כְּמוֹ: יִתְגַּדְּדוּ, יִתְנוּדוּ, יִתְרוּמְמוּ, יִתְבּוֹלְלוּ,
יִתְעוֹדְדוּ. וּבְלִשׁוֹן 'מִפְעִיל': (תהלים קמז) "יָתוּם וְאֶלְמָנָה

(כ) מֵאֲשֶׁר שְׁמָנָה לַחֲמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעַדְנֵי-מֶלֶךְ:

כ דֹּאשֶׁר טָבָא אַרְעָה וְהוּא מְרַבֵּיא בְּתַפְנוּקֵי
מֶלְכִין:

ג'ללו', כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ ב'מִנְחֹת' (דף פה): פַּעַם אַחַת
הֶצְרָכוֹ אֲנִשִּׁי לִוְדָקִיא לְשֶׁמֶן וְכו'.

כ"א מֵאֲשֶׁר שְׁמָנָה לַחֲמוֹ • מֵאֲכָל הַבָּא מִחֻלְקוֹ שֶׁל
אֲשֶׁר יֵהָא שְׁמֵן, שִׁיְהִיו יָתִים מְרַבִּים בְּחֻלְקוֹ וְהוּא
מוֹשֵׁף שְׁמֵן כְּמַעֲזֵן, וְכֵן בִּרְכוּ מִשָּׁה: "וְטָבֵל בְּשֶׁמֶן

אֵבֶן עֲזֵרָא עַל הַתּוֹרָה - מֵהַדוֹרֶת בְּלוּם, אֲבֵרִמוֹבִין

עַל אֲבוֹתֵינוּ: תּוֹרָה כ
(ב) מֵאֲשֶׁר. יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי הֵמָּן נִסְפָּה.
וְהַנֶּכֶן בְּעֵינֵי שְׁמֵאֲרִץ אֲשֶׁר יָבֵא לַחֵם
וְשֶׁמֶן. וְפֹה, לַחֵם לְשׁוֹן נִקְבָּה. וְכֵן בֵּית.
וּמִקוֹם. וְיֵד. וְאֵשׁ. וְעֵזֶן. וְרוּחַ. וְאָרֶץ.
וְאֶרֶץ. וְעֵם: וְטַעַם מַעַדְנֵי מֶלֶךְ. יָדוּעַ.
וְכֵן אָמַר מִשָּׁה, וְטָבֵל בְּשֶׁמֶן
רְגֵלָה: תּוֹרָה כֹּא

וְכֵן רְאוּי לְהִיּוֹת וְיֵאמַר לִישׁוּעָתָךְ קִיֵּיתִי
ה'. וְרַבִּי יִצְחָק אָמַר כְּאֲשֶׁר רָאָה הַנָּבִיא
בְּנוֹ דִן בְּדִמּוּת נָחַשׁ בְּדָרָךְ הַנְּבוּאָה, מִיַּד
פָּחַד יַעֲקֹב וְאָמַר הוֹשִׁיעֵנִי הַשֵּׁם: תּוֹרָה יט
(יט) גֵּד. הַתְּנַבֵּא שִׁיבָא עֲלֵיו גְּדוּד, וְהוּא
יִנְצָחֵנוּ בְּאַחֲרוֹנָה: 'יִגְדְּנוּ'. כְּמוֹ לָעֵם
יִגְדְּנוּ. גַּם יִגְדוּ מִפְעִילֵי הַכְּפֵל, וְהַשּׁוֹרֵק
תַּחַת חוֹלָם, כְּמוֹ יְרוֹן וְשִׁמְחָה. וְאַחֲרָיו
לֹא נִדְעָ הַיּוֹם כָּל הַתְּלָאוֹת הָעוֹבְרוֹת

(יח) וְטַעַם לִישׁוּעָתָךְ קִיֵּיתִי ה'. בְּעֵבֶר
שְׁהוּא נוֹשֵׁף עֵקֶבִי סוּס, יִפְחַד מְרוֹכֵב
הַסּוּס שְׁלֹא יִשׁוּף רֹאשׁוֹ בְּחֻרְבוֹ, עַל כֵּן
אָמַר הַנָּבִיא לִישׁוּעָתָךְ קִיֵּיתִי ה' וְהִכֵּי
לִנְכַּח דָּן. וּפְרוּשׁ קִיֵּיתִי הַשֵּׁם לְהִיּוֹת
יִשׁוּעָתָךְ. אוּ כֹּא שֵׁם תַּחַת שֵׁם הַפַּעֵל.
וְהַטַּעַם לְהוֹשִׁיעֶךָ. וְכֵן נִרְנָנָה בִּישׁוּעָתָךְ.
אִם הִכֵּי לִנְכַּח דָּוִד אוּ הַמְּשִׁיחַ בְּנוֹ.
וְיֵאמַר הַנָּגִיד כִּי תִקְסֵר מֶלֶת וְיֵאמַר.

~ נקודות משיחות קודש ~

תבוא על-ידי בחינת 'אשר' (פימי צאתך מארץ מצרים ארצנו נפלאות), היינו הפצת מעינות פנימיות התורה, ה'שמן' שבתורה, שהוא ענינו של אשר.

(לקוטי שיחות כו עמ' 316)

מאשר שמנה לחמו (מט, כ) מבאר ב'לקוטי לוי יצחק', שגאלת מצרים היתה על-ידי בחינת 'אשר', שהרי שרר בת אשר היתה למשה ה'יין יוסף קבור, ואז לקח את עצמות יוסף, ובני ישראל יצאו ממצרים, ובלי זה לא יכלו לצאת, שהרי השביע אותם יוסף על כך. ויש להוסיף, שאף הגאלה העתידה

כא נפתלי בארע טבא יתרימי עדבה ואחסנתה תהי מעבדא פירין יהון מודן ומברכין עליהון:

"בצמק שלח ברגליו". הנתן אמרי-שפר. על-ידם שרו דבורה וברק - שירה. ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב: כשערער עשו על המערה, במסכת סוטה (דף יא), ותרגומו: 'יתרימי עדביה', פל חבלו והוא יודה על חלקו אמרים נאים ושבת.

כב ברי דיסגי יוסף ברי דיתברך כגפן דנציב על עינא דמיא תרין שבטין ופקון מבנוהי יקבלון חולקא ואחסנתא:

מנשה, בנות צלפחד, שנטלו חלק בשני עברי הירדן. 'ברי דיסגי יוסף', "פרת", לשון פריה ורביה. ויש מדרשי אגדה בו המתישבים על הלשון: בשעה שבא עשו לקראת יעקב, בכלן קדמו האמהות ללכת לפני בניהם להשתחוות, וברחל כתיב: "נגש יוסף ורחל וישתחוו". אמר יוסף: 'רשע זה, עינו רמה, שמא יתן עיניו באמי', יצא לפניו ושרבב קומתו לכסותה, והוא שברכו אביו: "בן פרת", הגדלת עצמך, יוסף, "עלי-עין" של עשו, לפיכך זכית לגדלה. בנות צעדה עלי-שור. להסתכל כך בצאתך על מצרים. ועוד דרשוהו לענין שלא לשלט בורעו עין הרע, ואף כשברך מנשה ואפרים, ברכם פדגים, שאין עין הרע שולטת בהם.

(כא) נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי-שפר:

כ"י אילה שלחה. זו בקצת גינוסר, שהיא קלה לבשל פרותיה, כאילה זו שהיא קלה לרוץ, "אילה שלחה", אילה משלחת לרוץ. הנתן אמרי-שפר. כתרגומו. דבר אחר: על מלחמת סיסרא נתנבא: "ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי וגו'" והלכו שם בנריזות, וכן נאמר שם לשון שלוח

(כב) בן פרת יוסף בן פרת עלי-עין בנות עלי-שור:

כ"י בן פרת. בן חן, והוא לשון ארמי: אפרין נמטיה לרבי שמעון, בסוף 'בבא מציעא' (דף קיא). בן פרת עלי-עין. חנו נטוי על העין הרוצה אותו. בנות צעדה עלי-שור. בנות מצרים היו צועדות על החומה להסתכל בפיו, ובנות הרבה, "צעדה" כל אחת ואחת במקום שתוכל לקראתו משם (דבר אחר, בן צריך לומר, כי לפרוש ראשון הוא שור, חומה וקל-להבין). "עלי-שור", על ראיתו, כמו: (במדבר כד) "אשורנו ולא קרוב", ומדרשי אגדה יש רבים, וזה נוטה לישוב המקרא. פרת. ת"ו שבו הוא תקון הלשון, כמו: (קהלת א) "על-דברת בני האדם". שור. כמו לשור, דבר אחר: "עלי-שור", בשביל לשור. ותרגום של אונקלוס: "בנות צעדה עלי-שור", תרין שבטין ופקון מבנוהי וכו', וכתב "בנות" על שם בנות

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

תמיד. ועל הפרוש השני יהיה התי"ו תחת ה"א. כתי"ו ושבת לנשיא: וטעם בנות צעדה עלי שור. שיוסף היה כבן פרת, ועשה בנות. צעדה. כל אחת ואחת מהן על החומה. והטעם שגבהו מאד על החומות הבצורות: בנות צעדה. על דרך ובוכי מות: תורה כג

לך. ודקדוק פורת. פועלת, כי על שני דרכים ימצא הפעל. כמו אויביה גם אויבתי. וכן פורה ופורת. מלשון פריה. ויש מי שפרש אותה מלשון ותשלח פארות. והזכיר בן פורת פעמים, בדרך אנשי לשון הקדש. כי הנה אויביו ד' כי הנה אויביו. והטעם פעם אחר פעם

(כא) נפתלי אילה שלוחה. על דרך דורון. והמקבל הדורון נתן אמרי שפר. ויש אומר שאילה רמו לבורה. הנותן אמרי שפר, רמו לשירת ברק עמה. ואמר נפתלי בעבור נחלתו: תורה כב (כב) בן פורת יוסף. בן כמו סעיה. והוא לשון נקבה. וכן ועל בן אמצת

(כג) וַיִּמְרְרוּהוּ וַרְבוּ וַיִּשְׁטְמוּהוּ בַּעֲלֵי חֲצִים:

כג וַתִּמְרְרוּ יְתֵה וַנִּקְמֹהִי וְאַעֲקֹה לָהּ גְבְרִין
גְבְרִין בַּעֲלֵי פִלְגוּתָא:

"רמו מעט", שהוא לשון הורמו, אלא שלשון הורמו והושמו, על-ידי אחרים. ולשון שמו, רמו, רבו, מאליהם הוא, הם משוממים את עצמם, נתרוממו מעצמם, נעשו אנשי ריב. וכן: "דמו יושבי אי", כמו נדמו, וכן תרגם אונקלוס: 'נְקֻמָּהִי'. **בַּעֲלֵי חֲצִים** - שלשונם פחץ, ותרגומו: 'מרי פלגותא', לשון: "ותהי המתצה", אותן שהיו ראויים לחלק עמו נחלה.

נ"י וַיִּמְרְרוּהוּ וַרְבוּ • וַיִּמְרְרוּהוּ אָחִיו, וַיִּמְרְרוּהוּ פוֹטִיפַר וְאַשְׁתּוֹ לְאַסְרוֹ, לְשׁוֹן: "וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיִּיהֶם". וַרְבוּ • נַעֲשׂוּ לוֹ אָחִיו אֲנָשֵׁי רִיב, וְאֵין הַלְשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן פְּעִלוֹ, שְׁאֵם-בֶּן הִיָּה לוֹ לִינְקָד: וַרְבוּ, כְּמוֹ: "הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רְבוּ וְגו'", וְאֵף אִם לְשׁוֹן רְבִית חֲצִים הוּא, בֶּן הִיָּה לוֹ לִינְקָד. וְאֵינוֹ אֵלָּא לְשׁוֹן פְּעִלוֹ, כְּמוֹ: (יזמיה ב) "שְׁמוֹ שְׁמִים", שֶׁהוּא לְשׁוֹן הוֹשְׁמוֹ, וְכֵן

(כד) וַתֵּשֶׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ וַיַּפְּזוּ זְרַעִי יָדָיו מִיַּדִּי אֲבִיר
יַעֲקֹב מִשֵּׁם רַעָה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל:

כד וַתֵּשֶׁב בְּהוֹן נְבִיאֻתָהּ עַל דָּקִים אוֹרִיתָא
בְּסִתְרָא וְשׂוֹי בְּתִיקְפָא רוֹחֲצָנָה בְּכֵן יִתְרָמָא
דְּהַב עַל דְּרַעוּהִי וְאַחֲסִין מַלְכוּתָא וְתַקִּיף
דָּא הָוֵת לָהּ מִן קָדָם אֵל תַּקִּיפָא דִּיעֲקֹב דִּי
בְּמִימְרָה זֶן אֲבָהֶן וּבְנִין זֶרַעָא דִּישְׂרָאֵל:

ולא מלשון עברי שבמקרא, 'ושוי בתקפא רוחצנה', תרגום של 'באיתן קשתו', וכך לשון התרגום על העברי: ותשב נבואתו בשביל שאיתנו של הקדוש-ברוך-הוא היתה לו לקשת ולמבטח. 'בכן יתרמא דהב על דרעוהי', לכה: 'ויפזו זרעי ידיו', לשון פז. **אֶבֶן יִשְׂרָאֵל** - לשון נוטריקון: אב וכן, 'אבנה ובנין': יעקב ובניו.

נ"י וַתֵּשֶׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ • נְתִישְׁבָה בְּחֻזְקָא. קִשְׁתּוֹ חֻזְקוֹ. וַיַּפְּזוּ זְרַעִי יָדָיו • זֶה הִיא נְתִינַת טַבַּעַת עַל יָדוֹ, לְשׁוֹן: "נָהָב מִפְּזוֹ". זֹאת הִיָּתָה לוֹ מִיַּד הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁהוּא "אֲבִיר יַעֲקֹב", וּמִשֵּׁם עֲלֶה לְהִיּוֹת "רַעָה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל", עַקְרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְשׁוֹן אֶבֶן הָרֵאשִׁי, לְשׁוֹן מַלְכוּת. וְאֵינוֹקְלוֹס, אֵף הוּא כֵּן תִּרְגְּמוֹ: וַתֵּשֶׁב, וַתֵּשֶׁב בְּהוֹן נְבִיאֻתָהּ הַחֲלוּמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם 'עַל דָּקִים אוֹרִיתָא בְּסִתְרָא', תּוֹסֶפֶת הוּא,

(כה) מֵאֵל אֲבִידִי וַיַּעֲזֹרְךָ וְאֵת שְׂדֵי וַיְבַרְכֶּךָ בְּרֶכֶת
שְׂמַיִם מַעַל בְּרֶכֶת תְּהוֹם רִבְצַת תַּחַת בְּרֶכֶת שְׂדֵים
וָרְחִם:

כה מִמִּימַר אֵלֶּהָ דְּאֲבִידִי יְהִי בְּסַעֲדָךָ וְיֵת שְׂדֵי
וַיְבַרְכֶּנּוּ בְּרַכְּךָ דְּנַחֲתָן מִשְׁלָא דְשְׂמַיָא
מִלְעֵלָא בְּרַכְּךָ דְּגִגְדָן מִמַּעַמְמִי אֲרַעָא מְלֻרַע
בְּרַכְתָּא דְּאֲבִידִי וּדְאֲמִי:

הראויה להריון, והנקבות לא ישפלו את רחם שלהן, להפיל עבריהן. **שְׂדֵים** - "ירה יירה" מתרגמיני: 'אישתודאי ישתדי', אף "שדים" כאן, על שם שהזרע יורה פחץ.

נ"י מֵאֵל אֲבִידִי • הִיָּתָה לָךְ זֹאת, וְהוּא יַעֲזֹרְךָ. וְאֵת שְׂדֵי • וְעַם הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הִיָּה לָכֶּךָ, כְּשֶׁלֹּא שְׁמַעְתָּ לְדַבְרֵי אֲדוֹנֶיךָ, וְהוּא יְבַרְכֶּךָ. בְּרֶכֶת שְׂדֵים וָרְחִם • בְּרַכְתָּא דְּאֲבָא וּדְאֲמָא, כְּלוּמַר יִתְבַּרְכוּ הַמּוֹלִידִים וְהַיּוֹלְדוֹת, שְׂיִהְיוּ הַזְּכָרִים מְזֻרְעִים טָפָה

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

מאז, וכנה לא מצאנוהו בכל המקרא. גם אבן ישראל, שמת לבו והיה כאבן, ושב לרעות. והטעם לחיות במאכל וזאת דרך רחוקה: תורה כה
(כה) **מֵאֵל אֲבִידִי** • עַל דַּעֲתִי שֶׁהוּא דְּבִק עִם הַפְּסוּק שֶׁהוּא לְמַעַלָּה. וְהַטַּעַם זֶה הַכֹּחַ שֶׁהִיָּה בְּיָדְךָ, מֵאֵל אֲבִידִי הִיָּה, וְהוּא יַעֲזֹרְךָ. וּמִיָּם מֵאֵל מְשַׁרֵּת עֲצֻמוֹ וְאַחֵר עֲמוֹ. כְּמוֹ בָּאֵל שְׂדֵי וְשְׂמִי ה'. וְהִנֵּה הַטַּעַם כְּפוּל, וּמֵאֵת שְׂדֵי וְהוּא יְבַרְךָ

מְפָרְשִׁים אוֹתוֹ מִפּוֹ, וְאֵין טַעַם לוֹ: וְהַטַּעַם, שֶׁשְׁטֻמּוּהוּ בַּעֲלֵי חֲצִים וְהַתְחַבְּרוּ לִשְׁפָף מִרְתּוֹ, וְקִשְׁתּוֹ הִיָּתָה חֻזְקָה וּפְחָדוֹ מִמֶּנּוּ, וְלֹא יָכֹלוּ כִּי הָיוּ יָדָיו חֻזְקִים: **מִיַּדִּי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם** • רְמוֹ אֲבִיר יַעֲקֹב שֶׁהוּא הַשֵּׁם מֵאוֹתוֹ הַכֹּחַ כּוֹל וְהִיָּה רֹעָה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הִיָּה וַיְכַלֵּל יוֹסֵף. וְטַעַם **אֲבִיר יַעֲקֹב** • שֶׁהוּא יָדַע אֲהַבְתּוֹ אֶת יוֹסֵף: וְטַעַם **אֶבֶן** • כַּעֲצֵם הַדָּבָר. וְיֵשׁ אוֹמֵר כִּי מִשֵּׁם כְּמוֹ

(כג) וַיִּמְרְרוּהוּ וַרְבוּ • אָמַר הַנָּגִיד שְׁפִירוֹשׁ, שְׁמוֹ מִרְתּוֹ כְּמוֹ מִסְרָה. וְאַחֵר כִּי יוֹרוּ בַּעֲלֵי חֲצִים. וְכִכָּה הַשְׁמִיעוּ אֵל כָּבֵל רַבִּים: וּבְטַעַם וַיִּמְרְרוּהוּ יִטְבוּ עֲלָיו רַבִּים. בְּסוּף וְשִׁפְף לְאֶרֶץ מִרְתּוֹ: וַיִּשְׁטְמוּהוּ • מְקַדֵּם קָדָם וַיִּמְרְרוּהוּ. כְּאֵלּוֹ אָמַר וַיְבַר שְׁטֻמּוּהוּ, וְזֶה רְמוֹ עַל אָחִיו שְׁמִימְרוּהוּ: תורה כד
(כד) וַתֵּשֶׁב בְּאִיתָן • בְּמִקּוֹם אֵיתָן קִשְׁתּוֹ: וַיַּפְּזוּ • וַיִּתְחַזְקוּ, וְהַקְּרוֹב אֵלֵי מִפְּזוֹ. וְיֵשׁ

(כו) בְּרִכַּת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל-בְּרִכַּת הוֹרֵי עַד-תַּאֲוֹת גִּבְעַת עוֹלָם תִּהְיֶינָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נְזִיר אַחִיו:

כו בְּרִכַּתָּא דְאַבְרָהָם יתְּסַפֵּן עַל בְּרִכַּתָּא דִּילִי בְּרִיכוּ אַבְרָהָם דְחִמִּידוּ לֵהּ בְּרִכַּתָּא דְמִן עֲלָמָא דְהוֹנֵן כָּל אַלְפִין לְרִישָׁא דִּיוֹסֵף וּלְגַבְרָא פְּרִישָׁא דְאַחִוָּהִי:

הַרְיוֹן, שֶׁהוֹרֵנִי בְּמַעֲצֵי אָמִי, כְּמוֹ (וי"ב ג) "הֲרָה גָּבֵר".
 עַד-תַּאֲוֹת. עַד קְצוֹת, כְּמוֹ: (במדבר לד) "וְהַתַּאֲוִיִּתִּים לָכֶם לְגִבּוֹל קִדְמָה", (שם ח) "תַּתְּאוּ לְבָא חֲמַת".
 תִּהְיֶינָה. כָּלֵם לְרֹאשׁ יוֹסֵף. נְזִיר אַחִיו. פְּרִישָׁא דְאַחִוָּהִי, שֶׁנִּכְבֵּל מֵאַחִיו, כְּמוֹ: "וַיִּנָּזְרוּ מִקֶּדֶשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", "נָזְרוּ אַחֲרָיו". וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: "וְתִשָּׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ", עַל כְּבִישַׁת יִצְרוֹ בְּאֵשֶׁת אֲדוֹנָיו, וְקוֹרְאוֹ 'קִשְׁת', עַל שֵׁם שֶׁהִזְרַע יוֹרָה כְּחֵץ. "וַיִּפְּזוּ זְרוּעֵי יָדָיו". כְּמוֹ: וַיִּפְּזוּ, שֶׁצָּא הִזְרַע מִבֶּין אֲצְבָעוֹת יָדָיו. מִיָּדֵי אָבִיר יַעֲקֹב. שֶׁנִּרְאָתָהּ לוֹ דְמוּת דִּיקוֹנָה שֶׁל אָבִיו וְכוּ', כְּדֹאֲתָא בְּסוּטָה' (דף לז). וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגֵּם "תַּאֲוֹת עוֹלָם", לְשׁוֹן תַּאֲוָה וְחִמְדָּה, ו"גִּבְעוֹת", לְשׁוֹן: "מִצְקֵי אֶרֶץ", וְהֵם הַבְּרִכּוֹת שֶׁחֲמֻדָתָן אִמּוֹ וְהִזְקִיקָתוֹ לְקַבְּלָם.

כ"י בְּרִכַּת אָבִיךָ גָּבְרוּ וְגו'. הַבְּרִכּוֹת שֶׁבְּרַכֵּי הַקִּדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, גָּבְרוּ וְהִלְכוּ עַל הַבְּרִכּוֹת שֶׁבְּרַךְ אֶת הוֹרֵי. עַד-תַּאֲוֹת גִּבְעַת עוֹלָם. לְפִי שֶׁהַבְּרִכּוֹת שֶׁלִּי גָּבְרוּ עַד סוֹף גְּבוּלֵי גִבְעוֹת עוֹלָם, שֶׁנֶּתַן לִי בְּרִכָּה פְּרוּצָה בְּלִי מִצְרִים, מִגִּעַת עַד אֶרְבַּע קְצוֹת הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפִרְצָתָ יָמָה וְקִדְמָה וְגו'" מִה שֶׁלֹּא אָמַר לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ וּלְיִצְחָק. לְאַבְרָהָם אָמַר לוֹ: "שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה וְגו'" כִּי אֶת כָּל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנָּה, וְלֹא הִרְאֵהוּ אֶלָּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדֵּי. לְיִצְחָק אָמַר לוֹ: "כִּי-לֶךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתֵּן אֶת-כָּל-הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהַקִּימָתִי אֶת-הַשְּׂבוּעָה וְגו'", זֶהוּ שֶׁאָמַר יִשְׁעִיָּה: (ישעיה נח) "וְהִזְכַּלְתִּיךָ נִחְלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ", וְלֹא אָמַר: עֲחַלַת אֲבְרָהָם. תַּאֲוֹת. אֲשֶׁמוּל"ץ, כֶּף חֲבָרוֹ מִנְחָם בֶּן סְרוּק. הוֹרֵי. לְשׁוֹן

~ יום שישי י"ג טבת ~

(כו) בְּנִימִין זָאֵב יִטְרֹף בִּבְקָר יֹאכֵל עֵד וְלַעֲרֵב יִחְלַק שָׁלָל:

כו בְּנִימִין בְּאַרְעָה תִּשְׁרִי שְׁכֵנְתָא וּבִאֲחֻסְתָּהּ יִתְבְּנִי מִקֶּדֶשׁא בְּצִפְרָא וּבְפִנְיָ יְהוֹן מְקַרְבִּין כְּהִנְיָא קֶרְבָּנָא וּבְעֵדוֹן רַמְשָׁא יְהוֹן מְפִלְגִין מוֹתֵר חוּלְקָהוֹן מִשְׁאַר קִדְשִׁיא:

שָׂאוּל הוּא אוֹמֵר, שֶׁעַמֵּד בְּתַחֲלַת בִּקְרָן (סְפָרִים אַחֲרִים):
 בְּרִיחִין וְזִרְיָחִתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְלַעֲרֵב יִחְלַק שָׁלָל.
 אַף מִשְׁתַּשְׁקַע שֶׁמֶשֶׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל-יָדֵי נְבוּכַדְנֶצַּר, שֶׁיִּגְלֵם לְכָבֵל. יִחְלַק שָׁלָל. מְרַדְכִי וְאַסְתֵּר שֶׁהֵם מִבְּנֵימִין יִחְלְקוּ אֶת שָׁלַל הָמָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה בֵּית הָמָן נִתְּתִי לְאַסְתֵּר", וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגֵּם עַל שָׁלַל הַכֹּהֲנִים כְּקֶדֶשׁ הַמִּקְדָּשׁ.

כ"י בְּנִימִין זָאֵב יִטְרֹף. זָאֵב הוּא אֲשֶׁר יִטְרֹף, נִבָּא עַל שִׁיחֵיו עֲתִידִין לִהְיוֹת חֲטָפִינִין: (שופטים כא) "וַיִּחְטְפוּם לָכֶם אִישׁ אִשְׁתּוֹ", בְּפִלְגֶשׁ בְּגִבְעָה. וְנִבָּא עַל שָׂאוּל שִׁיחֵיהָ נּוֹצֵחַ בְּאוֹיְבָיו סָבִיב, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א יד) "וְשָׂאוּל לָכֵד הַמְּלוּכָה וַיִּלְחֶם בְּמוֹאָב, וּבְכַדּוּם וְגו'", וּבְכָל אֲשֶׁר יִפְנֶה יִרְשִׁיעַ. בִּבְקָר יֹאכֵל עֵד. לְשׁוֹן בְּנֵה וְשָׁלַל, הַמְתַּרְגֵּם 'עֲדָאָה', וְעוֹד יֵשׁ לוֹ דוּמָה בְּלִשׁוֹן עֵבְרִית: (ישעיה לג) "אֲזַ חֲלַק עַד-שָׁלָל", וְעַל

אֵבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

תַּאֲוֹת. מְגוּרַת וְהַתַּאֲוִיִּתִּים. וְהַשֵּׁעַם שֶׁתִּגְבְּהֶנָּה הַבְּרִכּוֹת: נְזִיר אַחִיו. מְגוּרַת נֵזֶר. וְהוּא סְמוּךְ, כְּמוֹ נְדִיב לֵב: תוֹרָה כו (כו) בְּנִימִין. דְּמִהוּ לְזָאֵב כִּי גְבוּרָה הִיָּה. וְהָאוֹת אֲנָשִׁי הַגִּבְעָה: עֵד. תַּרְגוּם שָׁלָל. וְכֵן אֲזַ חֲלַק עַד שָׁלָל. לְיוֹם קוֹמִי לְעֵד. בְּגֵד עֵדִים: וְלַעֲרֵב יִחְלַק הַטֶּרֶף שֶׁשָּׁלַל, לְכִנְיֹ. וְיִשְׁוּעָה אָמַר כִּי זֶה רָמּוֹ לְשָׂאוּל

מִתַּחַת לְאֶרֶץ: בְּרִכּוֹת שְׂדִים וְרָחִם. דְּמִהַ הַשְּׂדִים לְשָׂמִים, וְהַרְחֵם לְתוֹהוֹם, וְהַשֵּׁעַם שֶׁיִּרְבּוּ בְּנֵי. וְהַפֶּךְ זֶה, רָחִם מִשְׁפִּיל וְשְׂדִים צוֹמְקִים: תוֹרָה כו (כו) בְּרִכּוֹת אָבִיךָ. אֵלֶּה הַבְּרִכּוֹת שֶׁבְּרִכְתֶּיךָ עֲצוּמִים הֵם, וְיִתְחַבְּרוּ עִם בְּרִכּוֹת הוֹרֵי שֶׁבְּרַכּוּנִי. וְהוֹרֵי. כְּמוֹ יוֹלָדִי. וְכֵן וְתִהְיֶה אֶת מְרִים, הוֹרָה גָּבֵר:

אוֹתָהּ. וְהִגְאוּן פֶּרֶשׁ אֲשָׁאֵל מֵאֵל אָבִיךָ. וְיִתְכּוֹן הִיּוֹת בְּרִכַּת שְׂמִים דְּבַק עִם מֵאֵל אָבִיךָ. וְהַשֵּׁעַם יִתְבַּרֵּר בְּמִלַּת תִּהְיֶינָה. בְּרִכּוֹת תוֹהוֹם. כְּאֲשֶׁר אָמַר מֹשֶׁה וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ. גַּם תוֹהוֹם לְשׁוֹן נִקְבָּה. וְכֵן תוֹהוֹם רְמִמָתָהוּ. וְכֵן טַעְמוֹ, שֶׁיִּרְדּוּ גִשְׁמִים מִמַּעַל בְּאֶרְצוֹ וְיִרְבּוּ הַמַּעֲנִנּוֹת וְהַנִּחְלִים מִהַתוֹהוֹם שֶׁהִיא רוֹכֶצֶת

(כח) כֹּל־אֱלֹהִים שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִים עָשָׂר וְזֹאת
אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ
בְּבִרְכָתוֹ בֵּרֶךְ אֹתָם:

כ"ח. וְזֹאת אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם.
וְהָלֹא יֵשׁ מֵהֶם שְׁלֹא בִרְכָם, אֲלֵא קִנְטְרִין? אֲלֵא כֵּן
פִּירוּשׁוֹ: "וְזֹאת אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם", מִה שֶׁנֶּאֱמַר
בְּעִנְיָן. יָכֹל שְׁלֹא בֵרֶךְ לְרֵאשִׁיכָן, שְׁמַעוֹן וְלֹוִי?
תִּלְמוּד־לֹמֶר: "וַיְבָרֶךְ אוֹתָם", כֻּלָּם בְּמִשְׁמַע. אִישׁ
אֲשֶׁר בְּבִרְכָתוֹ. בִּרְכָה הַעֲתִידָה לָבֹא עַל כָּל אֶחָד

(כט) וַיֵּצֵאוּ אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי נֹאסֶף אֶל־עַמִּי
קִבְּרוּ אוֹתִי אֶל־אֲבֹתִי אֶל־הַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה
עֶפְרַיִם הַחֲתִי:

כ"ט. נֹאסֶף אֶל־עַמִּי. עַל שֵׁם שְׁמִכְנִיסִין הַנִּפְשֹׁת
אֶל מְקוֹם גְּנִיזָתָן, שֵׁשׁ 'אֶסִּיפָה' בְּלִשׁוֹן עִבְרִי שֶׁהִיא
לִשׁוֹן הַכְּנָסָה, כְּגוֹן: (שׁוּפְטִים יט) "וַאֲיֵן אִישׁ מֵאֶסֶף אוֹתָם
הַבֵּיתָה", (דְּבָרִים כב) "וַאֲסַפְתוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ", (ויקרא כג)

(ל) בַּמַּעֲרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה הַמְּכַפֶּלֶה אֲשֶׁר־עַל־פְּנֵי
מִמְרָא בְּאַרְץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה אֲבִרְהָם אֶת־הַשָּׂדֶה
מֵאֵת עֶפְרַיִם הַחֲתִי לְאַחֲזֹת־קָבֶר:

(לא) שָׁמָּה קִבְּרוּ אֶת־אֲבִרְהָם וְאֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה
קִבְּרוּ אֶת־יִצְחָק וְאֵת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה קִבְּרֹתִי
אֶת־לָאָה:

(לב) מִקְנֵה הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי־חֵת:

(לג) וַיְכַל יַעֲקֹב לַצֹּת אֶת־בָּנָיו וַיֹּאסֶף רְגֵלְיוֹ אֶל־
הַמַּטָּה וַיָּגֹעַ וַיֹּאסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ:

כ"ג. וַיֹּאסֶף רְגֵלְיוֹ. הַכְּנִיס רְגֵלְיוֹ. וַיָּגֹעַ וַיֹּאסֶף. וּמִיָּתָהּ לֹא נֶאֱמָרָה בּוֹ, וַאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָּה:
יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מָת (תענית ה).

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שֶׁנֶּצַח אֶת עַמְלֵק. וְטַעַם בְּבִקְרִי. בְּתַחֲלֵל
הַמַּלְכוּת. וְלַעֲרֹב. בְּגִלּוֹתָם, עַל דְּבַר
מִרְדְּכִי. וְהָיוּ דִרְךְ דִּרְשׁ. וְדַעַת הַמֶּתְרָגֵם
אֲרַמִּית, יְדוּעַ: תּוֹרָה כח
(כח) אִישׁ אֲשֶׁר בְּבִרְכָתוֹ. בְּאִשְׁרֵי בָּאָה

(לג) וַיֹּאסֶף רְגֵלְיוֹ אֶל הַמַּטָּה. כִּי
בְּתַחֲלֵל יָשַׁב עַל הַמַּטָּה, וְרְגֵלְיוֹ תְלוּיֹת
כְּמִנְהַג אֶרֶץ אֲדוֹם הַיּוֹם. וְלֹא כֵן מִשּׁוֹת
הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים: תּוֹרָה א

לְכָל אֶחָד מִהַבְּרָכוֹת, כֵּן בֵּרֶךְ אוֹתָם.
כְּטַעַם אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלוּמוֹ: תּוֹרָה כט
(כט) וַיֵּצֵאוּ אוֹתָם. שֶׁיָּלְכוּ כֻּלָּם עִם יוֹסֵף
לְקַבְּרוֹ: תּוֹרָה ל

ג (א) וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל-פְּנֵי אָבִיו וַיִּבְכֶּה עָלָיו וַיִּשְׁקֵלֹ: א וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל אָפִי אָבוּהִי וּבָכָא עָלָוּהִי וַיִּשְׁקֵל לָהּ:

ב (ב) וַיֵּצֵאוּ יוֹסֵף אֶת-עֲבָדָיו אֶת-הָרֶפְאִים לַחֲנֹט אֶת-אָבִיו וַיַּחֲנֹטוּ הָרֶפְאִים אֶת-יִשְׂרָאֵל: ב וּפְקִידֵי יוֹסֵף יָת עֲבָדוּהִי יָת אֶסְוֹתָא לַמְּחַנֵּט יָת אָבוּהִי וְחַנְטוּ אֶסְוֹתָא יָת יִשְׂרָאֵל:

כ"ט - לַחֲנֹט אֶת-אָבִיו • עֲנִין מְרַקַּחַת בְּשָׂמִים הוּא.

ג (ג) וַיִּמְלְאוּ-לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי בֵן יִמְלָאוּ יְמֵי הַחַנְטִים וַיִּבְכּוּ אֹתוֹ מִצָּרִים שְׂבָעִים יוֹם: ג וּשְׁלִימוּ לָהּ אַרְבָּעִין יוֹמִין אָרִי כֵּן שְׁלִימוּ יוֹמֵי חַנְטִיָּא וּבְכּוּ יָתָה מַצְרָאִי שְׂבָעִין יוֹמִין:

כ"ט - וַיִּמְלְאוּ-לוֹ • הִשְׁלִימוּ לוֹ יְמֵי חַנְטִיתוֹ, עַד שֶׁמְלָאוּ לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם. וַיִּבְכּוּ אֹתוֹ יְגוּ • אַרְבָּעִים לַחֲנִיטָה וּשְׁלִשִׁים לְבִכְיָהּ, לְפִי שְׂבָאָה לָהֶם בְּרָכָה לְרַגְלוֹ, שֶׁפָּלָה הָרָעָב וְהָיוּ מִי גִילּוּס מִתְבָּרְכִין.

ד (ד) וַיַּעֲבְרוּ יְמֵי בְכִיתוֹ וַיְדַבֵּר יוֹסֵף אֶל-בְּרִית פְּרָעָה לֵאמֹר אִם-נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיכֶם דְּבְרוּ-נָא בְּאָזְנֵי פְרָעָה לֵאמֹר: ד וַיַּעֲבְרוּ יוֹמֵי בְכִיתָהּ וּמַלִּיל יוֹסֵף עִם בֵּית פְּרָעָה לְמִימָר אִם כָּעַן אֶשְׁבַּחִית וְחַמִּין בְּעֵינֵינוּן מַלִּילוּ כָּעַן קְדָם פְּרָעָה לְמִימָר:

ה (ה) אָבִי הִשְׁפִּיעֵנִי לֵאמֹר הִנֵּה אֲנִי מֵת בְּקִבְרִי אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי בָאָרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי וְעַתָּה אֵעֱלֶה-נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת-אָבִי וְאֲשׁוּבָה: ה אָבָא קָיִים עָלֵי לְמִימָר הָא אֲנָא מָאִית בְּקִבְרֵי דְאַתְקִנִּית לִי בְּאַרְעָא דְכְּנַעַן תִּמָּן תִּקְבְּרֵנִי וּיְכַעַן אֶסַּק כָּעַן וְאֶקְבֵּר יָת אָבָא וְאֵיתוּב:

כ"ט - אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי • כַּפְּשׁוּטוֹ, כְּמוֹ: (שְׁמוֹת כ"א) "כִּי-יָבֶרֶה אִישׁ". וּמִדְּרָשׁוֹ עוֹד מִתְּיָשֵׁב עַל הַלְשׁוֹן, כְּמוֹ: "אֲשֶׁר קִנִּיתִי", (ד"ה כ"ו) אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: בְּשִׁהֲלַכְתִּי לְכַרְכֵּי הַיָּם, הָיוּ קוֹרִין לְמִכְרָהּ, בִּירָה.

ו (ו) וַיֹּאמֶר פְּרָעָה עֲלֶה וְקַבֵּר אֶת-אָבִיךָ בְּאֶשֶׁר הִשְׁפִּיעָךְ: ו וַאֲמַר פְּרָעָה סָק וְקַבֹּר יָת אָבוּךָ כְּמָא דְקָיִים עָלֶיךָ:

כ"ט - בְּאֶשֶׁר הִשְׁפִּיעָךְ • וְאִם לֹא בְּשִׁבִּיל הַשְּׂבוּעָה, לֹא הָיִיתִי מִנִּיחָךְ, אָבִל גֵּרָא לּוֹמֵר: 'עֲבֹר עַל הַשְּׂבוּעָה! שְׁלֹא יֵאמֶר: אִם כֵּן, אֶעֱבֹר עַל הַשְּׂבוּעָה

ז (ז) וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ כָּל-עֲבָדָיו פְּרָעָה זָקְנֵי בֵיתוֹ וְכָל זָקְנֵי אֶרֶץ-מִצְרָיִם: ז וּשְׁלִיק יוֹסֵף לְמַקְבֵּר יָת אָבוּהִי וּשְׁלִיקוּ עִמָּה כָּל עֲבָדֵי פְרָעָה סָבִי בֵיתָהּ וְכָל סָבִי אֶרְעָא דְמִצְרַיִם:

ח (ח) וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וְכָל אָבִיו רַק טַפָּם וְצִאֲנָם וּבְקָרָם עֲזוּבוֹ בָּאָרֶץ גִּשְׁן: ח וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וְכָל אָבוּהִי וְכָל אָבוּהִי וּשְׁלִיקוּ וּשְׁלִיקוּ וְעִנְהוֹן וְתוֹרִיהוֹן שְׂבָקוּ בְּאַרְעָא דְגִשְׁן:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ב (ב) וַיַּחֲנֹטוּ בְּדָמוֹת אֲבָק. וַיִּתְּכּוּן רַק עַל דֶּרֶךְ רְחוּקָה מֵעֵט לְהִיּוֹת כְּמוֹהָ, הַתְּאֵנָה חֲנֻטָה פְּגִיָּה: תוֹרָה ג (ג) אֲשֶׁר פָּרִיתִי. חֲפֻרָתִי, כְּמוֹ כִּי יָבֶרֶה אִישׁ: תוֹרָה ו (ו) וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ כָּל עֲבָדֵי פְרָעָה. כָּל

ט וסליקו עמה אף רתבין אף פֿרשין וְהָיָה
מְשִׁירֵתָא סְגִיָּאָה לְחֵדָּא:

(ט) וַיַּעַל עִמּוֹ גַם־רֶכֶב גַּם־פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחְנֶה כָּבֵד
מְאֹד:

י וַתָּבוֹאוּ עִד־גִּרְנֵן הָאֲטֹד אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ
דִּירְדְּנָא וּסְפְדוּ תַּמָּן מִסְפַּד רַב וּמִקִּיף לְחֵדָּא
וְעַבְד לְאַבוּהִי אָבְלָא שְׁבַעַא יוֹמִין:

(י) וַיָּבֹאוּ עִד־גִּרְנֵן הָאֲטֹד אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ
שָׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אָבְל
שְׁבַעַת יָמִים:

בְּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, עָמְדוּ כָּלֵן וְתָלוּ בוֹ כְּתוּרֵיהֶם,
וְהִקִּיפוּהוּ כְּתָרִים בְּגִרְנֵן הַמִּקֵּף סִיג שֶׁל קוֹצִים.

כ"י - גִּרְנֵן הָאֲטֹד - מִקֵּף אֲטֹדִין הָיָה. וְרַבּוּתֵינוּ דָּרְשׁוּ:
(סוּטָה יג) עַל שֵׁם הַמֶּאֲרַע, שֶׁבָּאוּ כָּל מַלְכֵי כְּנָעַן וּנְשֵׂאֵי
יִשְׁמַעֵאל לְמַלְחָמָה, וְכִיּוֹן שָׂרְאוּ כְּתוֹד שֶׁל יוֹסֵף תָּלוּי

יא וַחֲזָא יְתֵב אַרְעָא כְּנַעְנָאָה יֵת אָבְלָא בְּבֵית
אֲדָרֵי דְאֲטֹד וְאַמְרוּ אָבְל תְּקִיף דִּין לְמַצְרָאִי
עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אָבְל מִצְרִים דִּי בְּעֶבֶר
דִּירְדְּנָא:

(יא) וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת־הָאָבְל בְּגִרְנֵן
הָאֲטֹד וַיֹּאמְרוּ אֲבֹל־כָּבֵד זֶה לְמִצְרִים עַל־כֵּן קָרָא
שְׁמָהּ אָבְל מִצְרִים אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן:

יב וַיַּעֲבֹדוּ בְּנוֹהֵי לֵה כֵּן כְּמָא דִּי פִקְדָּנִין:

(יב) וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוּם:

כ"י - כַּאֲשֶׁר צִוּם - מַהוּ אֲשֶׁר צִוּם?

יג וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּמַעְרַת
שְׂדֵה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר קָנָה אֲבִרְהָם אֶת־הַשְּׂדֵה
לְאַחֲזֵת־קֶבֶר מֵאֵת עֶפְרָן הַחֹתִי עַל־פְּנֵי מִמְרָא:

(יג) וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּמַעְרַת
שְׂדֵה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר קָנָה אֲבִרְהָם אֶת־הַשְּׂדֵה
לְאַחֲזֵת־קֶבֶר מֵאֵת עֶפְרָן הַחֹתִי עַל־פְּנֵי מִמְרָא:

מַחְנֶה שֶׁל דְּגָלִים נִקְבְּעוּ כָּאֵן. לֹא־לֵא יִשָּׂא, שֶׁהוּא
עֲתִיד לִשְׂאֹת אֶת הָאָרוֹן, וַיִּוָּסֵף לֵא יִשָּׂא, שֶׁהוּא מְלֻךְ,
מְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם יִהְיוּ תַּחְתֵּיהֶם. וְזֶהוּ: "אִישׁ עַל־דְּגָלוֹ
בָּאֵת", בָּאוֹת שֶׁמֶסֶר לָהֶם אֲבִיהֶם לִישָׂא מִטָּהוּ.

כ"י - וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנֵי - וְלֹא בְּנֵי בְּנֵי, שֶׁכָּף צִוּם:
'אֵל יִשָּׂא מִטָּה לֹא אִישׁ מִצְרִי וְלֹא אֶחָד מִבְּנֵיכֶם,
שֶׁהֵם מִבְּנוֹת כְּנַעַן, אֶלָּא אֹתָם', (כ"י) וְקָבַע לָהֶם מְקוֹם:
שְׂלֵשָׁה לְמִזְרַח וְכֵן לְאַרְבַּע רוּחוֹת, וְכִסְדָּרֵן לְמַסַּע

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁעַבּוֹד מִצְרִים בְּמִיתַת יַעֲקֹב

הַסִּפְרָה בְּנֵה:

בְּמִיתַתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִתְחִיל הַשְּׁעַבּוֹד בְּמִצְרַיִם, כְּפִי שֶׁרָשִׁי כּוֹתֵב
בְּתַחֲלֵל הַפָּרָשָׁה "שִׁבְיָן שֶׁנִּפְטָר יַעֲקֹב אֲבִינוּ, נִסְתַּמּוּ עֲנִיֵּיהֶם
וְלָבָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִצְרַת הַשְּׁעַבּוֹד שֶׁהִתְחִילוּ לִשְׁעַבְדָּם". וְזֶה
מוֹכֵן שֶׁהוֹצֵאוּ שֶׁל יַעֲקֹב מִמִּצְרַיִם לְקְבוּרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
גְּרָמָה שִׁיּוּבֵל לְהִיטֵּי גְלוּת וְשְׁעַבּוֹד מִצְרַיִם.
וּמִשְׁעָם זֶה לֹא נִשָּׂא לֹא־לֵא אֶת הָאָרוֹן, שֶׁכֵּן לֹא הָיָה לְמַעֲלָה
מִהַשְּׁעַבּוֹד, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתִב רָשִׁי "לָמָּה נִמְנוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל לֹא־אֵלָּא

וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ (ג, יג)
עַל הַפְּסוּק "וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנֵי" מִפְּרָשׁ רָשִׁי הַסֵּדֶר בְּנִשְׂאֵת אֲרוֹנוֹ
שֶׁל יַעֲקֹב, וּמִסָּתִים "לֹא־לֵא יִשָּׂא שֶׁהוּא עֲתִיד לִשְׂאֹת אֶת הָאָרוֹן,
וַיִּוָּסֵף לֵא יִשָּׂא שֶׁהוּא מְלֻךְ, מְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם יִהְיוּ תַּחְתֵּיהֶם".
וְצִרִיף בְּאוֹר הַטֶּעַם שֶׁלֹּא־לֵא יִשָּׂא, הָרִי נִשְׂאֵת הָאָרוֹן הוּא עֲנִין
שֶׁעֲתִיד הַרְחוֹק, וְכֵן גּוֹפֵא לֹא עַל־דָּו אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּנָיו,
וּמִדּוּעַ יִקְחוּ מִקְּנֹו בְּגָלֵל זֶה אֶת הַמִּצְוָה דְּנִשְׂאֵת אֲרוֹנוֹ שֶׁל
אָבִיו?

אֵבֶן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה - מֵהַדּוֹרֵת בְּלוּם, אֲבִרְמוּבִין

(י) וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אָבְל. אַחֵר שֶׁקְבָרוּהוּ, כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ קְדָמוֹנֵינוּ ו"ל: תּוֹרָה יֵא
(יב) וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי. פֶּרֶשׁ וְהִנֵּה עָשׂוּ בְּנֵי כַּאֲשֶׁר צִוּם. שְׁנִשְׂאוּהוּ וְקְבָרוּהוּ בְּמִקְוֶם שְׂצוּדָה: תּוֹרָה יֵא

של לוי . לא רצו לעשות עבודה לפי שידעו שעתידין לשאת את הארון, ומתוך כך היו בני חורין" (תוספות (הדר זקנים) שמות א, יג).

(על-פי לקוטי-שיחות חלק ב, עמוד 235 - מתוך 'לקראת שבת')

להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קנים לא היה שעבוד . ולוי האריך ימים על כלם". ויתירה מזו: אפילו בנוגע לשבט לוי "מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבט לוי". וענן זה קשור עם זה שעתיד לשאת את הארון, שכן "שבטו

(יד) וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף מִצְרֵימָה הוּא וְאָחִיו וְכָל־הָעֵלִים
אֹתוֹ לִקְבֹּר אֶת־אָבִיו אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֶת־אָבִיו:

וגו' "ואחר-כך: "כל בית יוסף ואחיו", אלא לפי שראו הכבוד שעשו מלכי כנען, שתלו בתריהם בארונם של יעקב, נהגו בהם כבוד.

כ"י- הוא ואחיו וכל-העלם איתו . בתורתו כאן, הקדים אחיו למצרים העולים איתו, ובחליכתו הקדים מצרים לאחיו, שנאמר: "ויעלו איתו כל עבדי פרעה

טו וַיֵּרְאוּ אַחֲרֵי־יוֹסֵף בְּיָמֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ
יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהָשֵׁב יָשִׁיב לָנוּ אֶת פַּלְהָרְעָה אֲשֶׁר
גַּמְלָנוּ אֹתוֹ:

(טו) וַיֵּרְאוּ אַחֲרֵי־יוֹסֵף בְּיָמֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ
יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהָשֵׁב יָשִׁיב לָנוּ אֶת פַּלְהָרְעָה אֲשֶׁר
גַּמְלָנוּ אֹתוֹ:

חכמו", "לו הקשבת למצותי", "ולו אנכי שקל על-כפיי". ויש 'לו' משמש בלשון 'שמא': "לו ישטמנו", ואין לו עוד דומה במקרא, והוא לשון 'אולי', כמו: "אלי לא-תלך האשה אחרי", לשון 'שמא' הוא. ויש 'אולי' לשון בקשה, כגון: "אולי יראה ה' בעיניי", "אולי ישיב ה' אותי", הרי הוא כמו: "לו יהי כדברך". ויש 'אולי' לשון 'אם': "אולי יש חמשים צדיקים".

כ"י- ויראו אחרי-יוסף ב-ימת אביהם . מהו "ויראו"? הפירו במיתתו אצל יוסף, שהיו רגילים לסעד על שלחנו של יוסף והיה מקרבן בשביל כבוד אביו, ומשמת יעקב לא קרבן (כ"י). לו ישטמנו . שמא ישטמנו, 'לו' מתחלק לענינים הרבה: יש 'לו' משמש בלשון בקשה ולשון 'הלא', כגון: "לו יהי כדברך", "לו שמעני", "ולו הואלנו", "לו מתנו". ויש 'לו' משמש בלשון 'אם' 'אולי', כגון: "לו

טז וַיֵּצְאוּ אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר אֲבִיךָ צָוָה לִפְנֵי מוֹתוֹ
לֵאמֹר:

(טז) וַיֵּצְאוּ אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר אֲבִיךָ צָוָה לִפְנֵי מוֹתוֹ
לֵאמֹר:

רגילין אצלו, שנאמר: "והוא נער את בני בלהה". אביך צוה . (כ"י. יבמות סה) שנו בדבר מפני השלום, כי לא צוה יעקב כן, שלא נחשד יוסף בעיניו.

כ"י- ויצאו אל-יוסף . כמו "ויצא אל-בני ישראל", צוה למשה ולא-הרן להיות שלוחים אל בני ישראל, אף זה: "ויצאו" אל שלוחם, להיות שליח אל יוסף לומר לו כן. ואת מי צוה? את בני בלהה, שהיו

יו פדיו תימרו ליוסף כבעו שבוק כען לחובא אחיד ולחטאהון ארי בישתא גמלוהו וכען שבוק כען לחובא עבדי אלהא דאבונא ובכא יוסף במללותהון עמה:

(יז) כַּהֲתַאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פִּשְׁעִי אַחִיד
וְחַטָּאתִי כִּי־רָעָה גַּמְלוֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא לִפְשַׁעִי
עַבְדִּי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וַיִּבֶךְ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו:

כ"י- שָׂא נָא לִפְשַׁע עַבְדִּי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ . אם אביך מת, אלהיו קנים והם עבדי.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(טו) לו ישטמנו . שמא יטר לנו איבה. כמו וישטם עשו. ויש לו במקרא על דרכים רבים: תורה טו
(יז) אָנָּה . לשון פיוס: תורה יח

(יא) וַיֵּלְכוּ גַם־אֶחָיו וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ הִנֵּנוּ לְךָ לַעֲבָדִים:

כ"י - וַיֵּלְכוּ גַם־אֶחָיו • מוסף על השליחות.

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף אֶל־תִּירָאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי:

כ"י - כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי • שָׂמָּה בְּמָקוֹמוֹ אָנִי? בְּתַמְהִיחָה, אִם הָיִיתִי רוֹצֶה לְהִרְעֵ לָכֶם, כָּלוּם אָנִי יָכוֹל?

(כ) וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטוֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה כִּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיֵת עַם־רַב:

כ' וְאַתֶּן חֲשַׁבְתִּין עָלַי בִּישָׁא מִן קָדָם יי אַתְחַשְׁבַּת לְטָבָא בְּדִיל לְמַעַבְד כְּיוֹמָא הַדִּין לְקַיָּמָא עִם סְגִי:

~ שבת קודש י"ד טבת ~

(כא) וְעַתָּה אֶל־תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֲכַלְכֶּל אֶתְכֶם וְאַתֶּם טַפְכֶּם וַיִּנַּחֲם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל־לֶבָם:

כא וַיַּעֲזֵן לֹא תַדְחִלִין אֲנָא אֲזִין יִתְכוּן וְיָת טַפְלִין וְנַחֲם יִתְהוֹן וּמַלֵּל תַּנְחוּמִין עַל לְבָהוֹן:

כ"י - וַיְדַבֵּר עַל־לֶבָם • דְּבָרִים הַמְתַּקְּבִלִים עַל הַלֵּב: עַד שֶׁלֹּא יִרְדָּתָם לְכֹאֵן, הָיוּ מְרַנְּנִים עָלַי שֶׁאֲנִי עֹבֵד, וְעַל־יְדֵיכֶם נֹדַע שֶׁאֲנִי בֶן חוֹרִין, וְאֲנִי הוֹרֵג אֶתְכֶם? מַה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרוֹת? כֵּת שֶׁל בַּחוּרִים רָאָה וְנִשְׁתַּבַּח

בְּהֵן, וַאֲמַר אֲחִי הֵם, וּלְכַסּוֹף הֵרֵג אוֹתָם, יֵשׁ לָךְ אֵחַ שֶׁהוֹרֵג אֶת אֶחָיו? דְּבַר אַחֵר: עֲשֶׂה גְרוֹת לֹא יִכְלוּ לְכַבּוֹת גֵּר אֶחָד וְכו'.

(כב) וַיָּשָׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים:

כב וַיִּתֵּיב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבוּהִי וַיְחִיָּא יוֹסֵף מֵאָה וָעֶסְר שָׁנִין:

(כג) וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים וְגַם בְּנֵי מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה יָלְדוּ עַל־בְּרָכִי יוֹסֵף:

כג וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי תְלִיתַיִן אָף בְּנֵי מְכִיר בֶּר מְנַשֶּׁה אֲתִילִידוֹ וְרַבִּי יוֹסֵף:

כ"י - עַל־בְּרָכִי יוֹסֵף • כְּתַרְגוּמוֹ, גִּדְלָן בֵּין בְּרָכִיו.

~ נקודות משיחות קודש ~

גַּם בְּנֵי מְכִיר . יָלְדוּ עַל בְּרָכִי יוֹסֵף (ג, כג) בְּד אֲתִילִידוֹ גִּזְרִינוֹן יוֹסֵף (תַּרְגוּם יוֹנָתָן בֶּן צִינְאֵל) הָיִינוּ שְׂיוֹסֵף הָיָה הַסִּנְדֵּק שֶׁל בְּנֵי

מְכִיר, שֶׁנִּמְלָאוּ עַל בְּרָכִיו (פְּרוּשׁ יוֹנָתָן). וְהִקְשׁוּ עַל כֵּן, הָרִי מְנַחֵג יִשְׂרָאֵל הוּא שֶׁלֹּא לְכַבֵּד אָדָם אַחֵר בְּסִנְדָּקָאוֹת שֶׁל שְׁנֵי אַחִים,

אֵבֶן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה - מַהדוּרַת בָּלוֹם, אֲבִרְמוּבִין

בְּנֵי סְמוּכָדָה, הִנֵּה יִהְיוּ הַבָּנִים רַבְעִים: יָלְדוּ. גִּדְלָה: תּוֹרָה כֹּד

עֲבָדִיךָ: תּוֹרָה כ
(ב) לְמַעַן עֲשֶׂה. שֵׁם הַפַּעַל: תּוֹרָה כ
(ג) בְּנֵי שְׁלֹשִׁים. בְּעִבּוּר הַיּוֹת מִלַּת

(יב) וַיֹּאמֶר הִנָּאֲנִי כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי. כָּאֵלּוֹ אָנִי בְּמָקוֹם אֱלֹהִים, שֶׁנִּפְלָתָם לִפְנֵי וְתֹאמְרוּ אֲנַחְנוּ

לְהַקְטִיר קֶטֶרֶת בְּרָצוֹנוֹ. וְאַף כָּאן: יוֹסֵף הָיָה הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ, מֶלֶךְ דְּאֶתְרָא, וְלִכְּנֵן הָפַר לוֹ לִהְיוֹת סֹנֶדֶק לְשָׁנֵי אַחִים. (לקוטי שיחות כרך כ עמ' 247)

בְּדוֹמָה לְקִטְרֶת, שֶׁ"מְעוֹלָם לֹא שָׁנָה אָדָם בָּהּ" (יומא כו, א). וְיֵשׁ לְתַרְץ עַל-פִּי הַדִּישׁוֹ שֶׁל ה' חֲתָם סוֹפֵר, שֶׁמֶלֶךְ דְּאֶתְרָא יָכוֹל לְשִׁמּוֹשׁ בְּסֹנֶדֶק עֲבוּר יוֹתֵר מֵאֶחָד אֶחָד, כְּשֶׁשֶׁם שֶׁהִכָּהֵן הַגְּדוֹל יָכוֹל

כד וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְאַחֵיהִי אֲנִי מֵאִתּוֹ וְיִי מִדְּבַר דְּכִיר יִתְכּוֹן וְיִשָּׁק יִתְכּוֹן מִן אֶרְעָא הָדָא לְאֶרְעָא דִּי חַיִּים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

(כד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקֹד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהִעֲלָה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

כה וַיֹּאמְרֵי יוֹסֵף יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימֶר מִדְּבַר דְּכִיר יִי יִתְכּוֹן וְיִתְסַקּוֹן יֵת גְּרָמֵי מָכָא:

(כה) וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלִתֶם אֶת-עַצְמוֹתַי מִזֶּה:

כו וַיָּמָת יוֹסֵף בַּר מֵאָה וָעֶסֶר שָׁנִין וַחֲנֻטוֹ יִתֵּה וְשִׁמּוּהִי בְּאֶרְוֵנָא בְּמִצְרַיִם: חזק

(כו) וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן-מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים וַיַּחֲנֻטוּ אוֹתוֹ וַיִּישָׂם בְּאֶרְוֶן בְּמִצְרַיִם:

נקודות משיחות קודש ~

הכח שלא להתפעל מחשף הגלות

הַצִּדִּיק נִמְצָא אִתּוֹ בְּצֶרֶת גְּלוּתָם, נִתְעוּדְדוּ מִזֶּה שֶׁלֹּא לְהִתְפַּעַל מִהִסְבִּיכָהּ, וְלִהְיוֹת חֲזָקִים בְּדִבְקוּתָם לְהַקְבִּי"ה. וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה שֶּׁעַל אֵף גָּדֹל הַמַּעֲלָה שֶׁל קְבוּרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִכָּל-מָקוֹם נִטְמָנוּ כִּמָּה וְכִמָּה מְרוֹעֵי יִשְׂרָאֵל וְדָקָא בְּחוּץ לְאֶרֶץ, כִּי עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁנִּשְׁאַרְוּ בְּגִלוּת יָחַד עִם צֶאֱן מְרֻעֵיתָם, הִנֵּה מִזֶּה שׂוֹאֲבִים עֲדוּד וְחֻזֵּק בְּעִבּוּדֵת ה'. וְזֶהוּ שְׁסִיּוֹם סֵפֶר בְּרֵאשִׁית הוּא בְּפִסּוּק 'וַיִּישָׂם בְּאֶרְוֶן בְּמִצְרַיִם', וְחֲכָף מְכַרְיִים "חֲזָק חֲזָק וְנִתְחַזַּק", שֶׁהוּא הַחֲזָק שֶׁמִּשְׁקָבִלִים מְרוֹעֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהִיחַתְנוּ בְּמִצְרַיִם הַגְּלוּת, עַד אֲשֶׁר יָבוֹא הַגּוֹאֵל בְּמִתְרָה בְּיָמֵינוּ.

(על-פי לקוטי שיחות כרך כה, עמוד 474 ואילך - מוֹתֵךְ 'לִקְרֹאת שֶׁבֶת')

וַיִּישָׂם בְּאֶרְוֶן בְּמִצְרַיִם: (סיום פרשתנו)
יְדוּעַ הַכָּלָל דִּ"מִּסְיִימִין בְּטוֹב" (עיין תוספות סוף נדה, ועוד), וְאִם-בֶּן תְּמוּהָ, מְדוּעַ סִיּוֹם סֵפֶר בְּרֵאשִׁית הוּא בְּנֵה שְׁיִסוֹף נִקְבֵּר בְּמִצְרַיִם, חֲרִי לְכַאוּרָה זֶהוּ הַפֶּן הַשְּׂבָח, שֶׁלֹּא זָכָה יוֹסֵף לִיקְבֹּר מִיַּד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְנִשְׁאַר בְּמִצְרַיִם?
וְיֵשׁ לוֹמַר בְּנֵה עַל-פִּי מַה שֶּׁכָּתֵב בְּש"ף עַל הַתּוֹרָה (פרשתנו מז, כט), שֶׁהִשְׁעָם לִזֶּה שֶׁנִּקְבֵּר יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם וְלֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא, כִּי נִעֲקֵב אָמַר לְיוֹסֵף "אֶתָּה צָרִיף שֶׁתִּגַּן עֲלֵיהֶם כֹּי וְאֶתָּה צָרִיף לְמִשְׁפַּחָה לָּהֶם חֵן וְחֶסֶד כֹּל זְמַן שֶׁהֵם בְּגִלוּת, וְלִלְכֹת עִמָּהֶם וּלְמִשְׁכָּם בְּמִדְבָּר".

וְנִמְצָא, שֶׁאֲדַרְבֵּה, מְקַבֵּרֵת יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם שֶׁאֵבֹו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲדוּד וְחֻזֵּק, דָּאף שֶׁהִי בְּחוּץ גְלוּת קָשָׁה, הִנֵּה בְּיָדָם שְׁיִסוֹף

חזק חזק ונתחזק

פ"ה פסוקים פ"ה אל פה סימן חסלת פרשת ויחי

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רלד - רלו

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(כו) וַיַּחֲנֻטוּ אוֹתוֹ. הַרְוֵפָאִים: וַיִּישָׂם בְּאֶרְוֶן. שֶׁם אוֹתוֹ אֶחָד. וְהִנֵּה הַשֶּׁרֶשׁ שֶׁשֶׁם, עַל מִשְׁקַל וַיִּצָּר. וַיֹּאמֶר רַבִּי יוֹנָה הַמַּדְקָדֵק, כִּי הַחֲזִיקָה תַּחַת שׁוּרֵק, וְהוּא רְחוּק בְּעֵינָי. וְטַעַם בְּאֶרְוֶן. בְּקַמְצוֹת הַבֵּי"ת, הוּא שֶׁהִכִּין לְנַפְשׁוֹ: חִסְלַת פֶּרֶשֶׁת וִיחִי

לוח תהלים

יום ראשון, ח' טבת < מפרק מד עד סוף פרק מח

יום שני, ט' טבת < מפרק מט עד סוף פרק נד

יום שלישי, י' טבת < מפרק נה עד סוף פרק נט

יום רביעי, י"א טבת < מפרק ס עד סוף פרק סה

יום חמישי, י"ב טבת < מפרק סו עד סוף פרק סח

יום שישי, י"ג טבת < מפרק סט עד סוף פרק עא

שבת קודש, י"ד טבת < פרק כ. מפרק עב עד סוף פרק עו

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמועתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון ח' טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יג, ועל דברים... עד עמ' 26, שעסקו בהן:

בדברים בטלים - אין כף הקלע לבדו מועיל לנפשו למרקה ולזככה, רק - היא זקוקה לענישים חמורים שמענישים על בטול תורה בפרישות, מלבד ענש הכללי לכל בטול מצות-עשה מחמת עצלות, בגיהנם של שלג, במבאר במקום אחר.⁶

- אדם נענש על עבירותיו "מדה כנגד מדה", חומרת העונש כחומרת החטא, ולכן: על עבירה שנעשתה מתוך חוס וחמימות - מענישים ב"גיהנום של אש", ועל קרירות בקיום מצוה - ב"גיהנום של שלג"¹⁰. הרי, נוסף על העונש שמענישים על ביטול מצות תלמוד תורה, כעונש שמענישים על ביטול כל מצות-עשה - קיים עונש מיוחד על "ביטול תורה". וכן העוסק בקבוצות אמות העולם - בכלל הדברים בטלים יחשב לענין עון בטול תורה, - שגם בלימוד חכמות כלליות

עוברים על חטא ביטול תורה, כמו שכתוב בהלכות תלמוד תורה¹¹. ועוד זאת יתרה ממאמץ של חכמת האמות על טמאת דברים בטלים, שאינו מלביש ומטמא - על-ידי דברים בטלים, רק המדות, - שהן מיסוד הרוח הקדוש שבנפשו האלהית, - שכן, גם הנפש האלקית מורכבת מארבעה יסודות רוחניים: אש, רוח, מים, עפר. המדות, כאבה, פחד וכדומה, באות מיסוד הרוח - ועל ידי דברים בטלים הוא משקיע בהם את שבע המדות של הנפש האלקית,

ועל דברים בטלים בהתר, - כשאין איסור בדיבורם, כגון עם-הארץ שאינו יכול ללמוד - שכן, מי שיכול ללמוד, מוטלת עליו תמיד חובת מצות-העשה של "ודברת בם ולא בדברים בטלים"⁶, הוא חייב תמיד לדבר רק דברי תורה ולא

דברים בטלים, ולגבי יש משום איסור לדבר דברים בטלים. ואילו, עם הארץ, שאינו יכול ללמוד, יש שהדברים בטלים שלו אינם באיסור. ואף הוא צריך לטהר נפשו ממאמץ זו דקלפה זו, על-ידי גלגולה בכף הקלע, - ביחס לעונש זה של "כף הקלע" מובא הביטוי, שקולעים את האדם מקצה אחד של העולם לקצה השני, או מארץ ישראל לחוץ לארץ. הרעיון הגלום בכך הוא: מעבירים את הנפש מקיצוניות לקיצוניות, בתחלה רואה הנפש את האמת ואת הגדלות שבקדושה ובאלקות,

ומיד "זורקים" אותה, למחשבות ולדיבורים, שחשבה ודיברה בעולם הזה; ויש בכך משום צער גדול לנשמה⁸, כמו שכתוב בזהר פרשת בשלח דף נט. אבל לדבורים אסורים, כמו ליצנות ולשון הרע וכיוצא בהם, שהן משלש קלפות הטמאות לגמרי - אין כף הקלע [לבדו] מועיל לטהר ולהעביר ממאמץ מהנפש, רק צריכה לירד לגיהנם. - שהוא עונש חמור יותר, ומשום כך הוא משפיע יותר לנקות את הנפש. וכן מי שאפשר לו לעסוק בתורה ועוסק

6. יומא יט, ב. 7. ראה שבת קנב, ב. 8. כדאי להוסיף כאן, מה שאמר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע באחת משיחותיו הקדושות, שאמירת דברי תורה בעל-פה, למשל: לומר בעל-פה מלות החומש, תהלים, משניות או תניא - נוסף שבכך מקיימים מצות תלמוד תורה ומטהרים את האויר - זה עוזר לאדם להיפטר מעונש כף הקלע. 9. לקוטי תורה להאריז"ל בתחילת פרשת שמות. ראה גם זוהר חלק א. סב, ב; רלו, ב; חלק ב. קנ, א-ב. 10. יש שרוצים ללמוד כאן, שבגיהנום של שלג יש משום רפואה לקרירות הנפש, כמו שעל-ידי שפשוף שלג על אבר קפוא, עוזר להחזרת הילוך הדם הרגיל. ברם, הרבי מפקפק בנכונות פירוש זה, ואומר שב'לקוטי תורה' להאריז"ל לא משמע כך. הוא העיר: "צע"ג אם נכון הוא; וא"כ למה גוזלין השלג כו' שבל"ת שם". 11. פרק ג, סעיף ז. "הלכות תלמוד תורה" הוא הספר הראשון שנדפס מרבנו הזקן, בשנת תקנ"ד, בשקלוב, ולאחר מכן - צורף ונכלל ב'שולחן ערוך' שלו.

אֶל־אִם־בֶּן עוֹשֶׂה אוֹתָן - את החכמות, קרדום לַחֲתוֹךְ בָּהֶן, דְּהֵינּוּ בְּדִי לַהֲתַפְרֹנֶם מִהֶן בְּרוֹחַ לַעֲבֹד ה', או שְׂיוּדָע לַהֲשַׁתְּמֹשׁ בָּהֶן לַעֲבֹדֶת ה' או לַתּוֹרָתוֹ, - למשל: הוא לומד חכמת החשבון, כדי להבין היטב את דיני קידוש החדש,

וכדומה. וְזֶהוּ מַעֲמֹ שֶׁל

הַרְמַב"ם וְרַמְבַּ"ן ז"ל

וְסִיעֵתָן שְׁעִסְקוּ בָּהֶן: -

בחכמות אומות העולם,

שכן, הם ידעו לנצל

חכמות אלו בעבודת ה'

ובתורה. בהקשר להאמור

בפרק זה, שדבר של

איסור, גם אם איסורו הוא

מדרבנן בלבד, קשור

בשלש הקליפות הטמאות

לגמרי, ואי אפשר

להעלותו לקדושה, גם אם

הוא אוכל אותו מבלי

שידע שהדבר הוא של

איסור, ואף כשזה נאכל לשם שמים, ובכוח אותה אכילה הוא

לומד ומתפלל - כדאי להביא כאן את הסיפור הבא: חסיד אחד

התאונן פעם בפני רבנו הזקן, שלחנתו נופלות מחשבות

ופקפקים בעניני אמונה. אמר לו רבנו הזקן: חתנך נכשל

בשתיית חלב עכו"ם, שיהודי לא היה נוכח בשעת החליבה.

ואף שהוא חשב שזהו חלב יהודי, נוסף על כך חלב עכו"ם

הוא איסור מדרבנן בלבד - הזיק לו הדבר ברוחניות, ומכאן

ספיקותיו באמונה. רבנו הזקן נתן לו "תיקון", שעזר לו להירפא

ממחלתו הרוחנית.

הנובעות מיסוד הרוח שבה, ומלכלך אותן, בְּמִטְמֵאת קְלִיפַת נִגְהָ שְׂבָדָבְרִים בְּטָלִים, הַבָּאִים מִיִּסוּד הָרוּחַ הָרַע שְׂבָקְלִיפָה זוּ בִּנְפֹשׁ הַבְּהִמִית בְּדִלְעִיל, - כמו שהוסבר בפרק הראשון. וְלֹא בְּחִינַת חֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת שְׂבִנְפֹשׁ, -

דברים בטלים אינם

מטמאים את השכל

שבנשמה, מֵאַחַר שֶׁהֵם

דְּבָרֵי שְׂמוֹת וּבִדּוּת,

שֶׁגַם הַשְׂוִימִים וְעַמִּי

הָאֲרִזִּין יוֹכְלִים לְדַבֵּר בָּן.

- אין הוא משקיע את

שכלו בדברים בטלים,

וממילא אינו מטמא את

השכל של נפשו האלקית.

מֵחֵץ־שְׂאִי־בֶן בְּחֲכָמַת

הָאֱמוּנוֹת, - שונה הדבר

ביחס לחכמות אומות

העולם, שבהתעסקותו

בהן הוא מַלְבִּישׁ

וּמְטַמֵּא בְּחִינַת חֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת - השכל, שְׂבִנְפֹשׁוֹ

הָאֱלֹהִית בְּמִטְמֵאת קְלִיפַת נִגְהָ שְׂבָקְלִיפָה אֵלּוּ, שֶׁנִּפְּלִי

שָׁמָּה - אותן חכמות "נפלו" לתוך קליפת נוגה, בְּשִׁבְיַת

הַבָּלִים - בתהליך של "שבירת הכלים" בראשית הבריאה,

מִבְּחִינַת אַחֲזִירִים שֶׁל חֲכָמָה דְּקִדְשָׁה, בִּידוּעַ לְיִוְדְעֵי חָן. -

ליודעי חכמה נסתרה (חכמת הקבלה), שבה מתבאר התהליך

האמור ואופן הנפילה. ובכן, כשלומדים חכמות כלליות,

מטמאים את השכל של הנפש האלקית, וזה גרוע מדברים

בטלים, על־ידם הוא מטמא רק את המדות ולא את השכל.

~ יום שני ט' טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 26, פרק ט והנה... עד עמ' 26, שבמוחין.

כפי שהוזכר בפרקים הקודמים, מורכבת הנפש הבהמית

בעיקר מ"מדות" - ככעס, תאוה, התפארות וכדומה, ומקומן

של מדות אלו, הוא בלב, בְּחִלְל שְׂמָאֲלִי - שבלב, שְׁהוּא

מֵלֹא דָם, וּבְתִיבָה: "כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ". - שמכאן מובן,

שהנפש נמצאת בחלל

השמאלי שבלב, המלא

דם, וְלִבָּן, - בגלל

מיקומה של הנפש

הבהמית בלב, כֹּל

הַתַּפְאֻרוֹת וְהַתַּפְאָרוֹת

וְכַעַס וְדוּמְיָהֶן - וכל

שאר המדות, הֵן בְּלִבָּ,

וְגַם עוֹלָה לְמַחַ

ליקוטי אמרים

פרק ט והנה מקום משכן נפש הבהמית שמקליפת

נוגה בכל איש ישראל הוא בלב בחלל

שמאלי שהוא מלא דם וכתוב כי הדם הוא הנפש ולכן

כל התאות והתפארות וכעס ודומיהן הן בלב ומהלב

הן מתפשטות בכל הגוף וגם עולה למוח שבראש

ומהלב הן מתפשטות בכל הגוף. וגם עולה למח

פֶּרֶק ט בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן את פרטי הנפש

האלקית שבכל אחד מישראל, על עשרת כוחותיה ושלשה

לבושיה. את פרטי הנפש הבהמית, הנפש שמהקליפה, שבכל

אחד מישראל, על עשרת כוחותיה ושלשה לבושיה. בפרק

התשיעי, יסביר את

המלחמה המתחוללת

באדם בין שתי נפשות

אלו:

וְהֵנָּה, מְקוֹם מִשְׁכַּן

נֶפֶשׁ הַבְּהִמִית

שְׂמָקְלִיפַת נִגְהָ בְּכָל

אִישׁ יִשְׂרָאֵל הוּא בְּלִבָּ,

- שם, בלב, מתגלה הנפש הבהמית, להשפיע על הגוף, שהרי,

הַמְבִינִים וּמְתַבְּנִים - ומשתמשים גם ב"כוח הבינה", להבין כל דבר לפרטיו, בְּדַעְתָּם אֲשֶׁר בְּמַחֲם - הם משתמשים גם "בכוח הדעת", להתעמק ולהרגיש את מה שהם מבינים; כלומר, הם משתמשים לשם כך בכל שלושת הכוחות: חכמה,

בינה ודעת, בְּדַבְּרִים הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאֵהָבָה. - בגדולת השי"ת, כפי שהוסבר בפרק השלישי, שההתבוננות בגדולת השי"ת, מעוררת אהבה אליו. הרי, אהבה זו בלב היא התפשטות הנפש האלקית מהמוח: ההתבוננות במוח מביאה את האהבה בלב. וְכֵן - משל פנימי יותר, לרגש הלב הנובע מהמוח שבראש, שְׂמֻחַת לֵבָב בְּתַפְאֶרֶת ה' וְהִדר גְּאוֹנוֹ, - גם שמחת-לב

זו, שהיא רגש פנימי יותר מאשר אהבה, בא מהמוח אל הלב, כְּאֲשֶׁר עֵינֵי הַחֶכֶם - הנפש האלקית, אֲשֶׁר בְּרָאשׁוֹ, בְּמַחֲ חֻכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ, מְסַתְּבָלִים - במבט פנימי, בִּיקְרָא דְמַלְכָּא - בכבודו של המלך, הקב"ה, וְתַפְאֶרֶת גְּדֻלָּתוֹ - שהיא, עַד אֵין חֶקֶר - אי אפשר לחקרו עד לשרשו, וְאֵין סוֹף וְתַכְלִית, - הוא אין-סופי ובלתי מוגבל, בְּמַבְאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. - הוא מתבונן בגדולת הקב"ה בעיני שכלו. כלומר: לא רק שהוא מבין בשכלו את גדולתו של הקב"ה, אלא הבנתו היא בצורה של ראייה - כאילו הוא רואה בעיניו - הרי, ראייה שכלית זו, מעוררת שמחה בלב. וגם שמחה זו נובעת מהמות. וְכֵן שְׂאֵר מִדּוֹת קְדוּשׁוֹת שְׂפָלָב, - כמו יראת ה' וכדומה, הֵן מְחַכְמָה-בִּינָה-דַעַת שְׂבִמְחִין. - שבמות.

שְׁבִרָאשׁ, לְחֶשֶׁב וּלְהִרְהֵר בְּהֵן וּלְהִתְחַכֵּם בְּהֵן, - אחרי שמתעוררת תאוה בלבו, היא עולה אל מוחו, לחשוב ולהתחכם איך להגיע למימוש תאוותו זו, בְּמֹו שְׂהָדֵם מְקוֹרָו בְּלֵב, וּמַהֲלָב מִתְפַּשֵּׁט לְכָל הָאֲבָרִים, וְגַם עוֹלָה לְחֶמֶח שְׁבִרָאשׁ. - כשם שהדם

מקורו בלב, ומשם הוא מתפשט לכל שאר חלקי הגוף, כך גם נפש זו - המלוכשת בדם האדם - מקורה בלב, ומהלב היא מתפשטת לכל שאר חלקי הגוף. אֵךְ מָקוֹם מְשָׁבֵן נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הוּא בְּמַחֲין שְׁבִרָאשׁ, - מיקומה של הנפש האלקית הוא במוח שבראש, כפי שהוזכר בפרקים הקודמים, שעיקר מהותה של הנפש האלקית הוא ה"שכל", ומקום ה"שכל" הוא

בראש, וּמִשָּׁם - מהמוח שבראש, מִתְפַּשֵּׁט לְכָל הָאֲבָרִים, וְגַם בְּלֵב - שוכנת ומתגלה הנפש האלקית בְּחֻלָּל הַיְמִנִי - שבלב, שְׂאֵין בּוֹ דָם, וְכִמּוֹ שְׂכֶתוֹבִי: "לֵב חֶכֶם לַיְמִינוֹ". - "חכם" רומז לנפש האלקית, בניגוד לנפש הבהמית (היצר הרע), הנקראת "כסיל". "לימינו" - החלל הימני שבלב. כאן, כמו בנפש הבהמית, הוא מבדיל בין הלב לשאר האברים: לאחר שהוא מציין, שהנפש האלקית מתפשטת בכל האברים, הוא מוסיף במיוחד "וגם בלב" - כי הנפש האלקית לא רק שהיא מתפשטת בלב כמו בשאר האברים, אלא היא גם מתגלה בלב, כלומר: במדות. וְהִיא - כיצד מתגלה הנפש האלקית שמהמוח - בלב? - עֲלִידֵי אֵהָבָה ה' בְּרִשְׁפֵי שְׂלֵהָבָה מְתַלְהָבָה בְּלֵב מְשִׁבִּילִים - המשתמשים בכוח חכמתם,

ליקוטי אמרים

לחשב ולהרהר בהן ולהתחכם בהן כמו שהדם מקורו בלב ומהלב מתפשט לכל האברים וגם עולה לחמוח שבראש. אך מקום משכן נפש האלהית הוא במוחין שבראש ומשם מתפשטת לכל האברים וגם בלב בחלל הימני שאין בו דם וכמ"ש לב חכם לימינו והיא אהבת ה' כרשפי שלהבת מתלהבת בלב משכילים המבינים ומתבוננים בדעתם אשר במוחם בדברים המעוררים את האהבה. וכן שמחת לבב בתפארת ה' והדר גאונו כאשר עיני החכם אשר בראשו במוח חכמתו ובינתו מסתכלים ביקרא דמלכא ותפארת גדולתו עד אין חקר ואין סוף ותכלית כמבואר במקום אחר וכן שאר מדות קדושות שבלב הן מחב"ד שבמוחין.

~ יום שלישי י' טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 26, אך הנה כתיב... עד עמ' 28, שבזוה"ק:

ליקוטי אמרים

ענינם שכל א' עוסק בשלו ואין לו עסק והתענינות בפעולות הב', כ"א לאום מלאום יאמץ

אך הנה כתיב ולאום מלאום יאמץ כי הגוף נקרא עיר קטנה וכמו

אך הנה כתיב: "ולאום מלאום יאמץ", - נ"כ"ק רבינו מעיר כאן: "אך כו' - פ' דב' הנפשות אין

2. הוא משתמש בביטוי "עולה למוח שבראש" - כי יש בכך משום עליה למדות, כשמהן נובעת המחשבה והשכל - אם כי, שה"שכל" בא כאן רק לשם ביצוען של המדות - שהרי, עצם מהות השכל, הוא למעלה ממהות המדות. כך להלן בקשר ל"דם", הוא אומר שהדם עולה למוח, שכן, גם לדם יש בכך משום עליה, שהדם המזוקק ביותר עולה למוח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמובן - הטעם על הדגשת המוח בפ"ע - הוא ע"ד שפי' לקמן בנה"א". 4. קהלת י', ב. 5. בראשית כה, כג.

בכוחות ולבושי הנפש האלקית, ולא ישאר מקום כלל לכוחות ולבושי הנפש הבהמית, וְלֹא יַעֲבֹר זֶר - הנפש הבהמית נקראת "זר", בְּתוֹכָם - באברים, חֲסֵי־שָׁלוֹם, - עד כאן דובר בצורה כללית, שרצונה של הנפש האלקית הוא שכל הגוף יהיה מלא רק ממנה. להלן, יבואו

הדברים בפירוט יותר:
דְּהִינּוּ, תֵּלֶת מַחֲזִין
שְׁבָרָאשׁ - שלושת
המחזין שבראש, חכמה,
בינה, דעת, יָחִיד
מִמְלָאִים מַחֲכֵמָה
בִּינָה־דַעַת שְׁבִנְפֶשׁ
הָאֱלֹהִית, שְׁהִיא חֲכָמָה
ה' וּבִינָתוֹ, - להתחכם
ולהבין גדולתו של
הקב"ה, לְהַתְבּוֹנֵן
בְּגִדְלָתוֹ אֲשֶׁר עַד אֵין
חֶקֶר וְאֵין סוֹף, -
לגדולתו, ואי אפשר
לחקרו לתכליתו,
וְלִהְיוֹת מִהוּ, -
מהחכמה ובינה, עַל־יְדֵי
הַדַּעַת, - על ידי
התעמקות בכוח הדעת,

עד להרגשת השכל, שעל־ידי־זוה מולידים, הַיְרָאָה - מהקב"ה,
בְּמַחֲוֹ וּפְחָד ה' בְּלָבוֹ, - כפי שהוזכר בפרק השלישי,
שעל־ידי ההתבוננות וההתעמקות בגדולתו של הקב"ה, נולדת
יראה במוח - הביטוי "יראה" נאמר, כשהדבר ממנו יראים
נמצא מרחוק, הוא רק מבין אותו בשכלו - ופחד בלב - הביטוי
"פחד" נאמר, כשהדבר ממנו מפחדים נמצא קרוב אליו, רואים
אותו ומתמלאים ממנו פחד בלב. כך גם כאן: מההתבוננות
וההתעמקות בגדולתו של הקב"ה, מתעוררת תחלה יראה
במוח, ולאחר מכן פחד בלב, וְאַהֲבַת ה' כְּאֵשׁ בּוֹעֵרָה בְּלָבוֹ
- כן נולדת, על־ידי ההתבוננות וההתעמקות בגדולתו של
הקב"ה, אהבה בוערת בלב, כְּרֶשֶׁפִי שֶׁלֹּהֶבֶת, לְהִיּוֹת נִכְסְפָה
וְגַם בְּלִתָּה נִפְשׁוֹ בְּחִשְׁקָה וְחִפְצָה - כדי, לְדַבְּקָה בּוֹ
בְּאֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּכָל לֵב וְנִפְשׁ וּמַאֲד - בשלושת
הבחינות: בכל לבבך, בכל נפשך ובכל מאדך, כמו שנאמר
בפסוק⁶, "בכל לבבך" - שהלב יהיה ממולא באהבה להקב"ה,
"בכל נפשך" - שאהבה זו תעבור את גדות הלב ותתפשט בכל
שאר האברים, שכולם יתנהגו בהתאם לדרישות אותה אהבה.
כגון: כשהאהבה להקב"ה מגיעה גם ברגלי האדם - רצות אז
הרגלים במהירות לקיים מצוה, ו"בכל מאדך" - עד למסירות
נפש, בגלל אהבתו אל הקב"ה הוא מוכן למסור את נפשו,

כר"י] - פסוק זה נאמר על יעקב ועשו, שברוחניותם של בני
ישראל, רומז "יעקב" - על הנפש האלקית, ו"עשו" - על הנפש
הבהמית, והם עומדים במלחמה תמידית, כשאחד מהם מתחזק
ומתאמץ להתגבר על השני. בִּי הַגּוֹף נִקְרָא "עִיר קְטָנָה"⁷,

וּכְמוֹ שְׁשֵׁנִי מְלָכִים
נִלְחָמִים עַל עִיר אַחַת,
שְׂכָל אֶחָד רוֹצֵה
לְכַבְּשָׁה - גם נגד רצונה,
וְלִמְלֹךְ עָלֶיהָ, - ולהגיע
למלוכה עליה, שהיא
ברצון, כלומר בהסכמת
וברצון תושבי העיר.
דְּהִינּוּ לְהַנְהִיג יוֹשְׁבֵיהָ
בְּרָצוֹנוֹ וְשִׂיחֵיהֶם סָרִים
לְמַשְׁמַעְתּוֹ בְּכָל אֲשֶׁר
יִגְזֹר עֲלֵיהֶם, - כשם
שהדבר הוא במלחמה בין
שני מלכים על כיבושה
של עיר אחת, כִּף שְׁתֵּי
הַנְּפִשׁוֹת, הָאֱלֹהִית
וְהַחֲיוֹנִית הַבְּהֵמִית
שְׂמַחְקֵלֶפָה, - הנפש
הבהמית שמהקליפה
המחיה את הגוף שהיא

הצד המנוגד לאלקות וקדושה, נִלְחָמִים זֶה עִם זֶה עַל הַגּוֹף
וְכָל אַכְרִיו, - הגוף הוא ה"עיר הקטנה" והאברים -
ה"תושבים", שְׂהָאֱלֹהִית - הנפש האלקית, חֲפָצָה וְרָצוֹנָה
שְׂתֵהָאָהּ הִיא לְכַדָּה הַמוֹשְׁלֵת עָלֶיהָ - על הגוף, וּמִנְהִיגָתוֹ,
וְכָל הָאֲבָרִים יִהְיוּ סָרִים לְמַשְׁמַעְתָּה - כלומר, שהאברים
יתנהגו בפועל לפי הוראות הנפש האלקית, וּבְמַלִּים אֲצִלָּה
לְגִמְרִי, - לא רק שהאברים יתנהגו בפועל כדרישת הנפש
האלקית, אלא שימסרו את רצונם לנפש האלקית. ויותר מכך
רוצה הנפש האלקית: וּמִרְכָּבָה אֱלֹהִי, - שהאברים יהיו
בטלים אליה כמו "מרכבה" לגבי הרוכב עליה, שאין לה רצון
עצמי כלל. כלומר, לא כמו בהתבטלות סתם, שיש לה רצון
עצמי, אלא שהיא מבטלת אותו, כִּי־אם שלאברים לא יהיה
רצון עצמי כלל, וכל רצונם יהיה אך ורק רצונה של הנפש
האלקית, וְיִהְיוּ לְבוֹשׁ לְעִשֵּׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ - של הנפש האלקית,
וְג' לְבוּשֵׁיהָ - מחשבה, דיבור ומעשה, הַנּוֹצְרִים לְעִילָה,
שִׂיתְלַבְּשׁוּ בָלֵם - כוחותיה ולבושיה של הנפש האלקית
יתלבשו, בְּאֲבָרֵי הַגּוֹף, וְיִהְיֶה הַגּוֹף כְּלוֹ מֵלָא מֵהֶם לְבָדָם,
- שכן, יתכן, שהאברים אכן יתלבשו בכוחות ולבושי הנפש
האלקית, אבל לפעמים יתלבשו גם בכוחות ולבושי הנפש
הבהמית, לכן הוא אומר: שהגוף כולו יהיה מלא אך ורק

6. ראה קהלת ט, יד; נדרים לב, ב. 7. בפרקים ג וד'. 8. דברים ו, ה.

- של חכמה ושכל, המתענג בהשכלת ה' וידיעתו, כפי השגת שכלו וחכמתו; - כפי גודל ההשגה, כך גודל התענוג. והוא - האהבה בתענוגים, בחינת המים זורע אור ורוע שבקדושת נפש האלהית, המהפכת לטוב את בחינת המים שבנפש

הבהמית, שמהם - מבהמית ה"מים" שבנפש הבהמית, באו תאוות תענוג עולם הזה מתחלה; - לפני שהנפש הבהמית נהפכה לאהוב את ה'. וכמו שכתוב ב'עין חיים' שער נ' פרק ג' בשם הזוהר, שחרע נהפך להיות טוב גמור כמו יצר טוב ממש, - וכיצד אפשרי הדבר? - בהסיר הצואים ממנו, - על ידי הסרת הבגדים הצואים של רוח התענוג של הנפש הבהמית, שהם תענוג עולם הזה שהוא מלכש בהם. - הנפש הבהמית כשלעצמה היא רק "כוח המתאוה", כוח חזק של תאוה,

שאפשר להטותו לאיזה צד שהוא. אלא, בהיות הנפש הבהמית מלוכשת בגוף, נוטה כוח זה ומתאוה לתענוגות העולם הזה. ותאוות העולם הזה, בהן הוא משוקע, נעשות "לבושים" לכוח המתאוה. ועל ידי פעולת הנפש האלקית על הנפש הבהמית, להפוך את תענוגי העולם הזה לאהבת ה' - מתפשט כוח המתאוה של הנפש הבהמית, מלבושיו המלוכלכים, ומתלבש בלבושים טובים, לרצות, ובחזקה, דברים של קדושה ואלקות. אם כן הנפש האלקית רוצה שהאדם, על ידי שכלו, יוליד יראה מהקב"ה ואהבה אליו, שתהיינה במדה כזו, שגם הנפש הבהמית, תהפך לאהבת ה'. וכן - כמו כן רוצה הנפש האלקית, שגם שאר כל המדות שבלב, שהן ענפי היראה והאהבה, יהיו לה' לברו. - כל האמור, מדובר שהמוח והלב יהיו ממולאים מהנפש האלקית. זאת ועוד, רוצה הנפש האלקית: וכל בן הדבור שפפה, והמחשבה שפפה, יהיו ממולאים מן לבושי המחשבה והדבור של נפש האלהית לבדה, שהן - לבושי המחשבה, דיבור ומעשה, של הנפש האלקית, מחשבת ה' ותורתו, - כלומר, לחשוב בגדולת ה'

מעומק דלבא - מעומק הלב, שבחלל הימני, - שם משכן הנפש האלקית, וצורת האהבה להקב"ה שהנפש האלקית רוצה בה, היא: שיהיה תוכו רצוף אהבה - תחלה האהבה היא עדיין רק על ה"סף" ואינה ממלאה את כל החלל, מלא -

שיהיה גם מלא כולו, ככלי כשהוא ממולא במים, הרי כל חלל הכלי מלא במים, כך יהיה כל חלל הלב ממולא באהבת ה', ונדרוש - לא רק שיהיה מלא, אלא גם גדוש ועובר על גדותיו, לא רק בחלל הימני שבלב, אלא עד שתתפשט גם לחלל השמאלי - שבלב, מקומה של הנפש הבהמית ושל היצר הרע, וזאת כדי לאכפאי לסמרא אחרא יסוד המים הרעים שבה, - לכפות את ה"סטרא אחרא", הצד האחר שלא מן הקדושה, שהיא יסוד ה"מים הרעים" שבנפש הבהמית, שהיא התאוה שמקלפת נגה, -

כמוסבר בפרק הראשון, שמיסוד המים שבנפש הבהמית, באה מדת התאוה לתענוגים גופניים, שהם מקליפת "נוגה", לשנותה ולהפכה מתענוגי עולם הזה לאהבת ה', - שבמקום שער עתה התאוות הנפש הבהמית לתענוגים גשמיים שמהעולם הזה - תתאוה ותאהב מעתה אלקות וקדושה. כמו שכתוב: "בכל לבך" - וחכמינו ז"ל דורשים⁹, ממה שלא נאמר בכל לבך אלא לבך, בשתי "בית"ים, "בשני יצריך". - ביצר הטוב וביצר הרע, שלא רק היצר הטוב יאהב את הקב"ה, אלא גם היצר הרע. וזאת רוצה הנפש האלקית לבצע בגוף, שאהבתו להקב"ה תהיה במדריגה כזו, שתפעל גם על הנפש הבהמית, להפוך אותה, שבמקום לתענוגי העולם הזה, תהיה לה אהבה להקב"ה: והינינו, שיעלה ויבא ויגיע למדרגת אהבה רבה - דרגה גדולה מאד באהבה, ובה יתרה מדרגת אהבה עזה פרשפי אש, - שנוכר לעיל. והוא - אהבה רבה זו, הנקראת בכתובים: "אהבה בתענוגים", להתענג על ה' מעין עולם הבא; - העולם הבא הרי מבוסס על תענוג באלקות, והענג הוא במח

9. שיר השירים ג, י. 10. ברכות נד, א. 11. שיר השירים ז, ז. רבנו הזקן דן כאן במדריגות שונות באהבה. על מדריגות אלו ואחרות של אהבה, הוא דן להלן בהרחבה בפרקים טז, טז, יח, מ, מא, מו, מט.

תמשול בו, וכל הנסיון הזה של פיתוי האדם – הוא רק לטובתו. להבנת הדברים המובאים בפרק זה, על הפיכת הרע שבנפש הבהמית, לטוב ולקדושה – כדאי להוסיף דברי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש נשמתו-עדן, ב"מאמר ההסתלקות",

שזהו הסבר הדבר שהמשכן הוקם מקרשים של עצי שטים. "שטים" – מלשון "שטות", שלא על-פי שכל. ישנה "שטות" של "לעומת זה", שכנגד הקדושה, והיינו – מה שאדם שקוע בתאוות שהן למטה מן

ההגיון, כמו שהגמרא אומרת¹³ "אין אדם עובר עבירה אלא-אם-כן כנס בו רוח שטות". וישנה "שטות" של קדושה – ההתמסרות לעניני קדושה למעלה מכפי שהשכל מכתב, כמו שהגמרא אומרת¹⁴ "אהני" ל"שטותי" לסבא (= "שטותו" של הסבא הועילה לו). זוהי עבודת המשכן שעל כל יהודי לכוון בקרבו, כמו שכתוב¹⁵ "ושכנתי בתוכם", וכמו ש"ק רבינו התבטא במאמר יו"ד שבט, שעל-ידי המשכן שכל יהודי מקים בקרבו – הולך ומוקם המשכן והמקדש הכללי והשראת השכינה בכל העולם. כיצד נעשה הדבר? – על-ידי הפיכת ה"שטות" של הנפש הבהמית ל"שטות" של קדושה, להתמסר לעניני קדושה, למעלה מהבנת השכל.

בתורת החסידות מוסבר מאמר חכמינו ז"ל¹⁶ "טוב זה יצר טוב, מאד זה יצר הרע" – כשהופכים את הנפש הבהמית והיצר-הרע ל"טוב" – הרי זה "טוב מאד", טוב זה הוא למעלה מהטוב של היצר-טוב.

ובתורתו – "לבוש המחשבה", להיות שיחתו כל היום, לא פסיק פומיה מנרסא. – שפיו לא יחדל מלימוד תורה – "לבוש הדיבור", וכח המעשי שבידו ושאר רמ"ח אבריו – של הגוף, יהיה במעשה המצות לבד, – כלומר, שכל כוח

המעשה, בידי ובשאר אבריו, ינוצל לקיום מצוות בלבד, שהוא – כוח המעשה, לבוש השלישי של נפש האלהית. – זאת אומרת, שהנפש האלקית תמשול בגוף כולו. שהגוף עם כל אבריו, יהיו ממולאים אך

ורק בשכל ובמדות של הנפש האלקית, ובלבושי המחשבה, דיבור ומעשה שלה. אך נפש הבהמית שמהקלפה, רצונה להפך ממש, – היא רוצה את ההיפך מן הנפש האלקית – שהיא תמשול בגוף ושהגוף יהיה ממולא רק ממנה. אבל רצונה זה של הקליפה, הוא: למוכת האדם שיתגבר עליה וינצחנה, – את הקליפה. כלומר: הקליפה איננה רוצה כלל שהאדם יתפתה ממנה, להיפך היא רוצה שהאדם יתגבר עליה וינצח אותה, במשל הונוה שבתהר הקדוש¹⁷: – כמשל המוכבא ב"וזהר" במלך ששכר זונה שתנסה לפתות את בנו לדבר עבירה. כוונתו האמיתית של המלך היא, שבנו יוכיח את חכמתו וגבורתו ולא יתפתה מהזונה. והרי מובן, שגם הזונה עצמה רוצה שרצונו של המלך יתבצע, ושהבן יגלה את חכמתו וגבורתו ולא יתפתה ממנה. אלא, מאחר שתפקידה לפתות את בן המלך – הרי שעליה לעשות עבודתה באמונה. כך גם הקליפה עצמה רוצה שהאדם יתגבר עליה ולא ירשה שהיא

~ יום רביעי י"א טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 28, פרק י והנה... עד עמ' טו, שאינו גמור.

הרע. התארים הכפולים – "צדיק גמור – צדיק וטוב לו", ו"צדיק שאינו גמור – צדיק ורע לו" – הנם תארים שווים באותן המדרגות של ה"צדיק": "גמור" ו"אינו גמור", מתארים עד היכן הגיע ה"צדיק" באהבת ה' (שבגלל זה הוא נקרא צדיק), אם האהבה היא במלואה או לא; ואילו התארים "טוב לו" ו"רע לו" – מתארים, עד כמה נהפכה הנפש הבהמית מ"רע" ל"טוב", אם היא נהפכה כל כולה, או ששמץ מן הרע עדיין נשאר בה. מובן מאליו שמדובר כאן אודות הרע שבנפש, ולא אודות הרע הבא לידי ביטוי במחשבה, בדיבור או במעשה. וכך אומר רבנו הזקן:

פֶּרֶק י. אחרי שרבנו הזקן הסביר בפרק התשיעי, את המלחמה המתנהלת בין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, על השליטה בגופו של יהודי – הוא בא להסביר בפרק העשירי: כשאדם לוחם בנפשו הבהמית ומשליט עליה את הנפש האלקית, והרע שבו נהפך לטוב – הוא נקרא "צדיק", ושני אופנים בכך, אחד למטה מהשני: – אופן אחד, שהרע כולו נהפך לטוב, ואז הוא "צדיק גמור", ונקרא "צדיק וטוב לו" – צדיק שיש בו רק טוב. אופן שני, ומדרגה יותר נמוכה, שהרע שבו עדיין לא נהפך כל כולו לטוב, ואז הוא "צדיק שאינו גמור", ונקרא "צדיק ורע לו" – צדיק שיש בו עדיין משהו מן

12. זהר חלק ב קסג, א. 13. סוטה ג, א. 14. כתובות יז, ב. 15. שמות כה, ח. 16. בראשית רבה ט, ט. קהלת רבה ג, טו.

נמצא האדם, כי הנה צדיק גמור שנהפך הרע שלו לטוב, ולכן נקרא "צדיק וטוב לו", - יש בו רק טוב, הוא על-ידי הסרת "הפגדים הצואים" לגמרי מהרע, דהיינו למאס מאד בתענוגי עולם הזה - תענוגי העולם הזה

מזוררים בו רגש של

תיעוב וגועל נפש,

להתענג גם בתענוגות

בני אדם - כדי, למלאות

תאות הגוף בלבד,

ולא לעבודת ה', -

שכן, הרי יתכן סוג של

תענוגי העולם הזה

השייך לצד הקדושה,

למשל: במצות עונג שבת

(כפי שנזכר בפרק

השביעי) וכדומה. ואילו

הנאות ותענוגים סתמיים

של העולם הזה, שלא

לשם שמים - מאוסים

לגמרי בעיני הצדיק. וכל

כך למה? - מפני היותם

נמשכים ונשפעים

מהקליפה וסמרא

אחרא. - מקורם של

תענוגי העולם הזה הוא

ב"קליפה" וב"סמרא"

אחרא, וכל מה שהוא מהסמרא-אחרא - ה"צדיק

גמור" הוא שונאו בתכלית השנאה, מחמת גדל

אהבתו לה' וקדשותו באהבה רבה בתענוגים - אהבה

הנקראת "אהבה רבה בתענוגים", וקבה יתרה הנזכרים

לעיל, - אהבה זו יש בה יותר חיבה מאשר בשאר סוגי

האהבות, כפי שנזכר בפרק התשיעי. ומכיון שהצדיק עומד

באהבה גדולה ובתלי רגילה כזו לאלקות ולקדושה - לכן

הוא שונא כל כך את הקליפה וסמרא-אחרא: כי - קדושה,

ולהבדיל סמרא-אחרא, הם זה לעומת זה, - אהבתו

להקב"ה ולעניני קדושה, מעוררת בו, ממילא, שנאה

לסמרא-אחרא באותה מדה של גודל אהבתו לאלקות.

בדכתיב: "תכלית שנאה שנאתים, לאויבים היו לי,

חקרני ודע לבבי וגו'", - דוד המלך אומר זאת כלפי מנגדי

הקדושה, שהוא שונא אותם שנאה גדולה. כראיה לאותה

שנאה, הוא אומר: "חקרני ודע לבבי" - כלומר: מגודל

אהבתי אליך, הקב"ה, שבלבי - תכיר, ממילא, מה גדולה

והנה, כשהאדם מגביר נפשו האלהית ונלחם בל-בך עם - הנפש הבהמית, עד שמגרש ומבער הרע שבה מחלל השמאלי, - שבלב, מיקומו הראשי של ה"רע", כמו שכתוב: "ובערת הרע מקרבך", - בכך מדגישה התורה,

שעל כל יהודי לשרש

כליל את הרע שבקרב,

כלומר: לא רק שיתגבר

על הרע בהתגלותו,

שהנפש הבהמית לא

תחשוב, לא תדבר ולא

תעשה מעשים של רע,

אלא שאף "יעבד" את

הרע הפנימי שבכוחות

הנפש הבהמית, שלא

יתאוה כלל לדבר שיש

בו משהו מן הרע. ואין

הרע נהפך לטוב ממש

- אלא, שהרע עדיין לא

נהפך כולו לטוב, אילו

היה הרע נהפך כולו

לטוב, היה אז כל כולו

של כוח-התאוה, נמשך,

אך ורק, לאלקות

ולקדושה, במקום התאוה

לרע, נקרא "צדיק

שאינו גמור" ו"צדיק

ורע לו". - והוא מסביר מיד: דהיינו, - המשמעות של "ורע

לו": שיש בו עדין מעט מוצר רע בחלל השמאלי, אלא

- מדוע אין מעט רע זה בא לידי ביטוי ברגש התאוה וכדומה?

שקפוף - אותו מעט רע, ובטל לטוב מחמת מעוטו, ולכן

נרמה לו - לצדיק, כי ויגרשוהו וילך לו בל לגמרי, אבל

באמת אלו חלף וחלף לו לגמרי - כל הרע שבו היה

נהפך לטוב ממש. ובאור הענין, - רבנו הזקן בא לענות

על שאלה: מאחר שהצדיק (שאינו גמור) אינו מרגיש כלל

את הרע - הרי יתכן שאכן הרע שבו נהפך כולו לטוב ואין

בו אף שמץ מן הרע, ומנין לנו שיש בו רע? על כך מסביר

רבנו הזקן שהדבר יובן ממדרגת "צדיק גמור": העובדה

שהרע שבו נהפך כל כולו לטוב, באה כתוצאה מ"אהבה

בתענוגים" (כפי שהוסבר בפרק התשיעי), הרי - אם חסר

בסיבה (בגורם) ב"אהבה בתענוגים", מן ההכרח שחסר גם

במסובב (בתוצאה) - בהפיכת הרע לטוב. ה"אהבה

בתענוגים" היא "אבן הבוחן" באיזו דרגה, בביטולו של הרע,

1. דברים כא, 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...כי יש ב' ענינים: כח דנה"ב דק"ג, ולבושיו הצואים: וכשמסיר הלבושים יכול להפך הכח לטוב ע"י שמלבישו בטוב". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפילו את"ל דברור דוקדושתו קאי על הצדיק - צע"א אם אפ"ל שנתקדש ע"י... אהבה! ומש"כ באה"ר זהו פי' ובי' על גודל אהבתו - שלפ"ז". 4. תהלים קלט, כב.

- שאינו שונא את ה"סטרא אחרא", הקליפות הרוחניות, תכלית שנאה, ולכן אינו מואם גם-כן ברע - בתאוות ובתענוגים הגופניים, בתכלית. - במדה הגדולה ביותר, וכל שאין השנאה והמאוס בתכלית, על-כרחי נשאר איזה שמין אהבה ותענוג לשם, - לרע, ולא הוסרו הבגדים הצואים לנמרי מכל וכל, - "בגדים צואים" - היצר-הרע, תאוות העולם-הזה, עדיין לא הוסרו מכוח הנפש הבהמית שמקליפת "נוגה", הנקרא גם הוא "רע". ולכן לא נהפך לטוב ממש, מאחר שיש לו איזה אחיזה עדיין בבגדים הצואים אלא שהוא בטל במיעוטו וכלא חשיב ולכן נקרא צדיק ורע כפוף ובטל לו. ועל כן גם אהבתו לה' אינו בתכלית ולכן נקרא צדיק שאינו גמור.

ליקוטי אמרים

השנאה לס"א והמאוס ברע בתכלית כי המאוס הוא הפך האהבה ממש כמו השנאה. וצדיק שאינו גמור הוא שאינו שונא הס"א בתכלית השנאה ולכן אינו מואם ג"כ ברע בתכלית וכל שאין השנאה והמאוס בתכלית ע"כ נשאר איזה שמין אהבה ותענוג לשם ולא הוסרו הבגדים הצואים לנמרי מכל וכל ולכן לא נהפך לטוב ממש מאחר שיש לו איזה אחיזה עדיין בבגדים הצואים אלא שהוא בטל במיעוטו וכלא חשיב ולכן נקרא צדיק ורע כפוף ובטל לו. ועל כן גם אהבתו לה' אינו בתכלית ולכן נקרא צדיק שאינו גמור.

שנאתי למנגדי הקדושה. וכפי ערך גדל האהבה לה', כך ערך גדל השנאה לסטרא-אחרא - "סטרא אחרא", הקליפות הרוחניות שהן, כאמור, המקור וה"חיות" של כל התענוגים הגופניים, והמאוס ברע בתכלית, - ולפי ערך האהבה לה' כך גם גדל מיאוסו את הרע של התאוות והתענוגים הגשמיים. על דבר רוחני ("סטרא אחרא") שהוא רחוק מהאדם, מתאים הביטוי "שנאה", ואילו על תאוות גשמיות ("רע") הקרובות אל האדם ונמצאות לנגד עיניו, מתאים הביטוי "מיאוס", כאדם שנגעל מדבר שהוא שונא, העומד לנגד עיניו.

כי המאוס הוא הפך האהבה ממש כמו השנאה. - אלא, שהביטוי "שנאה" מתאים, כאמור, ביחס ל"קליפה" ו"סטרא אחרא", ואילו ביחס לתאוות גופניות - מתאים הביטוי "מיאוס". על כל פנים, הרי מוסבר, שתכלית השנאה שיש לצדיק-גמור ל"רע", היא מחמת שאהבתו לה' היא בדרגה העליונה ביותר, ומשום כך הוא נקרא "צדיק גמור", שמדריגת ה"צדיק" שבו - ה"אהבה בתענוגים" - היא במדה המלאה והעליונה ביותר. הוא גם נקרא "צדיק טוב לו" - שהוא גדוש רק בטוב: כל הרע שבו נהפך לטוב. מכאן נבין את התשובה ביחס ל"צדיק שאינו גמור" - כיון שחסר בו באהבה בתענוגים, הרי שיש בו עדיין משהו מן הרע, למרות שאין הוא מרגיש ברע הזה כלל. ועל כך אומר ה"תניא" בהמשך: וצדיק שאינו גמור, הוא שאינו שונא הסטרא-אחרא בתכלית השנאה,

~ יום חמישי י"ב טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' טו, והנה מדרגה... עד עמ' 30, במ"א:

שהרע בטל בששים, כי אין טעמו נרגש כלל. אך, יש גם, שהרע שנשאר הוא פחות מחלק הששים, וביטולו לטוב הוא "ביטול באלף", אחד כנגד אלף, או יותר מכך: ובענין ביטולו במיעוטו בששים על-דרך-משל, או באלף ורבבה וכו' וכו'. ופירוש על-דרך-משל. - במדת הביטול לטוב, בששים, באלף, ברבבה וכדומה, תלוי השוני הקיים במדרגותיו של הצדיק שאינו גמור, והן הם בחינת צדיקים תרבים שפבכל תדורות, - אותם צדיקים שהם

והנה, מדרגה זו - "צדיק שאינו גמור" ו"צדיק ורע לו", מתחלקת לרבעות מדרגות - המתבטאות, בענין בחינת מעוט הרע הנשאר - איכות אותו מעט רע שנשאר בצדיק, מאחת מארבע יסודות תרעים, - יש שנשאר בו מיסוד המים, ויש - מיסוד האש, וכך הלאה. כן הן שונות זו מזו בכמות הרע שנשאר ובמדת ביטולו לטוב. יש אשר הרע שנשאר בו הוא במדה קצת גדולה יותר, אלא שהוא "בטל בששים", הטוב גדול פי ששים מן הרע, כך

ליקוטי אמרים

והנה מדרגה זו מתחלקת לרבעות מדרגות בענין בחי' מיעוט הרע הנשאר מאחת מארבע יסודות הרעים ובענין ביטולו במיעוטו בששים עד"מ או באלף ורבבה וכיוצא עד"מ והן הם בחי' צדיקים הרבים שבכל הדורות

ליקוטי אמרים

מאחת מארבע יסודות תרעים, - יש שנשאר בו מיסוד המים, ויש - מיסוד האש, וכך הלאה. כן הן שונות זו מזו בכמות הרע שנשאר ובמדת ביטולו

דבק ומתחבר היהודי בקב"ה. **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:** "הוּא כָּל צִמָּא לְבוֹ לְמִים", - הנביא מכריז: כל אלה הצמאים לאלקות - ילמדו תורה שנמשלה למים. **וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר,** - שמשמעות ה"צמאון" הוא לאלקות, שכן, אם ה"צמאון"

הוא לתורה, לא היה צריך הנביא להשתמש בצורת ההכרזה "הוי" ולתורות "לכו למים" - לתורה, כי מי שצמא לתורה - הרי התורה מוכנה לפניו ללמוד בה! אלא הכוונה היא: מי שצמא לאלקות, מורה לו הנביא, ללמוד תורה, כי על-ידיה יתדבק ויתאחד עם הקב"ה. ואילו "בני העליה" בהם מדובר כאן, הם דרגה נעלית יותר: קיומם את המצוות ולימודם את התורה אינם רק כדי לרוות צמאונם לאלקות, שהרי בכך יש בצורה עדינה משום ריווי הרגש

העצמי שלהם וטובתם העצמית, שכדי "להרוויח" הקירוב להקב"ה - הם עושים אותם ענינים המביאים לאותו קירוב - **אֲלָא** - עבודתם היא, **בְּדַפְרֵשׁוֹ ב'תִּקּוּנִים'**¹⁰: - כמו שפירשו ב"תיקוני זוהר" את מאמר חכמינו ז"ל: **אִיזוּהוּ חֲסִיד - הַמִּתְחַסֵּד עִם קוּנּוֹ**, - ופירשו ב"תיקונים": **עִם קֵן דִּילִיָּה**, - "קונו" מלשון "קן", כלומר: החסיד מתנהג בחדס עם ה"קן" שלו, מקורו - הקב"ה, כדי לִיְחַדָּא קִדְשָׁא בְּרִיָּה **הוּא וְשְׂכִינְתָּיה בְּתַתְּחוּנִים**, - להביא את ה"ייחוד" של הקב"ה עם שכינתו, ושאוור "ייחוד" זה יאיר גם בעולמות התחתונים. **וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב ב'רַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרִשְׁתָּ תַצָּא:** **"בְּכָרָא דְאַשְׁתַּדֵּל בְּתַר אַבּוּי וְאַמִּיָּה**, - כמו בן המשתדל לטובת אביו ואמו, דְּרָחִים לֹן יִתִּיר מִגְרָמִיה וְנִפְשִׁיה וְרוּחִיה וְנִשְׁמָתִיה בּוֹ", - שאוהב אותם יותר מאשר את עצמו, ונפשו, רוחו ונשמתו וכו', **וּמִסֵּר גְּרָמִיה לְמִיתָה עֲלֵיהּ לְמִפְרָק לֹן בּוֹ"**, - ומוסר את נפשו לפדות את אביו ואמו מהשבי. **וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**, - שזוהי דרך העבודה של "בני עליה": רק לשמו של הקב"ה. להלן מסביר רבנו הזקן ששני הפירושים ב"בני עליה", תואמים וקשורים אחד בשני, שכן, כפי שמוסבר בתורת הקבלה, נעשה על-ידי "העלאת מיין נוקבין" - המשכת "מיין דכורין" - על ידי עיבוד הרע והעלאתו

בבחינת "צדיק שאינו גמור", **בְּדִאִיתָא בְּגִמְרָא** - כמו שאנו מוצאים בגמרא⁵: **דְּתַמְנִיסָר אֶלְפִי צְדִיקָי קְיָיְמִי קָמִיָּה תְקַדְוִשׁ בְּרוּךְ הוּא**. - שמונה עשר אלף צדיקים קיימים לפני הקב"ה. כל כך הרבה מדריגות בצדיקים, אך כל אלה בדרגת

"צדיק שאינו גמור". **אִךְ עַל מַעֲלַת צְדִיק גָּמוּר, הוּא שְׁאֵמֵר רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי:** - מחבר ה"זוהר": **"רִאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵם מוֹעֲטִים בּוֹ"**, - "בני עליה" - אלה שדרגתם נעלה ביותר, והם מוועטים, **שְׁלֹבֵן נִקְרָאִים "בְּנֵי עֲלִיָּה"**, - מפני שֶׁמִּתְחַבֵּן הָרַע - לטוב, וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְקַדְשָׁהּ, **בְּדִאִיתָא בְּתַתְּחוּנִים**, - כמו שכתוב ב"הקדמה" של ספר ה"זוהר", שֶׁשְׂרָצָה רַבִּי חַיָּא לַעֲלוֹת לְהִיכָל רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי, - "היכלו" של רבי שמעון

בר יוחאי, משמעו מקומה של מדריגת "צדיק גמור", שְׁמֵעַ קָלָא נְפִיק וְאַמֵּר: - שמע קול היוצא ומכריז: **"מֵאֵן מִנְּבוֹן דִּי חֲשׂוּבָא מִתְּפִיכָן לְנַהוּרָא וְיַעֲמִין מְרִירוֹ לְמִתְקָא עַד לֹא יִיתּוֹן הָכָא וְכוּ':** - מי מכס שהפך את חושך העולם לאור של קדושה, ואת הטעם המר (של נפשו הבהמית ויצרו הרע) הפך לתענוג ולמתקיות (הקדושה), לפני שהגיע לכאן - יכול להיכנס לכאן. הרי, ש"צדיק גמור" הוא זה שמהפך את החושך לאור, הוא מעלה את הנפש הבהמית לאור הקדושה. להלן, מוסיף רבנו הזקן טעם נוסף על מה שצדיקים בסוג נעלה יותר, נקראים "בני עליה"⁸:

וְעוֹד - טַעַם נוֹסֵף, מְדוּעַ נִקְרָאִים בְּנֵי עֲלִיָּה, מִפְּנֵי שְׁנֵם עֲבוּדָתָם בְּכִינַת "נַעֲשֶׂה טוֹב" בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמַצּוֹתֶיהָ, הוּא לְצַדֵּק גְבוּהָ וּמַעֲלָה מַעֲלָה עַד רוּם הַמַּעֲלּוֹת, - מִטַּרְת עֲבוּדָתָם הִיא לִשְׁם הַקְּב"ה בְּלִבָּד עַד לַמַּעֲלּוֹת וּלְמַדְרִיגוֹת הַנַּעֲלּוֹת בִּיּוֹתֵר, וְלֹא - עֲבוּדָתָם אִינֵה, בְּרִי לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּלִבָּד - כְּדִי, לְרוּוֹת - בַּעֲבוּדָתָם, צִמָּאוֹן נִפְשָׁם הַצִּמָּאוֹה לָהּ, - כְּלוּמֹר, לֹא כְמוֹ שֶׁהִדְבַּר הוּא בֹּאֵלָה שְׂאִינֵם בְּמַדְרִיגָה זוֹ, הַמְקִיִּימִים מִצְוֹת וּלְוֹמְדִים תּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁבִּכְךָ הֵם "מְרוּוִים" אֵת צִמָּאוֹנָם לֵאלֻקוֹת, וְתִשְׁוֹקָתָם הַעֲזָה "לְהִדְבִּק" בַּקְּב"ה - שְׁכֵן, עַל-יְדֵי קִיּוֹם תּוֹרָה וּמִצְוֹת

5. סוכה מה, ב; סנהדרין צז, ב. 6. שם. 7. חלק א ד, א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' הטעמים על סוג א': טעם א' כנגד התואר צדיק גמור; טעם ב' כנגד התואר (צדיק) וטוב לו". 9. ישעי' נה, א. 10. בהקדמה, א, ב; ראה זח"ב קיד, ב. ח"ג רכב, ב. שם

שופר לנו סיפור זה, הרי שגם אנו יכולים ללמוד ממנו, כי לכל יהודי ישנה, בנשמתו, אהבה לקב"ה, ומצד אהבה פנימית ועמוקה זו להקב"ה - קיים בכל יהודי הרגש לקיים מצוות וללמוד תורה, כדי לשוות נחת רוח לקב"ה, כבן שרוצה להביא נחת רוח לאביו. (כ"ק

רבינו מעיר שכן מוסבר ב"תניא" בסוף פרק מ"א, עמוד 114, בפסקה המתחילה "ואף שלהיות כו"). אגב, יש בכך משום תשובה לאותם שטוענים: מה התועלת בלימוד ענינים נעלים כאלה

במדריגות התורה והנשמה, מכיון שאנו רחוקים מכך תכלית ריחוק? ראשית, ידועה התשובה שענה פעם רבנו הזקן על שאלה זו: על זמנו של המשיח נאמר¹¹ "והסירותי את לב האבן מבשרכם", כלומר: כעת, ישנו החסרון, שלמרות שכל אחד יכול להבין מדריגות נעלות ביותר - לא תפעלנה על לבו כלל, כי לבו מאובן "לב אבן". ואילו בביאת המשיח יוסר חסרון זה, וכל מה שיבינו במוח - ייקלט בלב, שיהיו שייכים לאותן מדריגות. בהתאם לכך, צריכה כבר כעת, לפני ביאת המשיח, - להיות ההבנה במוח, כדי שלאחר מכן, בביאת המשיח, ייקלטו הדברים בלב - ולשם כך צריכים ללמוד וללמוד. נוסף על תשובה זו של רבנו הזקן, אנו למדים תשובה גם מן הסיפור האמור: מכל ענין המובא בתורת החסידות, אפשר ללמוד משהו לפועל ביחס לכל אחד ואחד. למשל: מה שלמדנו בפרק זה על מדריגות הצדיקים הנעלים ביותר, העושים עבודתם רק לשם הקב"ה בלבד, הרי ישנה בכך, באמת, "נקודה" הנוגעת לכל יהודי. במדה מסוימת, יכול כל יהודי לעורר בתוכו רגש זה ללימוד תורה ולקיום מצוות במטרה להביא נחת רוח להקב"ה. שכן, בנשמתו של יהודי, ישנה אותה אהבה ותשוקה: להביא נחת רוח לקב"ה, עליו רק לעורר ולגלות רצון זה.

לקדושה ("העלאת מ"ן"), נמשך במצוות "המשכת מ"ד", - וזאת יש ברצונם של צדיקים לבצע על-ידי עבודתם. מכיון שהמדובר הוא ענין קבלי, המוסבר לעומקו ולרחבו בתורת החסידות, נבין אותו ביתר הסברה, בהמשך הדברים הבאים:

[וּשְׁנִיָּהם - שני הפירושים ב"בני עליה", עולים בְּקִנְיָה אֶחָד, - תואמים אחד את השני, בְּיַעֲלִידי הַיְּבוּרִים שֶׁמִּבְּרִים מִנְּהָ - על-ידי הפיכת הנפש הבהמית לטוב, מַעֲלִים "מִן נִבְרִינ", - פועלים "העלאת מ"ן" -

התעוררות והתעלות מצדו של ה"מקבל", וְנִעְשִׂים יְחוּדִים עֲלִיּוֹנִים - בעולמות העליונים, לְהוֹרִיד "מִן דְּבוּרִין", - להמשיך השפעת "מיין דבורין" לעולם-הזה, שֶׁהֵם הֵם - ה"מיין דבורין", מִימֵי הַחֲסִידִים שֶׁבְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה מִרַמְ"ח מִצְוֹת עֲשֶׂה, - מימי החסידים המהולים בכל מצוה ממאתים ארבעים ושמונה מצוות-עשה, שֶׁכָּל - כל המצוות, הֵן בְּחִינַת חֲסִידִים ו"מִן דְּבוּרִין", - בחינת חסידים והשפעות, דְּהֵינּוּ הַמִּשְׁכָּת קִדְּשָׁתָא אֱלֹהֵתָא יִתְבָּרַךְ מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּתַחְתּוֹנִים, - שתתגלה הקדושה האלקית בעולמנו הגשמי, בְּמֹו שְׁנֵתְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר: - הרי, ששני הפירושים ב"בני עליה" קשורים ותואמים היטב אחד את השני. בהקשר לאמור, שכל עבודתם של הצדיקים הגדולים, "בני עליה", היא אך ורק לשם הקב"ה, ולא לטובתם הם, גם לא לטובתם הרוחנית, להיות קרובים יותר אל הקב"ה - יש מקום לסיפור הבא: רבנו הזקן היה נוהג הרבה פעמים להתעמק בדביקותו, עד שהיה מתגלגל על הרצפה, ובשעת מעשה היו שומעים ממנו דיבורים מקוטעים: "אינני רוצה בעולם הבא שלך, אינני רוצה בגן-עדן שלך, אני רוצה רק אותך (הקב"ה) בלבד". כ"ק רבינו באחת משיחותיו הקדושות, אמר: כיון

~ יום שישי י"ג טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 30, פרק יא וזה... עד עמ' טז, שריא:

"צדיק וטוב לו" - צדיק שיש בו רק טוב. "צדיק שאינו גמור" - מי שה"רע" שבו עדיין לא נהפך כל כולו לטוב, נשאר בו עדיין משהו מן הרע, ולכן הוא נקרא גם "צדיק ורע לו" - יש בו אמנם משהו מן הרע, אלא שרע מעט זה בטל ברוב הגדול של הטוב. כן הסביר שבמדרגת "צדיק שאינו גמור", ישנן הרבה מדריגות, המתחלקות לפי מדת כמות ואיכות הרע שעדיין נשאר בו, ולפי מדת ביטולו לטוב.

פֶּרֶק יא. בפרק התשיעי, הסביר רבנו הזקן, ששתי הנפשות, האלקית והבהמית, מנהלות ביניהן מלחמה לכיבוש גופו של האדם. ובפרק העשירי המשיך בהסברתו, שבשעה שאדם פועל בתוכו, להשתלטות הנפש האלקית על הנפש הבהמית, עד לידי גירושו והכחדתו של הרע של הנפש הבהמית - מגיע אותו יהודי למדרגת "צדיק". ובזה - שתי מדריגות: "צדיק גמור" - מי שה"רע" שבו נהפך לגמרי לטוב ולקדושה, ולכן הוא נקרא גם

רפח, א. 11. יחזקאל לו, כו.

וְכֹכֵשׁ אֶת הָעֵיר קִטְנָה" הוּא הַגּוֹף, - כפי שלמדנו בפרק
התשיעי שגוף האדם נקרא "עיר קטנה", ושתייה: הנפש
האלקית והבהמית לוחמות ביניהן לכיבושה של עיר קטנה זו.

אֲךָ לֹא כָל - אין הנפש הבהמית שולטת בגוף כולו כשהיא

גוברת על הנפש האלקית,

בסוג זה של "רשע וטוב

לו" המדובר כאן, אֲכָא

מִקְצָתוֹ לְבָד, - היא

שולטת במקצת מן הגוף

בלבד, שִׁתְיָה סָר

לְמִשְׁמַעְתּוֹ, - אותו חלק

מן הגוף עליו שולטת

הנפש הבהמית, סר

למשמעתו של הרע של

הנפש הבהמית, וְנַעֲשֶׂה

לוֹ מְרֻכָּבָה וְלִבּוֹשׁ,

לְהַתְלַבֵּשׁ בּוֹ אֶחָד

מִשְׁלֵשָׁה לְבוּשֵׁיהָ

הַנּוֹכְרִים לְעִילָיִי, דְּהִינּוּ,

אוּ בְּמַעֲשֵׂה לְבָד, -

שזהו "לבוש" המעשה,

ובלבוש זה עצמו:

לַעֲשׂוֹת עֲבֻרוֹת קְלוֹת

וְלֹא חֲמֻרוֹת חֲסֵד

וְשָׁלוֹם; - שעד כדי כך

לא מגיעה שליטת הרע,

אוּ בְּדַבּוּר לְבָד, - ובדיבור עצמו, רק לְדַבֵּר אֶבֶק לְשׁוֹן הָרַע

- דיבורים שהם על הגבול ושייכים ללשון הרע, וְלִיצְנֻת

וְכֹהֵא יְנוּנָא; - וכדומה. כלומר, שרק לבוש הדיבור של הנפש

הבהמית מתלבש בגוף. אוּ בְּמַחֲשָׁבָה לְבָד, - לחשוב בלבד,

הַרְהוּרֵי עֲבֵרָה תְּקַשִּׁים - בפרטים מסויימים, מַעֲבָרָה; -

בגלל העובדה שהמחשבה היא "לבוש" עדין יותר לנפש

מאשר דיבור או מעשה, קרובה יותר וקשורה יותר לנפש -

מטמאים "הרהורי עבירה" את הנפש, במדה מסויימת, יותר

מאשר העבירה עצמה. וְגַם אִם אֵינוֹ מְתַרְהַר בְּעֵבֶרָה

לַעֲשׂוֹתָהּ אֲלֵא בְּעֵינָיו וְזָכַר וְנִקְבָּה בְּעוֹלָם, - עצם

המחשבה בצורה מופשטת, אודות "זיווג זכר ונקבה", שְׁעוֹבֵר

עַל אֲחֵרֵת תְּתוּרָה: "וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע" - ודרשו

חכמינו ז"ל: "שְׁלֵא יִתְרַהַר בְּיוֹם בּוֹ"; - הרי שבהרהורו

בדבר, הוא עובר על צו התורה. אוּ שְׁהִיא שְׁעַת חֲפָז

לַעֲסֵק בְּתוּרָה וְהוּא מִפְּנֵה לְבוֹ לְבַטְלָה, בְּדַתְנָן

בְּאַבּוֹת; - כמו שלמדנו במשנה במסכת "אבות": "הַנֶּעוֹר

בְּלִילָה בּוֹ" - ויש לו האפשרות ללמוד או תורה, וּמִפְּנֵה לְבוֹ

בּוֹ" - ומחשבתו להרהר בדברים ריקים. כלומר, שרק לבוש

בפרק י"א שלפנינו, יסביר רבנו הזקן, אודות המדריגה
המנוגדת למדריגת צדיק: גם במי שהנפש הבהמית שלו
התגברה על הנפש האלקית, שלכן נקרא "רשע" - מתחלקים
העניינים לשני חלקים כלליים: "רשע וטוב לו" - רשע שעדיין

יש בו מן הטוב. "רשע

ורע לו" - רשע שכל כולו

הוא רק רע. וכך אנו

לומדים בפרק האחר-

עשר:

וְזֶה לַעֲמֵת זֶה, רָשָׁע

וְטוֹב לוֹ לַעֲמֵת צָדִיק

וְרַע לוֹ. דְּהִינּוּ, - "רשע

וטוב לו" - הוא, שְׁהַטּוֹב

שְׁבִנְפִּשׁוֹ הָאֱלֹהִית

שְׁבִמְחוּ וּבְחַלֵּל הִימְנֵי

שְׁבִלְבּוֹ, - כפי שלמדנו

בפרק התשיעי, שמיקומה

של הנפש האלקית היא

במוח וב"חלל" הימני

שבלב, כְּפֹהַ וּבְחַלֵּל

לְגִבֵּי הָרַע מְתַחַלְפָה

שְׁבִחֲלָל הַשְּׁמָאֵלִי. -

ה"רע" של הנפש

הבהמית מהקליפה

שב"חלל" השמאלי

שבלב, כפי שלמדנו

בפרק התשיעי. כלומר: הרע שבנפש הבהמית שלו, גבר על

הטוב של הנפש האלקית, במדה כזו, שהטוב של הנפש

האלקית בטל ונכנע לרע של הנפש הבהמית. וְזֶה - התואר

"רשע וטוב לו", מְתַחַלְק גַּם-כֵּן לְרַבְּבוֹת מַדְרִיגֹת חֻלְקוֹת,

- כשם שמדריגת "צדיק ורע לו" מתחלקת להרבה מדריגות

בהתאם לכמות ואיכות הרע וביטולו לטוב - כך גם מתחלקת

מדריגת "רשע וטוב לו" להרבה מדריגות בהתאם למדת

ביטולו של הטוב לרע, בְּעֵינָיו כְּמוֹת וְאִיכוֹת תְּקַשִּׁים - באיזו

מדה ובאיזה תחום מתבטאת כניעת הטוב לרע. "כמות": אם

ביטולו של הטוב הוא בגלל ריבוי של הרע בלבד, או שהוא

אחד לגבי ששים, לגבי אלף, וכו'. "איכות": באיזה פרטים

מתבטא אותו ביטול, כי יש מי שאצלו זה מתבטא באהבת

דברים אסורים, ויש שזה מתבטא בפרטים אחרים: וּכְפִיפָה

הַטּוֹב לָרַע חֲסִיּוֹשָׁלוֹם. יֵשׁ מִי שְׁהַכְפִּיפָה וְהַבְטוֹל אֲצִלוֹ

- של הטוב לגבי הרע הוא, מַעֲטַ מוֹעֵר, וְאֵף גַּם זֹאת אֵינוֹ

בְּתַמִּידוֹת, וְלֹא תָדִיר לְפָרְקִים קְרוֹבִים, - נדיר מאד שהרע

יתגבר בו על הטוב, אֲלֵא לַעֲתִים רְחוּקִים מְתַגַּבֵּר הָרַע עַל

הַטּוֹב, - עובר זמן רב שהרע שבו יתגבר שוב על הטוב,

המחשבה של הנפש הבהמית מתלבש בגוף. **שְׂבֹאֲחַת מְכַל אֱלֹהִים, וְכִיּוּצָא בְּהֵן** - כשנכשל במעשה בעבירה קלה איזו שהיא, או שמדבר דיבורים אסורים, או שמהרהר במחשבות אסורות - נקרא "רשע" **בְּעַת הַהִיא**, - ו"רשע" הוא: **שֶׁהֲרַע**

שֶׁבִנְפִּשׁוֹ גֹּבֵר בּוֹ
ומתלבש בגופו
ומחטאיו ומחטאיו
ואחר כך - לאחר
שנכשל באחד מהדברים האמורים, גובר בו הטוב שבנפשו האלהית, ומתחרט - על מה שעשה, דיבר או חשב, ומבקש מחילה וסליחה מה' וה' יסלח לו, אם שב בתשובה הראויה על-פי עצת חכמינו ז"ל בשלשה חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש כו', - "עבר על מצות-עשה ושב - אינו זו משם עד שמוחלין לו; עבר על מצות-לא-תעשה ושב - תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר; עבר על

כריתות ומיתות בית-דין - תשובה ויום הכיפורים תולים ויסורים ממרקים, שנאמר: ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם", **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר**. - כלומר: על-ידי תשובה כראוי - מוחל לו הקב"ה על העבירה שעבר. ברם, מאחר שהוא במצב כזה שקל לו להיכשל בחטא מזמן לזמן - הנה גם אחרי שחזר בתשובה, והקב"ה מחל לו - הוא נקרא עדיין "רשע וטוב לו". הערת כ"ק רבינו: "ולענין שכר ועונש נק' צדיק גמור כדלעיל פ"א - באמתת השם כו'". עד כאן דובר אודות מדריגה גבוהה יותר ב"רשע וטוב לו", שהשפעת הרע של הנפש הבהמית, מתבטאת בשליטת הרע על אחד מן הלבושים: על מעשה בלבד, על דיבור בלבד או על מחשבה בלבד, וגם זאת - לעתים נדירות. **וְיֵשׁ מִי שֶׁהֲרַע גֹּבֵר בּוֹ יוֹתֵר, וּמִתְלַבֵּשִׁים בּוֹ כָּל שְׁלִשָּׁה לְבוּשִׁים שֶׁל הָרַע**, - הוא נכשל גם במחשבה, גם בדיבור וגם במעשה, ומחטאיו בעבירות חמורות יותר, ובעתים קרובים יותר. - למרות זאת הוא נקרא עדיין "רשע וטוב לו", רשע שיש בו מן הטוב, כי הוא אמנם נכשל בחטא, אך בינתים - בין חטא אחד לשני, הוא מתחרט, ובאים לו הרהורי תשובה מבחינת

ליקוטי אמרים

שבאחת מכל אלה וכיוצא בהן נקרא רשע בעת ההיא שהרע שבנפשו גובר בו ומתלבש בגופו ומחטאיו ומחטאיו ואח"כ גובר בו הטוב שבנפשו האלהי ומתחרט ומבקש מחילה וסליחה מה' וה' יסלח לו אם שב בתשובה הראויה על פי עצת חכמינו ז"ל בשלשה חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש כו' כמ"ש במ"א. ויש מי שהרע גובר בו יותר ומתלבש בו כל שלשה לבושים של הרע ומחטאיו בעבירות חמורות יותר ובעתים קרובים יותר אך בינתיים מתחרט ובאים לו הרהורי תשובה מבחי' הטוב שבנפשו שמתגבר קצת בינתיים אלא שאין לו התגברות כל כך לנצח את הרע לפרוש מחטאיו לגמרי להיות מודה ועוזב ועל זה אמרו רז"ל רשעים מלאים חרמות שהם רוב הרשעים שיש בחי' טוב בנפשם עדיין. אך מי שאינו מתחרט לעולם ואין באים לו הרהורי תשובה כלל נקרא רשע ורע לו שהרע שבנפשו הוא לבדו נשאר בקרבו כי גבר כל כך על הטוב עד שנסתלק מקרבו ועומד בבחי' מקיף עליו מלמעלה ולכן ארז"ל כל בי עשרה שכינתא שריא:

הטוב שבנפשו, שמתגבר קצת בינתים, - ומאותו טוב עולים בו הרהורי תשובה. **אֵלָּא שְׂאִין לוֹ** - לטוב, כוח התגברות כל-כך לנצח את הרע לפרוש מחטאיו לגמרי להיות "מודה ועוזב". - עד לידי כך, אין בכוח הטוב שלו להתגבר על הרע, ועל זה אמרו רז"ל: **"רשעים מלאים חרמות"**, - בין חטא אחד לשני, הם מתחרטים על החטא הראשון, וגם בשעה שהם חוטאים יתכן מאד שחורה להם הדבר, אלא שאין ביכולתם לשלוט על עצמם. **שָׁהִם רַב הָרָשָׁעִים, שֵׁשׁ בְּחִינַת טוֹב בְּנִפְשָׁם עֲדִין**. - ומאותו "טוב" נובעות החרטות במוחם ובלבם. מכאן, שישנן הרבה מדריגות ב"רשע וטוב לו": החל מזה שנכשל בזמן נדיר, וגם זאת בעבירה קלה ובלבד אחד שלו, ועד לזה שנכשל לעתים קרובות ובכל שלושת לבושו,

במחשבה, דיבור ומעשה - ועם זאת נכללים הם כולם במדריגת "רשע וטוב לו". ההבדל ביניהם נובע אך ורק ממדת כפיפותו של הטוב לרע. מדריגת "רשע וטוב לו" מהווה הניגוד הגמור למדריגת "צדיק ורע לו", בה ישנם הבדלים רבים בכמותו ובאיכותו של הרע שנשאר בו. **אֵךְ מִי שְׂאִינֵי מִתְחַרְט לְעוֹלָם**, - על חטאיו, ואין באים לו הרהורי תשובה כלל - נקרא "רשע ורע לו", - רשע ששולט בו הרע בלבד, שהרע שבנפשו הוא לבדו נשאר בקרבו, כי גבר כל-כך על הטוב עד שנסתלק - הטוב, מקרבו ועומד בבחינת מקיף עליו מלמעלה. - ובפנימיותו אינו מרגיש בטוב כלל. ברם, מאחר שבבחינת "מקיף" עדיין יש בו טוב, שהרי יש בו נשמה אלקית - ולכן אמרו רז"ל: **"אֵכָּל בִּי עֲשָׂרָה שְׂכִינָתָא שְׂרִיא"**: - על כל עשרה יהודים, יהיו מי שהיו, שורה שכינה. דבר זה אמור גם באלה שהם חלילה בבחינת "רשע ורע לו", כי בבחינת "מקיף", על כל פנים, יש גם בהם מן הטוב. ומאחר שהשראת השכינה במקום בו נמצאים עשרה יהודים, היא גם כן ענין של "מקיף", שלא מרגישים בה בצורה גלויה - שורה שכינה ביניהם.

בהם והם מונהגים על-ידי עשרת כוחות הנפש הבהמית והיצר-הרע. המן הרשע רצה לכלות את כל בני ישראל, גם את אלה המונהגים מעשרת הכוחות השניים של היצר-הרע. שאל שוב אותו אפיקורס: אם כך, מדוע מוצאים אנו אחרי שבטלה הגזירה כתוב כמה פעמים "יהודיים" בשני יו"דין? – ענה לו ה"צמח צדק": אחרי שבני ישראל עברו את גזירות המן וראו את הישועה האלקית – חזרו גם אותם יהודים בתשובה, ונהיו שווים ליהודים המונהגים על-ידי הנפש האלקית והיצר-טוב בלבד – שני ה"יו"דין" השתוו לדרגה אחת.

בהקשר למה שלמדנו אודות מי שנפשו הבהמית גוברת על נפשו האלקית, ראוי להביא את הסיפור הבא שסיפר הרבי באחת משיחותיו: אפיקורס אחד שאל פעם את הרבי ה"צמח צדק", מדוע במגילת אסתר כתובה המלה "יהודים" בדרך כלל ביו"ד אחד, ואילו כשמדובר שם אודות הגזירה, כתוב "יהודיים" בשני יו"דין? ענה לו ה"צמח צדק": "יו"ד" זה עשר, הרומז על עשרת כוחות הנפש. לנפש האלקית עשרה כוחות ולנפש הבהמית עשרה כוחות. ישנם יהודים שמונהגים על-ידי עשרת כוחות הנפש האלקית בלבד וישנם גם כאלה שהנפש הבהמית גוברת

~ שבת קודש י"ד טבת ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 32, פרק יב והבינוני... עד עמ' 32, ותענוגיו.

לחשוב אותן, דיבורים שאסור לדבר בהם ומעשים שאסור לעשותם, שכפי שכבר הוסבר, יונקים חיותם מהקליפה ו"סטרא אחרא" – שלשה לבושים אלה של הנפש הבהמית, הם אצלו במצב שאין גוברים בו על נפש האלהית להתלבש בגוף פגום במח – שהמוח יהרהר במה

שאסור – "לבוש המחשבה" של הנפש הבהמית, ובפכה – לדבר דיבורים אסורים – "לבוש הדיבור" ובשאר רמ"ח אברים, – בשאר מאתים ארבעים ושמונה אברי האדם, לעשות בהם את מה שאסור – "לבוש המעשה", להתחמאם

ולחמאם חסד ושלום, – ועל-ידיה להיקרא "רשע", רק שלשה לבושים נפש האלהית הם לבדם מתלבשים בגוף, – מצד אחד הוא מדגיש, שלבושי הנפש הבהמית לא ישלטו אף פעם על הגוף, ומצד שני – שלבושי הנפש האלקית ישלטו תמיד בגוף, שיהם – לבושי הנפש האלקית, הם: מחשבה דבור ומעשה של תרי"ג מצוות התורה, – הנפש האלקית רק היא שולטת במוח, בפה ובשאר אברי האדם, ומשתמשת בהם לצורך עניניה היא בלבד, ולא עבר עברה מימיו, – הערת כ"ק רבינו: "הקושיא ידועה", כלומר, מה שרבונו הזקן אומר כאן, ש"בינוני" הוא מי שלא עבר עבירה מימיו, ידועה הקושיא על כך: הרי יתכן הדבר שיהודי יישל חלילה בעבירה ויחזור בתשובה כראוי, ובעבודתו, אחרי התשובה, יעמיד את עצמו במדרגת ה"בינוני"? (שכן, אחרי תשובה, הרי יכול האדם להגיע אפילו למדרגת "צדיק", ובודאי שהוא יכול להגיע למדרגת "בינוני"! "ולפענ"ד – ממשך כ"ק רבינו בהערתו – הפי' – שבינוני הוא שמצבו (כעת) הוא כזה שמושלת עשיית עבירה בעבר או בעתיד (אף שאז נסיונות ומלחמת היצר באופן שונה משל עתה, כי בלאה"כ – הוא

פרק יב. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן ש"צדיק" הוא מי שהטוב של נפשו האלקית גובר על הרע של נפשו הבהמית, עד כדי גירושו של הרע. "רשע" הוא מי שהרע של נפשו הבהמית גובר על הטוב של נפשו האלקית ומביא את האדם לחטא במעשה, בדיבור, במחשבה.

בפרק י"ב יסביר רבנו הזקן את מדרגת ה"בינוני", מדרגה שבין "צדיק" ל"רשע" – שזהו מי שבהנהגתו המעשית, במחשבה, דיבור ומעשה, ידה של הנפש האלקית, ביחס לנפש הבהמית, היא על העליונה, ואין היא נותנת לנפש הבהמית

לשלוט אף לא על חלק מן הגוף, ואפילו לא לרגע קט, על-ידי הרהור במחשבה לא טובה, בדיבור לא טוב, ובודאי שלא בעשיית משהו רע בפועל. לבושי הנפש האלקית ב"בינוני", הם בלבד, יש להם השליטה על גופו של האדם, בכל הקשור למחשבה, דיבור ומעשה – לחשוב ולדבר דברי תורה ולקיים מצוות במעשה, ואילו כשמדובר ביחס ל"עצם" הנפש האלקית ול"עצם" הנפש הבהמית, ביחס לכוחות השכל והמדות שלהן – אין לנפש האלקית עליונות על הנפש הבהמית. כלומר, הנפש הבהמית שלו, עדיין יש בכוחה, להתאוות לעניני העולם, אלא שהנפש האלקית בולמת אותה ואינה נותנת לתאוות אלו לבוא לידי ביצוע מעשי.

והבינוני, הוא שלעולם אין הרע – של נפשו הבהמית, גובר פל-בדל לבוש את ה"עיר קטנה" – הגוף שנקרא "עיר קטנה", שעל השליטה עליו מתנהלת המלחמה בין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, להתלבש בגוף לחמאם; – אין הרע של הנפש הבהמית מתגבר בו אף פעם, להביאו לידי חטא ממש. דהינו, שלשה לבושים נפש הבהמית, שיהם מחשבה דבור ומעשה שמצד הקליפה – מחשבות שאסור

עכ"פ רשע בכח, ואין זה בינוני בתכלית, ועיין תניא פ"ל). הרבי מתיר את הקושיא כך: מה שרבנו הזקן אומר "ולא עבר עבירה מימיו" אין הכוונה כפשוטן של מלים, ש"בינוני" לא חטא כלל במשך ימי חייו: "בינוני" נקרא מי שבמצבו

הפנימי-רגשי הנוכחי מן הנמנע אצלו להיכשל בעבירה, גם בעבר וגם בעתיד; כ"בינוני" לא היה חוטא, וממילא - הוא לא חטא. כלומר: לפי מצבו הנוכחי לא היה חוטא גם בנסיגות הקשים יותר ובמהלך המאבק עם היצר הרע, שהיו לו כשנכשל בעבירה. מה שאין-כן אם מדריגתו מונעת את השייכות לחטא רק

במצבו הנוכחי, ולא במצבו בעבר - הוא נקרא "רשע" בכוח: באופן פוטנציאלי ביכלתו, במצב אחר, לעבור עבירה - זאת אומרת שהוא עדיין אינו "בינוני" במלוא מובן המלה - וראה על כך להלן בפרק ל. מה שלמדנו ש"בינוני" הוא מי שלא עבר עבירה מימיו, הרי כך הדבר גם ביחס לעתיד: **וְלֹא יַעֲבֹר לְעוֹלָם**, - אין הכוונה שבעתיד אינו עלול לעבור עבירה, כי הרי יש לו "בחירה", אלא, כאמור, מצבו הנוכחי הוא כזה, שמן הנמנע שתהיה לו שייכות לחטא, באיזה זמן שהוא. **וְלֹא נִקְרָא עָלָיו שֵׁם "רָשָׁע" אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת וְרָגַע אַחַד כָּל יָמָיו**. - כפי שכבר הוסבר, שהשם "רשע" מותאם לאדם שעובר עבירה במחשבה, בדיבור או במעשה. ואילו ה"בינוני" שמבחינת מדריגתו הנוכחית, מן הנמנע שיעבור עבירה, הרי שאף פעם לא חל עליו השם "רשע". ברם, מדוע, איפוא, הוא נקרא "בינוני" בלבד, ולא "צדיק"? **אֵךְ מָהוּת וְעֲצֻמּוֹת נַפְשׁ הָאֱלֹהִית, שֶׁהֵן עֶשֶׂר חֲבִינּוֹתֶיהָ** - מה ששלשה כוחות השכל וטבע המדות נקראים "עצם" הנפש האלקית, זה רק בהשוואה ללבושי המחשבה, דיבור ומעשה, המשמשים כמשרתים וכלי-ביצוע של הנפש האלקית, **לֹא לָהֶן לְבָדָן הַמְלוּכָה**

וְהַמְמַשְׁלָה בְּ"עֵיר קָטָנָה", - שכן, כפי שיסביר להלן, יש גם לכוחות הנפש הבהמית שליטה מסויימת על הגוף, בכך שהם מעוררים בלבו תאוה הגורמת להעלאת הרהורים במוח, **כִּי־אֵם בְּעֵתִים מְזֻמָּנִים**, - יש לכוחות הנפש האלקית

ליקוטי אמרים

נקרא עליו שם רשע אפי' שעה אחת ורגע אחד כל ימיו אך מהות ועצמות נפש האלהית שהן עשר חביונותיה לא להן לבדן המלוכה והממשלה בעיר קטנה כי אם בעתים מזומנים כמו בשעת קריאת שמע ותפלה שהיא שעת מוחין דגדלות למעלה וגם למטה היא שעת הכושר לכל אדם שאז מקשר חב"ד שלו לה' להעמיק דעתו בגדולת א"ס ב"ה ולעורר את האהבה כרשפי אש בחלל הימני שבלבו לדבקה בו בקיום התורה ומצותיה מאהבה שזוהו ענין המבואר בקריאת שמע דאורייתא וברכותיה שלפניה ולאחריה שהן מדרבנן הן הכנה לקיום הק"ש כמ"ש במו"א ואז הרע שבחלל

הגוף, ואין אז לכוחות הנפש הבהמית כל השפעה עליו, כמו בשעת קריאת שמע ותפלה, שהיא שעת מוחין דגדלות למעלה, - בעולמות העליונים. כלומר: באותה שעה מאירה בעולמות הרוחניים העליונים, התגלות אלקית עליונה יותר, וגם למטה - בעולם הזה, היא שעת

הפֶּשֶׁר לְכָל אָדָם, - להתעלות למדריגה נעלית יותר, שָׁאֵז - בשעת קריאת שמע ותפלה, מְקַשֵּׁר - ה"בינוני" את כוחות חֲבִימָה־בִּינָה־דַּעַת שְׁלֹו לַה', לְהַעֲמִיק דַּעְתּוֹ בְּגִדְלוֹת אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, - הוא מתעמק במחשבתו בענין ממנו הוא מבין ומרגיש גדולתו של הקב"ה, וְלַעֲזוֹר - על-ידי התבוננות, אֵת הָאֱהָבָה כְּרֶשְׁפִּי אֵשׁ בַּחֲלָל הַיְמָנִי שֶׁבְּלִבּוֹ, - כפי שהוסבר בפרקים הקודמים, שעל-ידי התבוננות והתעמקות המחשבה בגדולת הקב"ה, מתעוררת בלבו אהבה אליו, לְדַבְּקָה בּוֹ בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ מֵאֲהָבָה, - אהבתו להקב"ה מעוררת אותו לקיים תורה ומצוות, כי על-ידיה הוא ממלא את שאיפתו ומתאחד עם הקב"ה, שֶׁהוּא - לעורר ולהניע את האהבה להקב"ה על-ידי התבוננות בגדולת ה', ובאהבה זו לקיים תורה ומצוות, הוא עֲנִיָן הַמְבָאָר בְּקִרְיַת שְׁמַע דְּאִוְרֵיָא, - שהיא מצוה מן התורה, וּבְרָכוֹתֶיהָ שְׁלִפְנֶיהָ וְאַחֲרֶיהָ שֶׁהֵן מְדֻרְגָּנִים - הן הכנה לקיום הקריאת שמע, - הן ברכות שתיקנו חכמינו ז"ל כהכנה לקיום תוכנה של קריאת שמע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֲרֵי; וְאֵז - בשעת התפלה, כשה"בינוני" נמצא באהבת

1. במצוות בכלל ובברכותיהן, הרי - המצוה עצמה היא מן התורה, והברכה עליה - מדרבנן. משמעות הדבר היא: על-ידי כל מצוה, נמשכת מלמעלה קדושה אלקית בנפשו של יהודי. כדי שיהודי יהיה כלי לקליטת קדושה אלקית זו בשעת עשייתו מצוה - תיקנו חכמים לברך על המצוה, וברכה זו מרוממת אותו ומכשירה אותו לקלוט את קדושת המצוה. אך, בכל מצוה רואים אנו בבהירות שייכותה של הברכה לאותה מצוה, והמצוה נזכרת באותה ברכה, כמו בברכת התפילין: "להניח תפילין"; בברכת הציצית: "על מצות ציצית", או "להתעטף בציצית"; הרי מובנת משמעותן של הברכות, ושייכותן והכנתן למצוות. ואילו, ביחס לברכות שלפני קריאת שמע - צריכים להבין: לשם מה תיקנו אותן החכמים (הרי אין הן ברכות על מצות קריאת שמע, כמו שהדבר בכל המצוות המעשיות)? לכאורה, אין להן כל שייכות לקריאת שמע! אלא - עיקר ענינה של קריאת שמע הוא לעורר בתוכו את ה"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", וכדי להגיע להתעוררות זו, נדרשת הכנה להתעמק בענינים המעוררים אהבה להקב"ה - ולשם כך תיקנו ברכות קריאת שמע, בהן מוזכרת בהרחבה גדולתו של הקב"ה, איך המלאכים הנעלים ביותר - בטלים בתכלית להקב"ה, ואיך הקב"ה מובדל מהם לגמרי - בברכה הראשונה; ובברכה השניה - על גודל אהבת הקב"ה לישראל, ועל מדת קירבתו אליהם, וכדומה. בכל זה יש משום הכנה

שתהיה לו אז תאוה לעניני העולם וכדומה - כל האמור, מדובר בזמן של התעלות מיוחדת, בשעת התפלה, אבל אחר התפלה, בהסתלקות המוחין הגדלות אין-סוף ברוך-הוא - ההתגלות האלקית המיוחדת המאירה בשעת התפלה, אינה מאירה יותר, הרי הרע חוזר ונעזר בחלל השמאלי, ומתאווה לתאוות עולם הזה ותענוגיו. - הסיבה לכך היא, שהרע שבלב ה"בינוני", הוא בעצם

ככל תקפו גם אחרי התפלה, כפי שיסביר להלן, ולכן הוא יכול להתאוות תאוה.

להב-שלהבת לה', הרע שפחלל השמאלי - שבלב, מיקומה הראשי של הנפש הבהמית, כפוף וכפול לטוב המתפשט בחלל הימני - שבלב, מיקומה הראשי של הנפש האלקית. "טוב" זה, אהבתו זו לה', נובעים מהחכמה-בינה-דעת

שפמח המקשרים בגדלות אין-סוף ברוך-הוא; - מהתבוננותו בגדולת ה' בכל שלושת הכוחות, חכמה, בינה ודעת, מתעוררת ומתפשטת מה"חלל" הימני שבלב, אהבה

השמאלי כפוף ובטל לטוב המתפשט בחלל הימני מחב"ד שבמוח המקושרים בגדולת א"ס ב"ה. אבל אחר התפלה בהסתלקות המוחין הגדלות א"ס ב"ה הרי הרע חוזר ונעזר בחלל השמאלי ומתאוה תאוה לתאוות עוה"ז ותענוגיו.

להשי"ת, וזה משפיע שהרע של הנפש הבהמית יהיה בטל, בשעת מעשה, לטוב של הנפש האלקית, וממילא אין מקום

כנונה, שיוכל יהודי להגיע לתוכן קריאת שמע, להאהבה להקב"ה, כפי שהדבר מוסבר בהרחבה בחסידות (ראה תניא פרק מט).

אגרות קודש

ב"ה, י"ז טבת, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר שלמה שניאור זלמן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו המהיר מו' ויחי, ותי"ח על הבשו"ט אודות התועדות המלוה מלכה והקביעות עתים ללימוד שכותב אודותם, ובדאי למותר לעוררם על פסק רז"ל מעלין בקודש, וכשפותחין להקב"ה כחודה של מחט הרי נותן הוא הצלחה כפתחו של אולם.

ב) בהנוגע למ"ש אודות ארגון נשי ובנות חב"ד, אשר יש כבר ארגון מעין זה שמתאספים בכל שבת. הנה פשיטא שאין כדאי לגרום לפירוד הלבבות, אבל לאידך גיסא אין לוותר גם על ענין הפצת הוראות החסידות דרכי ומנהגי, ושני דרכים בזה, אם באפשרי להפוך הארגון שכבר ישנו שיתאים גם לתכלית זו הרי מה טוב, ואם יגרום זה למחלוקת וכיו"ב, אזי יש לארגן ארגון כנ"ל אשר יתאסף בזמנים שונים מאסיפת הארגון שכבר ישנו, והלימודים יהיו ג"כ כעין העדפה ותוספת על הלימוד שכבר קבעו בהארגון שישנו, אבל לא כעין התחרות (קאנקורענציא) ובדאי יש למצוא דרך דיפלומטי לזה.

ג) נהיתי ממ"ש שיש לו קביעות לימוד בדא"ח עם האברך... ובטח ישתדל למשוך עוד אברכים ללימוד כזה ע"י האברך הנ"ל או באופנים מתאימים אחרים.

בברכה.

לוח היום יום...

יום ראשון	יום רביעי	ח טבת	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: ויגש, רביעי עם פירש"י. תהלים: מד"מח. תנאי: פרק ז. אך נפש . . . 22 ובדחי רבנן.		
		ה"צמח צדק" צנה את כל המלמדים שלמדו עם נכדיו הקטנים, אשר מלבד למונדים הרגילים, ילמדו עמם פרוש המלות (פרוש הפשוט) של סדר התפלה. ופעם בחדש היו באים אל ה"צמח צדק" להבחן בזה.	

יום שני	יום חמישי	ט טבת	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: ויגש, חמישי עם פירש"י. תהלים: מט"נד. תנאי: אך מי . . . יב לנצח.		
		נוהגין בנסח "עלינו" לומר: "שהם משתחוים להבל ולריק" – וגם בתפלת מוסף דראש השנה אומרים בן – ומדקים שלא לומר "ומתפללים כו". הרקיקה היא אחר האמירה. טעם הרקיקה, כי מדבור מתהנה רק, ואין רוצים להנות מרק זה.	

יום שלישי	יום ששי	י טבת	ה'תש"ג
	תענית, סליחות, אבינו מלכנו. שיעורים. חומש: ויגש, ששי עם פירש"י. תהלים: נה"נט. תנאי: אך החיות . . . בשר ודם.		
		מענה הצ"צ על יחידות: כתיב יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו גו', און הוא מלשון און בחולם, שפירושו כח ועוז. וכשם דיעזוב רשע דרכו זהו דבר המוכרח, אשר בלא תשובה אי אפשר לגשת אל הקדש, הנה כמו כן צריך האיש און, כלומר איש החזק בדעת עצמו, לעזוב מחשבותיו; ולא יאמר איך זאג אזורי, איך האלט אזורי, – כי כל "איך" ומציאות הוא מקור הרע וגורם פירוד לבבות.	

תרגום

מענה ה"צמח צדק" על יחידות: כתיב "יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו גו'". און הוא מלשון און בחולם, שפירושו כח ועוז. וכשם ד"יעזוב רשע דרכו" זהו דבר המוכרח, אשר בלא תשובה אי אפשר לגשת אל הקדש, הנה כמו כן צריך האיש און, כלומר איש החזק בדעת עצמו, לעזוב מחשבותיו; ולא יאמר "אני אומר כך", "אני סובר כך", כי כל "אני" ומציאות הוא מקור הרע וגורם פירוד לבבות.

שיעורים. חומש: ויגש, שביעי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: פרק ח. ועוד זאת . . . שעסקו בהן.

דעם מענשענס לעבען איז תלוי אין דעם אויר וואו ער געפינט זיך. אָהן אויר קען מען ניט לעבען, און אין וואָס פאר א אויר מען לעבט, אזא לעבען איז דאָס. ווען מען לעבט אין א תורה ומצות אויר, איז דער לעבען א געזונטער. ווען מען לעבט אין כפירה-אוייר, איז דאָס א קראַנקער לעבען, און מען איז כסדר אין געפאָהר קראַנק צו ווערען מיט אַנשטעקענדע מחלות. די ערשטע אלגעמיינע רפואה איז צו מאכען ריין די לופט. די ארבעט פון טהרת האויר ליגט אויף די יודעי ספר און יודעי תורה. טהרת האויר איז דורך אותיות התורה. ווען מ'שטעהט אין סטאַר, אָדער ווען מען געהט אין גאַס, אָדער ווען מ'פאָהרט אין סאָבוויי און מען זאָגט אותיות שבתורה, מאַכט מען מיט דעם ריין דעם אויר. יעדער איינער פון די יודעי ספר און יודעי תורה מוז האָבען עפעס אויסגעלערנט בעל פה: חומש, תהלים, משניות, תניא, אזוי, אַז צו יעדער צייט און אין יעדען אָרט, זאָל ער קענען טראַכטען און זאָגען די הייליגע אותיות שבתורה.

תרנום

חיי האדם תלויים באויר שפּיבּו. בלי אויר אי אפּשָׁר לחיות, ולפי האויר בו נמצאים - כָּךְ הם החיים. כּאשר חיים באויר של תורה ומצות, החיים בריאים; כּאשר חיים באויר של כפירה - הרי אלו חיים חולניים עם סכנה תמידית לחלות במחלות מדבקות. התרופה הכללית הראשונית היא לטהר את האויר. פעלת טהור האויר מטלת על יודעי ספר ויודעי תורה. טהרת האויר היא על ידי אותיות התורה. כּשנמצאים בחנות, או כּאשר הולכים ברחוב, או כּאשר נוסעים ברכבת התחתית ואומרים אותיות של תורה, מטהרים בכך את האויר. כל אחד מיודעי ספר ויודעי תורה חייב שיהיה לו משהו שלמד בעל פה: חמש, תהלים, משניות, תניא, כָּךְ שבכל זמן ובכל מקום, יוכל לחשב ולומר את האותיות הקדושות שבתורה.

שיעורים. חומש: ויחי, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: ס"סח.

תניא: פרק ט. והנה מקום . . . 26 שבמוחין.

בשנת תרמ"ח נבחר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] לגבאי דחברה קדישא. וכפי המנהג, הובילו אותו בשמחת תורה בלויית עם רב לבית הכנסת. אמר אַז המאמר "אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא", וסיום דבריו: "גם האנשים בעלי מוחין הנמצאים עתה, צריכים להנחית שכלם ולא לילך אחרי הטעם ודעת, כי יכולים להטות על פי שכלם כו' עד כי חס-ושלום מרה תהיה באחרונה כו', וזהו העקר בזמן הזה בעקבות דמשיחא, שלא לילך אחר השכל וטעם ודעת, כי אם לקיים התורה והמצות בתמימות ואמונה פשוטה באלקי ישראל".

יום
שישי

יום שני

יג טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויחי, שני עם פירש"י.

תהלים: סט"א.

תניא: אך הנה . . . יד כרשפי אש.

כשמעמידים פנס - מתקבצים החפצים באור, כי אור ממשיך - ליכטיגקייט
ציהט צו.

תרגום

כְּשֶׁמַּעֲמִידִים פָּנָס - מִתְקַבְּצִים הַחֲפָצִים בְּאוֹר, כִּי אוֹר מְמַשִּׁיךְ - אוֹר מוֹשֵׁךְ
אֱלִיו.

שבת
קודש

יום שלישי

יד טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויחי, שלישי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: והיא הנקראת . . . שבזה"ק.

הסבא משפאלע - דער שפאלער זיידע - ה' איש נלהב מאד, ביתר שאת
ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן - שנת
תקס"ט או תק"ע - סיפר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעש"ט "און
ער האט מיר ארויפגעלייגט די הייליגע האנט אויפ'ן הארצען און פון יעמאלט
אן איז מיר ווארעם".

תנועת צדיק, ומכל שכן ראי' או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.

תרגום

הַסָּבָא מִשְׁפָּאָלֶע - דֶּער שְׁפָאָלֶער זיידע - הָיָה אִישׁ נִלְהָב מְאֹד, בֵּיתֵר שְׁאֵת
וְיֵתֵר עֹז עַל שְׂאֵר חֲבֵרָיו תְּלִמְיֵדֵי הַמַּגִּיד. בְּבִיקּוּרוֹ בְּלִיאָדִי אֶצֶל רִבְנּוֹ הַזָּקֵן - שְׁנַת
תִּקְס"ט אוֹ תִק"ע - סִפֵּר, אֲשֶׁר בְּהִיּוּתוֹ בֶּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים רָאָה אֶת הַבֶּעַשׁ-ט"ו
וְהוּא הִנִּיחַ אֶת יָדוֹ הַקְּדוּשָׁה עַל לְבִי, וּמֵאֵז חָם לִי".

תְּנוּעַת צַדִּיק, וּמִכָּל שְׂכֵן רֵאִיָּה אוֹ שְׁמִיעַת קוֹל, צָרִיךְ לִפְעֹל שְׁלֹא יִשְׁכַּח לְעַד.

אגרות קודש

בי"ה, י"ב טבת, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יצחק שי

שלום וברכה!

...מ"ש שבין ישתבח ליוצר מעיין בדא"ח באיזה ספר, הנה איני רואה בזה מקום לחשש
כיון שזהו הכנה לחלקי התפלה הבאים אח"ז - כי בטח ה"ז רק שמעיין במחשבה ולא בדבור, והרי
ידוע המובא באחרונים אשר בשנים קדמוניות היו באים לבית הכנסת או עכ"פ מתחילים תפלה
בצבור מברכות יוצר ואילך.

המחכה לבשו"ט ובברכת הצלחה בעבודתו בקדש.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ח' טבת ~

ביצד מזהים מחשבה של קטן?

פועלת רק כאשר היא ניכרת בשעת המעשה הגורם את הדין, כגון החקיקה בעץ שהיא העושה אותו לכלי, אולם כשמהפך בפירות שעל הגג, הרי ההוכחה קודמת לירידת הטל בפועל (שהוא המכשיר את הפירות לקבל טומאה) ומגלה מלכתחילה שרצונו בירידת הטל על הפירות לאחר מכן, וזה אינו מועיל מן התורה אלא מדרבנן (משכנות יעקב אור"ח סי' כב).

וכן יש סוברים שמעשה הנעשה לאחר מכן אינו מועיל לגלות את כוונתו למפרע, ומעשיו מועילים רק ככוונתו ניכרת תוך כדי המעשה שלגביו נדרשת הכוונה (חידושי הרי"מ אור"ח סי' ג).

אולם ה'צמח צדק' (אור"ח סי' ב סק"ה) הוכיח מדברי הגמרא (זבחים ב, ב) כי גילוי דעת בסיום המעשה מוכיח על כוונת האדם מתחילה ('הוכיח סופו על תחילתו'), ולכן הכשיר חוטי ציצית שנטו על ידי קטנים, על אף שצריך לעשותם לשם מצות ציצית, שכן כאשר לאחר מכן הקטן שוור את החוטים לחוטי ציצית, מוכח מכך שמלכתחילה טוה אותם לשם ציצית.

הלכות טומאת אוכלין פרק יד, הלכה ב: אם העלים חרש שומע וקטן – אף על פי שחשבו שירד עליהן הטל, לא הכשירו; שיש להם מעשה, דין תורה; ואין להם מחשבה, ואפילו מדברי סופרים. הפכו בהן הקטנים על חנף, הרי אלו מכשירין; שאם היתה מחשבתו של קטן נכרת מתוך מעשיו, הרי מחשבתו מועלת מדבריהם.

בסיום ההלכה כותב הרמב"ם שאם הקטן הופך בפירות על הגג ובכך הוא מגלה כי ככוונתו שירד עליהם הטל, הרי זה בגדר "מחשבתו הניכרת מתוך מעשיו" שיש לה תוקף מדרבנן, אולם אין זה בגדר מעשה גמור שעליו נאמר בתחילת ההלכה "שיש להם מעשה דין תורה".

וטעם הדבר הוא כי מן התורה, מעשה של קטן מועיל רק אם כוונתו מוכחת ממנו בפירוש, כגון שחוקק בחומר גלם כדי לעשותו כלי שבכך הוא נחשב כלי ומקבל טומאה מהתורה (הל' כלים פ"ב ה"א), אך כשהופך בפירות המונחים על הגג, אין כוונתו ניכרת באופן ברור ומוחלט ולכן אינה פועלת מהתורה אלא מדרבנן (משנה למלך, ע"פ תוספות חולין יב, ב). ויש מפרשים באופן אחר: מן התורה, מחשבתו של קטן

~ יום שני ט' טבת ~

טומאת כלי זכוכית

כברן, לא גזרו עליהן שיטמאו מאוירן". והקשה הראב"ד, הרי נימוק זה לא נאמר בגמרא לגבי טומאה מאויר הכלי אלא לענין קבלת טומאה מגב הכלי! אך להלכה, דעתו כדעת הרמב"ם שכלי זכוכית אינו מקבל טומאה מאוירו מטעם אחר: לא יתכן שכלי זכוכית שטומאתו מדרבנן נטמא מתוכו ומגבו וגם מאוירו, ואילו טומאת כלים שטומאתם מדאורייתא קלה יותר – כלי חרס אינו נטמא מגבו וכלי מתכות אינו נטמא מאוירו.

וכלי זכוכית אין להן טהרה במקוה רק לענין טומאה, אבל לענין 'טבילת כלים' (כלי סעודה שנלקחו מהגוי) תקנו חכמים טבילה גם בכלי זכוכית, כי הואיל ואם נשתברו יש להם תקנה (אפשר להתייחס ולייצר אותם מחדש) הרי הם דומים לכלי מתכת (ע"ז עה, ב). ומבאר ה'מאירי' (שבת שם): "שמידתן של חכמים כך היא, זיל הכא לחומרא וזיל הכא לחומרא". כלומר, אף שלענין טומאה אין לכלי זכוכית טהרה במקוה, החמירו בהם חכמים לענין 'טבילת כלים'.

הלכות כלים פרק א, הלכה ה: כלי זכוכית... חקמים גזרו עליהן שיהיו מקבלין טמאה. הואיל ותחלת ברייתן מן החול ככלי חרש, הרי הן ככלי חרש; מפני שתוכן נראה כבדן, לא גזרו עליהן שיטמאו מאוירן, אלא עד שתגיע הטמאה בהן בין מתוכן בין מגבו, ככלי מתכות. ולא גזרו טמאה על פשוטיהן... ואין להן טהרה במקוה.

למסקנת הגמרא (שבת טז, ב) כלי זכוכית הם ככלי חרס לכמה דינים. ומהם: א. פשוטי כלים שאין להם בית קיבול אינם מקבלים טומאה. ב. אין להם טהרה במקוה (אלא רק בשבירתם). אך אף שכלי חרס אינו מקבל טומאה מגב הכלי, כלי זכוכית כן נטמא מגבו 'הואיל ונראה תוכו כבור', כי הזכוכית שקופה ומבחוץ נראה ה'בר' כאילו הוא 'תוך'.

ולדעת התוספות (שם ד"ה אלא) כלי זכוכית מקבלים טומאה גם מאויר הכלי, ככלי חרס, אך הרמב"ם כתב שכלי זכוכית אינם מקבלים טומאה מאויר הכלי, מאותו נימוק שאמרו בגמרא לגבי קבלת טומאה מגב הכלי, "מפני שתוכן נראה

~ יום שלישי י' טבת ~

דינו של כלי חד פעמי

מאחר ואינן מיועדות לשימוש חוזר, וממילא אין בהן איסור סתירה (ראה פסקי תשובות סי' שיד, עמ' שט).
וכן כתבו הפוסקים לענין טבילת כלים, שכלי חד פעמי אינו נחשב כלי ואינו טעון טבילה.
ומה הדין בכלי חד פעמי העשוי מחומר קשיח שניתן להשתמש בו מספר פעמים? מלשון הרמב"ם כאן יש ללמוד כי הדבר תלוי במחשבת האדם – האם בכוונתו לזורקו לאחר שימוש אחד או לשומרו, שכן כתב "ואם אינו יכול ליטול מה שבתוכו עד שיקרענו או יתירנו, או שחשב לאכול מה שבתוכו ולזרוקו – טהור", כלומר: יש שני מצבים שבהם אין לכלי חשיבות ואינו מקבל טומאה: א. אם אינו ראוי כלל לשימוש חוזר כי נהרס בשימוש הראשון. ב. אם הוא ראוי לשימוש חוזר, אך בדעת האדם לזרוקו מיד. ולכן גם בכלי קשיח הניתן לשימוש חוזר, אם אין בכוונתו לעשות כן אלא לזרוקו מיד, אינו נחשב כלי ואינו מקבל טומאה וכן לענין טבילה (שו"ת חלקת יעקב ג' סי' קטו, ב).

הלכות כלים פרק ה, הלכה ז: חותל של הוצין שמיניחין בו הרמב"ם וביצא בו – אם הוא נותן לתוכו ונזל מתוכו – מטמא; ואם אינו יכול לזלל מה שבתוכו עד שיקרענו או עד שיתירנו, או שחשב לאכול מה שבתוכו ולזרוקו – טהור.
מבואר בהלכה זו, שכלי הנועד לשימוש חד פעמי (שחשב לאכול מה שבתוכו ולזרוקו) אינו נחשב כלי. ולכן, אם הדרך להגיע למאכל היא רק על ידי קריעת האריזה, אין היא נחשבת כלי ואינה מקבלת טומאה.
וכן מצינו שמותר לקרוע בשבת אריזות מזון שאינן מיועדות לשימוש נוסף ואין בכך איסור סותר או קורע. וביאר ה'תהלה לדוד' (ארי"ח סי' שיד סי"ב) כי כשם שלענין טומאה, כלי המיועד לשימוש חד פעמי אינו נחשב ואינו מטמא, כך גם לענין איסור סותר – מאחר ואינו כלי, אין בו איסור סתירה. ורבים מהפוסקים כתבו שאף אריזות שאין מוציאים את כל תכולתן מיד אלא משתמשים בה מעט מעט וכשהמאכל נגמר זורקים את האריזות לאשפה, הרי הן כלי שאינו חשוב,

~ יום רביעי י"א טבת ~

כיצד קבע אדמו"ר הזקן את שיעור 'מוציא רימון'?

אחוזים זה בזה). שכן, כאשר טפח על טפח בא בצורה מרובעת, מתרבה השיעור – "דהיינו מה שהמרוכע יותר על העיגול, שהוא רביע, ולחכמי המדות הוא פחות מרביע" (צ"צ שם סי' שלה).
אך מדוע באמת הוסיף אדמו"ר הזקן "יותר מעט" בשיעור של מוציא רימון?
מבאר ה'צמח צדק' (שם סי' קעה), שהדבר מרומז בדברי רבינו במוסגר "שיש אומרים שהם ג' אחוזים זה בזה". כלומר, במקור הדברים (כלים פי"ז מ"ד. וכן ברמב"ם כאן) נאמר: "הרימונים שאמרו שלשה אחוזין זה בזה". ופירשו התוספות שהכוונה לנקב שיוצאים בו שלשה רימונים, אך "לא שיצאו ביחד, אלא זה אחר זה" (תוד"ה שיעורין, עירובין ד, ב) ולפי זה נמצא ש"הנקב גדול מעט ממוציא רימון [אחד] – דאי אפשר לג' רימונים הגדלים ביחד שלא יהא אחד נכנס ואחד יוצא" (פי' הרא"ש כלים שם).
ולכן הצריך אדמו"ר הזקן שהנקב יהיה מרובע "שהוא יותר מעט ממוציא רימון" – כי "כשהן ג' בכלי צריך מעט יותר בנקב, כמו שכתבו התוספות" (צמח צדק שם).

הלכות כלים פרק ו, הלכה ב: משינקב הפלי במוציא רימון, טהור; ותרמון שאמרו – בינוני, לא גדול ולא קטן – לפי דעתו של רואה. ויהיו בפלי שלשה רימונים אחוזים זה בזה.
את שיעורו של 'מוציא רימון' קבע אדמו"ר הזקן שהוא "טפח על טפח מרובע, שהוא יותר ממעט ממוציא רימון" (תקוני המקוה ועשייתה – נדפס בשו"ע אדה"ז סוף חיר"ד).
וכתב על זה ה'צמח צדק' (שו"ת יו"ד סי' קעו ח"ג): "מה שכתב שזהו טפח על טפח מרובע, אפשר ששיער בעצמו כן על ידי רימונים שהובאו לו ושיער בבינוני... ואפשר שמצא כן להפוסקים וכעת לא מצאתי גילוי דעת לזה. ואחר כתבי זה מצאתי ראייה שהוא קרוב לערך הנ"ל מברייתא דעירובין דכ"ח דמשמע התם דרמון גדול מתפוח. ויש עוד ראיות".
ובמקום אחר (שם סי' קעה) פירש יותר: "שיער כאאזמור" נ"ע כל זה ע"י הנסיון ממש, כי זכורני שבלאזני ראיתי ממה שהובא לו חצי עיגול ככדור מקליפת רימון, וכמדומה שהובאו לו אז רמונים מאה"ק תובב"א, ואפשר שהובא לו כל זה כדי לידע שיעור מוציא רימון".
הנהגה, אדמו"ר הזקן דייק לכתוב: "טפח על טפח מרובע שהוא יותר מעט ממוציא רימון (שיש אומרים שהם ג')

~ יום חמישי י"ב טבת ~

מחט שנשברה וייחדה לתשמיש אחר

"שינוי ותיקון למיתוח, אבל בייחוד בעלמא למיתוח – אינה טמאה".

וה'מגן אברהם' (אור"ח סי' שח סקכ"ד) פירש:

גם לדעת התוספות, מחט שנשברה וייחד אותה לתשמיש – תורת 'כלי' עליה, ומה שכתבו שדוקא אם יעשה מעשה של תיקון במחט יהא עליו שם 'כלי', הוא משום שבמחט שנשברה "אין רגילות כלל לייחד אותה לתשמיש אחר... אלא דרכו של אדם לזורקה בין גרוטאות" אבל "אם ייחד מחט זו לאיזה תשמיש, נעשה עליה תורת כלי" (ש"ע אדה"ז שם סל"ט), הן לענין היתר טלטול בשבת והן לענין קבלת טומאה. והרמב"ם שכתב "ואם התקינה ללפוף עליה את החוט... טמאה", וכן הנאמר בלשון המשנה "אם התקינה למיתוח, טמאה" – הכוונה שהתקינה במחשבתו כי גם "ייחוד למיתוח בלי מעשה – הוי כלי" (מחצית השקל על מג"א שם).

הלכות כלים פרק יא, הלכה יד: מחט שנשבר קצתה הנקיב, או עקצה – מהורה; ואם התקינה ללפוף עליה את החוט לרקם בה, טמאה. כתב ה'משנה למלך':

אמרו בגמרא (שבת קכג, א) שמחט שניטל חורה או עוקצה, אדם זורקה לבין גרוטאות ובטל ממנה תורת 'כלי' ואסור לטלטלה בשבת וכן אינה מקבלת טומאה, אך אם ייחד את המחט לתשמיש כלשהו (כגון ללטול בה את הקיץ) הרי היא נחשבת לכלי.

אמנם לדעת התוספות (שבת מט, ב ד"ה לא) מחט שניטל חורה או עוקצה טהורה כי בטל ממנה שם 'כלי' אף אם ייחד אותה לתשמיש אחר, ומה שאמרו (כלים פ"ג מ"ה) במחט שניטל חורה או עוקצה ש"אם התקינה למיתוח (נותנים אותה בשפת הבגד כדי שימתחו שפתותיה", הרע"ב) – טמאה", הרי זה משום שנעשה בה

~ יום שישי י"ג טבת ~

מגש אחד או קערות נפרדות?

החיצונית גבוהה מדופן הקערות, נמצא שקודם נפילת השרץ לקערה הוא עבר בחלל שבין דפנות המגש ולכן נטמא כולו. אמנם, מהלשון "נטמאת אחת מהן נטמאו כולן" משמע שהטומאה חלה רק אם נפלה לאחת מהקערות שבמגש, אולם אם למשל השרץ נח במרווח שבין קערה לקערה לא נטמאו כולן, למרות שבתחילת הנפילה עבר בחלל שבין דפנות המגש.

וטעם הדבר הוא משום שהמרווח שבין הקערות לא נועד לשימוש, ולכן אין דין טומאה הנמצאת בו כטומאה שבתוך כלי חרס אלא כטומאה הנוגעת בגב (בציור האחרון) שאינה מטמאת אותו, ורק כאשר השרץ נמצא בחלל אחת הקערות שהוא מקום המיועד לשימוש, הרי היא נטמאת. ומאחר והדפנות החיצוניות גבוהות מדפנות הקערה, נחשב החלל שביניהן כחלל משותף של כל הכלי (ולא רק של הקערה שמתחת) ומיד כשעבר השרץ בחלל זה, נטמא כל הכלי כולו (דעת יוסף כלים שם).

הלכות כלים פרק יג, הלכה יג: מכלה של חרש שהיו קערות דבוקין בה בתחלת מעשיה, וחרה הכל כלי אחר, ונטמאת אחת מן הקערות – לא נטמאו כלן. ואם היה למכלה דפן עורף, שנמצאו כל הקערות בתוכו, ונטמאת אחת מהן – נטמאו כלן.

מדובר במגש של חרס המחולק לקערות קטנות ונוגעה טומאה (כגון שרץ) באחת מהן. והנה, בדרך כלל כשדבר טמא נוגע בחלק מהכלי, נטמא הכלי כולו, אולם כאן מאחר וכל אחת מהקערות מיועדת לשימוש נפרד, הרי הן נחשבות ככלים נפרדים ולכן טומאה הנוגעת באחת מהן, אינה מטמאת את חברתה.

אולם אם דפנות המגש מוגבהות מדפנות הקערות שבתוכו – אם נגעה טומאה באחת מהקערות נטמאו כולן. ובטעמו של דבר, מפרש הרמב"ם בפירוש המשניות (כלים פ"ב מ"ז) שהוא משום שכלי חרס מקבל טומאה מן האוויר (היינו כשטומאה נמצאת בחללו, אף שאינה נוגעת בו), ומאחר ודופן המגש

~ שבת קודש י"ד טבת ~

תורת 'כירה' לענין קבלת טומאה

בטיט – מטמאין; חבר האחת בטיט, והשניה לא חברה – אינה מקבלת טמאה. שינוי במשנה (כלים פ"ו מ"א) "העושה שלשה פטופטים

הלכות כלים פרק טו, הלכות יג – יד: העושה שלשה פטופטין בארץ, וחברן בטיט להיות שופת עליהן את הקירה – הרי זו טמאה משום כירה... העושה שתי אבנים כירה, וחברן

שחיבר רגלי הטיט למטה בקרקע. וכן בהמשך המשנה "העושה שתי אבנים כירה וחיברן בטיט", חיבור שתי האבנים הוא לקרקע, ולדעת חכמים אין צורך בשלוש אבנים (כמו ברגלים של טיט) כיון שרחבות יותר, ובשתי אבנים שם 'כירה' עליהם ומקבלת טומאה.

ולפי זה, האמור בסיפא "אחת בטיט ואחת שלא בטיט – טהורה" פירושו שעשה כירה משתי אבנים (ולא משלוש) וחיבר אבן אחת לקרקע והשניה לא חיבר – אף לחכמים הסוברים שבשתי אבנים שחיברן לקרקע מקבלת טומאה הרי זה רק כשחיבר את שתי האבנים, אבל בחיבור של אבן אחת לקרקע ('אחת בטיט ואחת שלא בטיט'), אין לשתי האבנים תורת 'כירה' ואינה מקבלת טומאה.

וכתב ה'תוספות יום טוב' כי מלשון הרמב"ם נראה שגם הוא מפרש שחיבור הפטופטים בטיט, היינו שחיברם למטה בקרקע, כי את ההלכה "חיבר את האחת בטיט והשניה לא חיברה – אינה מקבלת טומאה" כתב בהמשך ההלכה "העושה שתי אבנים כירה וחיברן בטיט", ואם כן מדובר שעשה כירה משתי אבנים, ולא כפירוש הרע"ב שעשה כירה משלוש אבנים.

(רגלים של טיט "ומושיבן בארץ כמין סגול", תפא"י) וחיברן בטיט להיות שופת עליהן את הקדירה – טמאה" (כדין כירה של חרס המקבלת טומאה אף אם היא מחוברת לקרקע, לעיל ה"ב). ופירוש הרע"ב שחיבר בטיט את הרגלים זו לזו בראשם למעלה, כעין טבעת. וכן הנאמר בהמשך המשנה "העושה שתי אבנים כירה וחיברן בטיט – טמאה, רבי יהודה מטהר עד שיעשה שלישית", היינו שלדעת חכמים (לא כרגלים של טיט ששם 'כירה' עליה רק בשלושה) די בשתי האבנים הרחבות יותר שיהא שם 'כירה' עליהם כדי לקבל טומאה, כי "הטיט שבראשן נותן להן תורת חרס". ולדעת רבי יהודה, שתי אבנים אינן נקראות 'כירה' לקבלת טומאה.

ובסיפא של המשנה נאמר "אחת בטיט ואחת שלא בטיט – טהורה". ולפי פירוש זה, היינו שעשה משלוש אבנים כירה וחיבר אבן אחת לחברתה ואת השלישית לא חיבר ואינה מקבלת טומאה לדעת רבי יהודה, וכשם שבשתי אבנים אינה 'כירה' ואינה מקבלת טומאה, כך גם בשלוש אבנים והשלישית אינה מחוברת, אינה מקבלת טומאה.

וה'תוספות יום טוב' (שם ד"ה וחברן) הביא את פירוש הר"ש ש"העושה שלשה פטופטים בארץ וחיברן בטיט", היינו

אגרות קודש

ב"ה, ח' טבת, תשי"ד
ברוקלין.

מחוי' הרה"ח הו"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר שלמה שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אשר ברצונו לייסד בכאן ועד לבנין בית הבראה בעד תלמידי הישיבות בארצנו הקדושה ת"ו,

הנה טוב ונכון הדבר במאד, ודבר נחוץ הוא אשר יביא תועלת רבה להטבת בריאותם של לומדי תורה בהישיבות ובודאי יוסיף אומץ וישתדל בזה במרץ המתאים, ובטח ימצא לו עוזרים ומסייעים בזה, והשי"ת יצלילחו.

בכבוד ובברכת הצלחה מחוי'.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

על צוואר הבקר וידות המחרישה שם מעץ. (13) בימי הקיץ שרוח קדים (מזרחית) מנשבת ומייבשת את הלחלוחית שבעץ והוא מתבקע, ונותנים אותו במים כדי שיספוג לחלוחית ויסתתמו הסדקים.

ד. המוריד את הבהמה לשותות - המים העולים בפיה תלושין ברצון, וברגליה אינן תלושין ברצון, אלא אם חשב שיוצחו רגליה. ובשעת החורף והדלש¹⁵ - אף שברגליה תלושין ברצון¹⁶. הורידה חרש¹⁷ שוטה וקטן, אף על פי שחשב שיוצחו רגליה - המים העולים ברגליה אינן תלושין ברצון; שיש להן מצושה ואין להן מחשבה¹⁸.

(14) רבינו בפירושו למשנתנו גורס "בשעת היחף" ומפרש מחלת טלפיים הבאה מרוב הליכה והרחיצה במים צוננים מקילה את הכאב ומסירה את היגיעה. וגם כאן נראה לתקן ולכתבו כך. (15) רגילים היו לרוש את התבואה ברגלי הבהמות ומלאכה זו מייגעת מאוד. (16) ואפילו אם לא התכוון לכך, מפני שרוב בני אדם עושים זאת בכוונה, נידונה גם רחיצה שלא בכוונה כאילו התכוון בפירוש (רבינו שם). (17) שאינו שומע ואינו מדבר. (18) פירוש, מחשבתם אינה מועילה, מפני שהיא מעורפלת, ושל קטן אינה מפותחת כל צרכה.

ה. הטובל במים - הרי כל המים שעל בשרו תלושין ברצון¹⁹; אבל העובר במים²⁰ - כל המים שעל בשרו אינן תלושין ברצון²¹.

(19) שהרי מרצונו נכנס למים כדי לטבול וידע שיעלה מים על גופו. (20) נהר בדרכו והוא מוכרח לעבור בו. (21) יותר היה נוח לו אילמלי לא היה נהר מפסיק את הדרך.

ו. מי שטבל בנהר²² והיה לפניו נהר אחר ועבר בו - בטלו השניים²³ את הראשונים²⁴, והרי המים שעליו אינן תלושין ברצון. וכן אם דחהו חברו לשכרו²⁵ או לשכר בהמתו²⁶ - בטלו המים הראשונים; אבל אם דחהו דרך שחוק²⁷ - לא בטלו, אלא הרי המים שעליו תלושין ברצון. טבל בנהר ועלה וירדו עליו גשמים, אם רבו עליו גשמים²⁸ - הרי בטלו מים הראשונים, והרי כל המים שעליו אינן תלושין ברצון.

(22) והמים שעל גופו הם ברצון. (23) שאינם לרצון. (24) מפני שעברו מעל גופו בעברו בנהר השני. (25) הדוחה היה שיכור, שהרי אדם מפוכח לא ידחה את חברו למים (ר"ש ורא"ש). (26) והיו עליה מים תלושין ברצון. (27) שיחקו זה עם זה ומתוך פעולות השחוק נפל זה למים. (28) מי הגשמים שירדו עליו מרובים על מי הנהר שעל גופו.

~ יום ראשון ח' טבת ~

הלכות טמאת אכלין

פרק שלשה עשר

(1) יבאר הממלא בקילון אם המים הנשארים בקילון הם תלושים ברצון. ודין עצים שנפלו עליהם משקין לרצון ומי גשמים שלא לרצון. ודין כל המים שהם תלושים ברצון. ושמי תרומה שנתן עליהם מים.

א. הממלא² בקילון³ - המים הנשארים בקילון הרי הן תלושין ברצון עד שלשה ימים⁵; אבל אחר שלשה ימים אינן תלושין ברצון⁶, אלא אם נשארו שם משקה - אינו מכשיר.

(2) מכשירין פרק ד משנה ט. (3) תעלה להמשיך את המים ממקום כניוסם למקומות רחוקים (רבינו בפירושו). (4) המים שנשארו בתעלה. (5) אם נתן לתוכם פירות תוך שלושה ימים משאיבת המים - הוכשרו. (6) מתקבל על הדעת, שבשעת שפיכת המים לתעלה לא היה רצונו שישארו בה המים יותר משלושה ימים, ואם נשארו אינם שם ברצון (כסף משנה).

ב. עצים שנפלו עליהן משקין⁷ ברצון, וירדו עליהן גשמים שלא לרצון, אם רבו⁸ - הרי כלן שלא לרצון. הוציאן שירדו עליהן גשמים, אף על פי שרבו - הרי כלן לרצון⁹. היו רגלי או רגלי בהמתו מלאות טיט, ועבר בנהר ורחצו: אם שמה - הרי המים העולים עליהן תלושין ברצון¹⁰, ואם לאו - אינן ברצון.

(7) משבעת המשקין המכשירים. (8) מי הגשמים מרובים מהמשקין שעל העצים. (9) במשנה כתוב: "אף על פי שרבו טמאין" ומפרש רבינו שהמדובר במשקין טהורים "ומה שאמרו טמאים" הכוונה הוכשרו לטומאה. ובבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי זה פשוט מאוד, ונכתבה משום הבבא שלאחריה: "בלעו משקין טמאין אף על פי שהוציאם שירדו עליהן גשמים - טהורין". ובבא זו כתבה רבינו למעלה בפרק ט הלכה ו, [על פי ביאור התוספות יום טוב שם]. (10) כתנא קמא שם, נגד דעת רבי יהודה שאינו לרצון עד שיעשה מעשה.

ג. המוריד את הגלגלים¹¹ ואת פלי הכקר¹² בשעת הקדים¹³ למים פדי שפיתמו הסדקין שבעין - הרי המים העולים בהן תלושין ברצון.

(11) אופני העגלה העשויים עץ. (12) כגון מרדע שנותנים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובמקמורות⁴³ - אינן תלושין ברצון; ואם נער⁴⁴ - תלושין ברצון⁴⁵. וכן המים שעל הקסיה⁴⁶ של שלחנות⁴⁷ ועל השיפה⁴⁸ של לבנים - אינן ברצון; ואם נער - הרי אלו ברצון.

(42) רבינו מפרש מקום בספינה שמתאספים בו המים החודרים דרך הבקיעים הזעירים שבדופני הספינה. והרא"ש פירש: עוגן שמורידים בשלשלת עד קרקע הים או הנחר, כדי לעכב הליכת הספינה. (43) מצודות, רשתות ומכמורות הם כלים לצוד בהם בעלי חיים. (44) להוציא מהם המים. (45) מפני שהוא מעוניין בהוצאתם. (46) ציפוי. (47) כשיורדים גשמים מכסים השולחנים את שולחנותיהם העומדים בחוץ, כדי שהגשמים לא ירטיבו את הדברים שעליהם. (48) במשנה הגירסה: והסיפא, ופירש רבינו כסיוי ללבנים להגן עליהם מפני הגשם.

יב. המוליך את הספינה לים הגדול לצרפה⁴⁹, המוציא מסמר לגשמים לצרפו⁵⁰, המניח את האוד⁵¹ בגשמים לעשותו פחם⁵² - הרי המים שעליהן תלושין ברצון; אבל המוציא את המסמר ואת האוד לגשמים לכבות⁵³ - אין המים שעליהן תלושין ברצון.

(49) דופני הספינה מתייבשים ומתבקעים כשאנים במים ומוליכים אותה למים כדי לחזקה על ידי סתימת הסדקים (ויש מפרשים לבדקה, אם היא שטה כראוי). (50) להקשותו. ברזל מלוכלך באש הניתן במים קרים הוא מתקשה ומתחזק. (51) עץ שמחתים בו את האש וחלק ממנו נשרף. (52) לכבות את הגחלת הבורעת ויישאר פחם להשתמש בו. (53) כדי שלא יזוק בהם, הרי זה ככופה קערה על הכותל, כדי שלא ילקה הכותל שנתבאר דינו למעלה (בפרק י"ב הלכה ג).

יג. שלשל את המשלחת⁵⁴ לבור להעלות בה פלי או קיתון⁵⁵, שלשל את הפלפלה⁵⁶ לבור כדי שתשב עליה התרנגולת⁵⁷ - אין המים שעליה תלושין ברצון⁵⁸.

(54) שרשרת ובסופה וו מעוקם. (55) כוס לשתייה. (56) סל קטן. (57) ויעלה אותה. (58) שהרי אינו מעוניין כלל שתורטב המשולת או הכלכלה.

יד. הממחק את הפרשה⁵⁹ להסיר המים שעליה, והסוחט שערו⁶⁰ בכסותו - המים היוצאין תלושין ברצון⁶¹, והנשארינן אינן תלושין ברצון⁶², מפני שרצונו שיעצמו מכלן. וכרשה עצמה הכשרה, שפשעת פרישתה מכשירין⁶³. ואם נתק המים מעליה בכל פחו - לא הכשרה⁶⁴.

(59) מין כרוב. המדובר, כשירדו עליה גשמים במחובר או בתלוש שלא לרצון והוא מקנחה ומעביר את המים. (60) שנרטב שלא ברצונו. (61) שהרי רוצה בהעברתם וביציאתם. (62) אף על פי שעברו ממקום למקום. ואין זה

ז. השט על פני המים - המים הנתזין²⁹ אינן תלושין ברצון³⁰, והמים העולין עליו תלושין ברצון. אם נתפזן להתיז על חברו - אף הנתזין תלושין ברצון³¹.

(29) על ידי תנועות איבריו. (30) השט אינו מעוניין בהתזת ניצוצות. (31) כמו בדחווה דרך שחוק (למעלה הלכה ו).

ח. העושה צפור³² במים - המים הנתזין ואת שבה אינן תלושין ברצון.

(32) כלי עשוי מקנים והוא מיוחד לשחק בו בזריקה למים והמשתתפים במשחק אינם מעוניינים בהתזה ולא באיסוף מים לתוכו (רבינו בפירושו למשנתנו. והרא"ש והרא"ש פירשו: מעלה אבעבועות על פני המים בנפיחת פה אגב שיטה).

ט. המוריד את הבור לידע עמק³³ - מים העולין בידו ובדבר שמדד בו תלושין ברצון³⁴. ואם מדד רחבו - מים העולין בידו או בדבר שמדד בו אינן תלושין ברצון³⁵. פשט ידו או רגלו לבור לידע אם יש בו מים - הרי המים העולין בידו או ברגלו אינן תלושין ברצון³⁶. פשטן לידע כמה מים שם - העולין בהן תלושין ברצון. זרק אבן לבור לידע אם יש בו מים - מים המים הנתזין אינן ברצון³⁷, ושעל האבן³⁸ אינן תלושין.

(33) ולשם כך הוא משקיע ידו או אמת מידה למים שבבור. (34) שהרי הוא רוצה שיעלו מים על ידו או על הקנה, כדי שידע עומק הבור. [ואף על פי שהוא מעוניין רק במים שהרטיבו את ההיקף העליון ולא באלה שלמטה ממנו, נידונים כולם כמרצון, מפני שאי אפשר בלי עליית המים בחלק התחתון של היד והקנה]. (35) כשהוא מוריד את רוחב הבור אינו מעוניין שתושקע ידו במים ואם נרטבה אין זה מרצונו. כרבי עקיבא במשנתנו וגם רבי טרפון החולק עליו בדין רחבו, הודה לו בתוספתא שם הלכה ה. (36) כשהוא נוגע במים הוא מרגיש ואינו מעוניין שיעלו על ידו או רגלו. (37) אינו מעוניין בהתזה אלא בשמיעת קול החבטה. (38) אם יש אבן בבור ומקצתה בולטת הם כמחוברים ואינם מכשירים. [במשנה כתוב "טהורין" ופירש רבינו, וכן מפרשי המשנה האחרים, שאינם מכשירים לטומאה].

י. החובט על השלח³⁹ חוץ למים⁴⁰ - הנתזין ממנו תלושין ברצון, שהרי רצונו שיעצמו. חבט עליו והוא בתוך המים - אינן תלושין ברצון⁴¹.

(39) עור הבהמה שלא ניטל צמר, וכדי לנקותו רוחצים אותו במים וחובטים אותו במקל. (40) אחר שהוציאו מן מי הרחיצה. (41) אינו מתכוון להוציא המים, שהרי יספוג מים אחרים במקומם.

יא. המים העולין בספינה ובקל⁴² ובמשוטות - אינן תלושין ברצון; ובמצודות ובקשתות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(80) אחר התמד הראשון נתן מים פעם שנייה. (81) לצורך תיקונים בבית המקדש והדומה להם, לא להקרבת קרבנות על המזבח. (82) כל אדם מישראל חייב להפריש מפירותיו שני עישורים, עישור ראשון ניתן ללויים ודינו כחולין (אחר שהופרשה ממנה תרומת מעשר), ועישור שני ("מעשר שני בשנות א, ב, ד ו-ה בכל שמיטה) הוא רכוש בעלים ונאכל רק בתוך חומות ירושלים בטהרה. ולפני הפרשות אלו הפירות הם טבל ואסורים באכילה. (83) שהופרש מטבל וודאי, להוציא מעשר שני מפירות שנקנו מעם הארץ, שאינו נאמן על המעשרות ופירותיו הם ספק מעושרים. ומלמדנו רבינו שהתמד הראשון של מעשר שני מפירות אלה מותר לשותתו חוץ לירושלים, מפני שאיסור תמד הוא חומרא דרבנן, לא גזרו על הספק. (84) לאכלו חוץ לירושלים. (85) שנפלו שם מים מאליהם בלי כוונת הבעלים, שאם נתן בכוונה אין מקום לדון אם מכשירים או לו, שהרי בנתינתו החשיב את התמד למשקה, אבל כשאין כאן כוונה, אנו אומרים שהשמרים מקלקלים את המים ויצאו מתורת משקה. [כך פירשו התוספות שם, ונראה שגם דעת רבינו כן. שהרי כתב סתם "מים" ולא כתב "מי גשמים" שצריכים מחשבה, כמו שאמרו בגמרא שם בתחילת השקלא וטריא]. ואף על פי כן עד שני בתרומה מכשירין וכו', מפני שחשובים משקה לעניין איסור, חשובים גם כן לעניין הכשר. (86) שאם היה אדם שותה הרי החשיב את התמד כמשקה (גמרא שם). (87) אפילו בחולין ואפילו עד אלף.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר פירות שירד הדלף לתוכם ועירבן, והמעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וכו'. המוליק חטים לטחון וירדו עליהם גשמים וכו'. חבית שהיא מליאה פירות שנתנה בתוך המשקין או איפכא. הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין וכו'. המרבץ ביתו במים טהורים או טמאים ונתן בו חטים. המעלה שקים מלאים פירות מהנהר ונתן זה על גב זה. הנופח בעדשים לבדוקן והנושך באוכל ונפל האוכל וכו'.

א. פרות² שירד הדלף לתוכן וערבן כדי שיתנגבו³ - לא הכשרו⁴.

(2) מכשירין פ"ה מ"ג. (3) מתוך שהמים יתפזרו לכל הפירות. (4) שהרי אינו רוצה להרטיב את הפירות.

ב. המעלה⁵ פרותיו לגג מפני הכנימה⁶ וירד עליהן הטל - לא הכשרו; ואם נתפזר שירד עליהן הטל - הכשרו. לפיכך, אם העלים חרש שוטה וקטן, אף על פי שחשבו שירד הטל עליהן - לא הכשרו; שיש מעשה להן⁷ דין תורה⁸, ואין להן מחשבה⁹ אפילו מדברי סופרים¹⁰. הפכו בהן קטנים¹¹ על הגג - הרי אלו מכשירין; שאם היתה מחשבה של קטן נפרת מתוך מעשיו - מחשבתו מועלת מדבריהן¹².

(5) שם פ"ו מ"א. (6) כדי שיצאו התולעים מן הפירות. כנימה - תולעים. (7) מעשיהם מועילים בין לחומרא ובין

דומה לנטלה לשפכה שבפרק י"ב הלכה ח, מפני שלא נתקיימה מחשבתו, שהרי רצונו שיצאו לגמרי. פסק כרבי יוסי נגד תנא קמא, מפני שזה דומה לדין מרעיד את האילן (שם משנה ב) ובית הלל עומדים שם בשיטתו. (63) המים שיצאו מכשירים אותה ברגע שפירשו ממנה ברצונו. (64) מפני שנתלשו כהרף עין לא הייתה נגיעה בשעת פרישה.

טו. המרעיד⁶⁵ את האילן להשיר⁶⁶ ממנו אכלין או להשיר טמאה⁶⁷ - המים הנתזין ממנו אינן תלושין ברצון⁶⁸. הרעידו להשיר ממנו משקין⁶⁹ - היוצאין הרי הן תלושין; והנשארינן בו⁷⁰, אף על פי שגששו במקום למקום, אינן תלושין ברצון, מפני שהוא מתפזר שיצאו מכלו. וכן אם נתזו⁷¹ על המחברין - אינן תלושין ברצון⁷².

(65) מנענע את האילן והוא רועד. (66) להפיל. (67) המונחת בענפי האילן. (68) שהרי לא נתכוון להוריד את המים. (69) התכוון להפיל משקין שעליו. (70) באילן. (71) על ידי הרעידה. (72) ואם נגעו פירות תלושים במים שעל המחבורים אינם מוכשרים [פירוש זה מסלק השגתו של הראב"ד]. ומשמע, שאם ניתזו על תלושים - מכשירים אף על פי שלא התכוון שיפלו עליהם, שהרי נתקיימה מחשבתו להורידם מן המחבורים. ואם נתכוון שיפלו על המחבורים, אותם מים מכשירים פירות תלושים.

טז. המרעיד⁷³ את האילן⁷⁴ ונפל על חברו, או סוכה⁷⁵ ונפלה על חברתה, ותחתיהן זרעים וירקות מחברים לקרקע, ונפלו המים על הפרות המחברין שתחתיהן - אותן המים שפזרעים ושפירקות אינן תלושין ברצון⁷⁶.

(73) שם משנה ג. (74) בכוונה להשיר מים. (75) פירוש, ענף, מלשון המקרא (שופטים יוד, מט): ויקחו איש שוכה. (76) ואינם מכשירים את הנוגע בהם, מפני שלא התכוון שיפלו על אותם זרעים. ואם נפלו על תלושים מכשירים אף על פי שלא התכוון להם (כסף משנה).

יז. שמרים⁷⁷ של תרומה שנתן עליהן מים⁷⁸ - פבר בארנו בתרומות שהראשון⁷⁹ והשני⁸⁰ אסור לזרים; ושל הקדש בדם הבית⁸¹ - אף השלישי אסור; ושל קדשי מזבח - לעולם אסור; ושל מעשר שני⁸² הודאי⁸³ - ראשון בלבד אסור⁸⁴. פשם שאמרו לענין אסורין, פה אמרו לענין הכשרין. פגון שנתמדו מאליהן⁸⁵ והיתה בהמה שותה⁸⁶ ראשון ראשון. שאם היה האדם הוא שמסיר המים הראשונים, אף על פי שמאליהן נפלו - פיון שחשכן והקפיד עליהן מכשירין⁸⁷.

(77) שמרי יין. (78) לעשות תמד. (79) התמד הראשון.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם היתה פת חטין - לא הכשרה³⁶; ואם היתה של שעורים - הכשרה, מפני שהשעורים שואבות³⁷. וכן אם היה³⁸ היין טמא והיתה פת חטים - טהורה; ואם היתה שעורים - נטמאה, מפני ששואבה משקין טמאין.

(35) שם מ"ג. רודה - מוציא פת מן התנור. (36) המדובר בנילושו במי פירות, שאינם מכשירים, אבל כשנילושו במים הרי הוכשרו בלישה. (37) כר' יוסי שם. (38) במשנתו נחלקו לענין טומאה, ורבינו סובר שהוא הדין לענין הכשר.

ח. המרביץ³⁹ את ביתו ונתן בו חטים וטננו⁴⁰: אם מחמת המים - הכשרו, ואם מחמת הסלע⁴¹ - לא הכשרו. המכבס את כסותו בערבה ונתן בה חטים וטננו: אם מחמת המים - הכשרו, ואם מחמת הערבה⁴² - לא הכשרו.

(39) שם מ"ד. מרביץ - זולף מים על הרצפה כדי שלא יעלה האבק. (40) הורטבו. וכמוהו מצאנו במועד קטן ו, ב: אם היתה שדה מטוננת. (41) ספגו לחלוחית עצם סלע הרצפה. [הר"ש מפרש, סלע היינו אבן הנמצאת במקום מששת ימי בראשית, ואבנים כאלו מוציאות רטיבות, ודינה כזיעת בתיים]. (42) במשנה: "מחמת עצמן", ויש גורסים "עצמה". וכך היא גירסת רבינו. ונאמרו פירושים שונים דחוקים מאד, ומתקבל על הדעת פירושו של הראב"ד בהשגותיו כאן, שאם נתן החיטים בעריבה עד שיתלחלו מן המים הוכשרו, אבל אם נתן בשביל העריבה עצמה, פירוש שלא מצא מקום נוח יותר להניח בו את החיטים - לא הוכשרו. וסגנונו מוכיח, שאינו משיג אלא מפרש דברי רבינו].

ט. הטומן⁴³ פרות בחול כדי שירטיבו - הכשרו⁴⁴. הטומן פטיט הנגוב: אם יש בו משקה טופח⁴⁵ - הכשרו, ואם לאו - לא הכשרו.

(43) שם. (44) שאין חול בלי מים שנבלעו בו (ר"ש). (45) נשאר בטיט לחלוחית, שתספיק להרטיב את היד הנוגעת בה.

י. המרביץ⁴⁶ את גרנו - אינו חושש⁴⁷ שמא יכשרו חטיו⁴⁸ אם טננו בו, ואף על פי שהוא שמח⁴⁹.

(46) שם. (47) אינו מחוייב לחשוש. (48) שיניחן שם אחר-כך. (49) שישמח אם יטננו. וטעמו של דבר, מפני היושב שבגורן, המים נבלעים מהר (על-פי פירוש הרא"ש במשנתנו. וכן יש להבין גם דברי רבינו שם).

יא. המלקט⁵⁰ עשבים כשהטל יורד עליהן לחפות בהן החטין⁵¹ - לא הכשרו; ואם נתפנן לקב⁵² - הכשרו.

(50) שם. (51) כדי שיספגו לחלוחית כבעשבים שאינה מכשירה, אבל לא נתכוון לטל. [במשנה כתוב "להטן בהם חטים", ופירושו 'הברטנורא' וה'תפארת ישראל': שירטיבו,

לקולא. (8) חולין יג, א. (9) מחשבתם אינה מועילה. (10) שם. (11) והוכיחו בזה, שהם מתכוונים שירד הטל על כל הפירות. שם. (12) שם. ומובן שאינה מועילה להקל אלא להחמיר. רבינו מדייק וכותב "קטנים" "קטן", ומשמע שמחשבת חרש ושוטה הניכרת מתוך מעשיהם - אינה מועילה אפילו מדבריהם.

ג. המעלה¹³ את האגדות¹⁴ ואת הקציעות¹⁵ ואת השום לגג בשביל שימתינו¹⁶, ויורד עליהן הטל - לא הכשרו. ואין אומרים: הואיל והפלל יודעין שהטל יורד¹⁷ - הרי זה ברצונו; שהרי לא העלים אלא כדי שימתינו.

(13) שם מ"ב. (14) אגודות ירק. (15) גושי דבילה. (16) שיתקיימו זמן ארוך (רבינו בפירושו, ראה למעלה פי"א הי"ג). (17) בלילה. [והר"ש מפרש, שיתלחלו מאליהם מן הלחלוחית שתצא מהם, שאינה מכשירה].

ד. המוליך חטין¹⁸ לטחן ויורדו עליהן גשמים, אם שמח¹⁹ - הכשרו. היו זיתיו נתונים בגג ויורדו עליהן גשמים, אם שמח - הכשרו. החמרים²⁰ שהיו עובדים בנהר ונפלו עליהן במים והעלום, אם שמחו - הכשרו הפירות, והמים שעל השקין הנם תלושין ברצון²¹, שהרי שמחו²².

(18) שם פ"ג מ"ה. (19) חטים שרריות במים, מוציאות קמח יותר לבן. ואם הוא שמח, גילה דעתו שהוא מרוצה מהרטבתן. (20) מוליכי חמורים טעונים שקים מלאים תבואה. (21) ומכשירים פירות אחרים שיגעו בהם. (22) ואף-על-פי ששמחו על שהורטבו הפירות ולא על הרטבת השקים.

ה. שק²³ שהוא מלא זרעונים ונתון על גפי הנהר²⁴ או על פי הבור או על מעלות²⁵ המערה²⁶ ושואבו²⁷ - הכשרו.

(23) שם מ"א. (24) ולא בנהר ממש אלא במקום קרוב מאוד למים. (25) מדריגות שיורדים בהן למערה. (26) שיש בה מים, ועל המדריגות עצמן אין מים. (27) ספגו מים מן האוויר הרטוב.

ו. חבית²⁸ שהיא מלאה פרות שנתנה בתוך המשקין²⁹, או מלאה משקין שנתנה בתוך הפרות³⁰, ושואבו³¹ - הכשרו. באילו משקין אמרו? במים ובבין ובחמין³²; אבל שאר המשקין³³ אין משאבין³⁴ מן החרס כדי שישקירו הפרות שבצדן.

(28) שם מ"ב. סתם חבית היא של חרס. (29) ולא שקעה כולה במשקין ולא נכנסו לתוכה. (30) והפירות נוגעים בדופני החבית מבחוץ. (31) את הלחלוחית המתמצה דרך דופני החרס. (32) של יין. (33) חמשה המשקין האחרים המכשירים. (34) אינם חודרים דרך דופני החבית.

ז. הורדה³⁵ פת חמה ונתנה על פי חבית של יין:

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**הַכֶּשֶׁר שֶׁנִּיזָּה. וְאִם הָיָה עָלֶיהָ מִשְׁקָה טוֹפַח פֶּשֶׁח־שֶׁבַע
עָלֶיהָ לְאָדָם - הָרִי אֵלָיו מִכְשָׁרִין.⁷⁵**

(69) מִן עֵשֶׂב שֶׁבִּעִקְרוֹ הוּא מֵאֵכֶל בַּהֲמָה, וְיֵשׁ בְּנֵי אָדָם
שֶׁאוֹכְלִים אוֹתוֹ, וּבִלְשׁוֹנוֹת לַעֲזוֹ רְבוּת נִקְרָא "צִיקוּרִיָּה".
(70) בְּרִיתָא חוּלִין קַח, ב. (71) כְּדִי לְהֵאֱכִילם לְבַהֲמָה.
(72) וְלֹא הוֹכְשָׁרוּ, מִפְּנֵי שֶׁמֵּאֵכֶל בַּהֲמָה אֵינוֹ מִקְבֵּל טוֹמָא.
(73) לְמַעַלָּה פ"ג ה"ג. (74) הִהְדַּחָה בְּזִמְנָן שֶׁהֵיוּ מֵאֵכֶל
בַּהֲמָה, אֵינוֹ מוֹעִילָה לְהַכְשִׁירם אַחֵר שֶׁנַּעֲשׂוּ מֵאֵכֶל אָדָם.
(75) הוֹכְשָׁרוּ בְּמִשְׁקָה טוֹפַח שְׁעִלִּיהֶם. תּוֹסֵפֶת עוֹקְצִין פ"ג
ה"א.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

(1) יִבָּא הַמִּים שֶׁמִּטְמָאִים וּמִטְמָאִים לְרִצּוֹן וְשֶׁלֹּא לְרִצּוֹן
וְאוֹתָם שֶׁאֵין מִטְמָאִים אֵלָּא לְרִצּוֹן. הַמִּים שֶׁהֵם בַּחֲזֶקֶת טַהֲרָה
בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים אוֹ כֶּשֶׁפְּסוּקוֹ. גָּבַא שֶׁנִּפְּל לְתוֹכּוֹ יֵין אוֹ חֶלֶב
אוֹ דְּבֵשׁ אוֹ שֶׁמֶן. מִי תַּמְצִית שֶׁלֹּא פִּסְקוֹ. וְיֵי שֶׁהֵיָּה אוֹכֵל
תְּרוּמָה בִּידֵים טְמִיאוֹת וְהַכְּנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּי. וְדִין הָאִשָּׁה
שֶׁהִיתָה אוֹכֵלָת תְּרוּמָה שֶׁאֵינָה מוֹכְשֶׁרֶת וְהִיתָה גּוֹרֶפֶת הַתְּנוּרָה
הַטָּמֵא וְהַכָּה הַקֶּזֶב וְיֵצֵא מִמֶּנָּה דָם וְכו'.

א. מִיָּם שֶׁבִּפְלִיָּה² - מִתְּטָמֵאִין בֵּין לְרִצּוֹן בֵּין שְׁלֹא
לְרִצּוֹן, וּמִתְּטָמֵאִין אֲכָלִים וְכִלִּים³ בֵּין שֶׁנִּפְּל עָלֶיהָ
בְּרִצּוֹן בֵּין שֶׁלֹּא נִפְּל עָלֶיהָ בְּרִצּוֹן. אֲבָל מִיָּם
שֶׁבִּקְרָקָעוֹת, כְּגוֹן מִי בּוֹרוֹת⁴ שִׁיחִין⁵ וּמַעְרוֹת⁶ וְיֵי
גִבְעִים⁷ שֶׁאֵין בָּהֶם אֲרָבָעִים סָאָה⁸ - אֵין מִתְּטָמֵאִין
אֵלָּא לְרִצּוֹן וְאֵין מִטְמָאִין אֵלָּא בְּרִצּוֹן. כִּיצַד? מִיָּם
שֶׁבִּקְרָקָע שֶׁאֵין בָּהֶן אֲרָבָעִים סָאָה, בֵּין שֶׁהֵיוּ
שְׂאוּבִין⁹ בֵּין שֶׁאֵינָן שְׂאוּבִין¹⁰, שֶׁנִּפְּל לְתוֹכָן הַמָּת אוֹ
שֶׁהִלָּךְ בָּהֶן הַטָּמֵא - הָרִי אֵלָיו טְהוֹרִין¹¹. אֲבָל אִם
שָׁתָה מִהֶן אָדָם טָמֵא אוֹ שֶׁמֶלֶא מִהֶן בְּכָלִי טָמֵא אוֹ
שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹכָן מִשְׁקִין טְמֵאִין בְּרִצּוֹן - הָרִי אֵלָיו
טְמֵאִין וְאִף עַל פִּי שֶׁהָן בִּקְרָקָע. שָׁתָה מִהֶן הַטָּהוֹר
אַחֵר שֶׁנִּטְמָא בִּקְרָקָע אוֹ שֶׁמֶלֶא מִהֶן בְּכָלִי טָהוֹר -
נִטְמָא הַשּׁוֹתֶה¹² וְנִטְמָא הַפֶּלִי, שֶׁהָרִי בְּרִצּוֹן שָׁתָה אוֹ
מֵלֵא. נִפְּל¹³ לְתוֹכָן¹⁴ כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה - הָרִי הוּא
טָהוֹר כְּשֶׁהָיָה, שֶׁאֵין מִתְּטָמֵאִין¹⁵ אֵלָּא לְרִצּוֹן.
לְפִיכָּךְ, אִם הִדִּיתָ יָדוֹ וְהוֹצִיָּא הַכֶּפֶר - נִטְמָא הַכֶּפֶר
בְּמִים שֶׁבִּידֵיו, שֶׁהָרִי הֵן בְּרִצּוֹן¹⁶.

(2) מִקְוֹאוֹת פ"א מ"ב. (3) נִתְבָּאָר בְּפ"ז מֵהָל' אֲבוֹת
הַטּוֹמָאוֹת ה"א, שֶׁחֲכָמִים גָּזְרוּ עַל הַמִּשְׁקִין שִׁיטְמָאוּ כָּלִים,
וְעַל אוֹכְלִין לֹא גָזְרוּ. (4) בּוֹר עֵגוֹל וְעֵמֶק. (5) אֲרוֹכִים
וְצִרִּים. (6) מִקְוֹת, מְכוֹסוֹת מִלְּמַעְלָה. (7) גּוֹמָא לֹא
עֲמוּקָה שֶׁנִּתְקַבְּצוּ בָּהּ מִים. (8) וְאִם יֵשׁ בָּהֶם אֲרָבָעִים סָאָה,
יִתְבָּאָר דִּינָם בַּהֲל' מִקְוֹאוֹת פ"ט. (9) שֶׁשָּׂאֲבוּ מִים בְּכָלִים
וְשִׁפְכוּם לְתוֹכָם. (10) שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִנָּה אוֹ שֶׁנִּקְוָה בָּהֶם מִי
גִּשְׁמִים. (11) אֶף-עַל-פִּי שֶׁעֲבָר מִרְצוֹן, לֹא נִטְמָאוּ הַמִּים
מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַתְּכוּן לְהִגִּיעַ לְצֵד הַשֶּׁנִּי, אֲבָל אֵינוֹ מַעֲוִיֵּין
בְּנִגְעָה בְּמִים, וְהָרִי זֶה דּוֹמֵה לְעֵבֶר בְּנֵהָר שֶׁבְּפ"ג ה"ה.

וּרְבִינוּ כֹּתֵב "לַחֲפוֹת". וְנִרְאֶה שֶׁהוּא מִפְּרֵשׁ גַּם-כֵּן אֵת
הַמִּשְׁנָה (כְּמוֹתָם). (52) לְטַל שְׁעִלִּיהֶם.

יב. הַמְּרַבֵּץ⁵³ אֵת בֵּיתוֹ בְּמִים טְמֵאִים וְנָתַן בּוֹ שְׁבָלִים
וְטָנְנוּ: אִם יֵשׁ עָלֶיהָ מִשְׁקָה טוֹפַח⁵⁴ - הָרִי אֵלָיו
טְמֵאִין, וְאִם לֹא - טְהוֹרִין.

(53) תּוֹסֵפֶת שֶׁם פ"ב ה"א. (54) נִתְבָּאָר לְמַעַלָּה בַּחֲלָכָה ט.

יג. הַנוֹעֵר⁵⁵ אֲגִדָּה שֶׁל יָרֵק שֶׁהֵיוּ עָלֶיהָ מִשְׁקִין וְיָרְדוּ
מִצֵּד הָעֵלְיוֹן לְצֵד הַתַּחְתּוֹן - לֹא הַכְּשִׁיר⁵⁶.

(55) מִנְעֻנֵעַ אֵת הָאֲגוּדָה, כְּדִי לְהוֹרִיד אֵת הַמִּים שֶׁעַל הִירְקוֹת
(שֶׁם מ"א מ"ד). (56) מְכִיוּן שֶׁהוּא הַתְּכוּן שִׁירְדוֹ לְגִמְרֵי
מִן הִירֵק, הָרִי לֹא נַעֲשִׂית מַחֲשַׁבְתּוֹ.

יד. הַמַּעֲלָה⁵⁷ שֶׁקִּין מֵלֵאִין פְּרוֹת מִן הַנֶּהָר וְנִתְּנָן זֶה
עַל גִּבֵּי זֶה⁵⁸ - הַכְּשִׁיר הַתַּחְתּוֹן בְּמִים שֶׁיָּרְדוּ לוֹ מִן
הָעֵלְיוֹן, שֶׁהָרִי בְּרִצּוֹנוֹ הֵנִיחַ זֶה עַל גִּבֵּי זֶה.

(57) שֶׁם. (58) וְיֵדַע שֶׁהַמִּים מִשְׁק הָעֵלְיוֹן יָרְדוּ לַתַּחְתּוֹן.

טו. הַנוֹפֵחַ⁵⁹ בְּעֵדָשִׁים לְבִדְקָן אִם הֵן נְפוֹת⁶⁰ וְהִזְיָעוּ
- הַכְּשִׁירוּ בְּהֶבֶל פִּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתּוֹלְדוֹת הַמִּים⁶¹.
וְכֵן הָאוֹכֵל שֶׁמִּשְׁמִין⁶² בְּאַצְבָּע - הַכְּשִׁירוּ בְּמִשְׁקָה פִּי
וְשֶׁעַל אֲצָבָעוֹ.

(59) שֶׁם מ"ו. (60) הַמְּדוּבָר בְּעֵדָשִׁים טַחוּנוֹת, וְהוּא בּוֹדֵק
אוֹתָן לְדַעַת אִם הֵן נּוֹחוֹת לְהִתְבַּשֵּׁל וְנוֹפֵחַ עָלֶיהֶן, וְאִם הֵן
מִתְּלַחֲלוֹת מִהָר, סִימָן שֶׁהֵן סוֹפּוֹת אֵת הַהֶבֶל וְיִסְפְּגוּ מִהָר
גַּם אֵת מִי הַבִּישׁוּל (רְבִינוּ בְּפִירוּשׁוֹ לְמִשְׁנֵתָנוּ). (61) שְׂדִינָן
כְּמִים לְעִנֵּין הַכֶּשֶׁר, כְּמִבּוֹאֵר לְמַעַלָּה פ"י ה"ב. (62) הַרוּצָה
לֵאכּוֹל שׁוֹמֵשְׁמִין, מִלְּחָלָה אֲצָבָעוֹ בְּרוֹק שֶׁבִּפִּי וּמִנִּיחָה
עָלֶיהֶם וְהֵם נִדְּבָקִים בּוֹ, וְאַחֲרֵי-כֵן מְכַנִּס אֲצָבָעוֹ לִפְנֵי
וּמוֹרִידֵם.

טז. נִשְׁדָּךְ⁶³ בְּאֵכֶל וְנִפְּל הָאֵכֶל - הָרִי הַמִּשְׁקָה שֶׁעַל
הָאֵכֶל שֶׁלֹּא לְרִצּוֹן⁶⁴. הָיָה אוֹכֵל זֵיתִים פְּצוּעִים⁶⁵
וְתִמְרִים רְטוּבוֹת וְכָל שֶׁהוּא רוּצָה לִמְצֹא אֵת גְּרֵעִינָתָה⁶⁶,
וְנִפְּל⁶⁷ מִפִּי - הָרִי הַמִּשְׁקָה שֶׁעָלָיו בְּרִצּוֹן⁶⁸. הָיָה
אוֹכֵל זֵיתִים גְּנוּבִין וְתִמְרִים יְבֵשׁוֹת וְכָל שֶׁאֵינוֹ רוּצָה
לִמְצֹא אֵת גְּרֵעִינָתָה, וְנִפְּל מִפִּי - הָרִי הַמִּשְׁקָה שֶׁעָלָיו
שֶׁלֹּא בְּרִצּוֹן.

(63) טְבוּל-יָוִם פ"ג מ"ו. (64) וְאֵינוֹ מְכַשִּׁיר אֵת הַפִּירוֹת
שִׁיגְעוּ בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רוּצָה שִׁרְדֵי יִרְטִיב אֵת פִּיסַת הַלֶּחֶם
לְפָנֵי תַּגְיָע לְפִי וְיִלְעוֹס. (65) וְהֵם רְטוּבִים מִהַשְׁמֵן
שֶׁבָּהֶם. (66) כְּדִי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ מַעֲט הַלְּחֻחוּתִית שֶׁבּוֹ.
(67) הַגְּרֵעִין. (68) מִפְּנֵי שֶׁאֵי-אֲפֹשֶׁר לְמוֹץ מִבְּלִי לְהִרְטִיבוֹ
בְּרִיר שֶׁבִּפִּי, הַחֲשִׁיבוּ וְנַעֲשֶׂה מִשְׁקָה, וּלְפִיכָּךְ מְכַשִּׁיר אֵת
הַפִּירוֹת שֶׁנִּגְעוּ בּוֹ לְרִצּוֹנוֹ.

יז. עֲלִישִׁין⁶⁹ שְׁלֵקֶט⁷⁰ לְבַהֲמָה⁷¹ וְהִדִּיחָן⁷², וְחֲשֵׁב
עָלֶיהֶן לְאָדָם אַחֵר כֶּף - כֶּפֶר בְּאַרְנוֹ⁷³ שֶׁהֵן צְרִיכִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(28) מפני שאין דרכם של אנשים ללכת בדרכים שנתקלקלו בימות הגשמים. (29) התחילו בני אדם רבים לעבור בדרכים. (30) תוספתא, מקוואות פ"א ה"ג. (31) בלי טורח גדול. (32) על יד הגבא, שזו הוכחה שבא לשם אדם, ויש לחוש שהיה טמא ושתה או מילא בכלים טמאים. (33) כגון חמור או סוס, ואפשר שאדם הגיע לגבא ברכיבה. (34) גדיים וטלאים. (35) בעצמה, בלי ליווי הרועה.

ד. חזקת³⁶ טיט וגמומיות³⁷ שפכתחי חניו³⁸ פרישות הרבים בשעת הגשמים שהן טהורין³⁹; פסקו הגשמים - הרי הן כמי שפיקות⁴⁰. ושבשוקין⁴¹ - הולכין בהן אחר הרב. גבא שפפל לתוכו⁴² או חלב או דבש - הולכין בו אחר הרב. נפל לתוכו שמן⁴³, אף על פי שהקפאיהו⁴⁴ - הרי זה⁴⁵ מתטמא ומטמא שלא ברצון, לפי שאי אפשר לו לצאת ידי צחצוח⁴⁶.

(36) תוספתא, שם. (37) גומות. (38) החנוונים, וגם הבאים לחנות - שופכים שם מים עכורים. (39) חזקה (מתקבל על הדעת וקרוי לוודאי) שהם טהורים, מפני שמי הגשמים מרובים ומבטלים אותם, ואפשר שגם מעבירים אותם. (40) שנתבאר דינם למעלה בפ"ב הכ"ו. (41) הגר"א גורס בתוספתא "שבשוקים", ונראה שגם בדברי רבינו כאן הוא גורס כך. (42) שם ה"ב. (43) טמא, ושמן אינו מתערב במים. (44) על-ידי צינון והסירוהו מעל המים. (45) הגבא. (46) אי אפשר שלא יישארו במים צחצוחי (טיפות זעירות) שמן, והם מטמאים גם שלא לרצון (ראה הלכה הבאה).

ה. שמן ושאר המשקין חוץ מן המים - הרי הן בקרקע פמות שהן בפלים⁴⁷, דין אחד הוא⁴⁸.

(47) זה למד רבינו מדין שמן שהקפאיהו שבהלכה הקודמת. (48) דינם בקרקע כדין מים שבכלים, שנתבאר בה"א מפרק זה.

ו. מי תמצית⁴⁹ שלא פסקו⁵⁰, אף על פי שאין בהן ארבעים סאה, הואיל והם בקרקע והרי המים נמשכין ובאין להן - אינן מקבלין טמאה, ואף על פי ששתה מהן הטמא ומלא מהן בכלי טמא או נתן לתוכן מים טמאים - הרי הן טהורין לכל דבר.

(49) משנה, מקוואות פ"א מ"ו. (50) שמי גשמים זוחלים עוד מן ההרים ונמשכים (דין מי תמצית שפסקו, נתבאר למעלה ה"ב).

ז. מי שהיה⁵¹ אוכל תרומה בידים טמאות, כגון דבילה שלא הכשרה⁵², והכניס ידו לתוך פיו לטל צור⁵³: אם הפך⁵⁴ - נטמאת הדבילה פרישו; שהרי נטמא ביד⁵⁵, מפני שעקר⁵⁶. ואם לא הפך - טהורה; שהמשקה שבפיו קדם שיהפכנו או ימצצנו להוציאו דומה למים שלא נתלשו אלא

(12) נתבאר בפ"ח מהל' אבות הטומאות ה"י"א, שהשתה רביעית משקין טמאים נטמא גופו מדרבנן. (13) מעצמו. (14) למים שנטמאו. (15) צ"ל שאין מטמאין. (16) הראב"ד הקשה, למה צריך כאן רצון, הלא המים שבידיו הם תלושים, ותלושים מטמאים בין לרצון ובין שלא לרצון, כמו שכתב רבינו בתחילת הלכה זו? אמנם הראב"ד לשיטתו שאל כענין, אבל רבינו ישיב כהלכה לשיטתו (למעלה פי"ב ה"ג) שמשקין אינם נקראים תלושים אם לא נתלשו ברצון, ומה שכתב בתחילת ההלכה "מים שבכלים", הכוונה למים שנתלשו ברצון. ואפשר גם לפרש שמדובר כאן במים טהורים, ומה שאמר נטמא, פירושו - הוכשרה (ראה כסף-משנה, ולא נתבאר לי דבריו).

ב. מי גבאים¹⁷ וכיוצא בהן ממים שבקרקעות, כגון מי בורות שחיון ומערות ומי תמצית¹⁸ שפסקו¹⁹ ומקוואות²⁰ שאין בהן ארבעים סאה שנטמאו²¹, וירדו להם גשמים ורבו מי גשמים עליהם, אף על פי שלא שטפו²² - הרי הן טהורין²³. לפיכך, כל המים שבקרקעות, כגון מי גבאים וכיוצא בהן, בשעת הגשמים - הפל בחזקת טהרה²⁴.

(17) שם מ"ד. (18) גשמים היורדים על ההרים והמים מתמצים (מבעבעים מכוח הזחילה) ונופלים לעמק. (19) שפסקו הגשמים, וגם הזחילה נגמרה (ברטנורא). (20) בורות מרובעים. (21) כגון ששתה מהם אדם טמא או מילא בכלי טמא. (22) לא עברו על גדותם. [מפירושו למשנתנו משמע שמדובר כשעברו ויש לתלות שגרפו את המים הטמאים. ונראה שחזר בו כאן]. (23) מפני שמי הגשמים מבטלים אותם כמו שנתבאר למעלה פ"ב ה"ג, בדין מי שפיקות. ואין אנו חוששים שמא שתה מהם הטמא אחר שנפלו שם גשמים ונטמאו שנית, מפני שבתקופת הגשמים אין עוברי דרכים מצויים, ומים אפשר למצוא בכל מקום, ואין להניח שעובר דרך בודד פנה לבור לשותת ממנה. (24) מתקבל על הדעת כמעט ללא ספק, שהם טהורים.

ג. פסקו הגשמים²⁵ - הקרובין לעיר²⁶ או לדרך טמאין, שהן בחזקת ששתה מהן הטמא ושמלאו מהן בכלים טמאין²⁷, והרחוקים טהורים²⁸ עד שיהלכו רב האדם. הלכו²⁹ - הפל בחזקת טמאה, שההולכים בשירות ממלאין ושותין מהן. במה דברים אמורים³⁰? בגבא שאפשר לשותת ממנה; אבל בגבא שאי אפשר לשותת ממנה³¹ אלא בדחק גדול - הרי זה בחזקת טהרה, (שהם בחזקת טהורין) עד שימצא מקום פריסות רגלי אדם³² או פריסות רגלי בהמה גסה³³ נפרת בו. אבל מצא פריסות רגלי בהמה דקה³⁴ - הרי זה טהור, שאפשר שירדה³⁵ ושתת.

(25) שם. (26) הגבאים והבורות הנמצאים במקום קרוב לעיר. (27) בני העיר הטמאים שתו ומילאו בכלים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טומאה. ודין הדגים והציר שהם בחזקת הכשר. ואם נאמן עם הארץ עליהם לומר שלא הוכשרו. מי פירות שנתערבו בשאר משקים. והלוקח ציר מעם הארץ. הפירות בכל מקום, אם הם בחזקת טהרה. החולין אם יש בהם איסור טומאה ואם מותר לגרום להם טומאה. כל ישראל מזהירים להיות טהורים ברגל.

א. פל' האגדות³ שבשוקים⁴ וכל הקמחים וכל הסלתות שבשוקים בחזקת מכשרין. האגדות - מפני שדרכן לזלף המים עליהן תמיד⁵; והקמח והסלת - לותתין אותו ואחר כך טוחנין אותו. וכן חטין שחולקין אותן⁸ ברחים אחת לשפים ואחת לשלש⁹ פדי לעשות מהן מעשה קדרה¹⁰, כגון הריפות¹¹ וכיוצא בהן - הרי הן בחזקת מכשרין בכל מקום, בין של שוקין בין של בתים¹², מפני שלותתין אותן להסיר קלפתן.

(2) מכשירין פרק ו משנה ב. (3) ירקות קשורים יחד. (4) שהוצאו לשוק למכירה. (5) של מוכרי ירקות. (6) כדי שלא יכמשו ושיהיו נראים טריים. (7) רוחצים במים כדי להסיר קליפת החיטין ויצא קמח לבן מבהיק. (8) שוברים אותן. (9) כל חיטה נשברת לשני חלקים או לשלושה. (10) תבשיל. (11) גריסים. מלשון המקרא (שמואל-ב יז, כ) ותשטח עליו הרפות. (12) שאנשים עושים לצורכי הבית לא למכירה. אבל סתם קמחים וסלתות שבבתים אינם מוכשרים, מפני שהטוחן חיטים לצורך עצמו אינו מקפיד כל כך על לבנונית הקמח והסולת כמו הטוחן למכירה. [במשנתנו כתוב "טמאים" ורבינו כאן מפרש - מוכשרים] (ראה הלכה הבאה).

ב. כל אלו שהן בחזקת מכשרין - הרי הן בחזקת טמאה, מפני שהכל ממשמשין בהן והן מכשרין. ועל פל' נאמן עם הארץ לומר לא הכשרו. ואין צריך לומר שאר אכלין שאין להן חזקה¹³, שעם הארץ נאמן לומר לא הכשרו.

(13) שאין אנשים רגילים לשפוך עליהם מים.

ג. כל הדגים בחזקת מכשרין¹⁴, ואין עם הארץ נאמן עליהן לומר לא הכשרו¹⁵. לפיכך לעולם הדגים בחזקת טמאה. הדגים, בין שצדן בחרם בין בקפוף בין במצודה¹⁶, אם לא נער את המצודה עליהן - לא הכשרו¹⁷, ואם נער - הכשרו¹⁸. ואין עם הארץ נאמן לומר: לא נערת¹⁹ את המצודה עליהן, והרי הן בחזקת טמאה עד שיתפון לצודן בטירה²⁰.

(14) מוכן מאליו, שהמדובר בדגים מתים, שהרי בעל חי אינו מקבל הכשר ולא טומאה, והוכשרו מפני המים שנשארו עליהם לאחר שהוצאו מן המים ומתו. (15) במשנתנו אמרו: "כל הדגים בחזקת טמאה ... וכל הציר בחזקת טומאה, ועל כולן עם הארץ נאמן לומר טהורין הן חוץ מן

הן צדין בקרקע, שאין מתטמאין ואין מטמאין⁵⁷ אלא ברצון. כמו שבארנו⁵⁸, וזה אין רצונו אלא לטל הצרור. היה פונדיון⁵⁹ לתוף פיו⁶⁰ ופשט ידו לטלו והדבילה בתוף פיו, אם הניחו לצמא⁶¹ - הרי זה הריק פצקור⁶², ונטמאת הדבילה מחמת משקה פיו שנטמא מחמת ידיו⁶³.

(51) כלים פ"ח מ"י. (52) ולא נפסלה בנגיעת ידו. (53) הרגיש בצרור שנלחץ לתוך הדבילה. (54) בידו את הדבילה שבפיו, ומתוך כך הזיז את הריר ממקומו. (55) הריר נטמא בנגיעת היד, והוא מטמא את הדבילה אף-על-פי שלא הוכשרה לפני כן, שההכשר והטומאה באים כאחת כמו שנתבאר למעלה פ"ו ה"ה. (56) את הריר. ואפילו דבילה חולין מתטמאה אף-על-פי שידיים אינן מטמאות את החולין. והטעם, מפני שידיים עושות את המשקין ראשון לטומאה לטמא אפילו חולין מגזירת י"ח דבר (פ"ה מהל' אבות הטומאות ה"י (ראה השלמות שם) ופ"י ה"י). ונקט תרומה לרבותא של הבבא הבאה, שאם לא הפך 'אפילו תרומה לא נטמאה' (ראה השלמות). (57) וגם אינם מכשרים. (58) למעלה בה"א. (59) מטבע של מתכת. ולא דווקא פונדיון אלא כל מטבע שהוא של מתכת. (60) בפיו (משנה, שם). (61) צמא היה ולא נמצאו מים תחת ידו, והכניס המטבע לתוך פיו, כדי לגרות את בלוטות הרוק שתוציאנה כמות רוק למעלה מהרגל. (62) מפני שהוציאו ככוונה (ע"פ פירושו למשנתנו). (63) כמו שנתבאר למעלה בדין נטילת צרור.

ח. האשה⁶⁴ שהיתה אוכלת אכלין של תרומה⁶⁵ שאינן מכשרין, והיתה גורפת⁶⁶ את התנור הטמא⁶⁷, והכה הקוץ ויצא ממנה דם, ומצעה אצבעה מפני הדם, או שנכונית ונתנה אצבעה בפיה - נטמאת התרומה שבפיה, שהרי רצונה להוציא המשקה⁶⁸ מפיה ולעקרו במציצת אצבע.

(64) שם מ"א. (65) גם בחולין הדין כך, כמו שכתבנו בהלכה הקודמת, ונקט תרומה אגב ההלכה הקודמת. ראה השלמות להל' אבות הטומאות פ"ח ה"י. ומדובר באשה טהורה, ונקט אשה מפני שאין דרכם של אנשים לגרוף תנורים. [בבא ראשונה במשנתנו מלמדת דין אשה שנטף חלק מדריה לתנור טהור, ומדובר באשה טמאה (רבינו הביא דין זה למעלה פ"י ה"ה). ובבא שניה - הדין שלפנינו כאן - מדבר במקרה הפוך, שהאשה טהורה והתנור טמא (רבינו בפירושו למשנתנו)]. (66) מוציאה את הגחלים. (67) ונטמאו ידיה באויר התנור, אבל גופה לא נטמא, שכלי חרס אינו מטמא אדם. (68) הרוק. נימוק זה נמשך לנוכחיות, אבל בדין הכה הקוץ, הדם מטמא את התרומה (על-פי פירושו למשנה).

~ יום שני ט' טבת ~

פרק ששה עשר

(1) יבאר הדברים שהם בשווקים בחזקת מוכשרים ובחזקת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כל תערובת מים ואם נתן בציר זה קצת מים הם מכשירים ומתטמאים. ומובן שכך יש לפרש גם דברי רבינו כאן. ורבינו לשיטתו (לקמן בהלכה זו עצמה), שמי פירות שנתערבו בהם מים כל שהם הכל משקה. ומעתה תבאר בנקל גם הבבא הראשונה: "כל הציר בחזקת מוכשר". המדובר כאן (וכן במשנה שאמר: כל הציר בחזקת טמא) בציר רגיל שנעשה על המים, וקיבל רבינו דעתו של ריש לקיש בשם רבי יהודה נשיאה (שם כב, א) שחוששים שמא נתן עם הארץ יותר ממחצה מים וצריך השקה (וכמותו פסק רבינו בפירוש לקמן בהלכה ה), בניגוד לדעת רב נחמן, שאין עם הארץ נותן יותר ממחצה. ובהתאם לכך יתפרשו יפה דבריו בכל הדינים הבאים. ויש לציין, שהראב"ד כאן מדבר בלשון רכה בלי כל מלה של ביקורת, אלא מעיר שבגמרא שם פירשו אחרת, ויש לראות בזה כעין הודאה, שאפשר לפרש גם כרבנן. (26) שמא נגע בו עם הארץ. (27) לציר הטהור שיודעים שאין בו מים כלל. (28) שהם משקין המכשירים ומקבלים טומאה. (29) אם רוב ציר אינו מכשיר ואם רבו המשקין המכשירים - מכשיר. דין זה שנינו בתוספתא מכשירין פרק א הלכה ה בנתערבו במי פירות, ורבינו למד מזה לעניין ציר. (30) המכשירים, חוץ למים. (31) תוספתא שם. גירסת רבינו שם: "וחכמים אומרים, אפילו נפל לתוכן מים כל שהן - טמאים, ופסק כמותם.

ה. הלוקח ציר מעם הארץ³² - משיקו במים³³ וטהור. שאם היה רב הציר מים - הרי המים מטהרין במקוה; ואם היה רבו מלח של דגים³⁴ - אינה מקבלת טמאה, והמים שבה בטלו במעוֹטן. במה דברים אמורים? לטבל בהן פת; אכל לקדרה³⁵ - מציא מין את מינו³⁶ ונעור³⁷, ונמצאו רב המים טמאים, שהמעוט שהיה בציר לא טהר במקוה³⁸.

(32) ואפשר שיש בו יותר ממחצה מים. (33) מים טמאים מתטהרים אם משקעים את הכלי במקוה כשר עד שמימיו צפים ועולים על המים הטמאים, וזה נקרא השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כ"א). (34) צריך להיות מליחה של דגים, פירוש ציר ומלח. כסף משנה. (35) לתבשיל שיש בו מים. (36) המים שבציר מצטרפים עם המים שבקדירה. (37) מתעורר. [רבינו גרשום מפרש - נסתלק, והכוונה שהביטול נסתלק]. (38) משום שבטלו במיעוטם ולא היה עליהם תורת מים כלל. יוצא מזה דבר מוזר קצת: אם היו מים טמאים מרובים על הציר אפילו הוסיף אחר ההשקה קצת מים, התערובת נשארה בטהרתה ואם היו מים טמאים מועטים והוסיפו עליהם אחר ההשקה מים טהורים - נטמאה כל התערובת.

ו. הפירות בכל מקום בחזקת טהרה, אפילו היה המוכר עובד פוֹכְבִּים, עד שידע שהכשרו או שיהיו מדברים שחזקתן מכשירין.

ז. האוג³⁹ בכל מקום בחזקת טמאה⁴⁰. וכן כל הקשואין⁴¹ והדלועין והתלויות בגמי על פתחי חניות⁴² - בחזקת מכשירין וטמאין⁴³.

הדגה". ופירש שם רבינו, דגה הוא מין דגים שבזמן המשנה היה ידוע בשם זה, ומפירוש זה יוצא שעל דגים אחרים נאמן עם הארץ לומר לא הוכשרו, אולם כאן כתב שעל כל דגים אינו נאמן, וברור שהוא מפרש את המונח "דגה" כשם כולל לכל מיני דגים, כלשון הכתוב (שמות ז, יח): והדגה אשר ביאור תמות, וחזר בו מפירושו למשנה, רבינו אינו מפרש כאן למה אין עם הארץ נאמן על דגים כשם שהוא נאמן על הפירות, במשנתנו נימקו "מפני שמפקדין אותם אצל עם הארץ", ורבינו לא פירש שם כלום. והר"ש מפרש, שהרי נהגו חברים להפקיד פירות שלא הוכשרו אצל עם הארץ ומזה ראייה שהם נאמנים לומר לא הוכשרו, אבל דגים לא נהגו להפקיד אצלו. (16) חרם, כפיף ומצודה הם מיני רשתות ומכמורות לצידת דגים (תוספתא מכשירין פרק ג הלכה ז). (17) מפני שהמים שעליהם לא נתלשו ברצון. (18) מכיוון שעקר את המים ממקומם. (19) מפני שדרך שולי דגים לנער. (20) כדי למוכרם לאוכלי חולין בטהרה, ובמקרה זה הוא נשמר מלנער.

ד. כל⁴¹ הציר²² בחזקת מכשיר²³. וציר טהור שנגפלו לתוכו מים כל שהם - הרי הכל משקה, ומכשיר ומתטמא²⁴ טמאת משקין²⁵. לפיכך חזקתו טמא²⁶. נפל לתוכו²⁷ יין דבש וחלב²⁸ - הולכין אחר הרב²⁹. וכן מי פרות שנתערבו בשאר המשקין³⁰ - הולכין אחר הרב. נתערבו במים כל שהן - הרי הכל משקה, ומתטמא טמאת משקין ומכשיר³¹. וציר חגבים טמאים אינו מכשיר, אכל מתטמא טמאת משקין.

(21) משנה שם פרק ו, ח. (22) המתמצה מדגים. (23) פירוש, אם יגע בטומאה - ייטמא, כמו אוכלין שהוכשרו, ואף על פי שציר נקי אינו מקבל טומאה (בכורות כב, א), חוששים אנו שמא נתנו בו מים, וציר שנתערב בו מים מקבל טומאה. והמדובר בציר של עם הארץ, שאינו נאמן על הטהרות. (24) כשיגע בטומאה. (25) כרבי אליעזר בן יעקב במשנתנו. מלשון רבינו כאן משמע שמעט מים שנפלו לציר עושים את כל הציר משקה לקבל טמאה ולהכשיר. והראב"ד משיג ואומר שזה נגד גמרא ערוכה (שם כג, ב). רב נחמן אומר שם בפירוש, שאם לא רבו המים על הציר - אינו משקה, ודברי רבי אליעזר בן יעקב מתפרשים שם בציר של עמי הארץ, שעמי הארץ חשודים לתת מים בציר עד מחצה על מחצה, וכשהחבר מוסיף כל שהוא מים הרי רבו על הציר ולפיכך נעשו משקה. ותמיהה נוספת, שהרי רבינו כותב בהלכה ה שאם היה רוב ציר בטלו המים במיעוטם, ונמצאו דבריו סותרים אלה את אלה. וישוב נכון לדברי רבינו ימצא אם נדייק יפה בפירושו למשנתנו. כתב שם: "שעשיית הציר הוא על ידי משקה", פירוש, הציר אינו מיץ הדגים לבדו, אלא שופכים עליהם מים ומוסיפים עליהם מלח ומתמצה רטיבות מן הדגים, ותערובת זו היא ציר רגיל. ולאחר מכן מוסיף רבינו וכותב: "אמנם יהיה הציר טהור, כשמוציאים הציר על ידי מלח או פירות שאינן מוכשרין (צריך להיות "מכשירין"). ברור, שהוא מפרש "ציר טהור" שאמר רבי אליעזר בן יעקב בציר שנעשה בלי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאִם נִטְמָא - אֵינוּ לִזְקָה⁵³. אֲכַל בְּשָׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה - אֵינוּ מְזַהֵר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כָּל יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִין לְהִיּוֹת טְהוֹרִים בְּכָל רֵגֶל, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נִכְוָנִים לְכַנֵּס בְּמִקְדָּשׁ וְלֵאכֹל קִדְשִׁים וְכוּ'".

דייקן האחרונים בלשונו שכתב "שהם נכונים" ולא שהם חייבים וכד', כי לשיטתו החיוב אינו משום שחייבים להיכנס לצורך הבאת קרבנות אלא שהוא גילוי מילתא בנוגע לזמן החיוב מכיון שזהו זמן שחייבים בו להיכנס למקדש, הרי שאז צריך להיות טהור.

אבל רש"י בפרשת בא דיבור-המתחיל מקרא קודש, כתב: "...קרא אותו קודש לאכילה ושת"י וכסות". והנפק"מ ביניהם, שלרש"י א: החיוב הוא רק במועד ולא בכל הרגל, מה שאין כן להרמב"ם הוא גם בחול המועד. ב: לרש"י גם ראש השנה ויום הכיפורים נקראו רגלים וגם בהם יש חיוב לטהר עצמו. ג: לרש"י החיוב הוא מעצם קדושת יום-טוב וצריך להיות כל זמן הרגל גם כשאינו אוכל ושותה.

(על פי לקו"ש חל"ב ע' 63
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

53) שם הלכה י: "אחרים אומרים, ובנבלתם לא תגעו, יכול (יכולים היינו לפרש), אם נוגע אדם ילקה את הארבעים, תלמוד לומר (ויקרא יא, כד): ולא לה טמא".

יא. הטמא והטהור יחדו. מפי השמועה⁵⁴ למדנו⁵⁵, שהטמא והטהור אוכלין בקערה אחת. אֲכַל לא יאכל הפעל עם אשתו בקערה אחת כשתהיה נדה, ולא ישתה עמה⁵⁶, ולא תמזג לו את הפוס, כמו שבארנו. ולא יאכל הזב עם הזבה, מפני הרגל עברה⁵⁷, שְׂמָא יבעל.

54) תלמיד מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו מפי הגבורה. 55) לדרוש מהכתוב הזה. 56) מכוס אחת. 57) שלא יבוא לידי עבירה חמורה לבוא על הזבה.

יב. אף על פי שמתר לאכל אכלין טמאין ולשתות משקין טמאים, חסידים הראשונים היו אוכלין חלין בטהרה ונזהרין מן הטמאות בלן כל ימיהם, והן הנקראים פורשים. ודבר זה קדשה יתרה היא ודרך חסידות, שיהיה נבדל אדם ופורש משאר העם, ולא יגע בהם ולא יאכל וישתה עמם. שהפרישות מביאה לידי טהרת הגוף ממעשים הרעים, וטהרת הגוף מביאה לידי קדשת הנפש מן הדעות הרעות, וקדשת הנפש גורמת להדמות בפשיטה; שנאמר: והתקדשתם והייתם קדשים, פי קדוש אני יי מקדשכם⁵⁸.

39) רבינו בפירושו למסכת פאה פרק א משנה ה כתב: מין צמח שמעבדין בו עורות ויש לו אשכולות כאשכולות הגפן ויאכלו. 40) מפני שמרטיבים את פירותיו במים. 41) כל מיני דלעת. 42) החנוונים תולים על פתחי חנויותיהם דוגמאות פירות וירקות הנמצאים למכירה. 43) ידי עוברים ושבים ממשמשים בהם ולפעמים ידיהם רטובות. ויש לחשוש גם לטל הנופל עליהם ומכשירים לקבל טומאה והחנווני לא הרגיש בו.

ח. כָּל הַפְּתוּב בַּתּוֹרָה וּבְדַבְרֵי קִבְלָה מְהֻלָּכוֹת הַטְּמָאוֹת וְהַטְּהוֹרוֹת - אֵינוּ אֵלָּא לְעֵנֵן מִקְדָּשׁ וְקִדְשׁוֹ וְתַרּוּמוֹת וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי בְלִבְדּוֹ, שֶׁהִרִי הִזְהִיר אֶת הַטְּמָאִין מִלְכַּנֵּס לְמִקְדָּשׁ אוֹ לֵאכֹל קִדְשׁ אוֹ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר בְּטִמְאָה; אֲכַל הַחֲלִין⁴⁴ - אֵין בָּהֶן אֶסוּר כָּלִל⁴⁵, אֵלָּא מִתֵּר לֵאכֹל חֲלִין טְמָאִין וְלִשְׁתּוֹת מִשְׁקִין טְמָאִים. הִרִי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טְמָא לֹא יֵאָכֵל. מִכָּל שֶׁהַחֲלִין מִתְּרִין, שְׂאִינוּ מְדַבֵּר אֵלָּא בְּבֶשֶׂר קִדְשִׁים. אִם כֵּן, מִפְּנֵי מָה נֶאֱמַר: הִרְאִשׁוּן שְׂפַחְלִין - טְמָא, וְהַשְׁנִי - פֶּסוּל? לֹא שִׁיחִיָּה אֶסוּר בְּאֲכִילָה, אֵלָּא לְמַנּוֹת מְמַנּוֹ לְתְּרוּמָה וְלִקְדָּשׁ: שְׂאִם נִגַּע שְׁנִי שֶׁל חֲלִין בַּתְּרוּמָה - פֶּסְלָהּ⁴⁶ וַעֲשָׂאָה שְׁלִישִׁי; וְכֵן אִם נִגַּע בְּאֲכִילִין שֶׁל קִדְשׁ - טְמָאָן וַעֲשָׂאָן שְׁלִישִׁי, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ; וְכֵן הָאוֹכֵל אֲכַל שְׁנִי שֶׁל חֲלִין, אִם נִגַּע בַּתְּרוּמָה - פֶּסְלָהּ⁴⁷.

44) שנטמאו. 45) לאכלם. 46) נתבאר כבר כמה פעמים שדבר שנפסל אינו פוסל כיוצא בו בנגיעתו, ודבר שנטמא פוסל או מטמא (הלכות אבות הטומאות פרק י"א הלכה א). 47) נתבאר (שם פרק ח הלכה י), שחכמים גזרו פסול הגוף על האוכל שני של חולין.

ט. כִּשְׁם שֶׁמִּתֵּר לֵאכֹל חֲלִין טְמָאִים וְלִשְׁתּוֹת, כֵּן מִתֵּר לְגֵרִם טְמָאָה לְחֲלִין שְׂבִאֲרָן יִשְׂרָאֵל⁴⁸. וְיֵשׁ לוֹ לְטִמְאָה⁴⁹ אֶת הַחֲלִין הַמִּתְקַנֵּין⁵⁰ לְכַתְּחִלָּה⁵¹. וְכֵן מִתֵּר לְאָדָם לִגַּע בְּכָל הַטְּמָאוֹת וְלִהְיֵת טְמָא בָּהֶן. שֶׁהִרִי הִזְהִיר הַכְּתוּב אֶת בְּנֵי אֶהֱרָן וְאֶת הַנְּזִיר מִהִתְטַמֵּא בָּמָת. מִכָּל שֶׁכָּל הָעָם⁵² מִתְּרִין, וְשִׂאף כִּהְנִים וְנִזְיָרִים מִתְּרִין לְהִתְטַמֵּא בְּשָׂאָר טְמָאוֹת חוּץ מִטְּמָא מָת.

48) אפילו חולין שאינם מתוקנים. 49) מותר לו לטמא. 50) שהפרישו מהם תרומה ומעשר. 51) מזה יוצא שחולין שאינם מתוקנים אסור לטמאם לכתחילה, אבל מותר לגרום להם טומאה, כלומר אינו מחוייב להיזהר מדברים העשויים לגרום להם טומאה. 52) שאינם כהנים.

י. כָּל יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִין לְהִיּוֹת טְהוֹרִים בְּכָל רֵגֶל, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נִכְוָנִים לְכַנֵּס בְּמִקְדָּשׁ וְלֵאכֹל קִדְשִׁים. וְזֶה שְׂנֵאֱמַר בַּתּוֹרָה: וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ - בְּרֵגֶל בְּלִבְדּוֹ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עזים". (9) הברייתא שם מסיימת: "אם כן (פירוש, אם אתה מרבה כל בהמה וחייה), מה תלמוד לומר "עזים"? פרט לעופות". (10) כלים פ"ז, מ"ד. שם כתוב "העז", ומפרש רבינו שהכוונה לעזניה. עוף זה נמנה בתורה (ויקרא יא, יג) בין העופות הטמאים, והוא גדול ורגילים לעשות כלים מכנפיו (ר"ש). (11) "בת היענה" מתרגם אונקלוס "בת נעימתא" (רב האי גאון). (12) בדבר המחזק ומעמיד את הכלי, שנעשה מקליפת הביצה (ראה השלמות). רבינו סובר שכלים העשויים מכנף העזניה, מקבלים טומאה גם בלי ציפוי. ולזה התכוון באמרו "בלבד", כלומר, בלי ציפוי. ולדעתו, מה שנאמר במשנה "המצופה" נמשך לביצת הנעמית בלבד. וב'תוספות יום טוב' למשתנו מביא בשם מהר"ם (מרוטנבורג) שהמלה "המצופה" שבמשנה נמשכת גם לעזניה. (13) גזרו עליהם טומאה, מפני שהם דומים לכלי עצם אחרים.

ג. כלים¹⁴ העשויין מעצמות חיה שבים ומעורה - טהורים. כל שבים - טהור, ואינו מקבל טמאה מן הטמאות ולא טמאת מדרס¹⁵. אף האורג בגד מצמר הגדל בים - אינו מקבל טמאה. שנאמר: או בגד או עור. מפי השמועה¹⁶ למדו¹⁷: מה בגד - מן הגדל בארץ, אף עור - מן הגדל בארץ. חביר¹⁸ מן הגדל בים עם הגדל בארץ¹⁹ אפילו חוט או משיחה, אם חבירו חביר עד שמשים את שניהן כאלו הן אחד לטמאה²⁰, שאם נטמא זה יטמא זה²¹ - הפל²² מקבל טמאה.

(14) שם מ"ד. (15) זב וזבה, נדה, יולדת ומצורע מטמאים את הכלים ששכבו, ישבו, רכבו או עמדו עליהם, וטומאה זו "מדרס" שמה (דיניה מפורשים בהלכות מטמאי משכב ומושב). רבינו מדגיש במיוחד טומאת מדרס, מפני שישנם דברים שאינם נטמאים בשום טומאה אלא בטומאת מדרס בלבד, כגון פשוטי כלי עץ, כלי עור וכלי עצם (ראה לקמן ה"ו). (16) ראה ה"ב אות ד. (17) בתורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ו, ה"ו. (18) משנה שם, ו'תורת כהנים' שם. (19) בתוספתא כלים בבא מציעא פ"ז ה"ב, נחלקו ר' מאיר ור' יהודה בדין חיבר לגדל בים דבר הגדל בארץ שאינו מקבל טומאה, כגון כלי אבנים וכדומה. ר' מאיר אומר שאינו מקבל טומאה, ר' יהודה אומר (לפי גירסת הגר"א בבאורו שם) "כלי ים ראויים לקבל טומאה, וטיהרום (מגזירת הכתוב), לכשתימצא להם עילה (נימוק כל שהוא) יהיו טמאים". פירוש, אפילו חיבר להם דבר שאינו מקבל טומאה. ואף-על-פי שבכל מקום הלכה כר' יהודה נגד ר' מאיר, כתב רבינו כאן "חוט או משיחה" שהם מהדברים שמקבלים טומאה כשיש בהם השיעור הקבוע, ומשמע שכלי אבנים והדומים להם שאינם מטמאים כלל, אינם מועילים לטמא. וטעמו, מפני שסתם משנה כאן ובנגעים שם, בשיטת ר' יהודה נשנו, וכל סתם במשנה ומחלוקת בברייתא - הלכה כסתם. (20) פירוש, אם חיבור שכזה בבגדים שניהם מקבלים טומאה, עושה אותם כבגד אחד לענין טומאה. (21) שאם נגע טומאה באחד, נטמא גם

(58) רבינו הקפיד לסיים כל ההלכות שבספר טהרה בלשון קדושה וטהרה.

פרק רחמנא דסייען

הלכות כלים

ענין אלו ההלכות לידע כלים שמקבלין טמאה מפל אלו הטמאות וכלים שאינן מתטמאין, וביצד מתטמאין ומטמאין.

ובאור ענין זה בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר ששה מיני כלים שמקבלים טומאה מן התורה. ודין כלים העשויים מעצמות העוף או מחיות שבים. כלי זכוכית מקבלים טומאה, ודין כלי גללים אבנים ואדמה. פשוטי כלי חרס ופשוטי כלי מתכות ומקבליהם. פשוטי כלי עץ עור ועצם ומקבליהם ומה שהוא בכללם.

א. שבעה מיני כלים הן שמקבלין טמאה מן התורה, ואלו הן²: הבגדים, והשקין, וכלי עור, וכלי עצם, וכלי מתכות, וכלי עץ, וכלי חרש. הרי הוא אומר: מפל כלי עץ או בגד או עור או שק³. ובכלי מתכות נאמר: אך את הזהב ואת הכסף⁴. ובכלי חרש נאמר: וכלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו, פל אשר בתוכו יטמא ואתו תשפיר.

(2) כל אלה הנמנים למטה, שווים רק לענין זה שכולם מקבלים טומאה, אבל חלוקים הם בפרטי דיני טומאתם כמו שיתבאר לקמן. (3) ולמעלה מזה כתוב: "וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא". (4) והכתוב ממשיך: "את הנחושת את הברזל את הברזל ואת העופרת". מנה הכתוב כל מיני המתכות שהיו ידועים אז לישראל. והפסוק הבא אחריו אומר: "אך במי נדה יתחטא", פירוש, כל אלה צריכים טהרה מטומאתם.

ב. מפי השמועה⁵ למדו⁶, שזה שנאמר בתורה: וכל מעשה עזים - לרבות כלים העשויין מן הקרנים ומן הטלפים ומן העצמות של עזים⁷. והוא הדין לשאר מיני בהמה וחיה⁸. אבל כלים העשויין מעצמות העוף - אינן מקבלין טמאה⁹; חוץ מכלים העשויין מכנף העזניה¹⁰ בלבד וביצת הנעמית¹¹ המצופה¹² - הואיל והן דומין לעצם, מקבלין טמאה בכלי עצם. וקרוב בעיני, שטמאתן מדברי סופרים¹³.

(5) איש מפי איש עד משה רבינו. (6) במסכת חולין כה, ב (כל דרשות חז"ל בפסוקי התורה, שאינן מובנות מתוך פשוטו של מקרא, מוגדרות על-ידי רבינו "מפי השמועה", מפני שאינן כתובות בתורה בפירוש, אלא שמענו מפי משה רבינו לדרוש כך. ראה הקדמת רבינו לפירוש המשניות שלו, ד"ה "החלק הראשון; פירושים מקובלים"). (7) "מעשה עזים" משמעותו הדברים שנעשים מן העזים. (8) למדו שם מן המלה "וכל" המיותרת, שאפשר היה לכתוב "ומעשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(40) כלים עשויים מרפש בקר שנתייבש ונתקשה (רבינו בפירושו למשנה כלים פ"י, א). רש"י בשבת נח, א מפרש "גללים" - שיש, אולם שם טז, ב פירש כרבינו. (41) שלא הוסקו באש, ואם הוסקו - הם כלי חרס. (42) שבת שם. (43) ביארנו למעלה בהלכה ג.

ז. פיל שפלע⁴⁴ הוציין⁴⁵ והקיאן⁴⁶ דרך הרעי⁴⁷, העושה מהן פלים - הרי הן ספק⁴⁸ אם הם ככלי גללים⁴⁹ או כלי עץ כשהיו. אבל כפיפה⁵⁰ שנטמאת ובלעה פיל והקיאן דרך בית הרעי - הרי היא בטמאתה⁵¹.

(44) בעיא במנחות סט, ט. (45) שבטים דקים. (46) הוציאם. (47) דרך שהרעי יוצאת. (48) בעיא שלא נפשטה. (49) ואינם מקבלים טומאה. (50) סל קלוע משבטים דקים. (51) שם. דבר שנטמא אינו יוצא מטומאתו אלא על-ידי שינוי ממש בגופו, וכאן המדובר כשיצאה שלימה, אבל אין מורידים טומאה לדבר שיש בו עיכול ואפילו הוא שלם (פיל שאמרו - לא דוקא, ונקט פיל לדוגמא, שהוא גדול ואפשר לו לבלוע סל ולהוציאו כשהוא שלם).

ח. פשוטי כלי חרס⁵², כגון מנורה וכסא ושלחן של חרס וכיוצא בהן - אין מקבלין טמאה מן הטמאות ולא טמאת מדרס⁵³, לא מן התורה ולא מדברי סופרים. שנאמר: אשר יפל מהם אל תוכו יטמא; כל שיש לו תוף⁵⁴ בכלי חרס - מקבל טמאה, ושאין לו תוף - טהור.

(52) כלים שם מ"ג. (53) ברייתא שבת פד, א. (54) 'תורת כהנים' פרשת שמני פרשת ז ה"ד.

ט. כלי מתכות⁵⁵, אחד פשוטיהן, כגון הספינים והמספרים, או מקבליהן, כגון היורות והקומקומוסין - הפל מקבלין טמאה; שנאמר: כל דבר אשר יבא באש⁵⁶ - בין מקבל בין פשוט. אפלו תבה או מגדל וכיוצא בהן של מתכת, שהן מקבלין ארבעים סאה בלח⁵⁷ או יתר - מקבלין טמאה⁵⁸; שנאמר: כל דבר אשר יבא באש⁵⁹.

(55) כלים פ"א, מ"א. (56) 'ספרי' מטות פ"סקא קנח. (57) שהן ששים סאה ביבש. כל כלי מקבל דברים יבשים כשליש יותר מנוזלים, מפני הגודש. (58) בשבת פג, ב דרשו: "מה שק מיטלטל מלא וריקן, אף כל מיטלטל מלא וריקן", אבל כלים גדולים שאי אפשר לטלטל אותם כשהם מלאים, אינם מקבלים טומאה מפני שאינם דומים לשק. ומשמיענו שהגבלה זו אינה נוהגת בכלי מתכת. (59) המלה "כל" מרבה כלים גדולים.

י. כלי עץ⁶⁰ וכלי עור וכלי עצם: מקבליהן, כגון הערכה⁶¹ והחמת⁶² וכיוצא בהן - מקבלין טמאה מדברי תורה; אבל פשוטיהן, כגון הלוחות והפסא

השני כאילו נגע בטומאה עצמה (ולא משום נגיעה בבגד שנטמא). (22) הגדל בארץ והגדל בים. ראה השלמות.

ד. יראה לי, שהפלים העשויים מעור העוף אין מקבלין טמאה, כמו עצמותיו²³. ואם תאמר: והרי הוא כשר לכתב עליו תפלין²⁴ בעור בהמה ויהיה? הנה עור הדג אינו מקבל טמאה, ולולא זהמחו שאינה פוסקת²⁵ היה כשר לתפלין²⁶. הנה למדת²⁷, שאף דבר שאינו מקבל טמאה כשר לתפלין, אם אין לו זהמא²⁸.

(23) ראה למעלה ה"ב. (24) שבת קח, א וכן פסק רבינו בפ"א מהלכות תפילין ה"י. (25) אינה עוברת ע"י עיבוד העור כמו זוהמא של עורות אחרים. (26) גמרא שם. (27) מזה יש ללמוד. (28) ועור העוף אין לו זוהמא.

ה. כלי זכוכית אין מקבלין טמאה מדברי תורה²⁹, וחכמים גזרו עליהן שיקבלו טמאה³⁰; הואיל ויתחלת ברייתן³¹ מן החול ככלי חרס - הרי הן ככלי חרס³². ומפני שתוכן נראה ככרן, לא גזרו עליהן שיטמאו מאוירן³³, אלא עד שתגע הטמאה בהן, בין מתוכן בין מגבן, ככלי מתכות. ולא גזרו טמאה³⁴ על פשוטיהן³⁵, אלא על מקבליהן³⁶. ואין להם טהרה במקנה³⁷. ואין שורפין עליהן תרומה וקדשים³⁸, שלא גזרו עליהן אלא לתלות³⁹.

(29) לא נמנו בתורה בין סוגי המקבלים טומאה. (30) בשבת יד, ב אמרו: יוסי בן יעוזר איש צרידה ויסי בן יוחנן איש ירושלים (נשיא הסנהדרין ואב בית-הדין) גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית. (31) החומר הגלמי שממנו עושים זכוכית. (32) ר' יוחנן שם, א"ב. (33) הראב"ד משיג, הלא בגמרא שם טז, ב נימקו בסברא זו למה מיטמאים מגבם. והוא מוסיף: "ואם תשאל למה לא יטמא מאווירו ככלי חרס?" ומשיב, שאם כן יהיו חמורים מכל הכלים, שאין כלי המטמא גם מגבו וגם מאווירו בלי נגיעה, ומפני שהוכרחו למעט טומאה אחת, העדיפו למעט טומאת אויר שהיא חידוש. ויש להניח, שגם רבינו התכוון לכך, אלא שקיצר בלשונו, כדרכו. (34) שם טז, א. (35) שאין להם בית קיבול. (36) כלים שיש להם בית קיבול. (37) כמו כלי חרס (שם טז, ב). (38) תרומה וקדשים שנטמאו צריך לשורפם. ומשמיענו רבינו, שאם נטמאו ע"י נגיעה בכלי זכוכית טמא, אין שורפים אותם (שם טז, א). (39) אסורים באכילה ואסור לשורפם, אלא מניחים אותם עד שירקבו. המלה "לתלות", פירושה, כעין דבר התלוי באויר בין השמים ובין הארץ.

ו. כלי גללים⁴⁰ וכלי אבנים וכלי אדמה⁴¹ - לעולם טהורין⁴², ואין מקבלין טמאה מן הטמאות ולא טמאת מדרס⁴³, לא מן התורה ולא מדברי סופרים, בין פשוטיהן בין מקבליהן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקנים⁸³ ומכפות תמרים ומן העלים והשריגין⁸⁴ וקלפי אילנות ומן החלף⁸⁵, כגון הכפפות⁸⁶ והטרסקלין⁸⁷ והמחלצות⁸⁸ והמפצות⁸⁹ - הכל בכלל כלי העץ, שהכל גדל מן הארץ בעץ. אחד כלי חרס ואחד כלי נתר⁹⁰ לכל דבר⁹¹. כל כלי העשוי מהעפר מן העפרות⁹² ואחר כך שורפין אותן בכבשן - הרי זה כלי חרס. והתנור⁹³ והפירים⁹⁴ והכפח⁹⁵ וכיוצא בהן משאר הבנינות⁹⁶ שאופין בהן או מבשלין בהן - הכל מקבלין טמאה דין תורה⁹⁷, וטמאתן וטמאת כלי חרס שוה.

והעור שאובלין עליו וכיוצא בהן - אינן מקבלין טמאה אלא מדברי סופרים⁶³. שנאמר: מפל כלי עץ⁶⁴. מפי השמועה למדו: מה שק - שיש לו בית קבול⁶⁵, אף כל⁶⁶ - שיש לו בית קבול. וכלי עצם ככלי עץ לכל דבר⁶⁷. במה דברים אמורים⁶⁸ שטמאת פשוטיהן מדברי סופרים⁶⁹? בשאר טמאות חוץ מטמאת מדרס, אבל במדרס הזב והחרי⁷⁰ מטמאתן מן התורה⁷¹; שנאמר: כל המשכב אשר ישכב - כל העשוי למשכב או למרפב, כמו שפארנו⁷². וכן כלי זכוכית העשוי למשכב - מטמא במדרס מדבריהן.

(82) מין עשב. (83) הגדלים על שפת הנהרות. (84) ענפי עץ הגפן. (85) בערבית אל פלחר (רבינו בפירוש למשנה), מין עשב. (86) סלים קטנים קלועים מגידולי קרקע. (87) סלים גדולים קלועים. (88) שטיחים גדולים, קלועים מקנים או שבטים דקים. (89) שטיחים רכים, קלועים מעשבים. (90) במסכת עבודה זרה לג, ב פירשו - מחפורת של צריך. ופירש רבינו (בכלים פ"ב מ"א) אבן רכה מאוד הנמסת בקלות במים. (91) משנה שם. (92) כל מין עפר שהוא, בין טיט בין חול, ובין אדמה רכה או קשה. (93) הוא רחב מלמטה וצר מלמעלה. (94) תנור שדפנותיו מאונכים, ויש בו מקום להעמיד שתי קדירות. (95) תבניתו ככירה, ויש בו מקום לקדירה אחת בלבד (ראה שבת פרק ג מ"א, וב). ושלשתם עשויים מחרס. (96) מיני תנורים גדולים. רבינו קורא להם בנינות מפני שמחברים אותם בטיט לאדמה. (97) אף-על-פי שהם מחוברים לקרקע, וכל מחובר לקרקע אינו מקבל טומאה. והטעם, מפני שהתורה אמרה (ויקרא יא, לה): תנור וכיריים יותץ.

(60) כלים פ"ב, מ"א. (61) של עץ. (62) נוד עשוי מעור בהמה. (63) לקמן בפ"ד ה"א מונה רבינו סוגי כלי עץ שאינם מטמאים כלל, אפילו מדברי סופרים. (64) והכתוב מסיים: "או בגד או עור או שק . . . וטמא עד הערב". (65) מקום לקבל בו כלים ואוכלין. (66) כל הכלים האמורים בפסוק זה אינם מטמאים כשאין להם בית קיבול (שבת פו, ב). (67) מפני שטומאתם למדנו מהכתוב "וכל מעשה עזים" (ראה למעלה ה"ב), והכתוב ממשיך: "וכל כלי עץ", ולפיכך הוקשו (השווה) לכלי עץ. (68) בבא בתרא סו, א. (69) זבה נדה ויולדת. (70) בכורות לח, א. (71) בהלכות מטמאי משכב ומושב פ"ז ה"א. (72) גזרו עליהם שיטמאו כלי מתכת.

יא. כל שהוא ארוג⁷³, בין מצמר ופשתים בין מקנבוס, או ממי או משאר דברים הגדלים ביבשה - הוא הנקרא בגד לענין טמאה. והלכדים⁷⁴ כבגדים לכל דבר⁷⁵.

(73) שבת סד, א. (74) חתיכות בד. (75) בתורת כהנים' פרשת שמעני פרשתא ו ה"ח, דרשו: "או בגד" לרבות את הלבדין. המלה "או" נדרשת לריבוי.

יב. השק הוא חוטי שער הגדלין⁷⁶ כששלת⁷⁷ או הארוגין כבגדים. אחד העשוי⁷⁸ מן העזים או מצמר גמלים או מזנב הסוס והפרה וכיוצא בהן, ואחד הארוג מן המרצופין⁷⁹, או הגדל כמו חבק⁸⁰ של חמור וכיוצא בו. אבל החבלים והמשיחות השזורין, בין מן השער בין מצמר ופשתים - אינן מקבלין טמאה בפני עצמן⁸¹.

(76) שזורים, קלועים, מלשון הכתוב (דברים כב, יב) "גדילים תעשה לך". (77) בד לעשיית בגדים, ארוג חוטי שתי וחוטי ערב, ושקים קלועים בצורה של טבעות אחוזות זו בזו. (78) תנא דבי ר' ישמעאל שבת כז, א. (79) שקים גדולים וחזקים שאורזים בהם משאות גדולים להעבירם בספינות. (80) איזור רחב הכרוך ומהודק סביב בטן הבהמה (תורת כהנים' שם פ"ח ה"א). (81) אבל כשהם מחוברים בדבר המקבל טומאה - מתטמאים (שם).

יג. כל הכלים העשויין מן הגמא⁸² ומן הערבה ומן

פרק שני
1) יבאר העושה כלי קיבול אפילו כל שהוא מדבר של קיימא. ודין בית קיבול העשוי למלאותו. שפופרת הקש והקנה וכיוצא בהן אם דינן ככלי קבלה.
א. העושה² כלי קבול מכל מקום³ - הרי זה מקבל טמאה בכל שהוא מן התורה. ואין לכלי קבול שער. והוא שיעשה דבר של קנמא, שאפשר שיעמד. פיצד? העושה כלי מן העור המצה⁴ שלא נתעבד כלל, או מן הנגר, אף על פי שאין הנגר מקבל טמאה, או מקלפת הרמון והאגוז והאלון⁵, אפילו חקקום התינוקות למד בהן את העפר או שהתקינום לכף מאזנים - הרי אלו מקבלין טמאה; שתינוק חרש⁶ שוטה וקטן יש להן מעשה⁷, אף על פי שאין להן מחשבה⁸. אבל העושה כלים מן הקלפת והאתרוג והדלעת היבשים, שחקקן למד בהן, וכל כיוצא בהן - הרי הן טהורין, לפי שאי אפשר שיעמדו אלא זמן מועט.

(2) כלים פ"ז מט"ו. (3) לרבות עור המצה והנייר ומשחקי תינוקות האמורים למטה (רבינו בפירושו למשנתנו, וכן

רעים את התחבולות הללו לרמות, ואם לא אומר - יחשבו הרמאים, שאין לנו בקיאים בתחבולותיהם וגם התלמידים לא יהיו בקיאים בדינים אלה. בבבא-בתרא טז, ב' - אמרו, שרבן יוחנן בן זכאי גילה את כל התחבולות בהסתמכו על הכתוב (הושע יד, ו'): כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם). (16) שם מ"ז. במשנה כתוב סתם "משחזת", ורבינו הוסיף "של עץ", שאם היא של מתכת הרי היא מיטמאה אף-על-פי שאין בה בית קיבול, ואם היא של אבן אפילו כשיש בה בית קיבול אינה מקבלת טומאה כמו שנתבאר בפ"א ה"ו (רבינו בפירושו). (17) כדי להחליק יפה את חוד הסכין מטפטפים קצת שמן על המשחזת, ולפיכך עושים בה חקיקה קטנה לקבלת השמן. (18) לוח עץ שמניחים עליו שעווה, והחנוניים חורטים עליו בחרט של מתכת או של עץ קשה, את חשבונותיהם. [ולא השתמשו בקלף או בנייר מפני מחירם הגבוה]. וכשלא היו צריכים יותר לאותם החשבונות – החליקו את השעווה כדי להשתמש בה שנית. (19) יש עושים בלוחות בית קיבול לשעווה. (20) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ז ה"ד. (21) שבלי חלק זה לא יהיה הכלי ראוי להשתמש בו. לשון התוספתא: אינו מטמא אלא המשמש את הצורך. (22) פ"א ה"א, שפשוטי כלי עץ מקבלים טומאה מגזירת חכמים.

(23) משנה, שם. (24) חתיכת עץ פשוטה. (25) ועליו מניחים את המתכת, כשמעבדים אותו. (26) מלשונו משמע שאפילו לפני שתקעו את הסדן בבית הקיבול אין העץ מקבל טומאה מפני שהחור נעשה בכוונה תחילה למלאות אותו מילוי קבוע. (27) צורפי מתכות יקרות, כגון זהב וכסף. (28) נסורת דקה שנושרת מן המתכת כשמחליקים אותה בפצירה ששיניה זעירות (מלשון המשנה, כלים פ"ל, מ"א: "שפן בשופיץ"). (29) אבל נסורת הברזל אין לה כל ערך ואין מאספים אותה (תוספתא, שם).

פירשו הרא"ש ו'תוספות יום-טוב'. והברטנורא מפרש "מכל מקום" היינו אפילו בית קיבול זעיר, אבל עצמות הדג ועורו אינם מיטמאים אפילו כשיש להם בית קיבול, שהתורה מיעטה אותם מטומאה. (4) עור שאינו מעובד כלל, כמו מצה שאין בה כל תיקון או תערוכת כדי לשפרה. ב'תורת כהנים' פרשת שמיני, פרשתא ו ה"א, שנינו: "יכול אף המצה ועור החיפה שלא נעשה בהם מלאכה? תלמוד-לומר (ויקרא יא, לב): אשר יעשה מלאכה בהם". ומדרשה זו נתמעט עור שלא נגמרה מלאכתו. וסובר רבינו, שאם עשה לעור זה בית קיבול, כגון תרמיל או כיס - נגמרה מלאכתו ומקבל טומאה, ונתמעטו פשוטי כלי עור בלבד (ראה משנה-למלך). (5) פרי עץ האלון שקליפתו וגם תוכו קשים. (6) אינו שומע ואינו מדבר, אבל אילם השומע - דינו כגדול. (7) מעשיהם מועילים כמו מעשה בן דעת. (8) בכל הדברים שמחשבתו של אדם מכריעה לכאן או לכאן - אין למחשבתם כל ערך. (9) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ג ה"א.

10) החלק האמצעי שכפות המאזניים תלויים בו (משנה, שם פ"ז, מ"ט). 11) חתיכת עץ מהוקצעת, שמוחקים בה את המידות. כיצד? מעבירים את המחק על כל שפת המידה ונופל על הגודש, ואם המחק כבד, הוא נדחק קצת לתוך הכלי ומפיל יותר. הקנה של מאזניים והמחק הם מעץ, והרמאים עושים להם בית קיבול ומכניסים בהם מתכת בצד אחד, וכשהם קונים מניחים את המשקלות בצד שהמתכת בו, וכשמוכרים מניחים שם את הדבר הנמכר. באופן דומה הם משתמשים גם במחק, בקניה מוחקים בצד הקל ובמכירה בצד הכבד. 12) מוט שתולים בו הסחורה הנמכרת, וחנווני רמאי עושה בו בית קיבול וטומן בו מקצת הכסף שקיבל, ואומר לקונה שטעה במנין ונתן פחות ממה שהיה עליו לשלם. 13) עני רמאי מעמיד פנים כאילו הוא יושב בתענית כדי שיחמלו עליו, ושותה מים מן הקנה מבלי שירגישו בזה העוברים ושבים. 14) כדי לקבעו בפתח הבית (ע"פ פירוש רבינו למשנתנו. ראה השלמות). 15) כדי להסתירה שם ולהבריק המכס (המשנה מסיימת: "ועל כולן אמר רבן יוחנן בן זכאי: אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר". פירוש. אם אומר - אפשר שילמדו אנשים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(53) מין גמי (בזמנו ניתן שם "שעם" לעץ רך וקל שעושים ממנו פקקים, אולם רבינו התכוון לגמי). (54) כלי שבו מקטירים בושם על גחלים לוחשות. (55) שוליים, אלא דפנות בלבד ושוטחים את הבגדים מלמעלה. (56) שטח ארוג למעלה מן המוגמר העומד על הקרקע ועל הכיסוי מניחים את הבגד שרוצים לבסמו.

ז. סנדל⁵⁷ של בהמה: של מתכת - טמא⁵⁸, ושל שצם - טהור, שאין זה חשוב מפלי הקבלה⁵⁹.

(57) שם פי"ד מ"ה. רגילים היו להנעיל על רגלי הבהמות סנדלי מתכת להגן על הרגלים מפני הקוצים. (58) כל משמשי בהמה (הכלים העשויים לצרכי הבהמה עצמה) אפילו של מתכת אינם מקבלים טומאה, אבל סנדל מקבל טומאה. במס' שבת נט, א - מנמק רב, מפני שבמלחמה שותים החיילים בו מים, כשאין להם כלי אחר, ולכן דינו כמשמשי בהמה ואדם. (59) בסנדל של גמי אי אפשר לשחות מים, ואם כן הוא משמש רק את הבהמה (מלשונו של רבינו אפשר להבין שאינו נידון כבית קיבול, אולם מגמרא שבת הנ"ל משתמעת הכוונה שאמרנו).

ח. הצורר⁶⁰ מרגלית בעור והוציאה ונשאר מקומה עמק⁶¹ - הרי זה מקבל טמא עד שיפשט⁶²; שפל כלי קבול מקבלין בכל שהן, והרי מקומן כמו פיס קטן. אבל צרור המעוות אינו מקבל טמא, שאין עליו צורת פלי⁶³.

(60) שם פכ"ו מ"ב. (61) מפני שאין דרכו של אדם לפתוח תכופות את הצרור, נשארה תבנית הכיס, ומפני כך חשוב בית קיבול. (62) שיתפשטו הקמטים ויחזור העור לצורתו הטבעית. (63) אדם רגיל לפתוח ולסגור צרור מעותיו, ומתוך כך הוא מתפשט מהר ואין עליו תורת בית קיבול אפילו לפני שנפשט (בהגהות מים טהורים' במשנתנו מפרש כך את נימוקו של רבינו בפירושו שם).

~ יום שלישי י' טבת ~

פרק שלישי

(1) יבאר כלי עץ העשוי לנחת או להיטלטל מלא וריקן או סתם. ומה הם הכלים העשויים לטלטל במילואן. וכיצד מודדים הכלי לידע אם מחזיק מ סאה ומה נמדד עמו. כלי עץ שאינו מחזיק ארבעים סאה כדרכו אלא אם כן הטהר על צדו.

א. כל כלי עץ העשוי לנחת², אפילו אינו מקבל אלא דבר מועט³ - אינו מקבל טמא⁴ לא מן התורה ולא מדברי סופרים. וכל כלי עץ העשוי להטלטל מלא וריקן פשק, אפילו היה מחזיק מאה סאה, ואף על פי שיש לו שוליים, הואיל ואינו עשוי לנחת - הרי זה מקבל טמא דין תורה כשאר כלי קבול. וכל כלי עץ שהוא סתם⁵, אם היה לו שוליים לישוב עליהם על הקרקע⁶ כדי שלא יהא נוח להתגלגל,

הלכן שבתוכה. ואם לא נחתכה לקבלה - הרי היא כפשוטי כלי עץ. אבל שפופרת של פקועות³⁶ וכיוצא בהן - אינן כלים, אלא באכלין הן חשובין.

(30) תוספתא, שם פ"ח ה"א. (31) כדי לכוון עמידת רגלי המיטות, והמגדלות הניחו תחתיהן חתיכות קרש עבות, שחקקו בהן בתי קיבול מתאימים לרגלים. (32) משנה, שם פי"ז מ"ז. (33) של תבואה והיא חלולה. (34) שבית קיבול מיטמא בכל שהוא. (35) קנה סוף חלול, וחללו מלא חומר ספוגי לבן, ונקרא במשנה "בכיי". (36) מין צמח שדה רך שטעמו מר, ואחר שכובשים אותו זמן רב הוא מתמתק ונעשה ראוי למאכל אדם (במלכים ב, ד, לט: "וילקט ממנו פקעות שדה"), ויש לו קנים שנאכלים כפריו.

ה. שפופרת³⁷ שחתכה ונתן בה את המזוזה³⁸ ואחר כך נתנה בפתל³⁹, אפילו נתנה שלא בדרך קבלתה⁴⁰ - מקבלת טמא⁴¹. קבעה בפתל⁴²: אם קבעה בדרך קבלתה - הרי זו מקבלת טמא⁴³: שלא בדרך קבלתה - טהורה⁴⁴. נתן השפופרת בפתל⁴⁵ ואחר כך נתן בה המזוזה⁴⁶: אם היתה בדרך קבלתה - הרי זו מקבלת טמא⁴⁷; שלא בדרך קבלתה⁴⁸ - טהורה⁴⁹. קבעה בפתל, אפילו בדרך קבלתה - טהורה⁵⁰.

(37) תוספתא, שם ה"ג. (38) ובזה גילה דעתו שעשאה לקבלה וראויה לקבל טומאה. (39) חיבור עראי, שקל לנתקו. (40) חיבר את צידה הפתוח למזוזה הפתח, ובמצב זה אינה ראויה לקבל. (41) מכיוון שלפני נתינתה בכותל ירדה עליה תורת קבלת טומאה, אין הטומאה מסתלקת אלא על-ידי שינוי מעשה, וחיבור עראי אינו נקרא שינוי מעשה. (42) חיבור של קבע במסמרים. (43) לפי שעודה ראויה לקבלה. (44) לפי שעל-ידי קביעתה אינה ראויה לקבל, הרי קביעתה שינוי מעשה גמור והועילה לעשותה כמחובר לקרקע, שאינו מקבל טומאה, מה שאין-כן כשקבעה דרך קבלתה ונשארה ראויה למלאכתה הקודמת להכניס לתוכה מזוזה. (45) חיבור ארעי. (46) וגילה אז דעתו שלקבלה הוא מתכוון, אבל לפני הכנסת המזוזה לא גילה כוונה כזו. (47) כוונתו שלאחר הנתינה בכותל מועילה לעשות כלי, מפני שאינה קבועה בכותל. (48) והכניס בה המזוזה על ידי לחיצה בכוח. (49) כשחיבר את השפופרת לכותל לא היתה כלי, שהרי לא הוכיח שלקבלה התכוון, ולכן בטלה לגבי הכותל אפילו בחיבור בלתי מהודק, והכוונה שבאה לאחר מכאן אינה מועילה. (50) בחיבור של קבע אין מחשבתו מועילה (פירושו זה מיוסד על פירוש בעל סדרי טהרות לתוספתא, כלים שם).

ו. כלי⁵¹ שאורגין אותו מן הנסרים⁵² או מן השעם⁵³ כדי שישטחו עליו הבגדים והמגמר⁵⁴ מלמטה כדי שיתבסמו: אם היה עשוי ככורת שאין לו קרקע⁵⁵ - טהור, ואם היה בו בית קבלת פסוי⁵⁶ - הרי זה מקבל טמא.

(51) כלים פכ"ב מ"י. (52) פירוש, שבכי עץ דקים מאוד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רחוקות, פרט לספינות קטנות שאינן מתרחקות מן החוף ומשמשות את התחבורה בין המקומות שעל חוף הים. בורות אלו עשויות לנחת מבלי להורידן מן הספינות, מפני שממלאים אותן מים שיספיקו לזמן רב, ואם אינן מחזיקות ארבעים סאה מוכרחים להורידן בכל פעם ולמלאותן כשאפסו מי השתייה. (15) משמע שאם אינם מחזיקים ארבעים סאה - מקבלים טומאה. (16) נעשו לכתחילה לשם זה. (17) חבית עץ גדולה מוטלת על עגלה ומובילים בה מים. חבית כזו נעשתה כדי להובילה בעגלה ולפיכך נידונית כדבר המיטלטל מלא וריקן. (18) תיבה גדולה עשויה תאים תאים להניח בהם מזון ומשקין והמלכים היוצאים לדרך מובילים בה צידה מספיקה לכמה ימים. (19) עריבה גדולה, שהאומנים שורים בה את העורות העומדים לעיבוד. (20) אין דרכם של המלחים למלאות בהן הרבה מים, אלא כדי שיספיקו עד למקום התחנות הקרובות, שבהן יורידו אותן וימלאון מים טריים, ואם כן הן מיטלטלות מלאות. (21) דבריו אלה באים לנמק למה כלים אלה, שהם גדולים יותר מן השיעור הקבוע (40 סאה) וקשה לטלטלם מפני כובדם נידונים כמיטלטלים, ומבאר רבינו, שאין להגדירם ככלתי מיטלטלים מלאים, מפני שנעשו לכתחילה לשם טלטול כשהם מלאים על ידי עגלה או על ידי כמה בני אדם. (22) לשון המשנה. הכוונה לסתם כלים שנאמר דינם בהלכה הקודמת. וכפל דינם, מפני שכך הוא סיום דברי רבי יהודה במשנתנו שרבינו פסק כמותו. (23) דינו ככלי עץ לכל דבר. סיכום עיקרי שיטתו של רבינו בדיני כלי עץ יסבירו היטב את שתי ההלכות האלו: א. הגורם הקובע בטומאת כלי עץ הוא מידת טילטולם. המיטלטלים מקבלים טומאה. ושאינם מיטלטלים, אלא דרכם להיות מונחים במקום אחד, מוגדרים ככלי עץ העשוי לנחת ואינם מיטמאים. ב. טלטול שאמרו פירושו טלטול כשהכלי מלא [בתורת כהנים שם דרשו: מה שק שהוא מיטלטל במילואו, אף אני ארבה ... שהם מיטלטלים במילואם]. ג. הטלטול כשהכלי ריק אינו גורע מהכשירו לקבל טומאה [בניגוד לדעת הראב"ד בהשגותיו כאן, שכלי שדרכו להיטלטל גם מלא וגם ריקן ויש בו ארבעים סאה אינו מטמא]. ד. שיערו חכמים, שאין דרכם של בני אדם לטלטל משאוי כבד יותר מארבעים סאה ולפיכך קבעו שיעור זה כמכריע בסתם כלים לענין טלטול. ומארבעת עיקרים אלה מסתעפים כמעט מאליהם כל הדינים שהשיעור רבינו כאן. נחזור על דינים אלה בקצרה: 1. כלי עץ "העשוי לנחת" אפילו מחזיק פחות מהשיעור אינו מקבל טומאה, מפני שאינו מיטלטל ואינו דומה לשק, ומשקל המשאוי אינו משנה כאן כלום. 2. כלי העשוי להתטלטל בין מלא ובין ריקן - מטמא אפילו מחזיק מאה סאה, שהרי הוא עשוי להיטלטל למרות כובדו והטלטול הוא הגורם המכריע. 3. כלי עץ שלא הייתה כוונה קבועה בעשייתו, אם תשמישו להיטלטל או לנחת - מכריעה בו מידתו, אם היא למעלה מארבעים סאה מתקבל על הדעת (חזקתו) שלנחת עשוי, שהרי אין דרכם של בני אדם לטלטל משאוי כבד שכזה, ואם היא פחות משיעור זה חזקתו שנעשה לטלטול

וְהָיָה מְחֻזָּק אַרְבָּעִים סָאָה בְּלֹחַ שֶׁהָן פּוֹרִים בְּיָבֶשׁ - אֵינוּ מְקַבְּלִים טֹמְאָה כָּלָל, לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁחֻזְקָתָהּ שֶׁעָשׂוּי לְנַחַת. וְדָבָרִים אֲלוּ דְבָרֵי קְבֻלָּה הֵן. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמֹדֵי: מָה שֶׁק - שֶׁהוּא מְתַטְּלֵל מְלֵא וְרִיקָן, אֵף כִּלִּי עֵץ לֹא יִטְמָא אֲלֵא אִם בֵּן הָיָה מְתַטְּלֵל מְלֵא וְרִיקָן; לְהוֹצִיא כִּלִּי עֵץ הָעָשׂוּי לְנַחַת.

(2) עשוי להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. (3) ואפשר לטלטלו כשהוא מלא. (4) בחגיגה כו, ב אמרו גבי שולחן שבבית המקדש, שאילמלא היו מוציאים אותו להראותו לעולי רגלים לא היה מקבל טומאה מפני שהוא עשוי לנחת במקום אחד. וטעמו של דבר: כלי עץ הוקשו (הושוּו) לשק, ששניהם נכתבו בפסוק אחד (ויקרא יא, לב) ודרשו: כלי עץ מטמא רק כשהוא דומה לשק שהוא מיטלטל, וזה אינו מיטלטל כלל (רבינו בסוף הלכה זו). (5) לא נקבע אופן שימוש. (6) להוציא שוליים עגולים או משופעים. (7) הנחה מתקבלת מאוד על הדעת. (8) בתורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ו הלכה ה שנינו: מה שק מיוחד שהוא מיטלטל במילואו, אף אני ארבה ... שהם מיטלטלים במילואם.

ב. הַכִּלִּים שֶׁחֻזְקָתָן שֶׁהָן עָשׂוּיִין לְנַחַת, כְּגוֹן שֶׁדָּהָר תֵּבָה וּמִגְדָּל¹⁰ וְכִנֹּרֶת הַקֶּשֶׁף¹¹ וְכִנֹּרֶת הַקְּנִים¹² וּבֹרֶר סְפִינָה¹³ גְּדוּלָּה¹⁴ וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלֵי, אִם הֵן מְחֻזְקִין אַרְבָּעִים סָאָה - אֵין מְקַבְּלִין טֹמְאָה¹⁵. וְאֵלֵי הֵן הַכִּלִּים שֶׁל עֵץ שֶׁהָן עָשׂוּיִין¹⁶ לְהַתְּטַלֵּל בְּמִלּוֹאֵן: דְּרָדוֹר¹⁷ שֶׁמִּנְחִין אוֹתוֹ עַל הָעֲגֻלָּה, וְקוֹסְטוֹת הַמִּלְכִּים¹⁸, וְעֹרֶבֶת הָעֶבֶדֶן¹⁹, וּבֹרֶר סְפִינָה קִטְנָה שְׂאִינָה יְכוּלָּה לְהֵלֵךְ בְּאַמְצַע הַיָּם הַגְּדוֹל²⁰, וְהָאֲרוֹן. כֹּל אֶחָד מִחֻמְשַׁת כִּלִּי עֵץ אֲלוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהָן מְקַבְּלִין יוֹתֵר מֵאַרְבָּעִים סָאָה - הֲרִי אֲלוּ מְקַבְּלִין טֹמְאָה, שְׁלֹא נַעֲשׂוּ מִתְחַלְתָּן אֲלֵא לְהַתְּטַלֵּל מִלְּאִין²¹. וְשֶׁאֵר כֹּל כִּלִּי עֵץ²², אִם הָיָה מְקַבְּלִין אַרְבָּעִים סָאָה וְיֵשׁ לָהֶם שׁוּלָּים - חֻזְקָתָן שְׂאִינָן עָשׂוּיִין לְהַתְּטַלֵּל בְּמִלּוֹאֵן, וְלִפְיָךְ אֵין מְקַבְּלִין טֹמְאָה. וְכֵן כִּלִּי עֵץ²³ וְכִלִּי הָעוֹר הַמְּקַבְּלִין אַרְבָּעִים סָאָה בְּלֹחַ - אֵין מְקַבְּלִין טֹמְאָה, אֲלֵא אִם בֵּן נַעֲשׂוּ מִתְחַלְתָּן לְהַתְּטַלֵּל כְּשֶׁהָן מִלְּאִין.

(9) מרכבה שמסיעים בה נשים והיא נישאת בידי אדם. (10) ארון גדול עשוי כתבנית מגדל ומניחים בו כלים ומזון. (11) כוורת קלווע מקש. (12) עשויה מקני סוף. (13) הספינות המפליגות בים מוליכות כלי גדול מאוד של עץ מלא מים לשתייה וקוראים לו "בור ספינה". (14) המפליגה בים הגדול. במשנה: "ספינה אלכסנדריה" ופירש שם רבינו, הספינות המפליגות לאלכסנדריה של מצרים ונכנסות לים הגדול. ויש מפרשים שהכוונה לספינות של תגרי אלכסנדריה שעומדים בקשרי מסחר עם ארצות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השירה לא נטמאה התיבה וכן להיפך. (39) לשון המשנה. ורבינו מפרשה כרש"י שבת מד, ב, שהמדובר כשנכנסה לבית הקברות. השירה שיש בה ארבעים סאה ואינה מקבלת טומאה - חוצצת בפני הטומאה (רבינו בהלכות טומאת מת פרק י"ג הלכה ג), ולפיכך היא מצילה על הכלים שבתוכה ולא נטמאו, אבל הכלים הנמצאים בתיבה שאין בה עצמה ארבעים סאה ודפנותיה גבוהים מדפנות השירה - נטמאו, מפני שהיא כלי בפני עצמו; אין השירה מצילה על הכלים שבתוכה. (40) מידת החלק של התיבה העורף על שפת השירה משליחה לארבעים סאה, כמבואר למעלה. (41) לכל הדינים האמורים למעלה בנשמטת.

ו. הִיָּה לְכָלִי ⁴²כְּסוּי קְמוּרָה⁴³: בְּזֶמֶן שֶׁהוּא קָבוּעַ - נִמְדָּד עִמּוֹ⁴⁴; אֵינוֹ קָבוּעַ - אֵינוֹ נִמְדָּד עִמּוֹ. הִיוּ בּוֹ מְגִירוֹת⁴⁵ מִבְּפָנָיו - נִמְדָּדוֹת עִמּוֹ; וְאִם הָיוּ מִבְּחוּץ⁴⁶ - אֵינָן נִמְדָּדוֹת עִמּוֹ⁴⁷.

(42) הכוונה לשירה האמורה בהלכה הקודמת. (43) כעין כיפה. (44) דינו כחלק מן השירה. (45) מגירות. (46) המגירות נפתחות מבחוץ ודופן החיצון בולט קצתו, כרגיל במגירות שלנו. (47) כשמודדים את הכלי מבחוץ, אין העורף הזה נמדד (מנחת ביכורים לתוספתא).

ז. כָּלִי עֵץ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל אֲרֻבָּעִים סָאָה כְּדָרְכּוֹ⁴⁸ אֵלָא אִם בֵּין הַטְּהוֹר עַל צִדּוֹ אוֹ סָמְכוֹ בְּדָבָר אַחֵר, הוֹאִיל וּמְקַבֵּל אֲרֻבָּעִים סָאָה מִכָּל מְקוֹם - טְהוֹר.

(48) אם הוא עומד על שוליו או על רגליו.

ח. הַשִּׁדָּה וְהַתֵּבָה שֶׁנִּטְלָה אַחַת מִרְגְּלֶיהָ, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִקְבְּרוּ⁴⁹ אֵלָּא הִרִי הֵן מְקַבְּלִין⁵⁰ - הִרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין, וְעֵדִין⁵¹ יֵשׁ לָהֶם שׁוּלָם, וְחִזְקָתָן שֶׁהֵן לְנַחַת בְּשִׁהִי.

(49) השירה והתיבה והמגדל לא ניקבו במקום השבר. (50) את הדברים שנותנין לתוכן. (51) פירוש, מפני שעדיין.

פֶּרֶק רְבִיעִי

יבאר כלי העשוי לתשמיש אדם או לתשמיש כלים ואדם או לתשמיש כלים לבד. ודין המשמש כלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה. ודין חיפויי הכלים, והעושה כלי מקצתו מן העץ ומקצתו ממתכת.

א. שֶׁלֹּשׁ מִדּוֹת² בְּכָלִי עֵץ שֶׁאֵינוֹ עֲשׂוּיִין לְקַבְּלָהּ³: כָּל כָּלִי עֵץ הָעֲשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ אָדָם בְּלֶבֶד, כְּגוֹן הַסֵּלָם - טְהוֹר, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה כָּלָל, וְלֹא רְבוּהוּ חֲכָמִים⁴ לְטֻמְאָה. וְכָל כָּלִי עֵץ הָעֲשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ הַפְּלִים וְהָאָדָם⁵, כְּגוֹן הַשֵּׁלָחִין⁶ וְהַטְּבֵּלָא⁷ וְהַמִּטָּה וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - מְקַבְּלִין טֻמְאָה. וּמִנֵּין שֶׁהֵן לְתַשְׁמִישׁ אָדָם וְתַשְׁמִישׁ מְשֻׁמְשׁוֹ⁸ שֶׁהִרִי מִנֵּיחַ הַקְּעֻרוֹת עַל הַשֵּׁלָחִין, וְהַפּוֹסוֹת עַל הַטְּבֵּלָא, וְהַמִּצְעוֹת עַל הַמִּטָּה. וְכָל כָּלִי עֵץ הָעֲשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ הַפְּלִים בְּלֶבֶד, שֶׁהִרִי הוּא מְשֻׁמְשׁ מְשֻׁמְשֵׁי אָדָם⁹: אִם לֹא הִיָּה מְשֻׁמְשׁ אֶת

ומקבל טומאה. (24) צריך להיות מתחילתם להיטלטל כשהם (דפוס רומא ר"מ).

ג. הַשִּׁדָּה וְהַתֵּבָה וְהַמְּגִדֵּל שֶׁל זְכוּכִית הַבָּאִים בַּמִּדָּה²⁵ - טְהוֹרִין; וְשֹׁאֵר כָּלִי זְכוּכִית, אָף עַל פִּי שֶׁמְקַבְּלִין אֲרֻבָּעִים סָאָה - הִרִי הֵן מְקַבְּלִין טֻמְאָה²⁶. וְזֶה הַמָּוֶר בְּכָלִי זְכוּכִית מִבְּכָלִי עֵץ.

(25) שיש בהם המידה שקבעו חכמים; ארבעים סאה בלח, שהם כוריים ביבש. (26) הראב"ד מנמק דין זה, מפני שכלים אלו נעשים מזכוכית עבה ולפיכך הם כבדים מאוד ואינם עשויים להיטלטל, והכלים האחרים אינם עבים כל כך.

ד. כָּל כָּלִי שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁבּוּרוֹ²⁷ אִמָּה עַל אִמָּה²⁸ בְּרוּם שֶׁלֹּשׁ²⁹ - הִרִי הוּא מְחִזֵּק אֲרֻבָּעִים סָאָה בְּלַח. וְכִשְׁמוֹדֵדִין אֶת הַכָּלִי - מוֹדֵדִין אוֹתוֹ מִבְּחוּץ; אִם הִיָּה בּוֹ אִמָּה עַל אִמָּה בְּרוּם שֶׁלֹּשׁ, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין תּוֹכוֹ אֵלָּא פָּחוֹת מִזֵּה³⁰ - הִרִי הוּא טְהוֹר, שֶׁאֵין עָבִי הַדְּפָנוֹת מִמַּעַט³¹. אֲבָל עָבִי הַרְגָּלִים³² וְעָבִי הַיָּדִים³³, אִם הִיָּה לוֹ זֶר - אֵין נִמְדָּדִין עִמּוֹ³⁴.

(27) בחשבון תישבורת של תכולתו. (28) אמה באורך ואמה ברוחב. (29) גובה שלוש אמות. כלי שכזה מחזיק שלוש מידות מעוקבות של אמה על אמה. רבינו דייק ואמר "בשיבורו", שלא תטעה לומר ששיעורי האורך, הרוחב והגובה מעכבים ואם אחד מהם פחות מאמה אין היתרון של הממד השני משלים (מצאנו שיעורים מעכבים כאלה בטומאת צרעת). (30) מקום עובי דפנות הכלי. (31) כלומר, להלכה אינו ממעט, מפני שקובע הכובד, והרי הדפנות מוסיפים כובד. מחלוקת בית שמאי ובית הלל שם ופסק כבית הלל, שהלכה כמותם בכל מקום. (32) המדובר אפילו בתיבה שרגליה מחוברות לדפנות או עשויות מעץ אחד עם הדפנות, אבל הן עבות מהדפנות וחלק מהן בולט מחוץ לריבוע של הארון, תוספת זו אינה נמדדת. (33) הור נמצא למעלה משפת הכלי ומחובר מבחוץ. (34) במשנה אמרו, שכזה גם בית הלל מודים שאינם נמדדים.

ה. הִיָּה בְּתוֹךְ הַכָּלִי תֵבָה קְטַנָּה³⁵, כְּגוֹן מוֹכְנֵי שִׁבְתוֹף הַשִּׁדָּה: בְּזֶמֶן שֶׁהִיא נִשְׁמָטָה³⁶ - אֵינָה נִמְדָּדֶת עִמָּה³⁷, וְאֵינָה חַבּוּר לָהּ³⁸, וְאֵינָה מַצֵּלֶת עִמָּה בְּאֵהָל הַמֵּת³⁹; וְאִם אֵינָה נִשְׁמָטָה - נִמְדָּדֶת עִמָּה⁴⁰, וְהִרִי הֵן בְּכָלִי אַחֵד⁴¹.

(35) במשנה כתוב "מוכני שלה" ורבינו שם מפרש "אופן", כנראה התכוון לאופן כעין אופני העגלה, שהשירה מונחת עליה. וכן פירש הר"ש שם. אולם כאן חזר בו ופירש תיבה קטנה שבתוך השירה. (36) אינה קבועה בשירה ואפשר לשומטה ולהוציאה. (37) אם השירה עצמה אינה מחזיקה ארבעים סאה, והמשקין הנכנסים לתיבה בחלקה הבולט משפת השירה משלימים לשיעור זה - אינם נמדדים, ודין השירה ככלי רגיל המקבל טומאה. (38) אם נטמאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכלים אלא בשעת מלאכה בלבד - הרי זה טהור מכלום. כגון מנורה של עץ שממששת הנה בשעת הדלקה¹⁰, וכן, והוא כלי שמנחין תחת הכלים בשעת מלאכה, והדפוסין בלוי¹¹. ואם היה משמש את הכלים בשעת מלאכה ושללא בשעת מלאכה - הרי זה מקבל טמאה. כגון כסוי הקפצה¹² וכיוצא בו, ותיק הסיף¹³ והספין והרמח והמספרים והתער והמכחול¹⁴ והמכתב¹⁵, ובית הכחל¹⁶, ותיק טבלא וסקורטין¹⁷, ובית החצים¹⁸ ובית הפגוזות¹⁹, ותיק חלילים²⁰. כל אלו וכיוצא בהן, אף על פי שאינן אלא משמשי כלים - מקבלין טמאה, שהרי הכלי צריך להן בשעת מלאכה²¹ ושללא בשעת מלאכה. אבל כסוי קמטרא²² וכסוי תבה²³ וכסוי טני²⁴, והמכש של חרש²⁵, והכפסא שתחת התבה והמנחין²⁶ שלה, והקלב²⁷ שבונים עליו תיק הספר, ובית הנגר²⁸ והמנעול²⁹ והמזוזה³⁰, ותיק נבלים והפנורות, והקלב של גודלי מצנפת, ודפוס של תפלין, וסוס של עץ של זמור³¹ שמשחקין בו, ורכיעית המקוננת³², וגנונת העני³³, וסמוכות המטה³⁴, ונקליטי המטה³⁵, וחמור שתחת המטה³⁶ - כל אלו וכיוצא בהן טהורין, מפני שהן משמשי הכלים בשעת מלאכה בלבד³⁷.

ב. מלפין³⁸ המטה³⁹, אם היה מלפין בפקות⁴⁰ ויש לו⁴¹ וגלים שמחברין עם המטה⁴² - הרי זה מתטמא עם המטה⁴³, שהרי נותנין אותו בפני המטה⁴⁴ והרי הוא פאחד מאבריה. נתנו⁴⁵ על שתי לשונות⁴⁶ והרי הוא גבוה על המטה⁴⁷, אף על פי שמסרג בכתלים,

שמות הכלים המפורטים בפרק שלפנינו, מבוארים על-פי רבינו בפירוש המשניות שלו למסכת כלים. (12) כיסוי של קופסה. (13) התיבה "תיק" נמשכת לכל הדברים המפורטים לקמן, עד (ועד בכלל) "ובית הכוחל". (14) כף קטנה, שבה מכניסים את הכוחל לתוך העין. (15) חרט של מתכת שחורטים בו על לוחות של שעור (רבינו בפירושו לכלים פרק יג משנה ב). (16) הכלי שבו מונח הכוחל. (17) "כלי מעור, שאוכלין עליו" (רבינו שם פט"ז מ"ד). (18) תרמיל מיוחד להשים בו חצים, ויש כורכים את התרמיל בעור, ועור זה נקרא בית החצים. [התרמיל עצמו יש לו בית קיבול, ואינו שייך לסוג כלים הנדונים כאן. ויש מפרשים, עור שכורכים בו את החיצים עצמם]. (19) חיצים רחבים. במשנתנו הגירסא: "הפגוזות". ורבינו מפרש שם כמו שכתבנו, ומסתמך על הכתוב (יחזקאל כו, ט) "ומחי קבול", ותרגמו: "ומחת פגשוהי". (20) כלי זמר ידוע. כל הכלים המנויים למעלה אין להם בית קיבול, אבל כשיש להם בית קיבול מקבלים טמאה, אפילו עשויים לתשמיש אדם בלבד, וכן המשמשים בשעת מלאכה בלבד. (21) אינני יודע לפרש כיצד תיק של סכין וסיף וכדומה משמשים בשעת מלאכה. ולא מצאתי ביאור מתקבל על הדעת. (22) תיבה גדולה שמצניעים בה בגדים. (23) תיבה קטנה מקמטרא. (24) סל, מלשון "טנא". (25) נגר. (26) במשנתנו כתוב "והקמרין", ופירש רבינו כיסוי העשוי כעין כיפה שגבה קמור. (27) רבינו מפרש, שקולב הוא דפוס שמתחים עליו עור לעשות תיק לספר תורה. (28) יתד של עץ גדול שסוגרים בו את הדלת, ו"בית הנגר" פירושו תיק של הנגר. (29) תיק המנעול. (30) תיק לכרוך בו את המזוזה. [אין זה דומה לשפופרת שחתכה למזוזה שבפרק ב הלכה ה, מפני ששפופרת יש לה בית קיבול. ראה כסף-משנה שם]. (31) הזמרים משחקים בו כדי לבדח את המסתכלים. (32) במשנה: "ורביעית של סולית", ומפרש רבינו: "שני עצים אורך כל אחד יותר מאמה, יהיו שני העצים ביד המצחק, ומכה אחד מהם באחד לפי הניגון (לפי קצב הניגון). ותרגום ובנענעים "וברביעין", וייחס אותו למקוננת (אילת = מקוננת, ראה כלים פרק טו משנה ו) לפי שיקוננו בו המתים אצלם". (33) בעל מלאכה עני העושה מלאכתו בחוץ, ועושה לו סוכך להגן על עצמו בפני השמש, ונקרא "גנונת" מפני שנועד להגנה. (34) קורות קטנות שסומכים בהן את המיטה. (35) שני מוטות ניצבים על יד המיטה, אחד למראשותיה והשני למרגלותיה, ועליהם משענים מקל ארוך ותולים עליו וילון להגן על השוכב במיטה מפני הזכובים. (36) עץ המונח תחת המיטה, והיא נשענת עליו. (37) נימוק זה מתאים לרוב הדברים שנימנו למעלה ולא לכולם. ראה ראב"ד. [מלשוננו של הכסף-משנה משמע, שכל הנמנים כאן הם משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד].

(2) תוספתא כלים, בבא מציעא פרק ו הלכה ג. (3) שאין להם בית קיבול, למעלה בפ"א ה"ג אמרנו, שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טמאה מדין תורה, ומקבלים טמאה מדברי סופרים. ומלמדנו רבינו כאן, שישנם סוגים שונים של פשוטי כלי עץ, ואין דיניהם שווים. (4) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ו ה"ד, דרשו: "מה שק מיוחד שהוא משמש את האדם ואת משמשי האדם (דברים שהאדם משתמש בהם), אף אני מרבה השולחן . . . שהם משמשים את האדם ואת משמשי האדם, ומוציא את הסולם . . . ואינו משמש משמשי האדם". דרשה זו משמשת יסוד לכל הדינים שבשלוש ההלכות הראשונות בפרק זה, ופירושה יבואר מתוך הערותינו הבאות. [מלשוננו של רבינו "ולא ריבויה חכמים" משמע שכל הטומאות שנלמדו בפשוטי כלי עץ מדרשה זו, הן טומאות דרבנן, והדרשה היא "אסמכתא". וכן פירש המבי"ט בקרית ספר, וכן דעת ה'תוספות' בבבא בתרא סו, א ד"ה שאנן. (5) שמשמשים בו בין לצורך כלים ובין לצורך האדם עצמו. (6) מעמידים עליו כלים, והאדם משתמש בו גם שלא באמצעות הכלים לאכול עליו ולהשעין גופו. (7) שולחן קטן. (8) כלים הם משמשי אדם, ולפיכך משמשי כלים נקראים משמשי משמשיו של האדם. (9) בלבד, אבל לא את האדם עצמו שלא באמצעות הכלים. (10) כשהוא דולק, אבל אחר שכבה - אין הנה צריך לה. (11) כגון דפוס שמשמשים בו עושי בתים לתפילין, וכן דפוס המשמש מידה לשוורי מצנפות המתחים עליו את המצנפת בשעת שזירה (משנה כלים פט"ז, ז. כל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו בית קיבול, מקבל טומאה אפילו הוא משמש רק בשעת מלאכה בלבד, בניגוד לדעת כמה מפרשים].

ד. חפוי המטה⁵⁷ - טהורין⁵⁸. וכן כל החפויין, בין שהיו של עץ או של עצם או של עור או של מתכת - טהורין; שנאמר: אשר יעשה מלאכה בהם - פרט לחפויי הפלים⁵⁹. וכן פלי עץ או עצם שיש בהן בית קבול שצפם במתכת - טהורים⁶⁰. ואין מקבלין טמאה; מאחר שצפם בטלן⁶¹, והצפוי עצמו טהור כמו שבארנו⁶².

57) אם ציפה את חלקי העץ של המיטה בטסים של חומר אחר. 58) משנה שם פט"ז ז. 59) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"ח ה"ז, ורבינו מפרש שהכוונה לציפויים. [בקרוב אהרן על התוספתא, מפרש חפויי כלים - כיסוי כלים, וכן מפרש גם בעל 'חפץ חיים' (בפירושו ל'תורת כהנים'), אולם דעת רבינו כמו שכתבנו. ודיני כיסוי, מבוארים למעלה בה"א, ונמעטו מן ההיקש לשקן]. 60) סובר רבינו, שהציפוי הוא גורם טהרה לכלי שמקבל טומאה בלי ציפוי, וגם הציפוי עצמו אינו מקבל טומאה. 61) ביטל את כלי העץ, מפני שהציפוי הוא יותר חשוב מהעץ. 62) שחכמים דרשו זאת מהכתוב. ונימוק זה כתב רבינו גם בפירושו למשנה (כלים יא, ד) גבי קליסטרא. ומסתמך שם על המשנה חגיגה כו, ב כחכמים שאמרו אין המזבחות מקבלים טומאה מפני שהם מצופים. [הראב"ד משיג ואומר, שמגמרא שם (כו, א) מוכח שהציפוי הוא גורם לטומאה. אמנם לפי פירוש רש"י יפה השיג, אבל רבינו קיבל התירוצי השני שם בגמרא. והוא מפרשו, שהחכמים באמרו מפני שהם מצופים, התכוונו לומר לר' אליעזר אין אתה צריך לנמק טהרת המזבח מפני שהוא כקרקע והתורה קראה לו מזבח אדמה, כי גם לולא נימוק זה אינם מקבלים טומאה מפני שכל הציפויים אינם מקבלים טומאה (לשון הגמרא: "מיבטל בטל ציפויין לגבייהו"). התירוצי הזה דוחה איפוא סברת המקשה שציפוי גורם טומאה (על-פי הכסף-משנה). ראה למעלה פ"א ה"ב].

ה. העושה⁶³ פלי מקצתו מן העץ ומקצתו מן המתכת: אם היתה העץ משמש המתכת - מקבל טמאה⁶⁴, ואם היתה המתכת משמשת את העץ - הפל טהור⁶⁵. כיצד? מפתח של עץ ושניו מתכת, אפילו שן אחת - הרי זה מקבל טמאה; היתה היא מתכת ושניו של עץ - הפל טהור.

63) כלים פרק יג משנה ו: "עץ המשמש את המתכת - טמא, והמתכת המשמש את העץ - טהור". [המדובר, כשהמשמש אינו כלי בפני עצמו, וגם אינו מעמיד ומקיים את המתכת, אלא מסייע לכלי העושה את המלאכה, אבל כשהוא כלי בפני עצמו ואינו צריך למתכת והמתכת צריכה לו שישמשה - המשמש עיקר (סדרי טהרות למשנתנו). ולפיכך בטבעת אין חותם קובע אע"פ שהוא עושה המלאכה]. 64) אפילו אם נגעה טומאה בעץ, נטמא כל

הואיל ואין לו רגלים⁴⁸ - טהור⁴⁹, מפני שהוא משמש הפלים בשעת מלאכה בלבד⁵⁰. פמלפני בני לוי⁵¹, שתולין בהם פגורותיהן וכלי השיר, שהן טהורין.

38) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ח ה"ב. 39) שלד המיטה מורכב משני קרשים ארוכים (ארוכות המיטה), ומשנים קצרים (קצרות המיטה). בארבע זוויותיה בפנים עומדים ארבעה מוטות של עץ מרובעים, שגובהם עולה על גובה דפנות המיטה, והן הלשונות של המיטה. בכל לשון ישנם שני חריצים שבהם מכניסים ראש ארוכה וראש קצרה הסמוכות זו לזו, ומתוך כך מתחברות הארוכות והקצרות למסגרת מרובעת, שהיא שלד המיטה. מוספים עוד קרש אחד (=מלבן) מורכב על ארוכה אחת בין שתי הלשונות. דופן ארוך זה עם המלבן שעל גביו נקרא "פני המיטה", פירוש, חזית המיטה. ועושים למיטה רגלים (כרעים) להרימה מעל הקרקע. ורגלים היו לחבר את הרגלים ללשונות. ויש מניחים את המלבן על גבי שתי לשונות וקושרים אותו בחבלים למיטה, ונשאר רווח בינו לבין הארוכה בהתאם לחלק הלשונות הנמצא למעלה מן הארוכה. 40) כעין טבעות, שתפקידן לחזק את המלבן (מנחת ביכורים לתוספתא שם). 41) למלבן. 42) הרגלים מורכבות במיטה, ונמצא המלבן מחובר במיטה (כסף-משנה). 43) אם נגעה טומאה באיזה חלק שהוא של המיטה, נטמא גם המלבן. 44) בחזית המיטה. 45) משנה כלים פ"ח, ד. כר' יוסי ור' שמעון. 46) ראה למעלה הערה לח. תיאור חלקי המיטה. 47) למעלה מדפנות המיטה. ראה שם. 48) מורכבות במיטה. 49) אינו מקבל טומאה כלל, אפילו אם נגעה טומאה בו בעצמו. 50) מלבן זה משמש לתלות עליו את הבגדים בלבד, וכשהאדם מלובש אינו צריך לו יותר. למעלה בהלכה א נתבאר, שפשוטי כלי עץ משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד - אינם מקבלים טומאה. 51) הלויים המנגנים בבית המקדש, היו תולים את כלי השיר שלהם על מוט מונח על שני ניצבים (מוטות עבים). [פירוש על הלכה זו, מיוסד על דברי רבינו בפירושו לכלים פ"ח מ"ג וד'].

ג. מכבש⁵² של שפך⁵³ שמותח עליו את העור - טהור, מפני שמניח עליו את האבן במקום החקיק שיש בו ומשמש עליו, ונמצא עשוי לשמש את הפלים בשעת מלאכה⁵⁴. ואינו מתטמא משום קבול⁵⁵, שהרי החקק שבו עשוי להתמלאות באבן⁵⁶.

52) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"א ה"ב. 53) עושה אושכפים, והוא משתמש במכבש שיש בו חקיקה, כדי לקבל את האבן שעליה הוא מותח את העור. 54) בלבד. אבל שלא בשעת מלאכה, אינו צריך כלל למכבש. 55) שהרי החקיקה היא בית קיבול. 56) רבינו לשיטתו (בפרק ב הלכה ג) שבית קיבול העשוי למלאותו, אינו נידון כבית קיבול. [מדברי רבינו כאן יוצא ברור, שכלי עץ שיש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עשויים מעץ. (77) כל הכלי מקבל טומאה. המשנה מסיימת: "ועל כולן אומר ר' יהושע דבר חידוש חידשו סופרים, ואין לי מה להשיב". פירוש, דין זה נראה לי תמוה מאד, אבל הסופרים אמרו ואיני יכול לדחותו (רבינו בפירושו). התמיהה היא: כיצד תגרום שן אחת טומאה לכל הכלי ששיניו מרובות.

ח. מקל⁷⁸ שעשה בראשו מסמר⁷⁹ פמין רמון⁸⁰ פדי שיהיה אוזו בו⁸¹ - אינו מקבל טמאה⁸². עשאהו שלא תהיה הארץ אוכלת⁸³ את העץ - מקבל טמאה⁸⁴.

(78) תוספתא בבא מציעא פ"ד ה"ב. (79) של מתכת. (80) מסמר של מתכת שראשו מעוגל כתבנית רימון. (81) בידו, ויישען עליו כשהוא הולך על קרקע קשה. (82) מכיוון שהמתכת היא לצורך הכלי, לחזק את פעולת המקל, הרי היא משמשת את העץ (ראה הלכה ה). (83) מרקיבה או מפצלת את העץ על ידי הלחץ התמידי. בבבא זו המדובר במסמר הקבוע בראשו התחתון של המקל. (84) אף-על-פי שתפקידו לשמור על העץ. וטעמו של דבר מבאר הר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן), שבלי המסמר סופו של המקל להתקלקל כולו - הרי היא כדבר המקיים ומעמיד, שנידון כעיקר הכלי.

ט. וכן מקל⁸⁵ שקבע בו מסמרים פדי להפות בו - מקבל טמאה, שנמצא העץ משמש את המתכת⁸⁶. עשאן לנוי⁸⁷ - אינו מקבל טמאה, שהרי המתכת משמשת את העץ.

(85) משנה שם פ"ד, ב. (86) המקל משמש לחזק את כוח הכאת המסמרים, והם אינם משמשים כלל את המקל. (87) קבע במקל מסמרים דקים מצויירים, כדי לייפותו (רבינו במשנה).

י. וכן מנקיות⁸⁸ של מתכת שקבעו במקל⁸⁹ או בדלת לנוי - טהורות⁹⁰. וכן כל פיוצא בזה משאר הפלים.

(88) שפופרת חתוכה לארכה, מלשון המקרא (שמות כה, כט): "ומנקיותיו". (89) אנשים אמידים נוהגים היו לקשט את מקלותיהם בשפופרות של כסף וזהב. (90) מפני שהן משמשות את העץ.

פרק חמישי

יבאר שכל הכלים אין מקבלין טומאה עד שתיגמר מלאכתם. מאימתי כלי עץ מקבלים טומאה. העשוי לקבלה או ליכנס בה או לסייע בשעת מלאכה. נבלי המשוררים או בני לוי המזמרים במקדש. כלי שניטל ורגליו ניטלות עמו או בהיפך.

א. כל הפלים² אין מקבלין טמאה עד שתגמר מלאכתן. וכלי עץ מאימתי מקבלין טמאה? המטה והעריסה - משישופם בעור הדג³. גמר⁴ שלא לשוף - מקבלין טמאה⁵. הפלים של עץ⁶ - משישופם

המפתח. (65) אפילו נגעה טומאה במתכת. החלק העיקרי של המפתח הן השיניים שהן פותחות וסוגרות, וחלקו השני משמש רק בית יד להן. [נראה שרבינו מפרש "פותחת" שבמשנתנו היינו מפתח, וכן פירש הברטנורא, אולם בסיפא משמע שפותחת אינה מפתח, שהרי אמרה: "שבפותחת ושבמפתח". אולם, כנראה, הברטנורא וגם ה'תוספות יום טוב' אינם גורסים "ושבמפתח", שהרי כתבו, שהשן אינה מיטמאה בפני עצמה (כשאינה נתונה בעץ המפתח), והרי כאן שנינו שמיטמא בפני עצמה, וכן פסק רבינו בהלכה זו ובשבת פא, א משמע שפותחת קבועה בדלת (לפי פירוש רש"י) רצ"ג].

ו. טבעת⁶⁶ של מתכת והותמה של אלמג⁶⁷ - טמאה⁶⁸. היתה של אלמג והותמה של מתכת - הרי זו אינה מקבלת טמאה⁶⁹.

(66) שם. (67) קורל בלע"ז, והוא גדל בימים וקשה כאבן (רבינו בפירושו, וכן פירש הרשב"ם בבבא בתרא פא, א). רגילים היו לשבץ אלמוג בטבעות וחרתו בו אותיות והשתמשו בו לחתום איגרות. [הר"ש, וכן הרא"ש מפרשים שאלמוג הוא מין ארז]. האלמוג אינו מקבל טומאה מפני שהוא כפשוטי כלי עץ. [ואין לנמק מפני שהוא גדל בים, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ג) שכל הגדל בים טהור, שהרי למדנו שם: "חיבר מן הגדל בים עם הגדל בארץ וכו' הכל מקבל טומאה". ובסדרי טהרות מנמק למה האלמוג מטמא: מפני שהכתוב קראו עץ, שנאמר (מלכים א', י, יא): "עצי אלמוגים", וגם אינו גדל מן המים אלא בקרקע הים הוא גדל]. (68) מפני שהטבעת היא כלי בפני עצמו (ראה ההערה בראש הלכה ה). (69) ואף-על-פי שיש בטבעת בית קיבול לשבץ את המתכת. והטעם, מפני שעתיד להתמלאות. [תוספות' שבת נב, ב ד"ה טבעת. בהגהות ר' עקיבא איגר הקשה מגמרא סוכה יב, ב שבית קיבול העשוי להתמלאות דינו כבית קיבול. ראה מה שכתבנו בהשלמות למעלה פ"ב ה"ג, בישוב הסתירה שבין שתי הלכות של רבינו, ובה מסולקת גם קושייתו של רע"א].

ז. השן⁷⁰ של מתכת⁷¹ או החותם⁷² מקבל טמאה בפני עצמו, אם לא היה מחבר לעץ. וכן⁷³ המעבד⁷⁴ והמזרה והמגוב⁷⁵ והמסרק של ראש⁷⁶ שנשלה אחת משניהן ועשאה של מתכת - הרי אלו מקבלין טמאה⁷⁷.

(70) משנה שם. (71) שן של מפתח שאינה קבועה בעץ. (72) של מתכת. (73) שם. (74) במשנה: "המעבר". (75) שלושת כלים אלה משמשים לניקוי גריגרי התבואה שבגורן. בתחילה מנקים במעבר שיש לו שלש שיניים, והוא מעכב את התבן הגס ומוציא את החיטים ואת הפסולת שאינה גסה כל-כך, אחר בירור זה מנקים במזרה ששיניו מרובות וצפופות, והן מעכבות פסולת בגודל בינוני, ולבסוף מנקים במגוב בעל שיניים רבות והרווח שביניהם קטן, ומתוך כך נופלים רק הגרעינים וקצת פסולת דקה מן הדקה (רבינו בפירושו למשנה). (76) ארבעת הכלים הללו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מענפים דקים, מעשבים מיובשים או מעלי דקלים וכדומה – נקראים כלי עץ. (7) יקשור את השפה, כדי שלא תתפרק הקליעה, מלשון המקרא (דברים כה, ד): "לא תחסום שור בדישו". (8) ראשי העלים. (9) משאירים אותם כמו שהם. (10) סל שמחובר לו בית יד של גמי, ובית היד נקרא "תלויה", מפני שתולים בו את הסל. (11) כל זמן שלא גמר את התלויות, לא נגמרה מלאכתה של הכלכלה. (12) סל גדול מיועד להניח בו כוסות. (13) פירוש, בית הלגינין. (14) כדים קטנים שממלאים בהם יין ושמין מן החביות. (15) סלים עשויים מענפי ערבה דקים בתבנית קערה. (16) סלים זעירים, שהנשים נותנות בהן את החוטים והמחטים. (17) קופות גדולות. (18) קופות גדולות מאוד, שנותנים לתוכם קמח או מלאכת אריגה. רבינו בפירושו למשנה, מבאר: "ומלאכת אריגת אלו הכלים הגדולים, יקחו תחילה את הגמי או הערבה או הדבר אשר יארגו ממנה ויחברו אותן בידיהן חבל ארוך עד שיהיה ארכו ק' אמות או יותר, אז יחזרו אותן זה אל זה ויתפרו מזה החבל או החוט איזו תמונה שירצו". ואחר-כך הוא מוסיף ומפרש, שמתחילה עושים את השוליים באופן האמור, וכשהגיע לרוחב שהוא רוצה בו הוא עולה ומקיף את החבל לרוחב השוליים שורות אחדות ועושה הדפנות. (19) שני היקפים. (20) מפני שאז הם ראויים למלאכתם. (21) שם במשנה ג': "ים נפה". ופירש רב האי גאון, מובא ברש"י שם, אריגה של שיער שמנפים בה קמח, ומפני המסגרת של עץ שסביבותיה - נקראת ים, כמו ים שהיבשה סובבת אותו. ורבינו פירש שם באופן אחר, וכאן קיבל, כנראה, פירושו של הגאון, ולפיכך כתב "נפה" סתם כפי שנקראה בזמנו. (22) זר נמוך מספיק לצורך מלאכתו. (23) קופה וערק הם מיני סלים, שונים זה מזה בצורתם ובאופן תשישם. (24) שני עיגולים. ההבדל בין דורות לצפירות הוא, שהדורות נעשו על-ידי אותו החבל שממנו נעשו השוליים, ומתוך כך אין העיגולים שלמים, וצפירות הן עיגולים שלמים ומונחים זה על גבי זה. (25) קופה ארוכה וצרה. (26) ובדעתו להוסיף עליהם. (27) נעשו ראויים. (28) יתבאר לקמן בפכ"ב ה"א, שמקבל טומאה בכל שהוא. (29) שם פ"כ מ"ב. במשנה שם כתוב "נצרים", פירוש קנים דקים. ונראה שגם כאן יש לגרוס כך. (30) פירוש, כלים שנחלקו כבר בית קיבול שלהם, אבל זקוקים עוד לתיקונים קלים, כגון לשוף אותם, להחליקם ולהטביע את התבנית הרצויה (ראה לקמן פ"ח דין כלי מתכת). (31) מלשון המקרא (ישעיה מד, יג): "יתארוהו בשרד". שרד, מחוגה ומעצד - הם כלים שהנגר משתמש בהם. (32) מפני שאין מפקידים עליהם לייפותם ולשכללם. בחולין כה, ב - מנמק רבי יוחנן מפני שהשימוש בהם אינו דרך כבוד, ורב נחמן אומר מפני שמחירם נמוך. (33) כלים פ"ב מ"ח. אשכרוע - מין ארז שקליפתו עבה. בתוספתא שם בבא-מציעא פ"ב ה"ו כתוב: חוץ משל פירשע, מפני שמחוסרים שליקה. (34) בחולין שם כה, ב - אמרו, שלפי נימוקו של רבי יוחנן כלי עצם דינם ככלי עץ, ולרב נחמן נידונים ככלי מתכת, שגולמם אינו מקבל טומאה. ורבינו קיבל דעתו של רב נחמן (ראה השלמות). (35) שאין לו בית קיבול. (36) שם פט"ו מ"ב.

שפתותיהן⁷ ויכרת עקצי השריגים והעצים הקטנים היוצאים על גבי הסל. היו הסלים של תמרה, אף על פי שלא כרת ההוצין⁸ מבפנים - מקבלין טמאה, שפך מזימין אותן⁹. הפלפלה¹⁰ - משיחם פיה ויכרת ההוצים ויגמרו את התלויות¹¹. בית הפוסות¹² והלגינין¹³, אף על פי שלא כרת מבפנים - מקבלין טמאה, שפך מזימין אותם¹⁴. הקנונים¹⁵ הקטנים והקלתות¹⁶ - משיחם שפתותיהן ויכרת ההוצין היוצאים. הקנונים הגדולים¹⁷ והסיוגים¹⁸ הגדולים - משיעשה שני דורים¹⁹ לרחב שלהן²⁰. הנפה²¹ והכברה וכף מאזנים - משיעשה דור אחד לרחב שלהן²². הקפה²³ - משיעשה שתי צפירות²⁴ לרחב שלהן; והערק²⁵ - משיעשה בו צפירה אחת. אף על פי שלא גמר גביהן²⁶ - מקבלין טמאה, שהרי נראו²⁷ למה שנעשו וצורת הכלי עליהן. הא למה זה דומה? לבגד שנארג מקצתו²⁸. המחצלת - משיכרת ההוצין, וזהו גמר מלאכתה. וכל כלי הנסרים²⁹ אינן מקבלין טמאה עד שיתחסמו שפתותיהן. גלמי כלי עץ³⁰ מקבלין טמאה משנעשה הכלי בצורתו. אף על פי שעתידי לתארו בשרד³¹ או להשוותו במחוגה או לכפותו במעצד וכיוצא במעשים אלו ועדין הוא גלם, הואיל ואינו מחסר חקיקה והרי השלים חפירתו - הרי זה מקבל טמאה³². וכל גלמי כלי עץ מקבלין טמאה, חוץ משל אשכרוע³³, שאין הכלי ממנו חשוב כלי עד שיתנפה. וקרוב בעיני, שכלי עצם ככלי אשכרוע³⁴, ואין גלמיהן מקבלין טמאה. כלי עץ שאין עליו צורת כלי³⁵, אף על פי שמשפתמשין בו - אינו מקבל טמאה. ארובות³⁶ של נחתומין³⁷ שסודרים עליהן החלות כשהן בצק - מתטמאות, שהרי צורת הכלי עליהן³⁸; ושל בעלי בתים - אינן מקבלין טמאה³⁹. ואם צבען בסקרא או בכרכום וכיוצא בהן - מתטמאות, שהרי נעשית להן צורת כלי. סודר⁴⁰ של נחתומין שנותנין בו המים שמקטפין בו⁴¹ - טמא; ושל בעלי בתים - טהור⁴². ואם גפפו⁴³ מארבע רוחותיו - מתטמא⁴⁴; נפרץ מרוח אחת - טהור⁴⁵. והלוח שעורכין עליו⁴⁶ - מתטמא. כלי עץ שהסלתים⁴⁷ מרקדין⁴⁸ עליו את הסלת - מתטמא; ושל בעלי בתים⁴⁹ - טהור⁵⁰. רחת⁵¹ הגרוסות⁵² - מתטמאה, של אוצרות⁵³ - טהורה; של גת⁵⁴ - מתטמאה⁵⁵, ושל גרנות⁵⁶ - טהורה. זה הכלל: העשוי לקבלה - מקבל טמאה, והעשוי לכנס בו - טהור.

(2) כלים פט"ו מ"א. (3) רגילים היו לשפשף את המיטות והעריסות בעור של דג, כדי להחליקן ולצחצחן. (4) בדעתו. (5) שהרי נגמרה מלאכתו. (6) סלים קלועים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמשתמשים בהם רק כדי לתלות את הכלים בלבד. ואפילו אם נטמא הכלי לא נטמא בית היד. ומדובר בבתי יד שאינם מחוברים חיבור של קבע כללי, אבל המחברים חיבור של קבע - דינם כחלק מן הכלי. (60) כברה גדולה, שמשתמשים בה בגרנות, כדי לנקות את התבואה מהתבן המעורב בו. (61) בלשי המכס תוחבים מקל מחודד בראשו לתוך הכרי, כדי לבדוק אם לא נטמנו שם חפצים או סוגי פירות יקרים כדי להבריח המכס. (62) האנשים מכניסים יד לתלויה בשעת הניפוי או הבילוש, כדי להקל עליהם את העבודה שאינה קלה כל-כך. (63) שהרי הוא משמש בשעת מלאכה ושלל בשעת מלאכה (לתלות בו את הכלי). ולמדנו למעלה (פ"ד ה"א) שפשוטי כלי עץ כאלה מקבלים טומאה. [נראה, שמקל של בלשים יש לו בית קיבול קטן למטה, ובו מוציא הבלש דברים הנמצאים בעומק הערימה הנבדקת].

ג. נְבִלֵי הַמְשֻׁרְרִים⁶⁴ - מְתַטְמְאִין⁶⁵; נְבִלֵי בְּנֵי לְוִי שְׁמֻמְרִין בְּהֶן בְּמִקְדָּשׁ - טְהוּרִין⁶⁶. הַפְּטָנוֹן⁶⁷ וְהַנְקָטָמוֹן⁶⁸ וְהָאִירוֹס⁶⁹ - מְתַטְמְאִין.

(64) כלי שיר דומה לכינור (שם מ"ו). (65) מפני חשיבותם גזרו עליהם שיקבלו טומאה אף-על-פי שאין להם בית קיבול עשוי לקבלה. (66) בבית-המקדש לא גזרו טומאה (ר"ש ורא"ש במשנתינו). (67) כלי ניגון גדול, שהמנגן משעניו על בטנו. (68) כלי ניגון עשוי בתבנית קב של אדם קטוע רגל. (69) כעין תוף קטן שהמקוננת מכה עליו בידה, אגב השמעת דברי קינה (רבינו בפירושו).

ד. מְצוּדָת⁷⁰ הַחֲלָדָה⁷¹ - מְתַטְמְאָה; וְשֵׁל עֶכְפָּרִים⁷² - טְהוּרָה, לְפִי שְׁאִין לָהּ בֵּית קִבּוּל וְאֵין עָלֶיהָ צוּרָת כָּלִי.

(70) שם. (71) המצודות המיועדות לצידת חולדות עשויות בתבנית מיוחדת, שמטביעה עליהן צורת כלי, ולפיכך מקבלות טומאה. (72) העשויה בתבנית אחרת.

ה. קוֹצִין⁷³ שְׁאוּרְגִין בְּהֶן כְּמוֹ כְּפִיפָה⁷⁴ שְׁמֻנִיחִין בְּהַ הַתְּאֲנִים וְכִיּוֹצָא בְּהֶן - מְתַטְמְאִין; וְשְׁאוּרְגִין בְּהֶן כְּתִבְנִית מְגוּרָה גְּדוּלָה⁷⁵ שְׁאוּרְגִין בְּהֶן הַחֲטִין - טְהוּרָה, שְׁאִין תּוֹרָת כָּלִי עָלֶיהָ⁷⁶.

(73) שם פט"ז מ"ה. (74) קופה גדולה קלועה מערבה (קוצים - ענפים דקים). במשנה כתוב "פטיליא", ומפרש רבינו - קופה קלועה מערבה ופיה צר, ונותנים בה תאנים מיובשות על-מנת להחזיקן שם זמן רב. (75) במשנה: "חסינה", והיא משמשת לאחסון בה חטים. (76) שהיא דומה לבית, ואינה עשויה להיטלטל ממקום למקום כשהיא מליאה.

ו. עֲלִין⁷⁷ שְׁמֻסְרְגִין⁷⁸ אוֹתָן כְּמִין סִיג סָבִיב לְפָרוֹת - טְהוּר⁷⁹. וְאֵם עֶשׂוֹ סִיג שֵׁל נְסָרִין⁸⁰ - מְתַטְמְאִין.

(77) שם. (78) שקולעים אותם מעשה סריגה. (79) מפני

(37) של אופים מקצועיים, והארובות שלהם עשויות בתבנית מיוחדת. (38) וגזרו עליהן חכמים טומאה אף-על-פי שאין להם בית קיבול, כמו שגזרו על פשוטים שהם משמשי אדם וכלים. (39) בעלי בתים עורכים חלותיהם על דף פשוט, שלא טרחו לתת לו צורת כלי. (40) שם. (41) טחים פני הלחם באותם מים. (42) נראה שנחתומים שצריכים לקטף הרבה חלות השתמשו בכלי שיש לו בית קיבול, ובעלי בתים השתמשו בדף חלק ששפכו עליו קצת מים והרטיבו בהם את הידים וקטפו את פני החלות (ראה כסף-משנה). (43) עשה לדף זה מסגרת. (44) שהרי יש לו בית קיבול. (45) אף-על-פי שיכול לקבל קצת מים כשיעמידוהו בשיפוע. (46) במשנה "מעריך". ופירש רבינו שם, דף שעורכים עליו הלחם האפוי בשתי מערכות (שתי שורות), והוא עשוי בתבנית מיוחדת. ורב האי גאון מפרש שהכוונה לעץ שמרדדים בו את העיסה לעשות ריקקים (ר"ש שם). ואף-על-פי שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, הוא מתטמא, מפני שצורת כלי עליו והותאמה במיוחד לצורך תשמישו (ראה למעלה בהלכה זו, בדין ארובות של נחתומים). (47) עושי סולת למכירה. (48) מנפים. הכלי לנפות סולת, עשוי היה בצורה מיוחדת ואינו דומה לנפה וכברה שמשתמשים בהם לניפוי קמח רגיל. נראה שהכוונה ללוח עץ מנוקב ככברה והנחתומים מרקדים בו, והקמח הדק יצא דרך הנקבים והסולת נשארת, מפני שגריריה יותר עבים, ומקבל טומאה מפני שהוא עשוי בתבנית מיוחדת מתאימה למלאכתו. [בתוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ה ה"ג, אמרו: "מפני מה של סלתין טמא? מפני שהוא מחזירו לכלי, ושל בעלי בתים טהור עד שיחזירו לכלי". ופירש ב'סדרי טהרות' (כלים דף קמח, ב) שמדובר כשיש ללוח מסגרת בלתי קבועה בו, וכשרוצים לרקד את הסולת נותנים הלוח לתוך המסגרת, ומפני שהסלחים מרקדים תדיר, לא בטל הלוח מתורת כלי אפילו כשהוציאו, שהרי עתיד להחזירו אחר שעה קלה, מה-שאין-כן בכלי של בעלי בתים]. (49) בעלי בתים אינם מרקדים תדיר אלא בהפסקות ארוכות, וגם אין לו תבנית מיוחדת למלאכתו. (50) כפשוטי כלי עץ. (51) שם מ"ה. כעין כף של עץ רחבה עם בית יד ארוך, וזורים בה את התבואה. (52) שברי גרעיני תבואה וקטניות. רחת זו משמשת לקבל את הגרוסות ויש לה בית קיבול. (53) שמכנסים בה למקום אחד את הגרגירים הפזורים. (54) מוציאים בה את הפסולת להשליכה מחוץ לגת. (55) מפני שתשישה לקבץ בה את הפסולת. (56) שתשישה לקבץ את התבואה או את התבן והמוץ.

ב. כָּל⁵⁷ הַתְּלוּיִין⁵⁸ טְהוּרִין⁵⁹, חוּץ מִתְלוּיֵי נֶפֶשׁ שֵׁל סִלְתִּין, וְתְלוּיֵי בְּכֶרֶה שֵׁל גְּרָנוֹת⁶⁰, וְתְלוּיֵי מַגַּל יָד, וְתְלוּיֵי מַקַּל הַבִּלְשִׁין⁶¹, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְסִיעִין בְּשַׁעַת מְלָאכָה⁶². זֶה הַכָּלִי: הָעֶשׂוֹי לְסִיעוֹ בְּשַׁעַת מְלָאכָה - מְתַטְמְא⁶³; לְתִלּוֹת בּוֹ הַכָּלִי בְּלֶבֶד - טְהוּר.

(57) שם מ"ד. (58) בתי יד של הכלים נקראים תלויים או תלויות, מפני שתולים בהם את הכלים. (59) מפני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקבלין טמאה. זה הפלל: כל שנטל ואין רגליו נטלות עמו - טהור; וכל שנטל ורגליו נטלות עמו - טמא. ואם היו בלתי¹⁰⁶ של עץ או עצם¹⁰⁷ - מקבל טמאה; היתה אחת מרגליו של אבן - אינו מקבל טמאה¹⁰⁸.

(103) תוספתא, שם בבא בתרא פ"א ה"ג. (104) בעלי הפונדקאות לא היו רגילים להעמיד ספסלים קבועים, אלא הכינו קרשים ובהם חורים לתחוב בהם רגליים, וכשכאו אורחים תחבו את הרגליים באותם החורים, וכשיצאו - פירקו את הספסלים. וכן היתה גם דרכם של מלמדי תינוקות. אלה ואלה כוונתם, שלא ימעטו הספסלים את שטח החדר שלא לצורך. (105) שאין זה חיבור של קבע, והדף בפני עצמו וכן הרגליים בפני עצמן אינם כלי. (106) כל רגלי הספסל. (107) פירוש, במה דברים אמורים שאם רגליו ניטלות עמו טמא? כשכולן של עץ או עצם. (108) כלים פכ"ב מ"י בדין ספסלים שבמרחץ. נתבאר כמה פעמים, שכלי אבן אינו מקבל טמאה, ומכיוון שספסל זה אינו יכול לעמוד בלי הרגל של אבן - דינו ככלי אבן. ראה לקמן פכ"ה ה"ה.

~ יום רביעי י"א טבת ~

פרק ששי

(1) יבאר כלי שנטמא ונשבר אחר שנטמא. כמה שיעור השבר בכלי עץ או עצם ויהיה טהור. ניקב הכלי במוציא זית וסתמו וחזר וניקב עד שהשלימו למוציא רימון. ודין כלים שעשאו מתחלה נקובים כמוציא רימון. כל כלי שנחלק לשנים וכו'.

א. כל פלי² שנטמא ונשבר אחר שנטמא ונפסדה צורתו ותשמישו³ - טהור בשבירתו. וכן כלים שנטמא פשהן טהורין - שביריהן אינן מקבלין טמאה.

(2) כלים פרק ב משנה א. (3) אינו ראוי לשימוש שלפני שבירתו, ואף על פי שעודנו ראוי לתשמיש אחר.

ב. כמה שיעור השבר שישבר בכלי עץ או פלי עצם ויהיה טהור? כל פלי בעלי פתים - שעורן ברמונים. פיצד? משינב הפלי במוציא רימון⁵ - טהור⁶. והרימון שאמרו - בינוני, לא גדול ולא קטן, לפי דעת הראשון⁷, ויהיו בכלי שלשה רמונים אחוזהם זה בזה⁸. נקב הפלי במוציא זית¹⁰ וסתמו, ויחזר ונקב¹¹ במוציא זית וסתמו, [עד שהשלימו¹² למוציא] רימון, אף על פי שהוא סתום¹³ - טהור, שהרי נעשו לו פנים חדשות¹⁴.

(4) במשנתנו כתוב: "כל כלי בעלי בתים שיעורן כרימונים". ופירש רבינו, שהמדובר בכלי עץ ועצם. ודיני כלי מתכת שנשברו יבוארו לקמן בפרק י"א ושל כלי חרס בפרק י"ט. (5) הנקב גדול כל כך שרימון יפול דרכו מתוך הכלי.

שסריגה זו אינה בת קיימא, ותתפרק במשך זמן קצר. (80) במשנה: "נצרים", פירוש, שבטים או הוצים דקים.

ז. חותלו⁸¹ של הוצין⁸² שמניחין בו הרטב⁸³ וכיוצא בו: אם הוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו⁸⁴ - מתטמא; ואם אינו יכול לטל מה שבתוכו עד שיקרענו או יתירנו, או שחשב⁸⁵ לאכל מה שבתוכו ולזרקו - טהור⁸⁶. וכן הקרן⁸⁷ שהוא משתמש בה⁸⁸ ומשליכה⁸⁹ - אינה מקבלת טמאה⁹⁰; ואם חשב עליה⁹¹ - מקבלת טמאה.

(81) שם. (82) כלי קטן קלוע מסיבי דקלים. (83) פירות רטובים. (84) אם הקליעה חזקה ואפשר לתת לתוך הכלי פירות ולהוציאם מבלי לקרעו או להתיר הקליעה. (85) תוספתא, כלים בבא מציעא פ"ו ה"א. (86) שהרי אינו כלי קבע. (87) שם. (88) כגון שהוצא זכרותה. (89) משתמש בה באקראי פעם אחת. (90) אין דרכם של בני אדם להשתמש בקרן מפני מאיסותה. (91) להשתמש בה בקביעות.

ח. השופר - אינו מקבל טמאה. חתכו להיות קרן תשמיש - מקבל טמאה.

ט. קערה⁹² שקבעה בשדה תבה ומגדל⁹⁴: אם היא קררה קבלתה⁹⁵ - מקבלת טמאה; ואם קבעה בדפן, שהרי אינה מקבלת עד ששמים שדה על צדה - הרי זו מקבלת השדה⁹⁶ וטהורה⁹⁷.

(92) שם. (93) משנה, שם פ"כ, ה. (94) ראה למעלה פ"ג ה"ב. (95) כגון שקבעה בקרקעות השדה, ואפשר לתת לתוכה אוכלין. (96) חלק מן השדה, ואינה כלי בפני עצמו. (97) מדובר בשדה תיבה ומגדל המחזיקים ארבעים סאה בלח ואינם מקבלים טמאה. [נראה שאם קבע הקערה בדופן, ופיה למעלה - מקבלת טמאה, שהרי אפשר להשתמש בה מבלי להטות את השדה על צידה].

י. האקון⁹⁸ והרטוב⁹⁹ והפליב של עץ - טהורין.

(98) סל שצדים בו דגים (שם פכ"ג מ"ה). (99) מלכודת לעופות עשויה מעץ.

יא. המדף¹⁰⁰ והפלצור¹⁰¹ ומצודת ספרים¹⁰² - מתטמאין, שהרי צורת פלי עליהם.

(100) דף של עץ ודבר כבד מונח עליו, וחוט אחוז בידי הצייד מחובר אליו, וכשיושב עוף על הדף, הצייד משמיט מידו את החוט והאבן נופלת על העוף. (101) מין רשת לצוד עופות. (102) כעין סכר בים או בנהר, המפסיק את זרימת המים לשטח מסוים ושואבים את המים שבאותו שטח ונוטלים את הדגים שניצודו שם מאליהם.

יב. הספסלין¹⁰³ שבפנדקאות¹⁰⁴ ושל מלמדי תינוקות, אף על פי שהן נקובין ומכניסין בהן את הרגלים - טהורים¹⁰⁵. קבעו בהן רגלים במסמר -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(30) שיעור גדול ממוציא אגודת ירק. כשנפתחו שולי הסל המוציא ירק מניח בעל הבית תבן בתוך הקופה ועליו את הירקות. (31) תבן דק מעורב בזבל ומסיקים בו את המרחצאות.

ח. בית קערות³² שאינו מקבל קערות³³, הואיל ומקבל התמחוי³⁴ - הרי זה מקבל טמאה³⁵. וכן בית הרעי³⁶ שאינו מקבל משקין, הואיל ומקבל את הרעי - הרי זה מקבל טמאה.

(32) כלי גדול המיועד להעמיד עליו קערות. (33) ניקב כמוציא קערה. (34) קערות גדולות. (35) מפני שהוא ראוי למלאכתו. (36) כלי שילדים עושים בו צרכיהם.

ט. כל כלי עץ שנחלק לשנים - טהור, ואף על פי שמקבלין על דפנותיהן באלפסין³⁷, חוץ מבליים של עץ שחצין או מקצתן כלי בפני עצמו מתחלת עשייתן. כגון השלחן הפסול, שמתחלה נעשה שני חלקים והרי הוא נכפל ונפשוט³⁸, וכגון התמחוי המזנון³⁹, שהוא קערות קערות והרי בכל חלק מתלקו קערות שלמות, וכגון הפסא הפסול, וכל פיוצא באלו. וכן בית לגינין⁴⁰ ובית הפוסות⁴¹ של עץ שנפחת אחד מהן⁴² - זה שנפחת טהור ואינו חבור לשאר הפתים⁴³. נפחת השני - טהור ואינו חבור לו⁴⁴. נפחתו שלשון - פלן טהורין. וכן כל פיוצא בכלים באלו.

(37) אילפס = כלי גדול שטוח כמחבת בלי בית יד. (38) אפשר לכפלו כשאינו צריך לשולחן גדול, ולפשוט ולחבר את שני חלקיו בצירים. (39) קערה גדולה עשויה תאים תאים ונותנים בכל תא מין תבשיל אחר (אונקלוס מתרגם: "למינהו" - "לזנוה" וזוה "מזנון" כלי קיבול למינים הרבה. רבינו בפירושו למשנה). (40) כלי שמעמידים עליו כדים קטנים ויש בו בית קיבול לכל כד וכד. (41) שיש בו בית קיבול לכל כוס וכוס. (42) אחד מבתי הקיבול. (43) אין אנו אומרים שהנפחת הוא חלק משאר בתי הקיבול שלא נפחתו ואם נטמאו אלה נטמא גם הוא. (44) לכלי.

י. משפלת⁴⁵ שאמצעיתה גבוהה⁴⁶ וזויותיה יורדות⁴⁷ ונפחתה מצד אחד - טמא, מפני שהיא מקבלת מצד השני⁴⁸. נפחתה מצד השני - טהורה. השלחן והדלפקי⁴⁹ שנפחתו - מקבלין טמאה עד שיחלקו ויבדל כל חלק מחברו. נטלה⁵⁰ אחת מרגליהן - טהורה⁵¹. וכן אם נטלה השניה. נטלה השלישית⁵²: אם חשב⁵³ עליהם שאיכל על שלחן זה או על דלפקי זה כמו אוכל בפטבלא - מקבלין טמאה, ואם לאו - טהורין.

(45) שם. קופה גדולה, שמובילים בה זבל לשדות ובהמה מושכת אותה. (46) באמצע הקופה יש מקום ישיבה לנהג,

(6) במשנתנו כתוב: "שיעורן כרימונים", ופירשו במסכת שבת קיב ב, שהכוונה לכלי טמא שניקב כמוציא רימון. (7) לפי אומד דעת החכם הנשאל. רבי יוסי בכלים שם משנה ז אומר כך גבי שיעור ביצה בינונית, וסובר רבינו שגם ברימון דעתו כך, ופסק כמותו. (8) לשון המשנה. פירוש, שלושה רימונים יוצאים מבר אחד וכובדם של שניים מהם לוחץ על השלישי שיצא דרך הנקב ולולא לחץ זה לא היה יוצא ואף על פי כן נטהר הכלי. (9) בעיא בשבת שם ונפשטה לקולא. (10) שהוא קטן מרימון. (11) על יד הסתימה. (12) השלים את הנקב - הסתום והפתוח יחד. (13) ואפילו כולו סתום. (14) הכלי הראשון נפסד מפני הנקב הגדול - ונטהר, ועכשיו, שהנקב סתום, יש לפנינו כלי חדש שלא נטמא.

ג. כלים שעשעאן מתחלה נקובין במוציא רמון, כגון הסל והפחלין¹⁵ של גמלים והאפיפירות¹⁶ - מקבלין טמאה עד שיקרע רבן.

(15) כעין שבכה עשויה מחבלים שמניחים על גבי גמלים. (16) אריגה של קנים לדלות עליה את הגפנים.

ד. אפיפירות¹⁷ שעשה להן קנים¹⁸ למעלה ולמטה לחזק - טהורות¹⁹. עשה להן גפים²⁰ כל שהן, אף על פי שפלה נקובה במוציא רמון - מקבלת טמאה.

(17) שם פרק י"ז משנה ג. רבינו שם מפרש: כלי ארוג מקנים שמדלים עליו את השריגים שהאריכו. וכן פירש בכלאיים פרק ו משנה ג וכן הבין דבריו גם הכסף משנה כאן. (18) חיבר להם קנים. (19) המדובר כשנפתחו ברובם ולא היו ראויים לקבל טמאה לפני חיבור הקנים, שאם לא נפתחו - הרי הם טמאים אפילו לא חזקם בקנים. (20) כעין מסגרת.

ה. כל הכלים שאינן יכולין לקבל רמונים²¹, כגון הרבע²² וחצי רבע והקננים²³ הקטנים - שעורן במוציא זית. נגממו²⁴ שפתותיהן, אם נשאר בהן כדי לקבל כל שהוא²⁵ - טמאין.

(21) כלים קטנים שרימון אינו נכנס לתוכם. (22) רובע הקב. הקב = ארבעה לוגים. (23) מין סל. (24) נקרעו, ניטלו. (25) אם נשאר חלק קטן מהשפה.

ו. הסלין של פת - שעורן כפכפות של פת²⁶.

(26) אם אין כיכר נופל דרך הנקב - הסל מקבל טמאה. שיעור זה גדול ממוציא רימון, ומפני שהסל עשוי במיוחד לכיכרות לא בטל מתורת כלי כל זמן שהוא ראוי למלאכתו זו.

ז. קפת הגננים²⁷ - משתוציא אגדות של ירק²⁸ טהורה; ושל בעלי פתים²⁹ - במוציא תבן³⁰; של פלנין - בפגבא³¹.

(27) שהגננים מכניסים בהם ירקות העומדים למכירה. (28) שיעור זה גדול ממוציא רימון. (29) החסים על כליהם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפל - טהור⁶⁶. בין בצפוי עומד⁶⁷ בין בצפוי שאינו עומד, בין שחפה את לבבו⁶⁸ בין שלא חפן, בין שהיו של עצים חשובים, כגון אשקרוץ וכיוצא בו, בין שהיו של שאר עצים, הואיל וחפן כלן - טהורין, כמו שבארנו.

(65) משנה שם פרק כב, א. (66) רבינו בפירושו למשנה מבאר, מפני שכלים מצופים נתמעטו מטומאה מן הכתוב: "אשר יעשה מלאכה בהם". והר"ש מפרש, מפני שכלי אבנים אינם מקבלים טומאה. (67) מחובר במסמרים. (68) המסגרות.

פרק שביעי

(1) יבאר כלי עור מאימתי מקבלים טומאה. וכמה שיעור הנקב שיינקב כלי העור ויטהר. ודין תפילה של ראש שנטמא במת והתיר קציצה ראשונה ותיקנה וכו'. תפילה שנטמא מאימתי טהרה.

א. כלי עור² מאימתי מקבלין טמאה? התורמל³ וכיוצא בו - משיחם שפתותיה⁴ ויכרת הקופין⁵ הקטנים היוצאין על גבי העור ויעשה קיחותיו⁶. סקורטיה⁷ - משיחם ויכרת ויעשה ציצתה⁸. קטבוליה⁹ - משיחם ויכרת. הפר והפסת של עור - משיחם שפתותיה¹⁰ ויכרת הקופין היוצאין. וכן כל כיוצא בהן. התפלין - משיגמר הקציצה¹⁰, אף על פי שהוא עתיד לתת בה את הרצועה, מקבלת טמאה¹¹. עור העריסה¹² שהוא עתיד לעשות לו טבור¹³ - עד שיעשנו לו. הסנדל - משיקמיע¹⁴. המנעל - משיגוב [על] האמום¹⁵. ואם עתיד לכרכם¹⁶ ולשרטט¹⁷ - עד שיכרכם וישרטט¹⁸.

(2) כלים פט"ז מ"ד. (3) ילקוט שהרועים נותנים בו את המזון, ותולים אותו בצוארם. (4) שיכפול את השפה ויתפור. (5) חתיכות זעירות הבולטות מן השפה. (6) רצועות עור לסגור בהן את פי הילקוט. (7) טבלא של עור שאוכלים עליה. (8) טס של מתכת שתופרים באמצעה לנוי. (9) עור שמכסים בו את המיטה. (10) הבית של עור שמכניסים בו את הפרשיות. (11) מפני שנגמרה מלאכת הכלי, והרצועה הוא דבר בפני עצמו לצורך קיום המצוה. (12) תוספתא כלים, בבא מציא פ"ו ה"א. (13) רגילים לחבר לעור העריסה חתיכת עור קטנה להעמיד עליה את רגל העריסה (מנחת ביכורים). (14) שם. הגר"א גורס בתוספתא "משיקמט", פירוש, משיעשה בעור את הקמטים. (15) משעה שנתנו על האמום (אימום = דפוס של עץ שנותנים עליו את הנעל) לייבוש ונתייבש (מנחת בכורים). (16) לצבוע בכרכם. (17) לעשות ציורים לנוי על-ידי שריטות. (18) לא נגמרה מלאכתו עד שיכרכם וישרטט.

ב. עור שאין עליו צורת כלי - אינו מקבל טמאה. לפיכך, כף של עור¹⁹ שקושרין לוקטי קוצים על פותיה²⁰ כדי שלא יפס קוץ - אינו מקבל טמאה,

ומקום זה הוא גבוה מהדפנות, כדי שהנהגה לא יתלכלך. והמדובר, כשמקום זה תופס כל רוחב הקופה ומחלקה לשני חלקים. (47) דופנותיה נמוכות. (48) שיש לו ארבע דפנות שלא נפתחו. (49) שולחן קטן להעמיד עליו הכוסות. (50) שם משנה ב. המדובר בשולחן ודולפקי בעלי שלוש רגליים. (51) צריך להיות טהור. פירוש, השולחן או הדולפקי טהור מפני שאינו יכול לעמוד ואי אפשר להשתמש בו. (52) ונשארה טבלא ויש אנשים שאוכלים על גבי טבלא. (53) מחשבתו עושה אותה כלי. פסק כתנא קמא.

יא. כלי נסרים⁵⁴ שנפלו שפתותיה⁵⁵ - טהורין⁵⁵. ואם נשאר מחסום שפתותיה⁵⁶ כל שהוא - מקבלין טמאה⁵⁶.

(54) צריך להיות "נצרים" (כך כתוב במשנה ובפירוש רבינו שם). פירוש, כלים קלועים מקנים דקים. (55) מפני שהקליעה תתפרק מאליה. (56) בכלי חדש אמרנו (למעלה פרק ה הלכה א) שאינם מקבלים טומאה עד שיחסום כל השפה ויכרות ההוצים, אבל כלי שנגמרה מלאכתו וניטלה השפה - מקבל טומאה אם נשאר ממנה כל שהוא. המשנה מעירה על זה ואומרת: "זה חומר בשיירי כלי עץ מבתחילתו".

יב. טבלא שמלאה עצים⁵⁷ ותקעה⁵⁸ - טהורה⁵⁹. חפה בנסרים⁶⁰ - מקבלת טמאה⁶¹.

(57) הניח עצים על פני כולה. (58) נראה לפרש, שנעץ בה יתירות וחיברה לגזרי העצים, מלשון הכתוב (שופטים ד, כב) "ותתקע היתד ברכתו". וכן יש לפרש את הכתוב (בראשית לא, כה): "ויעקב תקע את אהלו בהר" - תקע יתדות האוהל בהר. (59) לפי שביטלה ואינה ראוייה למלאכתה. (60) קרשים מהוקצעים. (61) שהרי היא ראוייה למלאכתה לאכול עליה.

יג. ספסל שנתפרק⁶² - טהור. סגולו⁶³ במשיחות או בחבלים - מקבל טמאה.

(62) הספסל הוא קרש ארוך ושני קרשים קטנים מחוברים לשתי קצותיו במסמרים. ואם נתפרק הספסל, פירוש, נשטמו הקרשים הקטנים מן הקרש הארוך - טהור, כמו ששינוי (כלים פרק כ"ב משנה ג) "ספסל שניטל אחת מראשיו טהור". (63) קשרו.

יד. הסלים של גמלים⁶⁴, התיירן - טהורין, חזר וקושרן - מקבלין טמאה. נמצאו מתטמאין ומתטהרין אפלו עשר פעמים ביום.

(64) מוליכי גמלים משתמשים בסלים שאין להם שוליים וכשרוצים להשתמש בהם קושרים אותם מלמטה וכשרוצים להוציא את המונח בתוכם - מתירים את הקשר והכל נופל מאליו.

טו. השלחן⁶⁵ או הדלפקי שחפן בשיש ושיר בהם מקום הנחת הפוסות - מקבלין טמאה; ואם חפה

שפירש כך, כדי להסביר מה בין זה ללוקטי קוצים שבהלכה ג. (34) חובטין את הפשתן במקל, ולובשים כסיה של עור על היד שלא תינזק מן החבטות, ולא ייכנסו בה פירורי עץ מן המקלות. (35) שלובשים, כדי שזיעת היד לא תקלקל את הצבע ושלא יתחלק מידו הכלי שהוא אוחז בו. (36) כגון מקל של עוברי דרכים.

ו. פמ"ה³⁷ שעור הנקב שפנקב פלי העור ויטהר? החמת³⁸ - משתנקב פמוציא פקעיות³⁹ של שתי⁴⁰. ואם אינה יכולה לקבל של שתי⁴¹, הואיל ומקבלת של ערב⁴² - מקבלת טמאה עד שתנקב רפה⁴³.

(37) שם פרק יז משנה ב. (38) נוד. (39) כדור. (40) חוטי האורך של האריג, והם דקים מחוטי הרוחב. (41) שהם נופלים דרך הנקב. (42) כדורי חוטי הרוחב. (43) בבא זו סותרת את הקודמת, ומתקבל על הדעת פירושו של בעל 'סדרי טהרות' לבבא שניה, והוא: אם החמת נעשתה נקובה מתחילה ואינה מקבלת של שתי, הואיל ומקבלת של ערב - מקבלת טומאה, והחמירו בה עוד יותר, שאינה נטהרת בכמוציא ערב אלא בנקיבת רובה.

ז. התורמיל⁴⁴ שנפחת הפיס שבתוכו - עדין התורמיל מקבל טמאה⁴⁵, ואינו חבור לוי⁴⁶.

(44) שם פי"ט מ"ט. ילקוט רועים, ובתוכו כיסים קטנים להניח בהם חפצים קטנים. (45) שהרי ראוי הוא עדיין למלאכתו להניח בו החפצים הגדולים. (46) ואין דין התורמיל כמחבור לכיס הקטן, ואם נגעה בו טומאה לא נטמא התורמיל.

ח. החמת⁴⁷ שהביצים שלה⁴⁸ מקבלות עמה⁴⁹ ונפחתו - טהורות⁵⁰, שאינן מקבלות פדרפן⁵¹.

(47) שם. (48) החמת היא עור כבש או עז שלא נפתח לארכו, אלא נחתך בעיגול באחורי הבהמה והופשט עד הצואר כשהוא שלם, ומתוך כך נשארו כיסי הביצים של הזכר שלימים בתוך הנוד. (49) כשממלאים את הנוד, מתמלאים גם הכיסים. (50) הכיסים. (51) אף-על-פי שהם מקבלים כששופכים דרך מקום הפיחות, הואיל ואינם מקבלים דרך פיהם כמו לפני הפיחות - דינם כבלתי ראויים למלאכתם. והנוד עצמו מקבל טומאה. [במלאכת שלמה מפרש, שכל הנוד נטהר. ולשון רבינו בפירושו מסייעת לו, אולם כאן כתב "טהורות" בלשון רבים, משמע שתי הביצים].

ט. פלי עור⁵² שיש לו לולאות⁵³ ושנצות, כגון סנדל עמקי⁵⁴ וכיס של שנצות, אף על פי שפשהן מתריין⁵⁵ אין עליהן צורת פלי - הרי אלו מקבלין טמאה פשהן מתריין, הואיל וההדיוט⁵⁶ יכול פמהרה להכניס השנצות בלולאות ויחזר פלי קבול פשהיה. וכן⁵⁷ אם נטמאו והסיר השנצות מהן ונפסדה צורתן - הרי הן טהורין⁵⁸, אף על פי שאפשר להחזירן שלא באמן.

מפני שהוא עור פשוט ואין עליו צורת פלי. וכן העור שמלקטין בו גללי הפקר²⁰, ועור שחוסמין בו פי הבהמה, ועור שמושביכין²¹ בו הדבורים בשעה שלוקחין הדבש, ועור שמגיפין בו את הרוח מפני החם - טהורין ואין מקבלין טמאה.

(19) כלים פכ"ו מ"ג. המדובר כשאנו תפור כלל, והאדם כורכו על כף ידו או מניחו וקושרו. ואין זה דומה לקסייה האמורה במשנה כלים טז ו, ויבואר לקמן בהלכה ה. (20) שם משנה ז. (21) צ"ל שמשיבים (כן הוא בדפוס רומא ובכתי" תימן), פירוש מגרשים. וביאר רבינו במשנתנו, שנותנים עליו אש וגללי בקר, והדבורים בורחות מפני העש.

ג. פל בית²² האצבעות²³ של עור - טהורות; חוץ משל קיצין²⁴, מפני שהיא מקבלת את האוג²⁵ - טמאה. נקרה, אם אינה מקבלת את רב האוג - טהורה.

(22) שם פכ"ו מ"ג. (23) כסיות להכניס בהן את האצבעות. (24) קוטפי פירות. (25) מין פרי אדום קטן, והקוטפים מניחים לפעמים את הפרי בתוך בית האצבעות.

ד. האבנט²⁶ של עורות ועורות שתופרין הקטעים²⁷ על ארכבותיהן כדי שיתגלגלו²⁸ בהן על הקרקע - מקבלין טמאה, שהרי צורת פלי עליהן. וכן העורות העשויות פעין טפעות שמכניסין אותן האמנין בורעותיהן כדי להגביה בגדיהן מעליהם בשעת מלאכה²⁹ - מתטמאין³⁰ כשאר פלי עור הפשוטים³¹.

(26) שם. (27) אנשים שנקטעו רגליהם עד הברכיים, ונותנים מטליות של עור והולכים על ברכיהם או זוחלים על ארבע, ותופרים עור של בגדיהם לשמור על הברכיים. (28) הליכה בלתי טבעית זו עושה רושם של גלגול על הקרקע. במשנה: "הבורכיר". (29) שלא יפלו על הידיים ויפריעו. במשנה: השרוולין. (30) כל אלה שנימנו למעלה - יש עליהם תורת מלבוש. (31) שמקבלים טומאה מדברי סופרים, כמבואר למעלה פ"א ה"י. ולא על כל כלי עור הפשוטים גזרו טומאה, כמבואר למעלה בפ"ד (ראה סיום פירוש רבינו למשנתנו).

ה. עור³² שתופרין ממנו פסוי ליד ולזרוע: של זרעי גנות³³ ושל הולכי דרכים ושל עושי פשתן³⁴ - מקבלין טמאה; ואם היה של צבעים ושל נפחים³⁵ - אינו מקבל טמאה. זה הכלל: פל העשוי לקבלה כדי שלא יפחו קוץ וכדי שיאחזו יפה יפה³⁶ - מקבל טמאה; והעשוי מפני הוצה כדי שלא יפסד הדבר שמתעסק בו בוצת ידו - אינו מקבל טמאה.

(32) שם פט"ז מ"ו. (33) במשנה: "זורי גרנות". וגם רבינו גורס שם כך, פירוש, אנשים המנקים את התבואה בגרנות, ודרכם לכסות בעור את היד האוחזת ברחת. [רבינו בפירושו אומר, שהמדובר בעור תפור שמכניסים בו את היד, ונראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(52) שם פכ"ו מ"א. (53) תפרו לולאות בשפת הכלי להכניס בהן רצועות או משיחות, וכשמושיכין את הרצועות נסגר הכלי. רצועות אלו נקראות "שנצות". (54) נועלים אותו ההולכים בקרקע עמוקה ולחה. (55) אינם קשורים, ואפילו הוציא לגמרי את השנצות מתוך הלולאות. והמדובר כשהשנצות תפורות לעור הכיסים. (56) מי שאינו אומן. (57) לא נתבאר פירוש מלה זו. (58) עכשיו אינו כלי, ואם יחזור ההדיוט ויכניס את השנצות ויעשה בית קיבול, הרי זה כלי חדש. ראה השלמות.

י. פיס של שנצות שנטלו שניציו - עדין הוא מקבל טמאה, שהרי הוא מקבל. נפשט וחזר עור פשוט - טהור. טלה עליו את המטלת מלמטה - מקבלת טמאה, אף על פי שהוא פשוט, שהרי יש עליו צורת כלי.

יא. עור שפרך בו את הקמיע⁵⁹ - מקבל טמאה⁶⁰; פשוט - טהור⁶¹; חזר ופרך בו - מקבל טמאה. מתטמא ומתטהר אפלו עשור פעמים ביום. ועור שפכת עליו את הקמיע - טהור. ואם פרת ממוג⁶² ועשה חליא⁶³ לתכשיט - מקבל טמאה⁶⁴.

(59) קלף שכותבים עליו פסוקים או שמות קדושים, וכורכים עליו עור, ותולים בצואר לסגולה נגד מחלות ופגעים. (60) מפני שהוא עשוי לקבלה (ראה למעלה פ"ד ה"א). (61) שבמצב זה אינו ראוי לקבלה. (62) מן הקמיע. (63) חלק משרשרת (תוספתא כלים, בבא מציעא פ"א ה"ד). (64) בשבת סג, ב למד ר' יוחנן מציץ הזהב של כהן גדול, שתכשיט מקבל טמאה בכל שהוא.

יב. התפלה⁶⁵ של ראש⁶⁶ ארבעה כלים היא⁶⁷. הרי שנטמאת במת⁶⁸ והתיר קציצה⁶⁹ הראשונה ותקנה⁷⁰ - הרי היא⁷¹ אב טמאה פשהיתה⁷². וכן אם התיר השניה ותקנה. ואם התיר אף השלישית ותקנה, והתיר אף הרביעית ותקנה - נעשית פלה ראשון לטמאה⁷³; שהרי התיר כל אחת ואחת וחזר ותקנהם כלם, ובאלו זו תפלין אחרונות שנגעו בראשונות. חזר והתיר את הראשונה פעם שניה ותקנה - הרי היא ראשון פשהיתה⁷⁴. וכן אם התיר את השניה ואת השלישית. חזר והתיר אף הרביעית ותקנה - הרי פלה טהורה; שאין הראשון מטמא כלים⁷⁵, מפני שהוא ולד, כמו שבארנו⁷⁶. וכן סנדל⁷⁷ שהוא טמא מדרס⁷⁸ ונפסקה אחת מאזניו ותקנה - טמא מדרס⁷⁹. נפסקה שניה ותקנה - הרי הוא טהור מן המדרס⁸⁰, שהרי נעשו לו אזנים חדשות⁸¹, אבל טמא מגע מדרס⁸². לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה השניה⁸³ או שנפסק עקבו או נטל חטמו או נחלק לשנים - טהור.

יג. מנעל⁸⁴ שנפחת, אם אינו מקבל רב הרגל - טהור⁸⁵.

(84) עשוי מעור רך, ומכסה את כל הרגל. (85) מפני שאינו ראוי לשימוש (שם).

יד. תפלה⁸⁶ שנטמאת מאימתי טהרה? של יד - משיתיר אותה⁸⁷ משלש רוחות; ושל ראש⁸⁸ - משיתיר משלש רוחות⁸⁹ ובין קציצה לחברתה.

טְהוּרִין. אֶפְלוּ הַתְּקִין אוֹתָם לְכָלִי²⁵ - אֵינָם מְקַבְּלִין טָמְאָה.

(3 שם. (4 לשפּשפּ בשופּין כדי להחליקו. (5 להסיר "הקליפה אשר יתרוּעַ (מלשון רעוע) אצל השיפה" (לשון רבינו בפירושו למשנה, כלים פ"א מ"ג). (6 בבביתא: "לגדר". פירוש, אחרי השיפה נשארות בליטות ושקיעות זעירות ומגדרים אותן בכלי מיוחד לכך. (7 ללוש כדי שיבריק. (8 לדפוק עליו בפטיש כדי ליישר את הקמטין הקטנים. (9 שפה. (10 כלים פ"ד מ"ה. (11 ימרח אותה בשמן אחר הליטוש (רבינו בפירושו למשנה. ראה למעלה בפירוש המילה (לשון). (12 כלים פ"א מ"ג. (13 גוש ברזל שהוצא מן המחצבה לפני היתוכו, ומעורבים בו גושי עפר. (14 אחרי ההיתוך והפרדת העפר, עושים גושים גושים בצורת עוגה גדולה (חררה) וממנה עושים כלים. (15 הגלגל הוא של עץ, ונותנים סביבו חישוק של מתכת לחזקו. (16 הסיר מתכת מכלי עץ שהוא מצופה במתכת ועשה ממנה כלים [לפני שהסירה גם כן אינה מקבלת טומאה מפני שהיא בטלה לגבי הכלי]. (17 בסיסים שמעמידים עליהם את הכלים. (18 שפה שאינה מגוף הכלי, ומשימים אותה על פי הכלי. (19 אחר עשיית הכלים, נשארים עוקצים בולטים מן השפה ומורידים אותם, ופירורים אלה נקראים "שחולה". (20 צ"ל הגרודת (וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ) וכן הגירסא במשנתניו). פירוש, הפירורים הנופלים כשגורדים את הכלי. (21 כדי לבאר שיטת רבינו בהלכה זו שלכאורה היא תמוהה מאוד (ראה ראב"ד וכסף-משנה) עלינו להקדים ולהביא את המשניות, שהן הן המקור לשיטתו, ולפרשן. במשנה א שנינו: "כלי מתכת, פשוטיהם ומקבליהם טמאין. נשברו - טהרו. חזר ועשה מהם כלים - חזרו לטומאתם הישנה" (בשבת טז, ב אמרו: שמעון בן שטח גזר על טומאה ישנה). ובמשנה ג שם: "העושה כלים מן העשת וכו' טהורין. משברי כלים מן הגרודים ומן המסמרות שידוע שנעשו מכלים - טמאין". ופירשו הראב"ד ור"ש שמשנה ג עוסקת בענין טומאה ישנה כהמשך למשנה א. ובכן, בבא ראשונה אומרת, שאם עשה כלים מהדברים שנמנו שם - הכלים טהורים, מפני שאלה אינם מקבלים טומאה כלל, וממילא אין על הכלים חשש טומאה ישנה. ובבא שניה למדנת, שאם עשה כלים משברי כלים שהיו ראויים לקבל טומאה לפני שבריתם - הרי אלו טמאים, שמה היו הכלים הראשונים טמאים, וחזרו החדשים לטומאתם הישנה. אולם רבינו הוכרח להתנגד לפירוש זה לפי שיטתו במס' טהרות פ"ג מ"ה, שאם נמצאה מחט שבורה או חלודה באופן שבמצבה בשעת מציאתה אינה ראויה לקבל טומאה, ולפני שנשברה או נחלדה היתה טמאה מספק - הרי היא טהורה לגמרי ואינה חוזרת לטומאתה כשיעשה ממנה כלי חדש, מפני שכל הטומאות כשעת מציאותן, וזו שנמצאה בטהרה - חזקתה טהורה. [מלשון של רבינו בהל' אבות הטומאה פט"ו ה"ו בדין מחט שנמצאה שבורה, אמנם משמע, שהוא מפרש את המשנה טהרות פ"ג שלא כפירושו הנ"ל, אבל אין להסיק מזה שחזר בו גם מהסברא עצמה שהיא

(86) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ד ה"א. (87) יחתוך אותה במקום קביעתה בדף של עור (תיתורא), שעליו היא עומדת (מנחת ביכורים). (88) שיש לה ארבע קציצות. (89) משיחתוך שלוש הזוויות, מלמעלה ומשני הצדדים של דופן הקציצה (חזון איש).

טו. הפדור⁹⁰ והאמום⁹¹ והקמיע⁹² והתפלין שנקרעו אחר שנטמאו, הנוגעים בהן - טמא, ובמה שבתוכן - טהור⁹³. האפורה⁹⁴ שנקרע, הנוגע במה שבתוכו - טמא, מפני שהתפר מחברו⁹⁵ ונעשה פלו פגוף אחר.

(90) משנה כלים כג, א. (91) דפוס שנותנים עליו את המנעל, והוא עשוי ככיס עור ממולא סובים או שאריות זעירות של בד, וכן עושים גם את הכדור לשחק בו. (92) נתבאר בהלכה יא. (93) אם נגע אדם במה שבתוך הכלים הטמאים האלה - לא נטמא, מפני שאינם מעצם הכלי, וגם אינם מחוברים לו (רבינו בפירושו למשנה, ראה ר"ש שם). (94) אוכף שרוכבים עליו. (95) האוכפים נתפרים מעבר לעבר, ומתחבר העור החיצון עם כל מה שבתוכם.

פָּרָק שְׁמִינִי

(1) יבאר שכלי מתכות אין מקבלים טומאה עד שתיגמר כל מלאכתם. ומה הן גולמי כלי מתכות וכלי המלחמה ותכשיטי האדם אם מקבלין טומאה. תכשיטי הבהמה והכלים חותמות וטבעות. אם הכלים יורדים לטומאה במחשבה או עולים במחשבה. אומן שעושה ומניח זוגין לבהמה ולדלות, וזוגים הנמצאים.

א. פל כלי מתכות² אינן מקבלין טמא עד שתגמר מלאכתן בלה ולא יהיה הפלי מחסר מעשה בלה. אבל גלמי כלי מתכות אינן מקבלין טמא.

(2) ברייתא, חולין כה, א.

ב. ואילו הן³ גלמי כלי מתכות? כל שעתידי לשון⁴ אותו או לשפין⁵ או לגר⁶ או לכרכב⁷ או להקיש בקורנס⁸, או שהיה מחסר אין או אין⁹ - הרי זה אינו מקבל טמא עד שיתקננו ויפיהו ולא תשאר בו מלאכה בלה. פיצד? הסיף¹⁰ אינו מקבל טמא עד שישופנו¹¹, והספין - עד שישחיזנה. וכן כל פיוצא במעשים אלו. לפיכך, העושה כלים¹² מן העשת של ברזל¹³ או מן החררה¹⁴ של מתכת, ומן הסוכב של גלגל¹⁵, ומן הטסין ומן הצפויין¹⁶, ומפני¹⁷ הכלים ומאגני הכלים¹⁸ ומאגני הכלים, ומן השחולה¹⁹ ומן הגרודת²⁰ - הרי אלו טהורים²¹, מפני שכל אלו שנעשו גלמי כלי מתכות הן²². אבל העושה כלי משברי כלי מתכות ומן הכלים²³ שששחקו מרב הזמן ומן המסמרות שידוע שנעשו מן הכלים - הרי אלו מקבלין טמא, לפי שאינם גלמים²⁴. אבל מסמרות שאין ידוע אם נעשו מן הכלים או מן העשת - הרי הן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נמצא³⁴: הטמא³⁵ בכלי עץ - טהור בכלי מתכות, טמא בכלי מתכות - טהור בכלי עץ.

(31) נתבאר למעלה פ"ה ה"א. (32) נתבאר למעלה פ"א ה"ט. (33) שם ה"י. (34) יוצא מזה. (35) חולין כה, א.

ו. כל כלי המלחמה³⁶, כגון הסיף והרמח והפוכע³⁷ והשריון והמגפנים וכיוצא בהן - מקבלין טמאה. וכל תכשיטי האדם, כגון הקטלה³⁸ והנזמים³⁹ והטבעות⁴⁰, בין שיש עליהן חותם⁴¹ בין שאין עליהם חותם, וכיוצא בהן - מקבלין טמאה. אפילו דינר⁴² שנפסל⁴³ והתקינו לתלותו בצואר קטנה - מקבל טמאה⁴⁴. וכן קמיע של מתכת⁴⁵ - מתטמא בכל תכשיט אדם⁴⁶.

(36) כלים פ"א מ"ח. (37) של מתכת. וכן המגפיים, שהם עשויים להגן מפני החיצים ומכת חרב. (38) רביד של זהב שתולים על הצואר. (39) כולל נזמי האוזן (עגולים) ונזמי האף ששימשו תכשיטים בעמים העתיקים. (40) שמישים על האצבע, אבל טבעות גדולות שחוגרים סביב המתניים אינן מקבלות טומאה (תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ב ה"א). והטעם, מפני שחוגרים אותן על הבגדים, ולכן נידונים כתכשיטי כלים (ראה לקמן ה"ז). (41) רגילים היו לחרות אותיות או צורה על הטבעות, וחותרים בהן מכתבים ומסמכים. (42) מטבע רומית עתיקה. (43) השלטון ביטל את ערכו כמטבע עובר לסוחר, או שניטל חלק ממנו. (44) שם פ"ב מ"ז. (45) תוספתא פ"א ה"ד. (46) ב"ספרי זוטא' (מובא בר"ש למשנתנו) מרבה תכשיטי אדם לקבלת טומאה, מן הכתוב (במדבר לא כד): "וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים".

ז. כל תכשיטי הבהמה והכלים⁴⁷, כגון הטבעות שעושין לצואר הבהמה ולאגני הכלים - טהורין ואינן מקבלין טמאה⁴⁸ בפני עצמן⁴⁹; חוץ מזוג⁵⁰ של בהמה וכלים המשמיע קול לאדם⁵¹. כיצד? העושה⁵² זוגין⁵³ למכתשת⁵⁴ ולעריסה⁵⁵, למטפחות ספרים⁵⁶ ותינוקות⁵⁷ - טהורים⁵⁸. עשה להן ענבולין - מקבלין טמאה; הואיל ונעשו להשמיע קול לאדם, הרי הן כתכשיטי אדם. ואפילו נטלו ענבוליהן⁵⁹ - מקבלין טמאה⁶⁰, שהרי הוא ראוי להקישו על החרס⁶¹.

(47) כלים פ"ב מ"א. (48) לא ריבו חכמים לטומאה אלא תכשיטי אדם בלבד ולא תכשיטי בהמה וכלים (ר"ש במשנתנו). (49) אבל מתטמאים לפעמים כחלק מכלי אחר. (50) פעמון קטן. (51) לצורך האדם. הצלצול של הפעמון מודיע לרועה את מקומה של הבהמה. במס' שבת נח, ב - אמרו בשם רבי יונתן: "מנין למשמיע קול בכלי מתכת שהוא טמא? (פירוש שמקבל טומאה), שנאמר (במדבר לא, כד) "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר", אפילו

הגיונית]. לפי שיטה זו, אין לטמא כלים שנעשו משברי כלים מחשש טומאה ישנה, ולפיכך הוא מפרש שמדובר בקבלת טומאה מכאן ולהבא. [אמנם אפשר לפרש בדוחק, שמדובר בכלים שלימים שנמצאו שהם טמאים מגזירת כלים הנמצאים (ראה הל' אבות הטומאות פ"ג ה"ג) ונשברו אחר שנמצאו, אבל לא נוח היה לרבינו לקבל פירוש דחוק זה, כי המשנה כותבת סתם "משברי כלים". ועוד קשה היה לו מה משמיעה הבבא הראשונה? הלא זה מובן מאליו שאם עשה כלים מדברים שאינם מקבלין טומאה הם טהורים? ושיתנו היא, שהמשנה מחלקת בין גולמי כלים שנעשו מדבר הראוי לקבל טומאה, לבין נעשו מדבר שאינו ראוי לכך. האחרונים אינם מקבלין טומאה כל זמן שלא נגמרה כל מלאכתם, כאמור בראש הלכה זו, אבל אלה שנעשו מדבר המקבל טומאה ונשברו ופקעה מהם תורת קבלת טומאה - הרי הם חוזרים לתורת כלי ממש לענין קבלת טומאה כאשר אך נגמרה צורת הכלי, אף-על-פי שהוא מחוסר עדיין השיפורים שמטרתם לייפותו ולהחליקו. ואפשר להתאים גם את דברי רבינו בפירושו למשנתנו לפירושנו זה. [והדעת נוטה שגם לענין טומאה ישנה מספיק גמר מלאכת הכלי עצמה בלי השיפורים], ומשנתנו תתפרש בדיון קבלת טומאה של גולמי כלי מתכת, ומה שכתבה "טהורין" הכוונה שאינם מקבלין טומאה (כמו שמצאנו עשרות פעמים במשנה), וכן תתפרש גם מילת "טהורים" שבדברי רבינו בהלכה שבה אנו עומדים. (22) שהרי לא נגמרה מלאכתם, והם נעשו מדברים שאינם מקבלין טומאה. (23) ולפיכך דינם כחלק מגוף הכלי, ומקבלין טומאה, אבל מסמרות שלא היו חלק מכלי - אינם מקבלין טומאה. (24) מכיוון שנעשו מכלים שנגמרה כל מלאכתם, חזרה להם תורת כלים עם גמר צורת הכלי, כמבואר למעלה. [אפשר גם לפרש, שהדברים שמהם נעשו הכלים החדשים אינם גולמים]. (25) עשה מהם מרצע או שפוד, אבל חסרים עוד התיקונים האחרונים. ובוה מסולקות כל התמיהות על רבינו. [ראה כסף-משנה, וקשה מאד לקבל פירושו. כיצד אפשר לחבר שחולה וגרודת ולעשות מהן כלי ללא התכנה].

ג. כלי מתכות שאינם מחסר אלא פסוי - מקבלי טמאה, שאין הפסוי חשוב מגוף הכלי.

ד. מחט²⁶ שלא נקבה אלא שפה²⁷ ותקנה לכה²⁸ מתחלתה - מקבלת טמאה, מפני שמוציאין בה את הקוץ²⁹. אבל אם עתיד לנקבה - הרי היא פשאר גלמי כלי מתכות ואינה מקבלת טמאה³⁰.

(26) שבת קכג, א - אביי אליבא דרבא. ראה לקמן פ"א ה"ד. (27) החליקה. (28) להשאירה כמות שהיא בלי חור. (29) שנתחב בבשר האדם. (30) שהרי אינה ראויה עדיין למלאכה שהתכוון לה.

ה. מאחר שבארנו, שגלמי כלי מתכות טהורים וגלמי כלי עץ טמאים³¹, ופשוטי כלי מתכות טמאים³² ופשוטי כלי עץ טהורים³³ דין תורה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פִּיצֵד? טַבַּעַת בְּהֶמָּה או כְּלִים שֶׁחָשַׁב עָלֶיהָ לְהַחֲזִירָה טַבַּעַת אָדָם - הָרִי זֶה מִקְבַּלַת טִמְאָה בְּמַחֲשָׁבָה זֶה, וְכֹאֵלּוּ נַעֲשִׂית לְאָדָם מִתְחַלֵּת עֲשִׂיתָהּ⁷⁸. חֲזֹר וְחָשַׁב עָלֶיהָ לְהַחֲזִירָה טַבַּעַת בְּהֶמָּה כְּשֶׁהִיָּתָהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַשֵּׁט בָּהּ הָאָדָם⁷⁹ - הָרִי זֶה מִקְבַּלַת טִמְאָה; שְׁאִין הַמַּחֲשָׁבָה מְבַטֵּל מִיַּד הַמַּחֲשָׁבָה עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה, כְּגֹן שִׁישׁוּף אוֹתָהּ אוֹ יִתְקַעֶהָ⁸⁰ בְּמַעֲשֶׂה שֶׁל בְּהֶמָּה. הִיָּתָה הַטַּבַּעַת לְאָדָם וְחָשַׁב עָלֶיהָ לְבִהֶמָּה - עֲדִין הִיא מִקְבַּלַת טִמְאָה כְּשֶׁהִיָּתָהּ; שְׁאִין הַכְּלִים עוֹלִין מִיַּד טִמְאָתָן בְּמַחֲשָׁבָה. עֲשֶׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה וְשִׁנָּה לְבִהֶמָּה - אֵינָה מִקְבַּלַת טִמְאָה; שֶׁהַמַּעֲשֶׂה מְבַטֵּל מִיַּד הַמַּעֲשֶׂה.

(72) מִשְׁנָה, כְּלִים פֶּסַח מ"ט. (73) נַעֲשִׂים רֹאוּיִם לְקַבֵּל טוּמְאָה. (74) מִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם גּוֹרֶמֶת לֵכך. לְקַמֵּן מִבֵּיא רַבִּינוּ דּוּגְמָאוֹת. (75) כְּלִי שֶׁהוּא רֹאֵי לְקַבֵּל טוּמְאָה, אֵין מִחֲשַׁבָּה מוֹעִילָה לְבַטֵּל הַכִּשְׁרֹתָ לֵכך. (76) אִפִּילוּ אִם עֲשֶׂה בְּכָלִי מַעֲשֶׂה שֶׁהִבִּיא לוֹ הַכִּשְׁרֹתָ לְקַבֵּל טוּמְאָה. (77) וְגַם חִישַׁב לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שִׁישׁוּשׁ כְּלִי הַמִּקְבֵּל טוּמְאָה, אֵף-עַל-פִּי כֵן יִפֶּה כּוֹחוֹ שֶׁל שִׁישׁוּשׁ מַעֲשֶׂה לְבַטֵּל אֶת הַכִּשְׁרֹתָ. (78) דּוּגְמָא ל"יּוֹרְדִים לְטוּמְאָה בְּמַחֲשַׁבָּה". (79) וְאִם כֵּן לֹא הִשְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ מֵעוֹלָם לְצַרְכֵי הָאָדָם עֲצֻמוֹ. (80) נִרְאֶה שֶׁצ"ל יִתְקַנָּה.

יֵא. חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן - יֵשׁ לָהֶן מַעֲשֶׂה⁸¹ וְאֵין לָהֶן מַחֲשָׁבָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לְמַעַלָּה בְּעִנְיַן הַכִּשְׁרֹתָ אֶקְלִין⁸².

(81) מַעֲשִׂיהֶם מוֹעִילִים כְּמוֹ מַעֲשֶׂהוֹ שֶׁל גְּדוֹל וּבְרִיא. (82) פִּי"ד ה"ב. וְשֶׁם נִתְבָּאֵר שֶׁהַמַּעֲשֶׂה מוֹעִיל רַק כִּשְׁמַחֲשַׁבְתּוֹ נִיכְרַת מִתּוֹךְ מַעֲשֶׂהוֹ. רֹאֵה שֶׁם.

יב. זִוְגָה⁸³ שֶׁל דֹּלֶת⁸⁴ שֶׁחָשַׁב עָלֶיהָ לְבִהֶמָּה - מִקְבַּל טִמְאָה⁸⁵; וְשֶׁל בְּהֶמָּה שֶׁעָשָׂאָהּ לְדֹלֶת, אִפִּילוּ חִבְרוּ בְּקִרְקַע וְאִפִּילוּ קָבְעוּ בְּמִסְמָכָה - מִקְבַּל טִמְאָה כְּשֶׁהִיָּתָהּ, עַד שֶׁיַּשְׁנֶה בּוֹ מַעֲשֶׂה בְּגוֹפּוֹ⁸⁶.

(83) שִׁבְתָּ נח, ב. (84) שֶׁאֵינוֹ מִקְבֵּל טוּמְאָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּטֵל לְגַבִּי הַבַּיִת וְאֵינוֹ כְּלִי כָּלִל. (85) נִתְבָּאֵר לְמַעַלָּה ה"ז שִׁזּוּג שֶׁל בְּהֶמָּה מִקְבֵּל טוּמְאָה. (86) בְּזוּג.

יג. אֶמְן⁸⁷ שֶׁעוֹשֶׂה וּמְנִיחַ⁸⁸ זִוְגִין לְבִהֶמָּה וְלְדֹלֶתוֹת⁸⁹: אִם רַב הָעֲשׂוֹי לְדָבָר שֶׁמִּקְבֵּל טִמְאָה⁹⁰ - הָרִי הַכֵּל מִקְבֵּל טִמְאָה, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ מִקְצָתוֹ לְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִקְבֵּל טִמְאָה⁹¹; וְאִם רַב הָעֲשׂוֹי לְדָבָר שֶׁאֵין מִקְבֵּל טִמְאָה - הָרִי הַכֵּל טָהוֹר, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ מִקְצָתוֹ לְדָבָר הַמִּקְבֵּל טִמְאָה.

(87) תּוֹסֵפֶת, כְּלִים בְּבֹא-מַצִּיעָא פ"א ה"ד. (88) מִכֵּין מִלֵּאֵי שֶׁל זִוְגִים עַל-מִנַּת לְמַכְרֶם. (89) הַזּוּגִים מִתְאִיִּמִּים גַּם לְבִהֶמָּה וְגַם לְדֹלֶתוֹת. (90) הוּא מִתְכוּוֹן לְמַכּוֹר רֹב הַזּוּגִים לְצַרְכֵי בְּהֶמָּה. (91) וְאֵלֶּה שֶׁהַפְּרִישׁ לֹא יִקְבְּלוּ טוּמְאָה.

דִּיבּוּר (כְּלִי וְעֲשׂוֹי לְהַשְׁמַעַת קוֹל בְּלִבָּד) "יֵבֵא בֹאשׁ". [הַכְּתוּב הַזֶּה אִמְנֵם לֹא נִאֲמַר לְעִנְיַן טוּמְאָה, אֲלֵא לְעִנְיַן הַגְּעֵלָה מִשּׁוּם בְּלִיעַת דְּבָרִים אֲסוּרִים, אֲבָל כִּבְר הַסְּבִירוֹ ב'תּוֹסֵפוֹת' שֶׁם ד"ה כֵּל דְּבַר, שֶׁנִּלְמַד מ"אִם אֵינוֹ עִנְיַן לֵאסוּרִין, תִּנְהוּ עִנְיַן לְטוּמְאָה" [מִידָה מִקְבֵּלַת בְּדִרְשׁוֹת חו"ל]. (52) תּוֹסֵפֶת, כְּלִים שֶׁם. (53) וְלֹא תֵּלֶה בָּהֶם אֶת הָעֵינָבֵל וְאֵינֶם מִקְשָׁקִשִׁים כְּשֶׁמְנַעֲנֵעִים אוֹתָם. (54) שְׁכוּתִשִׁים בָּהּ בְּשִׁמִּים, וְתוֹלִים בָּהּ פַּעֲמוֹן שִׁישְׁמִיעַ קוֹל בְּשַׁעַת הַכְּתִישָׁה. מִקְבֵּל הוּא אֲצֵל חֲכִמִּינוּ ז"ל "שֶׁהַקוֹל יִפֶּה לְבִשְׁמִים" (כְּרִיתוֹת ו, ב.). (55) שִׁישְׁלָצְלוּ בְּשַׁעַת נַעֲנוּעָה. (56) כְּשֶׁשׁוּמְעִים הִילָדִים הַצִּלְצוֹל, הֵם נִכְנָסִים לְבֵית הַסֵּפֶר (רש"י שִׁבְתָּ נח, ב.). (57) פִּירוּשׁ, לְמַטְפָּחוֹת שֶׁל הַתִּינוּקוֹת (רש"י שֶׁם). (58) שֶׁלֹּא נִגְמְרָה עֲדִין מִלֵּאכְתָּם לְפִי שֶׁאֵין לָהֶם עֵינָבֵל. (59) אַחֵר שֶׁתֵּלֵּאֻם בְּתוֹךְ הַזּוּג. (60) מִכֵּיִן שִׁירְדָה עֲלֵיהֶם תּוֹרַת כְּלִי לְעִנְיַן קַבֵּלַת טוּמְאָה, אֵינֶם יוֹצֵאִים מִזֶּה כֹּל זְמַן שֶׁהֵם רֹאוּיִים קֶצֶת לְמִלֵּאכְתָּם, וְכך מְסִיִּים רַבִּינוּ: "שֶׁהָרִי הוּא רֹאֵי לְהִקְשִׁי (לְדַפּוֹק) עַל הַחֶרֶס", פִּירוּשׁ, וְיִשְׁמִיעַ צִלְצוֹל, וְאִם כֵּן לֹא נִפְסַל עֲדִין לְגַמְרֵי מִשְׁמִיּוֹשׁ הַמִּיּוֹעַד לוֹ. (61) כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ קוֹל, וְאִם כֵּן הוּא רֹאֵי לְמִלֵּאכְתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה.

ח. זִוְגָה⁹² הָעֲשׂוֹי לְאָדָם: אִם נַעֲשֶׂה לְקָטָן - אֵינוֹ מִקְבֵּל טִמְאָה אֲלֵא בְּעִנְבּוֹל שָׁלוּ, שֶׁהָרִי לְקוֹל נַעֲשֶׂה⁹³; נַעֲשֶׂה לְגְדוֹל⁹⁴ - הָרִי זֶה תִּכְשִׁיט וּמִקְבֵּל טִמְאָה אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ עִנְבּוֹל.

(62) שִׁבְתָּ, שֶׁם. (63) וְלֹא נִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ. (64) יִשְׁנֵם אֲנָשִׁים שֶׁתּוֹלִים בְּצוּאָרֵיהֶם זִוְג בְּלִי עֵינָבֵל עֲשׂוֹי מִכֶּסֶף אוֹ זָהָב.

ט. פֶּלֶס⁹⁵ הַפְּרָצוּפוֹת⁹⁶ מִקְבֵּלוֹת⁹⁷ טִמְאָה, וְכָל הַחוֹתָמוֹת טָהוֹרִין, חוּץ מִחוֹתָם שֶׁל מִתְכַּת שָׁבוּ חוֹתָמִין בְּלִבָּד⁹⁸. וְכָל הַטַּבַּעוֹת טָהוֹרוֹת, חוּץ מִטַּבַּעַת אֶצְבַּע; אֲבָל טַבַּעַת שֶׁחֻגְרָ בּוֹ אֶת מִתְנִיּוֹ, שֶׁקוֹשְׁרָה בֵּין כְּתָפָיו - טָהוֹרָה. טַבַּעַת הַשִּׁירִי⁹⁹ שֶׁל בְּהֶמָּה, הוֹאִיל וְהָאָדָם מוֹשֵׁף בָּהּ אֶת הַבְּהֶמָּה - מִקְבַּלַת טִמְאָה¹⁰⁰. וְכֵן מִקְלִי¹⁰¹ שֶׁל בְּהֶמָּה שֶׁל מִתְכַּת, הוֹאִיל וְאָדָם רוֹדֶה אוֹתָהּ בּוֹ - מִקְבַּלַת טִמְאָה.

(65) תּוֹסֵפֶת, כְּלִים בְּבֹא-מַצִּיעָא פ"א ה"ד. (66) מִסְכּוֹת שְׁנוּתִים עַל הַפָּנִים. (67) בְּתוֹסֵפֶת כְּתוּב: "טִמְאִין", וּמִפְּרֹשׁ רַבִּינוּ שֶׁמִּקְבֵּלוֹת טוּמְאָה. (68) הַמִּילָה "בְּלִבָּד" נִמְשַׁכֵּת לְמִילָה "מִתְכַּת", פִּירוּשׁ רַק חוֹתָם שֶׁל מִתְכַּת מִקְבֵּל טוּמְאָה, אֲבָל לֹא חוֹתָמוֹת עֲשׂוּיִים מִחֲמֵרִים אַחֲרִים. (69) בְּמִשְׁנָה, שִׁבְתָּ פֶא, א - מִפְּרֹשׁ רַבִּינוּ: שִׁיר הוּא מִתַּג וְטַבַּעַת קְבוּעָה בּוֹ, וְקוֹשְׁרִים רְצוּעָה בְּטַבַּעַת וּמוֹשְׁכִים בָּהּ אֶת הַבְּהֶמָּה. (70) שִׁבְתָּ נח, ב. (71) שֶׁם.

י. כָּל הַכְּלִים¹⁰² יוֹרְדִים לְטִמְאָה¹⁰³ בְּמַחֲשָׁבָה¹⁰⁴, וְאֵין עוֹלִין מִיַּד טִמְאָה¹⁰⁵ אֲלֵא בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה. וְהַמַּעֲשֶׂה מְבַטֵּל מִיַּד הַמַּעֲשֶׂה¹⁰⁶ וּמִיַּד הַמַּחֲשָׁבָה¹⁰⁷, וְהַמַּחֲשָׁבָה אֵינָה מְבַטֵּלַת לֹא מִיַּד הַמַּעֲשֶׂה וְלֹא מִיַּד הַמַּחֲשָׁבָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. זוגין⁹² הנמצאין בכל מקום - מקבלין טמאה⁹³; חוץ מהנמצאים בכרפים, מפני שרפן לדלתות⁹⁴.
(92) שם. (93) רוב הזוגים עשויים בשביל בהמות. (94) תושבי כרכים נוהגין לקבוע זוגים בדלתותיהם. ועוד, שאין דרכם לגדל בהמות.

ב. טסין של ברזל שפניחין על לחי האדם¹³ בשעת מלחמה - אינן מקבלין טמאה, מפני שאין להם שם בפני עצמן¹⁴. ואם יש בהן בית קבול מים¹⁵ - מתטמאין בכל כלי קבול¹⁶.

ג. נזם העשוי בקדרה¹⁷ מלמטה וכעדשה מלמעלה ונפסק - הקדרה שלו¹⁸ מקבלת טמאה בפני עצמה, שהרי יש לה בית קבול, והעדשה¹⁹ מקבלת טמאה בפני עצמה, מפני שיש לה שם בפני עצמה, והצניורה²⁰ שלה שהיא נכנסת באזן או באף אינה מקבלת טמאה בפני עצמה²¹. הנה הנזם עשוי כמין אשכול²² ונפרק²³ - טהור, מפני שאין בו בית קבול, ואין לכל גרגיר ממנו שם בפני עצמו, והרי אינו ראוי לתכשיט²⁴ משנפרק.

(17) מורכב משני חלקים, החלק העליון עשוי בצורת עדשה ובו הצינור הנכנסת לנקב שבאלית האוזן, והחלק התחתון תבניתו כקדירה חלולה. (18) שאין לה שם בפני עצמה. (19) שאין לה בית קבול. (20) שאין לה בית קבול ולא שם בפני עצמו. (21) אבל כשהיא מחוברת לנזם הרי היא כחלק מכלי שלם. (22) גרגירי מתכת דבוקים יחד בתבנית אשכול ענבים. (23) נפרדו הגרגירים זה מזה. (24) למעלה פרק ח הלכה ו נתבאר שתכשיט אדם מקבל טומאה.

ד. טבעת אחת שפניחין הבנות ברגל אחת - היא הנקראת פירית, ואינה מקבלת טמאה, מפני שאין עליה צורת כלי תכשיט, אלא כמו טבעת הכלים או טבעת שקושר בה בין כתפיו. אבל שתי טבעות שפשימות הבנות ברגליהן ושלשלת מטלת ביניהן מזו לזו²⁵ - מקבלין טמאה, מפני שהן תכשיטי הבנות. והן הנקראין כבלים.

(25) בגמרא שם מפרש, שהשלשלת מעכבת עליהן מלפסוע פסיעות גסות. נאה לבנות לפסוע פסיעות מדורות.

ה. קטלא של חליות²⁶ של מתכת, והם בחוט של צמר או של פשתן, ונפסק החוט - החליות מקבלות טמאה, שכל אחד ואחד כלי בפני עצמו²⁷. הנה החוט שלה של מתכת והחליות של אבנים טובות ושל מרגליות או של זכוכית, ונשברו החליות והחוט קיים - הרי זו מתטמא בפני עצמו²⁸. שירי קטלא²⁹ - כמלא צואר קטנה³⁰.

(26) גרגירי זהב וכסף ונקובים, ותכשיט זה קושרות הנשים

טו. אמר לאמן⁹⁵: עשה לי שני זוגים, אחד לדלת ואחד לבהמה; עשה לי שתי מחצלאות, אחת לשכיבה⁹⁶ ואחת לאהלים⁹⁷; עשה לי שני סדינים, אחד לצוורות⁹⁸ ואחד לאהלים⁹⁹ - שניהן מקבלין טמאה, עד שיפרש ויאמר: זה לכף וזה לכף¹⁰⁰.

(95) שם. (96) שהיא מקבלת טומאה. (97) שאינה מקבלת טומאה. (98) מצויירות בהם צורות שונות המשמשות דוגמאות לרוקם המסתכל בהן ועושה כמותן. סדינים אלה אין עליהם תורת בגד, שהרי משמשים רק לדוגמא בלבד, ולכן אינם מקבלים טומאה (רבינו בפירושו למשנה, כלים פכ"ד מ"ג). (99) במשנה, אמרו: לזילון - טמא טומאת מת. (100) ואז הראוי לקבל טומאה - יקבל, ושאינו ראוי - לא יקבל.

~ יום חמישי י"ב טבת ~

פרק השביעי

(1) יבאר כלי מתכות שיש להם שם בפני עצמם או שם לווי. שתי טבעות שמשמיות הבנות ברגליהן.

א. כל כלי מתכות שיש להן שם בפני עצמן - מקבלין טמאה, חוץ מן הדלת והגג³ והמנעול והפותה⁴ שתחת הציר והציר והקורה והצנור⁵; מפני שאלו עשויין לקרקע⁶ או לשמש את העץ אינן מקבלין טמאה, ואפלו קדם שיקבעו⁸. וכל כלי מתכות שיש לו שם לווי - אינו מתטמא בפני עצמו, מפני שהוא במקצת כלי. כיצד? עקרב של פרמבאי⁹ - טמא¹⁰, ולחיים שלה שעל לחי הבהמה מפאן ומפאן - טהורין, ואין מקבלין טמאה בפני עצמן, מפני שאין להם שם בפני עצמן. ובשעת חבורו¹¹ - הכל מקבל טמאה¹².

(2) כלים פרק י"א משנה ב. (3) מוט של ברזל המשמש בריח לשער של עץ. (4) כעין כוס של מתכת שמשקיעים בקרקע ובה משימים את ציר הדלת (במלכים-א ז, ט: "והפותרות לדלתות הבית"). (5) העשוי להניח בקרקע. (6) כלל הוא בדינו: המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. (7) נגר ומנעול. (8) מפני שנעשו מלכתחילה כדי לקבעם בקרקע. (9) פרומביא הוא רסן שנותנים על פי הבהמה ובו חתיכת ברזל שמכניסים לתוך פיה. ברזל זה נקרא עקרב. (10) מפני שהוא לצורך האדם, כדי לכוון הילוך הבהמה ויש לו שם בפני עצמו. (11) כשהם מחוברים לרסן. (12) ואם נגע טמא באחד מחלקי הרסן - נטמא כל חלקיו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְשׁוֹקֵל בָּהֶן - אֵינָן מְקַבְּלִין טַמְאָה⁴⁴. יֶחֶד מִהֶן⁴⁵ חֲצָאֵי לִיטְרִין, שְׁלִישֵׁי לִיטְרִין, רְבִיעֵי לִיטְרִין - הָרִי אֵלֹו מְקַבְּלִין טַמְאָה⁴⁶.

(42) משקלות ממש (לא אונקיות) ששוקלים כנגדם את המשאות. (43) צירף יחד את שבריהם. (44) שאינם ראויים למלאכתם כמו לפני השבירה. (45) קבע חתיכה שמשקלה חצי ליטרא שתשמש משקל של חצי ליטרא וכן שליש או רביע הליטרא. (46) לפי שהם משקלות חדשים בלתי שבורים.

י. סֵלַע⁴⁷ שֶׁנִּפְסְלָה וְהִתְקַיְּנָה⁴⁸ לְהִיּוֹת שׁוֹקֵל בָּהּ - מְקַבֶּלֶת טַמְאָה.

(47) מטבע של כסף עתיק, שווה ארבעה דינרים רומיים. (48) המדובר כשהסלע אינו ראוי למשקל בלי תיקון על ידי מעשה בגופו, כגון אם נשחק או נשבר וצריך לתקנו ולכוון את משקלו, אבל אם אינו מחוסר מעשה - מספיקה מחשבה לעשותו כלי לענין קבלת טומאה, כמו שנאמר למעלה בפרק ח הלכה י: "כל הכלים יורדים לטומאה במחשבה". [כתב הר"ש שהכוונה לשקול נגדו כסף וזהב וכדומה, אבל אסור לשקול בו דברים הנדבקים כגון שמן, כמו שאמרו בבבא בתרא פט ב: "אין עושין משקלות של מתכת". והטעם, מפני שהשמן נדבק במתכת ומכביד את משקלן].

יא. אֹונְקָלִי שֶׁל כֶּתֶפִים⁴⁹ - טְהוֹרָה⁵⁰, וְשֶׁל רוֹכְלִים⁵¹ - מִתְטַמְּאָה⁵². אֹונְקָלִי שֶׁל נִקְלִיטֵי הַמָּטָה⁵³ - טְהוֹרָה⁵⁴, וְשֶׁל דְּרָגָשׁ⁵⁵ - מִתְטַמְּאָה⁵⁶. אֹונְקָלִי שֶׁל בִּנְיָת הַצִּידִים שֶׁצִּדְדִין בָּהּ הַדָּגִים⁵⁷ - טְהוֹרָה⁵⁸, וְשֶׁל שִׁדְהָ⁵⁹ - מִתְטַמְּאָה. אֹונְקָלִי שֶׁל מְנוֹרוֹת הָעֵץ - טְהוֹרָה⁶⁰, וְשֶׁל שֶׁלֶחָן - מִתְטַמְּאָה⁶¹. זֶה הַכֵּל: כָּל כְּלִי שֶׁמְקַבֵּל טַמְאָה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ מִן הַתּוֹרָה⁶² - הָרִי הָאֹונְקָלִי שֶׁל מִתְכָּת שֶׁלֹו וְשֶׁלִּשְׁלֹת שֶׁלֹו מְקַבֶּלֶת טַמְאָה; וְכִלֵּי שֶׁאֵינָם מְקַבְּלִין טַמְאָה, כְּגוֹן פְּשוּטֵי כְּלִי עֵץ וְכִלֵּי עֵץ הַבָּאִים בְּמִדָּה וְכִיּוּצָא בָּהֶן - אֹונְקָלִי שֶׁל מִתְכָּת וְהִשְׁלִשְׁלֹת שֶׁלֹו אֵינָן מְקַבְּלוֹת טַמְאָה. וְכָל אֶחָת וְאַחַת⁶³ בִּפְנֵי עֲצָמָה⁶⁴ טְהוֹרָה, שֶׁאֵין הָאֹונְקָלִי אוֹ הִשְׁלִשְׁלֹת כְּלִי בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, אֲלֹא הָרִי הֵן כִּמְקַצֵּת כְּלִי⁶⁵. וְאַפְלוֹ אֹונְקָלִי שֶׁבִּפְתָּלִים⁶⁶ שֶׁתּוֹלִין בָּהּ הַפְּלִים וְהַבְּגָדִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן - טְהוֹרָה⁶⁷.

(49) מוט עץ ארוך ואונקלאות תלויות בו בשני ראשיו, והכתפים (=סבילים הנושאים משאות על כתפיהם) שמים את העץ על הכתף ותולים שק אחד לפנייהם ואחד לאחוריהם. (50) מפני שעיקר הכלי הוא העץ המונח על הכתף, והאונקלי משמשת את כלי העץ. (51) מוכרי בושם. (52) הרוכלים חוקקים כעין קערה במוט ונותנים בה את סחורתם, ואם כן יש לו בית קיבול ומקבל טומאה. ויש מפרשים שלאונקלי עצמה יש בית קיבול, ואמרנו למעלה (בהלכה ב) שכלי מתכות שיש לו בית קיבול מקבל טומאה, אף על פי שאין

בצוואריהן. (27) ראוייה לתכשיט לתלותה על הצוואר, ישנן נשים התולות על צווארן חולייא אחת של זהב או כסף. (28) לפעמים קושרות חוט זהב או כסף על הצוואר לקישוט. (29) קטלא שנקרעה. (30) אם נשאר כדי לקשור סביב צווארה של ילדה קטנה בגיל מתאים לקישוט. המדובר בחוט כסף וזהב שהם עצמם תכשיט.

ו. כָּל הַפְּסוּיִין שֶׁל מִתְכָּת טְהוֹרִין וְאֵין מְקַבְּלִין טַמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם שֵׁם בִּפְנֵי עֲצָמָן³¹, חוּץ מִפְּסוֹי הַמַּחֲמֵם³² וּמִפְּסוֹי טָנִי³³ שֶׁל רוֹפְאֵין³⁴; מִפְּנֵי שֶׁמִּנְיָחִין בּוֹ אֶת הָאִסְפָּלָנִית³⁵, נַעֲשֶׂה כְּלִי קָבוֹל.

(31) ומיועדים רק לכסות את הכלים בלבד ולפיכך דינם כמשמשי כלים. (32) קומקום גדול. ידעו חכמים שרגילים להשתמש בכיסוי מיחם ככלי בפני עצמו. (33) טנא = סל. (34) הרופאים ורוקחים את התרופות בכלי גדול של מתכת. (35) רטייה ותרופות אחרות מוכנות לשימוש.

ז. פְּסוֹי שֶׁל מִתְכָּת שֶׁשָּׁפוּ וְלִטְשׁוּ וְעָשְׂהוּ מִרְאָה - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טַמְאָה³⁶.

(36) שהמראה משמשת את האדם ויש עליה תורת כלי. פסק כחכמים שם.

ח. כָּל הַמְשָׁקוּלוֹת³⁷ שֶׁל מִתְכּוֹת מְקַבְּלוֹת טַמְאָה. וְהֵן הַנִּקְרָאִין אֹונְקִיּוֹת. קִנְיָה מֵאֲזִנִּים שֶׁל עֵץ שֶׁהִיוּ אֹונְקִיּוֹת שֶׁל בְּרֹזֶל תְּלוּיּוֹת בּוֹ - מְקַבֵּל טַמְאָה³⁸, מִפְּנֵי הָאֹונְקִיּוֹת הַתְּלוּיּוֹת בּוֹ³⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹורִים? בְּמֵאֲזִנִּים שֶׁל מוֹכְרֵי פֶשֶׁתָן וּמוֹכְרֵי צִמְרִין⁴⁰; אֲבָל שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים אֵינָם מְקַבְּלִין טַמְאָה עַד שִׁיּהִיוּ הָאֹונְקִיּוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ⁴¹.

(37) מאזניים עשויים מקנה רחב קצת של עץ, ומשני צדדיו תלויים ווים של מתכת כפופים כלפי מעלה לתלות בהם הדברים הנשקלים, ו"משקולת" שנאמר כאן - הכוונה לאותם הווים. (38) ואף על פי שהוא כלי עץ פשוט. (39) הקנה נעשה חלק מכלי מתכת. (40) מאזניים שלהם גדולים, ודרכם להסיר את האונקיות אחר שגמרו לשקול ולהחזירן בעת הצורך, כי לא ישקלו בלי האונקיות. ואומר רבינו, שבזמן שהן תלויות בעץ הוא מקבל טומאה כחלק מן הכלי. (41) בעלי בתים ששוקלים לצרכי עצמם, אינם מדקדקים כל כך במשקל ולכן הם שוקלים לפעמים בלי האונקיות, ותולים את הדבר הנשקל על העץ עצמו, ואם כן העץ אינו חלק קבוע של הברזל, אלא כלי עץ פשוט בפני עצמו, ולפיכך אפילו כשתולים לפעמים את האונקיות לא בטל העץ לגביהם אלא אם הן קבועות בו, אבל השוקלים כדי למכור מקפידים על משקל מדויק ומשתמשים תמיד באונקיות הניתלות במקום המיוחד להן בעץ ולפיכך הכל ככלי אחד, כל זמן שהן תלויות. [הר"ש מפרש שאונקיות היינו כפות המאזניים שנותנים בתוכן את הדברים הנשקלים. פירושו הוא על פי ביאורו של רבינו במשנה].

ט. מְשָׁקְלוֹת⁴² שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהִחֲזִירָן⁴³

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמאָה⁷⁵; וְשֵׁל מְקוֹשְׁשֵׁי עֲצִים⁷⁶ - טְהוֹרָה, לְפִי שֶׁהִיא מְשֻׁמֶשֶׁת אֶת הָעֵץ⁷⁷.

(74) מודדי קרקע, מהנדסים. (75) שהרי הן משמשות את האדם ויש להן שם בפני עצמן. (76) לקשור בה חבילת עצים. (77) והעץ עיקר.

טו. שְׁלֵשֶׁלֶת דְּלֵי גְדוֹל - אַרְבַּעַה טַפָּחִים⁷⁸ מְמַנָּה סְמוּךְ לְדְלֵי מִתְטַמָּאָה עִם הַדְּלִי, מִפְּנֵי שֶׁהִיא צָרֵךְ הַדְּלִי; וְהַשָּׂאָר טְהוֹר, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ שֵׁם בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְשְׁלֵשֶׁלֶת דְּלֵי קָטָן - עֲשָׂרָה טַפָּחִים⁷⁹.

(78) ארבעה טפחים הסמוכים לדלי מקבלים טומאה, מפני שהם כיד לדלי, וידות הכלים דינן ככלים. אבל למעלה מארבעה טפחים אינה לצורך הכלי. (79) שלשלת של דלי גדול או חזים במקום קרוב לדלי ושל קטן מרחיקים את היד מן הדלי.

טז. הַפְּדוּר שֶׁל מִתְכָּת, וְהַסֵּדֵן, וְהַקֶּנֶטֶר⁸⁰ שֶׁל בָּנָי, וְהַדְּקָר⁸¹ שֶׁל חֶרֶשׁ⁸², וְחִמּוּר שֶׁל נִפְחָה⁸³, וְהַמְטַלְטֵלֶת⁸⁴ וְהַמְשְׁקוּלוֹת שֶׁל בָּנָאִים, וְהַפִּירִים שֶׁל בְּרוֹזַל שְׁחוּבְטִין בָּהֶם הַיָּתִים, וְהַאֲפָרֶסֶס⁸⁵ שֶׁל מִתְכָּת, וְהָאוֹלָר שְׁפוּרְתִּין בּוֹ הַסּוּפְרִים רֹאשׁ הַקֶּלָמוֹס שֶׁל קֶנָה, וְהַקֶּלָמוֹס שֶׁל מִתְכָּת, וְהַכֶּפֶן⁸⁶ וְהַכֶּפֶן שְׁמֻשְׁרֻטִּין בּוֹ הַסּוּפְרִים - כָּל אֵלּוֹ מְקַבְּלִין טַמָּאָה, שֶׁפֶל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ שֵׁם בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.

(80) משנה שם פרק י"ד ג': "קנה מברזל מרובע ואורכו כמו אמה ולו יד מעץ יפסלו (יגזור) בו העץ. (81) יתד חדה. (82) נגר. (83) חתיכת ברזל בתבנית חמור והנפח רוכב עליו ומכה בפטיש על המתכת המונחת לפניו. (84) חתיכת מתכת תלויה בחוט והבנאים משתמשים בה, כדי ליישר את הכותל. וכן היא המשקולת, אלא שהיא עשויה בצורה אחרת קצת. (85) כלי של ריחיים רחב מלמעלה והולך ומשתפע כלפי מטה והוא פתוח משני ראשיו ומעמידים את הראש הצר על האבנים הטוחנות. לכלי זה שופכים את החיטה הנופלת קימעה קימעה על האבנים הטוחנות. (86) כשמשרטטים מניחים לוח תחת הקלף ועליו את הסרגל ליישר את הקו. הלוח נקרא "כין" והסרגל "כנא".

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר מסמרות העשויים לתקוע אותם בעצים. המסמרים שמקבלים טומאה או אין מקבלים. כלי מתכות המתממאים בעגלה או הטהורות. חצוצרות וכל כלי מתכת שמקבלים טומאה ושאינם מקבלים.

א. מִסְמָרוֹת² שְׁמֻחֲזָקִין בָּהֶן הַתְּקָרָה, הָעֲשׂוּיִין לְתַקֵּעַ אוֹתָן בְּעֲצִים - אֵינָן מְקַבְּלִין טַמָּאָה. וְכֵן הַמִּסְמָרוֹת שְׁתוֹקְעִין אוֹתָן בְּכִתְלִים לְתוֹלוֹת בָּהֶן. וְאִם הִתְקִינוּ לְהִיּוֹת כְּלִי בְּפָנֵי עֲצָמוֹ³ - מְקַבֵּל טַמָּאָה. מִיָּצֵד? מִסְמָר שֶׁהִתְקִינוּ לְהִיּוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ⁴ או

לו שם בפני עצמו. (53) שני עמודים של עץ העומדים אחד למראשותי המטה ואחד למרגלותיה. בראשי העמודים קבועים ווי מתכת שעליהם מניחים מוט ארוך ופורסים עליו סדין. (54) הנקליטים והמוט הם עיקר והווים (האונקלות) בטלים לגביהם כמשמשים פשוטי כלי עץ. (55) מיטה של עור. בארוכות המיטה תחובות אונקלות של ברזל וקושרים בהן את הרצועות הקבועות בעור ששוכבים עליו. (56) מפני שמצד העור עצמו מקבל טומאה. רבינו מפרש במשנה שדרגש היינו ערש קטן, אבל לא פירש טעם ההבדל בין מיטה לדרגש. ואולי התכוון גם כן לערש ששוליו הם של עור. (57) במשנה: "של אקון", ומפרש רבינו תיבה של עץ ואונקלות מחוברות בה וקושרים בהם חבלים ומשלשלים את התיבה לים. תיבה זו עשויה כמלכודת שהדיגים נכנסים לתוכה ואינם יכולים לצאת. (58) כוורת הציידיים היא גדולה ומקבלת ארבעים סאה ואינה מקבלת טומאה (ראה למעלה פרק ג הלכה ב) ולפיכך גם האונקלי שלה, אף על פי שהיא של מתכת, אינה מקבלת טומאה, שהרי היא טפלה לגבי הכוורת. (59) תיבה שאינה מחזיקה ארבעים סאה. [בתוספתא כלים בבא מציעא פרק ב הלכה ד אמרו: אונקלי של שידה טמאה ואם הייתה באה במידה - טהורה]. (60) המנורה עצמה אין לה בית קיבול ומעמידים עליה את הנר, שבו השמן והפתילה, נתבאר למעלה פרק ד הלכה א שאינה מקבלת טומאה מפני שהיא כלי עץ פשוט, ולפיכך גם האונקלי שלה אינה מקבלת טומאה. (61) נתבאר שם ששולחן מקבל טומאה, מפני שהוא משמש את האדם ואת הכלים. (62) במשנה כתוב סתם: "המחומר לטמא - טמא, והמחומר לטהור - טהור", ורבינו הוסיף את המלים "מן התורה". ומשמע שהמחומר לכלי שמקבל טומאה מדרבנן אינו מתממא. (63) שלשלת ואונקלי של כלי המקבל טומאה ושאינו מקבל טומאה. (64) בזמן שאינה מחוברת בכלי. (65) כחלק מכלי. (66) שאינה חלק מכלי. (67) מפני שהיא מחוברת לקרקע וכל המחומר לקרקע אינו מקבל טומאה.

יב. שְׁלֵשֶׁלֶת שֵׁשׁ בָּהֶן בֵּית נְעִילָה⁶⁸ - מִתְטַמָּאָה⁶⁹, וְהָעֲשׂוּיָה לְכַפִּיתָהּ⁷⁰ - טְהוֹרָה⁷¹.

(68) כעין מנעול לסגור שני ראשיה. שלשלת כזו נותנים ברגלי הסוס, כדי שלא יוכל לברוח ושלא יגנבוהו. (69) שהוא כלי לצורך האדם. (70) שקושרים בצוואר הקופים הקטנים והכלבלבים לנוי. (71) מפני שהיא תכשיט של בהמה וחיה.

יג. שְׁלֵשֶׁלֶת שֶׁל סִיטוֹנוֹת⁷² - מִתְטַמָּאָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹעֲלִין בָּהֶן אֶת הַחַנּוּיּוֹת; וְשֵׁל בְּעֲלֵי בָתִּים - טְהוֹרָה, שֶׁאֵינָה עֲשׂוּיָה אֶלָּא לְנוֹי⁷³.

(72) לסגור בהם את דלתות החנויות. (73) באליהו רבא מנמק, מפני שבעלי בתים רגילים להשאיר את השלשלת כשראשה אחד קבוע בדלת ולכן דינה כמחומר לקרקע.

יד. שְׁלֵשֶׁלֶת שֶׁל מוֹשָׁחִי קֶרֶקֶע⁷⁴ וְיִתְדוֹתֵיהֶן שְׁתוֹקְעִין בְּקֶרֶקֶע בְּשָׂעָה שְׁמוֹשְׁחִין - מְקַבְּלוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והמחגר²⁶, והתמחיות²⁷, והענבול²⁸, והענינה²⁹, ומסמר המחר את פלם³⁰. ואלו טהורים בעגלה³¹: העל של עץ המצפה³², וכנפים העשוין לנוי, והשפופרות המשמיעות את הקול, והאבר³³ שבצד צוארי בהמה³⁴, והסוכב של גלגל³⁵, והטטין³⁶ והעפויין³⁷. ושאר כל המסמרות שבה - טהורין.

(20) שם פי"ד מ"ד. (21) רבינו מפרש, העץ הקבוע בעגלה ונמשך בין שתי הבהמות, ואם עשאו ממתכת - מקבל טומאה. (22) העץ המונח על צוארי הבהמות המושכות את העגלה. (23) בשני ראשי הקטרב של עץ, מחוברות קצוות של מתכת נקובים, ומכניסים רצועות של עור בנקבים וקושרים אותן בעגלה. (24) משמש הגנה על הבהמה שלא תיחנק בחבל או ברצועה המתמחים כשהעגלה נמשכת. (25) "יתד מברזל ונעשה בקצה העגלה" (רבינו בפירושו למשנה). ורב האי גאון מפרש, כעין טבעת שמכניסים בה ראש העגלה וראש המחרישה. (26) גם כן יתד מברזל יהיה בקצה העול (שם). (27) מקום בעגלה מיוחד להניח בו אבנים וכדומה, ומקום זה הוא קערורי, כדי שלא תיפולנה האבנים. (28) לשון הפעמון, ומקבל טומאה מפני שראוי להקישו על גבי חרס וישמיע קול, וכל המשמיע קול - טמא (למעלה פ"ח ה"ז). בשבת נח, ב נימק רבא כך טומאת זוג שניטלו עינבלו, ונראה שגם העינבל ראוי לכך. (29) האונקלי (ו) אשר יתקעו במשא אשר על העגלה כדי שלא יפול (שם). (30) את כל חלקי העגלה. (31) שם מ"ה. (32) המחופה במתכת. ב'תורת כהנים' פרשת שמני פ"ז ה"ח דרשו מן המקרא, שכל חיפויי כלים אינם מקבלים טומאה. (33) עופרת. (34) התלויים לנוי, למעלה בפ"ח ה"ז נתבאר שתכשיטי בהמה אינם מקבלים טומאה. (35) חישוק של ברזל שעל גבי גלגל עץ. הסוכב משמש את הגלגל. (36) לוחות מתכת דקים, ותולים אותם לנוי. (37) כל חלקי העגלה של עץ המחופים מתכת.

ו. עקרב³⁸ בית הבד³⁹ - מקבל טמאה. ארון⁴⁰ של גרוסות⁴¹, אף על פי שהוא טהור⁴², אם היתה תחתיו עגלה של מתכת - הרי זו מקבלת טמאה⁴³.

(38) שם פי"ב מ"ג. (39) ברזל שבקורה שכותשים בה הזיתים. (40) שם מ"ד. (41) ארון של מוכרי גריסים. (42) התיבה שמוכרי גריסים נותנים בה את סחורתם היא כבידה מאד ואינה עשויה להיטלטל, ולפיכך אינה מקבלת טומאה. (43) ואין אנו אומרים שהיא טפילה לארון ומשמשת אותו.

ז. ריחים⁴⁴ של פלפלין⁴⁵ מקבלת טמאה משום שלשה פלים⁴⁶: משום פלי מתכות⁴⁷, ומשום פלי קבול⁴⁸, ומשום פלפלין⁴⁹.

(44) משנה ביצה כג, ב. (45) הריחים ששוחקים בהם פלפלים, מורכבים משלושה חלקים: בחלק העליון טוחנים את הפלפלים, ועיקר כלי זה הוא של מתכת; החלק האמצעי העשוי ככברה, מקבל את כל הפלפל הטחון ומנפה אותו;

להוציא את הפתילה, או שנתנו בריחים של יד או של חמור - הרי זה מקבל טמאה. התקינו לפתח בו את החבית - טהור, עד שיצרפנו⁵.

(2) כלים פי"ב מ"ה. (3) לתלות עליהם בגדים. נתבאר למעלה בפ"ט ה"א. (4) וכפף את ראשו בתבנית מתאימה לתשיש זה. (5) יכה עליו בפטיש, ויתאימו לכך (ע"פ פירוש רבינו במשנה. והראב"ד והר"ש מפרשים שיצרפנו באש ובמים כדי לחזקו, ובלי צירוף הוא רך ואינו מתאים לפתיחת חבית. כל זמן שלא תוקן להיות ראוי לתשיש שהאדם רוצה בו - לא נגמרה מלאכתו, והרי הוא גלם כלי מתכת.

ב. מסמר⁶ העשוי בסימן לשמירת הפתח⁷ - אינו מקבל טמאה. וכן מסמר של שלחני שתולה בו המאזנים והקיס - טהור⁸. וכן תלוי המגרדות⁹ - טהורות¹⁰. אף על פי שמסמרים אלו משנין בצורתן משאר מסמרות התקיעה.

(6) שם. (7) מניחים את המסמר במקום כזה, שהפותח את הדלת יזיז אותו ממקומו, ואם בא בעל הבית ומצאו שלא במקומו, יודע הוא שמי שהוא פתח את הדלת. (8) מפני שהוא מחובר לעמוד עץ שלפני השולחן, שאינו מקבל טומאה ואין לו שם בפני עצמו. (9) הבלנים מגרדים את רגלי המתרחצים בטס מתכת, ובו אוניים לתלותם על מסמרים התקועים בכתלי בית המרחץ. מסמרים אלה נקראים תלויי מגרדות. (10) כחכמים במשנה, מפני שהם מחוברים לקרקע. ואף-על-פי שדרכם של הבלנים להוציאם ממקום זה ולתקועם במקום אחר (תפארת ישראל).

ג. מסמר¹¹ הגרע¹², והוא הפלי שמקזיזין - מקבל טמאה. ומסמר של אבן השעות¹³ - טהור¹⁴.

(11) שם מ"ד. (12) סכין שהחובש (גרע) משתמש בו להקזה. (13) שעון שמש עשוי מאבן עגולה שרשומים בה מספרי השעות, ובאמצעותה תקוע מסמר, וצילו מורה את השעה. (14) מפני שהוא מחובר לאבן, שהיא עיקר הכלי, והמסמר טפל לה (בתפארת ישראל למשנתנו מפרש שהאבן מהודקת יפה לקרקע, ולפיכך כל הכלי דינו כמשמש את הקרקע).

ד. מסמר¹⁵ הגרדי¹⁶, והוא המסמר הארץ פועין שפוד שמכניס בו האורג¹⁷ שפופרת הקנה או העץ ולופף¹⁸ עליה חוטים - מקבל טמאה¹⁹.

(15) שם. (16) של האורג. (17) הסגנון אינו ברור. והכוונה היא שהאורג מכניס את השפוד בשפופרת הקנה. (18) כורך. (19) מפני שהמסמר הוא עיקר הכלי (סדרי טהרות).

ה. אלו²⁰ פלי מתכות המתטמאות בעגלה: העל²¹ של מתכת, והקטרב²², והכנפים²³ המקבלות את הרצועות, וברזל שתחת צוארי הבהמה²⁴, והסומף²⁵,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ש'ל מַתְכַּת - מַתְטַמָּאָה; הִיתָה שֶׁל עֵץ וּמִצְפָּה מַתְכַּת - טְהוֹרָה⁶⁶.

(65) בריח שראשו אחד עבה. בפתח שיש לו שתי דלתות קובעים טבעת בכל אחת מהן, וכשרוצים לסגור מנעיסים את הקלוסטרטא בטבעות (שם פ"א מ"ד). (66) נתבאר למעלה הלכה ה', ובכמה מקומות אחרים, שכלים מצופים אינם מקבלים טומאה.

יב. הַפִּיץ⁶⁷ וְהַפּוֹרְנָא⁶⁸ - טְמֵאִים.

(67) שם. (68) פורנא הוא המנעול, ופין הן השיניים הנכנסות לתוך המנעול (הפורנא) וסוגרות אותו.

יג. פִּקְהָה⁶⁹ שֶׁל מַתְכַּת - טְהוֹרָה, לְפִי שֶׁהִיא מְשֻׁמָּשֶׁת אֶת הָעֵץ⁷⁰.

(69) חצי כדור נקוב שנותנים אותו בראש הפלך בשעת טוויח, והחוטים נמשכים דרך הנקב (רבינו בפירושו למשנתנו). (70) הפלך הוא של עץ, והוא עיקר הכלי, והפיקה היא תוספת להקל את הטוויח.

יד. הַפּוֹשֵׁי⁷¹ וְהַפִּימָא⁷² וְהַמְקַל וְהַסְמָפוֹנִיא וְחִלְלִיל⁷³ שֶׁל מַתְכַּת⁷⁴ - מְקַבְּלִין טְמָאָה. הֵיוּ שֶׁל עֵץ וּמִצְפִּין מַתְכַּת - טְהוֹרִין⁷⁵; חוּץ מִן הַסְמָפוֹנִיא, שָׁאֵם הָיָה בָּהּ בֵּית קָבוּל כְּנָפִים⁷⁶, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מִצְפָּה - טְמָאָה⁷⁷.

(71) פלך (שם מ"ו). (72) במשנה (שם) הגירסא "והאימה". העץ שכורכים עליו את החוטים, וממנו טווים אותם בפלך. (73) כלי נגינה. (74) נמשך לכל הדברים המנויים למעלה. (75) שיטת רבינו, שכל דבר מצופה אינו מקבל טומאה, ואפילו הוא ראוי לקבל טומאה בלי הציפוי, כי הציפוי גורם טהרה מגזירת הכתוב. ורבים חולקים עליו. (76) לוחות דקים של מתכת שמכניסים אותם לתוך הסימפוניא, וכשנופחים בסימפוניא הם נרעדים ומשמיעים קול. (77) מפני שבית הקיבול אינו מצופה, כי המקום צר מאד ואין אפשרות טכנית לצפותו (תוספות יום טוב). ונראה להוסיף שנמנעו מלצפות מפני שהציפוי משפיע לרעה על צליל הכנפים. [כלי הנגינה "סימפוניא", מובאת במקרא (דניאל ג, ה)].

טו. הַחֲצוֹצֶרֶת⁷⁸ שֶׁמִּפְּצֶלֶת חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת⁷⁹: אִם אֵין יוֹדֵעַ לְהַחֲזִירָה אֲלָא אֶמְן⁸⁰ - הָרִי זֶה מְקַבְּלֶת טְמָאָה כְּשֶׁהִיא מְחַבֶּרֶת⁸¹; וְאִם יָכוֹלִין⁸² הִפֵּל לְפָרְקָהּ וּלְהַחֲזִירָה - אֵינָה מְקַבְּלֶת טְמָאָה⁸³.

(78) שנינו שם (מ"ז): "קרן עגולה טמאה ופשוטה טהורה, אם היתה מצופית שלה של מתכת - טמאה. הקב שלה, ר' טרפון מטמא וחכמים מטהרין, ובשעת חיבורן הכל טמא". ומבאר שם רבינו, שהכוונה לחצוצרת מורכבת מהרבה חלקים, ולא לקרן של בהמה (כלי נגינה זה כתוב במקרא (דניאל שם): "קל קרנא משרוקיתא"), וכל חלק בפני עצמו אין עליו תורת כלי. וישנם שני סוגים של כלי זה: קרן

והחלק התחתון היא קערה קטנה, ולתוכו נופל הפלפל הדק. (46) כלומר, כל חלק משלושת החלקים האלה מקבל טומאה בפני עצמו. (47) החלק העליון מקבל טומאה מפני שהוא כלי מתכת, ואף-על-פי שאין לו בית קיבול, שהרי כל הפלפל נופל למטה. (48) התחתון שכולו עץ מקבל טומאה ככל כלי עץ שיש לו בית קיבול. (49) החלק האמצעי. גזור טומאה על כברה משום אריג (רש"י שם). והמדובר כשהשוליים המנוקבים אינם של מתכת, שאם הם של מתכת מקבלת טומאה בלי גזירת אריג. [בגמרא שם אמרו: "תנא, תחתונה משום כלי קיבול, אמצעית משום כלי כברה, עליונה משום כלי מתכת". ורבינו קיצר בלשונן].

ח. הַדֶּלֶת⁵⁰ שֶׁל מַתְכַּת שֶׁבִּמְגִדְלָהּ⁵¹ שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים - אֵינָה מְקַבְּלֶת טְמָאָה⁵²; וְשֶׁל רּוֹפְאִים - מְקַבְּלֶת טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁמְנִיחִים בָּהּ אֶת הָאֶסְפָּלָנִית⁵³ וְתוֹלָה בָּהּ אֶת הַמְסָפְרִים⁵⁴.

(50) כלים פ"ב מ"ג. (51) ארון גדול. (52) מפני שאינה כלי אלא משמשת את הארון ואין לה שם שפני עצמו, כי סתם דלת היא דלת של בית, וזו - "דלת של ארון" שמה. [ואפשר גם לפרש, שהמדובר במגדל של עץ העשוי לנחת (ראה למעלה פ"ג ה"א), ואינו מקבל טומאה, והדלת בטילה לגבי המגדל]. (53) תחבושת. (54) ולפיכך היא כלי בפני עצמו (ראה למעלה פ"ט ה"ו).

ט. טְסִיץ⁵⁵ שֶׁל מַתְכַּת⁵⁶ שֶׁמְנַעֲרִין בָּהֶן אֶת הַקְדֵּרָה⁵⁷ - מְקַבְּלִין טְמָאָה⁵⁸, וְהַקְבוּעִין בִּפְיָהּ⁵⁹ - טְהוֹרִין⁶⁰.

(55) משנה שם, ותוספתא שם בבא מציעא פ"ב ה"ה. (56) במשנה: "הייתוכין טמאים, והפרכין טהורים" ובתוספתא: אלו שהחנווני מנער בהן את הקדירה, והפרכים - הקבועים בכירה (גירסת רבינו). (57) רבינו השמיט כאן את המילה "החנווני" וכנראה כוונתו לקדירה שיש בה תבשיל חם, ואי אפשר להחזיקה ביד ולנערה לקערה אלא על-ידי טסים העשויים כעין צבת (וכן פירש הר"ש, והוא מקיים את הגירסא "שהחנווני", ומבאר שהמדובר בקדירה שיש בה כסף מהותך ומריקים אותו לכלי אחר בעזרת מלקחיים. ומכאן השם "ייתוכין"). (58) שהרי הם כלים. (59) משתמשים בהם לשמור שלא ישרף במהירות בלתי רצויה (רבינו בפירושו למשנתנו. ראה כסף-משנה). והמדובר בכיריים קבועים בבנין. (60) מפני שהם קבועים במחובר לקרקע.

י. הַמְּלָקְחִים⁶¹ שֶׁמִּמְעוֹד בָּהֶן אֶת הַפִּתִּילָה⁶² - מְקַבְּלִין טְמָאָה; וְהַצְנוּרוֹת⁶³ שֶׁתּוֹפְסוֹת אֶת הַרְחִים מִלְמַעְלָה - אֵינָן מְקַבְּלוֹת טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיֹת אֲלָא לְחִזְקָה⁶⁴.

(61) צבת. (62) כשמתקבץ פחם בראש הפתילה הדולקת, דועך אורה קצת, והשתמשו בצבתות של מתכת מיוחדת למחוט את הפתילה. (63) ברזלים. (64) תוספתא שם ה"ו.

יא. קְלוֹסְטְרָא⁶⁵ שֶׁנּוֹעֲלִין בָּהּ הַדֶּלֶתוֹת: אִם הִיתָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

97) גוש ברזל ובו פגימה רחבה, ומכניסים לתוכה רגל האסיר, ולמעלה מניחים קורה וקושרים אותה אל הברזל. מכשיר זה שמו "סד" במקרא (איוב יג, כז). 98) מפני שאינה כלי כלל. 99) שעל צוארי האסירים, דומה לעול שעל צואר הבהמה. 100) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ד ה"ה. 101) עשה חריץ במשקוף, והכניס בחריץ את המגירה, ושיניה בולטות לחלל הפתח. [מגירה = משור, מלשון הכתוב (שמואל ב יב, לא) וישם במגירה]. 102) כשהיא מחוברת. 103) מפני שהיא מחוברת לקרקע. [במשנה שם פ"ד ג, אמרו: "מגירה שעשה שיניה בתוך החור טמאה", ופירשו הרא"ש והברטנורא שבמשנה המדובר במגירה שנטמאה לפני שקבעה, ואינה יוצאת מידי טומאתה על ידי קביעה בלי מסמר, מפני שהנכנסים ויוצאים נזוקים בה יש להניח שיסירה ממקומה, ולפיכך אינה נידונית כקבועה בקרקע, וכך שנינו גם בתוספתא. אבל למנוע הורדת טומאה, מועילה קביעה זו]. 104) כשקבעה במסמר, הוכיח שאין בדעתו להסירה. 105) באופן שהשיניים אינן בולטות לתוך החלל. 106) במשנה כתוב: "מלמטן למעלן" פירוש, הכניס את השיניים לתוך החריץ שבמשקוף ואינן בולטות לחוץ, ומתוך כך אי אפשר לנסר בהן. ונראה שגם כאן וגם בתוספתא יש לגרוס כך. הגירסא שלפנינו אינה מובנת. [בדוחק אפשר לפרש שהתכוון לאסקופה ולמזוזות]. 107) יצאה מטומאתה, מפני שביטלה לגמרי מתשמישה המיוחד לה. ועוד, מפני שאינה מזיקה לנכנסים ויוצאים אין בדעתו להסירה. [רבינו חזר בו כאן מפירושו במשנה הנ"ל (סדרי טהרות)].

פרק אחר עשרי

1) יבאר כמה שיעור השבר שיישבר כלי מתכת ולא יקבל טומאה. ודין כלי מתכת שניקבו.

א. פמה שיעור השבר שיששבר כלי מתכת ולא יקבל טמאה או יטהר מטמאתו? הפל לפי מה שהו"א.

2) כלים פי"ד מ"א. 3) שירדה עליו לפני שנשבר. 4) אין שיעור אחד לכל הכלים, השיעורים השונים יתבאר בהלכות הבאות.

ב. כל זמן שהפלי יכול לעשות מעין מלאכתו - עדן הוא כלי וחשוב כלי שלם. כיצד? כלי של מתכת שנשבר והרי הוא יכול למלאות בו - הרי הוא כלי פשהיה. הקמקום - כדי לחם בו חמין. המוחם - כדי לקבל סלעים. הלפסס - כדי לקבל קיתונות. של מתכת. הקיתון - כדי לקבל פרוטות. מדות חמין - כדי למד בהן חמין. וכן מדות השמן - כדי למד בהן השמן. מסננת של חרדל - שנפוצו בה שלשה נקבים מלמטה. זה לתוך זה. 18 - טהורה, לפי שאינה משמשת מעין מלאכתה. מגרפה - שנשלה פפה, אף על פי שהיא פקורנס - טהורה; שאינה עושה מעין מלאכתה.

עגולה וקרן פשוטה, העגולה רק אומן יכול להרכיב את חלקיה, ואת הפשוטה יכול כל אדם לפרקה ולהרכיבה, ולפיכך אמרו (שבת מז א): המחזיר קרן עגולה בשבת חייב חטאת (מפני שעשה מלאכה), פשוטה - פטור. ודעת רבינו שחלקי הפשוטה אפילו כשהם מחוברים אינם חיבור לטומאה, מפני שהם מתפרקים ללא כל טירחה ובלי ידע אומנות, ומתוך ביאור זה תתפרש הלכה זו והבאה אחריה. 79) של עץ או עצם שאין להן בית קיבול. 80) ואם כן היא מסוג קרן עגולה. 81) מפני שהוא כלי שלם. 82) שהיא קרן פשוטה. 83) חיבור חלש כזה אינו חיבור לטומאה, והחוליות נידונות כמפורקות (ראה ראב"ד וכסף משנה).

טז. הקצה⁸⁴ שמניחין הפה עליו בשעת תקיעה⁸⁵ - מקבל טמאה בפני עצמו⁸⁶; והקצה האחר הרחב⁸⁷ - אינו מקבל טמאה בפני עצמו⁸⁸; ובשעת חבור - הפל טמאה⁸⁹. פיוצא בו⁹⁰: קני מנורה⁹¹ בפני עצמן - אינן מקבלין טמאה, מפני שיש להן שם לוי⁹²; הפורח שלה⁹³ והבסיס - מתטמאין בפני עצמן⁹⁴; ובשעת חבור - הפל טמאה.

84) שם. 85) הכוונה ל"מצופית" שנאמרה במשנה. 86) אפילו כשאינו מחובר לחצוצרה. והטעם, מפני שהיא של מתכת ויש לה שם בפני עצמו. במשנה כתוב בפירוש: "אם היתה מצופית שלה של מתכת טמאה". ותמוה הדבר, שרבינו השמיט את המילים: אם היתה של מתכת. במשנה: "הקו שלה". פירוש, החלק התחתון של החצוצרה. 88) אפילו אם הוא מתכת, מפני שאין לו שם בפני עצמו (ראה למעלה פ"ט ה"א). 89) כל החצוצרה נידונית ככלי אחד, והמצופית היא עיקר. ולפיכך הכל טמא, ואפילו אם הקו הוא של עץ או עצם. 90) דומה לזה. 91) שאינם מחוברים חיבור של קבע לגוף המנורה. 92) נקראים: "קני מנורה", ולא "קנה" סתם. 93) שקע בראש המנורה, שבו מכניסים את הנר (נר = כלי שנותנים בו השמן והפתילה). 94) אפילו כשהם מפורקים מגוף המנורה, ואף-על-פי שאין להם שם בפני עצמם. והטעם, מפני שיש להם בית קיבול. למעלה פ"ט ה"ב נתבאר שכלי מתכת שיש לו בית קיבול מקבל טומאה, אפילו אין לו שם בפני עצמו.

יז. קורת החצים⁹⁵, שהיא המטרה⁹⁶, שיש בה לשונות של מתכת - מקבלת טמאה; ושמןיחים אותה ברגלי האסורים⁹⁷ - טהורה⁹⁸. והקולר⁹⁹ - מקבל טמאה. מגירה¹⁰⁰ שעשה שניה לחור הדלת¹⁰¹, אף על פי שמשתמש בה¹⁰² - אינה מקבלת טמאה¹⁰³. ואם משנטמאת עשאה לחור הדלת - הרי זו בטמאתה עד שיקבענה במסמר¹⁰⁴. הפכה¹⁰⁵, בין מלמעלה בין מלמטה¹⁰⁶ בין מן הצדדים - טהורה¹⁰⁷.

95) שם פי"ב מ"א. 96) לוח שקולעים אליו את החיצים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של המסרק עשוי מעץ, ומחטים של ברזל תחובות בו. (24) ראוי הוא עדיין לסרוק בו. (25) השן החיצונה שהיא רחבה ואינה ראויה לסרוק בה. (26) תיבה זו נשתרבה לכתבן בטעות ויש למוחקה. מסרק של צמר שמחטיו דקות, אינו ראוי כלל לסרוק בו פשתן. (27) את שתי המחטים. (28) כעין מלקחיים להוריד בהן את השיער מן הגוף. (29) ניטלה שן אחת. (30) כפף קצה אחד בתבנית מתאימה להוציא בה את הפתילה מהנר. (31) לכרוך. (32) מפני שהיא ראויה לכתוב בה על לוח של שעווה. כרב פפא ביבמות מג, א (ראה כסף-משנה).

ד. **מִסְרָק** ³³ שֶׁל פִּשְׁתָּן ³⁴ שְׁנִטְלוּ שְׁנֵי וְנִשְׁתַּרְבּוּ בוֹ שְׁתֵּי - טָמֵא ³⁵; נִשְׁתַּרְבּוּ בוֹ אֶחָד - טָהוֹר ³⁶.

(33) שם. (34) חוטי הפשתן הם יותר עבים, ושיני המסרק עבות ומרוחקות זו מזו יותר במסרק של צמר. (35) ראוי הוא עדיין לסרוק בו פשתן. (36) שתי הלכות אלו ג' ו-ד' מנוגדות לשיטת הסוגיא ביבמות (שם). העיר על זה ב'כסף משנה' בהלכה הקודמת. ראה שם).

ה. **הַכְדוּמִים** ³⁷ שֶׁנִּשְׁבְּרוּ וְאוּנְקָלִי ³⁸ שֶׁלֶּהֶן קִימָת - טָמֵאִין ³⁹, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא בָּהֶן הַדְּלִי מִן הַבֵּאֵר ⁴⁰ כִּשְׁהָיוּ מְקֻדָּם.

(37) שם מ"ז: הכדומים האשקלוניים. (38) השלשלת עם הווים. (39) באשקלון היו רגילים להשתמש בכלי זה המורכב ממוט עץ ארוך, ובו קבועות שלשלאות של ברזל שבראשיהן ווים כפופים, בכלי זה מוציאים כלים שנפלו לבור. והוא מקבל טומאה אף-על-פי שהמוט הוא עץ פשוט, מפני שהשלשלאות והווים הם עיקר הכלי, והעץ משמש אותם. (40) כשהבאר אינה עמוקה או אם יקשור בה חבל.

ו. **מִגְרָה** ⁴¹ שֶׁנִּשְׁטְלָה שֶׁן אֶחָת מִבִּינָתֶיהָ ⁴² - טָהוֹרָה ⁴³. נִשְׁתַּרְבּוּ בָּהּ ⁴⁴ מְלֵא הַסִּיט ⁴⁵ בְּמָקוֹם אֶחָד - טָמֵאָה, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לְגַרֵּר ⁴⁶ בְּנִשְׁאָר.

(41) משור (שם מ"ד). (42) מבין כל שתי שיניים ניטלה אחת [כל שן שנייה ניטלה, ולא נשארו שתי שיניים בלי הפסק ביניהן]. (43) כי אי-אפשר לנסר בה. (44) מקום שלא ניטלו שיניה. (45) כשיעור ארבעה אגודלים. רבינו בפירושו למשנתנו מבאר, שיש הבדל בין מלוא הסיט לרוחב הסיט, מלוא הסיט שיעורו כמו שאמרנו, ורוחב הסיט הוא המרחק בין ראש האגודל וראש האצבע כשמרחקים אותן זה מזו עד קצה האפשרות. [בפירושו למשנה שבת קה, ב - כותב רבינו, שמלוא הסיט הוא שתות הזרת, ושיעור זה הוא פחות מחצי השיעור האמור כאן, שהרי הזרת הוא חצי אמה = שתים עשרה אצבעות (לא אגודלים), וצע"ג, ראה פירושו לערלה פ"ג מ"ב]. (46) לנסר.

ז. **הַמַּעֲצָד** ⁴⁷ וְהַאֲזָמֶל ⁴⁸ וְהַמַּפְסֶלֶת ⁴⁹ וְהַמַּקְדָּח ⁵⁰ שֶׁנִּפְגְּמוּ ⁵¹ - עֲדִין מְקַבְּלִין טָמֵאָה ⁵². נִטְלָה חֲסוּמִין ⁵³ - טָהוֹרִין ⁵⁴. וְכָל שֶׁנִּחְלָקוּ לְשֵׁנִים ⁵⁵ - טָמֵאִין ⁵⁶; חוץ

אֶלָּא מֵעֵין הַקּוֹרֵנֶס, וְהִיא לֹא נִעֲשִׂית לְתַקֵּעַ בָּהּ בְּקוֹרֵנֶס. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה ²¹.

(5) שם. (6) שלפני שבריתו. (7) במשנה: "דלי". וגם רבינו מתכוון לדלי שמלאכתו הקבועה היא מילוי מים. (8) שהוא גדול יותר מקומקום. (9) ולא יפלו דרך הנקב. סלע = מטבע כסף עתיק (ראה פ"ט ה"י). מפני שהוא כלי גדול נתנו לו שיעור גדול, נראה שרגילים היו להשתמש לפעמים במיחם להניח בו סלעים, שאם לא כן - הרי אינו ראוי למלאכתו הראשונה ('תפארת ישראל'). (10) כלי גדול מאוד שמחממים בו מים ומנקים בו כלים קטנים. (11) כדים. (12) גם כשהוא שלם הניחו בו מטבעות קטנות. [הר"ש מפרש שבדלי וקומקום מדובר כשנתרועעו, פירוש שנשחקו ונחלשו, וממיחם ואילך - בניקבו. ומסתמך בפירושו זה על התוספתא, שם פ"ד ה"א. וגם בהלכה שלפנינו אין לפרש את כל הכלים באותו קלקול עצמו, שהרי רבינו מתחיל "שנשבר" ונותן שיעורים מתאימים לכלי שבור בדלי וקומקום, ואחר מכאן הוא קובע שיעורים של קיבול מטבעות, שהם מתאימים לכלים שניקבו. ונראה שרבינו מפרש דלי וקומקום שנשברו, ונשאר בדלי מקום לשאוב מים, ובקומקום כדי לחמם בו מים, ובכלים האחרים מדובר כשניקבו (ראה 'תפארת ישראל').] (13) כלים המיוחדים למדידת יין שניקבו. (14) אם אין היין יוצא דרך אותו הנקב, הכלי מקבל טומאה. [יש מפרשים, שאפילו אם טיפות זעירות מתמצות לאט לאט דרך הנקב - הכלי מקבל טומאה, מפני שאינו מפריע למדידה שהיין מתעכב בכלי זמן קצר]. (15) שמן הוא יותר סמיך מיין, ואינו יוצא אלא דרך נקב יותר גדול. (16) רגילים היו לשרות את החרדל במים או בחומץ ולהעבירו דרך מסגנת ששוליה אריגה של חוטי מתכת. (17) נקרו חוטי האריגה בשלושה מקומות סמוכים זה לזה. (18) שלושת הנקבים התלכדו לחור גדול אחד, והחרדל נופל דרך החור. (19) אע"פ שיכולה לקבל דברים גסים יותר מחורדל. (20) כלים פ"ג מ"ד. ופירש רבינו, תרוד גדול שבו חשים בו את התבשיל, ובית יד שלו עשוי בתבנית קורנס (פטיש) ואפשר להשתמש בו לתקוע מסמרים. (21) כל הדומה לזה, כל כלי שנשבר ואינו ראוי למלאכתו הראשונה אינו מקבל טומאה, אף-על-פי שהאדם משתמש בו למלאכה אחרת.

ג. **מִסְרָק** ²² שֶׁל צִמְרָה ²³ שְׁנִטְלוּ שְׁנֵי, אִם נִשְׁתַּרְבּוּ בוֹ שְׁלֹשׁ בְּמָקוֹם אֶחָד ²⁴ - טָמֵא. הִיתָה הַחִיצוֹנָה ²⁵ אֶחָת מִן הַשְּׁלֹשׁ - טָהוֹר, לְפִי שְׁאִינוּ יָכוֹל לְסָרֵק בוֹ פִּשְׁתָּן ²⁶, שֶׁהַחִיצוֹנָה אֵינָה מוֹעֵלֶת לְסָרֵק, וְכָל שְׁאִינוּ עוֹשֶׂה מֵעֵין מְלֵאכְתּוֹ בְּכָלִי מִתְכַּת - טָהוֹר. נִטְלוּ מִן הַמִּסְרָק שְׁתֵּי וְנִשְׁאָן ²⁷ לְמַלְקֶטֶת ²⁸ - טָמֵאוֹת. אֶחָת ²⁹ וְהַתְקִינָה לְגֵר ³⁰ אוֹ לְלִפְתָּה ³¹ עָלֶיהָ הַחוּט לְרִקוֹם - מְקַבֵּלֶת טָמֵאָה. וְאִם הִיתָה הַשֵּׁן עֲבָה וְגִדּוּלָה, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְקִינָה - הָרִי זֶה מִתְטַמֵּאת בְּפָנֶי עֲצָמָה ³².

(22) שם פ"ג מ"ח. (23) שסורקים בו את הצמר. בית היד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ב טבת - ספר טהרה - הלכות כלים קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. שריון⁶⁹ שְׁנַחֲלֵק לְאָרְפוֹ - טְהוֹרָה⁷⁰; לְרַחְבּוֹ⁷¹, אִם מְשַׁמֵּשׁ מֵעֵין מְלֹאכְתּוֹ רִאשׁוֹנָה - טָמֵא. מֵאִמְתִּי טְהוֹרָתוֹ? מְשִׁיבֵלָה⁷² וְאִינוּ מְשַׁמֵּשׁ מֵעֵין מְלֹאכְתּוֹ. בְּלֶה וְנִשְׁתַּיֵּר בּוֹ רַבּוֹ: אִם מְלֻמְעָלָה⁷³ - טָמֵא⁷⁴, וְאִם מְלֻמְטָה - טְהוֹר. קָצֵץ מִמֶּנּוּ וְעָשָׂה חֲלִיא לְתַכְשִׁיט - הֲרִי זֶה מְקַבֵּל טָמֵא⁷⁵.

(69) תוספתא, כלים בבא מציעא פ"ג. (70) אינו ראוי להגן, שהרי אינו מכסה כל רוחב הגוף. (71) ונשתייר חלק מכסה חלקו של הגוף לכל רחבו. (72) על-ידי חלידה. (73) החלק העליון נשאר. (74) מפני שהוא מכסה את הלב ואת החזה. (75) כלי חדש בא לכאן - תכשיט אדם שהוא מקבל טומאה (ראה למעלה פ"ח ה"ו).

יא. שְׁפוּפֶרֶת⁷⁶ שֶׁל זֶהֱבִים⁷⁷ וְשֶׁל זֹגִינִין⁷⁸ וְשֶׁל נִפְחִים⁷⁹ וְשֶׁל עוֹשֵׂי זְכוּכִית⁸⁰ שְׁנַחֲלֵקָה לְאָרְפָּה - טְהוֹרָה; לְרַחְבָּהּ: אִם מְשַׁמֵּשֶׁת מֵעֵין מְלֹאכְתָּהּ רִאשׁוֹנָה - טָמֵא, וְאִם לֹא - טְהוֹרָה.

(76) תוספתא, שם ה"ו. (77) מפוח קטן שמנפחים בו הגחלים כדי להתך את הזהב. (78) בתוספתא כתוב: זגגין. (79) מפוח לליכון ברזל. (80) הגר"א גורס בתוספתא "עושי כלי זכוכית". נראה שהוא מפרש שזגגים הם המהתכים את הזכוכית ומשתמשים במפוחים גדולים, ועושי כלי זכוכית משתמשים בזכוכית מהותכת או רכה.

יב. בְּלִבְיָא⁸¹ שֶׁל סִפְרִים⁸² וְשֶׁל רוּפָאִים וְשֶׁל עוֹשֵׂי זְכוּכִית שְׁנַחֲלֵקָה לְשָׁנִים - טְהוֹרָה⁸³; וְשֶׁל נִפְחִים⁸⁴ - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בִּתְחִלָּה [חוֹתָה בָּהּ אֶת הַגָּחִלִים]⁸⁵ וְעָכְשָׁו חוֹתָה בָּהּ אֶת הַגָּחִלִים.

(81) תוספתא, שם. (82) כלי מיוחד להניח בו את הכלים השונים משתמשים בהם רופאים, ספרים ועושי זכוכית בשעת מלאכה. (83) עיקר תשמישה הוא לקבץ את הכלים במקום אחד כדי שלא יצטרך לחפשם, ואם נחלקה לשניים - נופלים הכלים מתוכה ומתפורים. (84) ב'ערוך השלם' מפרש, כלי שתחובים בו מסמרים מעוקמים בראשיהם, ובהם מוציאים הברזל החם מן הכור. (85) כשהנפח רוצה להוציא את הברזל החם מן הכור, הוא חותה את הגחלים שעל גביו ומצדדיו.

יג. מְרָאָה⁸⁶ שֶׁל מִתְכַּת שֶׁנִּשְׁבְּרָה אוֹ שֶׁנִּשְׁטְטָשָׁה⁸⁷: אִם אֵינָה מְרָאָה רַב הַפָּנִים - טְהוֹרָה; הִיתָה מְרָאָה רַב הַפָּנִים - עֵדֵן הִיא כְּלִי כְּשֶׁהִיתָה⁸⁸.

(86) משנה, כלים פי"ד, ו. (87) אינה מבריקה ואינה מחזירה תמונה ברורה. (88) מפני שאפשר להשתמש במראה קטנה כזו.

יד. מַחֲטָה⁸⁹ שֶׁנִּשְׁטַל קֶצֶתָהּ הַקּוֹב אוֹ עֶקְצָה - טְהוֹרָה⁹⁰. וְאִם הִתְקַיְּנָהּ⁹¹ לְלַפֵּף⁹² עָלֶיהָ חֲחוּט לְרִקָּם בָּהּ⁹³ - טָמֵא⁹⁴. אֲבָל מַחֲטָה שֶׁל שִׁקִּין⁹⁵ שֶׁנִּשְׁטַל קֶצֶתָהּ הַקּוֹב - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רוֹשֵׁם⁹⁶ בְּקֶצֶהּ הַשְּׁנִי⁹⁷.

מִן הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהִרִי אֵינוֹ יָכוֹל לָקֵב בּוֹ⁹⁸. וְהַרְוִיקִי⁹⁹ בְּפָנֵי עֶצְמָה - אֵינָה מְקַבֵּל טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקַצֶּת כְּלִי.

(47) כלים, שם. גרון שמשתמשים בו נגרים. (48) רבינו במשנה מפרש: ברזל ארוך מחודד בקצהו התחתון, והנגר אוהז אותו בשתי ידיו וחותר בו את העצים. (49) סכין חדה מורכבת בבית יד של עץ, ומחליקים בה את הקרשים. (50) כלי שהנגרים קודחים בו נקבים בעץ, ראה לקמן הערה נו. [פירשנו כל הכלים האמורים למעלה ע"פ פירוש רבינו במשנה, אולם כיום משתמשים במונחים אלה לכלים אחרים]. (51) נסדקו. (52) מפני שהם עדיין ראויים למלאכתם. רבינו שם מפרש, שכל הכלים האלה עשויים משני חלקים מרותכים זה לזה, האחד הוא ברזל פשוט, והשני - החלק שבו יחתכו וינקבו - עשוי מברזל יותר קשה ויותר חזק (כנראה הכוונה לפלדה). ואם נסדק החלק שאינו חזק כל-כך אין הסדק עובר את גבול הברזל הקשה, כאילו זה חוסם את המעבר, ולפיכך נקרא חלק זה "חיסום". (53) הברזל הקשה. (54) חלק זה הוא עיקר הכלי. (55) לארכו. (56) שהרי נשאר כלי קטן שהוא עדיין ראוי למלאכתו הראשונה. (57) בדפוסים שלנו בפירוש המשוניות, כתוב: "ומקדח שם המקבת", אולם מכאן הוכחה שטעות הדפוס או המעתיק היא, וצ"ל "מנקבת". (58) ה'ערוך' מפרש שהוא הכלי שמחליקים בו העצים, אולם רבינו פירש כך "מפסלת" שנאמרה במשנתנו, ולא ביאר כאן רוניק מה הוא, וכתב רק שהוא כלי מורכב משני חלקים וכל חלק בפני עצמו אינו כלי שלם ולכן אינו מקבל טומאה.

ח. הַסִּפְיָה⁹⁹ וְהַסִּפִּין, וְהַסִּפִּין הַעֲקָם בְּמֹו מַגְלָה⁶⁰, וְהַרְמָח וּמַגְלָה יָד⁶¹ וּמַגְלָה קְצִיר⁶² וְזוּג מִסְפָּרִים קִטְנִים שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים וְזוּג מִסְפָּרִים גְּדוּלִים שֶׁל סִפְרִים⁶³ שְׁנַחֲלֵקָה⁶⁴ - כָּל חֶלֶק מִהֶן מְקַבֵּל טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מֵעֵין מְלֹאכְתּוֹ⁶⁵.

(59) שם מ"א. (60) רבינו מפרש כך פגיון שנאמר במשנה. והר"ש מפרש סכין שיש לו שני פיות. (61) משתמשים לצרכי הבית. (62) שקוצרים בו תבואה. (63) מדובר בכלים של חוליות מחוברות או שיש להם בית יד המחובר בהם. ראה 'משנה אחרונה'. (64) נתפרקו בחלקים ולא נשברו. (65) אפשר לחתוך שערות בכל חלק מהם.

ט. מִסְפָּרִים⁶⁶ שְׁנַחֲלֵקָה לְשָׁנִים⁶⁷ - טְהוֹרָה, לְפִי שְׁאֵינָה מַעֲבֵרָת אֶת הַשַּׁעַר⁶⁸ אֲלָא בְּדַחֵק.

(66) במשנה כתוב "מספרת". כלי זה אינו מורכב משני סכינים. רב האי גאון, מפרש: "יביאו רדיד (טס דק) של ברזל ויחודו אותו משני ראשיו ומכפלים אותו לצד אחד". (67) נשברה. (68) שערות סבוכות. [בתוספתא, שם פ"ג ה"ב, אמרו: "רבי יהודה מטמא, מפני שהוא כבתחילתו, בתחילה חותך בה את הסכך ועכשיו חותך בה את הסכך, וחכמים מטהרים". ופירש שם הגר"א חותך סבכי אילנות, ורבינו מפרש סבכי שערות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עד מקום הברית ולא יעתיקו ממקומו. (111) אות יונית שצורתה כך: ? (112) צ"ל בו, פירוש בחלק השבור. (113) בליטות שאפשר לאחוז בהן את הברית ולהעתיקו. (114) ואפשר להכניס בהם את הברית ולהעתיקו. היו להם מנעולים שקצה הברית הסוגר נכנס לנקי המפתח המסיע אותו ממקומו, וסוג שני נפתח על ידי שיניים שבמפתח כדוגמת המפתחות שלנו. (115) אפשר לפתוח בו מנעול בדוחק בעזרת השיניים או הנקבים. (116) ראוי עדיין לפתוח בו מנעול מהסוג הראשון שאמרנו. (117) ונעשה חור אחד גדול שאינו ראוי להזיז את הברית ממקומו.

יט. פלי¹¹⁸ שיש בראשו האחד פה להרים בו הדשן¹¹⁹ ובראשו השני מזלג לצלות בו הפשר; נטלה בפניו¹²⁰ - טמא מפני שניו¹²¹; נטלו שניו - טמא מפניו. וכן מכחול¹²² שנטלה בפו שגורפין פה הפחול¹²³ - טמא מפני הזכר¹²⁴ שפוחלים בו העין; נטל הזכר - טמא מפני הפה.

(118) שם פ"ג מ"ב. (119) רבינו מפרש כך "קוליגרפון" שנאמר במשנה. (120) ואינו ראוי לגרוף בו את האפר. (121) שאפשר להשתמש בהן לצלות בשר, ועדיין תורת כלי עליו. (122) כלי שתשמישו לצבוע את העיניים, קצהו האחד עגול ככף קטנה ובה נוטלים את הצבע, וקצהו השני ישר. (123) הצבע. (124) הקצה הישר של המכחול, שבו מכניסים את הצבע לתוך העין.

כ. פלי¹²⁵ שבראשו אחד פה פסבכה¹²⁶ לצלות עליו ובקצה השני שנים להוציא מהן הפשר מן הקדרה או מעל האש¹²⁷; נטלה בפו - טמא מפני שניו; נטלו שניו - טמא מפניו. וכן עט של מתכת¹²⁸ שפוחתין בראשו האחד ובראשו השני מוחקין¹²⁹; נטל הכותב - טמא מפני המוחק; נטל המוחק - טמא מפני הכותב. וכן פיוצא באלו. והוא שהיה הנשאר יכול לעשות מעין מלאכתו. כיצד? עט שנטל המוחק שלו ונשאר הכותב, אם נשאר מארכו כדי שיעצו לקשרי אצבעותיו¹³⁰ - טמא, שהרי אפשר שיאחז בו ויכתב בו. נטל הכותב ונשאר המוחק, אם נשאר מארכו פס ידיו¹³¹ - טמא, שהרי אפשר לו למוחק בו. נשאר פחות מזה - טהור. וכן כל פיוצא בזה.

(125) שם. (126) רשת. מניחים עליה את הבשר ונותנים אותה על גחלי אש. (127) זהו לדעת רבינו "זומא לסטרא" שנאמרה במשנה. [הראב"ד וכן הכסף משנה] הסבירו, שהלכה יט היא פירוש של זומא לסטרא, והלכה כ' של "קוליגרפון". כנראה לא הגיע לידם פירוש למשניות אלו, שעליו מסתמך פירושנו כאן. (128) שכותבים בו על השעווה או חומר רך אחר. (129) ראשו זה הוא רחב קצת ומחליקים בו את השעווה שחרטו בה אותיות. (130) למקום שהאצבעות מחוברות לפס היד. (131) כדי שיוכל לאחוז את המכתב בכף היד ולמחוק בו.

(89) משנה, שם פ"ג מ"ה. (90) אינה ראוייה לתפירה. (91) עשה בה מעשה כדי להתאימה. (92) לכרוך. (93) כשהחוט כרוך על איזה חפץ עגול, נוח יותר לרקום. (94) אע"פ שאינה ראוייה למלאכתה הראשונה - מועיל התיקון. (95) שהיא עבה מאד. (96) חורט בחומר רך. (97) גם לפני שנשבר הקצה הנקוב משתמשים בה לרשום, ואם כן ראוייה היא למלאכתה שלפני שבירתה.

טו. המחט⁹⁸ ש'לופפין עליה⁹⁹ השני¹⁰⁰ או הזרב וכיוצא בהן כדרך שעושים הרוקמין, בין שנטל הנקוב שלה בין שנטל עקצה - טמא, שאין מלאכתה התפירה¹⁰¹.

(98) שם. (99) שנעשתה בעיקרה לשם כך, ולפעמים משתמשים בה גם בחודה ובעוקצה. (100) צמר צבוע אדום. (101) עיקר מלאכתה אינה התפירה אלא הליפוף, ולזה היא ראוייה גם אחר השבירה. חוטי שני וחוטי זהב הם דקים מאד, ולכן לופפים אותם על מחטים דקים.

טז. מחט¹⁰² שהעלתה חלודה: אם מעפכת התפירה - טהורה, ואם לאו - טמא.

(102) שם.

יז. הפיו¹⁰³ והספין שהעלו חלודה - טהורין; שפאין¹⁰⁴ והשחין¹⁰⁵ - חזרו לטמאתן הישנה. וכן צנורא¹⁰⁷ שפשוטה - טהורה; בפפה - חזרה לטמאתה הישנה.

(103) תוספתא, שם בבא-מציעא פ"ג ה"ו. (104) נמשך לסייף. (105) נמשך לסכין. למעלה פ"ח ה"ב כתב רבינו שגמר מלאכת הסייף הוא משישופנה, ושל הסכין משישחיונה, ומשום כך אנו מוכרחים לחלק ולבאר כלמעלה. ב'מנחת ביכורים' על התוספתא מבאר, שסייף אינה טעונה השחזה מפני שמכים בה בכוח, אולם סכין אינה ראוייה למלאכתה לפני ההשחזה. (106) משנה, שם פ"ג ה. (107) הברזל שעל ראש הפלך וראשו מעוקם, ואם נפשט העיקום אינו ראוי לטוויה (ע"פ פירוש רב האי גאון. והר"ש מפרש מזלג מעוקם שמהפכים בו את הבשר הניצלה על גחלים).

יח. מפתח¹⁰⁸ עקם כמו ארכבה¹⁰⁹ שגשבר מתוך ארכבותיו - טהור¹¹⁰. וכן מפתח העשוי קמין גם¹¹¹ שגשבר מתוך גמז - טהור. שהרי אינו יכול לפתח בהן, והרי אין משמשין מעין מלאכתן. היו בה¹¹² שנים¹¹³ ונקבים¹¹⁴ - טמא, שעדיין הוא מפתח¹¹⁵. נטלו השנים - טמא מפני הנקבים¹¹⁶; נסתמו הנקבים - טמא מפני השנים. נטלו השנים ונסתמו הנקבים או שגפרצו הנקבים זה לתוך זה¹¹⁷ - טהור.

(108) שם פ"ד מ"ח. (109) שמקום העקימה הוא עגול כמו כרך (תפארת ישראל). (110) אף-על-פי שנשאר קצת עיקום במקום השבירה. והטעם, מפני שהעיקום אינו מגיע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בדלת או במקל, אבל אם עשאה לכתחילה לשם כך - לא ירד עליה תורת כלי, ולפיכך אינה מקבלת טומאה. (152) ע"י מעשה בגופם. [כל פירוש הלכה זו מיוסד על פירוש רבינו למשנתו]. (153) שהנחתם עורך עליו את הלחם. (154) מקבל טומאה, מפני שלא עשה מעשה בגופו. (155) ולא נעשה שינוי בגופם.

~ יום שישי י"ג טבת ~

פרק שנים עשר

1) יבאר כלי עץ ועור ועצם שנשברו ועשה משבריהם כלי. ודין חזרת כלי מתכות לטומאתם הישנה. ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור וכו'. ודין כלי זכוכית שנטמאו ונשברו אם טהרו בכל הכלים. ושבריהם אם מקבלים טומאה. ודין כל כלי זכוכית המקבלים טומאה ושאיין מקבלים.

א. כלי עץ² וכלי עור וכלי עצם שנשברו - טהרו מטמאתן. חזר ועשה כלי³ משבריהם או שקבץ את שבריהן ועשה מהן כלים אחרים - הרי אלו כשאר הכלים הטהורים שלא נטמאו מקדם⁴, שהן מקבלין טמאה מכאן ולהבא. וכן כלי מתכות שנשברו אחר שננטמאו - טהרו. התיכין וחזר ועשה מהן כלים אחרים⁵ - חזרו לטמאת הישנה. ואין לכלי מתכות טהרה גמורה⁶ עד שייטבילם במקוה כשהם שלמים⁸ או ישארו שבורים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כלי עץ וכלי עור וכלי עצם שנשברו - טהרו מטמאתן. חזר ועשה כלי משבריהם .. הכלים הטהורים".

כלי עץ, כלי עור וכלי עצם רומזים על כל אחד ואחד מישראל, עץ - "כי האדם עץ השדה", ועור שאינו מציאות לעצמו אלא טפל לבשר ומגן עליו, מרמז על יהודי ש"אני נבראתי לשמש את קוניי", ועצם מרמז על עצמיותו של יהודי - "חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו". וכולם הם כלים כיהודי שהוא כלי לאלוקות, אלא שירד לעוה"ז ויש לו יצר הרע וכו' ובגלל זה יכול להיות אצלו היפך הטהרה. והעצה לזה שבירת הכלי שהוא ענין "לב נשבר" - עבודת התשובה ואז "טהרו מטומאתן". אמנם אין הכלי צריך להשאר שבור, וכל ענייני הקדושה צריכים להיות בכלים שלמים ומלאים, וכך גם האדם צריך להיות כלי שלם גם בענייני הגשמיים - בני חיי ומזונא רויחא. ולכן אחרי השבירה: "חזר ועשה כלי משבריהם" חזרו והופך להיות כלי שלם ובאופן נעלה יותר ממה שהיה קודם השבירה כשאר כלים הטהורים שלא נטמאו מקודם.

(על פי "מלכות" ספר טהרה סימן כח מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) כלים פרק ב משנה א ופרק טו משנה א. (3) כמו שהיה

כא. קרה¹³² שנטל עשפו¹³³, והוא הצד שהחריש מנגר בו - טמא מפני בית בקועו; נטל בית בקועו - טמא מפני בית עשפו. נשבר מקופו¹³⁴ - טהור¹³⁵.

(132) שם מ"ג. (133) הקורדום שני קצותיו מחודדים, האחד רחב מאד ומשתמשים בו הנגרים, והשני קצר ומעוגל קצת ומבקעים בו עצים במשק הבית. הראשון נקרא עושף, מפני שהוא דומה למחרישה [במחרשתו] (שמואל-א יג, כ) מתרגם יונתן עושפיה], והשני נקרא "בית ביקוע". (134) בית קיבולו של הקת (ראה 'הגהות מים טהורים' לפירוש המשניות, שם). (135) מפני שאינו ראוי למלאכתו.

כב. חרחור¹³⁶ שנפגם¹³⁷ - עדין הוא כלי עד שיינטל רפו¹³⁸. נשבר מקופו¹³⁹ - טהור.

(136) הברזל שמכניסים בו ראש המרדע ומנערים בו את העפר מן המחרישה וגם חותכים בו שרשים, ראה הלכה כג. (137) נטל חלק מחודו. (138) של החוד. (139) ראה בהלכה הקודמת. [בפירושו למשנתו, גורס רבינו "קופו"].

כג. המרדע¹⁴⁰ הוא המלמד¹⁴¹, והוא עץ ארוך עב. וכמו מסמר חד תקוע בקצתו מלמעלה, וזה הברזל נקרא דרכן. ובקצה השני מלמטה ברזל כמו רמח והעץ נכנס בו¹⁴², וזה הברזל נקרא חרחור.

(140) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ג ה"ה (בדפוס ראם וילנא, כתוב "מרדה". וצל "מרדע"). (141) שנותנים על צואר הבהמה ליישר הילוכה. (142) ע"פ דפוס רומא. בדפוסים מאוחרים, הושמטה המילה "בו".

כד. מניקת¹⁴³ של מתכת, שהיא כמו שפופרת¹⁴⁴, שננטמא - משיקבענה במקל¹⁴⁵ או בדלת¹⁴⁶ ויחברנה¹⁴⁷ עם העץ תטהרה¹⁴⁸. לא נטמא ויקבעה במקלה¹⁴⁹ או בדלת¹⁵⁰ - הרי זו מקבלת טמאה במקומה¹⁵¹; שכל כלי מתכות שקבעם בקורה או בפתל - מקבלין טמאה כשהיו עד שישנה¹⁵² את מעשיהם. לפיכך, דף של נחתומין¹⁵³ של מתכת שקבעו בפתל - טמא¹⁵⁴. וכן כל פיוצא בזה משאר כלי מתכות שנקבעו¹⁵⁵, בין מקבליהן בין פשוטיהן - מקבלים טמאה כשהיו.

(143) שם פי"ד מ"ב. (144) שמשתמשים בה לשאוף יין מן החבית. (145) יש אנשים שמרכיבים שפופרת של מתכת קטנה על מקל - לנוי. (146) לנוי, [ויש מפרשים שנותנים אותה תחת הדלת, כדי לשמור על העץ שלא ירקב]. (147) במסמרים (רבינו בפירושו למשנתו). (148) מפני שהאדם שינה תשישה במעשה בגופה ממש, שתקע בה מסמרים וניקבה, ועכשיו היא משמשת את העץ. (149) תחב בה את המקל ולא חיברה במסמרים. (150) הכניסה בחרץ שבדלת ולא קבעה במסמרים. (151) ומכל-שכן אם נטמאה, לא פקעה ממנה טומאתה. ומדובר כשלא עשה השפופרת לכתחילה בכוונה לקובעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חדשים וזה יתאים ללשונו של רבי יהושע במשנה (שם משנה ז) "אין מיטהרין אלא שלמים" וכן תתפרש המלה "נתן" שהבאנו למעלה.

ד. **בְּרִזְלָא טָמֵא שֶׁבִּלְלוּ עִם בְּרִזְלָא טָהוֹר**¹⁶: אם רב מן הטָמֵא - טָמֵא; ואם רב מן הטָהוֹר - טָהוֹר; מִחֲצֵה לְמִחֲצֵה - טָמֵא¹⁷. וְכֵן טֵיט¹⁸ שֶׁבִּלְלוּ בְּגָלִילִים¹⁹ וְשָׂרָף הַכֹּל בְּכֶבֶשׂן וְעִשָּׂאָהוּ כָּלִי: אם רב מן הטֵיט - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּלִי חָרָס; ואם רב מן הַבְּגָלִילִים - אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמֵא.

(16) התיכס יחד ועשה מהם כלי. (17) אף על פי שהברזל הטמא נטהר מן התורה על ידי התכתו, גזרו חכמים טומאה ישנה גם על מחצה למחצה. (18) כלי העשוי מטיט שרוף בכבשן הוא כלי חרס ומקבל טומאה. (19) צפיעי בהמה. נתבאר למעלה (פרק א הלכה ו), שכלי גללים אינם מקבלים טומאה.

ה. **כָּלִי מִתְכּוֹת הַטָּהוֹרִין שֶׁאֵנָּכֶן**²⁰ **בְּאֵנָּה**²¹ **טָמֵא - טָמֵאִים.** אָבֵל הַעוֹשֶׂה כָּלִים מִן הָאֵנָּה הַטָּמֵא - הָרִי הֵן טָהוֹרִין²².

(20) ציפה אותם. (21) מתכת מתוקנת למלאכת ציפוי. (22) בתוספתא מוחלפת הגירסא: ברישא כתוב "טהורין" ובסיפא "טמאין", ויש להתאים את דברי רבינו כאן לגירסת התוספתא. וביאור הדברים: אנכס - הם טהורים לשיטת רבינו, שכלים מצופים אינם מקבלים טומאה. ובסיפא מלמדת התוספתא, שמתכת שבעיקרה עומדת לציפוי ולא לעשות ממנה כלים, גם כן חוזרת לטומאתה הישנה אם עשה ממנה כלי.

ו. **קָרְדֵם שֶׁעִשָּׂאָהוּ מִן הַבְּרִזְלָא הַטָּהוֹר וְעִשָּׂה עֶשְׂפוֹ מִן הַטָּמֵא - הָרִי זֶה טָמֵא.** עִשָּׂה עֶשְׂפוֹ מִן הַטָּהוֹר וְהַקָּרְדֵם מִן הַטָּמֵא - הָרִי זֶה טָהוֹר. שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה.

ז. **קָרְדֵם טָהוֹר שֶׁחֲסָמוּ**²³ **בְּבְרִזְלָא טָמֵא - טָהוֹר**²⁴.

(23) ציפה את חודו בברזל קשה (=פלדה). (24) ציפוי דק זה בטל לגבי הכלי.

ח. **קִיתוֹן**²⁵ **שֶׁעִשָּׂאָהוּ מִן הַטָּמֵא וְשׁוּלֵיו מִן הַטָּהוֹר - טָהוֹר.** עִשָּׂאָהוּ מִן הַטָּהוֹר וְשׁוּלֵיו מִן הַטָּמֵא - טָמֵא. שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמְּקַבֵּל²⁶ הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה²⁷.

(25) כוס גדולה. (26) השוליים הם המקבלים העיקריים. (27) מלאכת הקיבול.

ט. **כָּלִי מִתְכּוֹת שֶׁנִּטְמָא בְּטָמֵא שֶׁהוּא מִדְּבָרִי סוֹפְרִים, כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא בְּעֶבְדָּה זָרָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, וְנִשְׁפָּר וְהִתִּיכּוֹ וְחָזַר וְעִשָּׂה מִמֶּנּוּ כָּלִי אַחֵר - הָרִי זֶה סָפֵק אִם חָזַר לְטָמְאָתוֹ הַיְּשָׁנָה אוֹ לֹא חָזַר.**

י. **כָּלִי זְכוּכִית שֶׁנִּטְמָא וְנִשְׁפָּרו - טָהוֹר כָּלִי**

לפני שבירתו. (4) הטומאה הישנה פקעה לחלוטין ואינה חוזרת. (5) המלה "וכן" נמשכת לדין "נשברו טהור" בלבד ולא לדין "חזר ועשה כלי". (6) אפילו שלא כדוגמת הכלים שנשברו. (7) מוחלטת, שאינה חוזרת לעולמים, אפילו על ידי היתוך ועשיית כלים חדשים. (8) טבילת השברים אינה מונעת חזרת הטומאה, מפני שהם טהורים אין טבילתם מוסיפה ולא גורעת.

ב. **וְחִזְרָת כָּלִי מִתְכּוֹת לְטָמְאָתוֹ הַיְּשָׁנָה - מִדְּבָרִי סוֹפְרִים.** וּמִפְּנֵי מָה גָזְרוּ עַל כָּלִי מִתְכּוֹת שֶׁיִּחְזְרוּ לְטָמְאָתוֹ הַיְּשָׁנָה? גָּזְרָה שְׁמָא יִטְמָא לוֹ כָּלִי וְיִתִּיכְנוּ וְיַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ כָּלִי אַחֵר בּוֹ בַּיּוֹם. אִם יֹאמְרוּ שֶׁהוּא טָהוֹר כִּדִּין תּוֹרָה, יָבוֹא לוֹמַר: הַשְּׂבִירָה מְטַהֶרֶת וְהַטְּבִילָה מְטַהֶרֶת; כִּשֶּׁם שֶׁאִם נִשְׁפָּר וְהִתִּיכּוֹ וְעִשָּׂה מִמֶּנּוּ כָּלִי בְּשָׂהֳרָה - הָרִי הוּא טָהוֹר בּוֹ בַּיּוֹם¹⁰, כִּךָּ אִם הַטְּבִילוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּשָׂהֳרָה - הָרִי הוּא טָהוֹר בּוֹ בַּיּוֹם, וְיָבוֹאוּ לוֹמַר שֶׁאֵין הַכָּלִים צְרִיכִין הָעֶרֶב שְׁמֹשׁ. מִפְּנֵי זֶה הַחֲשָׁשׁ גָּזְרוּ טָמְאָה עֲלֵיהֶם¹¹.

(9) גזירת חכמים. (10) לפני הערב שמש. (11) כרכא שם. [לשון רבא: "שמא יאמרו טבילה בת יומה עולה לה", ומפרש רש"י שם, הרואה משתמשים בכלי ביום שנטמא ואינו יודע שהתיכוהו יחשוב שהטבילוהו ומשתמשים בו לפני הערב שמש. אולם רבינו במשנתנו פירש כאמור כאן]. בגמרא שם אמרו: מעשה בשלומציון המלכה שעשתה משתה לבנה ונטמאו כל הכלים ושברתם ונתנתן לצורך וריתכן ועשה מהן כלים חדשים ואמרו חכמים יחזרו לטומאתן ישנה.

ג. **אֶחָד כָּלִי שֶׁנִּטְמָא בְּמַת אוֹ¹² בְּשֶׁאֵר הַטָּמְאוֹת¹³, אִם הִתִּיכּוֹ - חָזַר לְטָמְאָתוֹ הַיְּשָׁנָה עַד שֶׁיִּטְבִּיל. נִטְמָא בְּמַת וְהִזָּה עָלָיו בְּשִׁלְשִׁי¹⁴ וְאַחֵר כִּךָּ הִתִּיכּוֹ וְעִשָּׂאָהוּ כָּלִי אַחֵר וְהִזָּה עָלָיו בְּשִׁבְעִי וְהַטְּבִילוֹ - הָרִי זֶה טָמֵא, וְאֵין הִזָּה שְׂקָדִים הַתּוֹף מִצְטַרְפֶּת לְהִזָּאָה שֶׁאַחֵר הַתּוֹף. וְאֵין לוֹ טָהָרָה עַד שֶׁיִּזָּה עָלָיו שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי וְיִטְבִּיל כֶּשֶׁהוּא כָּלִי קָדֵם שְׂבִירָה, אוֹ יִזָּה עָלָיו שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי וְיִטְבִּיל אַחֵר שֶׁיִּתִּיכְנוּ¹⁵.**

(12) בין ... ובין. (13) כחכמים, שלא גזרו אלא על טומאת מת בלבד, כדי שלא תיבטל הזאת מי אפר פרה אדומה בכלים, כי בעל הכלים שננטמא במת לא ירצה לחכות שבעה ימים ולטרוח ולהזות פעמיים ויעדיף לשוברם ולהתיכס ולעשות כלים חדשים, וחשש זה אינו בשאר טומאות שאינן צריכות הזאה. (14) כלי שננטמא במת צריך להזות עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי. (15) מלשונו משמע, שאם הזה וטבל את השברים המהותכים - ניטהרו. וכן כתב בפירוש בביאורו למשנה (שם פרק י"ד ז): ויצטרך הזאת שלישי ושביעי על הכלי או על הנתן, וזה מנוגד לדבריו בהלכה א: "שיטבילם במקוהו כשהם שלמים". ונראה שכוונתו כאן עד שיתכנו ויעשה כלים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ג טבת - ספר טהרה - הלכות כלים קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בין בזפת - טהור. והפוס והצלוחית שנקבו, בין מלמעלה בין מלמטה - טהורין.

(40) של זכוכית. (41) רוב היקף השפה. (42) אין אדם משתמש בכלי פגום שכזה.

יד. התמחווי⁴³ והקערה שנקבו: מלמעלה - טמאין⁴⁴, מלמטה - טהורין. נסדקו: אם יכולין לקבל את החמין פצוננין⁴⁵ - טמאין, ואם לאו - טהורין.

(43) קערה גדולה. (44) שהרי אפשר להשתמש בחלק השלם. (45) אם יש ביקוע בכלי ונותנים לתוכו חמים מתרחב הסדק ולפעמים הוא מתפוצץ ולכן אינו מקבל טומאה, אלא אם כן הכלי עבה או חזק וראוי לקבל חמים.

טו. הפוסות החתוכין⁴⁶, אף על פי ששפתותיהם סורכין⁴⁷ את הפה - מקבלים טמאה⁴⁸.

(46) השפה חתוכה ואינה חלקה כל כך. (47) מסרטים קצת. (48) ראויות הן לשימוש, מפני שאינן גורמות חבלה ממשית.

טז. האפרס⁴⁹ של זכוכית - טהור, שהרי הוא כמו מחץ שאינו מקבל.

(49) משפך גדול רחב מלמעלה וצר מלמטה.

יז. זכוכית שעושין אותה למראה⁵⁰ - טהור, אף על פי שהיא מקבלת⁵¹, לפי שלא נעשית לקבלה. התרוד של זכוכית שהוא מקבל, אף על פי שפשמניחו על השלחן נהפך על צדו⁵² ואינו מקבל - הרי זה מקבל טמאה.

(50) נעשתה מלכתחילה לשם כך. (51) אינה שטוחה לגמרי אלא יש בה שקעורה, והיא מקבלת מה שנותנים לתוכה. (52) מפני שהוא עגול.

יח. תמחווי של זכוכית שעשאו מראה⁵³ - מקבל טמאה⁵⁴. ואם מתחלה עשאוהו למראה כדי שיהיו דברים שפמניחין בו נראין מאחורין⁵⁵ - הרי זה טהור. וכל כלי זכוכית אין מקבלין טמאה עד שתגמר מלאכתן, ככל הכלים.

(53) מתחילה נעשה לתבשיל ואחר-כך ייחדו להשתמש בו כבמראה. (54) לא יצא מתורת כלי, שהרי לא עשה שינוי בגופו ממש ודבר המקבל טומאה אינו יוצא מידי קבלת טומאה על ידי מחשבה. (55) במשנה כתוב "אספקלריא" ורבינו מפרש שם: זכוכית שקופה ומפני ששיטחה מעוגל רואים את הדברים שמאחריה בתבנית מוגדלת או מוקטנת ושלא במקומם, ואין מראה זו דומה למראות הצובאות (שמות לח, ב) המחזירות את התמונה כמו שהיא.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שהטמא בכלי חרס טהור בכל הכלים, והטהור בכל הכלים טמא בכלי חרס. ודין אם כלי חרס מטמא כלים

הכלים. ואפלו התיכן ועשה מהן כלים אחרים - אינם חוזרים לטמאה הישנה; לפי שעקר טמאתם מדברי סופרים²⁸, כמו שבארנו, לא גזרו עליהן בטמאה ישנה. וכן כלי זכוכית שנשברו, אף על פי ששבריהן כלים²⁹ וראויין לתשמיש, הואיל והם שכרי כלים - אינן מקבלין טמאה³⁰, לפי שאינן דומין לכלי חרס³¹. כיצד? קערה של זכוכית שנשברה והתקין שוליים³² לתשמיש - אין השוליים מקבלין טמאה, אף על פי שהן פקערה. ואם קרסם³³ את מקום השבר ושפו בשופין³⁴ - הרי זו מקבלת טמאה³⁵.

(28) כלומר, עיקר טומאת כלי זכוכית היא גזירת חכמים, שאפילו אם נגעו בשרץ או במת אינם מקבלים טומאה מן התורה. באמרו "שעיקר" התכוון רבינו להסביר את ההבדל בין ההלכה הקודמת ובין זו, ואומר שכלי מתכת עיקר טומאתם היא מן התורה, אלא שכאן המדובר כשנטמאו בטומאה דרבנן ולפיכך אפשר שגזרו בהם חכמים על טומאה ישנה, מה שאין כן בכלי זכוכית (וכן הסבירו גם התוספות עבודה זרה שם דיבור המתחיל תיבעי ושבט טז, א דיבור המתחיל בטומאה). (29) שאפשר להשתמש בהם כמו בכלים שלמים, כגון כד שנשבר דופנו וחלק ממנו נשאר וראוי הוא לקבל משקין, אמנם לא כשיעורו שלפני שבריתו. (30) שלא כדין כלי חרס. (31) אין דרכו של אדם להשתמש בכלי זכוכית שבור משום שמקום השבר חד ועלול לפצוע את היד האוחזת בו. (32) המדובר בשוליים שלהם שפה סביב וכשהפוכים את הכלי על פיו אפשר להשתמש בבית הקיבול שלהם. (33) הוריד את הגבשושיות שבמקום השבר. (34) החליקו בפצירה דקה. (35) מפני שאפשר להשתמש בשוליים ללא סכנת פציעה.

יא. צלוחית³⁶ קטנה הנטלת ביד אחת שנטל פיה - מקבלת טמאה, מפני שאין מכניסין היד לתוכה אלא יוצק ממנה³⁷. אבל גדולה הנטלת בשתי ידים שנטל פיה - טהורה, מפני שהיא חובלת ביד בשעה שמכניס ידו לתוכה. וכן צלוחית של פליטון³⁸, אף על פי שהיא קטנה, אם נטל פיה - טהורה, מפני שהחבלת באצבעו בשעה שמוציא הפשם מתוכה.

(36) בקבוק. (37) ואפשר להשתמש בה ללא חשש פציעה. (38) מין בושם סמך ואינו נשפך מעצמו וצריך להוציאו באצבע.

יב. לגינים הגדולים שנטל פיהן - עדין הן כלים, מפני שמתקנים הוא לכבשנים³⁹.

(39) משתמש בהם לכבוש ירקות ופירות והם נשארים שם זמן רב ללא כל טיפול.

יג. כוס⁴⁰ שנפגם רבו⁴¹ - טהור. נפגם בו שליש הקפו ברב גבהו - טהור⁴². נקב וסתמו, בין בפעץ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיטמאין באויר כלי חרס. (10) גזרו חכמים שמשקין יטמאו כלים (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ז ה"ב). (11) הכלי אומר למשקין. (12) הכלי שטימא אותו.

ד. פלי חרס¹³ שנגעו משקין טמאין באחוריו בלבד - נטמא אחוריו, בשאר כל הכלים¹⁴. במה דברים אמורים? בשהיה לו תוף; אבל אם אין לו תוף ונגעו בו משקין טמאין - הרי זה טהור¹⁵; שכל שאין לו תוף בכלי חרס - אין אחוריו מתטמאין במשקין. נגעו אכלין או משקין באחורי פלי חרס טמא - הרי אלו טמאין¹⁶. ואחד פלי חרס ואחד שאר כל הכלים בדבר זה. שכל הכלים הטמאין שנגעו אכלין או משקין בהן, בין מתוכן בין מאחוריהן - נטמאו.

(13) ראה פ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ב וה"ג, ובהערותינו שם. (14) אבל תוכו לא נטמא. (15) ב"תורת כהנים' של פרשתא ז ה"ד, אמרו בשם רבן גמליאל: "כל שאין לו תוף בכלי חרס, אין לו אחוריים". פירוש, כלי חרס שאין לו תוף אינו מקבל טומאה כלל, אפילו כשנגע במשקין טמאים. (16) בכלים פ"ב מ"א אמרו, שכלי חרס "מטמאים מאחוריהם", ומפרש רבינו, שכלי חרס שנטמאו מאוירם מטמאים גם את הנוגע בהם מאחוריהם. [הר"ש שם מפרש, שהכוונה לבית קיבול שבאחורי הכלי, כגון ששולי הכלי מוקפים שפה מבחוץ].

ה. אחד פלי חרס שנגעו טמא לאויר או שפפהו על הטמא המנחת על הארץ ונעשה אהל עליה¹⁷, שהרי הטמא בתוכו. מפי השמועה¹⁸ למדו, שזה שנגמר: אל תוכו¹⁹ - לרבות את האהלים.

(17) 'תורת כהנים' שם ה"א. (18) איש מפי איש עד משה רבינו. (19) 'תורת כהנים' שם למדו מן "וכל כלי חרס".

ו. גמא²⁰ שהיה השרץ מנח בתוכה וכפה פלי חרס על הגמא - לא נטמא; שנגמר: אל תוכו - עד שתפגס עצמה של טמא בתוכו²¹. לפיכך, השרץ שנגמא למטה מנחשתו של תנור²², שהיא קרקעית - התנור טהור; שאני אומר: חי נפל, ועכשיו מת בתוך גמא זו²³. וכן אם נמצאת מחט או טבעת למטה מנחשתו, אף על פי שכל הכלים הנמצאים²⁴ - טמאים, כמו שבארנו²⁵, הרי התנור טהור²⁶; שאני אומר: שם היו עד שלא בא התנור, והתנור נכנה עליהן, ולא נפלו בתוכו. נמצאו בדשן²⁷ - הרי התנור טמא, שאין לו במה יתלה²⁸. נמצאו בנחשתו²⁹ של תנור³⁰ נראין אבל אינן יוצאין לאויר: אם אופה את הפצק והוא נוגע בהן³¹ - נטמא התנור קאלו היו בתוך אויר; ואם לאו - התנור טהור קאלו היו למטה מנחשתו. באי זה פצק אמרו? בפצק הבינוני, שאינו רך ביותר ולא קשה³².

מאווירו ואם היו משקין בתוך הכלים. כלי חרס שנגע במשקין טמאים מאחוריו. כלי חרס שכפאו על הטומאה המונחת בארץ. גומא שהיה השרץ מונח בתוכה וכפה כלי חרס עליה. השרץ שנמצא בעין של תנור, בעין של כירה, בעין של כופח. כלי חרס שהיו לו שלוש שפיות זו לפנים מזו וכו'. אילפסים זה בתוך זה ושפתותיהם שוות ושרץ בעליון וכו'. הנקרא חיבור לטומאה ולא להזייה, לא לטומאה ולא להזייה או לזה ולזה.

א. כבר בארנו בכמה מקומות, שאין פלי חרס מתטמא אלא מאווירו² או בהסט הזב³; ושאר כל הכלים שנגעו בהן הטמא - נטמאו, ואם נכנסה טמא לאוירן ולא נגעו בהן - הרי הם טהורין. נמצא⁴ הטמא בכלי חרס - טהור בכלים⁵, והטמא בכל הכלים - טהור בכלי חרס. ומצין שאין פלי חרס מתטמא אלא מאווירו? שנגמר: וכלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו וגומר - מתוכו הוא מתטמא, לא מאחוריו⁶.

(2) אם נכנסה הטומאה לתוך הכלי, ואפילו לא נגעו בדופן הכלי. (3) אם הזיזו הזב ממקומו, שהרי הזיז גם את אוירו. (4) חולין כד ב. (5) בכל הכלים האחרים. (6) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ז ה"ה. בחולין כה, א למדו דין זה מן הכתוב (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח", ורבינו העדיף דרשת 'תורת כהנים' שהיא יותר פשוטה.

ב. וכשם שמתטמא מאווירו, כך מטמא אכלין ומשקין מאווירו. כיצד? פלי חרס שנטמא ונכנסו אכלין ומשקין לאווירו, אף על פי שלא נגעו בו - הרי אלו טמאין; שנגמר: כל אשר בתוכו יטמא⁷. אבל שאר הכלים הטמאין אינן מטמאין אכלין ומשקין עד שנגעו בהן.

(7) בחולין שם מבאר ר' יונתן "התורה העידה על כלי חרס, ואפילו מלא חרדל". פירוש, התורה אמרה, שכל הנמצא בכלי חרס טמא - נטמא, אפילו גרעינים קטנים כחרדל, שרק חלק קטן מהם נוגע בכלי.

ג. אין פלי חרס⁸ מטמא כלים מאווירו⁹, בין פלי חרס בין שאר כלים. כיצד? פלי חרס גדול שהיו בתוכו כלים ונכנסה טמא באווירו - הוא טמא וכל הכלים שבתוכו טהורין. היו משקין בפלים שבתוכו - נטמאו המשקין מאווירו, וחוזרין ומטמאין את הכלים¹⁰. והרי זה אומר¹¹: מטמאין¹² לא טמאונן, ואתה טמאתני.

(8) כלים פ"ח מ"ד. (9) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"ט ה"א, דרשו: יכול (אפשר לחשוב) אף הכלים מיטמאים באויר כלי חרס? תלמוד לומר: "האוכל" (אחר שנאמר "כל אשר בתוכו יטמא", ממשיך הכתוב ואומר: מכל האוכל אשר יאכל), אוכלים מיטמאין באוויר כלי חרס, ואין כלים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. אין התנור⁴⁵ ולא הפירה ולא שאר מקומות היקוד⁴⁶ מתטמאין אלא אם כן נמצאת הטמאה מן הסתמה⁴⁷ ולפנים⁴⁸.

(45) תנורים אלה רחבים מאוד מלמטה, ויש מקום מספיק לאומנים לשבת ולא להיכוות. (46) סיום המשנה שם. (47) מקומות שהאש יוקרת. (48) התפארת ישראל מפרש, שקירות התנורים האלה הם עבים מאוד, ועושים שקע במזוונותיהם כרחבו של אדם, ושקע זה הוא מקום ישיבת האומנים.

י. כלי חרס⁴⁹ ששותין בו בעלי בתים הפנים, שפאמץ⁵⁰ כמו רשת של חרס ושפתו שלמעה מן הרשת כמו מסרק⁵¹, וזהו הנקרא צרצור, אם נכנסה הטמאה לאויר המסרק למעה מן הרשת - נטמא כל⁵², שזהו תוכו של כלי זה.

(49) ונטמא התנור, ונטמאו גם החלקים שמן השפה הפנימית ולחוץ (ראה השלמות). (50) שם פ"ב מ"ח. (51) נראה שהכוונה לפי הכלי, וכן פירשו הר"ש והברטנורא. (52) פגימות רבות סביב כל השפה, ונראית כמו מסרק. הפגימות האלו נעשו בכוונה לנוי.

יא. כלי חרס⁵³ שהיה לו שלש שפיות⁵⁴ זו לפנים מזו: היתה הפנימית עורפת⁵⁵ ונכנסה טמאה לאויר הפנימית⁵⁶ - כל האכלין והמשקין שפאורי שפין השפה הפנימית וביין האמצעית והחיצונה טהורין⁵⁷. היתה האמצעית עורפת ונטמא אוירה⁵⁸ - ממנה ולפנים⁵⁹ טמא⁶⁰, ממנה ולחוץ טהורין⁶¹. היתה החיצונה עורפת ונטמא אוירה - הפל טמא⁶². היו שוות - כל שנטמא אוירה טמאה, והשאר טהור⁶³.

(53) כחכמים שם. (54) שם פ"ד מ"ד. (55) דפנות, וביניהם ריווח כזה: כאן יש ציור (הציור שבפירוש רבינו למשנה הוצאת ראם אינו מדויק, כי הוא מדגים שלוש קדירות זו בתוך זו). (56) גבוהה יותר משתי השפיות האחרות. (57) לאויר הקדירה. (58) מקומות אלה נידונים כגב הכלי, וכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו. (59) נכנסה טומאה לרווח שבינה וביין הפנימית. (60) כל הנמצא במקום הרווח הזה, וכן הנמצא בקדירה עצמה. (61) מפני שכל זה נמצא בתוך אוירה של שפה זו. (62) מפני שזה גב הכלי שהטומאה בתוכו. (63) מפני שאויר כל הקדירה עולה עד לגובהה, והשרץ מטמא את כולו.

יב. אלפסים⁶⁴ זו בתוך זו ושפתותיהן שוות והשרץ בעליונה⁶⁵ או בתחתונה⁶⁶ - זו שיש בה השרץ טמאה, ושאיר האלפסין טהורין הן וכל האכלין שבהן⁶⁷. הנה כל אלפס מהן נקובה בכונס משקה⁶⁸ והשרץ בעליונה - כל האכלין והמשקין שבהן האלפסים טמאים⁶⁹; שהטמאה באויר פלן, כמו שיתבאר⁷⁰.

(20) כלים פ"ט מ"ג. (21) וכאן הטומאה מונחת למטה מדופני הכלי ולא באוירה. (22) המדובר בתנור שאין לו שוליים ועומד על הקרקע, והמקום שהתנור עומד עליו נקרא "נחושתו של תנור". (23) שאם נפל מת, הרי היה באויר התנור בשעת נפילה. (24) ואין אנו יודעים אם טהורים או טמאים. (25) בפ"ג מהלכות אבות הטומאות הי"ג. (26) ולא נטמא מן המחט והטבעת. (27) המונח על קרקעית התנור. (28) לומר, שמעולם לא נכנסו לאויר התנור. (29) שם מ"א. (30) תחובות בקרקע התנור, ואינן בולטות למעלה משטחו. (31) הבצק הוא רך, ונדחק לתוך הגומא הזעירה שעל המחט והטבעת. (32) ונדחק בסדק דק.

ז. השרץ³³ שנמצא בעין של תנור³⁴, בעין של פירה, בעין של פפח, אם נמצא מן השפה הפנימית ולחוץ³⁵ - טהור. וכן אם נמצא באויר העין³⁶ - טהור; שהרי לא נכנס לאויר התנור או הפירה או הפפח, אלא תחת עבי דפנותיהן הוא תלוי. ואפילו היה שם בנית מן המת - טהורין³⁷; אלא אם כן היה בעבי העין פותח טפח³⁸, שהרי מביא את הטמאה לאויר התנור, כמו שנתבאר³⁹ בענין טמאת מת.

(33) שאינו נכנס אלא לגומא רחבה. (34) שם פ"ח מ"ז. (35) חור שבתנור, שדרכו יוצא העשן, וסותמים אותו מבפנים בשעת אפיה כדי שיישמר החום. (36) דופן התנור הוא עבה, וכסותמים את העין מבפנים, נשאר שטח מסויים של קירות התנור מחוץ לסתימה, ואומר רבינו שאם נמצא שרץ באותו שטח - לא נטמא התנור (ראה לקמן ה"ט). תנור כירה וכופח, שלשתם תנורים עשויים בתבניות שונות (ראה ספר זמנים הלכות שבת פ"ג). (37) לא נתבארה לי כוונתו, הרי בנמצא שם השרץ הוא גם כן באויר הכלי? (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (38) התנור ומה שבתוכו, עובי דופן החור נידון ככלי בפני עצמו, ולפיכך לא נטמא התנור מגיעה זו. ואפילו אם נאמר שחלק זה נטמא, אין בכוחו לטמא את התנור, מפני שכלי חרס אינו מטמא כלים אפילו מאוירו, שהרי הוא ראשון לטומאה אפילו נגע במת (ראה הלכות אבות הטומאות פ"י ה"ח). (39) טפח על טפח ברום טפח.

ח. נמצא⁴⁰ השרץ במקום הנחת העצים⁴¹ מן השפה הפנימית ולחוץ - טהור⁴². נמצא במקום ישיבת הפלן⁴³, במקום ישיבת הצפע, במקום ישיבת שולקי היתים⁴⁴ - הפל טהור.

(40) בפ"ב מהלכות טומאות מת. ודין זה נאמר בטומאת מת בלבד, אבל טומאת שרץ וכדומה אינה נכנסת אפילו בפותח טפח. (41) שם מ"ח. (42) בתנורים גדולים, היה מקום זה משוך מחוץ לחלל התנור. (43) כחכמים שם. דינו כדין עיין, ולמה לא כלל רבינו שני הדינים בבת אחת? מפני שבעיני אין כל מחלוקת, אבל במקום הנחת עצים חולק ר' יהודה, ומטמא מן השפה החיצונה ולפנים. (44) המחמם את המים בבית המרחץ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קערות דבוקות בה ונשרפו יחד בכבשן. (82) כל קערה נידונית ככלי בפני עצמו. (83) שפה גבוהה עורפת על שפת הקערות הדבוקות בה. (84) השפה עושה כולן כלי אחד. (85) טבלא עם בתי קיבול רבים, שנותנים בהם תבלינים שונים.

יד. בית התבלין של עץ שנטמא אחד מביתו במשקין - לא נטמאו שאר הבתים⁸⁶. ואם יש לו דפן עורף, שנמצאו כל הבתים בתוכו, ונטמא אחד מביתו במשקין - נטמאו כלו; שהכל⁸⁷ בכלי אחד⁸⁸, וכלי שנטמא תוכו במשקין - נטמא כלו. היו בתי קבועין במסמרים⁸⁹ - הרי אלו חבור זה לזה לטמאה ולהזהה⁹⁰. היו תקועין בלבד⁹¹ - הרי אלו חבור לטמאה ולא להזהה. ואם היו בתי נטלין ונתנין⁹² - אינן חבור לא לטמאה ולא להזהה.

(86) ודווקא כשנטמא במשקין טמאים. אבל אם נטמא בשרץ, נטמאו כולם, אפילו כשאין שם דופן עורף. בטבלא של חרס (בהלכה יג) כתב סתם "ונטמאת", ולא הגביל את הדין לטומאת משקין בלבד, משמע שאפילו שרץ אינו מטמא את כולו. וטעם ההבדל הזה נתבאר בפירוש רבינו למשנתנו, כלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו, וכאשר נגעה הטומאה - אפילו שרץ שטומאתו מן התורה - בתוכו של בית אחד הרי לגבי שאר הבתים יש לדון נגיעה זו כנגיעה בגבם, ולפיכך לא נטמאו, אלא אם-כן יש לטבלא לבזוז עורף על שפת הכלים, שאז תוכה של הטבלא משמשת תוך משותף לכל הכלים. וכל זה בטבלא של חרס, אבל בכלי עץ שהוא מטמא מגבו, נטמאו כל הבתים ע"י נגיעת השרץ באחד מהם כאילו נגע בגבם. וכל זאת בטומאת שרץ, אולם כשנטמאו במשקין טמאים, נתבאר כבר (בפ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ג) שאם נגעו באחורי כלים - לא נטמא תוכם. ומכיון שאמר, שתוכו של זה (הבית שנגע בטומאה) נעשה גב לחבירו, הרי שאר הבתים לא נטמאו במשקין אלה כלל. (87) כל הבתים, וגם חלקי הטבלא שבין הבתים. (88) וכל בית נטמא מנגיעה בטומאה עצמה. (89) ללא חיבור טבעי מתחילת עשייתם. (90) אם נטמאו במת, והזה מי אפר פרה על אחד מהם - נטהרו כולם. והמדובר בדופן עורף. (91) בלי חיבור מסמרים. (92) לפרקים מוציאים אותם מהחורים שהם תקועים בהם, ולפעמים מחזירים אותם.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר שכל המציל בצמיד פתיל באוהל המת - מציל בכלי חרס. ודין כשם שאין טומאת צמיד פתיל לטומאת אוהל כך הוא באויר כלי חרס. ודין הבלועים בחי אם מצילים מיד כלי חרס ובאי זה מקום הם כבלועים. ודין תוכו ולא תוך תוכו והדבר שמציל בסתימת זפת מיד כלי חרס.

א. כל המציל בצמיד פתיל³ באהל המת⁴ - מציל בצמיד פתיל באויר כלי חרס⁵. אם הציל במת הקמור⁶, דין הוא שציל בכלי חרס⁷ הקל⁸. וכל

היה השרץ בתחתונה⁷¹ - היא טמאה וכלן טהורות; שהרי לא נכנס שרץ לאויר העליונה⁷², ואין שפת התחתונה עורפת כדי לטמא כל האכלין והמשקין שבתוכה⁷³. היה השרץ בעליונה⁷⁴ והיתה שפת התחתונה עורפת - העליונה טמאה, שהשרץ בתוכה; וכן התחתונה, מפני ששפתה עורפת הרי השרץ באוירה; וישאר האלפסין⁷⁵ שבתוך התחתונה טהורין, שאין⁷⁶ כלי חרס מטמא כלים שבתוכו⁷⁷. ואם היה ביניהן משקה טופח⁷⁸ - כל שיש פה משקה טופח טמאה⁷⁹; שהמשקה מתטמא מאויר התחתונה העורפת וחוזר ומטמא את האלפס.

(64) כחכמים במשנה שם. (65) שם פ"י מ"ח. קערות גדולות. (66) הפנימית. (67) שהיא החיצונה. (68) האילפסים עצמם טהורים, מפני שכלי - אפילו כלי חרס - אינו מיטמא מאויר כלי חרס, והרי השרץ אינו נמצא באוירים, והאוכלין טהורים, מפני שאינם נמצאים בתוך כלי שהטומאה בתוכו אלא בכלי הנמצא בו, והתורה אמרה "אל תוכו . . . יטמא" (ויקרא יא, לג), ודרשו חכמים (תורת כהנים' שמיני פרשת ז' ה"ז): "אל תוכו" ולא תוך תוכו. (69) אם יתנו מקום הנקב על משקה, ייכנס לכלי דרך נקב זה. (70) אבל האילפסים עצמם טהורים, מפני שיצאו מתורת כלי. [רבינו מפרש שהמדובר בכלים שהנקב מטהר אותם]. (71) לקמן בפ"ד ה"ט, שכלי נקוב אינו מציל על האוכלין והמשקין שבתוכו, והרי הם כאילו מונחים בכלי שהשרץ בתוכו. (72) שהיא החיצונה. (73) הטומאה אינה נכנסת דרך השוליים אלא דרך פי הכלי. (74) אילמלי היתה החיצונה עורפת, היה כל הנמצא באילפסים שדפנותיהם נמוכים, כאילו הוא מונח באויר של הדפנות הגבוהים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. (75) מכאן ואילך המדובר בכלי שלם. (76) אם שפתם שוה לשפת העליונה. (77) כמבואר למעלה בהלכה ג, ואף-על-פי שהכלים לא נטמאו - נטמאו האוכלין והמשקין שבתוכם. ואינם ניצולים מכוח תוך תוכו, מפני שהתחתונה עורפת, רואים אותם כאילו הם מונחים באוירה ממש. (78) מרטיב את האצבע הנוגעת בו. (79) והוא הדין לאילפס המונח בו ושוליו נוגעים במשקה, שהרי משקין מטמאים כלי חרס מגבו, לדעת רבינו בפ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ג. ראה ראב"ד והשלמות.

יג. טבלא⁸⁰ של חרס שהיו קערות דבוקות בה בתחלת מעשיה⁸¹ והרי הפל כלי אחד, ונטמאת אחת מהן - לא נטמאו כלן⁸². ואם היה לטבלא דפן עורף⁸³, שנמצאו כל הקערות בתוכו, ונטמאת אחת מהן - נטמאו כלן⁸⁴. וכן הדין בבית התבלין⁸⁵ של חרס, וקלמירין המתאימות פיוצא בו.

(80) שם פ"ב מ"ז. (81) לפעמים עושים טבלא מטיט ושורפים אותה, ואחר-כך מדביקים לה קערות קטנות, אולם כאן המדובר כשהאומן עשה מלכתחילה מטיט טבלא עם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האדם האוכלה (ראה הל' אבות הטומאות פ"ג ה"א).
(22) מטומאת אוויר כלי חרס שמטמא אפילו בלי נגיעה.
וכל-שכן שנגיעתה אינה מטמאה. (23) ראה הל' טומאת
מת פ"כ ה"א-ב.

ה. דברים²⁴ שבתוף הפה או בתוף הקמטין²⁵ - אינן
כבולועין. פיצד? אדם שהיו משקין טמאין בתוף פיו
וקפץ²⁶ פיו והכניס ראשו לאויר כלי חרס - טמאהו.
וכן טהור שהיו אכלין ומשקין לתוף פיו והכניס
ראשו לאויר תנור טמא - נטמא אכלים שפפיו.
היה לו בתוף קמטו כעדשה²⁷ מן השרץ והכניסו
לאויר התנור - נטמא התנור, אף על פי שהטמא
בתוף הקמט²⁸.

(24) שם מ"י. (25) שבגוף בעל חי (נדה מב, ב). (26) סגר.
(27) בשר השרץ כעדשה - מטמא. (28) כרבא שם, שקמט
נידון כבית הסתרים שמטמא באוויר כלי חרס, ולא כבלוע
בבעל חי.

ו. ספוג²⁹ שפלע משקין טמאין, אף על פי שהוא
נגוב מבחוץ, אם נפל לאויר כלי חרס - טמאהו,
שפוף משקה לצאת³⁰. וכן חתיכה של לפת³¹ ושל
גמלי³². חרסים שנשתמשו בהן משקין טמאין ונגבו
ונפלו לאויר כלי חרס - לא טמאהו³³. נפלו לתנור³⁴
והסק - נטמא. שפוף משקה לצאת³⁵. במה דברים
אמורים? ³⁶ במשקין קליין³⁷; אבל בחמורין, כגון דם
הנדה ומימי רגליה³⁸, אם היו יכולין לצאת³⁹
והקפיד עליו שיצא - הרי זה מטמא התנור אף על
פי שלא הסק; ואם אינו מקפיד עליו - אינו מטמא
עד שיסק ויצא המשקה⁴⁰. וכן בגפת⁴¹ חדשה⁴²
הבאה ממשקין טמאין שהסק בה התנור - נטמא,
שפוף משקה לצאת; אבל בישנה - טהור⁴³. איזו
היא ישנה? לאחר שנים עשר חדש. ואם קדוע
שיוצא ממנה משקה בשעת הסק⁴⁴ אפילו לאחר
שלוש שנים⁴⁵ - נטמא התנור כשיסק.

(29) שם פ"ט מ"ד. (30) הספוג עומד לסחיטה. ועוד,
שהמשקין יוצאים מאליהם טיפה אחר טיפה. [בתוספתא,
שם פ"ו ה"י, אמרו: "מפני שעשוי להכניס ולהוציא". ונראה
ששני הנימוקים משלימים זה את זה]. (31) הראב"ד
בהשגותיו כאן מפרש שסוחטים את הלפת ומוציאים את
המשקה ומניחים את הלפת היבש על המכה והוא מוצץ את
הליחה. (32) בתוספתא שם מנמק תנא-קמא, מפני שעושי
יין נותנים גמי ביין וסוחטים את הנבלע בו, כדי לבדוק את
טיב היין. (33) אף-על-פי שלדעת רבינו, טומאה בלועה
בכלי מטמאה. וטעמו של דבר, מפני שלא אמרו בלועים
אינם מצילים אלא כשהטומאה הבלועה נשארה כמו שהיתה
לפני שנבלעה, אלא שהיא מחופה מכל צד, אבל משקין
שנבלעו בחרסים מתלכדים עמהם ובטלה לגמרי עמידתם
העצמית, כזה מציל אפילו בכלים. (34) שם מ"ה.

שאינו מציל באהל המת - אינו מציל באויר כלי
חרס.

(2) כלים פ"ח מ"א. (3) כיסוי מחובר ומהודק.
(4) בטומאת אוהל המת, אמרה תורה (במדבר יט, טו): "וכל
כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא", ומכאן
שאם יש עליו צמיד פתיל - הוא וכל מה שבתוכו טהורים.
(5) אוכלין ומשקין הנמצאים בכלי חרס צמיד פתיל המוטל
בתוך כלי חרס גדול שטומאה בתוכו - לא נטמאו.
(6) שמטמא טומאת שבעה ימים. (7) בטומאת תוכו של כלי
חרס. (8) טומאת יום אחד. נתבאר כבר כמה פעמים, שכלי
חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו אם נגע במת.

ב. וכשם שאין צמיד פתיל לטמאה⁹ באהל
המת¹⁰, כך אין צמיד פתיל לטמאה באויר כלי
חרס. פיצד? קדרה שהיא מלאה אכלין ומשקין
ומקפת צמיד פתיל ונתונה בתוף התנור¹¹ הטמא
- הרי הקדרה וכל מה שבתוכה טהורין¹². היה
השרץ או משקין טמאין בתוכה ומקפת צמיד
פתיל ונתונה באויר התנור - נטמא התנור¹³. [וכן
כל פיוצא בזה.

(9) צמיד פתיל מציל שלא תיכנס הטומאה לתוכו ותטמא את
הדבר הטהור הנמצא בו, אבל אינו מעכב על הטומאה
הנמצאת בו מלצאת. (10) כזית מן המת סגור בכלי צמיד
פתיל המוטל באוהל, טומאתו חודרת ומטמאה כל הנמצא
באוהל. (11) של חרס. (12) הכלי הסגור עיכב על
הטומאה מלהיכנס. (13) הטומאה יצאה מהצמיד פתיל
וטימאה את התנור וגם את כל מה שבתוכו (תוספתא, כלים
פ"ו ה"ו).

ג. טבעת¹⁴ טמאה שמבלעת בתוף הלכה או מחט
טמאה שמבלעת בתוף העץ ונפלו לאויר כלי חרס
- נטמא¹⁵. אף על פי שאם נגע בפר תרומה בעץ זה
או בלכה זו - טהור¹⁶, הרי הן מטמאין כלי חרס
מאד¹⁷.

(14) משנה, שם פ"ט, מ"ו. (15) כלי החרס וכל שבתוכו.
(16) מפני שרק נגיעה ישירה, כשאין דבר חוצץ בין הטמא
לטהור - מטמאה. (17) מפני שכלי חרס מיטמא
כשטומאה נמצאת באווירו, בלי נגיעה כלל, והרי כאן
הטומאה נמצאת באווירו, מה שאין-כן בטומאת נגיעה.

ד. תרנגול¹⁸ שפלע שרץ או בשר מת ונפל לאויר
התנור¹⁹ - הרי זה טהור²⁰. ואם מת שם התרנגול -
נטמא התנור²¹. שהבולועין פחי מצילין מיד כלי
חרס²², כדרך שמצילין באהל המת²³.

(18) שם פ"ח מ"ה. (19) ויצא כשהוא חי. (20) מבואר
בסוף ההלכה, שטומאה בלועה בגוף חי אינה מטמאה.
(21) מן הטומאה שבמעו התרנגול. התרנגול עצמו אינו
מטמא, כי נבלת עוף טהור מטמאה רק בבית הבליעה של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַקִּדְרָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן אֲכָלִין אוּ מִשְׁקִין וְשִׁלְשָׁלִין
לְאֹוִיר הַתְּנֹור אוּ לְאֹוִיר הַחֲבִית הַטְּמָאִין⁵⁹ - הֲרִי הֵן
טְהוּרִין. הִיתָה הַפִּנְיָה אוּ הַקֶּפֶה אוּ הַחֲמַת וְכִיּוּצָא
בְּהֵן נְקִיבִין - אֵינֶן מְצִילִין⁶⁰; אֵלָּא אִם הִיא הַשֶּׁרֶץ
לְתוֹכָן וְשִׁלְשָׁלִין לְאֹוִיר כָּלִי חָרָס הַטְּהוֹר - נְטָמָא,
וְאִם הִיא אֲכָלִין אוּ מִשְׁקִין לְתוֹכָן וְשִׁלְשָׁלִין לְאֹוִיר
כָּלִי חָרָס הַטְּמָא - נְטָמָא. וְכִמָּה יִהְיֶה בְּנֶקֶב? אִם
הִיא בְּכָלִי שֶׁטֶף⁶¹ - בְּמוּצִיא זֵיתִים⁶². וְאִם הִיא בְּכָלִי
חָרָס: הָעֲשׂוֹי לְאֲכָלִין⁶³ - שְׁעוּרֵי בְּזִיתִים; וְהָעֲשׂוֹי
לְמִשְׁקִין - שְׁעוּרוֹ בְּכֹונֶס מִשְׁקָה; וְהָעֲשׂוֹי לְכָף וְכֶף⁶⁴
- מְטִילִין אוֹתוֹ לְחֻמְרוֹ, וְכַשִּׁינֶקֶב כָּלִי חָרָס זֶה בְּכֹונֶס
מִשְׁקָה - אֵינֶן מְצִילִין מִיד כָּלִי חָרָס⁶⁵.

(53 כלים פ"ח מ"ב. 54) מונחים במקום שהוא למטה
משפת הכלי הטמא. (55) והרי האוכלין ומשקין אינם
מונחים באופן ישר באוויר (בתוכו) של הכלי הטמא אלא
בתוך כלי הנמצא בתוכו של הטמא, וזה נקרא תוך תוכו.
(56) כלי עץ. (57) נוד - כלי עור. (58) החבית והתנור
והאוכלין והמשקין שבהם. (59) גם בבבא זו מדובר,
כששפת החבית או התנור נמוכה משפת החמת והקדירה.
(60) ב'תורת כהנים' (שם) למדו זה מן הכתוב. (61) כלים
שטבילה במקווה מטהרת אותם. (62) נקב זיתים נופלים
דרכו ('תורת כהנים' שם, ראה השלמות). (63) משנה, שם.
(64) לאוכלין ולמשקין. (65) ולענין קבלת טומאה קובע
השיעור הגדול יותר, ואם ניקב ככונס משקה - עודנו מקבל
טומאה כמו העשוי לאוכלין.

י. סתם⁶⁶ נקב כלי חרס בזפת: אם היה השרץ בכלי
זה ושלשלו לאויר התנור הטהור - נטמא⁶⁷; שאין
הצמיד מציל על הטמא מלטמא, כמו שבארנו⁶⁸.
אבל אם היה בכלי זה אכלין או משקין ושלשלו
לאויר התנור הטמא - הרי הן טהורין, שהרי הנקב
סתום⁶⁹. וישאר כל הכלים שסתמן בזפת וכיוצא בו
- אינו מציל⁷⁰ מיד כלי חרס⁷¹.

(66) הלכה זו אינה מדברת בכלים פתוחים ששפתם החיצונה
עודפת, אלא בשילשל כלי שלם וסתום ובדין צמיד פתיל.
(67) דין זה פשוט, ונאמר כעין מבוא לבבא שלאחריו.
(68) למעלה פי"ד ה"ב. [פירושו זה מיישב השגתו של
הראב"ד]. (69) זפת מתחבר יפה עם החרס (ראה לקמן
פי"ט ה"ד). (70) הזפת אינו מתחבר יפה עם כלים אלה,
ודינם כנקובים. (71) אם שילשל כלי (שאינו חרס) נקוב
סתום בזפת שאוכלין ומשקין בתוכו לתוך כלי חרס ששרץ
בתוכו - נטמא האוכלין והמשקין מאויר כלי החרס.

יא. פורת⁷² פחותה⁷³, אף על פי שסתם הפחת בקש
- אינה מצלת מיד כלי חרס⁷⁴, שהרי אינה כלי.

(72) שם. (73) נפלה חתיכה ממנה ונשאר כעין חלון (רבינו
בפירושו). (74) ראה סוף ההלכה הקודמת. [ראה ההערות
להלכה יב].

(35) על ידי החום. (36) שאין מטמאים בלי היסק התנור.
(37) שטומאתם קלה. (38) שהם אב הטומאה. (39) אם
אפשר להוציאם על ידי היסק. (40) בנידה סב, ב - נחלקו
רבי יוחנן וריש לקיש בפירוש המשנה. ריש לקיש אומר:
"לא שנו אלא משקין קלים, אבל משקין חמורים אף-על-פי
שלא הוסק התנור טמא". ורבי יוחנן אמר: "אחד משקין
קלים ואחד משקין חמורים, אם הוסק התנור - אין (כן), אי
לא - לא". ובמסקנא שם אמר רב פפא "יכול לצאת והקפיד
עליו, דברי-הכל טמא, כי פליגי (במה נחלקו רבי יוחנן וריש
לקיש) ביכול לצאת ולא הקפיד עליו, מר סבר (דעת ריש
לקיש), כיוון דיכול לצאת אף-על-פי שלא הקפיד - טמא,
ומר סבר (דעת רבי יוחנן) אף-על-גב דיכול לצאת, אם
הקפיד - אין (כן), פירוש טמא, אפילו בלי היסק) אי לא -
לא". מדובר שם במשקין חמורים, ופסק רבינו כרבי יוחנן.
(41) פסולת זיתים אחר שנשחט שמנם. (42) שלא נתייבשה.
(43) מפני שכבר נתייבש כל המשקה שבה. (44) רואים
שיש בה עוד לחוחית בכמות שהחום מסוגל להוציא.
(45) כלומר לאחר זמן רב, ואפילו יותר משלוש שנים.

ז. כלי חרס⁴⁶ שחלקו במחיצה משפתו עד
קרקעיתו, ונכנסה טמא באויר אחד משני החלקים
- נטמא הכלי כולו, לפי שאין דרך בני אדם לחלק
כלי חרס⁴⁷ פדרף שחולקין האהלים⁴⁸. לפיכך, תנור
שחצצו פנסרים או פיריעות, ונמצא השרץ במקום
אחד - הכל טמא.

(46) כלים פ"ח מ"א. (47) נימוקו של תנא-קמא במשנה,
שם. (48) כלומר, אף-על-פי שבאוהל המת מועילה מחיצה
שכוז, ומת הנמצא מצד זה של המחיצה אינו מטמא מה
שמעבר למחיצה, בכלים שאין דרכם של בני אדם להעמיד
בתוכם מחיצה - אינה מועילה.

ח. כלי שהיתה הטמא בתוכו, והכניס הכלי לאויר
כלי חרס⁴⁹, ושפת הכלי הטמא חוץ לכלי חרס, אף
על פי שהטמא מוכנת בתוך כלי חרס⁵⁰ - הרי זה
טהור⁵¹; שנאמר: אֵל תוֹכוֹ - לֹא אֵל תוֹף תוֹכוֹ⁵².

(49) טהור. (50) הטומאה שבכלי הפנימי נמצאת בחלק
השקוע בין דפנות כלי החרס. (51) כלי החרס לא נטמא.
(52) 'תורת כהנים' פרשת שמני, פרשתא ז ה"ח.

ט. וכן⁵³ אם היה כלי חרס טמא והכניס לאוירו כלי
אחר שיש בו אכלים ומשקין, ושפת הכלי האחר
חוץ לכלי חרס, אף על פי שהאכלין והמשקין
מכנינין בתוך כלי חרס הטמא⁵⁴ - הרי אלו טהורין;
שנאמר: כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא - וְלֹא שִׁבְתוֹף
תוֹכוֹ⁵⁵. כיצד? פורת או קפה⁵⁶ או קדרה או חמת⁵⁷

וכיוצא בהן שהיה השרץ בתוכה, ושלשל הקפה
לאויר החבית או לאויר התנור, אף על פי שהשרץ
מכנין בתוך אויר החבית, הואיל ושפת הקפה או
החמת למעלה משפת החבית או משפת התנור -
הרי אלו⁵⁸ טהורין. ואם היה בתוך החמת או בתוך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התחתונים של התנור – לא נטמאה החבית. (91) למעלה. (92) המוקפים שפה ויש להם תוך (ראה למעלה פ"ג ה"ו בדין שרץ בגומא).

~ שבת קודש י"ד טבת ~

פרק המשה עשר

(1) יבאר שאין כלי חרס מקבל טומאה עד שתיגמר מלאכתו, ומאימתי הוא גמר מלאכתו. תנור וכיריים של אבן או של מתכת. כל המקבל טומאה משום תנור או משום כירה. שלש אבנים שחברן בטיט ועשאן שתי כירות וכו'.

א. אין כלי חרס מקבל טמאה עד שתגמר מלאכתו. ומאימתי הוא גמר מלאכתו? משיצרפו³ בכבשן⁴. התנור - משיסיקנו⁵ כדי לאפות בו ספגנין⁶. הפירה⁷ - משיסיקנה כדי לבשל עליה ביצת התרנגולין⁸. טרופה⁹ ונתונה באלפס¹⁰. הפפח¹¹: אם עשאהו לאפיה - שעורו פתנור; עשאהו לבשול - שעורו בכירה.

(2) כלים פרק ד משנה ד. (3) כלי חרס עשויים מטיט ושרופים בכבשן, כדי לחזקם. השריפה בכבשן נקראת "צירוף". (4) ואף על פי שלא נגמרה עדיין כל מלאכתו, שהרי האומן משפשף ומחליק וגם מסיר את הבליטות שבשפת הכלי לפני שמוציאו למכירה. (5) מלמדנו, אף על פי שהצירוף מספיק בשאר כלי חרס - בתנור, כירה וכופח אינו מספיק. (6) ואינו צריך צירוף לפני ההיסק. (7) משמשת לבישול ויש בה מקום המעמיד שתי קדרות. (8) במשנה כתוב: "ביצה קלה שבביצים" ובגמרא שבת פ, ב פירשו שהכוונה לביצת תרנגולת שמתבשלת מהר. (9) מעורבבת. (10) מרוחה בשמן. (11) קטן מכירה ויש בו מקום לקדירה אחת בלבד.

ב. תנור שהתחיל לבנותו¹²: אם היה גדול - משינתחיל בו ארבעה טפחים¹³ ויסיקנו מקבל טמאה; ואם היה קטן¹⁴ - משינתחיל בו טפח¹⁵ ויסיקנו. הפירה - משינתחיל בה שלש אצבעות ויסיקנה. הפפח: אם עשאהו לאפיה - הרי הוא פתנור, ואם לבשל - הרי הוא בכירה.

(12) התנורים שלהם תבניות כקדירות גדולות עומדות על הקרקע ומחוברות לו בטיט. והתורה אמרה (ויקרא יא, לה): "תנור וכיריים יותץ" ללמד שאף על פי שהם מחוברים בקרקע אינם בטלים לגבו ומקבלים טומאה (שבת קכא, א). (13) כשגבהו מגיע לשיעור זה דינו כתנור שלם אף על פי שבדעתו להוסיף עליו פי כמה. (14) במשנה אמרו חכמים: "אבל בקטן תחילתו בכל שהוא וכו'". ורבינו לא פירש שם ולא כאן, קטן מה הוא, והרי כל תנור לפני שנעשה גדול היה קטן ולמה הצריכו ארבעה טפחים? רש"י בחולין קכד, א מפרש תנור שעושים לתינוקות לשחק בו (הכוונה לאפות בו עוגות קטנות, שאם לא נעשה לאפייה אין עליו דין תנור). והר"ש כאן מפרש שתנורים קטנים נעשו בתבנית

יב. החמת⁷⁵ והפפשה⁷⁶ שנפחתו במוציא רמון, אף על פי שבטלו מתורת כלי⁷⁷ - הרי אלו מצילין מיד כלי חרס⁷⁸. והוא שהיה הפחת למעלה משפת כלי חרס מפחוץ⁷⁹ ויהיה בית קבול שלהן משלשל לתוך כלי חרס⁸⁰.

(75) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"ו ה"ו. (76) באהלות פ"ה מ"ו, פירש רבינו: "כלי אשר לו שפה ניצבת על השטח". (77) לענין קבלת טומאה. (78) אם שלשלו אותם לכלי חרס טמא, לא נטמא מה שבתוכם. (79) ואויריו אינו בתוך הכלי הטמא אלא בתוך תוכו, אבל כשהפחת למטה משפת הכלי - מתחבר אוויר החמת עם אוויר כלי החרס הטמא. (80) כלומר, אף-על-פי שביית הקיבול נמצא בתוך הכלי הטמא. המילה "ויהיה" מתפרשת כאן – אפילו אם יהיה (ראה למעלה ה"ט).

יג. עור⁸¹ פשוט⁸² וכיוצא בו שהיה שקוע לאויר כלי חרס או לאויר התנור והשרץ בתוך העור⁸³ - הרי התנור טמא. ואם היה השרץ בתנור - אכלין ומשקין שבתוך העור טמאין. שאין מציל מיד כלי חרס אלא כלים שיש להן תוף⁸⁴, כגון הסל והקפה והחמת.

(81) שם ה"ב. (82) שאין לו תוף. (83) כרוך ומכוסה מכל צד. (84) דין צמיד פתיל, כתוב בתורה (במדבר יט, טו) בלשון "כלי פתוח". אמנם שם נאמר לענין טומאה, אבל ממנו למדנו להצלה.

יד. כלי חרס⁸⁵ שהיתה טמאה בתוכו, והיה כלי חרס טהור כפוי על פי הכלי הטמא, או שהיה הכלי שהטמאה דבוקה בתוכו כפוי על פי הכלי הטהור, אף על פי שאויר שניהן מערב⁸⁶ - הטמא בטמאתו והטהור בטהורו, שהרי לא נכנסה הטמאה עצמה⁸⁷ לאויר כלי חרס הטהור⁸⁸. לפיכך, חבית שהיתה מלאה משקין טהורין ונתונה למטה מגחשת⁸⁹ של תנור, ונפל שרץ לתוך התנור - הרי החבית והמשקין טהורין⁹⁰, אף על פי שאויר התנור מערב עם אויר החבית. וכן אם היתה החבית כפוייה על פי התנור ופיה לאויר התנור⁹¹ - אפלו המשקה שפשוטי החבית⁹² טהור.

(85) משנה, כלים פ"ח ג. (86) פירוש, האוירים נוגעים זה בזה. (87) המונחת בכלי. (88) בהי"ב למדנו שאם פחת החמת למטה משפת הכלי הטמא – נטמא מה שבחמת, ואין בזה סתירה לנידון כאן, כי שם דפנות הכלי מקיפין את הפחת ונמצא אוירה בתוך הדפנות, ולכן אין זה בכלל תוך תוכו, מה-שאינ-כן בהלכה שלפנינו. (89) משולי התנור. (90) התנורים הגדולים לא היו להם שוליים אלא דפנות בלבד, ומעמידים אותם על הקרקע. ומשמיענו כאן, שאם היתה גומא במקום שהתנור עומד עליו, ובאותה גומא מונחת חבית טהורה, וכולה למטה מראשי הדפנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְטָמָאוּ בְּמַת - וַנַּעֲשֵׂין אֵב טִמְאָה³⁵ כְּשֶׁאֵר כְּלִי מִתְכּוֹת; וַיֵּשׁ לָהֶן טְהִירָה בְּמִקְוָה³⁶.

33) אינם מקבלים טומאה בכלל. נתבאר למעלה בפרק א הלכה ו, שכלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה (שלא הוסקו) אינם מתטמאים. 34) נתבאר למעלה בהלכה ב שתנור וכיריים הם מחוברים לקרקע וכל המחובר לקרקע אין זה מקבל טומאה, אלא שחידשה תורה ואמרה שתנור וכיריים הם יוצאים מן הכלל ומטמאין, אף על פי שהם מחוברים לקרקע, ומלמדנו רבינו, שתנור וכיריים האמורים בתורה לענין טומאה הם כלי חרס, אבל בתנור מתכת לא חידשה תורה דין מיוחד ודינם ככל כלי מתכת. 35) אבל תנור של חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו נגע במת, כמבואר בהלכות טומאת מת פרק ה הלכה ו. 36) טבילתם במקווה שיש בה ארבעים סאה מטהרת אותם מטומאתם מה שאין כן בכלי חרס, שאמרה תורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו".

ז. תנור של מתכת שנקב או נפגם³⁷ או נסדק וסתמו בטיט או שעשה לו טפלה³⁸ של טיט או מוסף³⁹ של טיט - הרי זה מתטמא משום תנור⁴⁰. וכן הרי זה נקב⁴¹? פדי שיעצא בו האור⁴². וכן בכירה. ואם עשה לכירה פטפוטים⁴³ של טיט - מתטמא משום כירה. מרחזה בטיט⁴⁴, בין מבפנים בין מבחוץ - עדין אינה מקבלת טמאה⁴⁵.

37) שפתו נפגמה ואינו נוח לשימוש. 38) הדביק עליו טיט במקום הנקב או הסדק. [סתימה = הכנסת טיט בתוך הנקב והסדק. אבל מריחת טיט על הדופן במקום הסדק אינה נידונית כסתימה]. 39) הוסיף שכבת טיט על שפת התנור והגדיל את בית קיבולו. 40) מפני שהטיט תיקן את התנור או הגדילו הרי הוא נידון כתנור של טיט. והמדובר כשהסיק את התנור אחר הדבקת הטיט. 41) כדי שסתימתו בטיט תוריד על התנור תורת תנור וכיריים לענין טומאה. 42) שהאש תצא דרכו וזה גורם להורדת חומו של התנור והסתימה של טיט שומרת על החום. [רבינו מדייק ואומר: "כמה יהיה בנקב" (וכן כתוב גם במשנה) ואינו שואל כמה יהיה בסדק. משינוי לשון זה למד בעל משנה אחרונה, שנסדק הכוונה לכל אורכו של התנור וסתם סדק - כל שהוא, ולפיכך לא שאלו על שיעורו]. 43) בליטות בשפת הכירה, כדי להעמיד עליהן את הקדירה. והמדובר בכירה שלימה. 44) המדובר בכירה שלימה. 45) כירה של מתכת כמות שהיא, חומה מספיק לבישול והמירוח אינו מוסיף תועלת ולפיכך דינה ככלי מתכת.

ח. תנור⁴⁶ שאינו מחבר בארץ, אפילו תלוי בצנור הקמל - הרי זה טמא משום תנור⁴⁷; שגאמר: טמאים הם - בכל מקום.

46) של חרס. 47) אף על פי שהוא פתוח מלמטה ובמצב זה אי אפשר לאפות בו, פסק כרבנן במשנה כלים פרק ה ו

מיוחדת. 15) טפח = ארבע אצבעות, במשנה אמרו: "כל שהוא" ובחולין שם: "אמרו דבי רבי ינאי - טפח, שכן עושים תנורים בנות טפח".

ג. תנור שהסק מאחוריו¹⁶ או שהסק מבית האמן¹⁷ או שהסק שלא לדעת¹⁸, הואיל והסק מקל מקום - הרי זה מקבל טמאה. מעשה¹⁹ שנפלה דלקה בתנור בכפר מן הכפרים, ובא מעשה לפני בית דין ואמרו: מקבל טמאה.

16) לא הכניס אש בפנים אלא הדליק שלהבת סביבו מבחוץ. 17) ולא הוסק כדי לאפות בו. 18) בלי כוונה להסיקו. 19) זה מובא במשנתנו ומסתיים: "וטימאן רבן גמליאל". ורבינו סובר שלא חלקו עליו חביריו.

ד. תנור שהסיקו להיות צולה בו²⁰ - הרי זה מקבל טמאה. ללבן בו אונין של פשתן²¹ - טהור; שאין זה עושה מלאכה בגוף התנור²².

20) ולא התכוון לאפיה. 21) אגודות פשתן מנופץ. הפשתן מראהו כזה ומתלבן בחום. 22) הפשתן אינו צריך לחומו של תנור, אלא לחום נמוך, ואם יתנוהו לתנור מוסק בלתי מצונן - ישרף.

ה. תנור שחצצו²³ לשנים והסיק אחד מחלקיו ונטמא במשקין²⁴ - הוא טמא וחברו טהור²⁵. נטמא בשרץ וכיצא בו מטמאות של תורה - הפל טמא²⁶, ועבי שביניהן²⁷ טמא. הסיקו שניהן ונטמא אחד מהן במשקין באור - חולקין את עביו: הממשש לטמא²⁸ - טמא²⁹, לטהור - טהור³⁰. במה דברים אמורים? בזמן שחצצו ואחר כך הסיקו; אבל הסיקו ואחר כך חצצו³¹, ונטמא אחד מהן אפילו במשקין - נטמא הכל³².

23) חילקו במחיצה. 24) חכמים גזרו על משקין טמאים שיטמאו את הכלים. 25) מפני שלא נגמרה מלאכתו. 26) בטומאה דאורייתא גזרו חכמים טומאה גם על החלק שלא הוסק. 27) עובי המחיצה. 28) חצי העובי הפונה לצד החלק הטמא. 29) חלק זה של המחיצה נידון כדופן התנור הטמא (ראה כסף משנה). 30) למעלה בהסיק אחד מהם, כל המחיצה נגדרת אחריו, מה שאין כן כאן. 31) ובשעה שנגמרה מלאכתו על ידי ההסקה היה כולו כלי אחד ומוכשר לקבל טומאה. 32) העמדת המחיצה אחר גמר מלאכה אינה מפקיעה תורת קבלת טומאה שירדה עליו בשעת גמר מלאכה.

ו. תנור או כירה של אבן - טהורין לעולם³³. ושל מתכת - טהורין משום תנור וכירים³⁴, שגאמר: יתן - את שיש לו נתיצה, ומטמאין משום כלי מתכות. פיצד? אין מתטמאין מאורן ולא במחבר לקרקע בתנור וכירים; ואם נגעה בהן טמאה, אפילו מאחוריהן - מתטמאין כשאר כלי מתכות; ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דָּבָר וּמִתְטָמָא מְאִיר⁵⁹; וְאִם טָפְלוּ מִבְּחוּץ בְּלֶבֶד - מִתְטָמָא בְּמַגֵּעַ⁶⁰ וְלֹא בְּאִיר⁶¹. חֶבֶר אֲבָנִים לְתַנּוּר וְלֹא חֶבֶרֶן זֶה לֹזֶז - מִתְטָמָאוֹת עִם הַתַּנּוּר⁶². חֶבֶרֶן זֶה לֹזֶז וְלֹא חֶבֶרֶן לְתַנּוּר - הָרִי הֵן כְּטִירָה. חֶפֶר בְּאֶרֶץ וְעֵשָׂה טִירָה - טְהוֹר⁶³. וְטִירַת הַכִּירָה⁶⁴ - טְהוֹר⁶⁵.

(58) של טיט. (59) למעלה בהלכה ו למדנו: "תנור או כירה של אבן טהורין לעולם" ומלמדנו כאן שהטפילה של טיט מורידה עליו תורת תנור של חרס. (60) אם נגע שרץ בפנים התנור - נטמא. (61) נתבאר כבר כמה פעמים, שכלי חרס מטמא מאוורו, פירוש, אם נכנסה טומאה לאוור הכלי נטמא, אף על פי שלא נגעה בדפנותיו, אולם תנור של אבנים שטחוהו מבחוץ בטיט אינו מקבל טומאה עד שחגע הטומאה בכלי עצמו. דין דומה לזה מצאנו במשנה כלים פרק ה, ג גבי בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה. ובשבת מח, ב נימקוהו, מפני שמן התורה אינם חיבור לטומאה אלא מגזירת חכמים, הקילו בטומאתם לשם היכר, כדי שלא יטעו וישרפו תרומה וקדשים שיתטמאו בטומאה זו. ואותו הנימוק כוחו יפה גם בנידון כאן. (62) אם נטמא התנור - נטמאו גם האבנים ואף על פי שכלי אבנים אינם מקבלים טומאה כלל (ראה למעלה הלכה ו). והטעם, מפני שהן כיד לתנור שהרי משתמשים בהן לטלטול התנור. (63) אינה מקבלת טומאה. קרקע אינו מתטמא אפילו כשהוא משמש את הכלים. (64) שם. במשנה כלים פרק ה ג כתוב: "עטרת הכירה". ונראה שעטרת כירה וטירת כירה אחת הן (ר"ש) היינו בניין קטן על ראש הכירה להעמיד בתוכו את הקדירות, כדי שלא יצטנן התבשיל אחר הסרתן מן האש. לבניין זה קראו "עטרה", מפני שהוא מעוגל ונתון בראש הכירה (רבינו בפירושו). וטירת התנור בנוייה בצידו של התנור. (65) מפני שאין דרכם של בני אדם לעשות טירה לכירה או מפני שאינה צורך בישולו מה שאין כן בתנור שאופים בו פת ואחר הרדייה מניחים אותה בטירה. והמדובר, כשאינה מחוברת לכירה.

יב. שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת וּשְׁנֵי⁶⁶ אֲלֶפְסִין⁶⁷ שֶׁעָשָׂאָן כִּירָה⁶⁸ - מִתְטָמְאִין בְּאִיר⁶⁹ וּבְמַגֵּעַ⁷⁰. וְתוֹכֵן שֶׁל חֲבִיּוֹת⁷¹ - טְהוֹר⁷². וְעֶבֶי הַחֲבִיּוֹת⁷³ חוֹלְקִין אוֹתוֹ: הַמְשַׁמֵּשׁ אֶת הַכִּירָה - טָמֵא, וְהַמְשַׁמֵּשׁ אֶת תוֹף הַחֲבִיּוֹת - טְהוֹר.

(66) פירוש או שני. (67) קערות גדולות. (68) העמידן זו לא רחוק מזו והדליק אש ביניהן ואת הקדירות השעין על דפנות החביות או האילפסים. (69) אם נכנסה טומאה לאוור שבין החביות - נטמאו האוכלים הנמצאים שם. (70) אינו צריך להשמיענו טומאת מגע, שהרי אין מגע בתוך הכלי בלי כניסה לאוור, ומגע בגביו אינו מטמא כלי חרס, אלא מפני שלמדנו כמה הלכות שנאמר בהן: "במגע ולא באוור", כתב כאן "במגע ובאוור". (71) שלא נכנסה שם הטומאה. (72) מפני שצידם הפנימי של החביות הוא גב התנור וכלי חרס אינו מטמא מגבו. (73) עובי הדפנות.

יג. הַעוֹשֶׂה שְׁלֵשָׁה פְּטָפוּטִין⁷⁴ בְּאֶרֶץ⁷⁵ וְחֶבֶרֶן בְּטִיט לְהִיּוֹת שׁוֹפֵת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה - הָרִי זֶה טָמֵא

ולפי המסקנה של עולא בשבת קכה, א, שאפילו אם לא הוסק מעולם כשהוא עומד על הקרקע - הוא מקבל טומאה אחר היסק בכל מקום שהוא, ודבר זה הוא גזירת הכתוב.

ט. פֹּר שֶׁל צוּרְפִי מִתְכּוֹת⁴⁸ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית שְׁפִיתָה⁴⁹ - מִתְטָמָא כְּכִירָה⁵⁰. וְכֵן שֶׁל עוֹשֵׂי זְכוּכִית, אִם יֵשׁ בּוֹ בֵּית שְׁפִיתָה - מְקַבֵּל טָמְאָה.

(48) הצורפים מתיכים את המתכות בחפירה בקרקע ששוליה ודפנותיה טוחים בטיט, חפירה זו נקראת "כור". (49) שקע בדופן הכור, כדי להעמיד בו קדירה ולבשל מה שבתוכה (העמדת קדירה על כירה לצורך בישול נקראה "שפיתה", מלשון המקרא (מלכים-ב ד, לח): "שפות הסיר הגדולה"). (50) השימוש להתכת מתכת אינו מוריד עליו תורת תנור וכיריים, אבל השקע לצורך בישול עושה אותו כירה. והמדובר כשהטיט המרוח על דפנות החפירה יכול לעמוד בפני עצמו, כי החפירה כשהיא לעצמה אינה מקבלת טומאה אלא הטיט ואם אינו יכול לעמוד בפני עצמו הוא בטל לגבי קרקע. ראה שם פרק ה משנה י בדין תנור של בית דינאי. בתוספתא כלים בבא קמא פרק ו הלכה ט אמרו: "ואינו טמא אלא המשמש את הצורך". פירוש, בית השפיתה בלבד מקבל טומאה והחפירה עצמה טהורה.

י. כְּבִשָּׁן שֶׁל סִידִין⁵¹ וְשֶׁל זֹגְגִין⁵² וְשֶׁל יוֹצְרִין⁵³ - טְהוֹרִין⁵⁴. הַפּוֹרְנָה⁵⁵, אִם יֵשׁ לָהּ דִּפְן⁵⁶ - מִתְטָמְאָה⁵⁷.

(51) ששורפים בו אבנים לסיד. (52) עושי כלי זכוכית או זוגיות שקופות לחלונות. [עושי זכוכית" שבהלכה הקודמת הם המתיכים את החומרים הגלמיים שמהם עושים זכוכית, היינו החול וחמרי העזר. התכה ראשונה זו נעשית בכור מוטח בטיט, והיא מפרידה את העפר ושאר הפסולת ונשאר גוש זכוכית נקי, והזוגים מרככים הגוש הזה בחום גבוה עד שהוא נעשה נוח לטיפול הרצוי. חימום שני זה עושים בתנור בלתי מוטח. (53) עושי כלי חרס. (54) מפני שאינם טוחים בטיט. (55) תנור שפתחו בצידו, כמו תנורים שלנו ומדביקים את הפת ומעמידים את הקדירות על הקרקע. [בתנורים וכירות שבתקופת התלמוד היו מדביקים את הפת על דפנותיהם ושופתים את הקדירות למעלה על פיהם או על בליטות מיוחדות לכך]. (56) במשנה: "לבזבו", ומפרש רבינו דופן עבה עומד על השוליים או על גגה של הפורנא ועל דופן זה מעמידים קדירות ומדביקים פת. (57) בתוספתא שם אמרו שפורנא טהורה "מפני שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע. רבי מאיר אומר בשם רבן גמליאל: אם יש לה ליזבו (לבזבו) = מסגרת - דופן נמוך) טמאה". פירוש פורנא בלי לבזבו טהורה, מפני שמשתמשים בשוליה היינו בקרקע ולא בפורנא עצמה, ואומר רבי מאיר, שאם יש לה דופן ואפשר להעמיד עליו את הקדירות ואת הפת מבלי להשתמש בקרקע - טמא. ומפני שאין חולק על דבריו פסק רבינו כמותו.

יא. אֲבָנִים שֶׁחֶבֶרֶן זֶה לֹזֶז וְעָשָׂאָן תַּנּוּר: אִם עָשָׂה לוֹ טָפְלָה⁵⁸ מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ - הָרִי זֶה כְּתַנּוּר לְכָל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גדולה - נותן ממנה לכירה זו כדי שפיתה⁹³ מצדה ולכירה השניה כדי שפיתה מכאן⁹⁴, והשאר⁹⁵ טהור; ואם היתה קטנה⁹⁶ - הכל טמא. נטלה האמצעית: אם יכול לשפת על שתיים חיצונות יורה גדולה - הרי היא טמאה; הרי מרחקין יתר מזה⁹⁷ - טהורה. החזיר את האמצעית⁹⁸ - הרי הכל טהור כשהיה⁹⁹. מרחק בטיט - מקבל טמאה מכאן ולהבא¹⁰⁰. והוא שייסקנה לכל אחת מהן כדי לבשל עליה את הביצה¹⁰¹.

(88) כל ריווח שבין אבן לאבן ככירה, שהרי אפשר לשפות שם קדירה. (89) כגון שנכנס שרץ לאווירה. (90) חצי עובייה, כלמעלה הלכה י"ב בדין עובי החבית. (91) כל זמן שהאבן החיצונה הטהורה במקומה הרי האמצעית משמשת גם את הכירה הטהורה אבל כשניטלת החיצונה שייכת כל האמצעית לכירה טמאה. (92) כי היא משמשת את הטהורה בלבד. (93) מקום להעמיד שם קדירה. (94) מצודה השני, ושתי כדי שפיתה אלו טמאות. (95) החלק שנשאר באמצע בין שני מקומות שפיתה. (96) ואין בה כשתי שפיתות ועוד. (97) ואי אפשר להשעין את היורה על שתיהן. (98) למקומה בין שתי החיצוניות. (99) הכירות נתפרקו ופקעה טומאתן, והחזרת האבן למקומה אינה מביאה טומאה. (100) ככירה חדשה. (101) נתבאר למעלה בהלכה א, שכירה אינה מקבלת טומאה עד שייסקנה כדי שיעור זה, ומכיוון שזו נידונית ככירה חדשה - צריכה היסק בשיעור הקבוע לכירות חדשות.

יח. שתי אבנים שעשאן כירה ונטמאת, וסמך לאבן זו ממנה¹⁰² אבן אחת מכאן ולזו אבן אחת מכאן¹⁰³ - הרי חצי כל אבן משתי אבני הכירה הראשונה¹⁰⁴ טמא, וחצי האבן טהור¹⁰⁵. נטלו השתיים הטהורות שסמך - חזרו השתיים של כירה לטמאתן¹⁰⁶.

(102) מן הכירה. (103) ומירחן בטיט ויש כאן שלוש כירות - האמצעית טמאה ושתי החיצונות טהורות. (104) חצייה החיצון. (105) מפני שהחצאים החיצוניים משמשים כירות טהורות והרי זה דומה לדין האמצעית שלמעלה בהלכה זו. (106) ואין זה דומה לדין החזיר את האמצעית שבסוף ההלכה הקודמת שהכול טהור כשהיה, מפני שכאן לא נותצה הכירה הטמאה, ואפילו לפני שניטלו האבנים החיצוניות לא פקעה הטומאה לגמרי מן האבנים הפנימיות, שהרי חציין נשאר טמאות, ולפיכך עכשיו, כשהן משמשות רק את הכירה הטמאה בלבד, חלה טומאה על כולן, אבל בדין שלוש אבנים הרי נותצה הכירה והכול נטהר, ומהיכן תבוא טומאה לאבנים אחרי החזרתן?

יט. דוכן של חרס¹⁰⁷ שיש לו בית קבול הקדרות¹⁰⁸ והרמץ¹⁰⁹ נתון בתוכו - טהור משום כירה¹¹⁰ וטמא משום קלי קבול. לפיכך, אם היה מחבר בארץ - טהור כשאר הכלים¹¹¹, ואם נקב - אינו מקבל טמאה בכלי קבול¹¹². מה שאין כן בכירה. הצדדין

משום כירה. קבע שלשה מסמרי⁷⁶ בארץ להיות שופת עליהן את הקדרה, אף על פי שעשה בראשון מקום בטיט שתשב הקדרה - הרי זו טהורה⁷⁷ בכירה של מתכת⁷⁸. וכן אבנים שלא מרחם בטיט שהוא שופת עליהן - אינן מקבלות טמאה, כאלו היא כירה של אבן.

(74) כעין רגליים. (75) העמידם על הארץ בצורת סגול. (76) של מתכת. (77) אינה מקבלת טומאה. (78) שהמסורות הם עיקר הכלי.

יד. העושה שתי אבנים כירה וחברן⁷⁹ בטיט - מתטמאה. חבר את אחת בטיט והשניה לא חברה - אינה מקבלת טמאה.

(79) לקרקע. ויש מפרשים חיברן זו לזו בראשון. פטפוטים שהם קטנים אין על שניים תורת כירה, אלא על שלושה, אבל אבנים שהן רחבות, מספיקות שתיים.

טו. האבן שהוא שופת עליה⁸⁰ ועל התנור⁸¹, עליה ועל הכירה, עליה ועל הפסח - טמאה⁸². עליה ועל הפתל⁸³, עליה ועל הסלע⁸⁴ - אינה מקבלת טמאה⁸⁵.

(80) המדובר באבן המחוברת בטיט. (81) האבן מרוחקת קצת מן התנור והקדירה עומדת על שניהם. (82) כמו שתי אבנים שחיברן בטיט שבהלכה הקודמת. משמיענו שלא תטעה לומר שדווקא שתי אבנים מצטרפות להיות כירה, אבל אבן אינה מצטרפת לכירה הקיימת כבר. (83) הבעיר אש בין הכותל והאבן והושיב את הקדירה על האבן כשהיא שעונה על הכותל. (84) אבן קבועה במקומה מתחילת בריאתה. (85) בתורה (ויקרא יא, לד) כתוב: "תנור וכיריים יותץ" ודרשו בתורת כהנים: "את שיש לו נתיצה - יש לו טומאה, את שאין לו נתיצה - אין לו טומאה", ובכותל וסלע אין דין נתיצה.

טז. פירת הטפחים⁸⁶, שהוא נותן אבן בצד אבן וכלן מחברות בטיט, נטמאת אחת מהן - לא נטמאו כלן⁸⁷.

(86) מוכרי בשר מבושל, ודרכם לחבר לקרקע הרבה אבנים מרוחקות קצת זו מזו ומעמידים כל קדירה על שתי אבנים. (87) וזה דומה לטבלא שקערות דבוקות בה.

יז. שלש אבנים שחברן בטיט ועשאן שתי פירות⁸⁸, בין שחברן זו לזו ולא חברן לקרקע בין שחברן בקרקע ולא חברן זו לזו, אם נטמאת אחת משתי הפירות⁸⁹ - האבן האמצעית, המשמש ממנה לכירה הטמאה⁹⁰ טמא, והמשמש ממנה לכירה הטהורה נטלה האבן החיצונה של כירה הטהורה - החלטה האמצעית בלה לטמאה⁹¹. נטלה החיצונה של כירה הטמאה - טהרה האבן האמצעית בלה⁹². נטמאו שתי החיצונות: אם היתה האבן האמצעית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(4) בגבהו. (5) ראה למעלה פט"ו ה"ב. (6) מפני שראוי הוא עדיין למלאכתו. (7) שבירה כזו מועילה לא רק למנוע קבלת טומאה, אלא גם להפקיע טומאה. (8) שם מ"ב. (9) תנור שמלאכתו לאפיית לחם, אינו ראוי למלאכתו בפחות מארבעה טפחים. אבל כירה, שמשתמשים בה לבישול, מספיק גובה של שלוש אצבעות. (10) ראה פט"ו ה"ב.

ב. תנור שנטמא¹¹ ולא רצה לכתתו¹², פיצד מטהרין אותו? חולקין¹³ לשלשה חלקים, וגורר¹⁴ את הטפלה¹⁵ שעל החרסים, עד שנמצא כל חרס מהן עומד על הארץ בלא טיט על גביה¹⁶. חלקו לשנים, אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא¹⁷ והקטן טהור. חלקו לשנים בשוה - כל אחד מהן טמא¹⁸, לפי שאי אפשר לבנון¹⁹. אבל טבלא של חרס שיש לה דפן שנחלקה לשנים - טהורה²⁰. ואם היה אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא.

(11) שם מ"ז. (12) לשברו לרסיסים. (13) מלמעלה למטה. (14) צ"ל וגורר. (15) שכבת טיט שמירחה על התנור מבחוץ, אחר צירופו ככבשן ולפני היסקו לאפייה. (16) נראה שהכוונה לטפילה שבמקום החתכים, שאם לא הסירה הרי הטפילה של טיט שלימה, ומיטמאה כשהיא יכולה לעמוד בפני עצמה, אבל אם חתך גם את הטפילה לשלושה חלקים - הכל טהור, כי שכבת הטיט אינה עדיפה מהתנור עצמו. (17) מפני שהוא רוב הכלי. (18) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"ה ג'. (19) לחלק לשני חלקים שווים בהחלט (בלשון הגמרא: "אי אפשר לצמצם"). (20) מחלוקת רבן גמליאל וחכמים במשנה כלים פ"ב, ופסק כרבים. במשנה כתוב סתם "טבלא", ורבינו מפרש שהמדובר בטבלא של חרס, ולא ביאר טעמו של ההבדל בין תנור לטבלא (ראה השלמות). [בתוספות יום טוב' שם מצדד לומר, שטבלא קל יותר לחלק בצמצום. אולם דבריו מנוגדים למה שאמרו (בכוורות יז, ב) "שאני כלי חרס, הואיל ויש בו גומות". פירוש, מקום החתך אינו חלק כמו בכלי עץ או מתכת, אלא יש בו בליטות ושקיעות, ולפיכך אי אפשר לצמצם, והרי גם בטבלא שבורה יש שקיעות ובליטות. ובתפארת ישראל מפרש, שטבלא שנחלקה טומאתה מדרבנן, אין לה לבזבז מכל צידיה, ומפני שאי אפשר לצמצם יש להסתפק בכל חלק, שמא הוא הגדול, וספק טומאה דרבנן - טהור.

ג. תנור²¹ שחלקו²² לשלשה ואחד גדול פשנים - הגדול טמא²³, והשנים הקטנים טהורין. חתכו חליות²⁴ לרחבו²⁵, אם היה גבה כל חליא וחליא פחות מארבעה טפחים - טהור²⁶. חזר וסדר החליות זו על גבי זו והמריח עליהם בטיט והחזירו תנור בשוה²⁷ - הרי זה כמו שעשה תנור אחר²⁷, ואינו מקבל טמא אלא מפאן ולהבא²⁸. והוא שפיסקנו כדי לאפות בו ספגנין אחר שמרחו²⁹. הרחיק ממנו את הטפלה³⁰ ונתן חול או צרורות בין החליות ובין

שלו, הנוגע בהן¹¹³ - אינו טמא משום פירה¹¹⁴. הרחב שלו¹¹⁵ שישבין עליו בשעת בשול - מתטמא אם נטמא הדוכן. וכן הפופה¹¹⁶ את הסל¹¹⁷ ובנה פירה על גבה¹¹⁸ - הרי זו¹¹⁹ טמאה משום כלי עץ¹²⁰, לא משום פירה. לפיכך אינה מקבלת טמאה מאוירה כפירה.

(107) "היו עושים מחרס תמונת מרובע ארוך, לא ארוך ורוחב וגובה (פירוש, יש לו דפנות וגג), והוא חלול מתוכו ושטחו העליון נקוב נקבים עגולים אחד לפני השני וימלא מתוכו באפר החם וירכיב כלים בראשה (פירוש, יעמיד כלים על גבי הנקבים שבגג) ויקרא דכון, ודכון ודוכן אחת הן". שלדוכן שלושה דפנות ומעמידים אותו ליד הכירה באופן, שדופן הכירה משמש לו דופן רביעי. (108) מעמידים את הקדירות בנקבים שבגג, כדי שישמר חומן. (109) אפר חם שמעורבות בו קצת גחלים לוחשות. (110) אינו נידון ככירה לענין קבלת טומאה. (111) חידוש הוא שחידשה תורה בתנור וכיריים, שייטמאו אף על פי שהם מחוברים לקרקע, מה שאין כן בשאר כלים. (112) שאם ניקב כשיעור הקבוע אינו מקבל טומאה, אבל כירה נקובה מקבלת טומאה. (113) אם נגעה טומאה בהם. (114) אלא משום כלי קיבול כשאנו מחוברים לקרקע. (115) של הדוכן, שטח יותר רחב ממנו מחובר אליו וישבו בו בעת הבישול. (116) הופכו על פניו ושוליו למעלה. (117) קלוע מענפי עצים ודינו ככלי עץ. (118) במשנה: "על גביו". רצוי לגרוס גם כאן כן. (119) הכוונה לסל, ולכן יש לתקן ולכתוב "הרי זה" (משנה אחרונה). (120) אם נגעה בו טומאה ואין אנו אומרים שהסל בטל לגבי כירה, אבל הכירה עצמה מיטמאה משום כירה אם נכנסה טומאה לתוכה (משנה אחרונה). כי אין כל נימוק לדבר, שתיבטל לגבי הסל.

פרק ששה עשר

(1) יבאר שתנור גדול שירי ארבעה טפחים והקטן שירי רובו. הכופח שעשאו לאפייה או לבישול. תנור שנטמא ולא רצה לכתתו כיצד מטהרים אותו. תנור שנידה וטהורה אופות והוא טהור. תנור שבא מחותך מבית האומן ויורת הערביים. המביא שברי חרס ודבקם זה בזה. והדבר שראוי לחבר הסדקים. תנור שנתן בו עפר עד חציו וכירה שנחלקה לאורכה או לרוחבה. הקלתות של בעלי בתים שנפחתו קרקעותיהן.

א. תנור² גדול - שירי ארבעה טפחים, והקטן - שירי רבו. פיצד? אם נשאר³ בגדול ארבעה⁴ ויבקטן⁵ רבו - מקבל טמאה⁶; פחות מפאן - אינו מקבל טמאה. וכן אם נטמא ונתצו עד ששיר בו פחות מארבעה בגדול או פחות מרב בקטן - טהור⁷. נשאר בו ארבעה או רב בקטן - עדין הוא בטמאתו. והפירה⁸ - שיריה שלש אצבעות⁹. הפפח שעשאהו לאפיה - שעורו פתנור; לבישול - שעורו כפירה¹⁰.

(2) כלים פ"ה מ"א. (3) נראה שצ"ל "נשבר ונשאר".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְטַח בָּטִיט עַל הַפֶּל מִבְּחוּץ - הָרִי זֶה מִקְבֵּל טִמְאָה.⁴⁴

(43) שם משנה י. (44) אפילו נחתך לרחבו, וכל החוליות פחותות מארבעה טפחים. במשנה חולק ר' אליעזר ומטהר מפני שהחול מפסיק בין החוליות, אין המירוח מועיל. [בבבא מציעא נט, א מסופר באריכות על המחלוקת העצומה שפרצה בבית-המדרש בבבא זו, שתוצאותיה היו חמורות מאוד.

ו. יוֹרֵת הָעֶרְבֵיִים⁴⁵, שֶׁהוּא חוֹפֵר בְּאֶרֶץ וְטַח בָּטִיט⁴⁶: אִם יָכוֹל הָטִיט לַעֲמֹד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - מִקְבֵּל טִמְאָה⁴⁷, וְאִם לֹא - טָהוֹר⁴⁸.

(45) שם. (46) את כותלי הבור. (47) אם נגעה טומאה בטיט. (48) חפירה באדמה אינה מקבלת טומאה.

ז. הַמְבִיֵּא⁴⁹ שְׁבָרֵי חֶרֶס וְדַבְקָן זֶה בְּזֶה וְעֹשֶׂאֵן תְּנֹור, וְעֹשֶׂה לוֹ טַפְלָה מִבֵּית וּמִבְחוּץ וְהִסִּיקוּ - הָרִי זֶה מִקְבֵּל טִמְאָה, אֵף עַל פִּי שְׁאִין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן בְּשֻׁעוֹר⁵⁰.

(49) תוספתא שם פ"ג ה"א. (50) למעלה, בהלכה ג למדנו, שאם חילק תנור לכמה חלקים, ולאחר מכאן דיבק את אותם החלקים עצמם ומירחם בטיט - מקבלים טומאה. וכאן מוסיף רבינו ומשמיענו, שאפילו נטל שברי חרס שלא היו מחוברים מעולם ודיבקם ומירחם - דינם כתנור שלם.

ח. פֶּטֶס⁵¹ שֶׁקָּרְזָלוּ⁵² וְעֹשֶׂאֵהוּ תְּנֹור וְעֹשֶׂה לוֹ טַפְלָה מִבְּחוּץ, אֵף עַל פִּי שֶׁמִּקְבֵּל עַל דְּפִנּוֹתָיו בְּשֻׁעוֹר⁵³ - הָרִי זֶה טָהוֹר; שְׁכָלֵי חֶרֶס שֶׁטָּהַר⁵⁴ - אֵין לוֹ טִמְאָה לְעוֹלָם, אֲלֵא אִם בֶּן עֹשֶׂאֵהוּ תְּנֹור וְעֹשֶׂה לוֹ טַפְלָה⁵⁵ מִבֵּית וּמִבְּחוּץ⁵⁶.

(51) חבית גדולה של חרס (שם פ"ד ה"ח). (52) שברו (הגר"א), פירוש, חתך את השוליים ואת הגג. פיטס כמו שהוא, אינו מתאים לאפיה אלא אם שבר השוליים והגג. (53) דפנות הפיטס הם שקערורים מבפנים, ואפשר להכניס בהם משקין כשיעור האמור לקמן בפ"ח ה"ג. (54) שהיה ראוי לקבל טומאה, ונשבר ונעשה בלתי ראוי לכך. (55) הדביק עליו שכבת טיט וצירפו בכבשן. (56) וכלי חדש בא לכאן. [לקמן בפ"ח ה"י יתבאר, ששברי כלי חרס מקבלים טומאה אם הם מקבלים, ולמה דפנות הפיטס אינם מקבלים טומאה? נראה, שהפיטס שניטלו שוליו וגגו וכולו שלם, אי-אפשר להשתמש בו לקבלה. אולם תמוה הדבר, שאינו מיטמא כשדופנותיו שלמים, ואם יישברו ויישאר כדי לקבלה - ייטמא. ואולי הכוונה כשיש בית קיבול בדופנותיו מבחוץ, ואעפ"כ אינו מקבל טומאה מפני שלא נעשה לקבלה].

ט. תְּנֹור⁵⁷ שֶׁל סִדְקִין⁵⁸ שֶׁעֹשֶׂה טַפְלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד⁵⁹ וּמִקּוֹם הַסִּדְקִין מְגַלָּה⁶⁰ - אֵינוֹ מִקְבֵּל טִמְאָה⁶¹. נִתֵּן טִיט אוֹ סִיד אוֹ גִּפְסִיס⁶² עַל גְּבִי הַסִּדְקִין

הַטַּפְלָה³¹ - אֵינוֹ מִקְבֵּל טִמְאָה לְעוֹלָם³². וְזֶהוּ שְׁאֵמְרוּ: הַנִּגְדָּה וְהַטְהוֹרָה אוֹפּוֹת בּוֹ וְהוּא טָהוֹר. הֵיתָה בּוֹ³³ חֲלִיא אַחַת שֵׁשׁ בָּהּ אַרְבַּעַה טַפְחִים - הִיא מִתְטַמְאָה בְּמַגַּע וְלֹא מִתְטַמְאָה בְּאִוִיר³⁴, וְשֶׁאֵר הַחֲלִיּוֹת טָהוֹרוֹת.

(21) טמא. (22) כלים פ"ה מ"ז. (23) ודווקא אם הוא גדול כשניים האחרים, אבל אם השניים ביחד גדולים יותר - גם הגדול טהור. (24) שם מ"ח. (25) ויש כאן כמה תנורים נמוכים. (26) נתבאר בהלכה א, ששיירי תנור גדול טהורים אם הם פחותים מארבעה טפחים. (27) דינו כתנור חדש לגמרי, כי התנור הראשון בטל מתורת כלי. (28) אבל הטומאה הראשונה פקעה ואינה חוזרת. (29) בהתאם להאמור למעלה בהלכה א גבי תנור חדש. (30) את הטיט. לא מרח את הטיט על דופן התנור עצמו, אלא עשה תבנית תנור מטיט סביב התנור החתוך, ואויר מפסיק בין התנור הישן ובין הטיט. (31) ומילא את הרווח שביניהם, ומתוך כך נתחברו לכלי אחד. (32) מפני שהחוליות לא נתחברו בטיט. (33) תוספתא שם ב"ק פ"ד ה"ח. (34) גירסת הגר"א שם "מטמאית במגע ובאוויר", וכן גורס בעל 'סדרי טהרות'. אולם רבינו - כנראה - גורס כמו שכתב כאן, ולא נתברר למה אינה מיטמאית באוויר כשיש בה בעצמה שיעור תנור גדול. [ראה ר"ש במשנתנו, שתמה גם כן, ושאל מה בין מגע לאוויר, ולא מצא יישוב].

ד. תְּנֹור³⁵ שֶׁבֶּא מִחֲתָךְ³⁶ מִבֵּית הָאֵמֶן וְעֹשֶׂה לוֹ סְמוּכִין³⁷ שֶׁמִּמְבָּצִין אוֹתוֹ לְהִיּוֹת בְּאֶחָד וּנְתָנָם עָלָיו וְהוּא טָהוֹר³⁸ וְנִטְמָא³⁹ - בְּשִׁסְיִיר אֶת הַסּוּמְכִין אוֹתוֹ יִטְהַר⁴⁰. וְאֶפְלוּ הַחֲזִירִין - הָרִי הוּא טָהוֹר⁴¹. מִרְחוֹ בָּטִיט - מִקְבֵּל טִמְאָה לְהֵבֵא. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִסִּיקוֹ, שֶׁכָּבֵר הַסִּיק⁴².

(35) משנה שם פ"ה, ט. (36) לארכו. (37) חישוקים כמו אלה שמחברים את דפי חביות של עץ. (38) התנור עודנו טהור, אפילו אם נגעו חלקיו בטומאה לפני שנתן עליהם את החישוקים. (39) מפני שהאומן עשהו מתחילה לשם כך שיחברוהו בחישוקים, הרי זה מקבל טומאה אף-על-פי שלא מירחו בטיט. אבל תנור שנעשה מחתיכה אחת, ובעל הבית חתכו לארכו, אינו מקבל טומאה עד שימרח את חלקיו בטיט, כמבואר בהלכה ג. (40) הסרת החישוקים היא נתיצת התנור. (41) לא חזרה טומאתו, ולא עוד אלא שאינו מקבל טומאה מכאן ולהבא שימרחנו בטיט, כי החישוקים מועילים לדונו כתנור שלם בפעם הראשונה בלבד כשבאו מבית האומן. אבל אחר שהסירם ונתן התנור, הרי הוא כתנור שחילקו בעל הבית, שנתבאר דינו בהלכה ג. (42) ואינו דומה לחילקו בעל הבית ומירחהו בטיט, שאמרנו בה"ג שצריך היסק חדש. והטעם, מפני שהוסק ע"י האומן כשהוא עשוי דפים דפים ולא נשתנה כלום בגופם.

ה. תְּנֹור שֶׁחֲתָכּוֹ⁴³ חֲלִיּוֹת וְנָתַן חוֹל בֵּין חֲלִיא לְחִלִּיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נגע אינו מטמא כלל; "ומעפר ולמעלן", פירושו השרץ נמצא באוויר הפנוי - מטמא כל הכלי. אגב, הוא מקשה, הלא התנור נטמא מאווירו כשנכנס לתוכו השרץ לפני שהגיע לעפר? ותיקן, שהמדובר, כשהשרץ נמצא בתוך העפר, שהיה מוטל על הקרקע לפני שהעמידו שם את התנור (נתבאר כבר שלתנורים שלהם לא היו שוליים). ראה תפארת ישראל.

יג. הפירה⁷⁸ - מקום שפיתת⁷⁹ שתי קדרות; והפפח - מקום שפיתת קדרה אחת. לפיכך, פירה שגחלה לארפה⁸⁰ - טהורה; לרחפה⁸¹ - עדין מקבלת טמאה. הפפח שגחלה, בין לארפו בין לרחפו - טהור⁸².

(78) שם פ"ז מ"ג. (79) העמדת קדירה על הכירה נקראת שפיתה, מלשון "שפות הסיר הגדולה" (מלכים ב, ד, לח). (80) ונחלקו שני מקומות השפיתה, ואין הכירה ראוייה למלאכתה. (81) ושני מקומות השפיתה נשארו שלמים אלא שאינם מחוברים זה לזה. (82) משום שלא נשאר כל מקום שהוא לשפיתת קדירה.

יד. הקלתות⁸³ של בעלי בתים שגחלה קרקעיתיה: אם היה עמק הפחת פחות משלשה טפחים - הרי זו מקבלת טמאה; שאם יסיק בפחת מלמטה - תתבשל הקדרה מלמעלה. היה הפחת עמק שלשה או יותר - אינה מקבלת טמאה; שהרי האש⁸⁴ רחוקה מן הקדרה ואינה בשלה. נתן אבן או צרור על פי הפחת⁸⁵ - עדין היא בטהרה⁸⁶. מרחו בטיט - נעשת האבן קרקע הפירה ומקבלת⁸⁷ טמאה מפאן ולהפא.

(83) בסיס של חרס שמעמידים עליו את הכירה. (84) הנמצאת בקרקעית הפחת. (85) ואפשר להסיק על האבן ותגיע האש לקדירה. (86) מפני שהאבן והצרור אינם קרקעית הכירה. (87) הכירה.

פרק שבעה עשר

(1) יבאר ידות הכלים אם הן ככלים. מוסף תנור של בעלי בתים או של נחתומים. חצר הכירה בזמן שהיא גבוהה שלוש אצבעות וכו'.

א. כל ידות הכלים² - הרי הן ככלים, ואם נטמא הכלי - נטמאה ידו הצריך³ לה⁴ בתשמישו⁴; ושאין צריך⁵ לה - טהור, כמו שיתבאר. לפיכך, האבן היוצאת מן התנור טפח ומן הפירה שלש אצבעות - חבור⁷, ואם נטמא התנור והפירה - נטמאו אבנים אלו. ואכלין ומשקין הנוגעים באבנים אלו - נטמאו. ואם נגעו בחוץ לטפח של תנור או בחוץ לשלש אצבעות של פירה - טהורין⁸.

(2) כל דבר המחובר לכלי והוא משמש את הכלי לצורך מלאכתו - נקרא יד הכלי. (3) שהכלי צריך לה. (4) בחולין קית, א - למדו זה מן הכתוב (ויקרא יא, לח):

- הרי זה מתטמא⁶³. נתן עליהן חרסית⁶⁴ או זפת וגפרית, שענה ושפרים, בצק או גללים - טהור. זה הקלל: דבר שאין עושין ממנו תנור - אינו מחבר את הסדקין.

(57) שם ה"ז. (58) תנור העשוי מחתיכות חרס מחוברות זו לזו, ונשארו סדקים בין החתיכות. (59) מרח טיט על כל חתיכה וחתיכה. (60) לא מרח על מקום הסדקים. (61) מפני שחלקי התנור אינם מודבקים. (62) גבס. (63) אף-על-פי שלא מירח על החרסים. (64) חרס כתוש שנילוש במים (רבינו בפירושו לכלים פ"י מ"ב, אולם בפירושו לשבת פ"ח מ"ד כתב: "טיט האדמה, והוא ידוע אצל הרופאים").

י. סדק⁶⁵ תנור שנתנו כלפי זוית⁶⁶ ומרח בטיט מן הצדדין⁶⁷ - טהור⁶⁸.

(65) שם. (66) העמיד את התנור בזווית הבית, והוא נוגע בשני הקירות באופן שהסדק נמצא בחלול שבין הקירות והתנור (ביאור הגר"א לתוספתא). (67) במקום שדפנות התנור נוגעים בקירות הבית. (68) אף-על-פי שהמירוח מחזק ומעמיד את התנור שלא יתפרק.

יא. דף⁶⁹ של תנור שנתנו בזוית⁷⁰ להיות אופה בו⁷¹ - טהור. ואם יש בו רב⁷² תנור - מקבל טמאה.

(69) שם. (70) העמיד אותו בזווית הבית, באופן המבואר בהלכה הקודמת. (71) להסיק במקום הפנוי שבין הדף והקירות. (72) להדביק פת בדף.

יב. תנור⁷³ שנתן בו עפר עד חציו: אם נטמא מאוירו בלבד⁷⁴ - אינו מתטמא אלא מעפר ולמעלה⁷⁵; ואם נטמא במגע ונגעה טמאה בו מתוכו⁷⁶ - נטמא כלו אף מעפר ולמטה⁷⁷.

(73) משנה כלים פ"ה, ו. (74) שרץ נתלה באווירו ולא נגע בתנור. (75) אוכלין ומשקין הנמצאים בתנור למעלה מן העפר מתטמאים, אבל הטמונים בתוך העפר לא נטמאו (רבינו בפירושו למשנה). (76) לא נתבאר אם הכוונה לנגע בתוכו למעלה מן העפר בלבד או אפילו אם נגע בתוכו למטה מן העפר. (77) לקמן בפ"ז ה"ה כותב רבינו, שכל הדברים שנאמר בהם בכלי חרס מטמאים במגע ולא באוויר - טומאתם מגזירת חכמים, ולפיכך הקילו בטומאתם, כדי שלא ישרפו תרומה וקדשים על טומאה זו. שם אמנם המדובר בענין חיבור, אבל יש ללמוד משם לכאן. ויוצא מזה, שלדעת רבינו ביטל העפר את חלק הכלי שהעפר בתוכו, ואינו מקבל טומאה מן התורה כלל, אלא חכמים גזרו על המגע ולא על האוויר. [במשנתנו כתוב: "מעפר ולמטן מטמא במגע, מעפר ולמעלן מטמא באוויר". ומפרש רבינו, "מעפר ולמטן", היינו הדברים הנמצאים בתוך העפר. "ומעפר ולמעלן", פירושו מה שנמצא למעלה מן העפר. ובאליהו רבה מפרש: "מעפר ולמטן", היינו שהשרץ נמצא מעפר ולמטן ונגע בשולי התנור - נטמא כל התנור, ואם לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִתְטָמָא בְּאֹרֵי - אֵינוֹ חֲבוֹר אֱלָא מִדְּבִרֵיהֶם, וְעָשׂוּ לוֹ הֶכָר זֶה כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁרְפוּ עָלָיו קִדְשִׁים, אֱלָא תוֹלִין.

(23) שם. מחוברים היו לכירה כלים קטנים. (24) מקום להעמיד בו פך השמן. (25) שמשמים בו תבלין לצורך התבשיל. (26) לשום בו נר. כל אלה הכלים אינם משמשים את פעולת הבישול ממש, ולפיכך אינם חיבור לכירה מן התורה, אלא חכמים גזרו שיהא נידונים כמחוברים (שבת מח, ב.). (27) כשנגע שרץ בתוכה. (28) נכנס שרץ לאווירה ולא נגע בדופנה. (29) שם. ראה למעלה פט"ו הי"א הערה ע.

ו. חֲצֵר³⁰ הַפִּירָה³¹, בְּזִמְן שֶׁהִיא גְבוּהָה שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת³² - הָרִי זֶה חֲבוֹר; וְאִם נִטְמָאת הַפִּירָה אוֹ חֲצֵרָהּ, בֵּין בְּאֹרֵי בֵּין בְּמַגֵּעַ - נִטְמָאת הַשְּׁנִיָּה³³. הֵיתָה הַחֲצֵר פְּחוּתָה מִכָּאן וְנִטְמָאת אַחַת מֵהֶן בְּמַגֵּעַ - נִטְמָאת הַשְּׁנִיָּה; אֲבָל אִם נִטְמָאת אַחַת מֵהֶן מְאֻרֶּה בְּלֶבֶד - אֵין חֲבֻרָתָה טְמָאָה, לְפִי שְׁאִינָה חֲבוֹר לָהּ אֱלָא מִדְּבִרֵיהֶם³⁴. הֵיתָה חֲצֵר הַפִּירָה מִפְּרֻשֶׁת³⁵ מִמָּנָה³⁶: בְּזִמְן שֶׁהִיא גְבוּהָה שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת - הָרִי זֶה חֲבוֹר לָהּ בֵּין לִטְמָאת מַגֵּעַ בֵּין לִטְמָאת אֹרֵי; הֵיתָה פְּחוּת מִכָּאן, אוֹ שְׁהֵיתָה הַחֲצֵר חֲלָקָה וְאֵין לָהּ שְׂפָה - אֵין חֲבוֹר לָהּ; וְאִם נִטְמָאת הַפִּירָה, בֵּין מְאֻרֶּה בֵּין בְּמַגֵּעַ - הַחֲצֵר טְהוֹרָה, וְכֵן אִם נִטְמָאת הַחֲצֵר - הַפִּירָה טְהוֹרָה.

(30) שם פ"ז מ"ג. (31) חצר - שטח שכנגד פי המוקד. (32) כתחילת בניינה של כירה (ראה למעלה פט"ז הי"א). (33) אם נטמאה הכירה נטמאה החצר, וכן להיפך. (34) נתבאר בהלכה הקודמת גבי טירת התנור. (35) שם מ"ד. (36) אינה מחוברת לכירה. מכאן שבכבות הקודמות מדובר במחוברות, ואף-על-פי-כן אין התנור מועיל אלא לטומאת מגע.

ז. פְּטוּטֵי פִירָה³⁷ - שְׁלֹשָׁה³⁸. הִיָּה גְבוּהַ כָּל אֶחָד מֵהֶן שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת אוֹ פְּחוּת, אִם נִטְמָאת הַפִּירָה, בֵּין בְּמַגֵּעַ בֵּין בְּאֹרֵי - נִטְמָאוּ שְׁלֹשָׁתָן³⁹. וְכֵן אִם הָיוּ אֲרֻבָּעָה. נִטְלָה⁴⁰ אֶחָד מֵהֶן⁴¹: אִם נִטְמָאת הַפִּירָה בְּמַגֵּעַ - נִטְמָאוּ שְׁנֵי הַפְּטוּטִים שְׁנִשְׁאָרוֹ, וְאִם נִטְמָאת בְּאֹרֵי - לֹא נִטְמָאוּ עִמָּהּ⁴². עָשָׂה לָהּ שְׁנֵי הַפְּטוּטִים⁴³ זֶה כְּנֶגֶד זֶה⁴⁴: אִם נִטְמָאת הַפִּירָה בְּמַגֵּעַ - נִטְמָאוּ, וְאִם נִטְמָאת בְּאֹרֵי - לֹא נִטְמָאוּ⁴⁵. הָיוּ הַפְּטוּטִים גְּבוּהִין⁴⁶ מִשְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת וְלִמְטָה⁴⁷ - מִתְטָמְאִין עִמָּה בֵּין שְׁנִטְמָאת בְּמַגֵּעַ בֵּין שְׁנִטְמָאת בְּאֹרֵי; וּמִשְׁלֹשׁ וְלִמְעָלָה - מִתְטָמְאִין עִמָּה אִם נִטְמָאת בְּמַגֵּעַ, אֲבָל אִם נִטְמָאת מְאֻרֶּה בְּלֶבֶד - אֵין מִתְטָמְאִין עִמָּה. הָיוּ מְשֻׁכִּין מִן הַשְּׂפָה⁴⁸ בְּתוֹךְ שֶׁלֹּשׁ

"טמא הוא לכם" - לכל שבצרכיכם (ראה הל' טומאת אוכלין פ"ה). (5) לקמן בפרק זה. (6) כלים פ"ה מ"ב. (7) נידונות כחלק מן התנור והכירה. (8) חלק האבן המרוחק יותר מטפח מן התנור או יותר משלש אצבעות מן הכירה, אינו מתטמא עמהם, מפני שחלק זה אינו מוסיף כלום לצורך תשמיש התנור והכירה - אינו יד להם.

ב. הַכְּפֻדָּה⁹: עֲשָׂאָהּ לְאַפִּיָּה - שְׁעוּרִי¹⁰ כְּתָנּוּר; עֲשָׂאָהּ לְבִשּׁוֹל - שְׁעוּרִי כְּכִירָה.

(9) ראה למעלה פט"ז הי"ג. (10) שיעור היד שלו.

ג. מוֹסֵף הַתְּנּוּר¹¹ שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים - טְהוֹר¹²; וְשֶׁל נִחְתָּומִין - טָמָא בְּטִמְאַת הַתְּנּוּר, מִפְּנֵי שְׁסוּמָךְ עָלָיו אֶת הַשְּׂפּוּד¹³. בְּיוֹצֵא בּוֹ: מוֹסֵף יוֹרֶה שֶׁל שׁוּלְקֵי זֵיתִים - טָמָא¹⁴, וְשֶׁל צִבְעִים - טְהוֹר¹⁵.

(11) שם מ"ה. לפעמים מוסיפים שיכבת טיט על שפת התנור, כדי להגביהו וישמור חומו. שיכבה זו "מוסף התנור" שמה. (12) מוסף זה אינו עוזר למלאכת האפייה, ובדרך כלל מספיק גבהו של התנור עצמו. (13) שצולים בו בשר, והנחתום הצולה בשר בתנור למכירה משעין עליו את השפוד, כדי שלא יצטנן הבשר שעליו, ולפיכך נידון כצריך למלאכתו. (14) דרכם להשתמש גם במוסף היורה, כשיש להם הרבה זיתים לבשל. (15) צבעים נזהרים מלהשתמש במוסף, מפני שהצבע מתקלקל על-ידי-זה.

ד. עֲטֶרֶת¹⁶ הַפִּירָה¹⁷ - טְהוֹרָה¹⁸. וְטִירַת הַתְּנּוּר, וְהוּא הַמָּקוֹם הַבְּנוּי בְּצִדוֹ שְׁמִינִיחִין בּוֹ אֶת הַפֶּתַח בְּעַת וְרִיקָתָהּ: בְּזִמְן שֶׁהִיא גְבוּהָה אֲרֻבָּעָה טְפָחִים - טְמָאָה בְּטִמְאַת הַתְּנּוּר¹⁹; פְּחוּת מְאֻרֶּבָּעָה טְפָחִים - טְהוֹרָה²⁰, לְפִי שְׁאִינָה חֲבוֹר לּוֹ²¹. וְאִם חֲבֵרָה לַתְּנּוּר, אֶפְלוּ עַל שְׁלֹשׁ אֲבָנִים²² - טְמָאָה.

(16) שם מ"ג. (17) בראש הכירה עשו מקום מעוגל להעמיד עליו את הקדירה שהורידו מן האש, ונקרא "עטרת הכירה". (18) אם נטמאה הכירה, לא נטמאה עטרתה. (19) כשנטמא התנור - נטמאה, מפני שהיא משמשת מלאכת האפייה. (20) טירה קטנה אינה ראוייה להניח בה את הפת. (21) טירה רגילה גבהה ארבעה טפחים כתחילת בנין התנור (ראה למעלה פט"ז הי"א) ואינה מחוברת לתנור, ואעפ"כ היא נטמאת בטומאת התנור, מפני שהיא משלימה את האפייה. בנמוכה משיעור זה אין משתמשים, ולפיכך אין דינה כחלק מן התנור כשאינה מחוברת לו. (22) העמיד שלושה אבנים לשלושת צידי התנור ולא חיברן, והעמיד עליהן את הטירה וחיברה לתנור.

ה. בֵּית²³ הַפֶּךְ²⁴ וּבֵית הַתְּבָלִין²⁵ וּבֵית הַנֵּר²⁶ שֶׁבְּפִירָה: אִם נִטְמָאת הַפִּירָה בְּמַגֵּעַ²⁷ - נִטְמָאוּ כָּלָן, וְאִם נִטְמָאת בְּאֹרֵי²⁸ - לֹא נִטְמָאוּ; לְפִי שְׁאִינָן חֲבוֹר לָהּ אֱלָא מִדְּבִרֵי סוֹפְרִים, וְלִפְיָכֶךְ עָשׂוּ לָהֶן הֶכָר כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁרְפוּ עַל מַגֵּעַן תְּרִיקָה וְקִדְשִׁים²⁹. וְכֵן כָּל שְׂאֵנוֹ אוֹמְרִין בְּעִנְיָן זֶה שֶׁהוּא מִתְטָמָא בְּמַגֵּעַ וְאֵינוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(44) ואפשר לשפות עליהם קדירות. (45) מפני ששינה מדרך העולם, אין הפטופטים מתממאים מן התורה אלא מגזירת חכמים ('משנה אחרונה' במשנתנו). [בכל ספרי המשניות שבידינו, הגירסא: "מטמאין במגע ובאוויר". אולם רבינו גורס "ולא באוויר" ('תוספות יום-טוב')]. (46) יותר משלוש אצבעות. (47) חלק הפטופטים מגובה שלוש עד לכירה (במשנה כתוב: "משלוש אצבעות, משלוש ולמטה". ורצוי להוסיף גם כאן את התיבה "משלוש", וישופר בזה הסגנון). (48) לצד החוץ. (49) המרחק בין הפטופט לבין השפה, הוא פחות משלוש. (50) כל הדינים שבהלכה זו, החל מ"ניטל אחד מהן", שנויים במחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון, ופסק כרבי מאיר. (51) רבינו לא פירש, עד כמה אפשר לסטות מהשיעורים שנקבעו ובאיזה תנאים [ב'תוספות יום-טוב' כתב, שרבינו מסתמך על דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו, עיי"ש].

אֶצְבָּעוֹת⁴⁹ - מִתְטַמְּאִין עִמָּהּ בֵּין שְׁנֵי מִטְמָאֵת בְּמִגַּע בֵּין שְׁנֵי מִטְמָאֵת בְּאֵוִיר; הָיָה חוּץ לְשֵׁלֶשׁ אֶצְבָּעוֹת - מִתְטַמְּאִין עִמָּהּ אִם נִטְמָאֵת בְּמִגַּע, וְאִם נִטְמָאֵת בְּאֵוִיר בְּלִבָּד - אֵין מִתְטַמְּאִין עִמָּהּ⁵⁰. וְאֵין מְדַקְדְּקִין⁵¹ בְּכָל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלֶּה, שֶׁפֶּלֶן הֵן מְדַבְּרִי סוּפְרִים.

(37) שם. (38) דרך האומנים לעשות שלוש בליטות בראש הכירה מסודרות בצורת סגול, ועליהן מעמידים את הקדירה. [נתבאר כבר שבכירה מקום לשפיתת שתי קדירות, ולפיכך יש להניח שעשו שלוש בליטות לכל מקום שפיתה]. (39) כי הן חלק מהכירה עצמה. (40) שם מ"ה. (41) מדובר בכירה של שלושה פטופטים. (42) אפשר להשתמש בהם בדוחק, ומן התורה אינם מתממאים עם הכירה, וחכמים גזרו טומאה על המגע ולא על האוויר (ראה למעלה הל"ה). (43) האומן עשה רק שני פטופטים.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

שפירש משנתנו בשטרי הקנאה (שיש בהם קנין) התכוון לשטרי-חוב בלבד. [וב'טור' חו"מ סי' רלח חולק, ופוסק שאין הבדל בין שטרי חוב לשטרי מכר, משום שגם בשטר מכר חוששים, שמה יכתוב שטר בתשרי וימסרנו ללוקח בניסן, ובכסלו ימכור את השדה לאחר, ויבוא זה ויטרוף ממנו את השדה כאילו הוא לוקח ראשון. וכשיש בו קנין באמת נקנתה השדה ללוקח הראשון וכדין יטרוף. וכדבריו כתב גם המחבר ב'שולחן ערוך' שם. ובמגיד-משנה כתב, שכן היא דעת רש"י והרמב"ן והרשב"א. ולא נתברר טעמו של רבינו שחילק בין הלוואה למכר]. (5) שנפרעה כתובתה. בכל שטרות אלה, אין כל חשש לגרימת הפסד למי שהוא, מחוץ לזה שמבקש לכתוב, ואם הוא רוצה בכך אין נימוק להתנגד. (6) משום שאיש מגרש אשתו בעל-כרח - אין כל צורך להסכמתה. (7) בגמרא ב"ב שם פירשו: "שטרי פסיקתא" פירוש, התחייבויות אבות החתן והכלה להעניק לבניהם כך וכך לנדניא. (8) שטר שכותב בעל השדה שהוא מוסר שדהו לפלוני שיעבדה, ויקבל חלק מהיכול. כשקבע לו חלק מסוים מהיכול, כגון שליש או רביע, הרי זה אריס. ואם שכרו קבוע - כך וכך סאים לשטח מסוים, בין אם היכול יצליח ובין לא - הרי זה קבלן. (9) בעל-דין זה בורר לו דיין וכן השני, וכותבים זאת בשטר. (10) בית-דין כותבים טענותיהם. במשנה, שם - כתוב: "שטרי בירוויין". ובגמרא נאמרו שני פירושים: א. ברירת דיינים; ב. שטר הטענות. וקיבל רבינו שניהם. (11) שאין בהם חיוב לשום אדם, כגון שטרי ברירה ושטרי טענה והדומים להם. (12) שיהיו מנוסחים בדיוק קפדני. (13) שטרי הלוואה, מכר וכיוצא בהם.

ב. ומי נותן¹⁴ שְׂכָר הַסּוֹפֵר? בְּשֹׁטְרֵי הַלְוָאָה - הַלְוָאָה נֹתֵן שְׂכָרָה¹⁵. וּבְשֹׁטְרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר - הַלּוֹקֵחַ¹⁶ נֹתֵן

~ יום ראשון ח' טבת ~

הַלְבוֹת מְלוּה וְלוֹה

פֶּרֶק אֶרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים¹

(1) מבאר שאין כותבים שטרות אלא מדעת שניהם ומי נותן השכר לסופר ויש שטרות שכותבים שלא מדעת שניהם, ודין מוחזק שמו בעיר שלושים יום ושאין עדים חותמים על השטר אלא כשהם גדולים ויודעים לקרותו וקראוהו וראש בית דין חותם על קיום השטר אף על פי שלא קראו, ודין שניים שהיו בעיר אחת ושמותיהם ושמות אביהם שווים.

א. כָּבֹר בְּאַרְנָה², שֶׁשָּׁטֵר חֹב שֵׁשׁ בּוֹ קָנָן - כּוֹתֵבִין אוֹתוֹ לְלוֹה אֶף עַל פִּי שְׁאִין הַמְלוּה עִמּוֹ. וְכֵן כּוֹתֵבִין³ שָׁטֵר לְמוֹכֵר⁴ אֶף עַל פִּי שְׁאִין הַלּוֹקֵחַ עִמּוֹ. וְכֵן כּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר לְמְלוּה אֶף עַל פִּי שְׁאִין הַלוֹה עִמּוֹ, וְשׁוֹכֵר לְאִשָּׁה⁵ אֶף עַל פִּי שְׁאִין בְּעֻלָּה עִמָּהּ, וְגַם לְאִישׁ אֶף עַל פִּי שְׁאִין אֲשֶׁתוֹ עִמּוֹ⁶. אֲבָל אֵין כּוֹתֵבִין שְׁטְרֵי אֲרוּסִין וְנִשְׁוֹאִין⁷, וְשְׁטְרֵי אֲרִיסוֹת וְקַבְלָנוֹת⁸, וְשָׁטֵר בְּרִירַת הַדִּינִין⁹ אוֹ שָׁטֵר טַעֲנוֹת בְּעַלֵּי דִינִין¹⁰ וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין, אֲלֹא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם. וְכָל הַשְּׁטְרוֹת הָאֵלֶּה¹¹ צְרִיכִין לְהִזְהֵר בְּתַקְוָנָן¹² כְּשֶׁאֵר הַשְּׁטְרוֹת¹³.

(2) בפרק הקודם ה"ה. (3) משנה בבא-בתרא קסז: (4) שטר מכירה. גבי מוכר, לא התנה רבינו שכתוב בו קנין כמו שהתנה בשטר-חוב, ומשמע שכותבים אפילו כשאין בו קנין. ומשיטתו זו יוצא, שרב אסי (בבבא-מציעא יג):

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְפָלוֹנִי אוּ לְזֶה כֶּף וְכֶף דִּינָרִין - אֵין פּוֹתְבִין לוֹ עַד שְׂכִיבֵי רְאִיָּה שְׁזָה שְׁמוֹ אוּ יִחְזַק.²⁴

(21) שם קסז: אדם הבא מעיר אחרת והודיע ששמו כך וכך, וקראו לו בשם זה שלשים יום. (23) אין אדם מחליף שמו זמן רב, פן יודע הדבר ויתפרסם כרמאי (רש"י שם). (24) ימתין עד שיעברו שלשים יום.

ה. כָּל שְׁטָר²⁵ שִׁיצָא לְפָנֵינוּ וְיִטְעֵן הַלֹּהֶ וַיֹּאמֶר: אֵינִי חַיֵּב פְּלוֹם, שְׁמָא רַמְאִי אַחֲרֵי הָעֵלָה שְׁמוֹ פְּשָׁמִי וְהוֹדָה לְזֶה; אוּ שְׁאָמַר: לֹא לְזֶה אֵנִי חַיֵּב פְּלוֹם אֲלֵא לְאַחֵר, וְזֶה רַמְאִי הוּא וְהָעֵלָה שְׁמוֹ כְּשֵׁם בְּעַל חוּבִי - מֵאַחֵר שֶׁלֹּא הִחֲזֵק שָׁם שְׁנַיִם שְׁשֻׁמוֹתֵיהֶן שׁוּין, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְדַבְּרֵיו; שְׁחֲזָקָה הוּא, שְׁאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר אֲלֵא אִם בֶּן מִכִּירִין אֵלֶּי הַנִּזְכָּרִים בּוֹ.²⁶ וְכֵן חֲזָקָה שְׁאֵין חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר אֲלֵא אִם בֶּן נוֹדֵעַ לָהֶם בּוֹדָאֵי שְׁאֵלֹו שְׁהַעֲדִי עַל עֲצָמָן גְּדוּלִים²⁷ וּבְנֵי דַעַת. וְאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר אֲלֵא אִם בֶּן יוֹדְעִים לְקִרְוֹת וּלְחַתָּם.²⁸

(25) שם קלח: (26) שהרי אסור להם לחתום כשאינם מכירים אותם. שם קלח: אמרו: כל שאין כותבים אלא-אם-כן מכירים - אינו צריך ראייה אחרת. (27) שם קנה. "חזקה - אין העדים חותמין על השטר אלא-אם-כן נעשה גדול". (28) ראה ההלכה הבאה.

ו. עֵדִים שְׁאֵין יוֹדְעִין לְחַתָּם, וְקָרְעוּ לָהֶן²⁹ נִזְרֵי חֶלֶק וְחַתְּמוּ עַל הָרְשׁוּם - מִפִּין אוֹתָן³⁰ מִכַּת מִרְדּוּת³¹, וְהַשְּׁטָר פְּסוּל³².

(29) רשמו את האותיות בסכין, והעדים מלאו את השריטות בדיו. (30) שם, מעשה שבא לפני רב כהנא, והלקה את העדים. (31) הלקאה בעוון עבירה על דברי חכמים נקראת "מכת מרדות". סתם "מלקות" משמעותה הלקאה מן התורה. (32) מפני שלא נעשה כתיקון חכמים [במגיד-משנה מביא דעת הרשב"א שהשטר כשר, מפני שבגמרא שם אמרו כך: "ונגדיה (הלקה) רב כהנא", ולא הוסיפו: שפסלו את השטר. ועוד, מכיון שבגט אשה התירו לכתחילה לחתום כך, הרי ברור שהחתמה אינה פסולה. ומכאן, שבשאר שטרות על-כל-פנים בדיעבד כשרה]. בהלכה הקודמת, כתב רבינו שאין חותמים אלא-אם-כן יודעים לקרוא, וכאן כתב רק "לחתום" בלבד, נראה שהוא מחלק בין לכתחילה לבין דיעבד. לכתחילה אין חותמים כשאינם יודעים לקרוא ומקרים לפניהם. אבל מלקים רק כשאינם יודעים לחתום וקורעו להם - וחתמו. בגמרא שם אמרו, שרב כהנא - על חתימה הלקה.

ז. רֹאשׁ בֵּית דִּין³³ שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ עֲנֵן הַשְּׁטָר, וְקָרָא הַשְּׁטָר לְפָנָיו הַסּוֹפֵר שְׁלוֹ, הוֹאִיל וְהוּא מֵאֲמִין אוֹתוֹ³⁴ וְאִמְתּוֹ עֲלִיּוֹ³⁵ - הֲרִי זֶה חוֹתֵם עַל הַשְּׁטָר אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָרָאָהּ הוּא בְּעַצְמוֹ. וְאֵין שְׁאָר הָעָם

שְׁכָר. וְהֶאֱשָׁה נֹתְנַת שְׁכָר הַגֵּט¹⁷. וְהִחָתֵן נֹתֵן שְׁכָר שְׁטָר הָאֲרוּסִין אוּ הַנְּשׂוּאִין. וְהַמְקַבֵּל וְכֵן הָאֲרִיס אוּ הַשְּׂכִיר נֹתֵן שְׁכָר הַשְּׁטָר. אֲבָל שְׁטָר פְּרִיַת הַדִּנְגִין אוּ טַעֲנוֹת בְּעַלֵּי דִינָין - שְׁנֵיהֶם נֹתְנִין שְׁכָר.

(14) דינים אלה מבוארים במשנה, שם. (15) הכלל הוא: המעוניין ביותר בדבר - הוא משלם שכר הסופר, ומובן שהלווה מעוניין בהלוואה. (16) השמח כשהוא רוכש לו קרקע. (17) שם קסז: שנינו שהבעל נותן שכר הגט, ובגמרא שם נימקו: מפני שכתבה תורה: "וכתב . . . ונתן", אבל אין נוהגים כך אלא האשה נותנת, כדי להימנע מעיגון, כשלא ירצה הבעל לשלם. ב'בית יוסף' אבן-העזר ס' קכ מסתמך על סדר הגט להרא"ש, ואומר - שגם אחר התקנה, על הבעל לשלם שכר כתיבת הגט, ורק כשהוא מסרב תיקנו חכמים שהאשה תשלם, והם מקנים לבעל את דמי התשלום, כדי לקיים "וכתב ונתן", ויש כוח ביד חכמים להפקיע כספה של האשה, משום שהפקר בית-דין - הפקר. וכן פסק ב'שולחן ערוך' שם ס"א.

ג. אֶחָד הַשְּׁטָרוֹת הַנִּכְתָּבִין לְאַחַד שְׁלֹא בְּפָנֵי חֲבֵירוֹ וְאַחַד הַשְּׁטָרוֹת שְׁאֵין פּוֹתְבִין אוֹתָן אֲלֵא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם וְשְׁנֵיהֶן עוֹמְדִין, כְּגוֹן שְׁטָר שְׁכּוֹתְבִין לְמִלְוָה¹⁸ אוּ לְלוֹקַח¹⁹ - כָּלֵן צְרִיכִין שְׁיִהְיוּ הָעֵדִים מִכִּירִין הַשְּׁמוֹת שֶׁבַּשְּׁטָר²⁰, שְׁזָה הוּא פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי וְזֶהוּ פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי; שְׁמָא יָבוֹאוּ שְׁנַיִם וְיַעֲשׂוּ קְנוּנָא, וְיִשְׁנֹו שְׁמוֹתֵיהֶן בַּשְּׁמוֹת אַחֲרִים, וְיִודִּו זֶה לְזֶה.

(18) כשלווה עמו. (19) כשהמוכר עמו. (20) שמות שניהם. במשנתנו אמרו: "ובלבד שיהא מכירן" גבי גט ושובר. ונימקו בגמרא שם, למה צריכים להכיר שניהם, שמא יכתוב גט על שם אשה זרה שאינה אשתו, ויתנו לה ותגבה כתובתה, וכן בשובר חוששים שמא האשה כותבת את השובר על שם איש אחר שאינו בעלה, ונתן לו השובר ותפסיד אשתו כתובתה, ולפיכך צריך שיכירו את שמות שניהם. [במגיד-משנה מקשה: למה מצריך רבינו גבי שטר-חוב ומכר שיכירו שניהם? הרי אין כל חשש להפסיד למי שהוא, כשמכירים את הלווה ואת המוכר? ואין לומר שחוששים שמא יש שם עוד אדם ששמו כשמו וגם שמות אבותיהם שוים, שהרי שנינו (שם קעב.): שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת - אין מוציאים עליהם שטר-חוב (פירוש, אין גובים מהם בשטר-חוב הכתוב על שם זה), ומכל-שכן שאין מוציאים עליהם שטר מכר. ומתוך קושיא זו פסק להלכה שבמכירה והלוואה, כותבים גם כשאינם מכירים את הלווקח ואת המלווה].

ד. כָּל מִי²¹ שֶׁהִחֲזֵק שְׁמוֹ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם²² - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׁמָא שָׁם אַחֲרֵי יֵשׁ לוֹ²³, וְהוּא שְׁנֵהוּ פְּדִי לְרִמּוֹת וְלַעֲשׂוֹת קְנוּנָא; שְׁאִם אִתָּהּ אוֹמֵר בֶּן - אֵין לְדַבֵּר סוֹף. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁלֹּא הִחֲזֵק שְׁמוֹ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכָא וְאָמַר: כְּתִבּוּ עָלַי שְׁטָר שְׁאֵנִי חַיֵּב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(נכתבו בשטרות גם שמות הדור השלישי שאינם שוים) ולא היו משולשים בשובר (ראה סוף הלכה זו). ואביי פירש כשנמצא בין שטרותיו של הלווה מיוסף בן שמעון. ורבינו העתיק כאן לפי פירושו של אביי, שהרי הוסיף את המלה: "שעליו". מובן שלהלכה מסכים רבינו גם לדעת רב הושעיא. (46) יכתבו שמות הדור השלישי. (47) כגון: קומה גבוהה או נמוכה, שחור, לבן וכדומה. (48) כהן, לוי, ישראל. (49) מרובעים, מחומשים - עד שיגיעו לדור שאין שמותיהם שוים.

ט. הוציא עליו⁵⁰ שטר שכתוב בו: אני פלוני בן פלוני לוייתי ממך⁵¹ מנה, אף על פי שאין בו שם המלוה - כל מי שצא שטר זה מתחת ידו גובה⁵², ואינו יכול לדחותו ולומר: של אחר הוא ונפלו⁵³. וכן⁵⁴ שני יוסף בן שמעון הדריין בעיר אחת, שהוציא אחד מהן שטר חוב על אחד מבני העיר - אינו יכול לדחותו ולומר לו: לפלוני שהוא בשמך אני חייב, וממנו נפל השטר; אלא הרי זה שצא מתחת ידו גובה, ואין חוששין לנפילה.

(50) בבא זו אינה מדברת בשני יוסף בן שמעון. (51) ולא פורש שם המלוה. שם קעב. מסופר שבא שטר כזה לבית-דינו של רב הונא. (52) מחלוקת אמוראים, ופסק כרבא - שם קעג. (53) שם קעב: "לנפילה לא חיישינן". (54) שם הוכיחו מן המשנה, שמוציאים שטר-חוב על אחרים.

י. שנים⁵⁵ שהוציאו כל אחד משניהם שטר חוב על חברו⁵⁶ - אין האחרון יכול לומר לראשון: אלו הייתי חייב לך, היאך אתה לזה ממני?⁵⁷ אלא זה גובה חובו וזה גובה חובו. הנה זה במאה וזה במאה, ויש לזה עדית ולזה עדית, או לזה בינונית ולזה בינונית, לזה זבורית ולזה זבורית - אין נזקקין לזה, אלא כל אחד ואחד עומד בשלו⁵⁸. הנה לזה⁵⁹ עדית⁶⁰ ובינונית, ולזה זבורית⁶¹ - זה⁶² גובה מן הבינונית⁶³, וזה⁶⁴ גובה מן הזבורית⁶⁵.

(55) מחלוקת אדמון וחכמים, במשנה כתובות קי. ופסק כחכמים. (56) והאחד זמנו מוקדם לזמנו של השני. (57) היה לך לגבות חובך. (58) אינו גובה ואין גובים ממנו, משום שהגביה לא תשנה כלום, ואין להטריח בית-דין חנם. (59) שם מחלוקת רב נחמן ורב ששת, ופסק כרב נחמן בהתאם לכלל שבידנו: הלכה כרב נחמן בדיני (ראה לקמן הערה סד). (60) שדה משובחת. (61) שדה גרועה. (62) בעל הזיבורית. (63) כדין כל בעל-חוב, כמבואר למעלה פי"ט ה"א. (64) בעל עידית ובינונית. (65) משום שהבינונית שגבה - היא עידית בשדותיו, שהרי אין לו שדה יותר משובחת, ובעל-חוב אינו גובה מעידית. בגמרא שם אמרו, שמחלוקתם היא אם סוגי השדות נקבעים לפי שדותיו של הלווה (בשלו הם שמיין) או לפי המקובל בעולם (בשל עולם הם שמיין). רב נחמן סובר: בשלו הם שמיין,

רשאיין לעשות בן³⁶, עד שיקרא העד³⁷ השטר מלה במלה.

(33) שם אמרו, שרב נחמן חתם על שטר שקרא לפניו הסופר שלו. (34) לראש בית-הדין אימון מלא בסופר שלו. (35) הסופר מפחד מפניו ולא יעיד לשנות. (36) שם: "ודוקא רב נחמן וספרי דיני, אבל רב נחמן וספרי אחריני, ספרי דינא ואינש אחרינא - לא". (37) החותם על השטר.

ח. שנים³⁸ שהיו בעיר, שם כל אחד מהן יוסף בן שמעון - אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה³⁹, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב⁴⁰, אלא אם בן באו עדי השטר בעצמן⁴¹ ואמרו: זהו השטר שהעדנו עליו וזהו שהעדנו לו בהלואה. וכן אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה. וכן אם נמצא לאחד בין שטרותיו⁴² שובר ששטר של יוסף בן שמעון⁴³ פרוץ - שטרות שניהן שעליו⁴⁴ פרוצין⁴⁵. וכיצד יעשו אלו ששמותיהן שוין ושמות אביהן שוין? ישלשו⁴⁶. היו שמות אבות אבותיהן שוין - יכתבו סימניהן⁴⁷. היו דומין זה לזה בצורתן - יכתבו יחוסן⁴⁸. היו שניהם לויים, שניהם פהנים - יכתבו דורות⁴⁹.

(38) משנה, ב"ב קעב. (39) מפני שכותבים שטר ללווה שאין מלוה עמו (ראה ה"א), חוששים שמא בא זה ואמר כתבו לי שטר שאני רוצה ללוות מחברי כסף, ואחר-כך יוציא את השטר בבית-דין ויטעון הלויתי לחברי כסף (גמרא שם קעג). ומזה יוצא, ששטר שאין בו קנין, שאמרנו בה"א שאין כותבים כשאר מלוה עמו - מוציאים זה על זה (מגיד-משנה בשם רשב"א). (40) שכל אחד יטעון: לא אני, אלא חברי לזה. (41) ואז יש לו תוקף שטר, משום שהם רשאים גם עכשיו להוסיף שמות אבות אבותיהם, אבל אם באו עדים אחרים ואמרו יודעים אנו שזה הוא הלווה - הרי זה כמלוה על-פה, שהרי השטר עצמו אינו מברר מי הלווה, והעדים האחרים אין להם כל קשר לשטר. (42) של לווה. (43) שלוייתי ממנו כסף. (44) אם לזה משניהם ושניהם תובעים את החוב, וכל אחד טוען: לא אני כתבתי את השובר אלא חברי. (45) הלווה יכול לטעון לכל אחד פרעתי. ואפילו אם יתנו הרשאה זה לזה לגבות את החוב ממה-נפשך, ויבוא המורשה ויטעון: שלם לידי לפרעון חובי או חובו של חברי - יכול הלווה לטעון: פרעתי שניהם, ומאחד לא לקחתי שובר או נאבר, ואף-על-פי שבדרך כלל אין הלווה נאמן לטעון כך במלוה בשטר. והטעם, שהשובר מערער תוקפם של שני השטרות (ראה מגיד-משנה בשם רשב"א). (במשנה: "נמצא לאחד בין שטרותיו שטר של יוסף בן שמעון פרוץ, שטרות שניהם פרוצין". ופירושו רב ירמיה ורב הושעיא, שנמצא אצל המלוה כתב, ששטר החוב של יוסף בן שמעון הלווה - הוא פרוץ. והקשו בגמרא שם, הרי גם בלי כתב זה - אין מוציאים שטר חוב עליהם? ופירש רב הושעיא, שהמדובר כשהיו משולשים בשטר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַנֶּחֱזֵק וְאֵינִי עֶרֶב; או שְׁהֵיָה חֹנֵק אֶת חֲבֵרוֹ בְּשׁוֹק לְתַן לוֹ, וְאָמַר לוֹ: הַנֶּחֱזֵק וְאֵינִי עֶרֶב - אֵינִי הָעֶרֶב חֵיב כְּלוּם³, וְאָפְלוֹ אָמַר 'אֵינִי עֶרֶב' בְּפָנֵי בֵּית דִּין⁴. אָכֵל אִם קָנוּ מִיָּדוֹ שְׁהוּא עֶרֶב מִמּוֹן זֶה - כָּל אֵלּוּ הַפָּנִים, בֵּין בְּפָנֵי בֵּית דִּין בֵּין בֵּינוּ לְבֵין הַמְּלוּה, נִשְׁתַּעֲבָד⁵.

(2) בבא בתרא קעו: (3) משום שהמלוה נתן את הכסף על אמונתו של הלווה עצמו ולא סמך על הערב, ודיבור של הערב בלא קבלת קניין אין לו תוקף של התחייבות. (4) שלא על פי התערבות בית הדין. (5) משמע אפילו לגבות מנכסים משועבדים שלו, משום שקניין יש לו קול ומתקבל על הדעת, שהלוקח ידע ששדותיו של הערב משועבדות למלוה. וכן כתב הטור חושן משפט סימן קכט בשם רבינו מאיר הלוי. [בנימוקי יוסף בבא בתרא שם כתב, שבקניין בלי שטר אינו גובה ממשועבדים, אולם מסתימת לשונו של רבינו משמע שדעתו כדעת הרמ"ה].

ב. אָמַר לוֹ בְּשַׁעַת מִתֵּן מַעוֹת: הִלְוֵהוּ וְאֵינִי עֶרֶב - נִשְׁתַּעֲבָד הָעֶרֶב⁷, וְאֵינוֹ צָרִיף קֶנְיָן. וְכֵן אִם בֵּית דִּין עָשׂוֹ אוֹתוֹ עֶרֶב - נִשְׁתַּעֲבָד, אָף עַל פִּי שְׁלֹא קָנוּ מִיָּדוֹ. כְּגוֹן שֶׁהָיָה בֵּית דִּין רוֹצִין לְגָבוֹת מִן הַלּוּה, וְאָמַר לָהֶם: הַנִּיחוּהוּ וְאֵינִי עֶרֶב לָכֵם. הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ הַנָּאָה שֶׁהֶאֱמִינוּהוּ בֵּית דִּין, בְּאוֹתָהּ הִנֵּה שֶׁעֲבָד עֲצָמוֹ⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נשתעבד הערב... וכן אם בית דין עשו אותו ערב... אף על פי שלא קנו מידו... הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ הַנָּאָה שֶׁהֶאֱמִינוּהוּ בֵּית דִּין".

לשיטת הרמב"ם, שיעבוד הערב בלא קניין הוא רק אם בית-דין עשו אותו ערב, הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ הַנָּאָה על שהאמינוהו בית-דין,

אבל אם האמינו המלוה ואמר הריני ערב אחר מתן מעות אינו ערב בלא קניין כמו שכתב בהלכה א' כי אינו משעבד עצמו בגין ההנאה שהאמינו המלוה. והוא כשיטת הבבלי כפי שהתבארה ב'רבינו גרשום' וב'נימוקי יוסף' (סוף בבא בתרא) שהנאה זו אין כוחה יפה לשעבד את הערב אלא שרק בגלל שהוציא ממון על פיו ומחסרו ממון בפועל משתעבד, ולכן במלוה שחנק את הלוה בשוק על חוב שחייב לו ובא חברו ואמר "הנח לו ואני אשלם" מכיון ש"לאו מידי מחסרי" ולא חסרו ממון בפועל כיון ש"לא על אמונתו הלווהו" אינו משתעבד בלא קניין.

אבל לשיטת הירושלמי, ההנאה שיש לערב בזה שהמלוה מאמינו יש בכוחה בלבד לשעבדו, ולכן ב"חנוק" משתעבד גם בלא קניין.

(על פי לקו"ש עמוד 148 הע' 23)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ומשום כך כשיש ללווה בינונית לפי המקובל, ואין לו יותר מעולה - הרי דינה כעידית ואין גובים ממנה אלא מן הזיבורית, ואם כן ירויח בעל הזיבורית, ומשום כך בית-דין צריכים להגבותו את המגיע לו לפי הדין. ורב ששת סובר: בשל עולם שמין, ואם-כן הבינונית שגיבה ימשיכו להיות בינונית, ויגבה אותה בעל הבינונית חזרה, ולמה יטרח בית-דין שלא לצורך. [המגיד-משנה מקשה, שרבינו כאן סותר דברי עצמו בפ"ט ה"ד, שהרי כתב שם: "היו לו זיבורית ובינונית בלבד, ניזקין ובעל-חוב בבינונית". ותיירן שדעת רבינו: בשל עולם שמין, ואעפ"כ בנידון שלפנינו, ירויח בעל הזיבורית, כגון שבית-דין יגבה (יוד פתוחה) את הזיבורית לבעל העידית ובינונית, ויהיו לו מכל שלושת הסוגים, ויגבה השני את הבינונית. ומוסיף, שרבינו אינו גורס בגמרא שרב נחמן סבר בשלו הם שמין. ובכסף-משנה דוחה תירוץ, שהרי המדובר כשבאים ביחד לבית-דין (ראה גמרא שם) וברור שבי"ד לא יגבה תחילה מבעל הזיבורית, כדי להפסיד לשני, אלא יגבה מבעל הבינונית תחילה כמו שכתב הר"ן שם. והוא מתירן את הסתירה, שבפרק יט המדובר כשהיתה ללווה גם עידית, וחל השעבוד על הבינונית, ואחר-כך מכר את העידית ולכן נשאר השעבוד על הבינונית, אעפ"כ שהיא עכשיו עידית שלו. וכן ביאר רבינו בבבא-קמא ח. את הברייתא, ובחיבורו קיצר והביא לשון הברייתא - כדרכו. וכן פסק ב'טור' ח"מ סי' קב, שאם היתה לו עידית ומכרה - גובה מבינונית, ואם לאו - גובה מזיבורית משום שבשלו שמין - וכן פסק ב'שולחן ערוך' שם ס"ד.]

יא. הוֹצִיא שֹׁטֵר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ, וְהִלָּה⁶⁶ מוֹצִיא שֹׁטֵר שֶׁמָּכַר לוֹ הַשְּׂדֵה⁶⁷: אִם הָיָה בְּמָקוֹם שְׁנוֹתָן הִלּוּקָהּ הַמַּעוֹת וְאַחֵר כֶּף כּוֹתֵב לוֹ הַמּוֹכֵר אֶת הַשֹּׁטֵר - הָרִי שֹׁטֵר חוֹבוֹ שֶׁל זֶה בְּטֵל; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ⁶⁸: אֵלּוּ הָיִיתִי חֵיב לָךְ - הָיָה לָךְ לְפָרַע חוֹבְךָ⁶⁹. אָכֵל בְּמָקוֹם שְׁנוֹתָבִין וְאַחֵר כֶּף נוֹתֵנִין⁷⁰ - הָרִי שֹׁטֵר הַחוֹב קָנָם; שֶׁהָרִי זֶה אוֹמֵר: מִכְרַתִּי לָךְ אֶת הַשְּׂדֵה כְּדִי שֶׁיְּהִי לָךְ נֶכְסִים יְדוּעִים שֶׁאֵינָהּ מֵהֵן חוֹב שְׁלִי.

(66) הלווה. (67) שהמלוה מכר לו שדה אחר זמן ההלוואה הכתוב בשטר. (68) הלוקח אומר למוכר. (69) לעכב את הכסף שבידך, ולא לכתוב לי שטר המכר. כחכמים שם נגד דעת אדמון, ולפי הביאור בגמרא שם. ומובן מאליו, שזה דוקא כשזמן פרעון הכתוב בחוב קדם לשטר המכר. שאם לא קדם, כיצד יכול המוכר לעכב דמי השדה לפני זמן הפרעון (מגיד-משנה). (70) ואי-אפשר למוכר לפרוע חובו מדמי השדה, שהרי כתב כבר שטר המכר.

~ יום שני ט' טבת ~

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר דיני ערבות וקבלנות.

א. הַמְּלוּה² אֶת חֲבֵרוֹ, וְאַחֵר שֶׁהִלּוּהוּ אָמַר לוֹ אָחֵד: אֵינִי עֶרֶב; או שֶׁתַּבֵּעַ אֶת הַלּוּה בְּדִין, וְאָמַר לוֹ אַחֵר:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונמצאים במקום שיד בית דין מגיעה - גם הר"י הלוי מודה שאין נפרעים מהערב תחילה. וגירסת הספרים שבידינו (בבא בתרא שם) מסייעת לשיטת רבינו. (15) בבבא הקודמת המדובר כשלא התנה בפירוש "תחילה" אלא "ממי שארצה". (16) בהלכה הבאה יתבאר מי קבלן ומי ערב. (17) אף על פי שלא אמר בפירוש "תחילה". (18) אפילו ידועים ואפשר לגבות מהם.

ה. איזהו ערב?¹⁹ ואיזהו קבלן? אָמַר לוֹ: תָּן לוֹ וְאֲנִי נוֹתֵן לָךְ - זֶהוּ קַבְּלָן, שֵׁשׁ לַמְלוּהָ לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ תַּחֲלָה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא פָּרַשׁ וְלֹא אָמַר: עַל מִנְתַּ שְׁאִפְרַע מִמִּי שְׁאֲרָצָה. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ: הַלּוּהוּ וְאֲנִי עֶרֶב, הַלּוּהוּ וְאֲנִי פּוֹרֵעַ, הַלּוּהוּ וְאֲנִי חֵיב, הַלּוּהוּ וְאֲנִי נוֹתֵן, הַלּוּהוּ וְאֲנִי קַבְּלָן, תָּן לוֹ וְאֲנִי קַבְּלָן, תָּן לוֹ וְאֲנִי פּוֹרֵעַ, תָּן לוֹ וְאֲנִי חֵיב, תָּן לוֹ וְאֲנִי עֶרֶב - פֶּלֶן לְשׁוֹן עֲרֻכּוֹת הַזֶּה,²⁰ וְאִינוּ תּוֹכְעוּ תַּחֲלָה, וְלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ בְּמָקוֹם שֵׁשׁ נִכְסִים לַלּוּהָ, עַד שִׁפְרַשׁ וַיֹּאמֶר: מִמִּי שְׁאֲרָצָה אִפְרַע.²¹

(19) שם קעד. נחלקו אמוראים בזה: רבינו פסק כרבה, משום שהוא אחרון (כלל בירידינו מאביי ורבה הלכה כבתראי - כאחרונים). (20) ולפיכך לא נעשה קבלן, עד שיאמר: תן לו ואני אתן לך. (21) רוצה לומר, שאמר "תחילה" (מגיד משנה) כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

ו. עֶרֶב²² שֶׁל כְּתֵבָה, אֶף עַל פִּי שְׁקִנּוּ מִיָּדוֹ - פְּטוּר מִלְּשֵׁלִם; שֶׁהָיָה מְצוּה עֲשֹׂהָ²³, וְלֹא חֹסֵר מִמּוֹן.²⁴ וְאִם הָיָה הָאֵב עֶרֶב²⁵ לְכַתְּבַת בְּנוֹ, וְקִנּוּ מִיָּדוֹ - חֵיב²⁶. וְקַבְּלָן שֶׁל כְּתֵבָה - חֵיב²⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְאִם הָיָה הָאֵב עֶרֶב לְכַתְּבַת בְּנוֹ, וְקִנּוּ מִיָּדוֹ - חֵיב."

אבא לגבי בנו משתעבד ללא קנין (בבא בתרא קעד, ב). אבל לדעת הרמב"ם כאן הוא בקנין דווקא. ומבואר ב'לקוטי תורה' שמי שהוא משורש אחד או ענף אחד הוא ערב בעד חבירו יותר מכל ישראל שכולם ערבים זה בזה.

(על פי לקו"ש חכ"ז עמוד 150 הע' 41)
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

(22) שם עמוד ב. (23) עזר לקיים הנישואין. (24) כל ערבות היא "אסמכתא" שהערב סמך שזה יפרע ולא יתבעו ממנו, אלא משום שנהנה שזה האמין לו ונתן מעות על סמך ערבותו, או אומרים, שמפני הנאה זו שעבד עצמו ומשום כך, כשהערב אינו גורם לחיסרון ממון, כגון בכתובה שהאשה רוצה להנישא ואפילו כשכתובתה אינה מובטחת, לא גילתה כל אומן בערב ומשום כך ערבותו נידונית כאסמכתא, אף על פי שקנו מידו, בהתאם לשיטתו בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ז, שאסמכתא אינה מחייבת אפילו כשקנו מידו, אם לא הקנה לו מעכשיו (ראה שם גם

6) שם. (7) משום שהמלוה הסתמך עליו ונתן את הכסף. (8) במקום שאין לערב כל הנאה אינו משעבד עצמו, אלא רוצה להציל את הלווה ממזבזו הקשה בלי סיכון של הפסד ממון, אבל כשיש לו הנאה כל שהיא, או אומרים שקיבל על עצמו הסיכון של הפסד ממון. [בגמרא שם אמרו: "ערב דבית דין לא בעי (אינו צריך) קניין". ופירש רבינו שהכוונה כמו שביאר כאן, אבל כשאמר בפני בית דין - ללא כל סיבה מצד בית הדין - "אני ערב" - לא נשתעבד.

ג. הַמְלוּהָ אֶת חֲבִירוֹ עַל יְדֵי עֶרֶב, אֶף עַל פִּי שֶׁהָעֶרֶב מִשְׁתַּעֲבֵד לַמְלוּהָ - לֹא יִתְבַּע אֶת הָעֶרֶב תַּחֲלָה, אֲלֵא תּוֹכְעַת אֶת הַלּוּהָ תַּחֲלָה; אִם לֹא נָתַן לוֹ - חִזְזַר אֲצֵל הָעֶרֶב וְנִפְרַע מִמֶּנּוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁאֲרֵי נִכְסִים לַלּוּהָ¹⁰; אָבֵל אִם יֵשׁ נִכְסִים לַלּוּהָ - לֹא יִפְרַע מִן הָעֶרֶב כָּלָל¹¹, אֲלֵא מִן הַלּוּהָ. הָיָה הַלּוּהָ אֵלֶם וְאִין בֵּית דִּין יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ, אוֹ שְׁלֹא בֵּא לְדִין - הָרִי זֶה נִפְרַע מִן הָעֶרֶב תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף יַעֲשֶׂה הָעֶרֶב דִּין עִם הַלּוּהָ; אִם יְכוֹל לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ - יוֹצִיא, אוֹ יִשְׁמְתוּהוּ בֵּית דִּין¹² עַד שְׁתֵּתָן לוֹ.

(9) שנינו (שם קעג): "המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב" ופירשו בגמרא (שם עמוד ב): לא יפרע מן הערב תחילה. (10) רבינו מבאר מה שכתב לפני כן "ולא נתן לו" הכוונה שלא מצא נכסים לגבות מהם. (11) אפילו אם הלווה מסרב לפרוע. (12) כפי האמור למעלה פרק כ"ב הלכה ג.

ד. הַתְּנָה¹³ הַמְלוּהָ עַל הָעֶרֶב וְאָמַר לוֹ: עַל מִנְתַּ שְׁאִפְרַע מִמִּי שְׁאֲרָצָה, אִם יֵשׁ נִכְסִים לַלּוּהָ - לֹא יִפְרַע מִן הָעֶרֶב¹⁴. אָמַר: עַל מִנְתַּ שְׁאִפְרַע מִמִּי שְׁאֲרָצָה תַּחֲלָה¹⁵, אוֹ שֶׁהָיָה קַבְּלָן¹⁶ - הָרִי זֶה יִתְבַּע אֶת הָעֶרֶב הַזֶּה אוֹ אֶת הַקַּבְּלָן¹⁷ תַּחֲלָה, וְיִפְרַע מִהֵן אֶף עַל פִּי שֵׁשׁ נִכְסִים¹⁸ לַלּוּהָ.

(13) שם קעג: (14) בטור שם כתב שדין זה שנוי במחלוקת ראשונים: דעת רבינו יהוסף הלוי, שאפילו יש ללווה נכסים גובה מן הערב תחילה, ודעת רבינו תם (ראה תוספות שם דיבור המתחיל חסורי) שאינו גובה מן הערב, אלא כשאין נכסים ללווה. [לכאורה שיטתו של רבינו נוגדת שיטת רבו הר"י הלוי, אולם לפי ביאורו של המגיד משנה כאן מתיישבים דברי רבינו גם לפי שיטת רבו. הוא (המגיד משנה) מפרש מה שכתב רבינו "אם יש נכסים ללווה" הכוונה לנכסים ידועים, אבל כשאין לו נכסים ידועים, שאפשר להיפרע מהם בלי טירחא יתירה אין הערב יכול לדחותו כשאמר אפרע ממי שארצה, וכשלא התנה כך - יכול לומר להמלוה תתבע את הלווה תחילה ואם יתחייב בדין ולא ימצא בית דין נכסים לגבות - תגבה ממנו. ויש להניח שרבינו מפרש מה שכתב רבו, שכשיש ללווה נכסים גם כן גובה מן הערב התכוון לנכסים שאינם ידועים לבית דין אפיה הם נמצאים או שנמצאים במקום רחוק וצריך לטרוח הרבה כדי לגבות מהם, אבל כשהם ידועים ממש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא יהיה - הרי גילה דעתו, שקניינו אינו קניין גמור ומוחלט ולפיכך אין לקניין זה כל תוקף.

ט. **שְׁנִים שְׁלֹשָׁה³² בְּשָׁטֶר אֶחָד או שְׁלָקְחוּ מִקָּח אֶחָד, וְכֵן הִשְׁתַּפְּיין שְׁלוֹה אֶחָד מֵהֶן או לָקַח בְּשִׁתְּפוּת - הָרִי הֵן עֲרָאִין זֶה לָזֶה³³, אָף עַל פִּי שְׁלֹא פָּרַשׁ.**

(32) ירושלמי שבועות פרק ה הלכה א. (33) כל אחד דינו כלוה לגבי מחצית ההלוואה וכערב למחציתה השנייה. [בטור חושן משפט סימן עז כתב בשם רבינו, שהמלוה רשאי לגבות הכל ממי שירצה, אולם בבית יוסף שם הוכיח שגירסא משובשת נודמנה לבעל הטורים, הגירסא הנכונה היא כמו שהיא בספרים שבידינו: "נעשו ערבאים", ודינם ככל ערב שאינו גובה ממנו תחילה. וכן כתב בכסף משנה כא].

י. **שְׁנִים שְׁעָרְבוּ לְאֶחָד, בְּשִׁיבֹא הַמְּלוֹה לְפָרַע מִן הָעָרִב - יִפְרַע מֵאִי זֶה מִקֵּחַ שִׁירְצָה³⁴. וְאִם לֹא הָיָה לְאֶחָד כְּדֵי הַחֹב - חֹזֵר וְתוֹבֵעַ הַשְּׁנִי בְּשָׁעַר הַחֹב.**

(34) למד דין זה ממה שאמרו בבבא בתרא קז. "האחים שחלקו (ירושת אביהם) ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם וכו'". הרי שהמלוה של אביהם יכול לגבות הכל מנכסי יורש אחד, אף על פי שנכסי הלווה דינם כעריבים כמו שאמרו: "נכסוהי דבר אינש אינון ערבינ ביה". יוצא מזה שבמקום שיש שני עריבים יכול המלוה לגבות הכל מאחד מהם. ואין זה דומה לשניים שלוו שבהלכה הקודמת, משום שאין ערבות לחצאין, אבל הלוואה אפשר שזה לוה חצי וזה חצי (מגיד משנה בשם רשב"א). [תמהו רבים על רבינו מתוספתא סוף בבא בתרא: "המלוה את חבירו על ידי שני עריבים לא יפרע מאחד מהם, ואם אמר על מנת שאפרע מאחד מהן - יפרע מאחד מהן". ובנימוקי יוסף בבא מציעא תחילת פרק ג כתב, שרבינו מפרש מה שכתבה התוספתא: "לא יפרע מאחד מהן" הכוונה שלא יפרע תחילה כלום מאחד מן העריבים אלא מן הלווה, ואם התנה שיגבה מאיזה מהם שירצה - גובה כפי תנאו (ראה למעלה הלכה ד). וכן פירש גם הרשב"א ופסק כרבינו].

יא. **וְאֶחָד שְׁעָרְבָ לְשְׁנִים, בְּשִׁיפְרַע לְמְלוֹה - יוֹדִיעֵו³⁵ עַל חֹב אֵיזָה מִשְׁנֵיהֶם פּוֹרַע, כְּדֵי שִׁיחְזֹר עָלָיו³⁶.**

(35) המלוה יודיע לערב. (36) שהערב ידע ממי לדרוש החזרת מעותיו. דין זה היא סברת עצמו.

יב. **הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ³⁷: עָרִב לְפָלוֹנִי כֶּף וְכָף וְאֲנִי עָרִב לְךָ-הָרִי זֶה כְּמִי שְׁאָמַר לוֹ: הַלְלוּהוּ וְאֲנִי עָרִב; וְכִשֵּׁם שֶׁנִּשְׁתַּעֲבַד הָעָרִב לְמְלוֹה, כֶּף נִשְׁתַּעֲבַד עָרִב לְעָרִב רֵאשׁוֹן³⁸. וְדִין הָעָרִב עִם הַמְּלוֹה וְדִין עָרִב רֵאשׁוֹן עִם הַשְּׁנִי דִּין אֶחָד הוּא.**

(37) לא נמצא מקור ברור לדין זה (מגיד משנה). (38) משמע אפילו בלא קניין, ואף על פי שערב ראשון אינו משתעבד בלי קניין שלא בשעת מתן מעות (ראה הלכה א) ובערב שני אין מתן מעות, שהרי ערב ראשון אינו נותן מעות

הלכה י"ג ומגיד משנה שם). ואין זה דומה לערב שלאחר מתן מעות שהקניין מועיל אף על פי שלא על אמונתו הלווהו, משום שיש שם חיסרון כיס (מגיד משנה). (25) שם: "אבא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה (אב ביחס לבנו משעבד עצמו)". (26) בגמרא שם לא אמרו שצריך קניין, ורבינו מסביר עצמו הוסיף "וקנו מידו", משום שלא חסר ממון והבעל לא גילה כל אומן באב - אין נימוק לשעבד בלא קניין. ובאדם אחר, אפילו קניין אינו מועיל כמו שביארנו למעלה [הראב"ד חולק ואומר שאפילו לא קנו מיד האב - נשתעבד. וזה מתאים לשיטתו שאפילו ערב כתובה זר משתעבד כשקנו מידו, ומכאן - שמה שחילקו שם בין אב לאדם מן השוק המדובר כשלא קנו מידו]. (27) שם.

ז. **רְאוּבֵן שְׁמַכְר לְשִׁמְעוֹן שְׂדֵה, וְכֹא לְוִי וְקָבֵל אַחֲרֵיָו עָלָיו²⁸ - לֹא נִשְׁתַּעֲבַד לְוִי, שְׂוֹ אֶסְמַכְתָּא הִיא²⁹. וְאִם קָנוּ מִיָּדוּ שְׁהוּא עָרִב לְשִׁלֵּם דְּמֵי מְכָר זֶה כָּל עֵת שִׁירְצָה שִׁיתַּבְּעֵנוּ לְשִׁמְעוֹן - הָרִי זֶה חִיב³⁰. וְכֵּן הָרִי רַבּוּתִי.**

(28) כלפי הלוקח, שאם יטרוף בעל חוב של המוכר את השדה, והמוכר לא יחזיר לו מעותיו - ישלם הוא. (29) לוי בטוח היה שלא יטרפו את השדה וסמכה דעתו שלא יצטרך לשלם (על פי פירושו של המגיד משנה). הראב"ד השיג, שהרי זה כערב בשעת מתן מעות שאינו צריך קניין, כמו שכתב רבינו בהלכה א. ובמגיד משנה מבאר, שאין לדמות ערבות של מכר לערבות הלווה, בהלוואה הערבות היא על המעות שהלווה, אבל במכר האחריות אינה חלה על דמי השדה אלא על הקרקע, שאם יטרפוהו ישלם המוכר דמיו ללוקח שקנה אותו וזכה בו, ואין להגדיר תשלום זה כהחזרת הדמים שקיבל אלא כהשלמת ההפסד, והערבות היא על תשלום זה שנתייב בו המוכר בשעה שטרפו את הקרקע, ולפיכך אין כאן ערבות בשעת מתן מעות, ואפילו אם קנו מידו - לא נתחייב. כפי שנתבאר למעלה שקניין אינו מועיל באסמכתא, אלא כשהלווה על אמונתו. (30) מפני שהקניין היה בפירוש על דמי המכר הרי זה דומה להלוואה בשעת מתן מעות (לחם משנה. ראה בית יוסף חושן משפט סימן קלא סעיף י"א). [השגתו של הראב"ד וגם ביאורו של המגיד משנה מוכיחים, שהמדובר כשהערב בא בשעת מתן מעות ואפילו אם קנו מידו ואינו חייב אלא כשעשו קניין בסגנון המפורט בסוף הלכה זו].

ח. **וְכֵן הָעָרִב או הַקָּבֵל שֶׁחִיבוּ עֲצָמָן עַל תְּנָאִי, אָף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוּ - לֹא נִשְׁתַּעֲבַד, מִפְּגִי שְׁהוּא אֶסְמַכְתָּא³¹. כִּיצַד? כְּגוֹן שְׁאָמַר לוֹ: תֵּן לוֹ וְאֲנִי אֶתֵּן לְךָ אִם יְהִי כֶּף וְכָף או אִם לֹא יְהִי. שְׁכָּל הַתּוֹלָה שְׁעָבֹד שְׁאִינוּ חִיב בּוֹ בְּאִם יְהִי וְאִם לֹא יְהִי - לֹא גָמַר וְהִקְנָה קִנְיָן שְׁלֵם, וְלִפְיָךְ לֹא נִשְׁתַּעֲבַד.**

(31) כשתלה בפירוש את השתעבדותו בתנאי - אם יהיה או

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַמְשַׁעְבָּדִים⁹; אֲבָל אִם פְּתוּב בַּשָּׁטָר: פְּלוֹנִי לָוֶה מִפְּלוֹנִי כִּף וְכָף וּפְלוֹנִי¹⁰ עָרַב, שֶׁהָרִי עָרַבּוּ לָוֶה עִם עָרַב בַּשָּׁטָר, וְקָנוּ מִיָּדוֹ שֶׁל עָרַב, וְאַחֵר כִּף חֲתָמוּ עֲדִים בַּשָּׁטָר - הָרִי זֶה נִפְרָע מִנִּכְסֵי עָרַב הַמְשַׁעְבָּדִים¹¹.

(2) משנה בבא-בבא קעה: וגמרא שם קעו: (3) שחתמו. (4) וכתב ערבותו בשטר-החוב למטה מחתימת העדים. במשנה: "ערב היוצא לאחר חיתום שטרות" (ראה רש"י שם). (5) בפרק הקודם ה"א, שקנין מועיל אפילו לאחר מתן מעות. (6) של הערב. (7) סגנון זה אינו מקשר את הערבות והמלוה יחד, וכאילו פיסקא זו הוא ענין בפני עצמו. (8) קטע זה משמש נימוק להאמור לאחר-כך: "אינו גובה ממנו מן המשועבדים". (9) אפילו אם קנו מידו. וכשלא קנו - אינו גובה אפילו מבני חורין (מגיד-משנה). (10) וא"ו זו מקשרת הערבות עם המלוה. (11) כרב ורבי יוחנן שם קעו. רבינו דייק וכתב "וקנו מידו", ללמדנו, שאפילו אם נכתבה הערבות בשטר לפני חתימת העדים, וכתבו "ופלוני" - אינו משתעבד לאחר מתן מעות בלא קנין. במגיד-משנה מבאר, שאפילו מבני חורין אינו גובה בלא קנין (עיין שם, ובלחם-משנה).

ב. מְלוֹה שֶׁתִּבַּע אֶת הַלֹּוֶה וְלֹא מָצָא לוֹ נִכְסִים - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרֵעַ מִן הָעָרַב עַד אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם שֶׁנִּתְחַיֵּב¹² הָעָרַב לְשָׁלֵם. לֹא יִהְיֶה פֶּחַ זֶה פְּחוֹת מִן הַלֹּוֶה עֲצוּמוֹ¹³. וְכֵן הוּרִי הַמְּזוּרִים. וְאִם הִתְנַה עֲצוּ - הִכָּל לְפִי הַתְּנָא¹⁴.

(12) על-ידי בית-דין. (13) וכל ההקלות והדחויים שאמרו למעלה (פכ"ב) גבי לוה - כוחם יפה גם בערב. וכן דרכי הכפיה מצד בית-הדין, שייכות גם בערב. (14) נתבאר כבר כמה פעמים, שכל תנאי שבממון - קיים (מועיל).

ג. מְלוֹה שֶׁבָּא לְתַבַּע אֶת הַלֹּוֶה וְלֹא מָצָא לוֹ נִכְסִים¹⁵ - אֵינוֹ יָכוֹל לְדַחֲוֵתוֹ¹⁶ וְלִזְמֹר: לֵךְ אַעֲלֵה הַקְּבָלָן, הָרִי יֵשׁ לְךָ¹⁷ לְתַבַּע אוֹתוֹ תַּחֲלָה¹⁸; אֲלֹא תוֹבֵעַ כָּל מִי שֶׁרָצָה תַּחֲלָה¹⁹. וְאִם נִשְׂא הַקְּבָלָן הַמַּעוֹת מִיָּד הַמְּלוֹה וְנִתְּנוּ בְּיַד הַלֹּוֶה - אֵין לְמְלוֹה בְּיַד הַלֹּוֶה כָּלוּם²⁰. הִיָּה הַלֹּוֶה בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת²¹, שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹדִיעוֹ וְלֹא לִילָךְ אֵלָיו, אוֹ שְׁמַת הַלֹּוֶה וְהַנִּיחַ יְתוּמִים קְטָנִים, שְׁאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לְנִכְסֵיהֶן - הָרִי זֶה תוֹבֵעַ אֶת הָעָרַב תַּחֲלָה, שֶׁהָרִי אֵין הַלֹּוֶה מְצוּי²².

(15) ידועים. (16) שם קעד. "לא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא ויתן (הקבלן) ביד". (17) הזכות. (18) כאמור למעלה פכ"ה ה"ד. (19) ב'טור' חו"מ ס' קטט כתב בשם 'בעל התרומות', שיכול לגבות גם מן המשועבדים של הלוה, ואפילו כשיש לקבלן בני חורין (ראה 'בית יוסף' שם). ורבינו לא גילה דעתו בזה. כתב רשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) שאינו יכול לגבות מן הקבלן שדה יותר משוכחת מזו שיכול לגבות מן הלוה עצמו, כגון שללוה

כלל. וטעמו של דבר - שעת חלות השעבוד של ערב ראשון נחשבת כשעת מתן מעות לגבי ערב שני (מגיד משנה).

יג. מִי שֶׁלֹא פָּרַשׁ קָצֵב הַדָּבָר שֶׁעָרַב, כְּגוֹן שֶׁאִמַּר לוֹ: כָּל מָה שֶׁתֵּתֵן תֵּן לוֹ וְאֵנִי עָרַב, אוֹ מָכַר לוֹ וְאֵנִי עָרַב, אוֹ הִלֹּוֶה וְאֵנִי עָרַב - יֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים שֶׁהוּרָה: אֲפִלּוּ מָכַר לוֹ בַּעֲשָׂרַת אֲלָפִים אוֹ הִלֹּוֶה מֵאָה אֲלָף - נִשְׁתַּעֲבַד הָעָרַב בְּכָל. וְיִרְאֶה לִי, שְׁאֵין זֶה הָעָרַב חַיֵּב כָּלוּם; שֶׁפִּיּוֹן שְׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הַדָּבָר שֶׁשֶׁעָבַד עֲצָמוֹ בּוֹ - לֹא סִמְכָה דַּעְתּוֹ וְלֹא שֶׁעָבַד עֲצָמוֹ³⁹. וְדָבָרִים שֶׁל טַעַם הֵם לְמַכִּין.

(39) ואפילו קניין אינו מועיל כמו שנתבאר למעלה הלכה ח גבי חיוב על תנאי. וכן כתב רבינו בפירוש בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ט"ז, [רבינו נסים בסוף קידושין מביא דברי הרמב"ן בתשובה החולק על רבינו, ודעתו שאדם יכול לחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כשקנו מידו. גם הראב"ד בהלכות מכירה (שם) השיג על רבינו וכאן נכנס לפשרה בין שתי השיטות, וסומך על אומדן הדעת בכל מקרה ומקרה. ראה מגיד משנה כאן ושם וכסף משנה שם].

יד. מִי שֶׁאִמַּר לְחֵבְרוֹ: הַלֹּוֶה וְאֵנִי עָרַב לְגוּפוֹ שֶׁל לָוֶה זֶה, לֹא עָרַב לְעַצְמוֹ שֶׁל מִמּוֹן⁴⁰, אֲלֹא כָּל זִמָּן שֶׁתִּרְצֶה אֲבִיאָנוּ לָךְ⁴¹, וְכֵן אִם אָמַר לוֹ אַחֵר שֶׁהִלֹּוֶה וְתִבְעוּ: הִנִּיחֵהוּ, כָּל זִמָּן שֶׁתִּתְּבַעֵנוּ אֲבִיאָנוּ לָךְ, וְקָנוּ מִיָּדוֹ⁴² עַל זֶה, אִם לֹא יָבִיא זֶה הַלֹּוֶה - יֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים שֶׁהוּרָה, שֶׁהוּא חַיֵּב לְשָׁלֵם⁴³; וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּרָה, שֶׁאֲפִלּוּ הִתְנַה וְאָמַר: אִם לֹא אֲבִיאָנוּ אוֹ שְׁמַת אוֹ שֶׁפָּרַח אֶהְיֶה חַיֵּב לְשָׁלֵם - הָרִי זֶה אֶסְמְכָתָא, וְלֹא נִשְׁתַּעֲבַד. וְלִזְוֶה דַּעְתִּי נוֹטָה.

(40) לא נעשה ערב לעצם פירעון החוב על ידי הלוה. (41) קיבל על עצמו רק להביא את הלוה. (42) נתבאר למעלה בהלכה א שלא בשעת מתן מעות צריך קניין. (43) במגיד משנה כתב, שזאת היא דעת רב נחשון גאון בתשובה שהובאה בטור חושן משפט סימן קכט. ונראה שמקור זה נתקבל גם על דעת בית יוסף שם.

~ יום שלישי י' טבת ~

פָּרַק שִׁשָּׁה וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר דיני ערבות בשטר, ושאר דיני ערבות שלא נתבאר בפרק הקודם וכולל דין פורע חובו של חבירו שלא מדעתו.

א. הַמְּלוֹה² אֶת חֲבֵרוֹ בַּשָּׁטָר, וְאַחֵר שֶׁהִעִידוּ³ הָעֲדִים בַּשָּׁטָר בָּא עָרַב וְעָרַב אֶת הַלֹּוֶה⁴, אֵף עַל פִּי שְׁקִנּוּ מִיָּדוֹ וְנִשְׁתַּעֲבַד לְשָׁלֵם כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵, כְּשִׁבְיָא הַמְּלוֹה לְהַפְרֵעַ מִנִּכְסֵי הָעָרַב הַזֶּה - אֵינוֹ טוֹרֵף מִנִּכְסִים מִשְׁעָבָדִים⁶. הִיָּה הָעָרַב כְּגוּפוֹ שֶׁל שָׁטָר קָדֵם חֲתִימַת הָעֲדִים: אִם פְּתוּב: פְּלוֹנִי עָרַב, שֶׁהָרִי אֵינוֹ מְעָרַב⁸ עִם הַלֹּוֶה בְּמְלוֹה - אֵינוֹ גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ מִן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּרִשּׁוֹת עֲצָמוֹ וַיַּעֲשֶׂה לוֹ עֶרֶב אוֹ קֶבֶל, אוֹ שְׁאֵמֶר לוֹ הַלֹּה: עֶרְבָנִי, וְלֹא הִרְשָׁהוּ שְׂמִתָּן וַיִּפְרַע הַחוּב²⁹ - אֵין הַלֹּה חֵיב לְשַׁלֵּם לוֹ קְלוֹם³⁰. וְכֵן הַפּוֹרֵעַ שְׁטַר חוּבוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ³¹, אִפְלוּ הִיָּה הַחוּב עַל הַמִּשְׁכּוֹן³² - אֵין הַלֹּה חֵיב בְּלוֹם, וְנִטֵּל מִשְׁכּוֹנוֹ בְּחֵנֶם, וְהָרִי אֵבֶד זֶה הַנּוֹתֵן אֶת מַעוֹתָיו; שְׁמָא הִיָּה הַלֹּה מְפִיס אֶת הַמְלִיָּה וּמוֹחֵל לוֹ³³. מַת הַלֹּה³⁴, וְקִדְם הָעֶרֶב וַיִּפְרַע הַחוּב קִדְם שְׂמִיָדִיעַ אֶת הַיּוֹרְשִׁים, אִם נֹדַע לָנוּ שְׁלֹא פָרַע הַלֹּה שְׁטַר חוּבוֹ קִדְם שְׂמִיָמוֹת, כְּגוֹן שֶׁהוֹדָה בּוֹ קִדְם³⁵, אוֹ שֶׁנִּדְוָהוּ³⁶ וּמַת בְּנִדְוִיו, אוֹ שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַן הַמְלִיָּה לְהִגְבוֹת - הָרִי זֶה חֹזֵר וְגוֹבֵה מִן הַיּוֹרְשִׁין³⁷ כֹּל מֶה שֶׁפָּרַע³⁸. הִיָּה הַמְלִיָּה עוֹבֵד פּוֹכְכִים³⁹ - אֵין הַיּוֹרְשִׁין חֲזִיבִין לְשַׁלֵּם⁴⁰; שְׁמָא אֲבִיָּהֶן נָתַן לִיד הָעֶרֶב כֹּל הַחוּב שֶׁהִיָּה עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבֵד פּוֹכְכִים תּוֹבֵעַ אֶת הָעֶרֶב תַּחֲלָה⁴¹, וְלִפְיָקָד פָּרַע זֶה מִדַּעְתּוֹ קִדְם שְׂמִיָדִיעַ הִיתוּמִים. אֲבָל אִם הוֹדִיעֵן שֶׁהָעוֹבֵד פּוֹכְכִים תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ וְהָרִי הוּא נוֹתֵן - חֲזִיבִין לְשַׁלֵּם.

(28) כֵּן מִשְׁמַע מִבְּרִייתָא בְּבֵיתָא קַעֲד: (29) שְׁלֹא אִמְר: "וְשַׁלֵּם". (30) בְּמַגִּיד-מִשְׁנָה מִדִּיק מַלְשׁוֹנוֹ שֶׁל רַבִּינוֹ: "עֶרְבָנִי וְלֹא הִרְשָׁהוּ", שְׁדִין זֶה נִאֲמַר בְּעֶרֶב בִּלְבַד, אֲבָל בְּקֶבֶל חֵיב הַלוּוֹה לְשַׁלֵּם כְּשֶׁאִמְר לוֹ: "הִכְנַס לְהִיָּת קֶבֶל", אִפְלוּ כְּשֶׁלֹּא הוֹסִיף: "וְשַׁלֵּם". וּמִסְבִּיר אֶת הַהִבְדֵּל בֵּין עֶרֶב לְקֶבֶל, שֶׁהַמְלוּה אֵינוֹ יִכּוֹל לְתַבּוֹעַ אֶת הָעֶרֶב תַּחֲלִילָה לְמֶה הִיָּה לוֹ לְמַהֵר וְלְשַׁלֵּם. אֲבָל קֶבֶל, שֶׁהַמְלוּה יִכּוֹל לְנַגּוֹשׁ אוֹתוֹ וּלְחַחֵץ עָלָיו שִׁיפְרַע אֶת הַחוּב - מִתְקַבֵּל עַל הַדַּעַת, שְׂרָצָה לְהַשְׁתַּחֲרֵר מֵאִימַת הַנְּגִישָׁה, וּמִשּׁוֹם כֵּךְ אֵין לְדַמוּת דִּין קֶבֶל לְדִין פּוֹרַע שְׁטַר-חוּבוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ, שֶׁמִּבְּאֵי רַבִּינוֹ בְּקִטְעַת הַבֵּא. וּמִזֶּה מְסִיק בְּמַגִּיד-מִשְׁנָה, שֶׁאִם עֲמַד הַלוּוֹה בְּדִין וְלֹא נִמְצָאוּ לוֹ נִכְסִים, וְהָרִי הַמְלוּה רִשְׁאֵי לְתַבּוֹעַ אֶת הָעֶרֶב, וְקִדְם הָעֶרֶב וְשִׁילֵם לְפָנָיו שֶׁנִּתְבַּע בְּבֵית-דִין - חֵיב הַלוּוֹה לְשַׁלֵּם לוֹ (רֹאה רַאב"ד כֶּאֱן). (31) מִשְׁנָה, כְּתוּבוֹת ק: וְגִמְרָא שֶׁם קָה. וְכֵן פֶּסֶק רַבִּינוֹ בְּפִי"ב מִהַל' אִישׁוֹת הִי"ט. (32) יְרוּשָׁלַּי, שֶׁם פִּי"ג ה"ב. (33) נִימוּק זֶה אִמְרו בִּירוּשָׁלַּי, שֶׁם. (34) מַעֲשֵׂה שֶׁהִיָּה, הוֹבָא בְּבֵבֵא-בְתָרָא קַעֲד. הַמְדוּבֵר כְּשֶׁאִמְר לוֹ הַלוּוֹה: "עֶרְבָנִי וְשַׁלֵּם". (35) סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ, הוֹדָה שְׁלֹא פָרַע. (36) רֹאה לְמַעֲלָה פִּכ"ב ה"ג. (37) מִשְׁמַע אִפְלוּ יוֹרְשִׁים גְּדוּלִים. וְבִטּוֹר חו"מ ס' קל כֶּתֵב, שֶׁבְּגִמְרָא (שֶׁם) הַמְדוּבֵר בִּיתוּמִים קִטְנִים, אֲבָל גְּדוּלִים מְחֻיָּיבִים לְהַחֲזִיר אִפְלוּ כְּשֶׁאֵין שֶׁם אֶחָד מֵהַתְנָאִים שֶׁנִּאֲמָרוּ לְמַעֲלָה. (38) כֶּרֶב הוֹנָא בְּרִיָּה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁם. וְאִם אֵין שֶׁם אֶחָד מִשְׁלוֹשֵׁת הַתְנָאִים הָאֵמֻרִים (הוֹדָאָה, נִידוּ, לְפָנָיו זְמַן פְּרַעוֹן) אֵין הַיּוֹרְשִׁים חֲזִיבִים לְשַׁלֵּם אֶף-עַל-פִּי שֶׁאִמְר "וְשַׁלֵּם", מִשּׁוֹם שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרִים: הַלוּוֹה מִסֵּר לִידִי הָעֶרֶב חֲפָצִי עֵרֶךְ לְהַבְטַחַת פְּרַעוֹן הַחוּב. בְּלִשׁוֹן הַגִּמְרָא שֶׁם: "אִמְר צָרִי אֶתְפִּסִּיהּ". וְלִמָּה חוֹשְׁשִׁים לְצָרִי גְבִי עֶרֶב, יוֹתֵר מִגְבִּי מְלוּה עֲצָמוֹ? בִּיָּאֵר בְּמַגִּיד-מִשְׁנָה, מִשּׁוֹם שֶׁקִּדְם וְשִׁילֵם לְפָנָיו שְׁחַל עָלָיו הַחֵיבוֹב לְשַׁלֵּם, מִתְעוֹרֵר

יֵשׁ זִיבוּרִית בִּלְבַד, אוֹ עִידִית וְזִיבוּרִית וִישׁ לוֹ לְגִבּוֹת זִיבוּרִית, כְּאִמְרוּ לְמַעֲלָה פִּי"ט ה"ד, וְלִקְבֵּל יֵשׁ גַּם בִּינּוּנִית - אֵינוֹ גּוֹבֵה מִהַקְבֵּל בִּינּוּנִית אֲלֵא זִיבוּרִית. וְכֶתֵב עוֹד, שֶׁאִם הַלוּוֹה רֹצֵה לְשַׁלֵּם לְמַלוּה - אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְגִבּוֹת מִן הַקֶּבֶל תַּחֲלִילָה. (20) אֵינוֹ יִכּוֹל לְתַבּוֹעַ אֶת הַלוּוֹה. נְבִ'תוֹסַפּוֹת' שֶׁם קַעֲד: כְּתוּב בְּשֶׁם רַבִּינוֹתָם, שֶׁאִם אֵין נִכְסִים לְקֶבֶל - גּוֹבֵה מִן הַלוּוֹה, מִטַּעַם שֶׁעֲבוּדָא דְרַבִּי נָתַן (בְּכְתוּבוֹת יֵט וּבִכְמָה מְקוּמוֹת, אִמְרוּ בְּשֶׁם רַבִּי נָתַן: "מִנֵּין לְנוֹשָׁה בְּחֵבְרוֹ מִנָּה וְחֵבְרוֹ בְּחֵבְרוֹ, מִנֵּין שְׁמוּצִיאֵין מִזֶּה וְנוֹתֵנִין לָזֶה? שֶׁנִּאֲמַר וְנָתַן לְאִשְׁרָא אִשֶּׁם לוֹ". וְהַטְבִּיעוּ חֲז"ל אֶת שְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי נָתַן עַל שֶׁעֲבוּד עוֹבֵר זֶה, וְקִרְאוּ לוֹ: שֶׁעֲבוּדָא דְרַבִּי נָתַן), שֶׁהִיָּה הַלוּוֹה מְחֻיָּב לְהַחֲזִיר לְקֶבֶל אֶת הַכֶּסֶף שֶׁנָּתַן לְפִרְעוֹן הַמְלוּה. וְכֵן פֶּסֶק ה'טוֹר חו"מ ס' קכט, וְה'שׁוֹלַחַן עֵרוֹךְ' שֶׁם סַעִיף יֵט. וִישׁ לְפַקֵּק קֶצֶת בְּסִבְרָא זֶה, שֶׁהִיָּה כֹל זְמַן שֶׁלֹּא פָרַע הַקֶּבֶל אֵין הַלוּוֹה חֵיב לוֹ כְּלוֹם וְלֹא נִשְׁתַּעֲבַד לוֹ, וְלֹא שִׁיד כֶּאֱן לֹמַר "לְאִשְׁרָא אִשֶּׁם לוֹ". וּמִסְתִּימָת לְשׁוֹנוֹ שֶׁל רַבִּינוֹ, מִשְׁמַע שֶׁלֹּא כְּדַעַת רַבִּינוֹתָם). ה'טוֹר' שֶׁם כֶּתֵב, שֶׁבְּנִשְׁא וְנָתַן בִּיד - אֵין הַבְּדֵל בֵּין קֶבֶל לְעֶרֶב, וּבִשְׁנִיָּהֶם אֵין לְמַלוּה עַל הַלוּוֹה כְּלוֹם. אוֹלַם רַבִּינוֹ דִּיק כֶּאֱן, וְכֶתֵב "הַקֶּבֶל", וּמִשְׁמַע שֶׁעֲבֵר אֵין הַדִּין כֵּךְ. וְכֵן נִפְסַק ב'שׁוֹלַחַן עֵרוֹךְ' שֶׁם. (21) הַמְדוּבֵר, כְּשֶׁאֵין לְלוּוֹה נִכְסִים יְדוּעִים, אֲבָל כְּשִׁישׁ לוֹ - בֵּית-דִין יוֹרְדִים לְנִכְסֵיוֹ וְגוֹבִים, וְאֵין תּוֹבְעִים אֶת הָעֶרֶב תַּחֲלָה (כֶּסֶף-מִשְׁנָה בְּשֶׁם 'בְּעַל הַתְרוּמוֹת'). (22) רֹאה לְמַעֲלָה פִּכ"ה ה"ג.

ד. מְלוּה שֶׁתְּבַע אֶת הַלֹּה וּמִצָּאוּ שֶׁהוּא עָנִי - אֵינוֹ יִכּוֹל לְהַפְרֵעַ מִן הָעֶרֶב עַד שֶׁיִּשְׁבַּע הַלֹּה²³ בְּתַקְנַת אַחֲרוֹנִים²⁴ שְׁאֵין לוֹ בְּלוֹם; שְׁמָא יַעֲשׂוּ קְנוּנִיָּא²⁵ עַל נִכְסֵיוֹ שֶׁל עֶרֶב²⁶.

(23) בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ, כַּעֵין שְׁבוּעָה שֶׁל תּוֹרָה. (24) נִתְבָּאֵר לְמַעֲלָה פִּכ"ב ה"ב שֶׁכְּשֶׁאֵין עֶרֶב מִשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ מִתְקַנֵּת הַגְּאוּנִים הָרִאשׁוֹנִים. וְנִרְאֶה שֶׁהַשְׁבוּעָה הָאֵמֻרָה כֶּאֱן הִיא תְּקִנָּה יוֹתֵר מֵאוֹחֶרֶת לְטוֹבַת הָעֶרֶב, שֶׁמֶה יֵשׁ לְלוּוֹה נִכְסִים בְּלִתי יְדוּעִים. (25) מַעֲשֵׂה רִמְאוֹת. (26) הַמְלוּה יִטַּעַן שְׁלֹא מִצָּא נִכְסִים אֲצֵל הַלוּוֹה וְיִגְבֶּה מִן הָעֶרֶב, וְיַחֲלֹק - הוּא וְהַלוּוֹה - אֶת הַמַּעוֹת שֶׁגִּבָּה.

ה. מִי שֶׁהִיָּה עֶרֶב לְחֵבְרוֹ בְּמְלוּה עַל פֶּה, וְכֹא הַמְלִיָּה לְתַבֵּעַ אֶת הָעֶרֶב, וְהָרִי הַלֹּה בְּמִדִּינַת הֵיָם - אוֹמֵר לוֹ הָעֶרֶב: הֵבָא רֵאִיָּה שְׁלֹא פָרַע²⁷ הַלֹּה, וְאֵנִי אֲשַׁלֵּם לָךְ.

(27) וְאֵינוֹ נוֹטֵל בְּשְׁבוּעָה. וְהַטַּעַם, שֶׁהַלוּוֹה עֲצָמוֹ נִאֲמַן לֹמַר פְּרַעְתִּי בְּמַלוּה עַל-פֶּה, כְּמִבּוּאֵר לְמַעֲלָה פִּי"א ה"א (מַגִּיד-מִשְׁנָה).

ו. עֶרֶב שֶׁקִּדְם וְנָתַן לְבַעַל חוּב אֶת חוּבוֹ - הָרִי זֶה חֹזֵר וְגוֹבֵה מִן הַלֹּה²⁸ כֹּל מֶה שֶׁפָּרַע עַל יָדוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהִיָּתָה מְלוּה עַל פֶּה אוֹ בְּלֹא עֲדִים בְּלָל. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמֻרִים? כְּשֶׁאִמְר לוֹ הַלֹּה בְּעֵת שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ עֶרֶב: עֶרְבָנִי וְשַׁלֵּם; אֲבָל אִם עֲמַד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. עֶבֶד או אִשָּׁת אִישׁ שְׁלֹו, או שְׁעָרְכוּ אֶת אַחֲרִים וְנִתְחַבְּוּ לְשִׁלְמָם⁵⁰ - כְּשִׁישְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד וְתִתְגַּרְשׁ הָאִשָּׁה או תִּתְאַלְמַן יִשְׁלַמוּ⁵¹.

(50) והרי כל מה שבידם שייך לבעל. (51) מקור הדין, במשנה בבא-קמא פז. "העבד והאשה וכו' החובל בהם חייב, והם שחבלו באחרים פטורין (שאין להם מה לשלם - רש"י) אבל משלמין לאחר זמן, נתגרשה האשה נשתחרר העבד - חייבין לשלם". ומכאן למד רבינו גם לענין מלוה וערבות. כתב במגיד-משנה, שמצא כתוב בשם הגאונים רב שרירא ובנו רב האי: "שהאשה שלוותה או קיבלה בפקדון או גולה או גנבה, אם הוא מצוי בידה משלמת ואין לבעל לעכב. ואם כבר אבד - הרי הוא כדין חבולות". ותמה המגיד-משנה על דין מלוה, הלא מלוה להוצאה ניתנה, וכשהגיעה המלוה לידה - זכה בה הבעל כמו בכל נכסי אשתו. ובסיום פרקנו זה, פסק רבינו כאוננים האלה, שאם כסף ההלוואה עצמו נמצא בידה - מחזירים למלוה. ונראה שהסתמך על הבעיא בבא-בבא-בבא קלט. "לוותה ואכלה - מהו", ומשמע שאם לא אכלה והמעות קיימים - ברור היה לשואל, שהיא חייבת לשלם אפילו כשהיא תחת בעלה.

י. קָטָן שְׁלֹוה - חֵיב לְשִׁלְמָם כְּשִׁיגְדִיל⁵². וְאִין פֻּתְחִין עָלָיו שְׁטָר⁵³, אֲלֵא הָרִי הִיא מְלֹוה עַל פֶּה, אָף עַל פִּי שְׁקִנָּו מִיָּדוֹ; שְׁאִין קִנְיָן מִיָּד הַקָּטָן כְּלוֹם.

(52) אף-על-פי ששנינו (בבא-קמא שם) שקטן שחבל באחרים פטור, ואינו משלם כשיגדיל - במלוה אין הדין כן, משום שהוא קיבל כסף ונהנה ממנו, מחויב להחזיר. ומסתבר, שזה דוקא כשהקטן הוא מבן שש ולמעלה, ומבין בטיב משא ומתן. ועל בני גיל זה, שנינו בגיטין נט. "הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר", אבל המלוה לקטן למטה מגיל זה - איכר מעותיו (מגיד-משנה, וראה הלכות מכירה פכ"ט ה"ו). (53) זה נלמד ממה שאמרו בבא-בבא בתרא קנה. חזקה - אין העדים חותמים על השטר אלא-אם-כן נעשה בגדול.

יא. קָטָן שְׁעָרְכוּ אֶת אַחֲרִים - הוּרִי הַגְּאוֹנִים, שְׁאִינוּ חֵיב לְשִׁלְמָם כְּלוֹם אָף כְּשִׁיגְדִיל. וְזֶה שְׁנִינָן אֶת מַעוֹתָיו עַל פִּי הַקָּטָן - אֶבֶד אֶת מַעוֹתָיו. שְׁאִין לְקָטָן דַּעַת כְּדִי לְשַׁעֲבֵד עַצְמוֹ⁵⁴ בְּדָבָר שְׁאִינוּ חֵיב בּוֹ, וְלֹא בְּעֶרְכָּנוֹת וְלֹא בְּכָל פִּיזָא בְּזֶה. וְדִין אֲמַת הוּא, וְכֵן רְאוּי לְדוֹן.

(54) אין לדמות שעבוד למכר ומתנה, שמכרם ומתנתם קיימים. אמנם קטן שהגיע לעונת הפעוטות, שכלו כבר מפותח להבין העברת רכושו לידי אדם אחר, אבל אינו תופס עדיין תוקף משקלה של התחייבות והשתעבדות.

יב. הָאִשָּׁה⁵⁵ שְׁלֹוּתָה בְּשִׁטָּר או עֶרְכָּה בְּשִׁטָּר וְנִשְׁאָת - חֵיבָתָה לְשִׁלְמָם⁵⁶ אַחֵר שְׁנִשְׁאָתָה⁵⁷. וְאִם הִיָּתָה מְלֹוה עַל פֶּה - אִינָה מְשַׁלְמַת עַד שְׁתִּתְגַּרְשׁ או שְׁתִּתְאַלְמַן; שְׁרִשׁוֹת בְּעַל כְּרִשׁוֹת לִיקָח⁵⁸ הוּא, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ⁵⁹

חשש שהלווה הפקיד בידו חפצי ערך להבטחת מעותיו. (39) שם קעד: מעשה שהיה. (40) אפילו באחד מן הדרכים הנ"ל. כרב אשי, שם. (41) ואילמלא קיבל מהלווה חפצי ערך לבטחון - לא היה מקבל עליו ערבות. נימוק זה מלמדנו, שבמקום שגם גוים תובעים את הלווה תחילה - אין חוששים לצררי גם במלוה גוי.

ז. כָּל עֶרְכָּב⁴² שָׁבָא לְטַל מַה שְׁפָרַע, בֵּין שָׁבָא לְהַפְרַע מִיִּרְשֵׁי לֹוָה בֵּין מְלֹוה עַצְמוֹ⁴³ - הָרִי זֶה צָרִיף לְהִבְיָא רְאִיָּה שְׁפָרַע⁴⁴. וְאִין מְצִיאָתָ שְׁטָר הַחוּב⁴⁵ שְׁעָלָיו בְּיַד הָעֶרֶב רְאִיָּה, שְׁמָא נָפַל הַשְּׁטָר מִיָּד הַמְלֹוה וְלֹא פָרַע זֶה כְּלוֹם⁴⁶.

(42) ברייתא, שם. (43) בסוגיא שם משמע, שהברייתא עוסקת בדין יתומים. אבל רבינו, וכן כל הפוסקים, קיבלו דין זה גם ללווה עצמו. (44) ואינו נוטל בשבועה כדין מלוה בשטר, משום שתביעת הערב היא כמלוה על-פה. (45) העובדא ששטר החוב נמצא ביד הערב - אינו ראיא. (46) כשהלווה חי, יכול לטעון בעצמו: פרעתי למלוה והחזיר לי השטר ונפל ממני, או: אמנם לא פרעתי אבל גם אתה לא פרעת, ואינני חייב לך כלום. ברשב"ם שם מפרש, שדין זה נאמר ביתומים קטנים בלבד, וכשיגדלו ישבע שפרע ויוציא מן היורשים. [תמוה הדבר, שרבינו השמיט את סיומה של הברייתא: "ואם כתוב בו (פירוש: המלוה כתב לערב) התקבלתי ממך - גובה". וב"טור" שם הביא דין זה וביאר, שלדעת רשב"ם (ב"ב שם) דינו כמלוה בשטר וגובה מן המשועבדים, והר"י חולק ופוסק שגובה מבני חורין בלבד. ורבינו שותק לגמרי. גם ברי"ף כאן אין רמז לדין התקבלתי (ראה סמ"ע ו"ש"י סי' קלא ס"ג וס"ד). וצע"ג].

ח. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: עֶרְכָּתָ לִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא עֶרְכָּתִי; או שְׁאֹמֵר הָעֶרֶב לְלֹוָה: אֲתָה הִרְשִׁיתָנִי לְעֶרֶב אוֹתָךְ וְלִתֶּן, וְהוּא אוֹמֵר: מִדַּעְתָּךְ עֶרְכָּתָ, או לֹא עֶרְכָּתָ כָּלָל; או שְׁאֹמֵר הָעֶרֶב: פִּרְעִיתִי הַמְלֹוה בְּפִנְיָ, וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא פִרְעִיתָ, או שְׁאֹמֵר לוֹ: כֵּן פִּרְעִיתָ, וְנִתְתִּי לָךְ מַה שְׁפָרַעְתָּ⁴⁷; או שְׁאֹמֵר הַמְלֹוה: עֶרְכָּתָ לִי מֵאֲתָתִים, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא עֶרְכָּתִי אֲלֵא מִנֶּה - מִכָּל אֵלֵי הַטַּעֲנוֹת וְכִיזָא בְּהֵן, הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה. או לְשַׁבַּע⁴⁸ הַנִּתְבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת, או שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוּדָה בְּמִקְצָתָ, כְּשֶׁאֵר כָּל טַעֲנוֹת הַקָּמוֹץ⁴⁹.

(47) ומסיים רבינו: ש"ישבע הנתבע שבועת היסט". אף-על-פי שהמלוה היתה בשטר - ואפילו נכתבה הערבות בשטר, אין כל זה עושה את תביעת הערב למלוה בשטר. ואם כתב המלוה "התקבלתי" - אין הלווה נאמן לטעון: פרעתי, משום שהמלוה העמיד את הערב במקומו (מגיד-משנה). (48) נראה שצריך לומר: המוציא מחבירו עליו הראיה, וישבע הנתבע שבועת היסט או שבועת התורה. (49) שכופר הכל נשבע היסט ונפטר, ומודה במקצת נשבע שבועת התורה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(5) העדים החתומים עליו. (6) דינם כמלוה בשטר שאין הלווה נאמן לטעון פרעתי, אבל אין גובים בהם מנכסים משועבדים, משום שרק עדי ישראל מוציאים קול (מפרסמים דבר ההלוואה) ויודע הלוקח להזהר, אבל לא עדי גוים (ע"פ פירושו של המגיד-משנה). נחזור לענין זה בסוף הלכה זו [שם שנינו: "כל השטרות העולים בערכאות של גוים (ערכאות = בית-משפט מלכותי) אע"פ שחותמיהן גוים - כשרים, חוץ מגיטי נשים". ובגמרא שאלו: למה שטרי מתנה כשרים? כיצד קנה המקבל? בשלמא בכמר - קנה בכסף שנתן (שהרי השופטים מאשרים שנתן כסף, ואינם חשודים לשקר) והרי השטר שלהם אין לו תוקף שטר קנין. ומתוך שמואל: "דינא דמלכותא - דינא", שטר שנעשה בהתאם לחוקי המלכות, יש לו תוקף מלא. ותירץ אחר מתקן לשון המשנה, וצ"ל "חוץ מכגיטי נשים", פירוש כל השטרות הדומים לגיטי נשים, שהם עצמם גומרים את הענין, כגון שטר הקנאה או שעבוד. ורבינו פוסק כאן כשיטה זו, ואין בזה סתירה למה שפסק בפ"ה מהל' גזילה הי"א ובכמה מקומות: דינא דמלכותא - דינא, שלדעתו לא אמרו "דינא דמלכותא דינא" אלא לענין הנוגע למלך (או למדינה) כגון מסים וחוקים שהמלך מעוניין בהם, אבל לא בדברים שבין אדם לחבירו, וכן הוא מפרש דברי התרצן השני (מגיד-משנה)]. (7) מקום שמתקבצים שם השופטים, והמעוניינים כותבים שטרות על-פי הוראותיהם. (8) סומכים אנו על חתימתו של השופט, אבל אין אנו נותנים תוקף אפילו למסמכים שנעשו בפניהם, כשלא אישרו בחתימת ידיהם. (9) בסתם אינם חשודים בקבלת שוחד. (10) צ"ל "שטרי הודאות", ולמחוק את המילה "חוב", וגם את ה"ואו" שלאחריה, שהרי רבינו מכשיר שטרי-חוב שנעשו בערכאות. וכן הוא בכת"י תימן. (11) ב'פרישה' חו"מ שם מפרש, שהכוונה כשלא מחל לפני כך בעל-פה, אלא כתב את המחילה בשטר, שהרי מחילה בעל-פה מועילה. (12) משום שבכל אלה, תוקף השטר גומר את הענין, ולשטרות חתומים בידי הגוים אין תוקף שטר. (13) ונאמן הלווה לטעון: פרעתי. ונימוקם: שבלי כוחו של השטר, הרי זה מלוה על-פה אף-על-פי שאנו מאמינים למה שכתוב בו, והרי אמרנו שאין לו תוקף שטר. (14) אלא שטרי-חוב דינם כשטרי מכר. ואף-על-פי-כן יש הבדל חשוב בין אלה לאלה: בשטרי-חוב אין גובים ממשועבדים (ראה למעלה הערה ה), ובשטרי מכר - כשנטרפה השדה מיד הלוקח - גובה ממשועבדים, שהקונה שדה בעדים בלא שטר גובה ממשועבדים, כאמור למעלה (פ"א ה"ה) ומשום שבית-הדין מאמין לכל הכתוב בשטר - הרי זה כמוכר בעדים (סברא זו נאמרה במגיד-משנה. והש"ך חו"מ סי' סח ס"ק ד חולק עליו ואומר, שגם לוקח אינו גובה ממשועבדים, משום שעדי גוים אינם נוהגים לפרסם ולא ידע הלוקח להזהר). (15) כרב פפא, שם יט: (16) נתבאר בכמה מקומות שמאמינים לגוי, כשהוא מספר משהו לתומו, כשאינו יודע שמישהו סומך על דבריו ויסיק מהם מסקנות. (17) רבינו גורס במעשה דרב פפא "ומגבי ביה מבני חרי". ויש גורסים: "ומגבי ביה ממשעבדי" (וכן הגירסא בדפוסים

בכמה מקומות. ואם היו אותן מעות ההלוואה עצמן קנימין - יחזירו אותן למלוה⁶⁰.

(55) פנויה. (56) בבא-בבא קלט. (57) ואין הבעל יכול לעכב כמו בנושאה שלוותה (ראה ה"ט), משום שנכסיה השתעבדו למלוה לפני נישואיה. (58) וכשם שמלוה על-פה אינו גובה מן הלוקחות, כך אינו גובה מהבעל. (59) בפ"ב מהל' זכיה ומתנה הי"ב. (60) כדעת הגאונים רב שרירא ובנו רב האי (ראה מה שכתבנו בזה בהערה מח).

~ יום רביעי י"א טבת ~

פרק שבעה ועשרים

(1) מבאר דיני תיקון השטרות ודין שטר שעדי גוים, ודין הרחקת חתימת העדים מן השטר או מן הקיום, ודין הלשונות שאין כותבים אותם בסוף השיטה ושהולכים אחר הפחות שבלשונות השטר.

א. שטר² שכתוב בכל לשון ובכל כתב: אם היה עשוי בתקון שטרי ישראל, שאינן יכולין להזדייף³ ולא להוסיף ולא לגרע, והיו עדיו ישראל, ויודעין לקרותו - הרי הוא כשר, וגובין בו מן המשעבדין. אבל כל השטרות שחותמיהן⁴ עובדי פוכבים - הרי אלו פסולין, חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חוב⁵. והוא שיתן המעות בפניהם, ויכתבו בשטר: לפנינו מנה פלוני לפלוני כף וכף דמי המכר או מעות החוב. והוא שיהיו עשויין בערכאות שלהם; אבל במקום קבוצ פליליהן⁶ בלא קיום השופט שלהם - לא יועילו פלוס⁸. וכן צריכין עדי ישראל שיעידו על אלו העובדי פוכבים שהן עדי השטר ועל זה השופט שלהן שקיים עדותן, שאינן יודעין בקבלנות שחד⁹. ואם חסרו שטרי העובדי פוכבים דבר מכל אלו - הרי הן פחוס. וכן שטרי הודאות¹⁰ ומתנות ופשרות ומחילות¹¹ שהן בעדים שלהן, אף על פי שיש בהן כל הדברים שמנינו - הרי הן פחוסים¹². והורו רבותי: שאפלו שטרי חוב שלהן שנתנו המעות בפניהם - פסולין¹³, ולא הכשירו אלא שטרי מקח וממכר שנתנו המעות בפניהם. ואין אני מודה בזה¹⁴. אם לא ידענו¹⁵ דני ישראל לקרות שטר זה הנעשה בערכאות של עובדי פוכבים - נותנו לשני עובדי פוכבים זה שלא בפני זה וקורין לו, שנמצא כל אחד מהן כמסיח לפי תמו¹⁶. וגובה בו מבני חורין¹⁷, אבל אין טורפין בו, מפני שאין לו קול, שהרי לא ידעו הלוקחות בזה שנעשה בעובדי פוכבים.

(2) מימרא של אמימר, בגיטין יט: (3) כתובים בדיו שאינו נמחק, ואם יגררו את הכתוב ויוסיפו מה שהוא - ניכר הדיוף. (4) משנה, שם י: וסוגיית הגמרא, שם ודף יא.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּשְׁתִּי שִׁטִּין אֱלוֹ - הֵן וְאִירָן²⁹, בְּגוֹן לְמַד עַל
כִּי³⁰. הֵיוּ הָעֲדִים מְרַחֲקִין מִן הַתֵּבָה יָתֵר עַל שְׁתִּי
שִׁטִּין, וְהָיָה הָרוּחַ שֶׁבִּין הַתֵּבָה וְהָעֲדִים מְלֵא בָּעֲדִים
פְּסוּלִין אוֹ קְרוּבִים - הָרִי זֶה בְּשִׁיר³¹, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל
לְהִזְדַּיֵּף. וְאִם מְלֵאָהּ בְּשִׁרְיֹטוֹת³² שֶׁל דָּיו - פְּסוּל;
שְׁמָא הָעֲדִים עַל הַשְּׁרִיטוֹת חֲתָמוּ³³, וְלֹא עַל גּוֹפּוֹ
[שֶׁל שֹׁטֵר]. הֵיָה הַשֹּׁטֵר³⁴ פְּלוֹ עִם עֲדֵיו בְּשִׁטָּה אַחַת
- הָרִי זֶה בְּשִׁיר³⁵.

(25) ברייתא שם. (26) חששו חכמים, שמא יחתוך בעל
השטר כל מה שלמעלה משתי השורות, ויכתוב על הגליון
החלק הנשאר שטר אחר כרצונו. (27) שהרי אין למדים
משיטה אחרונה. (28) הסופר רגיל בכתיבה, וידיו
מאומנות, וכתב-ידו אינו גס ככתב-יד העדים שאינם
מאומנים. (29) השטח הפנוי שבין השורות, וביניהן לבין
חתימות העדים. (30) כף סופית, היינו שלושה אירים: א.
בשביל הקו העליון של למד; ב. האויר שבין שיטה לשיטה;
ג. בשביל רגל כף סופית. כרב חייה בר אמי, שם. (31) שם
קסב: כתב הרשב"א בחידושו ב"ש רבינו יונה, שהמדובר
כשמילאוהו לפני שהגיע ליד המלוה, אבל אם מילאוהו
לאחר מכאן - פסול, שהרי ליד המלוה הגיע שטר פסול.
וב"טור" חו"מ סי' מה ס"ד, מביא בשם רבינו יונה, שאם
מילאוהו המלוה בהסכמת הלווה - כשר. ומה שאמר פסול,
הכוונה - כשמילא שלא מדעת הלווה. ומנמק את ההבדל:
כשהגיע ליד המלוה היה פסול ולא נשתעבד הלווה, ואין
המלוה יכול לשעבד את הלווה על-ידי מילוי בקרובים שלא
מדעתו. וכתב עוד בשם אביו הרא"ש, שאם בא השטר ליד
בית-דין לפני שמילאוהו ופסלוהו - אין לשטר זה תקנה,
מכיון שנפסל על-ידי בית-דין אין להכשירו. [ונאמרו בענין
זה עוד כמה חילוקי דינים: כשמילאוהו אחר יום חתימת
העדים - דינו כשטר מוקדם ופסול או לא? ואם יש לחלק
בזה בין שטר שיש בו קנין (שמוקדם אינו פסול), לבין אין
בו קנין. ונתבאר ב"טור, ב'פרישה', ב'שולחן ערוך'
ובסמ"ע ו"ש"ך באותו סימן ס"ד. ופליאה היא, שרבינו לא
נכנס כלל לכל הסבך הזה. ואין כאן מקום להאריך].
(32) גמרא שם קסג. (33) אישרו שכאן היו שריטות, ולא
המלוה הוסיפם לשם איזה זיוף שהוא. (34) שם קסג:
(35) שאין כאן חשש זיוף. ומכאן למד הרשב"א (הובא
במגיד-משנה כאן) שהעדים צריכים לחתום בצד ימין של
השטר, שאם ירחיקו חתימתם שמאלה, יוכל המלוה לחתוך
את השטר שלמעלה מחתימת העדים ולכתוב מה שהוא
רוצה בקלף החלק שמימין לחתימתם, ויהיה בידו שטר
שהוא ועדיו בשיטה אחת (ראה הגהות מיימוניות כאן).

ה. הֵיָה הַשֹּׁטֵר³⁶ בְּשִׁטָּה זֹו וְהָעֲדִים בְּשִׁטָּה שְׁנִיָּה -
פְּסוּל; שְׁמָא אֱלוֹ הָעֲדִים הֵיוּ מְרַחֲקִין מִן הַשֹּׁטֵר
בְּשִׁיר שִׁטָּה אַחַת, וְחָתַם כֹּל הַשֹּׁטֵר, וְכָתַב זֶה הַשֹּׁטֵר
בְּאוֹתָהּ הַשִּׁטָּה, וְנִמְצְאוּ אֱלוֹ הָעֲדִים חֲתוּמִים עָלֶיהָ.
וְכֵן³⁷ אִם הָיָה הַשֹּׁטֵר וְשְׁנֵי עֲדִים בְּשִׁטָּה אַחַת, וְשְׁנֵי
עֲדִים אַחֲרֵים בְּשִׁטָּה שְׁנִיָּה, וְאָמְרוּ³⁸: אֲנִי נִתְּכֹנְנִי

שבידינו), וסוברים שערכאות גם-כן מוציאים קול. [במגיד-
משנה מוסיף וכותב: "ועליהם סומכים בארצותינו"].

ב. שֹׁטֵר¹⁸ שֶׁעֲדֵיו עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁמְסֵרוּ הַלֹּה לַיָּד
הַמְּלָכָה אוֹ הַמּוֹכֵר לַיָּד הַלּוֹקֵחַ בְּפָנָי שְׁנֵי עֲדִים
מִיִּשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ עֹשֵׂי בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל
עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְאֵין בּוֹ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁמְנִינוּ - הָרִי
זֶה גּוֹבֶה מִפְּנֵי חוֹרֵין¹⁹. וְהוּא שֶׁהָיָה הָעֲדִים שֶׁמְסֵר
בְּפָנֵיהֶם יוֹדְעִין לְקֻרוֹתוֹ, וְקִרְאוּהוּ כְּשֶׁמְסֵרוּ בְּפָנֵיהֶן,
וְהָיָה כְּתוּבִין שֹׁטֵר יִשְׂרָאֵל, שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִזְדַּיֵּף וְלֹא
לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרְעַ. וְלִמָּה לֹא יִגְבֶּה בּוֹ מִן
הַמְּשַׁעֲבָדִים? מִפְּנֵי שְׁאֵין לוֹ קוֹל.

(18) שם י: יא. (19) משום שסומכים על עדי המסירה.
בגמרא שם, אמרו דין זה לדעת רבי שמעון שמכשיר אפילו
בגט אשה, ולמד רבינו מזה לשטרות אחרים לשיטת
החולקים על רבי שמעון בגט אשה. [בכסף-משנה הקשה,
הרי בגמרא שם אמר רבי אבא: מודה רבי אליעזר במזויף
מתוכו. פירוש, אם חתמו עדים פסולים - פסול, ובגמרא
שם משמע, עדים גויים בכלל מזויף מתוכו, ולא הכשיר רבי
שמעון אלא שמות מובהקים שלהם, אבל בשאינם מובהקים
ואפשר לטעות ולחשוב שהחותמים הם יהודים - הגט פסול
מדרבנן, שמא ימסרם בידי אותם עדים עצמם, ולמה הכשיר
רבינו סתם ולא התנה שזה דוקא בשמות מובהקים? ותירץ,
שלדעת רבינו לא חששו שמא ימסרם בפני אותם עדים,
אלא בגט אשה בלבד, משום חומר איסור אשת איש. וזה
דוקא בעדי גויים, אבל בעדי ישראל קרובים או פסולים -
לא הכשיר רבי שמעון, שמא לא ימסרו בעדים כלל ויסמכו
על החותמים].

ג. תִּקְוֶן שֹׁטֵרִי יִשְׂרָאֵל כִּף הוּא: כֹּל הַשְּׁטָרוֹת כִּלְיָן²⁰
צָרִיךְ שִׁיחֲזוֹר²¹ מִעֲנִינוֹ שֶׁל שֹׁטֵר בְּשִׁטָּה אַחֲרוֹנָה²².
[אֵלָּא] שְׁאֵין לְמַדִּין מִשִּׁטָּה אַחֲרוֹנָה, שְׁמָא²³ הֵיוּ
הָעֲדִים²⁴ מְרַחֲקִין מִגּוֹפּוֹ שֶׁל שֹׁטֵר בְּכָדֵי הַשִּׁטָּה,
וְכָא זֶה הַמְּזִיף וְכָתַב בְּאוֹתוֹ הָרוּחַ שִׁטָּה זֹו.

(20) בבא-בבא קטא: (21) לכתוב שנית. (22) משום
שאין סומכים על הכתוב בה, ולפיכך חוזרים בה על הכתוב
כבר. [בדפוסים חדשים הוסיפו את המלה "אלא", וכתבו
"אלא שאין למדים וכו'". ושגיאה היא ויש למחקה. בגמרא
שם, נימקו בזה למה צריך לחזור. בדפוס רומא (ר"מ) אינה,
ובכתי" תימן כתוב בפירוש: לפי שאין למדים וכו'].
(23) נימקו למה אין למדים משיטה אחרונה. (24) חתימת
העדים. במגיד-משנה מבאר, שאם לא החזיר מענינו של
שטר לא נפסל השטר, אלא אין מתחשבים כלל במה שכתוב
בשיטה אחרונה מהטעם שאמרנו.

ד. עֲדִים²⁵ שֶׁהָיוּ מְרַחֲקִין מִן הַתֵּבָה שְׁתִּי שִׁטִּין -
פְּסוּל²⁶; פְּחוֹת מִכָּאן - בְּשִׁיר²⁷. שְׁתִּי שִׁטִּין שְׁאֵמְרוּ
- בְּכָתַב יְדֵי עֲדִים, וְלֹא בְּכָתַב יְדֵי סוֹפֵר²⁸; שֶׁפֶל
הַמְּזִיף - אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחֲרֵי הַסּוֹפֵר, אֵלָּא אַחֲרֵי הָעֲדִים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מן הכתוב עליו, אבל השטר כשר. ובמגיד-משנה מביא בשם רשב"א, שבמחק - כל השטר פסול. וטעמו מבואר ב'טור' שם סי' מד אות ו, שחוששים שמא היה כתוב במקום המחק דבר שהוא לחובת בעל השטר, ומחקו וכתב מה שכתב. ופסק כמותו. ומרן ב'שולחן ערוך' שם סעי' ה פסק כרבינו.

ט. שטר⁵⁵ הפא הוא ועדיו על המחק - פשר. ואם תאמר: מחק וחוזר ומחק⁵⁶ - אינו דומה מי שנמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים⁵⁷. ואם תאמר: שמא נמחק שתי פעמים מקום העדים⁵⁸, ואחר שכתב השטר חוזר ומחקו וכתב כל מה שירצה, שהרי הוא ועדיו פלו שוה, מפני שנמחק הפל שתי פעמים - כבר תקנו חכמים, שלא יהיו העדים חותמין על שטר מחוק, אלא אם פן נמחק בפניהם⁵⁹.

(55) שם קסג: וקסד. (56) שמא מחק כל הכתוב בשטר וכתב כרצונו. (57) והזיוף ניכר. (58) כתב משהו על המקום בשטר המיועד לחתימת העדים ומחקו, ואח"כ מחק פעם שניה וחתמו העדים על המחק הכפול, והשטר עצמו נמחק פעם אחת בלבד, והעדים לא ירגישו בשינוי שבין המחקים מפני הכתב שבשטר, או לא ישימו לב לשינוי. (59) ואז ודאי ירגישו בשינוי שבין מחק למחק.

י. שטר⁶⁰ הפא הוא ועדיו על המחק, והקיום מלמטה על הנר - אין מקימין אותו מעדי הקיום⁶¹ אלא מעדים שלמעלה; שמא הקיום היה רחוק מן השטר הרבה, והיה הרוח מלא שריטות של דיו⁶², וחתך גוף השטר, ומחק השריטות, וכתב השטר ועדיו⁶³ על המחק.

(60) שם. (61) אם בא לבית-דין לגבות באותו השטר, צריך לקיים שנית חתימת העדים, ואין סומכים על הקיום שבשטר. (62) ואמרנו למעלה בה"ז שהקיום כשר. (63) שזיף חתימתם. בגמרא שם אמרו סברא זו לפי שיטת רב, שבין עדים לקיום אפילו כמה שורות כשר, ואף-על-פי שרבינו פסק כרבי יוחנן (ראה למעלה ה"ו) שאפילו שיטה אחת בין עדים לקיום - פסול, קיבל אותה הסברא גבי הוא ועדיו על המחק והקיום על נייר, מפני שלא מצאנו בזה מחלוקת בין רב לרבי יוחנן, והסברא שנאמרה אליבא דרב מתקבלת על הדעת (מגיד-משנה).

יא. שטר⁶⁴ הפא על הנר, ועדיו על המחק - פסול; שמא ימחק השטר ויזיף⁶⁵, ונמצא הוא ועדיו על המחק⁶⁶. ואם כתבו⁶⁷ העדים: אנהנו העדים חתמנו על המחק, והשטר על הנר - פשר. וכותבין פן בין עד לעד, כדי שלא יזיף⁶⁸.

(64) שם קסד. (65) יזיף ויכתוב במקום המחק מה שהוא רוצה. (66) ושטר כזה כשר, כמבואר למעלה בה"י. (67) שם. (68) אם יכתבו זאת למטה מחתימתם - יחתוך

לרבות העדים³⁹ - אין מקימין שטר זה מעדים של מטה בשיטה שניה, אלא מעדים של מעלה; שמא בשיטה שהיתה בין העדים של מטה ובין השטר שחתך כתב שטר זה ושני עדיו⁴⁰.

(36) שם עמוד ב. (37) שם. (38) לבית-דין ששאלו למה חתמו ארבעה עדים. (39) והוא מבקש לקיים את חתימת העדים. (40) זיף חתימת העדים בשיטה ראשונה, ולפיכך הצריכוהו להביא עדי קיום של עדים ראשונים.

ו. קיום בית דין⁴¹ צריך שהיה סמוך לכתב ידי עדים או סמוך לעד השטר⁴² או מאחוריו⁴³ כנגד הכתב. ואם היה בין הקיום והשטר רוח שיטה אחת - פסול⁴⁴; שמא יחתך השטר שנתקנים, ויזיף באותה שיטה שטר ושני עדיו⁴⁵, ונמצא הקיום על שטר מזיף.

(41) שם. (42) על הגליון החלק מימין או משמאל - תוכן השטר. מובן שכותבים בפירוש שמקיימים את השטר הכתוב מימין או משמאל הקיום, או כותבים בראש הקלף. (43) וכותבים שמקיימים את הכתוב מעבר לדרך כנגד כתב הקיום או כותבים בראש הקלף. (44) כרבי יוחנן שם. מובן, שרק הקיום פסול, אבל השטר לא נפסל. (45) יזיף חתימתם.

ז. הרחק⁴⁶ את הקיום מן השטר יתר⁴⁷ על שתי שיטין, ומלא כל הרוח שריטות דיו - פשר, שהרי אינו יכול לזיף⁴⁸; ואין חוששין לבית דין שיקימו קיום על השריטות, אלא על גופו של שטר.

(46) שם עמוד א. (47) כלומר: אפילו יתר, ומכל-שכן פחות משתי שורות. (48) למעלה ה"ד אמרנו שבחתימת עדים השטר פסול, כשמילא שתי השורות שריטות, שמא אישרו את השריטות, אבל בקיום בית-דין כשר - כמו שמנמק רבינו בסמוך, שבית-דין אין מקיימים שריטות אלא תוכן שטרות.

ח. כל המחקין⁴⁹ פלן - צריך שכתב קיומיהן בסוף השטר, ויאמר: אות פלונית או מלה פלונית או שיטה פלונית על מחק, או תלויה⁵⁰, והכל קנים. ואם היה המחק במקום שריר וקנים, ובשעור שריר וקנים⁵¹, אף על פי שחזר וקימו⁵² - פסול; שמא מחקו⁵³, וכתב דבר שזיף, וחזר וקימו ברוח שפין הפתח והעדים⁵⁴.

(49) מימרא של רבי יוחנן, שם קסא: (50) בין שורה לשורה. (51) במקום שרגילים לכתוב בסוף השטר: והכל שריר וקנים. (52) קים את הכתוב על המחק כפי הנוסח שלמעלה. (53) את השריר וקנים. (54) שריחקו חתימתם שיטה אחת. [נמלשונו של רבינו כאן שכתב "מחק או תלויה", משמע שדין שניהם שוה, ומכיון שתלויה שאינה מקוימת אינה פוסלת את כל השטר אלא אין מתחשבים בה - שהרי אין כאן כל חשש זיוף - כך גם במחק אין למדים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תִּמְחַק אוֹת אַחַת מִן הַתַּחֲתוֹן, וְיִלְמַד מִן הָעֵלְיוֹן.⁸⁴
כְּגוֹן שֶׁהָיָה⁸⁵ בְּעֵלְיוֹן חֲנָנִי אוֹ עֲנִי, וּבַתַּחֲתוֹן חֲנָן אוֹ
עֲנִן - בִּידוּעַ שֶׁהוּא הַשֵּׁם הָעֵלְיוֹן. אָכֵל לֹא יִלְמַד
תַּחֲתוֹן מֵעֵלְיוֹן בְּשָׂתִי אוֹתִיּוֹת.⁸⁶

(79) משנה, שם קסה: (80) מאה דינרי כסף. (81) שהרי
אין מוציאים ממון מספק. (82) ולמה אין הולכים גם בזה
אחר התחתון? משום שכאן טעות גלויה בחשבון, ואין אנו
יודעים איזה סכום מוטעה, ולפיכך דנים כמו בכל ספק
שבממון, שהמוציא מחבירו - עליו הראיה. (83) בשטרות
הולכים בכל דבר אחר התחתון, כשאין סיבה מיוחדת
מתנגדת לכך. ה"ר"י מישג בפירושו מנמק שיש לראות
בתחתון חזרה מהכתוב בעליון. (84) כל זה במשנה הנ"ל.
(85) ברייתא שם קסו: (86) שם. ובגמרא פירשו טעמו של
דבר: שמא יקרה שם בן שלש אותיות, וכתוב למעלה שתי
אותיות שהן רוב השם, ואין ללמוד מעליון אלא להשלים
את התחתון כשהוא עיקר השם.

טו. פְּתוּב בּוֹ⁸⁷ מִלְמַעְלָה סִפְלָה⁸⁸, וּמִלְמַטָּה קִפְלָה⁸⁹ -
הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַתַּחֲתוֹן, שֶׁהִקְפֵּל פְּחוּת מִן הַסִּפְלָה.
פְּתוּב בּוֹ מִלְמַעְלָה קִפְלָה, וּמִלְמַטָּה סִפְלָה - חוֹשֵׁשִׁין
שָׁמָּה זָכוּב הַסִּיר רָגֶל הַקּוֹף וְנַעֲשִׂית סָמ"ך⁹⁰, וְאִינוֹ
גוֹבֵה אֲלָא בְּמִדַּת קִפְלָה הִקְטַנָּה. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
שְׂיָד בְּעַל הַשֹּׁטֵר עַל הַתַּחֲתוֹנָה⁹¹. מַעֲשֶׂה בְּשֹׁטֵר⁹²,
שֶׁהָיָה פְּתוּב בּוֹ: שֵׁשׁ מֵאוֹת וְזוֹז אֶחָד, וְהָרִי הַדָּבָר
סִפֵּק, אִם שֵׁשׁ מֵאוֹת זוֹז וְזוֹז אֶחָד אוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת
אֶסְתִּירָא⁹³ וְזוֹז; אָמְרוּ חֲכָמִים⁹⁴: יִטַּל שֵׁשׁ מֵאוֹת
אֶסְתִּירָא וְזוֹז, שְׂיָד בְּעַל הַשֹּׁטֵר עַל הַתַּחֲתוֹנָה. אִם
כֵּן, לָמָּה לֹא נֹאמַר: שֵׁשׁ מֵאוֹת פְּרוּטָה וְזוֹז⁹⁵? לְפִי
שֶׁהַפְּרוּטוֹת כּוֹלָל אוֹתָן הַסּוֹפֵר וְזוֹזִין⁹⁶ וְאַחֵר כֶּף
פּוֹתֵבִין. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה בְּכָל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם,
לְפִי דְרָפָם הַיְדוּעַ - עַל פִּי עוֹשִׂין.

(87) שם. כתוב בשטר שפלוני חייב לו וכו'. (88) ראשי-
תיבות: "סאה פלג", פירוש: סאה וחצי. (89) קב פלג, קב
וחצי (הסאה מחזיקה ששה קבים). [וב'תוספות' שם ד"ה
ספל, הביאו כמה פירושים לספל וקפל, ורבינו מפרש
כרבותיו הרי"ף והר"י מיגש]. (90) בכתב-יד שלהם
ה"קוף" דומה ל"סמך" בתוספת רגל דקה. (91) בעיא של
רב פפא שם ולא נפשטה, ואין מוציאים ממון מספק.
(92) שם. (93) יש מפרשים ש"אסתירא" הוא חצי זוז.
ואחרים מפרשים - שני זוזים. ורבינו קיבל הפירוש הראשון
(ראה רשב"ם ו'תוספות' שם ד"ה ומשוי). [לפלא, שרבינו
נטה כאן מפירושו של רבו הר"י מיגש שפירש שני זוזים.
ראה כסף-משנה. (94) אביי, שם. (95) המטבע הפחות
ביותר. (96) הסופר אינו כותב מנין הפרוטות, אלא עושה
מהם זוזים (בזוז 192 פרוטות) וורושם בשטר מספרם, ואת
מספר הפרוטות שאינן מצטרפות לזוז שלם, ואם התכוון
לפרוטות - היה כותב ארבעה זוזים ועשרים וארבע פרוטות,
ומשמיט את המילה "וזוז".

הקטע הזה, ואם יכתבו בין השטר לחתימה - ימחקו. כל זה
מבואר בגמרא שם.

יב. שֹׁטֵר⁶⁹ הָבָא עַל הַמְּחָק, וְעָדִיו עַל הַנִּיר - פְּסוּל.
וְאִפְלוּ פְּתוּב הָעֵדִים: אֲנַחְנוּ יְעִידִים חֲתָמָנוּ עַל הַנִּיר,
וְהַשֹּׁטֵר עַל הַמְּחָק. מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹחֵק אוֹתוֹ פַּעַם
שְׁנִיָּה, וְכוּתֵב כֹּל מֵה שִׁירְצָה, וְכִיּוֹן שֶׁכָּלוּ נִמְחַק שְׂתִי
פַּעַמִּים אֵינוֹ נָכֵר; שְׂאֵלוֹ הִיָּה בּוֹ מְקוֹם הַנִּמְחָק פַּעַם
אַחַת וּמְקוֹם הַנִּמְחָק שְׂתִי פַּעַמִּים - הִיָּה נָכֵר⁷⁰.
וּמִתַּקֵּן הַשֹּׁטֵר: לְהַתְּבַוֵּן⁷¹ בְּשֹׁטֵר בְּוִי"ן וְזִנְי"ן
שֶׁלֹּא שְׂאֵל הָיוּ דְחוּקִין בֵּין הַתְּבוּת, שָׁמָּה זִיף וְהוֹסִיף
זו"ל⁷². וְלֹא יִהְיוּ מְרַקְקִין⁷³, שָׁמָּה מְחָק אוֹת אַחַת, כְּגוֹן
ה"א אוֹ חִי"ת, וְהַנִּיחַ רִגְלָה הָאַחַת⁷⁴ מְקוֹם ו"ו. וְכֹל
פִּיּוּצָא בְּזָה מְדַקְדָּקִין בּוֹ בְּכָל לָשׁוֹן וּבְכָל פְּתָב.

(69) שם. (70) ראה למעלה ה"ט. (71) הדיין צריך
להתבונן, כלומר להשיג היטב ולבדוק. (72) הוסיף אות
זו, ולפיכך היא דחוקה. בגמרא שם קסז. מסופר שבא שטר
מכר לפני אביי, שכתוב בו שהלוקח קנה: "מנת (חלק)
ראובן ושמעון ואחי" והיה להם לראובן ושמעון אח ששמו
"אחיי", וטען הלוקח שקנה גם חלקו, ואביי התבונן יפה
בשטר וראה שה'ואו' של המלה "ואחיי" לחוצה יותר מדאי,
ואחר חקירה מדוקדקת - הודה הלוקח שהוא הוסיף
ה"ואו", ובשטר היה כתב שקנה חלקם של ראובן ושמעון
אחי (אחים). (73) שם. מעשה בשטר שני שבא לידי אביי,
והיתה "ואו" מרוחקת יותר מדאי משאר האותיות שבאותה
מילה, וכשלחץ אביי על בעל השטר, הודה שמחק חלק
מאות "ב" ונשארה "ואו". (74) הימנית.

יג. מְשַׁלֵּשׁ⁷⁵ וְעַד עֶשֶׂר אֵין פּוֹתֵבִין בְּסוֹף שִׁיטָּה,
שָׁמָּה זִיף⁷⁶ וְיִחְזִיר הַשֵּׁלֶשׁ לַשֵּׁלֶשִׁים וְהָעֶשֶׂר עֶשְׂרִים.
וְאִם נִזְדַּמֵּן לוֹ בְּסוֹף שִׁיטָּה - מְחִזִּיר הַדְּבוּר⁷⁷ כְּגוֹפּוֹ
שֶׁל שֹׁטֵר פַּעַמִּים רַבּוֹת, עַד שִׁיבּוֹא בְּאֻמָּצָה
הַשִּׁיטָּה⁷⁸.

(75) אביי, שם. (76) יוסיף בסוף המילה "יוד" ו"מם".
(77) כותב שנית את השטר או את הקטע. (78) רשב"ם שם
מפרש, שיכתוב עוד פעם את הסכום הנכון באמצע השורה,
ואם יזייף את הסכום הכתוב בסוף השורה שלמעלה לא
יועיל כלום, שהרי הסכום הכתוב באחרונה קובע, כמו
שיבואר בהלכה הבאה.

יד. שֹׁטֵר⁷⁹ שֶׁפְּתוּב מִלְמַעְלָה מְנָה⁸⁰ וּמִלְמַטָּה
מֵאֲתִים, מִלְמַעְלָה מֵאֲתִים וּמִלְמַטָּה מְנָה - הַכֹּל
הוֹלֵךְ אַחֵר הַתַּחֲתוֹן. וְלָמָּה אֵין הוֹלְכִין אַחֵר הַפְּחוּת
שֶׁבְּשִׁנְיָהֶם⁸¹? לְפִי שֶׁאֵין הָאֶחָד תְּלוֹי בְּחִבְרוֹ. שָׁאֵם
הִיָּה פְּתוּב בּוֹ: מֵאָה שֶׁהֵן מֵאֲתִים, אוֹ מֵאֲתִים שֶׁהֵן
מֵאָה - הִיָּה נוֹטֵל מֵאָה⁸²; אָכֵל שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁאֵין
הָאֶחָד תְּלוֹי בְּרֵאשׁוֹן - הֵלֵךְ אַחֵר אַחֲרָיו. הִיָּה בּוֹ
מִלְמַעְלָה שֵׁם, וּלְמַטָּה שֵׁם קְרוֹב לוֹ - הֵלֵךְ אַחֵר
הַתַּחֲתוֹן⁸³. אִם כֵּן, לָמָּה פּוֹתֵבִין אֶת הָעֵלְיוֹן? שָׁמָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, שְׁעַד אֶחָד לְכָל עוֹן וְלְכָל חֲטָאת אֵינוֹ קָם⁸, אֲבָל קָם הוּא לְשִׁבוּעָה.

(2) משנה שבועות לח: (3) במכילתא משפטים פרשה ט"ו דרשו: "כי הוא זה" עד שיודה במקצת: כלומר, רק זה הוא הדבר שאני חייב לך ולא מה שאתה תובע (ראה בבא קמא קו:). ודווקא במטלטלין, אבל על קרקעות עבדים ושטרות אין נשבעים (משנה שם מב: ובגמרא שם מג. למדו זה מכלל ופרט וכלל). (4) גמרא שם מ. (5) ששמע תלמיד מרבו ורבו מרבו עד משה רבינו. (6) ברייתא שם. (7) כלומר, וכך הוא הלימוד שנמסר מפי השמועה. (8) כתוב בתורה (דברים יט, טו): "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת" ודרשו: לכל עון ולכל חטאת אינו קם, אבל קם הוא לשבועה (שם).

ב. אֵין לָךְ מַחֲבִיב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה חוּץ מִשְׁלֹשָׁה: מִי שְׁהוֹדָה בְּמִקְצַת הַמִּטְלָטְלִין, וּמִי שְׁחִיבּוֹ עַד אֶחָד, וְהַשּׁוֹמֵר. שְׁהָרִי נֶאֱמַר בְּשׁוֹמֵר: שְׁבוּעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם. וְכִבֵּר בְּאֶרְנוֹ שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמֵרִין בְּהִלְכוֹת שְׁכִירֹת. וְכָל אֶחָד מִן הַשְּׁלֹשָׁה נִשְׁבַּע וְנִפְטָר מִלְּשָׁלֹם⁹. אֲבָל כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין¹⁰, כְּגוֹן שְׁכִירִי¹¹ וְנֶחֱבֵל¹² וּפּוֹגֵם אֶת שְׁטֵר¹³ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ¹⁴, וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעַנַת סֶפֶק, כְּגוֹן הַשְּׁתַּפְּטִין¹⁵ וְהַאֲרִיסִין¹⁶ - כֵּלָּן נִשְׁבָּעִין בְּתַקְנַת חֻכְמִים¹⁷. וְכָל אֵלֹי הַשְּׁבוּעוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁהֵן מַדְבְּרִי סוֹפְרִים, הָרִי הֵן כְּעֵין שֵׁל תּוֹרָה¹⁸ בְּנִקִּיטַת חֻכִּין¹⁹.

(9) משנה שם מד: (10) שם. (11) נתבאר בהלכות שכירות פרק י"א הלכה ו, שאם טען בעל הבית נתתי לשכיר את שכרו והשכיר מכחיש - נשבע השכיר שלא נטל - ונוטל. ולמה אין משביעים את בעל הבית ויפטור? מפני שבעל הבית טרוד בפועליו הרבים ואפשר שנדמה לו שנתן - ולא נתן, אבל פועל, שפרנסתו על שכר עבודתו, אינו שוכח ואינו טועה (גמרא שם מה). (12) משנה שם מד: ונתבאר שם שהמדובר, כשיש עדים שהנחבל נכנס תחת ידו של הנתבע (פירוש למקום שהנתבע היה בו לבדו) כשהוא שלם ויצא חבול ונתבע לבית דין וטען לא חבלתי בו. [בגמרא שם אמר שמואל, שאם החבלה היא במקום שאין הנחבל עצמו יכול לחבל - נוטל בלא שבועה, בתנאי, שלא היה שם אדם אחר שאפשר היה לו לחבול]. (13) הוציא שטר חוב על חבירו וזה טוען פרעתי כל החוב והמלוה אומר פרעת חלק מהחוב - הרי זה פגם תוקפו של השטר ולפיכך עליו להישבע. וכשהוא טוען לא פרעת כלום - נאמן בלא שבועה. (14) והדומים לאלה שנמנו במשנה שם. (15) התובע טוען יישבע שלא נטל יותר מהמגיע לו. (16) החוכרים שדות מבעליהן לעבדן ולקבל חלק מהיבול. (17) בגמרא שם מח: שאלו מה בין שותפים ואריסים לכל אדם, שאין משביעים אותם בטענת שמא? ונימקו, שאלה רגילים להורות היתר לעצמם באמתלאות שונות להשקיט את מצפונם. [בגמרא (שם) אמר רב נחמן שעל טענת שמא אינו נשבע בכפירת תביעה פחותה משתי מעות כסף. ופירש

טז. שְׁטֵר⁹⁷ שְׁכָתוֹב בוֹ: אֶסְתִּירָא מָאָה מַעֲיָ⁹⁸, או שְׁכָתוֹב בוֹ: מָאָה מַעֲיָ אֶסְתִּירָא - הִלָּךְ אַחֵר פָּחוֹת שְׁבַלְשׁוֹנוֹת, וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֲלָא אֶסְתִּירָא אַחַת⁹⁹. שְׁעַד בַּעַל הַשְּׁטֵר עַל הַתַּחְתּוּנָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ, וְאֵינוֹ מוֹצִיא אֲלָא בְּדָבָר שְׁאֵין בוֹ סֶפֶק. לְפִיכָךְ, כָּל שְׁטֵר שֵׁישׁ בוֹ מִשְׁמַע שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת, שְׁמָא כָּךְ אוֹ שְׁמָא כָּךְ - אֵינוֹ נוֹטֵל אֲלָא הַפָּחוֹת שְׁבַשְׁתִּיהֶן; וְאִם תִּפְסַּ בַּעֲלִיוֹנָה - אֵין מוֹצִיאֵין מִיְדוֹ¹⁰⁰ אֲלָא בְּרִאָה בְּרוּרָה¹⁰¹.

(97) שם קה: (98) מע' = פרוטה של נחושת (מעה כסף, היא אחד משהה בזוז = 32 פרוטות). (99) היינו 96 פרוטות. ולמה אין הולכים אחר התחתון? כמו במנה ומאתים (ראה הי"ד)? משום שזה כאילו אמר "איסתירא שהיא מאה מעי", והרי זה דומה לכותב מאה שהם מאתים. ואפשר להוסיף עוד נימוק: שדרכם של אנשים לעגל את הסכומים, ולפיכך כתב מאה אף-על-פי שמגיע לו רק 96 פרוטות, וסמך על מה שכתב אסתירא (ראה רשב"ם שם ד"ה מהו דתימא). (100) שהרי הוא המוחזר. (101) ואפילו אם יש עדים שתפס ואינו יכול להכחיש (מסקנת המגיד-משנה, וכן פסק הש"ך חו"מ סי' מב ס"ק ט'. ראה 'בית יוסף' שם).

יז. כְּתוֹב בּוֹ¹⁰²: מִטְבַּע זָהָב - אֵין פָּחוֹת מִדִּינָר זָהָב¹⁰³. זָהָב דִּינָרִין, או דִּינָרִין זָהָב - אֵין פָּחוֹת מִשְׁוֵה שְׁנֵי דִּינָרִין שֵׁל זָהָב. זָהָב בְּדִינָרִין - אֵין פָּחוֹת מִשְׁוֵה שְׁנֵי דִּינָרִין שֵׁל כֶּסֶף מִן הַזָּהָב¹⁰⁴. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

(102) ברייתא שם קסה: (103) שהוא 25 דינרי כסף. (104) נותן לו זהב שוה שני דינרי כסף.

תמו הלכות מלוה ולוה

~ יום חמישי י"ב טבת ~

הִלְכוֹת טוֹעֵן וְנוֹטֵעַן

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת הִיא. וְהִיא: דִּין טוֹעֵן וּמוֹדֶה אוֹ כּוֹפֵר.

וּבְאֹר מִצְוָה זוֹ בְּפָרְקִים אֵלֶּי:

פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) מִבְּאֵר דִּין כּוֹפֵר בְּכָל אוֹ מוֹדֶה בִּמְקַצַּת.

א. הַטּוֹעֵן² אֶת חִבְרוֹ בְּמִטְלָטְלִין, וְהוֹדָה לוֹ בְּמִקְצַת - הָרִי זֶה מְשָׁלֵם מֶה שְׁהוֹדָה בוֹ, וְנִשְׁבַּע עַל הַשְּׂאָר מִן הַתּוֹרָה; שְׁנֶאֱמַר: אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה³. וְכֵן⁴ אִם כָּפַר בְּכָל וְאוֹמַר: לֹא הִיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִים, וְעַד אֶחָד מֵעֵיד [שֶׁהוּא חֵיב לוֹ] - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע מִן הַתּוֹרָה. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁵ לְמַדּוֹ⁶, שְׁכָל מְקוֹם שְׁשֻׁנִים מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ מִמּוֹן - אֶחָד מִחִיבּוֹ שְׁבוּעָה. וְכֵן

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(הכוונה להמהר"ם מרוטנברג) שרבינו תם חזר בו בסוף ימיו].
(25) קראו לה "היסת" על שם שהסיתו אותו חכמים לשבועה זו (רש"י בבא מציעא שם. ראה רש"י שבועות שם).
(26) פרק י"א, הלכה ד.

ד. פל מי שנתחייב שבועה מן התורה - הרי זה נשבע ונפטר²⁷. ואם לא רצה להשבע - יורדין לנכסיו²⁸ וגובין מהם כל מה שנתבע חברו עליו²⁹; שהרי התובע אומר לו: איני זו מדין תורה, או השבע או תן לי. ויש לו להחרים³⁰ על מי ששען עליו דבר שאינו כן, ונותן³¹. אבל מי שנתחייב שבועה מדבריהם³², אם היה מן הנשבעין ונוטלין - אינו יכול להפוך את השבועה³³; שהרי הנתבע אומר לו: השבע וטל, כמו שתקנו לך. ואם לא רצה להשבע - ילך לו. והורו רבותי, שאם אמר התובע: איני רוצה בתקנה זו שתקנו לי חכמים³⁴, אלא הריני כשאר התובעים³⁵ - הרי זה משביע את הנתבע הסת³⁶. ואם רצה להפכה על התובע - מחיבין את התובע להשבע³⁷, או ילך לו.

(27) משנה שבועות לח: (28) שם מא. (29) ואינו יכול להפוך את השבועה על התובע ולומר: יישבע שאני חייב לו ויטול. שם אמרו: בדאורייתא לא מפכינן. [בר רב אשי אומר שם: בדאורייתא נמי (גם כן) מפכינן. ובתוספות שם דיבור המתחיל ולמר כתבו, שרב האי גאון וכן רבינו גרשון מאור הגולה פסקו כמו בר רב אשי, ובעל הלכות גדולות ובסדר תנאים ואמוראים (לרבי יוסף טוב עלם) כתבו, שאין הלכה כמותן]. (30) לנתבע יש זכות. (31) ומשלם. (32) מתקנת חכמים. (33) לענין הפוך שבועת הנוטלים - אף על פי שהיא מדבריהם - כדין שבועת התורה. וכן פסק הר"ם מיגאש בפירושו לשבועות שם. ורש"י כתובות פז: כתב שכל שבועה מדבריהם יכול להפוך (ובש"ך חושן משפט שם סעיף קטן ל כתב, שכמה פוסקים קדמונים פסקו כרש"י). (34) שאשבע ואטול. (35) והנתבע מכחיש, שהוא נשבע ונפטר. (36) כשהוא מהפך היה הנתבע נשבע אותה השבועה שהמהפך היה חייב בה, היינו, "כעין דאורייתא" בנקיטת חפץ, אבל באומר איני רוצה בתקנת חכמים שתיקנו לטובתי - הנתבע נשבע היסת. (37) לקמן הלכה ו יתבאר שכל שבועת היסת מהפכים.

ה. היה מחייב שבועה מדבריהם מן הנשבעין ונפטרין, כגון הנשבעין על טענת ספק³⁸ או מן הנשבעין הסת, ולא רצה להשבע - משמתין אותו³⁹ שלשים יום. אם לא בא ולא תבע נדיוני⁴⁰ - מלקין אותו מפת מרדות⁴¹. וכל מי שחלה עליו שמתא שלשים יום - מכין אותו מפת מרדות ואחר כך מתירין נדיוני⁴². ואין יורדין לנכסיו⁴³, לפי שאינו מחייב שבועה מן התורה⁴⁴.

(38) כגון האריסים והשותפים (ראה למעלה הלכה ב).

רש"י שהכוונה למודה במקצת, שבטענת וודאי היה מחוייב שבועת התורה ותיקנו חכמים שבועה בטענת שמא דומה, אבל כשזה כופר הכל שבטענת וודאי פטור משבועת התורה - לא תיקנו חכמים שבועה בטענת שמא. ורבינו בפרק ט מהלכות שלוחין ושותפין פסק, שגם כופר הכל לכתחילה, מחוייב שבועה, כדעת רבו הרב יוסף מיגאש בפירושו לשבועות שם. ובבית יוסף חושן משפט סימן צג מדייק מלשונם של הר"ף והרא"ש, שדעתם כדעת רבינו. (18) ר"ף בהלכותיו בכתובות סוף פרק ט. (19) הנשבע אוהו בידו חפץ של מצוה בשעת השבועה. בהלכות שבועות פרק י"א הלכה ח: כותב רבינו שתלמיד חכם אוהו תפילין בידו, ושאר כל אדם - ספר תורה.

ג. הטוען²⁰ מטלטלין על חברו, וכפר בפל ואמר: לא היו דברים מעולם; או שהודה במקצת, ונתנו מיד ואמר: אין לך בנדי אלא זה והילך²¹; או שאמר: אמת שהיה לך אצלי, אבל מחלת לי או נתת לי או מכרת לי או החרת לי לך; או ששענו חטים והודה לו בשעורים - בכל אלו פטור משבועת התורה²². אבל חכמי הגמרא²³ תקנו, שישבע הנתבע בכל אלו²⁴ שבועת הסת²⁵ ויפטר. ואינה פועל של תורה, לפי שאין בה נקיטת חפץ. וכבר בארנו דרך שבועה של תורה ודרך שבועת הסת בהלכות שבועות²⁶.

(20) משנה שם לח: (21) והנה אני משלם לך הסכום שאני מודה בו. (22) בהילך פסק כרב ששת (בבא מציעא ד). כפי הכרעתו של הר"ף בראש פרק ו משבועות. והדינים האחרים נשנו בשבועות שם. [רש"י בבא מציעא שם מבאר, שהילך משמעותו: לא הוצאתים והרי הם שלך בכל מקום שהם ... הואיל ואיתנייהו כמאן דנקיט להו דמי (=ומכיוון שישנם בעיני הרי זה כאילו נמצאים בידו של המלוה). והר"ן שם כתב, שלפי שיטת רש"י לא אמרו הילך פטור אלא בפיקדון, אבל במלוה אי אפשר לומר שהמעות הן ברשות המלוה בכל מקום שהן, משום שמלוה להוצאה ניתנה, וכשהגיע ליד הלווה יצאו לגמרי מרשות המלוה, ומביא בשם הגאונים, שבהלוואה אם היה בידו מזומן הסכום שהודה בו ונתנו למלוה - פטור משבועה, ובפיקדון אפילו אם נמצא הדבר במקום רחוק - ההודאה עצמה היא כהילך, משום שפיקדון בכל מקום שהוא - ברשותו של המפקיד הוא (ראה לקמן פרק ג הלכה י"ד). (23) מימרא של רב נחמן שם מ: ובבא מציעא ה. (24) בשבועות שם אמר רב חביבא, ששבועת היסת נאמרה רק על מה ששנינו (שם לח:): מנה לי בידך, אמר לו הן, למחר אמר לו תנה לי, נתת לי לך (טענת הנתבע) - פטור. וביארו שם שלדעתו כופר הכל לכתחילה, פטור אפילו מהיסת. ולכן הדגיש רבינו וכתב: "בכל אלו" לומר לך, שאין הלכה כרב חביבא. וכן פסק הר"ף בהלכותיו בשבועות בראש פרק ו. [בתוספות שם מא. דיבור המתחיל ומאן, כתבו בשם רבינו תם שאין משיביעים את הכופר הכל. ובהגהות מיימוניות כאן אות ח כתב: שוב ראיתי בתשובת מורי רבינו זצ"ל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה. (51) מחלוקת אמוראים בכתובות יב: ופסק רבינו כרב נחמן ורבי יוחנן. בגמרא שם אמרו "פטור" ורבינו הוסיף שהנתבע מחוייב להישבע היסת, שאם לא נטיל עליו שבועה תתבטל שבועת היסת בכופר הכל, שהרי יעדיף לטעון איני יודע ויהיה פטור משבועה (מגיד משנה). (52) ולמה אין מחייבים אותו שבועת התורה כמודה במקצת, ומתוך שאינו יכול להישבע - ישלם, כמו בטוען חמישים אני חייב לך וחמישים איני יודע, כמבואר לקמן פרק ד הלכה ח? משום שמודה במקצת אינו מחוייב שבועה אלא בהודה לו ממין הטענה (ראה לקמן פרק ג הלכה ח). (53) הראב"ד משיג על זה מדברי רבה בר נתן בבבא קמא לה: שטענו בחיטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים. וכן פסק רבינו עצמו (שם). והמשיג עצמו מבאר שיטת רבינו וכותב: שלדעתו לא אמר רבה בר נתן אלא כשהוא מכחיש לגמרי את התביעה (החיטים), אבל בשאינו מכחישה, אלא טוען איני יודע ונכנס לחיוב שבועת היסת על התביעה - חייב לשלם מה שהודה. ונראה שהתכוון לנימוקו של רבינו מאיר הלוי (הובא ברא"ש בבא קמא שם) שטענו בחיטים והודה לו בשעורים פטור, מפני שיכול לטעון משטה הייתי כך, ולמעשה גם שעורים איני חייב לך, אבל כשנשבע היסת שאינו יודע אין כאן השטאה (ראה ש"ך חושן משפט סימן פ"ח סעיף קטן לה). ובסמ"ע שם סעיף קטן לא, מסביר שאפילו לשיטת האומרים שטעם הפטור משעורים הוא משום שאנו אומרים: על השעורים מחל - כאן חייב, משום שאפשר הדבר שגם התובע לא זכר בדיוק אם חיטים השאילה או שעורים ולפיכך טען חיטים, וכשהנתבע הודה ששאל מין אחד צריך לשלם לו הפחות שבשני המינים ונשבע על השאר (ראה מה שכתבנו בזה בהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו).

ט. מנה יש לי בידך⁵⁴ בודאי, והנתבע אומר: כן היה לך בידך, אבל איני יודע אם החזרתי לך או עדין לא החזרתי לך - חייב לשלם; ולא ישבע התובע כלל, אפילו שבועת היסת. מפני שהוא יודע בודאי שהוא חייב, והרי זה⁵⁵ טוען⁵⁶ אותו טענת ודאי, ונסתפק אם נפטר או לא נפטר. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם אין לו תובע⁵⁷, והודה מעצמו ואמר: גזלתיך או הלוינני מנה, אביך הפקיד אצלי מנה, ואיני יודע אם החזרתי או לא החזרתי - אינו חייב לשלם. ואם בא לצאת ידי שמים⁵⁸ - חייב לשלם.

(54) משנה שם קיח. (55) הנתבע. (56) כלומר, מודה. (57) בגמרא שם מבואר ההבדל בין תבע או לא תבע. וכן פסק הר"ף שם. (58) בית דין אינו מחייבו לשלם, אבל כשהוא מקפיד להיות נקי מעוון גזל גם כלפי הקדוש-ברוך-הוא, שהכל גלוי וידוע לפניו - משלם. והוא הדין באומר מנה לי בידך וזה אומר איני יודע אם הלוינני. וכן פסק הר"ף והרא"ש שם ובשולחן ערוך חושן משפט סימן ע"ה סעיף ט. ברא"ש שם כתב עוד, שאם לא תבעו ובא ואמר מעצמו איני יודע אם הלוינני או לא - פטור גם לצאת ידי שמים. וכן נפסק בשולחן ערוך שם סעיף י.

(39) שם. (40) לא ביקש להתיר לו את הנידוי. (41) מפני שמרד בדברי חכמים. כל עונש מלקות מדרבנן נקרא "מרת מרדות". (42) כרב אשי שם. (43) רב אשי שם מסיים: "ושבקינן ליה (ועוזבים אותו)". (44) בשבועה מן התורה אמרנו למעלה בהלכה ד, שאם לא רצה להישבע יורדים לנכסיו וגוזבים מהם.

ו. כל המחזיב⁴⁵ שבועת היסת, אם רצה להפך השבועה על התובע - הרי התובע נשבע היסת ונוטל מחברו. ואין לה⁴⁶ מי שנשבע היסת ונוטל מחברו, אלא זה שנהפכה עליו שבועת היסת. ואין לך שבועה שתהפך אלא שבועת היסת בלבד; אבל שבועה של תורה או של דבריהם שהיא בעין של תורה⁴⁷ - אין הופכין שבועתה.

(45) שם אמרו: "בדרבנן מפכינן". (46) נתבאר למעלה שרבינו ורבו הר"י מיגאש מפרשים מה שאמרו: "בדרבנן מפכינן" הכוונה לשבועת היסת בלבד. (47) נתבאר למעלה בהלכה ה.

ז. אין משביעין שבועת היסת אלא על טענת ודאי; אבל על טענת ספק - פטור⁴⁸. כיצד? במדמה לי שיש לי אצלך מנה; או שאמר: מנה הלוינתיך, וכמדומה לי שלא פרעתי; אומר לי אבא⁴⁹ שיש לי אצלך מנה, או צנה לי בפני עדים שיש לי אצלך מנה; דבר פלוני נגנב מביתי, ולא היה שם אלא אתה, קרוב בעיני שאתה גנבתו; חשבתי מעות ומצאתי חסר, שמא אתה הטעיתני בפושטן; והנתבע אומר: אין לך בידך כלום - הרי זה פטור אף משבועת היסת. וכן כל פיוצא בזה.

(48) שם מ: מנמק רב נחמן למה משיבעים היסת את הכופר הכל - משום חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו, ובטענת ספק אין חזקה כזו (מגיד משנה). (49) אמרו, שלשיטת רבי אליעזר בן יעקב, אם הבן התובע מסתמך על צוואת אביו בלבד ולא אמר: ברי לי - הנתבע פטור משבועה, אפילו במודה במקצת ששבועתו מן התורה. ורבינו - וכן הר"ף - פסקו כרבי אליעזר בן יעקב מפני שאמרו (עירובין סב:): "משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי". [הראב"ד משיג על רבינו בדין אמר לי אבא, ודעתו שזו טענת ברי. ובלחם משנה מברר באריכות שתי השיטות. ראה שם].

ח. כור חטים⁵⁰ יש לי בידך בודאי, והנתבע אומר: איני יודע, שמא יש לך שמא אין לך - הרי הנתבע ישבע שבועת היסת שאינו יודע ונפטר⁵¹, לפי שלא חייב עצמו בודאי. וכן כל פיוצא בזה. כור חטים יש לי בידך בודאי, והנתבע אומר: איני יודע אם חטים הוא או שעורים - הרי זה נשבע היסת שאינו יודע⁵², ומשלם שעורין⁵³. וכן כל פיוצא בזה.

(50) בכתב יד תימן: "מנה לי בידך". וכן גירסת המגיד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משיבעים אותם אפילו בלא גלגול (ראה למעלה הלכה ב ופרק ט מהלכות שותפין הלכה א). ומובן מאליה שגם אם השבועה העיקרית היא על טענת שמא של התובע - מגלגלים, שהרי שבועת סוטה היא על טענת שמא (מגיד משנה). [ברא"ש שבועות פרק ח סימן יח הוכיח מגמרא בבא מציעא צח: שאין מגלגלים אלא כשהנתבע טוען טענת וודאי, כמו סוטה שהיא טוענת טענת וודאי: טהורה אני, אבל כשהשבועה היא על טענת איני יודע - אין מגלגלים (וכן פסק בטור חושן משפט סימן צד). וכתב עוד, שאין מגלגלים על טענת ספק אלא כשיש רגליים לדבר, כלומר, שיש איזה יסוד המחזק את הטענה, כמו בסוטה שנסתרה עם האיש שבעלה התרה בה (קיאנא לה) שלא תיסתר עימון].

יג. מי שנתחייב שבועה⁷⁵, אפילו הסת, והתחיל התובע לגלגל עליו דברים אחרים שלא טען אותם, וראה הנתבע כך ואמר: איני רוצה להשבע, אלא הריני משלם הטענה הראשונה שנתחייבתי על כפייתתה שבועה - אין שומעין לו⁷⁶; אלא אומרים לנתבע: או תן לו כל מה שגלגל עליך מטענות הנדאיות או השבע⁷⁷ והפטר.

(75) הרי"ף בהלכותיו שבועות סוף פרק ז. (76) משום שנתחייב שבועה והסכים להישבע וחוזר בו אחר שנודע לו שמגלגלים עליו שבועות אחרות. (77) על הכל. בירושלמי בבא מציעא פרק ג הלכה א נחלקו בזה תנא קמא ורבי יוסי, תנא קמא אומר אינו יכול לחזור בו ורבי יוסי אומר: "לא חייבה אותו התורה שבועה להחמיר עליו אלא להקל, שאם רצה לשלם - ישלם. ואם רצה להישבע יישבע". כלומר, לעולם אין כופים אותו להישבע כשהוא רוצה לשלם. והרי"ף בשבועות שם מביא ירושלמי (לא מסר מקומו), שרב זעירא פסק במעשה שבא לידו כתנא קמא. וקיבל הרי"ף להלכה פסק דינו של רב זעירא. [כתב הראב"ד בהשגותיו, שאינו יכול להפך את השבועה העיקרית ולהיפטר מן הגלגולים, אלא או יישבע על הכל או יהפוך הכל ויישבע התובע ויטול הכל, ובטור חושן משפט סימן צד כתב, שאם נתחייב שבועה של תורה וגלגלו עליו היסת, יכול הוא לומר: שבועה דאורייתא אני נשבע, והגלגולים יישבע התובע ויטול. ורבינו לא גילה דעתו בכל פרטי הדינים שהבאנו. וכבר השיג עליו הראב"ד על קיצור זה].

יד. הטוען⁷⁸ את חברו טענות הרבה - אין משפיעין אותו על כל טענה וטענה⁷⁹, אלא שבועה אחת על הכל⁸⁰. נתחייב שתי שבועות על שתי טענות, קלה⁸¹ וקמורה⁸² - משפיעין אותו על הקמורה, ומגלגלין בה שאר דברים.

(78) רבינו האי גאון בשערי שבועות. (79) לכל טענה שבועה בפני עצמה. (80) כוללים כל הטענות בשבועה אחת. (81) שבועת היסת. (82) שבועה כעין של תורה, שהיא חמורה מהיסת. והוא הדין לשבועה כעין של תורה ושבועת התורה ממש. - מצא סימוכין לזה במשנה סנהדרין פא. "מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין - נידון בחמורה".

י. מנה לי בידך⁵⁹, אין לך בידך כלום; השבע הסת⁶⁰ ולך, השבע אתה הסת⁶¹ וטל⁶²; ואמר התובע: איני רוצה להשבע - הרי הנתבע אומר לו: השבע וטל, או תלך בלא כלום. ואין שם הפוך אחר⁶³. ויש לו להחרים סתם⁶⁴ על מי שהוא חייב לי ולא יתן לי.

(59) נתבאר למעלה (הלכה ו) שבועת היסת מהפכים. (60) התובע טוען כך. (61) תשובת הנתבע. (62) ואשלם לך. (63) אין מהפכים שבועה מהפכת, שאם לא כן - אין לדבר סוף. (64) בלי הזכרת שם הנתבע.

יא. הורו רבותי: שכל מי שנתחייב שבועה, בין של תורה בין של דבריהם, אפילו הסת - יש לו להחרים סתם קדם שישבע על מי שישטען עליו דבר שאינו חייב בו כדי שישפיע אותו בחנם, ויענה המשפיע אמין⁶⁵, ואחר ישבע. ותקנה טובה לבעלי דינים, כדי שישמנונו מטענת שקר, ולא יגרמו להוציא שם שמים לבטלה⁶⁶, ולא ישיאו שמע שוא⁶⁷.

(65) עניית אמין משמעותה הודאה להחרם כזה. (66) בשבועה יש הזכרת שם שמים. (67) לא יסבירו לבית דין טענות שקר. מלשון המקרא (שמות כג, א): לא תשא שמע שוא. [בפרק כ"א מהלכות סנהדרין הלכה ז מבואר, שלא-תעשה זו כוללת גם השמעת טענות לבית דין שלא בנוכחות בעל דין השני. מובן שנוח יותר להסביר טענת שקר כשאין מי שיסתור דבריו במקום].

יב. כל מי⁶⁸ שנתחייב שבועה, בין של תורה בין של דבריהם - מגלגל עליו המשפיע⁶⁹ כל מה שירצה מדברים שאם יודה בהן יתחייב ממונו. ועד היכן פתח גלגול? עד שאומר: ובכלל שבועה זו, שלא נמפרת לי⁷⁰ בעד עבריי⁷¹ ועדין עבדי אתה⁷². וכבר בארנו⁷³ שאין מגלגלין על השכיר⁷⁴.

(68) קידושין כז: (69) יכול לדרוש שיכלול בשבועה זו גם תביעות אחרות שיש לו עליו, שבת דין אין מחייבים שבועה עליהן. (70) שם כח. (71) שמחוייב לעבוד שש שנים. (72) טרם נשלמו שש השנים. ודווקא כשטוען עבד עברי אתה, אבל הטוען עבד כנעני אתה - מנדים אותו ואין מגלגל שבועה כזו. ובשבועות מח: למדו מבריייתא שמגלגלים גם בשבועה דרבנן. (73) בפרק י"א מהלכות שכירות הלכה ט. (74) נתבאר שם בהלכה ו, שאם בעל הבית טוען נתתי לך שכרך והשכיר אומר לא קיבלתי, תיקנו חכמי המשנה שיישבע השכיר ויטול אף על פי שכל כופר הכל נשבע היסת ונפטר (ראה הערות שם). דין גלגול למדו בקידושין שם משבועת הסוטה, שכתבה תורה (במדבר ה, כב): "ואמרה האשה אמן אמן" וכפל לשון זה נתפרש: אמן מאיש זה שנחשדתי, אמן מאיש אחר ואף על פי שבנוגע לאיש האחר חסרים התנאים המביאים לידי שבועה זו, ודבי רבי ישמעאל למדו שם מקל וחומר שמגלגלים גם טענות שמא כגון האריסים והשותפים שחלקו, שאם לא חלקו

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרי זה חוב ככל חיובי ממון ואין עליו תורת קנס. (88) מפני שהודאה מחייבת אותו. (89) שהרי כפר ממון שאילו הודה בו היה חייב.

~ יום שישי י"ג טבת ~

פרק שני

(1) מבאר דין חשוד על השבועה, ודין שניהם חשודים.

א. פל חשוד² על השבועה³ - אין משביעין אותו לא שבועת התורה ולא שבועה מדבריהם⁴ ולא שבועת הסתם⁵. ואפלו רצה התובע - אין שומעין לו⁶.

(2) משנה, שבועות מד: (3) לקמן יבאר מי נקרא חשוד על השבועה. (4) שבועה בנקיטת חפץ של מצוה. (5) למד זה מדין שניהם חשודים, שלא הטילו שבועת היסט על הנתבע. (6) יתבאר לקמן בה"ט, שבשבועת היסט לא תיקנו חכמים "שכנגדו ישבע ויטול", ואם כן בוודאי רוצה התובע שהנתבע ישבע ולא יפטר בלא כלום, ואף-על-פי-כן אמרו, שאין משביעים את החשוד שבועת היסט.

ב. אחד⁷ הנשבע לשקר שבועת בטוי⁸, או שבועת עדות⁹, או שבועת הפקדון¹⁰, או שבועת שוא¹¹ - הרי הוא חשוד על השבועה¹². וכן פל הפסול לעדות משום עברה, בין פסלנות של תורה, כגון בעלי רבית ואוכלי גבלות וגזלנים, בין פסלנות של דבריהם¹³, כגון מושקק בקוביא ומפריחי יונים¹⁴ - הרי הוא חשוד על השבועה, ואין משביעין אותו.

(7) אחד . . . או = בין . . . ובין. (8) מלשון הכתוב (ויקרא ה, ד): "נפש כי תשבע לבטא בשפתים". פירוש, אם הנשבע לעשות איזה דבר - ולא עשה, או שלא לעשות - ועשה. וכן אם נשבע על לשעבר, כגון שבועה שעשיתי או שבועה שלא עשיתי - ושיקר. (9) אמר לשנים, בואו והעידו לי שפלוגי חייב לי כך וכך, והשיבו: שבועה שאין אנו יודעים לך עדות, או שאמרו: אין אנו יודעים לך עדות, ואמר: משביעני עליכם, וענו - אמן (משנה, שבועות לא:). (10) "אמר לו: תן לי פקדוני שיש לי בידך, (וענה) שבועה שאין לך בידך". (11) נשבע על העץ שהוא אבן וכדומה. [רבינו בהלכות שבועות (פ"א ה"ד, ה, ו, ז) מונה ארבעה סוגים של שבועות שוא. ראה שם]. (12) רבינו כתב סתם שבועת ביטוי, משמע בין שבועה על להבא בין על לשעבר. אולם רש"י שם מו: כתב שחילול שבועה על להבא - אינו פוסל לשבועה. וטעם ההבדל בין לשעבר ובין להבא, הוא: שבשבועה להבא, אנו אומרים שבשעה שנשבע היה בדעתו לקיים השבועה אלא שתקפו יצרו ועבר עליה, אבל אינו חשוד להוציא שבועת שקר מפיו. [רבינו ורש"י נחלקו בפירוש דברי הגמרא שם מו: שאלו שם: למה לא מנתה המשנה בין החשודים גם את העובר על שבועת ביטוי. ותירצו, שהמשנה מונה רק את השבועות שבשעה שנשבע הן שקר, ואינה מונה (בגמרא: לא קתני) שבועה שאעשה

טו. פל הטוען את חברו טענה שאם הודה אינו חייב לשלם ממון, אף על פי ששכר - אין מחיבין אותו שבועת הסתם ולא חרם סתם. כיצד? אמרת שתתן לי מנה, לא היו דברים מעולם - אין משביעין אותו הסתם ולא חרם; שאלו הודה בדבר זה - אינו חייב כלום⁸³. אמה קללת אותי, אמה הוצאת עלי שם רע, לא היו דברים מעולם⁸⁴ - אין מחיבין על זה. וכן פל פיוצא בזה מדברים אלו.

(83) כתב רב האי גאון שם (והובא בהגהות מיימוניות כאן): אבל תבעו, שהיה ערב שלא בפני בית דין שלא בשעת מתן מעות (ראה פרק כ"ה מהלכות מלוה ולווה הלכה א והלכה ב), כיוון דבהודאתו לא מיחייב אף כפירתו אין מחייב[ת] שבועה". (84) תשובת הנתבע.

טז. אמה חבלת בי, לא היו דברים מעולם - הרי זה נשבע הסתם⁸⁵; שאף על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו⁸⁶, משלם שבת ורפוי ובשת. אמה בלשתני, לא היו דברים מעולם - אם היו במקום שגובין בו קנסות, הרי זה נשבע הסתם; שאלו הודה - היה משלם הבשת.

(85) ככל כופר הכל. (86) כמבואר, בפרק ב מהלכות נזקי ממון הלכה ח. בבבא קמא סד: למדו מן הכתוב (שמות כב, ח): "אשר ירשיעון אלוקים ישלם שניים לרעהו" - ולא המרשיע את עצמו. בפרק ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ו מבואר, שהחובל בחבירו משלם חמישה דברים: נזק, צער, רפוי, שבת, בושת. פירוש הדברים: נזק - שמים את שוויו של אדם זה אם יימכר לעבד לפני החבלה, וכמה הוא שווה אחר החבלה, וההפרש מוגדר כנזק; צער - כמשמעותו; רפוי - הוצאות רופא ותרופות; שבת - ההפסד שנגרם לנחבל על ידי שביטלו ממלאכתו; בושת - האדם מתבייש כשחובלים בו. ודעת רבינו, שנזק הוא קנס, שהרי הוא מקבל שבת, וכל תשלום שאינו בא מפני שחסר ממנו של אחר - הרי זה קנס. וכן צער הוא קנס - שהרי לא חיסרו ממון. ולמה משלם בושת, הרי לא חיסרו ממון? ביאר רבינו (שם הלכה ז), מפני שהודאתו בבית דין היא גרמה לו הביוש (כי החבלה עצמה הייתה כלי עדים) ואם כן אין כאן הודאת עצמו, שהרי ההודאה הייתה על תביעה בפני בית דין.

יז. במה דברים אמורים, שהמודה בקנס - פטור? פשהודה בדבר שחייב עליו קנס, כגון שאמר: חבלתי בזה; אבל אם אמר: חבלתי בזה, והביא עלי עדים בבית דין, והיבני לתן כך וכך בגזקי - הרי זה חייב לשלם⁸⁷. לפיכך⁸⁸, אם טען הטוען: שבית דין חייבו לשלם לי מאה דינרין משום שחבלת בי, והוא אומר: לא היו דברים מעולם - הרי זה נשבע הסתם⁸⁹. וכן פל פיוצא בזה.

(87) אחר שחייבוהו בית דין והטילו עליו חובת תשלומין -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבועה אעשה, שבשעה שנשבע התכוון לקיימה (ושבועת ביטוי על שעבר, כלולה בשבועת שוא שנמנתה במשנה). ופירש רש"י שלא מנאזה במשנה מפני שלא נפסל לשבועה על-ידי, ורבינו מפרש שהגמרא אומרת שמשנתנו אינה עוסקת בסוג שבועות כאלו, אבל להלכה אין הברל ביניהן. (13) חכמים פסלו אותם לעדות. (14) משנה, שם. בגמרא סנהדרין כה. נאמרו שני פירושים: א. הימור, בעל היונה שתקדים את יונת חבירו בפריחה למטרה מסוימת יקבל סכום כסף; ב. יונים מלומדות לצוד יונים של בני אדם אחרים, ולהביאן לבית בעליהן.

ג. **אִין אָדָם נַעֲשֶׂה חֲשׁוֹד עַד שִׁיבֹאוּ עָלָיו עֲדִים שֶׁהוּא עֹבֵר עֲבֵרָה שֶׁנִּפְסַל בָּהּ; אֲבָל הַמּוֹדָה מִפִּי עַצְמוֹ**¹⁵ **שֶׁהוּא חֲשׁוֹד**¹⁶ **וְשֶׁעֹבֵר עֲבֵרָה שֶׁנִּפְסַל בָּהּ, אִף עַל פִּי שְׁחוּשָׁשִׁין לוֹ וְאִין רֹאֵי לַעֲשׂוֹתוֹ עַד בְּתַחֲלָה, אִם נִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה - מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ**¹⁷. **שֶׁהָרִי אוֹמְרִים לוֹ: אִם אָמַת אָתָּה אוֹמֵר - הַשָּׁבַע, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁעֲבַרְתָּ עֲבֵרָה אֲסוּר לָךְ לְהַשָּׁבַע בְּאָמַת; וְאִם שֶׁקָּר אָתָּה אוֹמֵר - הוֹדָה לְבַעַל דִּינָךְ. אֲבָל הַנֶּחָשֶׁד בְּעֲדִים - אִין אָנוּ מֵאֲמִינִים אוֹתוֹ שִׁישָׁבַע.**

רבא אומר בסנהדרין ט: שאדם קרוב אצל עצמו, וקרוב פסול לעדות מן התורה. רבא אמר זה בענין פסולי עדות, וממנו למד רבינו לפסולי שבועה. וכן פסק רב האי גאון, ב'שער שבועות'. (16) וטוען שישבע זה שכנגדו ויטול. (17) ב'טור' חו"מ סי' צב כתב בשם רבינו מאיר הלוי, שאם אמר התובע מסכים אני להישבע וליטול - שומעים לו. וכתב עוד שם, שכל זה כשהנתבע טוען חשוד אני, אבל כשהתובע הוא מהנשבעים ונוטלים ואומר חשוד אני - מאמינים לו, משום שהודאת בעל-דין כמאה עדים, ולחשוד לא תיקנו חכמים שישבע ויטול, כמו שיתבאר לקמן הלכה ה, מה-שאיין-כן בנתבע העומד וצווח: אינני חייב, ואומר: יישבע התובע ואשלם לו, אלא שהתובע אינו רוצה להישבע.

ד. **תִּקְנַת חֲכָמִים הִיא**¹⁸: **שֶׁפֶל הַמִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַל טַעֲנַת וְדָאִי, אִם הָיָה חֲשׁוֹד - הָרִי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבַּע מִדְּבָרֵיהֶם וְנוֹטֵל מִה שֶׁטָּעַן. הֵיוּ שְׁנֵיהֶם חֲשׁוֹדִין**¹⁹ **- חֲזָרָה שְׁבוּעָה לַמִּתְחַיֵּב לָהּ, שֶׁהוּא הַנֶּתְבַּע, וּמִתּוֹךְ שֶׁאִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע מְשָׁלֵם**²⁰. **הָיָה הַחֲשׁוֹד שׁוֹמֵר, וְטָעַן שֶׁאֵבֵד הַפְּקָדוֹן אוֹ נִגְנַב - שֶׁפִּנְגְּדוּ אִינוּ יָכוֹל לְהַשָּׁבַע וְלִטֹּל, שֶׁהָרִי אִינוּ טוֹעֵנִי וְדָאִי שֶׁאֲכַלִּי**²¹. **לִפְקָדוֹ**²², **אִם טָעַן בְּעַל הַפְּקָדוֹן וְאָמַר: בְּפִנֵּי שְׁלַח יָד**²³ **בְּפְקָדוֹנִי אוֹ פָּשַׁע בּוֹ**²⁴ **- הָרִי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבַּע בְּתִקְנַת חֲכָמִים וְנוֹטֵל.**

ה. **הַנֶּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין**²⁵ **- אִינוּ יָכוֹל לְהַשָּׁבַע וְלִטֹּל, אֲלָא הַנֶּתְבַּע שֶׁפִּנְגְּדוּ יִשְׁבַּע הֵסֵת וְיִפְטֹר**²⁶. **וְכֵן פּוֹגֵם שְׁטוּר**²⁷ **וְכָל פּוֹצֵעַ בְּזָה**²⁸ **שֶׁהָיָה חֲשׁוֹד, וְטָעַן הַלּוֹה שֶׁפָּרַעוּ, וְאָמַר**²⁹: **יִשְׁבַּע**³⁰ **לִי - הָרִי הַנֶּתְבַּע נִשְׁבַּע הֵסֵת וְיִפְטֹר**³¹ **מִן הַשְּׁטוּר.**

(25) במשנה, שבועות מד: נמנו כל אלה הנשבעים ונוטלים מתקנת חכמים: שכיר, נגזל, נחבל, שכנגדו חשוד על השבועה וחנווני על פנסקו; ונתבאר על-ידי רבינו כל אחד במקומו. (26) נלמד מקל-וחומר מחשוד מודה במקצת שתיקנו חכמים שכנגדו ישבע ויטול, ומכל-שכן שלא יטול החשוד בלא שבועה (מגיד-משנה). ואפשר להסביר גם באופן אחר: מן התורה אין כל אלה נוטלים בשבועה והנתבע פטור, אלא חכמים תיקנו שישבעו ויטלו, ואין הדבר מתקבל על הדעת שיתקנו לחשוד תקנה מרחיקה לכת - שיטול בלי שבועה. (27) מלוה שהודה שקבל חלק מהלוואתו. נתבאר למעלה בפ"ד מהל' מלוה ולווה ה"א, שאם טען הלווה פרעתי כולה, צריך המלוה להישבע. (28) תביעות שמדין תורה היה נוטל בלי שבועה, וחכמים הטילו עליו שבועה, כגון הנפרעים מנכסי יתומים. (29) הלווה. (30) המלוה. בסמ"ע סי' צב ס"ק כה הקשה, הלא הפוגם שטרו מחייבים אותו בית-דין להישבע אפילו לא אמר הלווה. ולמה כתב רבינו "ואמר ישבעו? ותיקין בדוחק. וב'טור' שם כתב בשם רבינו, שבפוגם את שטרו, או כשהלווה טוען השבע לי שלא פרעתיך, והמלוה חשוד - נשבע הלווה היסט ונפטור. ונראה שנוסחתו בדברי רבינו היא: "או אמר", ולא כנדפס בספרינו "ואמר" (ראה כסף-משנה ולחם-משנה). (31) חלקו עליו הראב"ד ורבינו מאיר הלוי בפוגם שטרו והדומה לו, ודעתם שהחשוד נוטל בלי שבועה, משום שמן התורה גם לא חשודים נוטלים בלי

משהנה, שבועות מד: נמנו כל אלה הנשבעים ונוטלים מתקנת חכמים: שכיר, נגזל, נחבל, שכנגדו חשוד על השבועה וחנווני על פנסקו; ונתבאר על-ידי רבינו כל אחד במקומו. (26) נלמד מקל-וחומר מחשוד מודה במקצת שתיקנו חכמים שכנגדו ישבע ויטול, ומכל-שכן שלא יטול החשוד בלא שבועה (מגיד-משנה). ואפשר להסביר גם באופן אחר: מן התורה אין כל אלה נוטלים בשבועה והנתבע פטור, אלא חכמים תיקנו שישבעו ויטלו, ואין הדבר מתקבל על הדעת שיתקנו לחשוד תקנה מרחיקה לכת - שיטול בלי שבועה. (27) מלוה שהודה שקבל חלק מהלוואתו. נתבאר למעלה בפ"ד מהל' מלוה ולווה ה"א, שאם טען הלווה פרעתי כולה, צריך המלוה להישבע. (28) תביעות שמדין תורה היה נוטל בלי שבועה, וחכמים הטילו עליו שבועה, כגון הנפרעים מנכסי יתומים. (29) הלווה. (30) המלוה. בסמ"ע סי' צב ס"ק כה הקשה, הלא הפוגם שטרו מחייבים אותו בית-דין להישבע אפילו לא אמר הלווה. ולמה כתב רבינו "ואמר ישבעו? ותיקין בדוחק. וב'טור' שם כתב בשם רבינו, שבפוגם את שטרו, או כשהלווה טוען השבע לי שלא פרעתיך, והמלוה חשוד - נשבע הלווה היסט ונפטור. ונראה שנוסחתו בדברי רבינו היא: "או אמר", ולא כנדפס בספרינו "ואמר" (ראה כסף-משנה ולחם-משנה). (31) חלקו עליו הראב"ד ורבינו מאיר הלוי בפוגם שטרו והדומה לו, ודעתם שהחשוד נוטל בלי שבועה, משום שמן התורה גם לא חשודים נוטלים בלי

(18) משנה, שבועות מד: "ואלו נשבעין ונוטלין. . . ושכנגדו חשוד על השבועה". (19) משנה, שם מה: (20) במשנה שבידינו, וכן גם במשנה שבר"ף כתוב: "רבי יוסי אומר חזרה שבועה למקומה, רבי מאיר אומר יחלוקו", אולם בגמרא שם מז. אמרו בשם רב נחמן: רבי מאיר אומר חזרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והרמ"ה שחשוד הפוגם את שטרו, וכן הנפרע מנכסי יתומים - נוטל בלי שבועה (ראה שם נימוקם). וברור, שאם נשבע ונודע שהוא חשוד - אינו מחזיר מה שנטל. רבינו לשיטתו שם שאינו נוטל, ולפיכך כתב סתם: מי שנתחייב. (42) כשהחשוד נשבע ונפטר.

י. לעולם⁴³ פָּזָה דָּנִין לְחֹשֶׁד, עַד שְׁלֵקָה בְּבֵית דִּין. אִם הָיוּ עָלָיו עֲדִים שְׁלֵקָה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה⁴⁴ - יִחְזֹר לְבִשְׁרוֹתָיו בֵּין לְעִדּוֹת בֵּין לְשְׁבוּעָה.

(43) יש כמה נוסחאות להלכה זו, והנוסח שלפנינו הוא לפי דפוס וינציא. (44) משמע שמלכות בלבד אינן מחזירות אותו לכשרותו, עד שיעידו עדים שעשה תשובה. אולם בפ"ב מהל' עדות ה"ג, כתב רבינו: "ובאו שנים והעידו שעשה תשובה וחזר בו או שלקה - הרי זה כשר", משמע שמלכות לבד וכן תשובה לבדה מכשירות אותו. ובה"ד שם כתב: כל מי שנתחייב מלקות, בין שעשה תשובה, בין שלקה בבית-דין - חוזר לכשרותו. [דין מלקות בלי עדי תשובה, נלמד מדרשת המשנה (מכות כג.): "כיוון שלקה - הרי הוא כאחיד"]. הרי לפנינו סתירה גלויה בין שתי הלכות אלו. ואין טעם לחלק בין פסולי עדות לפסולי שבועה, בענין חזרה לכשרותו. ורבינו כותב כאן בפירושו, "בין לעדות ובין לשבועה". ובלחם-משנה כאן כתב: ושמא הך "ועשה תשובה" שכתב רבינו ז"ל, רצה לומר או שעשה תשובה.

יא. מִי שִׁטְעָן⁴⁵ עַל חֲבֵרוֹ, וְכִפֵּר בּוֹ וְנִשְׁבַּע, בֵּין שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה בֵּין שְׁבוּעַת הַסֵּת, וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ עֲדִים וְהִעִידוּ עָלָיו שֶׁעַל שֶׁקֶר נִשְׁבַּע - הָרִי זֶה מְשֻׁלָּם⁴⁶, וְהַחֲזֹק חֹשֶׁד עַל הַשְּׁבוּעָה. וְכִכָּר פְּאָרְנוּ בְּשְׁבוּעוֹת⁴⁷, שֶׁכָּל הַנִּשְׁבַּע עַל מִמּוֹן חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - חַיֵּב לְהוֹסִיף חֲמִשָּׁה⁴⁸.

(45) בבא-קמא קו. (46) שם אמר רב הונא בשם רב, שפטור מלשלם, משום שהשבועה פוטרת מתשלומין, שנאמר (שמות כב, י): "שבועת ה' תהיה בין שניהם. . . ולקח בעליו ולא ישלם". פירוש, כשלקח התובע את השבועה ונפטר הנתבע מתשלומין, אולם רב נחמן שם חולק עליו. ופסק רבינו כרב נחמן, משום הוא אחרון. (47) פ"ז ה"א. (48) עליו לשלם את הסכום שכפר בו, ולהוסיף עוד אחד מארבעה שהוא אחד מחמשה מהסכום הכולל הקרן והתוספת (בלשון הגמרא: חומשא מלבר).

יב. טַעֲנוּ שֵׁישׁ לוֹ חֹב אֶצְלוֹ בְּעֲדִים וְקִנְיָן, וְאָמַר: כֵּן הָיָה וּפְרַעְתִּיד, אוּ שְׁאָמַר: אֵינִי חַיֵּב לָךְ כְּלוּם, וְנִשְׁבַּע, וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ עֲדֵי הַקִּנְיָן, אוּ הוֹצִיא הַשֹּׁטֵר וְנִתְקַנְּם⁴⁹ - הָרִי זֶה מְשֻׁלָּם⁵⁰ וְאִינוּ חֹשֶׁד; שֶׁהָרִי לֹא הִעִידוּ שֶׁלֹּא פָּרַעְנוּ⁵¹, וְלֹא אָמַר הַנִּתְבַּע: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם⁵². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁵³.

(49) ובמלוה בשטר, וכן בעדי קנין - אין הלווה נאמר לטעון: פרעתי. (50) השבועה אינה פוטרת, כמבואר בהלכה הקודמת. (51) אף-על-פי שיפה כוחו של השטר

שבועה, וחכמים תיקנו שישבע - אנו אומרים, שלא תיקנו אלא כשאפשר לו להישבע, אבל כשא-אפשר לו אין מפסידים אותו מעותיו, כשיש בידו שטר מקויים. ואין לדמות זה לשכיר ונגזל וכדומה, שמדין תורה אינם נוטלים כלל, וחכמים תיקנו שישבעו ויטלו, אנו אומרים: לא תיקנו אלא לאלה שיכולים להישבע. ויוצא מזה, שבפוגם את שטרו - יפה כח החשוד מכח בלתי חשוד. [בשור"ע שם סי' פב סעיף ח גבי נפרעים מן הירורים, פסק המחבר כהראב"ד ורמ"ה (ראה סמ"ע וש"ך שם), וסתר דברי עצמו בסי' צב סי"ב, וצ"ג].

ו. הָיָה הַחֹשֶׁד מִן הַנִּשְׁבָּעִין³² בְּטַעֲנַת סִפְקָא³³ - אִינוּ נִשְׁבָּע, וְאִין שֶׁפִּגְגְּדוּ וְנִשְׁבָּע; לְפִי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב זֶה שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה, וְלְפִי שֶׁאִין הַתּוֹבֵעַ טוֹעֵנוּ טַעֲנַת וְדַאי³⁴ פְּדִי שִׁשְׁבַּע עַל טַעֲנָתוֹ.

(32) ונפטרים. (33) כגון שותפים ואריסים. (34) רבינו כתב כאן שני טעמים: א. שאין כאן שבועה מן התורה; ב. שהתובע אינו יכול לישבע. [ב'טור' שם מביא דברי רבינו, והשמיט את הנימוק שאין כאן שבועת התורה. דין זה כתבו כבר רבינו למעלה בה"ד בשומר שהיא שבועת התורה. ולא נתבאר לי למה נכתב כאן שנית בשבועה שהיא מתקנת חכמים? הרי כל-שכן הוא מדין שבועת התורה].

ז. נִתְחַיֵּב³⁵ הַחֹשֶׁד שְׁבוּעַת הַסֵּת - אִין שֶׁפִּגְגְּדוּ וְנִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. שֶׁשְׁבוּעַת הַסֵּת עֲצָמָה תְּקֵנָה הִיא, וְלֹא עָשׂוּ לָהּ תְּקֵנָה אַחֲרָת³⁶ שִׁשְׁבַּע הַתּוֹבֵעַ, אֲלֵא הָרִי הַנִּתְבַּע נִפְטָר בְּלֹא שְׁבוּעָה.

(35) שבועות מא. (36) תקנה לאותה תקנה. לשון הגמרא: "תקנתא לתקנתא לא עבדינן (אין אנו עושים)".

ח. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב³⁷ שְׁבוּעַת הַסֵּת, וְהָיָה הַתּוֹבֵעַ חֹשֶׁד - אִין הַנִּתְבַּע יָכוֹל לְהַפֵּךְ עָלָיו הַשְּׁבוּעָה³⁸, שֶׁהָרִי אִין יָכוֹל לְהִשְׁבָּע³⁹, אֲלֵא יִשְׁלַם אוּ יִשְׁבַּע הַסֵּת. וְאִין שׁוֹמְעִין לָזֶה לְתַלּוֹת בְּדָבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר. וְהָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִפֵּךְ שְׁבוּעָתוֹ עַל הַקֵּטָן, שֶׁאִין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֲלֵא אוּ יִשְׁבַּע הַסֵּת אוּ יִשְׁלַם.

(37) אין לדין זה מקור מפורש, וסברת עצמו היא. (38) נתבאר בפ"א ה"י, ששבועת היסת מהפכים. (39) ואין הנתבע יכול לטעון: מכיון שהוא אינו יכול להישבע, אפטר בלי שבועת היסת, כמו בנתבע חשוד (ראה ההלכה הקודמת).

ט. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב⁴⁰ שְׁבוּעָה, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דְּבָרִיָּהּ, וְנִשְׁבָּע וְנוֹטֵל אוּ נִשְׁבַּע וְנִפְטָר, וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ עָלָיו עֲדִים שֶׁהוּא חֹשֶׁד - אִין שְׁבוּעָתוֹ שֶׁנִּשְׁבָּע כְּלוּם, וְיֵשׁ לְבַעַל דִּינוֹ לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ מַה שֶּׁנִּטְלָה⁴¹, אוּ יִשְׁבַּע זֶה שֶׁפִּגְגְּדוּ וְיִטֵּל מִמּוֹנוֹ⁴².

(40) גם דין זה סברת עצמו. (41) אם היה החשוד מהנשבעים ונוטלים. [למעלה בה"ה הבאנו שיטת הראב"ד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שֶׁתִּפְסוּ עַד שֶׁיֵּצֵא לָהֶם זֶה הַחֶשְׁבּוֹן, וַיֵּרָאָה לִי שֶׁהוּא טַעוּת.

(6) שם יא. "אמר רב יהודה אמר רב אסי, כל כסף האמור בתורה: כסף צורי, ושל דבריהם: כסף מדינה" (כסף צורי, משקלו כשקל הקודש. וכסף מדינה = אחד משמונה בכסף צורי). (7) בפ"ג מהל' חובל ומוזיק ה"י. (8) במגיד-משנה מעיר שבגמרא שם עמוד ב למדו מן הכתוב (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים וכו'" מה כלים - שנים, אף כסף - שנים. ויש להוסיף עוד, שבירושלמי שבועות פ"א ה"א אמרו: "מעה סוף מטבע" פירוש, מעה היא מטבע של כסף הנמוך ביותר שזכר בתורה (גרה = מעה). נמצא, שסתם כסף שבתורה היא מעה, ומההיקש למדנו שהכוונה לשתי מעין. ולמה כתב רבינו שזה מדבריהם? ידועה דרכו של רבינו להגדיר כ"דברי סופרים" או "מדבריהם" דברים שנלמדו באחת משלוש-עשרה מדות (ראה י"ד מלאכי' כללי הרמב"ם אות ז). (9) [בכסף-משנה מבאר שיטתם: הם מפרשים מה ששנינו "שתי כסף", הכוונה לשני דינרי כסף מדינה, היינו חצי שקל, שהוא עשר גרה או עשר מעין, ומפני שבכסף מדינה רק החלק השמיני שבו הוא של כסף, הרי כאן מעה ורביע, שהן עשרים שעורות (המעה 16 שעורות), תוריד מזה חצי שעורה להודאה בפרוטה - נשאר 19 וחצי. וישנן תמיהות רבות בחשבון זה, ורמז עליהן רבינו כאן. ראה לחם-משנה].

ג. שְׁתֵּי מַעֲיִין¹⁰ וּפְרוּטָה יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא פְרוּטָה - חֵיב; אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא שְׁתֵּי פְרוּטוֹת - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁכָּפַר בְּפָחוֹת מִשְׁתֵּי מַעֲיִין. מִנֵּה לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא חֲצִי פְרוּטָה - פְּטוּר; שְׁכָּל הַמּוֹדָה בְּפָחוֹת מִפְרוּטָה - כְּאֵלוֹ לֹא הוֹדָה כְּלוּם.

(10) נתבאר למעלה בהלכה א.

ד. מֵאָה תִּמְרִים יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ בִּידִי אֶלָּא תִּשְׁעִים - רֹאשׁ: אִם הָיוּ שְׁוִין שָׁם הָעֶשְׂרִי שֶׁכָּפַר בָּהֶן שְׁתֵּי מַעֲיִין - נִשְׁכָּע; וְאִם לֹא - פְּטוּר¹¹. חֲמִשָּׁה אוֹ שִׁשָּׁה¹² אֲגוּזִים יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ [בִּידִי] אֶלָּא אֲגוּז אֶחָד - רֹאשׁ: אִם שָׁה אֶחָד פְּרוּטָה - נִשְׁכָּע; וְאִם לֹא - פְּטוּר¹³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּזְהָ.

(11) שהכפירה פחותה משתי כסף. משום שאמרו (שם מ:): שבטענו שני כלים, אפילו אינם שוים פרוטה - נשבע (ראה ה"ה), מלמדנו רבינו שפירות דינם ככסף ולא ככלים. (12) בדפוס רומא (ר"מ) כתוב "חמשה וששה". ובמשנה למלך כאן הגיה וכתב "צ"ל חמשה וששים, והחשבון מדוקדק". וחשובנו הוא מדויק להפליא. אמרנו למעלה (ה"א) ששתי מעין משקלן 32 שעורות שהן 64 פרוטות. וששים וחמש פרוטה הן שתי מעין ופרוטה. ויוצא מזה, שאם הודה באגוז אחד וכפר בששים וארבע - יש כאן כפירה בשתי מעין והודאה בפרוטה. (13) שאין כאן הודאה בפרוטה. [בדפוס וינצא כתוב: מאה אגוזים].

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁴? בְּכֶסֶף אוֹ בְּמִינֵי סְחוּרוֹת

לענין ממון - אינו פוסל את הטוען פרעתי. (52) ואלמלי טען כך היה מוכחש על-ידי העדים ונעשה חשוד. (53) כשהעדים אינם מכחישים את טענת הנשבע, אלא עדותם מחזקת טענת שכנגדו, ומתוך כך אין בית-דין מקבלים טענתו.

~ שבת קודש י"ד טבת ~

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) מבאר דין שיעור הטענה והכפירה, ודין הודאה ממין הטענה.

א. אֵין מוֹדָה בְּמִקְצָת? חֵיב שְׂבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַד שְׂבוּעָה בְּפְרוּטָה אוֹ יֵתֵר וַיְכַפֵּר בְּשְׁתֵּי מַעֲיִין כֶּסֶף³ אוֹ יֵתֵר. וְכִמָּה הִיא פְרוּטָה? מִשְׁקַל חֲצִי שְׁעוּרָה שֶׁל כֶּסֶף נָקִי⁴. וְכִמָּה הֵם שְׁתֵּי מַעֲיִין? מִשְׁקַל שְׁתֵּים וּשְׁלֹשִׁים שְׁעוּרוֹת⁵ כֶּסֶף מְזֻקָּן.

(2) משנה, שבועות לח: כפירושו של רב, שם לט: (3) במשנה כתוב: "הטענה שתי כסף, וההודאה בשוה פרוטה", ובגמרא (שם לט:) נחלקו רב ושמואל בפירושה: רב אמר "כפירת טענה - שתי כסף". פירוש, אינו חייב שבועה אלא כשכפר שתי כסף. ולפי זה, הטענה עצמה צריכה להיות שתי כסף ופרוטה, ושמואל אמר: "טענה עצמה - שתי כסף, אפילו לא כפר אלא בפרוטה". ופסק רבינו כרב - נגד הכלל שבידינו, שהלכה כשמואל בדיני ממנות. והטעם, משום ששנה רבי חייא (שם מ.) סיוע לשיטת רב. וכן כתב הר"ף בסוגיא שלנו. ובשיעור ההודאה, הכל מודים שבפחות מפרוטה אין משיביעים, כמבואר לקמן בה"ג. (4) בלי תערובת מתכת אחרת. [בר"ף קידושין אות תקכט כתב, שפרוטה היא משקל "חצי חכה", ופירש רבינו נסים שם: משקל חצי שעורה]. (5) קידושין יב. שנינו בברייתא, שארבעה איסרים במעה, והאיסר שמונה פרוטות. יוצא, שמעה היא שלושים ושתים פרוטות שהן שש עשרה שעורות. [ב"בית חדש' חו"מ סי' פח כתב, שמצא ב'מרדכי' הארוך בשם הר"ף בשערים, ששתי מעין הן שש עשרה שעורות, נמצא שפרוטה היא רביע השעורה].

ב. כָּל כֶּסֶף⁶ הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה הוּא שְׁקָל הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא עֲשָׂרִים מַעָּה. וְכָל כֶּסֶף שֶׁל דְּבָרִיָּהֶן - מִמַּטְבֵּעַ יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא הַסֵּלַע שֶׁלָּהֶן אֶחָד מִשְׁמוֹנֶה בּוֹ כֶּסֶף וְהַשָּׂאָר נִחְשָׁת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹה⁷, אֲבָל הַמַּעָּה הִיא הֵיתָה כֶּסֶף נָקִי אֶפְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, וְהִיא כֶּסֶף שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם. וּלְפִי שָׁזָה שֶׁהַצְרִיכּוֹ לִהְיוֹת כְּפִירַת הַטַּעֲנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף הִיא מִדְּבָרִיהֶם⁸, עָשׂוֹ אוֹתָהּ שְׁתֵּי כֶּסֶף שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהֵן שְׁתֵּי מַעֲיִין, וְלֹא עָשׂוֹ אוֹתָהּ שְׁנֵי שְׁקָלִים בְּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ. זֶהוּ הַדָּבָר הַנִּרְאֶה בְּשְׁעוֹר כְּפִירַת הַטַּעֲנָה. וְרִבּוּתִי הוּרִי, שֶׁכְּפִירַת הַטַּעֲנָה הִיא מִשְׁקַל תִּשְׁעֵי עֶשְׂרִים שְׁעוּרוֹת וְחֲצִי שְׁעוּרָה⁹ מִן הַכֶּסֶף. וַיֵּשׁ לִי בְּמָה רָאִיוֹת לְסִתֵּר אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפרוטה ואין בזה כל מחלוקת, ובהלכה הבאה תתבאר שיטת רבינו שצריכה כפירת שתי כסף (על-פי לחם-משנה כאן).

ז. הורו רבותי²⁴: **שֶׁהַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין אֵינָן צָרִיכִין טַעֲנַת שְׁתֵּי כֶסֶף²⁵. וְאִנִּי אוֹמֵר: שְׁצָרִיף הַנִּתְחַבֵּעַ שֵׁיכָפֹר בְּשְׁתֵּי מָעֵין, וְאַחֲרַי כֶּף יִשְׁבַּע הַתּוֹכֵעַ בְּתַקְנַת חֲכָמִים וְנוֹטְלֵ²⁶. שֶׁהָרִי הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעֲנַת סֶפֶק - צָרִיף שִׁיחָיָה בִּיגִיָּהם כְּפִירַת שְׁתֵּי מָעֵין, וְאַחֲרַי כֶּף יִשְׁבַּע מִסֶּפֶק.**

(24) נתבאר כבר, שבכל מקום שכתב רבינו "הורו רבותי", התכוון לרבינו יוסף מיגש, ורבו רבינו יצחק אלפי (הרי"ף). ובהלכות שאלה ופקדון פ"ה ה"ו, כתב בפירוש: רבותי הרב ר' יוסף הלוי ורבו ז"ל. (25) הר"י מיגש בפירושו לשבועות מ. כתב: האי דינא (שאינן נשבעים על כפירה פחותה משתי כסף) במודה במקצת בלחוד (בלבד) וכו' הוא, אבל במידי אחרינא (בענינים אחרים) מיחייב שבועת התורה, ואף-על-גב דלית ביה (שאינן בה) בכפירה שתי כסף. והוא מבאר שם, שגם בשבועת השומרים נשבעים על פרוטה. (26) רבו התמיהות בהלכה זו, שהרי רבינו סותר דברי עצמו בהלכות שכירות פ"א ה"א, שכתב שם בדין שכיר ש"אפילו היה שכרו פרוטה אחת, לא יטול אלא בשבועה". ובפרק ב הלכה ח שם כתב גבי שבועת השומרים: "אפילו היה הדבר המושאל או המופקד או המושכר שוה פרוטה - הרי זה השומר נשבע עליו". וכן כתב רבינו כאן בהלכה הקודמת (מסיפא של אותה הלכה לא קשה, כמו שביארנו שם על-פי הלחם-משנה), והרי הר"י מיגש וההולכים בשיטתו מדמים שומרים לנשבעים ונוטלים, שאלה ואלה נתמעטו מאותו הנימוק שכתב הר"י מיגש "האי דינא במודה במקצת בלחוד הוא". נאמרו כמה ישובים בזה. והש"ך בחושן-משפט סי' פט סק"ב דחה כולם, ופירש שרבינו כאן התכוון לומר, שבתחילה צריכה כפירה שתי כסף, ואז מחייבים בית-דין את התובע לישבע, אבל כשהתובע ישבע רק על פרוטה - נוטל אותה, וכשאינן כפירה בתחילה על שתי כסף - אין בית-דין משיביעים ואינו נוטל כלום (אמנם הסגנון בש"ך הוא מעורפל קצת, אבל כוונתו ברורה). אין להתעלם מן הדוחק שבפירוש זה, ואם נקבל פירושו - יוכל כל תובע להערים ולתבוע יותר מן המגיע לו, ואחר-כך ישבע על פרוטה ויטול (ראה השלמות).

ח. אין²⁷ מודה במקצת חייב שבועה עד שתהיה הודיה ממין הטענה. ביצד? כור²⁸ חטים יש לי בידי, אין לי בידי אלא לתת²⁹ חטים - חייב. אבל אם אמר לו: אין לי בידי אלא כור של שעורים - פטורי³⁰; שהמין שטעננו לא הודה לו בו, והמין שהודה לו בו לא טעננו. דינר זהב³¹ יש לי בידי פקדון, לא הפקדת אצלי אלא דינר כסף; מזה כסף הפקדתי אצלי, לא הפקדת אצלי אלא פרוטה - פטורי³²; שטעננו מין אחד, והודה לו במין אחר. וכן

ופירות וכיצא בהן; אבל הפלים - אין משערינן את דמיהן, ואפילו הן עשר מחטין בפרוטה, וטעננו שתי מחטין, הודה באחת וכפר באחת - חייב¹⁵; שנאמר: כסף או כלים - כל הפלים ככסף¹⁶. טעננו כסף וכלים¹⁷, והודה בכלים וכפר בכסף: אם יש בכפירה שתי מעין - חייב; ואם לאו - פטורי¹⁸. הודה בכסף וכפר בכלים, אם הודה בפרוטה - חייב¹⁹. וכן כל פיצא בזה.

(14) שם. (15) בגמרא שם: "אמר רב ענן אמר שמואל, טעננו שתי מחטין והודה לו באחת מהן - חייב, לפיכך יצאו כלים למה שהן". פירוש, כתוב בתורה "כסף או כלים", והרי כסף כולל גם שוה כסף, ולמה כתבה תורה "כלים"? אלא ללמד, שעל כלים נשבעים אפילו שוויים נמוך מאוד (אמנם אמרו שם שהמילה "כלים" באה ללמד שאין נשבעים על טענה פחותה משתיים, אבל אפשר היה לכתוב "כספים" לשון רבים, ואין רבים פחות משניים (רש"י שם). הרמב"ן והרא"ש חולקים על רבינו, ודעתם שאין כפירה פחותה מפרוטה, ואין הודאה פחותה מפרוטה אפילו בכלים, ומסתמכים על הירושלמי שבועות פ"ו ה"א. נאמר שם: "שמואל אמר, טעננו שתי מחטין והודה לו באחת מהן - חייב. אמר רב חיננא, והן שיהו שוות שתי פרוטות, שיהא הטענה פרוטה וההודאה פרוטה". והם מפרשים מה שאמרו בבבלי "למה שהן", הכוונה שאין צריכים שווי של שתי מעין, ומספיקה פרוטה. ורבינו נסים על הרי"ף כתב, שרב האי גאון מפרש כל שהן ממש, אפילו פחות מפרוטה, ועל דעתו מסתמך רבינו. [נתבאר כבר כמה פעמים, שרבינו ורבותיו מכריעים בבבלי נגד הירושלמי בכל מקום שנחלקו בהלכה]. (16) כל כלי שהוא דינו לענין שבועה כמו כסף האמור בתורה, שמשמעותו שתי מעין. (17) מימרא של רב פפא, שם. (18) משום שהכפירה היא כסף, צריכה להיות שתי מעין. (19) אף-על-פי שהכפירה כל שהיא, משום שכפר בכלים.

ו. העיד עליי עד אחד²⁰, אפילו לא כפר אלא פרוטה - הרי זה נשבע; שכל מי ששנים מחייבים אותו קמון - אחד מחייבו שבועה²¹. ביצד? פרוטה או שוה פרוטה יש לי בידי, אין לי בידי כלום, ועד אחד מעיד שיש לו - הרי זה נשבע. וכן בשבועת השומרים, אפילו הפקיד אצלו פרוטה או שוה פרוטה, וטען שאבדה - נשבע²². וכל פחות מפרוטה - אינו קמון, ואין בית דין נזקקין לו. וכן כל הנשבעין ונוטלין - נשבעין ונוטלין מפרוטה ומעלה²³.

(20) מימרא של שמואל, שם מ. (21) ראה למעלה פ"א ה"א. (22) המדובר בשומר חנם, שפטור מגניבה ואבידה. מובן שהוא-הדין בשומר שכיר שטען שנגזלה ממנו באונס. פסק כרבו רבינו יוסף מיגש, בפירושו לשבועות שם (ראה הלכות שכירות פ"ב ה"ח). (23) כלומר, לא בפחות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. פור חטים⁴¹ יש לי בידך, אין לך בידי אלא פור שעורים - פטור אף מדמי שעורים; שהרי אומר לו: אין לי בידך שעורים⁴², ונמצא זה דומה למי שאמר לחברו בבית דין: מנה לך בדי, ואומר לו האחר: אין לי בידך - שאין בית דין מחזיקין אותו לתן לו כלום. ואם תפס התובע דמי השעורים - אין מוציאין מידו⁴³.

(41) בבאקמא לה: (42) והודאה זו מבטלת הודאת הנתבע (ב'תוספות' שם ד"ה לימא, מפרשים: משום שמחל לו על השעורים). (43) הרי"ף בהלכותיו שם מוכיח דין זה מן הגמרא. [נאמרו בפוסקים עוד כמה דינים שרבינו לא גילה דעתו בהם. א. ה'טור' בחו"מ סי' פח בשם 'בעל התרומות' מוסיף, שאפילו באו עדים והעידו על שעורים - פטור מדמי שעורים, שהודאת בעל-דין כמאה עדים; ב. הרא"ש שם כתב, שהמדובר כשאמר הלוייתך חטים ביום זה וזה ובשעה זו וזו, והנתבע טוען: שעורים היו, ולפיכך אנו אומרים, שאלמלי הלווה לו באותה שעה עצמה גם שעורים, היה טוען חטים ושעורים, אבל כשתבע סתם ולא מסר שעת ההלוואה המדויקת - אין לראות בזה הודאה שלא הלווה שעורים, שלפעמים אין אדם תובע בבת אחת כל תביעותיו; ג. הרא"ש שם כותב בשם רבינו מאיר הלוי, שלא אמרו פטור אלא כשהנתבע טוען אחר-כך: לא מגיע לך כלום, ומה שאמרתי שעורים - משטה הייתי כך, אבל כשהוא עומד בהודאתו - חייב לשלם מה שהודה (ראה 'בית יוסף' ו'בית חדש' שם); ד. 'בעל התרומות' - מובא בהגהות מיימוניות כאן - כותב, שאם ענה התובע: נכון הדבר שמגיע לי ממך גם שעורים, אלא שלא רציתי לתבוע הכל בבת אחת - חייב; ה. מה דינה של שבועת היסט? צריכה כפירה שתי כסף או לא? - רבינו נסים בשבועות פ"ו כתב שצריכה שתי מעין כסף, כעין שבועה דאורייתא, וכן דעת רבינו ישעיה (מובא ב'בית יוסף' חו"מ סי' פח), ונימוקם: כל מה שתיקנו חכמים - כעין דאורייתא תיקנו, ולא מצאנו שבועה של תורה בפחות מזה, חוץ משבועה נגד עד אחד, שממנה אין ללמוד, משום ששבועה זו היא יוצאת מן הכלל, ונלמדה ממה שאמרה תורה (דברים יט, כו): "לא יקום עד אחד וכו'". מכל אלה הפרטים לא השמיענו רבינו דבר. בענין שבועת היסט, יש להעיר שלדעת רבינו בהלכה ו, ששומרים נשבעים על פרוטה - בטל נימוקם של הר"ן והר"י].

יא. הטוען⁴⁴ את חברו שני מינין, והודה באחד מהן - הרי ההודאה ממין הטענה ונשבע. כיצד? בגון פור חטים וכור שעורין יש לי בידך, אין לך בדי אלא פור חטים - חזק. התחיל הטוען ואמר: פור חטים יש לי בידך, וקדם שישלים דבריו ויאמר: פור שעורים יש לי בידך, אומר לו הנטען: אין לך בדי אלא פור שעורים, אם נראה לדנין שהנטען הערים⁴⁵ - חזק שבועה⁴⁶; ואם לפי תמו - פטור.

(44) שבועות לט: מימרא של שמואל. (45) מיהר להודות

אם אומר לו: עשרה דינרים מצריות הפקדתי אצלך, לא הפקדת אצלי אלא עשרה צוריות³³ - פטור³⁴. וכן כל פיוצא בזה.

(27) שם לח: (28) שלשים סאה. (29) חצי כור. (30) לקמן ה"י יתבאר שפטור אפילו מדמי שעורים. ראה שם טעמו של דבר. (31) דוגמא ראשונה היא בזהב וכסף, ושניה בכסף ונחושת. (32) במשנה, שם - אמרו: "שתי כסף יש לי בידך - אין לך בידי אלא פרוטה פטור". והקשו בגמרא (שם לט:): מזה על שמואל שסובר שבטוען שתי מעות כסף והנתבע מודה בפרוטה - חייב, ותירצו ששמואל מפרש את המשנה כשטען כסף משקל שתי מעין כסף, וזה הודה בפרוטה שהיא נחושת, ואינו נשבע משום שטענו בחטים והודה לו בשעורים. ולרב, הסובר שהכפירה לבדה צריכה להיות שתי כסף חוץ מהפרוטה של ההודאה, תתפרש המשנה בשוה (כלומר, לאו דוקא מתכת כסף, אלא מטבע בשווי שתי מעין) ופטור משבועה, משום שלא כפר שתי כסף מלאות. ולכאורה משמע, ששני הדינים האלה - כפירת שתי כסף מחד - ומאידך משמעותו של "כסף" סתם - מתכת כסף דוקא או שוויו, תלויים זה בזה. אולם רבינו פסק כאן כשמואל, שדווקא משמע. ולמעלה בהלכה א פסק כרב, שכפירה שתי כסף. ברור, שלדעתו אין הדינים תלויים זה בזה, וגם לשיטת רב אפשר לפרש את המשנה כשתבעו כסף דווקא (רבינו נסים כאן בשם הרשב"א. עיין שם). [בלחם-משנה מביא דעת הרמב"ן, שרב חולק על שמואל גם בזה, וסובר "שוה שנינו", והלכה כרב. וכל זה בהלוואה, אבל בפקדון מודה רב שדווקא תבע. ומלשונו של רבינו כאן יש ללמוד, שדעתו כרמב"ן, שהרי הדגיש כאן שהמדובר בפקדון]. (33) של מדינת צור. (34) כשתבע "מצריות" גילה דעתו שדווקא אמר, ולפיכך אף-על-פי שההודאה היא באותה המתכת שתבע - הרי זה כטענו חטים והודה לו בשעורים.

ט. מנורה³⁵ גדולה יש לי בידך, אין לך בידי אלא מנורה קטנה - הרי זה פטור³⁶. אבל אם טענו מנורה בת עשר ליטרין, והודה לו במנורה בת חמש ליטרין - הרי זה מודה במקצת³⁷, מפני שיכול לגררה ולהעמידה על חמש³⁸. וכן אם טענו אזור גדול, ואמר לו: אין לך בידי אלא אזור קטן - פטור³⁹. אבל אם טענו יריעה בת עשרים אמה, והודה לו ביריעה בת עשר אמות - הרי זה נשבע, מפני שיכול לחתכה ולהעמידה על עשר⁴⁰. וכן כל פיוצא בזה.

(35) ברייתא שם מג. (36) גדולה וקטנה אינן דומות זו לזו. (37) שם. (38) והמנורה לא תשנה את תבניתה, אלא תהיה דקה. כרב אבא בר ממל שם. (39) שאם יחתוך חלק ממנו משנתה מקום החתך, שהרי ראשי האיזור ניכרים (רש"י שם). [דעת רבינו, שלפי מסקנת הסוגיא שם, אין כל הבדל בין איזור למנורה גדולה וקטנה, והברייתא נקטה מנורה, וממנה נלמד איזור]. (40) נראה שהמדובר בחתיכת בר, שקצותיה פתוחות ללא תפר (ראה לחם-משנה).

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבא-מציעא צח: בדין שאל פרה ושכר פרה ומתה אחת מהן, וטען המשאיל: שאולה מתה ושואל חייב באונסין, והנתבע טוען: שכורה מתה ושוכר פטור מאונסין. ושנינו במשנה (שם צו): "ישבע ששכורה מתה". ושאלו בגמרא: "ואמאי (למה)? מה שטענו - לא הודה לו, ומה שהודה לו - לא טענו?". מוכח מזה ששאלה ושכירות נידונות כשני מינים, והרי זה דומה למלוה ופקדון. וב'ספר התרומות' (שער שביעי ח"ב אות כז) דחה רביה זו, שהרי שם לא הודה הנתבע כלום, וכופר הכול פטור משבועה. ופירש שם בארוכה כוונת הגמרא (עיי' שם). והביא עוד כמה ראיות של המשיגים על רבינו, ודחה כולם, והעלה להלכה כדעת רבינו. [הראב"ד בהשגותיו כאן כתב, שגם טענו מנה מלוה ומנה פקדון, והודה באחד מהם - פטור. וב'בית יוסף' חו"מ ס' פח מבאר בשם הרשב"א, שאין זה דומה לטענו חיטים ושעורים, והודה לו באחת מהן שחייב שבועה, משום שחיטים ושעורים דיניהן שווים, ולפיכך נידונות כתביעה אחת, אבל פקדון ומלוה אין דיניהם שווים, ויש כאן שתי תביעות שונות, ואין הודאה במקצת תביעה. מובן, שלדעת רבינו חייב שבועה, שהרי הוא מגדיר את שתיהן כתביעה אחת].

טו. מנה וכלי יש לי בידך, אין לך בידו אלא הכלי והא לך - הרי זה פטור⁵², ונשבע הסת שאין לו אצלו אלא זה. אמר בעל הכלי: אין זה הכלי - פולל בשבועתו⁵³ שזה פליו. הודה הנתען שאין זה פליו ונתחלף לו באחר - הרי זה חייב שבועה⁵⁴. כל מקום שנאמר בענין זה פטור - הרי זה פטור משבועת התורה, וחייב שבועת הסת, כמו שבארנו בקמה פעמים.

(52) למעלה (פ"א ה"ג) למדנו ש"הא לך" דינו ככופר הכל ופטור משבועה, וכפל דין זה כאן כעין מבוא לבבות הבאות. מלשנו משמע, שאם לא אמר הילך - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א סוברים, שבפקדון אפילו לא אמר הילך - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א סוברים, שבפקדון אפילו לא אמר הילך - הרי זה כאילו אמר, משום שפקדון הוא ברשותו של המפקיד בכל מקום שהוא נמצא (מגיד-משנה. ראה כסף-משנה). (53) מדין גלגול שבועה. למעלה (פ"א ה"ב) למדנו, שגם בשבועת היסת מגלגלים. (54) מדין טענו חיטים ושעורים, והודה לו באחד מהם. משמענו כאן, שאף-על-פי שנותן לו כלי אחר תמורת הפקדון - אין זה כהילך.

בשעורים לפני שהתובע ישרים טענתו, מתוך כוונה שלא יתחייב שבועה. (46) שם מ:

יב. פור חטין יש לי בידך, אומר לו: הן, וכור שעורים, אומר לו: אין לך בידו שעורים - הרי זה פטור; ואין זה מודה במקצת, עד שאמר לו בבת אחת⁴⁷: פור חטים וכור שעורים יש לי בידך, ואמר לו הנתען: אין לך בידו אלא פור שעורים. וכן כל פיוצא בזה.

(47) זה דומה להאמור בהלכה י"א "ואם לפי תומו - פטור". והטעם, שהכפירה וההודאה צריכות להיות בבת-אחת על מה שטען התובע.

יג. מלוא עשרה פדין שמן⁴⁸ יש לי בידך, אין לך בידו אלא עשרה פדין בלא שמן - פטור; שהרי טענו שמן, והודה לו בחרסים. עשרה פדין שמן יש לי בידך, אין לך בידו אלא עשרה פדין ריקנין - חייב שבועה; שהרי טענו הפדין והשמן, והודה לו בפדין⁴⁹. וכן כל פיוצא בזה.

(48) ולשון זה משמע שלא תבע כדים, אלא כמות שמן כמדת עשרה כדים (כתובות קח:). (49) והרי זה כטענו חיטים והודה לו בשעורים. [בהגהות מיימוניות כאן כתב שפסק כאדמון במשנה (שבועות לח:): נגד דעת חכמים, משום שרבן גמליאל אמר: רואה אני את דברי אדמון. ודבריו תמוהים קצת, שהרי רבן גמליאל מחייב גם בטענו חיטים והודה לו בשעורים. ולפיכך אין כל ראייה מדבריו להסוברים שבזה פטור. ואולי כוונתו, שרבן גמליאל תומך בשיתו של אדמון, שיש בלשון זה (עשרה כדים שמן) גם תביעת הכדים].

יד. מנה לי אצלך הלואה, לא היו דברים מעולם⁵⁰ ולא לויתי ממך, אבל חמשים דינרין יש לך בידו פקדון או משום נזק וכיוצא בו - הורי רבותי: שזה מודה במקצת, וישבע. שהרי טענו שהוא חייב לו מאה, והודה לו שהוא חייב חמשים, ומה לי נתחייב לו משום הלואה או משום פקדון או משום נזק? ולזה דעתי נוטה⁵¹.

(50) טענת הנתבע. (51) חלקו עליו הראב"ד והרשב"א, ודעתם שמלוה ופקדון שני מינים הם, ומסתמכים על הגמרא

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון ח' טבת ~

מצות עשה צה.

המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לדון בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין בלם.

~ יום שני ט' טבת ~

מצות עשה צה.

המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לדון בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין בלם.

~ יום שלישי י' טבת ~

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שנוצטוינו להיות המת מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

~ יום רביעי י"א טבת ~

מצות עשה קח.

המצוה הק"ח — שצונו בדיני מי נדה (מי הזאה, שמערבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת — אדם או כלי — לטהרו), המטהרים באפן מסים ומטמאים באפן אחר, כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו (הלכות פרה אדומה). דע, ששלישה עשר מיני הטמאות האלה שקדם מנינם, והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים וטמאת נדה וטמאת יולדת וטמאת צרעת אדם וטמאת צרעת הבגד וטמאת צרעת הבית וטמאת הזב וטמאת הנדה וטמאת שכבת זרע וטמאת מת וטמאת מי נדה וטהרתם — כל-אחד מהם מפרש בתורה, ובכל-מצוה מאלה יש מקראות הרבה ודינים ותנאים, כמו שכתוב בפ'רשת "ויהי ביום השמיני" ובפ'רשת "אשה כי תזריע" ובפ'רשת "זאת תהיה" ובפ'רשת "ויקחו אליך פרה אדמה"; וארבע פרשיות אלו כוללות כל-המקראות שבאו בטמאות אלו. אבל דיני כל-המינים האלה והלכות כל-מין מהם — הרי סדר טהרות כולל כל-זה. מהם

מינים שנתחדדו להם מסכתות — מהן מסכת טהרות ומסכת מכשירין ומסכת עקצים, ששולש מסכתות אלו כוללות טמאת אכלין בלבד, ובשבילה נתחברו; אף אם נודמן בהם דין מדיני שאר הטמאות, הרי לא באו שם אלא במקרה. בדומה לכך כוללת מסכת נדה כל-דיני מצות טמאת נדה וזבה וטמאת יולדת, ובמסכת פרתות יש גם-כן חלק מדיני טמאת יולדת. מסכת נגעים כוללת כל-דיני נגעי אדם ובגד ובית; ומסכת זבים כוללת כל-דיני זב וזבה ושכבת זרע; ומסכת אהלות כוללת כל-דיני טמאת מת; ומסכת פרה כוללת דיני מי נדה לטמא ולטהר. אבל טמאת נבלה וטמאת שרץ לא יחדו להן מסכתות, אלא דיניהן מפורדים בכמה מקומות בסדר זה, רבם במסכת כלים וטהרות. וכן דברו על שאלות רבות מסוג זה במסכת עריות. וכבר פרשנו אנו סדר זה פלו, פלומר: סדר טהרות, פרוש שאין צריך לעין בספר אחר עמו בשום דבר מעניי הטמאה וטהרה.

~ יום חמישי י"ב טבת ~

מצות עשה קא.

המצוה הק"א — הצווי שנוצטוינו להיות אדם מצרע (שנראתה לבנונית בעורו) טמא [מטמא]. ומצוה זו כוללת כל-דיני צרעת אדם: מה ממנה טמא ומה ממנה טהור, מה ממנה צריך הסגר (שבעת ימים), ומה שאינו צריך, ומה שצריך עם ההסגר — גלוח, פלומר: תגלחת (מסיבב) הנתק (שמו של נגע כשהוא במקום שער) — וזולת זה מפרטי דיניה ואיכות טמאתה.

~ יום שישי י"ג טבת ~

מצות עשה צמ.

המצוה הצ"ט — הצווי שנוצטוינו להיות הנדה טמאה [מטמאה]. ומצוה זו כוללת טמאת נדה וכל-דיניה.

~ שבת קודש י"ד טבת ~

מצות עשה ק.

המצוה המשלמת מאה — הצווי שנוצטוינו להיות היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני היולדת.

נביאים

יחזקאל פרק כט טו-כ

טו מן־הממלכות תהיה שפלה ולא־תתנשא עוד עלי־הגוים והמעטתים לבלתי רדות בגוים: טז ולא יהיה־עוד לבית ישראל למבטח מזכיר עון בפנותם אחריהם וידעו כי אני אדני יהוה: (פ) ויהי בעשרים ושבע שנה בראשון באחד לחדש היה דברי־יהוה אלי לאמר: יה בן־אדם נבוכדראצר מלך־כַּבֵּל העביר את־חילו עבדה גדלה אל־צור כל־ראש מקרה וכל־כתף מרוטה ושכר לא־היה לו ולחילו מצור עלי־העבדה אשר־עבד עליה: (ס) יט לכן פה אמר אדני יהוה הנני נתן לנבוכדראצר מלך־כַּבֵּל את־ארץ מצרים ונשא המנה ושלל שללה ובזז בזה והיתה שכר לחילו: כ פעלתו אשר־עבד בזה נתתי לו את־ארץ מצרים אשר עשו לי נאם אדני יהוה:

רש"י

העיר ימים רבים וטורחים ויגיעים בשאת משאות עצים ואבנים והוא לכד את צור בעשרים ושלש למלכותו כמו שמצינו בסדר עולם, מוקרח קאלב"ו בלע"ז: מרומ'. פלי"אה בלע"ז: ושכר לא היה לו. לאחר ששללו שללה עלה הים ושטף מהם לפי שנגזר עליה ועל שללה ליאבד בים: (כ) פעולתו אשר עבד בה. שכר פעולה אשר עבד במצותי בצור אתן לו את ארץ מצרים: אשר עשו לי. מצרים רעה במשענתם שהבטיחו את עמי בעזרתם הבל:

(טו) לבלתי רדות בגוים. לשון ממשלה כמו ורדו בדגת הים (שם א): (טז) ולא יהיה. מצרים לבית ישראל עוד למבטח המזכיר להם עון שאמר להם הקב"ה לא תסיפו לראותם עוד (שמות יד): (יז) ויהי בעשרים ושבע שנה. למלכות נבוכדנצר, אותה שנה ניתנה מצרים בידו כך שנינו בסדר עולם, ויש בספר הזה הרבה נבואות כתובות מוקדם ומאוחר: (יח) העביר את חילו. על צור עבודה גדולה: כל ראש. אנשי חיילותיו: מוקרח וכל כתף מרוטה. כדרך הצרים על

מצודת ציון

(טו) רדות. ענין ממשלה כמו ורדו בכם (ויקרא כו): (טז) בפנותם. מלשון הפנה וסיבוב: (יח) אל צור. על צור: מוקרח. ענין חלק מבלי שער כמו קרח הוא (שם יג): מרוטה. ענין תלישת העור מן הבשר ודומה לו כי ימרט ראשו (שם) האמור על תלישת השער: (יט) ונשא. ענין לקיחה: המונה. מרבית עמה:

שנה. למלכות נבוכדנצר, כך כתוב בסדר עולם: בראשון. בחדש הראשון: (יח) העביר את חילו. הכריח את חילו לעבוד עבודה גדולה על צור לצור עליה ימים רבים וכל ראש מהם היה מוקרח וכו' מטורח משא האבנים שנשאו על הראש ועל הכתף לבנות דיק וכדומה: ושכר. לא היה להם שכר משל צור על העבודה וכו' ר"ל לא מצאו בה בערך שווי העבודה: (יט) ונשא המונה. יקח המון עמם בשבי וכו' וזה יהיה לשכר על עבודת צור: (כ) פעולתו. שכר פעולתו אשר עבד בצור אתן לו את ארץ מצרים: אשר עשו לי. כאומר אולם לא על חנם תפול מצרים כ"א בגמול אשר עשו לי שהיו משענת קנה לבית ישראל כמ"ש למעלה:

מצודת דוד

(טו) מן הממלכות. משאר הממלכות תהיה שפלה ולא תתנשא עוד על הגוים למשול בהם: והמעטתים. אמעית אנשיה לבל תמשול בגוים ביד חזקה בכח מרבית אנשי מלחמה: (טז) ולא יהיה עוד. מעתה לא יבטחו בו ישראל כי לא יהיה לאל ידו להיו' לעזר: למבטח וגו'. לבטחון המזכיר עון ישראל במה שהם פונים אחריהם ואינם בוטחים בה': וידעו. אז ידעו הכל שאני ה' והכל בידי: (יז) בעשרים ושבע

יהודי צריך להרגיש שהתורה ומצוות הם "לחם חוקו", כך, שזהו עניין הנוגע לקיומו, ולולי זאת הרי הוא רעב וצמא

משיחת י"א טבת, ה'תשכ"ז

כתובים

דברי הימים א פרק טז לב-לז

לכ ירעם הים ומלואו יעלץ השדה וכל־אשר־בו: (ס) לו אז ירננו עצי היער מלפני יהוה פרי־בא לשפוט את־הארץ: (ס) לד הודו ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו: (ס) לה ואמרו הושיענו אלהי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים (ס) להדות לשם קדשך להשתבח בתהלכתך: (ס) לו ברוך יהוה אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ויאמרו כל העם אמן (ס) והלל ליהוה: לו ועזב־שם לפני ארון ברית־יהוה לאסף ולאחיו לשרת לפני הארון תמיד לדבר־יום ביומו: לה ועבד אדם ואחיהם ששים ושמונה (ס) ועבד אדם בן ידיתו וחסה לשערים: לז ואת צדוק הכהן ואחיו הכהנים לפני משכן יהוה בבמה אשר בגבעון:

רש"י

שיחי וכעסי, מכלל שבענין אחד שיכור וצער הם מתנהגים: (לה) ואמרו הושיענו. בסוף המזמור (תהלים קה) שמדבר למעלה בשביה וילחצום אויביהם ויכנעו תחת ידם וכתוב אחריו ויתן אותם לרחמים לפני כל שוביהם ועכשיו נופל לומר הושיענו ה' אלהינו וקבצנו מן הגוים כאשר עשית להם ובתהלים אין כתיב ואמרו כ"א הושיענו כי כן נופל לומר ולכך אמר דוד כשהביא הארון ב' מזמורים הללו ומפורש בב"ר לפי שהפרות כששרו אמרו שני מזמורים הללו (עיין מסכת ע"א כד) רבי שמואל בר נחמני אמר וישרנה הפרות מה שירה אמרו הודו לה' קראו בשמו רבי אליעזר אמר שירו לה' כל הארץ וגו' לפיכך תקנם דוד לאמרם לפני הארון מזמור אחד שחרית ומזמור אחד ערבית, מפי רבינו אלעזר בר משולם ז"ל: (לז) לשרת לפני הארון תמיד. בשיר: לדבר יום ביומו. ערב ובוקר: (לח) ועובד אדם ואחיהם. עוב עם אסף לשורר ועובד אדם בן ידיתו הניח לשוערים לארון: (לט) ואת צדוק הכהן. היה ראש ואחיו הכהנים עמו נתן דוד לפני משכן ה' אשר בגבעון ולא עזב שום כהן עם הארון כי לא הוצרכו לעבוד עבודת זבח לקרבן:

מצודת ציון

(לא) ותגל. ענין שמחה: (לב) ירעם. מל' רעם ורעש: יעלוץ. ענין שמחה כמו יעלוז ויעלוס כי זסשר"ץ מתחלף: (לז) לדבר יום. ענין כל יום:

עושה חסד לעולם: (לה) ואמרו. דוד אמר להם התפללו לה' בעבור בני הגולה שתהיה לאחרונה ואמר בעבורם הושיענו כי אתה מעולם אלהי ישענו: להודות וכו'. על התשועה הבאה: להשתבח בתהלכתך. לשבח את עצמנו בתהלכתך כי לשבח יחשב להדבק בה' המהולל מאד: (לו) מן העולם וכו'. מן העה"ז עד העה"ב: ויאמרו. צוה דוד שיאמרו כולם אמן, רצה לומר אמת הדבר אף יאמרו הלל לה' כ"א לפי מהללו: (לז) לאסף. את אסף: לשרת. בדבר השיר: לדבר יום. שירה הראוי בכל יום ישירו ביומו: (לח) לשוערים. להיות שומרים שערי אוהל הארון: (לט) לפני משכן. היו משמשים לפני המשכן: בבמה. במזבח אשר עמד בגבעון:

מצודת דוד

(לב) ומלואו. הבריות הממלאים אותו: (לג) עצי היער. הוא ענין מליצה ולומר שמאד יתרבה השמחה בעולם: מלפני ה'. הרננה תהיה מלפני ה' כאשר יבוא לשפוט את הארץ לשלם לכ"א גמול כמפעלו: (לד) כי טוב. כי ה' הוא טוב לכל וכי הוא

משניות מסכת שבת

ג. מקפלין את הפלים אפלו ארבעה וחמשה פעמים, ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת, אבל לא משבת למוצאי שבת. רבי ישמעאל אומר: מקפלין את הפלים ומציעין את המטות מיום הכפורים לשבת, וחלבי שבת קרבין ביום הכפורים. רבי עקיבא אומר: לא של שבת קרבין ביום הכפורים, ולא של יום הכפורים קרבין בשבת.

פרק ששה עשר

א. כל פתחי הקדש מצילין אותן מפני הדלקה, בין שקורין בהן ובין שאין קורין בהן. ואף על פי שכתובים בכל לשון, טעונים גניזה. ומפני מה אין קורין בהם? מפני בטול בית המדרש. מצילין תיק הספר עם הספר,

פירוש ברטנורא

ג. מקפלין את הכלים. בגדים שפושטן מקפלן אפילו ארבעה וחמשה פעמים כדי לחזור וללבושם בו ביום, ולא שנו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא, שנראים כמתקנין. ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בגדים חדשים שהם קשים ואינן ממחרים לקטו, אבל ישנים קפולן מתקנן מפי ומיחיו כמתקן, ובחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים, אבל צבועים לא, שהצבועים קפולן מתקנן ביותר. ובלבנים נמי לא אמרן אלא שאין לו בגדים אחרים להחליף, אבל יש לו בגדים אחרים להחליף לכבוד שבת אסור לקפל: מיום הכפורים לשבת. כשחל יוה"כ להיות בערב שבת, לפי ששבת חמור מיום כפור, ושל יוה"כ אינן קרובין בשבת, דהוי כעולת חול בשבת: רבי עקיבא אומר. שוין הן ואין קרבנו של אחד מהן קרב בחבירו. והלכה כר' עקיבא:

טז א. כל כתבי הקדש. אפילו נביאים וכתובים, מצילין אותן מחצר שנפלה בו הדליקה לחצר אחרת שבאותו מבו, אע"פ שלא ערכו. והוא שיהיו כתובים בכתב אשורי ובלשון הקודש: בין שקורין בהן. כגון נביאים שמפטרין בהן בשבת בבית הכנסת: בין שאין קורין בהן. כגון כתובים דאף יחידים אין קורין בהן בשבת מפני בטול בית המדרש כדלקמן, שהיו דורשים לעם בשבת ומורין להן הלכות איסור והיתר, לפי שכל מות החול הם עסוקים במלאכתן, ואסורו לקרות בכתובים בשבת בשעת בית המדרש משום דמשכי לבא ואחור לאמנוני מלשמוע הדרשה: ואעפ"י שכתובים בכל לשון. ואיכא למ"ד דלא נתנו

משניות מבוארות – קהתי

~ יום ראשון ~

באור משנה ג

כיון ששינו במשנה הקודמת: "קושרת אשה מפתח חלוקה וחוטי סככה ושל פסיקא", שהם מתיקוני בגדי האדם, מובאת כאן גם משנה זו העוסקת בתיקוני בגדים.

מקפלין את הפלים – את הבגדים; כשפושט אדם את בגדיו בשבת, מותר לו לקפלם, כדי שלא יתקטטו, **אפלו ארבעה וחמשה פעמים** – כלומר שאם אינם מקופלים יפה, רשאי הוא לחזור ולקפלם כמה פעמים עד שיהיו מקופלים כרצונו (והמאירי). במה דברים אמורים? בזמן שדעתו לחזור וללבוש את הבגדים בו ביום, באותה שבת, או שפושטם בליל שבת ודעתו לחזור וללבושם למחרתו בשבת, אבל אם דעתו ללבושם במוצאי שבת, אסור (כמבואר להלן). כגמרא אמרו, שאין קיפול הבגדים מותר אלא בארבעה תנאים כאחד: א. שאדם אחד יקפל את הבגדים ולא שיקפלו אותם בשניים, לפי שנראים כמתקנים את הבגדים; ב. שהבגדים הם חדשים, שאין הקימוט מצוי בהם כל כך, מה שאין כן בבגדים ישנים שקיפולם נראה כתיקון גמור; ג. שהבגדים הם לבנים, אבל בגדים צבועים אסור לקפלם, שקיפולם מתקנם ביותר; ד. כשאין לו בגדים אחרים להחליף, אבל אם יש לו בגדים אחרים להחליף לכבוד שבת, אסור לקפלם. **ומציעין את המטות** – פורשים סדינים על המטות ומסדרים אותן למשכב, **מלילי שבת לשבת** – כלומר לצורך השבת עצמה, **אבל לא משבת למוצאי שבת** – שאסור להכין משבת לחול. **רבי ישמעאל אומר: מקפלין את הפלים ומציעין את המטות מיום הכפורים לשבת** – אם חל יום הכיפורים להיות בערב שבת, מותר לקפל את הבגדים ולהציע את המטות ביום הכפורים לצורך השבת, לפי שיום הכיפורים קל משבת, **וחלבי שבת** – כלומר אברי קרבן התמיד של שבת בין הערביים, שנשארו עד הלילה, **קרבין ביום הכפורים** – בליל יום הכפורים שחל להיות במוצאי שבת; אבל חלבי יום הכפורים

אינם קרובין בליל שבת שלאחר יום הכפורים, אם חל יום הכפורים להיות בערב שבת, ששבת חמורה מיום הכפורים, שכן שבת עונשה סקילה, ויום הכיפורים עונשו כרת, וכשם שאסור להקריב עולת חול בשבת, כך אסור להקריב עולת יום הכפורים בשבת. **רבי עקיבא אומר: לא של שבת קרבין ביום הכפורים, ולא של יום הכפורים קרבין בשבת** – ששניהם שווים בקדושתם לענין זה, ואין קרבנו של אחד מהם קרב בחבירו, וכל שכן שאין מקפלים את הבגדים ואין מציעים את המטות מזה לזה, שצורך הדיוט הוא. והלכה כרבי עקיבא.

לפי הלוח הקבוע שבזמננו אין יום הכיפורים חל לא בערב שבת ולא במוצאי שבת; אבל בזמן המשנה כשקידשו את החודש על פי ראיית הלכנה בחידושה, אפשר היה שיחול יום הכפורים להיות בערב שבת או במוצאי שבת (עיי' "תוספות יום טוב").

באור משנה א

פרק זה דן בדליקה שנפלה בשבת; ואמרו בגמרא (שבת קיז, ב), שאסרו חכמים להציל מפני הדליקה בשבת, גזירה שמא מתוך שאדם בהול על ממונו ישכח שהוא שבת ויבוא לכבות את הדליקה. ברם, יש דברים שחכמים התירו להציל, ובהם פרקנו ללמד, מה וכיצד מותר להציל.

כל פתחי הקדש – תורה, נביאים וכתובים, הכתובים בלשון הקודש, **מצילין אותן מפני הדלקה** – אם פרצה בשבת דליקה בבית או בחצר, והיו שם כתבי הקודש שלא נאחזה בהם האש עדיין, מצילים אותם ומוציאים אותם מן הבית או מן החצר, **בין שקורין בהן** – בין כתבי הקודש שקורים בהם בשבת בציבור, כגון תורה ונביאים, **ובין שאין קורין בהן** – כגון כתובים, שאין קורים בהם בשבת, ואפילו יחידים, כמבואר להלן. **ואף על פי שכתובים בכל לשון** – ולא בלשון הקודש, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל (מגילה א, ח), שהלכה כמותו, אסור לקרות בהם אפילו בימות החול, וכן אין מצילים אותם מפני הדליקה, מכל מקום **טעונים גניזה** – ואסור להניחם במקום הפקר. **ומפני מה אין קורין בהם** – בכתובים בשבת?

וְתִיק הַתְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין, וְאַף עַל פִּי שֵׁשׁ בְּתוֹכָן מְעוֹת. וְלִהְיוֹן מְצִילִין אוֹתָן? לְמַבּוּי שְׁאִינוּ מְפָלֵשׁ. בֵּן בְּתִירָא אוֹמֵר: אֵף לְמַפְלֵשׁ.

ב מְצִילִין מְזוּן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, הָרָאוי לְאָדָם, הָרָאוי לְבִהמָה לְבִהמָה. פִּיצֵד? נִפְלָה דְלִיקָה בְּלִילי שַׁבַּת – מְצִילִין מְזוּן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת; בִּשְׁחֲרִית – מְצִילִין מְזוּן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת; בְּמַנְחָה – מְזוּן סְעוּדָה אַחַת. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְעוֹלָם מְצִילִין מְזוּן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת.

ג מְצִילִין סָל מְלֵא בְּכָרוֹת, וְאַף עַל פִּי שֵׁשׁ בּוֹ מָאָה סְעוּדוֹת, וְעָגוּל שֶׁל דְּבִילָה, וְחִבִּית שֶׁל יֶיִן. וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵים: בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לָכֶם. וְאֵם הָיוּ פִּקְחִין, עוֹשִׂין עִמּוֹ חֲשֻׁבּוֹן אַחֵר הַשַּׁבָּת. לִהְיוֹן מְצִילִין אוֹתָן? לְחֲצֵר הַמְעַרְבָת. בֵּן בְּתִירָא אוֹמֵר: אֵף לְשְׁאִינָה מְעַרְבָת.

פירוש ברטנורא

לקרות כהן ואין מצילין אותן, אפ"ה מעונים נגידו ואסור להניחן במקום הפקר: למבוי שאינו מפולש. שיש לו שלש מחיצות ולחי אחד ברוח רביעית, זה מבוי שאינו מפולש האמור כאן. שלש מחיצות בלא לחי, והו מבוי מפולש. והכי מפרש לה בגמרא. ואין הלכה כבן בתירא:

ב מְצִילִין מְזוּן ג' סְעוּדוֹת. ואף על גב דבהתירא קא מיר דהא לא שרו ליה לאצולי אלא לחצר המעורבת בלבד, אפילו הכי לא שרו ליה לאצולי מפי, מפני שאדם בהול על ממונו ואי שרית ליה אתי לכבויו: נפלה דליקה בלילי שבת. קודם אכילה: שחרית. קודם סעודה: ר' יוסי אומר לעולם הוא מציל. הואיל ויומא בר הכי הוא ובהתירא מירא. ואין הלכה כר"י:

ג מְצִילִין סָל מְלֵא בְּכָרוֹת. הואיל ובבת אחת הוא מציל מה לי פורתא מה לי טובא: ועגול של דבילה, אע"פ שהוא גדול ויש בו סעודות הרבה: ואם היו פקחים. ויודעים שאם ישאלו שכר כפועלים לאו שכר שבת שקל, כיון דמעיקרא לאו אדעתא דשכר פעולה באו, עושין עמו חשבון לאחר שבת. ובירא שמם עסקנים, דאע"פ דמהפקרא קא ובי ומה שהציל ידיה הוי מ"מ לא נוחא ליה דליתנהי מאחרים דידע דעל כרחיה אפקריה, ובחנם נמי לא נוחא ליה דלשרת, הולכך שקיל אגריה:

משניות מבוארות – קהתי

לא יותר ממזון של סעודות, שכן חייב אדם לאכול בשבת של סעודות (גמרא שבת קיז, ב), הראוי לאדם לאדם – מזון הראוי לאדם, מצילים בשביל בני אדם, הראוי לביהמה לביהמה – אוכל הראוי ודרוש לביהמה לאכילתה בשבת, מצילים לביהמה. פיצד – נוהגים בהצלת המזון? נפלה דליקה בלילי שבת – לפני הסעודה, מצילין מזון של סעודות – כפי הצורך לכל סעודות השבת; בשחרית – נפלה דליקה בשבת בשחרית, לפני הסעודה, מצילין מזון שתי סעודות – בלבד; במנחה – נפלה דליקה בשבת בשעת מנחה, לפני הסעודה השלישית, אין מצילים אלא מזון סעודה אחת – בלבד. רבי יוסי אומר: לעולם מצילין מזון של סעודות – הואיל וחייב אדם לאכול בשבת של סעודות, לפיכך מותר לעולם להציל בשיעור זה מפני הדליקה, בין בליל שבת בין בשחרית בין במנחה. ואין הלכה כרבי יוסי (עין רמב"ם הל' שבת כג, כא).

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאין מצילים בשבת מפני הדליקה אלא מזון סעודות השבת, באה משנתנו להשמיע, שיש ומצילים מזון הרבה, שכן מה ששינוי שמצילים של סעודות בלבד היינו במציל בכלים הרבה, שיש טורח לאספם, או שהיה ממלא כלי ומוציאו ומערה ממנו וחוזר וממלאה שנית, אבל המציל כלי אחת בהוצאה אחת, מותר להוציאו כשהוא מלא, אף אם הוא מכיל סעודות הרבה. מצילין – מפני הדליקה בשבת, סל מלא בכרות – הואיל והוא מוציאו בבת אחת, ואף על פי שיש בו מאה סעודות – כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), ועגול של דבילה – תאנים מדובקות יחד בצורת עיגול, וחבית של יין – אף שיש בעיגול של דבילה ובחבית של יין יותר ממה שצריכים לשבת. ואומר בעל הבית לאחריים: בואו והצילו לכם – כלומר שהוא מפקיר להם את המזון שיצילו, וכל אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו, או כל מה שאפשר להציל בהוצאה אחת, ואפילו הרבה סעודות; והמציל זוכה בו משום הפקר. ויש סוברים, שלאחרים מותר להציל אפילו בכלים מרובים וכן לחזור ולהציל פעמים רבות, שהרי אינם בהולים ואין חשש שמא יכבו (מהרי"ט; עין תפארת ישראל). ואם היו פקחין – בגמרא מבואר, שמדובר כאן במצילים יראי שמים שאינם רוצים ליהנות מאחרים וכיון שיוודעים הם שלא מרצונו הפקיר בעל הבית את מה שהם הצילו, הרי הם מחזירים לו את הכל, אבל אינם רוצים

מפני בטול בית המדרש – שכן בשבת היו החכמים דורשים לעם בבית המדרש, ומורים להם הלכות בענייני איסור והיתר ומוכיחים להם על עבירות שבידם, ואילו היו מותרים לקרות בשבת בכתובים, היו נמנעים מלשמוע את הדרשה בבית המדרש, והיו קוראים בכתובים, הואיל והם דברים המושכים את הלב. הילכך אסרו חכמים לקרות את הכתובים בשבת, שלא יבטלו את הדרשה בבית המדרש. ודווקא בזמן הדרשה, אבל שלא בזמן הדרשה מותר לקרות בהם (גמרא). מצילין תיק הספר עם הספר – כשמצילים ספר תורה מפני הדליקה בשבת, מותר להציל עמו גם את התיק שהוא מונח בו, ותיק התפילין עם התפילין – וכן מותר להציל תיק התפילין עם התפילין שבתוכו, ואף על פי שיש בתוכן מעות – שבתוך התיקים מונחות מעות, מכל מקום מותר להציל הכל. ולהיכן מצילין אותן – את כל אלו שהוזכרו במשנתנו, שמצילים אותם מפני הדליקה? למבוי שאינו מפולש – בגמרא מבואר, למבוי שהוא סגור משלש רוחותיו, וברוח הרביעית הפתוחה לרשות הרבים קבוע לחי (קרבן דק), שהואיל והוא ראוי לשיתוף, אף על פי שלא נשתתפו בו, מותר להציל לתוכו. בן בתירא אומר: אף למפולש – אף למבוי מפולש, כלומר שאין לו לחי ברוח הרביעית, אלא פתוח הוא לגמרי, מותר להציל לתוכו, ואין הלכה כבן בתירא.

~ יום שני ~

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שמצילין כתבי הקודש מפני הדליקה שנפלה בשבת, מוסיפה משנתנו ללמד, שגם מזון מותר להציל, אבל רק כשיעור הדרוש לו לסעודות אותה שבת בלבד. ויש הברל בין כתבי הקודש למזון, שככתבי הקודש הקלו החכמים מפאת קדושתם, והתירו להציל אפילו לתוך חצר שאינה מעורבת או למבוי שלא נשתתפו בו, ואילו במזון לא התירו להציל אלא לחצר המעורבת, כמבואר להלן (משנה ג). וכבר הזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת, שאסרו חכמים להציל מזון הרבה, שמא מתוך שאדם בהול על מזונו להצילו, ישכח ששבת הוא, ויבוא גם לכבות את הדליקה. ברם, לא גזרו חכמים אלא לגבי בית שהדליקה פרצה בו, אבל בתים אחרים הסמוכים לדליקה, שבעליהם מפחדים שמא תתפשט הדליקה ותגיע עליהם, מותר להם להציל כל מה שירצו לחצר המעורבת, שהרי אין שם חשש לכיבוי (תוספות, שבת קטו, א).

מצילין – מפני הדליקה שנפלה בשבת, מזון של סעודות – כלומר שאינו מותר להציל אלא כפי הדרוש לו לשבת זו בלבד, שהוא

ד וְלִשְׁם מוֹצִיא כָּל כְּלֵי תְשֻׁמִּישׁוֹ, וְלֹבֵשׁ כָּל מָה שְׂכִיכֹל לְלִבּוֹשׁ וְעוֹטֵף כָּל מָה שְׂכִיכֹל לְעוֹטֵף. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: שְׁמוֹנֶה עָשָׂר כְּלִים. וְחֹזֵר וְלֹבֵשׁ וּמוֹצִיא; וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵיהֶם: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ עִמִּי.

ה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נָנָס אוֹמֵר: פּוֹרְסִין עוֹר שֶׁל גָּדִי עַל גְּבִי שֶׁדָּה תִּיכָה וּמִגְדָּל, שְׂאֵחָז בִּהְיוֹת אֶת הָאוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִחֶרֶף. וְעוֹשִׂין מַחְצָה בְּכָל הַכְּלִים, בֵּין מְלָאִים בֵּין רִיקָנִים, בְּשִׁבְלִי שֶׁלֹּא תַעֲבֹר הַדִּלְקָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹסֵר בְּכָלִי חֶרֶשׁ חֲדָשִׁים מְלָאִין מִיָּם, לְפִי שֶׁאֵין יוֹכֵלִין לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר, וְהֵן מִתְּפַקְעִין וּמִכְבִּיִן אֶת הַדִּלְקָה.

פירוש ברטנורא

ד ולשם מוציא – לתנא קמא לחצר המעורבת, ולכן בתירא אפילו לחצר שאינה מעורבת: כלי תשמישו. שצריכים לו לאותו היום לסעודה: י"ח כלים. שהוא רגיל ללבוש בחול בבת אחת ותו לא. ואלו הן, הסרבל העליון, ומלבוש שממלאין אותו מוך וצמר גפן בין תפירה לתפירה שקורין בערבי מחשי"א, וחזור רחב שחוגר ממעל למדיו, ובגד צר וקצר שקורין בלע"ז גוני"א, וחלוק שולבש על בשרו שקורין קמיו"א, וחגור שחוגרים עליה, וכובע שבראשו, ומצנפת ושני מנעלים שברגליו, ושני בתי שוקים, ושני בתי ידים שמלבישים אותם על הידיים ומכסין בהן הזרועות עד האצילים, ושני רידדים שמתחנב בהן, ומלית קמן שמכסה בו ראשו וכתפיו, וסודר שבצוארו ותלויין שני ראשו לפניו וקורין לו בערבי שו"ד: **בוואו והצילו עמי**. שכשם שהוא מצייל כך הם מציילים. אבל לעיל אמר בואו והצילו לכם, שפעמים שהוא מצייל יותר ממה שהם יכולים להציל, כגון שהוא לא סעד והן סעדו, או איפכא:

ה ישיבה. עשויה כמין ארון: תיבה. קטנה של שולחנים: ומגדל. ארמארי"ו בלע"ז, ובערבי מנשא"ר, ושולשתן של עץ: מפני שהוא מחרף. ואין האור נאחזת בו ומצייל על כלי עץ שלא ישרף: **בין מלאים**. מים: שאין יכולין לקבל את האור. מפני שחדשים הם, וסבר ר"י גרם כבוי אסור אפילו במקום הפסד ממון. ואין הלכה כר"י:

משניות מבוארות – קהתי

את הדליקה, אבל בבגדים הואיל ולא התירוהו להוציאם אלא דרך לבישה, ישים אל לבו ויזכור שאסור לכבות (חז"ל). ברם, לדעת הרמב"ם (על פי "כסף משנה" הל' שבת כג, כה), אין פסקה זו אלא המשך דבריו של רבי יוסי, אבל לדעת תנא קמא, שהלכה כמותו, אינו יכול להציל אלא בגדים שהוא יכול ללבוש בלבד, ואינו פושט וחוזר ולובש ומוציא, כשם שאינו יכול להציל אלא מזון של סעודות בלבד ואינו מצייל וחוזר ומצייל. ויש מפרשים, שפסקה זו היא דווקא מדברי תנא קמא, אבל רבי יוסי סובר: שמונה עשר בגדים בלבד ואינו חוזר ומוציא (יטנות אליהו). וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵיהֶם: **בוואו והצילו עמי** – ואילו בהצלת מזון שנינו (במשנה הקודמת), שאומר לאחרים: בואו והצילו לנט. שכן במזון יש ואינם שווים עמו בהצלתו, כגון שאם הוא לפני הסעודה ואחרים אחרי הסעודה, נמצא הוא מצייל יותר מהם, או להיפך, אבל בבגדים שווים האחרים עמו בהצלתם (חז"ל; ברטנורא). ויש מבארים הטעם, שהואיל ובמזון אינו יכול להציל יותר משלש סעודות, נמצא השאר הפקר, והרי האחרים כמצילים מזוטו של ים (= קרקע הים) הם, הלכך הוא אומר להם: בואו והצילו לנט. אבל במלבושים שבידו של בעל הבית להציל בדרך לבישה ועטיפה כמה שהוא רוצה, והיינו לחזור פעם אחר פעם ולהוציא ולהוציא ולפשוט, אין כאן הפקר, ולכן הוא אומר להם: בואו והצילו עמי, כלומר שיעזרו לו להציל בשבילו (ותוספות רבי עקיבא אייגא).

באור משנה ה

משנה זו באה ללמד, כיצד מותר לאחר את הדליקה בשבת שלא תתפשט.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נָנָס אוֹמֵר: פּוֹרְסִין עוֹר שֶׁל גָּדִי עַל גְּבִי שֶׁדָּה תִּיכָה וּמִגְדָּל – מיני ארונות של עץ, שְׂאֵחָז בִּהְיוֹת אֶת הָאוֹר – שהאש נאחזה בהן ועדיין לא נחלבתה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִחֶרֶף – שעור הגדי אינו אלא מחרך מן האש ואינו נשרף, ומתוך כך הוא מגן על השידה התיבה והמגדל, שלא יישרפו; וְעוֹשִׂין מַחְצָה בְּכָל הַכְּלִים, בֵּין מְלָאִים – מים. בֵּין רִיקָנִים – כלים ריקים, בְּשִׁבְלִי שֶׁלֹּא תַעֲבֹר הַדִּלְקָה – שהדליקה לא תתפשט; ואף על פי שמחיצה זו תגרום לכיבוי האש, מותר לעשותה בשבת, שגרם כבוי מותר. רַבִּי יוֹסִי אוֹסֵר – לעשות מחיצה – בְּכָלִי חֶרֶשׁ חֲדָשִׁים מְלָאִין מִיָּם, לְפִי שֶׁאֵין יוֹכֵלִין לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר – שהואיל והם חדשים אינם עומדים בפני האש, וְהֵן מִתְּפַקְעִין וּמִכְבִּיִן אֶת הַדִּלְקָה – וסובר רבי יוסי, שגרם כבוי אסור בדליקה אפילו במקום הפסד ממון. ואין הלכה כרבי יוסי. אלא "אפילו כלי חרס חדשים מלאים מים עושים מהם

גם שטרחתם תהא בחינם; ובאה המשנה ללמדנו, שאם היו פקחים בהלכה, ויודעים שאין כאן איסור ליטול שכר טרחה, לפי שאין זה שכר שבת, כיון שלא על מנת כן באו מתחילה להציל, אלא שלוקחים שכרם משום שזכו בכל מתוך הפקר, ועכשיו הם מחזירים לו הכל, עוֹשִׂין עִמּוֹ חֶשְׁבוֹן אַחֵר הַשֵּׁבֶת – ונוטלים כשיעור שכר טרחתם. לְהִיכִן מְצִילִין אוֹתָן – את המאכלים והמשקאות? לְחַצֵּר הַמַּעֲרֵכֶת – שעשו בה עירוב, שכן במזון החמירו מבכתיב הקודש, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנה הקודמת). בֵּין בְּתִירָא אוֹמֵר: אֵף לְשִׁאיִנָּה מַעֲרֵכֶת – מותר להציל מזון אף לחצר שלא עשו בה עירוב. והלכה כתנא קמא.

יש מבארים את הפסקה "ואם היו פקחים" וכו' בדרך אחרת לגמרי, שאם המצילים היו פקחים ומבינים שאין הוא רוצה לתת להם את המזונות במתנה, אלא מתכוון הוא שיצילו בשבילו, עושים עמו חשבון... כמה שווה מה שנהנו ממנו ומשלמים לו (ר"ח אלבק, ועיין השלמות על פירושו למשנתנו).

~ יום שלישי ~

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד, שמלבד כתבי הקודש ומזון מצילים בשבת מפני הדליקה גם כלים וגם בגדים, כפי שיבואר.

וְלִשְׁם – לחצר המעורבת (לדעת תנא קמא), או (לדעת בן בתירא) אפילו לחצר שאינה מעורבת, **מוֹצִיא כָּל כְּלֵי תְשֻׁמִּישׁוֹ** – הצריכים לו לאותה שבת, **וְלֹבֵשׁ כָּל מָה שְׂכִיכֹל לְלִבּוֹשׁ וְעוֹטֵף כָּל מָה שְׂכִיכֹל לְעוֹטֵף** – כלומר שמוציא בגדים דרך לבישתם, ומותר לו ללבוש כמה בגדים שיכול ללבוש ולעטוף כמה שיכול לעטוף. יש סוברים, שהואיל והוא מוציא את הבגדים דרך מלבוש, מותר לו להוציאם אף לחצר שאינה מעורבת, ולדעתם זוהי פסקה בפני עצמה, ואינה מוסבה על "ולשם מוציא". ויש סוברים, שאף במלבושים יש איסור הוצאה בכגון זה, ואינו מותר להציל אלא לחצר המעורבת (עיין תוספות רבי עקיבא אייגא). **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: שְׁמוֹנֶה עָשָׂר כְּלִים** – רק שמונה עשר בגדים מותר לו ללבוש ולהוציא, שכן הוא מספר הבגדים שהיו רגילים ללבוש בחול, ומפורטים הם בכרייתא בגמרא (שבת קכ, א). **וְחֹזֵר וְלֹבֵשׁ וּמוֹצִיא** – יש מפרשים, שפסקה זו היא לדברי הכל, שמותר לו ללבוש ולהוציא ולפשוט ולחזור וללבוש ולהוציא ולפשוט, ואפילו כל היום כולו. ולמה לא התירו כן באוכלים ומשקים? לפי שמזון מוציא אדם בידיו, ואם יאה מותר לו להוציא ולחזור ולהוציא יש חשש שמתוך שהוא בהול על ממנו יבוא לכבות

ו נִכְרִי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת – אֵין אוֹמְרִים לוֹ: כִּבְה, וְאֵל תִּכְבֶּה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׂבִיתוֹתָ עֲלֵיהֶן; אֲבָל קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת – אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשְּׂבִיתוֹתָ עֲלֵיהֶן.
ז בּוֹפִין קַעְרָה עַל גְּבִי הַגֵּר בְּשִׁבְלִי שֶׁלֹּא תֵּאָחֶז בְּקוֹרָה, וְעַל צוֹאֵה שֶׁל קָטָן, וְעַל עֶקְרֵב שֶׁלֹּא תִשָּׁד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בָּא לְפָנַי רֶבֶן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי בְּעֶרְב, וְאָמַר: חוֹשְׁשֵׁי לוֹ מַחֲטָאִת.
ח נִכְרִי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַגֵּר – מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרוֹ יִשְׂרָאֵל; וְאֵם בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל – אָסוּר. מֵלֵא מִיָּם לְהִשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ פִּירוּשׁ בִּרְטִנוּרָא

1 אין אומרים לו כבה. דאמירה הנכרי שבות: ואל תכבה. אין צריך למחות בידו, אלא ינחנו ויכבה מפני שאין שבתות הנכרי עליהם, דישאל אינו מוזהר על שבתות הנכרי כשאנו עבדו:

2 כופין קערה. של חרס על גבי הגר ובלבד שלא יכבה. ואע"פ שנוטל כלי להצלת קורה שאינה ניטלת בשבת, הא אויתכנא מינה לרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, ושני לה בצורך למקומו של כלי דשרי לטלטלו לצורך מקומו: ועל צואה של קטן. לאו צואה של גער קטן קאמר, דהא גרף של רעי הוא ומותר לטלטלו ולהוציאו לאשפה, אלא הכי קאמר ועל צואה של תרנגולים, מפני הקטן שלא יטפח ויתלכלך בה. וכגון שצואה זו מונחת באשפה שבחצר דלא רמיא קמיה ולא גרף של רעי הוא, הילכך אין מותר לטלטלה ולהוציאה, אבל כופין עליה קערה בשביל הקטן שלא יתלכלך: מעשה בא. כפיית כלי על עקרב: בערב. שם מקום: חושש אני לו מחטאת. דכיון שלא היה עקרב רץ אחריו חושש אני שמא חייב חטאת משום צידה. ולענין פסק ההלכה אותן בעלי הארס שנושכין וממיתין ודא, כגון הנחשים השרפים וכלב שומה, מותר להרגן מיד כשראה אותן ואפילו שאין רצים אחריו. ואותן שאינן נושכים וממיתין ודא, אלא פעמים ממיתין ופעמים אין ממיתין, אם רצים אחריו מותר להרגן, ואם אין רצים אחריו כופה עליהם כלי, ואם דרסן והרגן לפי תומו מותר. ולצור נחש מפני שרוצה לצחק בו, אסור:

ח מילא מינ. מכור ברשות הרבים: בבש. עושין בספינה גדולה לירד בו מן הספינה ליבשה. ואיצטריך תנא לאשמעינן נר ומים, דאי תנא נר הוה אמינא נר הוא דשרי דליכא למגור שמא ירבה בשביל ישראל דנר לאחד נר למאה, אבל מים דאיכא למיגור אסור. ואי אשמעינן מים הוה אמינא מים הוא דבשביל נר הוא דשרי דליכא למגור שמא ירבה בשביל ישראל דנר לאחד נר למאה, אבל מים דאיכא למיגור אסור. ואי אשמעינן מים הוה אמינא מים הוא דבשביל

משניות מבוארות – קהתי

כאן מדובר בצואת תרנגולים שהיתה בחצר אחרת שאין יושבים בה, ואסור לטלטלה ולהוציאה משם בשבת, הלכך באה המשנה להשמיענו, שמכל מקום מותר לכופ עליה כלי, כדי שלא יתלכלך בה קטן; וְעַל עֶקְרֵב – וכן כופין קערה על עקרב, שֶׁלֹּא תִשָּׁד – ואף על פי שהעקרב ניצוד בכפיית הכלי, מכל מקום הרי זו מלאכה שאינו צריך לגופה, וסובר התנא של משנתנו, שמלאכה שאינו צריך לגופה, פטור עליה, וכיון שיש כאן קצת סכנה, לפיכך מותר לכתחילה לעשות כן (המאירי; ישנות אליהו). אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בָּא לְפָנַי רֶבֶן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי – שכפה אדם כלי על עקרב, בְּעֶרְב – שם מקום, וְאָמַר – רבי יוחנן בן זכאי: חוֹשְׁשֵׁי לוֹ מַחֲטָאִת – חושש אני שמא חייב הוא חטאת משום צידה. רבי יהודה הולך לשיטתו, שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייבים עליה, ואין כאן סכנה וודאית. ולענין פסק ההלכה: בעלי הארס הנושכים וממיתים, כגון הנחשים וכלב שומה, מותר להרגם בשבת כשראה אותם; ושאר כל המזיקים: אם רצים אחריו מותר להרגם; ואם אין רצים אחריו, מותר לכופ עליהם כלי, כדי שלא ישכו; ואם דורסם לפי תומו בשעת הילוכו והורגם, מותר (פירוש המשניות להרמב"ם; ברטנורא).

~ יום חמישי ~

באור משנה ח

משנה זו באה ללמד, שכשעשה נכרי מלאכה בשבת בשביל עצמו בלבד, מותר לישראל ליהנות ממנה בשבת, אבל אם עשה אותה בשביל ישראל, אף על פי שעשה מעצמו, אסור לישראל ליהנות בשבת מאותה מלאכה (רמב"ם הל' שבת ו).

נִכְרִי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַגֵּר – לצורך עצמו בשבת, מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרוֹ יִשְׂרָאֵל – הואיל ולא הודלק על ידי הנכרי בשביל ישראל אלא בשביל עצמו בלבד: וְאֵם בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל – אבל אם הדליק הנכרי את הגר בשביל ישראל, אָסוּר – לישראל להשתמש לאורו. מֵלֵא – הנכרי, מִיָּם – מכור שברשות הרבים, והבור רשות היחיד הוא, ונמצא שהוציא מים מרשות היחיד לרשות הרבים, לְהִשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ – משנתנו נקטה דוגמה זה שכן במקום השקת הבהמות מצויים נכרים וישראלים, מִשְׁקָה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל – את בהמתו ממים אלו, ואין חוששים שמא ירבה הנכרי לשאוב בשביל ישראל. במה דברים אמורים? כשאין אותו נכרי מכיר לאותו ישראל, אבל אם הנכרי מכיר, אסור לאותו ישראל להשקות אחריו את בהמתו בשבת שמא ירבה

מחיצה, אף על פי שוודאי מתבקעין ומכבים, שגרם כיבוי מותר" (רמב"ם הל' שבת יב, ד).

~ יום רביעי ~

באור משנה ו

הנכרי אינו מצווה על השבת, וכן אין ישראל מוזהר על שבתות הנכרי, אלא אם כן הוא עבדו. אבל אסור לישראל לומר לנכרי שיעשה בשבת מלאכה בשבילו, שכן "אמירה לנכרי שבות", כלומר שאסור חכמים דבר זה משום "שבות" (עיין בפתחיה למסכתנו בענין "שבות"). והרמב"ם מבאר הטעם, כדי שלא תהיה השבת קלה בעיניהם ויבואו לעשות בעצמם. ברם, במכילתא דרשו זה מן הכתוב (שמות יב, טז): "כל מלאכה לא יעשה בהם" – שלא יעשה נכרי מלאכתו. משנתנו דנה בכיבוי דליקה על ידי נכרי.

נִכְרִי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת – בשבת את הדליקה שנפלה בביתו של ישראל, אֵין אוֹמְרִים לוֹ: כִּבְה – שאמירה לנכרי שבות, כמו שבארנו לעיל, וְאֵל תִּכְבֶּה – וגם אין צריכים למחות בידו ולומר לו שלא יכבה את הדליקה, מאחר שעושה זה על דעת עצמו, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׂבִיתוֹתָ – של הנכרי, עֲלֵיהֶן – על ישראל, כלומר שאין ישראל מוזהר על שבתות הנכרי. בגמרא אמרו, שאף התירו בדליקה לומר: "כל המכבה אינו מפסיד". אֲבָל קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת – את הדליקה בשבת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ – כלומר שאין נותנים לו לכבות, מִפְּנֵי שֶׁשְּׂבִיתוֹתָ עֲלֵיהֶן – שמוזהרים על שבתות הקטן. בגמרא מבואר, שאמנם הלכה היא שקטן האוכל נבלות אין בית דין מצווים להפרישו (להניאו מזה), אבל כאן מדובר בקטן העושה לדעת אביו, כלומר שידוע הוא שהכיבוי נוח לאביו, ועושה זה בשבילו, הלכך חייבים למחות בידו. ברם, כנכרי כגון זה מותר, שאף על פי שידוע שנוח הכיבוי לישראל, מכל מקום להנאת עצמו הוא מתכוון, שידוע הוא שיקבל שכר טרחתו.

באור משנה ז

כּוֹפִין קַעְרָה – של חרס, עַל גְּבִי הַגֵּר – בשבת, בְּשִׁבְלִי שֶׁלֹּא תֵּאָחֶז – האש, בְּקוֹרָה – של תקרת הבית, כגון בבית נמוך, ובלבד שישאר רווח בין הגר לקערה, כדי שלא יכבה; וְעַל צוֹאֵה שֶׁל קָטָן – בגמרא מבואר: "על צואה של תרנגולים מפני קטן"; כלומר שכופין עליה קערה בשבת מפני קטן שלא יתלכלך בה. ואמנם צואה המונחת בחצר שיושבים בה, מותר להוציאה בשבת לאשפה או לבית הכסא, כדן גרף של רעי שמותר לטלטלו בשבת כדי להוציאו, אבל

— מְשַׁקָּה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל; וְאִם בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל — אָסוּר. עֲשֵׂה גוֹי בְּבֶשֶׁל לִירֵד בּוֹ — יוֹרֵד אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל; וְאִם בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל — אָסוּר. מַעֲשֶׂה בְּרֶבֶן גְּמִלְיָאֵל וְזֻקְנִים, שֶׁהָיוּ בָּאֵין בְּסָפִינָה, וְעָשָׂה גוֹי בְּבֶשֶׁל לִירֵד בּוֹ, וְיָרְדוּ בּוֹ רֶבֶן גְּמִלְיָאֵל וְזֻקְנִים.

פ ר ק ש ב ע ה ע ש ר

א פֶּל הַפְּלִים נִטְלִין בַּשֶּׁבֶת וְדִלְתוּתֵיהֶן עִמָּהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בַּשֶּׁבֶת; שְׂאִינָן דּוֹמִין לְדִלְתוֹת הַבַּיִת, לְפִי שְׂאִינָן מִן הַמוֹכֵן.

ב נוֹטֵל אֶדָם קָרְנָם לְפָצֵעַ בּוֹ אֶת הָאֲגוּזִים, וְקָרְדָם לְחַתוֹךְ אֶת הַדְּבִלָה, מְגַרָה לְגִירוֹר בָּהּ אֶת הַגְּבִינָה, מְגַרָה

פירוש ברטנורא

ישראל אסור, אבל נר אע"ג דבשביל ישראל כיון דאיהו נמי צריך ליה שרי, דנר לאחד נר למאה, צריכא. וכבש אע"ג דדמי לנר, דכבש לאחד כבש למאה, משום מעשה דר"ג וזקנים תנא ליה, דמעשה רב:

ז' א כל הכלים. שיש להן דלתות: ניטלים בשבת ודלתותיהן עמהן. ואע"פ שנתפרקו הדלתות מן הכלים קודם השבת ניטלים בשבת אגב הכלים: ואינן דומין לדלתות הבית, שאפילו נתפרקו בשבת אין ניטלין, לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן, כלומר לא נעשו למטלטל:

ב קורנם. פטשי: הדבילה. לאחר שעשאה עגול היא עבה וקשה וצריכה קרדום לחתכה: מגרה. כעין סכין ארוך ויש בו פנימות הרבה: לגרור בו את הגבינה. לחתכה ולחלקה לחלקים שעל ידי פנימותיו ממחר וחותך הדבר העב: מגריפה. לגרוף בה הגרורות מן החבית: רחת. לוח שיש לה בית יד ושתי

משניות מבוארות – קהתי

בא. וכל כלי שמלאכתו לאיסור, בין היה של עץ או של חרס או של אבנים או של מתכת, מותר לטלטלו בשבת בין לצורך גופו (כגון מכתשת לשבור עליה אגוזים), בין לצורך מקומו, אבל בשביל עצמו של כלי אסור. וכל שאינו כלי, כגון אבנים ומעות וקנים וקורות וכיוצא בהן, אסור לטלטלן" (הל' שבת כד, יג-יד; כת א-ג, ד).

הלכות אלו בענין טלטול כלים מקורן בפרק זה; וכן גינישם בו דיני מוקצה אחרים. — משנתנו עוסקת בכלים בעלי דלתות, כגון ארון או תיבה, שמלאכתם להיתר, והיא באה ללמד, שיש הבל בין דלתות אלו לדלתות הבית, כפי שיתבאר במשנה.

פֶּל הַפְּלִים נִטְלִין בַּשֶּׁבֶת וְדִלְתוּתֵיהֶן עִמָּהֶן — כלומר, כל הכלים שיש להם דלתות, כגון ארון וארז, שמשמשים בהם לדברים המותרים בשבת, מותר לטלטלם בשבת יחד עם דלתותיהם, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בַּשֶּׁבֶת — בגמרא מבואר: אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ, ניטלים הם בשבת, כלומר: אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ הדלתות מן הכלים לפני השבת, ובשעת כניסת השבת כבר לא היו מחוברות לכלי, מותרות הדלתות להיטלטל בשבת אגב הכלי, שְׂאִינָן דּוֹמִין — דלתות הכלים, לְדִלְתוֹת הַבַּיִת — שאסור לטלטלן כשנתפרקו מן הבית, לְפִי שְׂאִינָן מִן הַמוֹכֵן — שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטול, כלומר שלא נעשו לטלטול אלא לשמוש הבית המחובר לקרקע, הלכך תורת מוקצה עליהן, ואפילו נתפרקו מן הבית בשבת אסור לטלטלן, מה שאין כן דלתות הכלים, שאגב הכלים אף דלתותיהם מוכנות לטלטול.

בעל "תפארת ישראל" מפרש, שמשנתנו נקטה "ודלתותיהן עמהן" לרבותא, שאפילו עם הכלים מותר לטלטל את הדלתות, ואין חוששים שמא יחזור ויתקע אותן בשבת, ומכל שכן שמותר לטלטל את הדלתות בלי הכלים (ועיין "תוספות חדשים").

~ יום שישי ~

באור משנה ב

בהקדמה למשנה הקודמת הזכרנו, שאפילו כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו בשבת לצורך גופו, כלומר לשם שימוש המותר בשבת. משנתנו מונה, איפוא, כלים שמלאכתם לאיסור, והיא באה להדגים לצורך אלו דברים מותר לטלטלם בשבת. נוֹטֵל אֶדָם קָרְנָם — פטשי, לְפָצֵעַ בּוֹ אֶת הָאֲגוּזִים — בשבת; וְקָרְדָם — נוטל אדם קרדום, שמבקעים בו עצים, לְחַתוֹךְ אֶת הַדְּבִלָה — בשבת; דְּבִלָה היינו תאנים דרוסות ודבוקות יחד; מְגַרָה — מין משור נוטלה אדם בשבת, כדי לְגִירוֹר בָּהּ אֶת הַגְּבִינָה — לחתוך בה גבינה יבשה ולחלקה לחלקים, שעל ידי הפגיונות שבמגירה היא נחתכת יפה ואינה מתפוררת; מְגַרָפָה לְגִרְוֹף בָּהּ אֶת הַגְּרִוֹגְרוֹת — התאנים היבשות מן החבית; אֶת הַרְחַת — העשויה לזרות בה

בשבילו. ברם, כנר שאין בו אפשרות להרבות ולמעט, שנר לאחד נר למאה, הואיל ועשה הנכרי בשביל עצמו, נהנה אחרי ישראל בשבת, ואף על פי שהוא מכירו. וְאִם בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל — אבל אם הנכרי מלא מים בשביל להשקות בהמתו של ישראל, אָסוּר — לישראל להשתמש בהם. עֲשֵׂה גוֹי בְּבֶשֶׁל לִירֵד בּוֹ — כעין גשר משופע שיורדים בו מן הספינה ליבשה, יוֹרֵד אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל — ואף זה דינו כנר, שאפילו הנכרי מכירו, מותר לו להשתמש בכבש, וְאִם בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל — אם הנכרי עשה את הכבש בשביל ישראל, אָסוּר — לישראל לדרת בו. מַעֲשֶׂה בְּרֶבֶן גְּמִלְיָאֵל וְזֻקְנִים, שֶׁהָיוּ בָּאֵין בְּסָפִינָה — בשבת, וְעָשָׂה גוֹי בְּבֶשֶׁל לִירֵד בּוֹ — מן הספינה ליבשה, וְיָרְדוּ בּוֹ — באותו כבש, רֶבֶן גְּמִלְיָאֵל וְזֻקְנִים — לאחר שירד בו הגוי. בתוספתא מבואר, שהספינה היגיע לנמל בערב שבת קודם חשכה, שכן ספינה הבאה בים, אין יוצאים בשבת מתוכה ליבשה אלא אם כן היתה בתוך התחום עד שלא חשכה, שכל הבא מחוץ לתחום ביום השבת, אינו רשאי לזוז ממקומו.

באור משנה א

כבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו), שדברים שאינם מוכנים מערב שבת להשתמש בהם בשבת לצרכי דברים המותרים, אסור חכמים לטלטלם בשבת, והם הנקראים: "איסורי מוקצה". בענין זה כותב הרמב"ם: "אסור חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול. ומפני מה נגעו באיסור זה? אמרו: ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהיה הילוכך בשבת כהילוכך בחול ולא שיתא השבת כשיחת החול, שנאמר (ישעיהו נח, יג): 'ידבר דבר', קל וחומר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחול, כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כלים מפניה לפניה או מבית לבית, או להצניע אבנים וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו, ויבקש דבר שיתעסק בו, ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה 'למען ינוח'. ועוד, כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתו לאיסור, אפשר שיתעסק בהן מעט ויבוא לידי מלאכה. ועוד, מפני שמקצת העם אינם בעלי אומנויות אלא בטלין כל ימיהן, כגון הטילין ויושבי קרנות, שכל ימיהן הן שובתים ממלאכה, ואם יהיה מותר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים, נמצא שלא שבת שבייתה הניכרת, לפיכך שבייתה מדברים אלו היא שבייתה השווה בכל אדם. ומפני דברים אלו נגעו באיסור הטלטול, ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים הצריך להם, כמו שיתבאר. — יש כלי שמלאכתו לזוהר, והוא הכלי שמותר לעשות בו בשבת דבר שנעשה בו בחול, כגון כוס לשותת בו, וקערה לאכול בה, וסכין לחתוך בו בשר ופת, וקורנס לפצוץ בו אגוזים וכיוצא בהן. ויש כלי שמלאכתו לאיסור, והוא הכלי שאסור לעשות בו בשבת דבר שנעשה בו, כגון מכתשת ורוחיים וכיוצא בהן, שאסור לכתוש ולטחון בשבת. — כל כלי שמלאכתו להיתר, בין היה של עץ או של חרס או של אבן או של מתכת, מותר לטלטלו בשבת, בין בשביל עצמו של כלי (כגון שפופרה מן החמה או מן הגשמים, כדי שלא יפסד) בין לצורך מקומו (כגון שהוא רוצה לשבת במקום שמונה הכלי) בין לצורך גופו (לצורך גוף הכלי להשתמש בו, כגון קערה לאכול

לְמִרְוֶה בָּהּ אֶת הַגְּרוֹגְרוֹת, אֶת הַרְחַת וְאֶת הַמְּזֹלֵג לְתֵת עָלָיו לִקְטָן, אֶת הַפּוֹשׁ וְאֶת הַפְּרָפֶר לְתַחֲבֹב בּוֹ, מִחֵטְ שֶׁל יָד לְטוֹל בּוֹ אֶת הַקּוֹץ, וְשֶׁל סִקָּאִים לְפִתּוֹחַ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת.
ג קָנָה שֶׁל זֵיתִים, אִם יֵשׁ קֶשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ – מִקְבֵּל טֻמְאָה; וְאִם לֹא – אֵין מִקְבֵּל טֻמְאָה. בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ, נִטְלָ בְּשֶׁבֶת.

ד רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל הַפְּלִים נִטְלִין, חוּץ מִן הַמִּסָּר הַגָּדוֹל וְיֵתֵד שֶׁל מַחְרָשָׁה. כָּל הַפְּלִים נִטְלִין לְצִדָּהּ וְשֶׁלֹּא לְצִדָּהּ. רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: אֵין נִטְלִין אֶלָּא לְצִדָּהּ.

פירוש ברטנורא

דפנות זוורין בה את החמה: ומוזלג, כלי שיש לו שלש שינים ומהפכים בו את הקש בגורן: פוש, פלך שמוות בו הנשים: כרכר, עץ של אורנים ודומה למחט של סקאין: לתחוב בו, לאכול בו תותים וכל מיני פרי רך: מחט של יד, מחט קטנה שתופרים בה בגדים: לישול בו את הקוץ, שנכנס בבשרו, שמותר ליטלו בשבת כמו שמותר להפסיד מורסא להוציא ממנה ליחה ובלבד שלא יתכוין לעשות לה פה: ושל סקאיים, מחט גדול שתופרין בה שקין: לפתוח בו את הדלת, מי שאברה לו מפתח:

ג קנה של זיתים, קנה שעשוי לבדוק היותם שבמעטן אם נתאסף שמנו בתוכו והגיע להיות ראויין לבית הכר: אם יש קשר בראשו, כעין פקק שבקנה, מקבל טומאה, לפי שעל ידי שהוא פקוק בקשר משתתיר בו מן השמן הוב מן היותם ודבר בו אם הגיע לעצור והיה ליה בית קבול: ואם לאו, שאין בו קשר אע"פ שהוא חלול אין חללו עשוי לקבל כלום, הילכך הוה ליה פשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה: בין כך ובין כך נישל בשבת, דהא כלי הוא ועשוי להפוך בו את היותם:

ד מסר הגדול, מגרה גדולה שנוסרים בה קורות: ויתד של מחרישה, כלי גדול העשוי כסכין שבו עושים חריץ של תלם המענה והנך קפיד עליהו ומיחד להו מקום דלא חוו למלאכה אחרית: כל הכלים נישלים לצורך ושלל לצורך. ה"ק כל הכלים שמלאכתן להיתר כגון קערות וכוסות נישלים לצורך גופו ולצורך מקומו של כלי, ושלל לצורך, אפילו שאינו צריך לגופו ולמקומו של כלי אלא לטלטלו מחמה לצל או שלא יגנבוהו הגנבים שרי בכלי שמלאכתו להיתר. וכלי שמלאכתו לאיסור כגון מדוכות ורחיים וכיוצא בהן, לצורך גופו ולצורך מקומו מותר, מחמה לצל או מפני הגנבים אסור: רבי נחמיה אומר אין נישלים אלא לצורך. מפרש בגמרא לצורך תשמיש המיוחד לו בלבד, ולא לצורך דבר אחר ואפילו לצורך גופו, כגון סכין להיתוך בו בלבד שרי ולא לסמוך בו את הקערה. ואין הלכה כר' נחמיה:

משניות מבוארות – קהתי

לטלטלו בשבת לצורך גופו או לצורך מקומו. ברם, דבר שאינו כלי, אסור לטלטלו, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנה א).

~ שבת קודש ~

באור משנה ד

משנה זו באה ללמד את עיקר ההלכה בענין טלטול כלים בשבת, כפי שהבאנו בהקדמה למשנה א' מתוך "משנה תורה" להרמב"ם; וברישא בא רבי יוסי להשמיט, שכל כלי שהוא מוקצה מחמת חסרון כים. והיינו שאדם מקפיד עליו שלא להשתמש בו אלא לצורך מלאכתו המיוחדת, מפני שיש בשימוש הפסד ממון, אסור בכלל לטלטלו בשבת.

רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל הַפְּלִים – שמלאכתם לאיסור, נִטְלִין – בשבת, לצורך דבר המותר בשבת, כמו ששינו במשנה הקודמת, חוץ מִן הַמִּסָּר הַגָּדוֹל – משור שמנסרים בו קורות, וְיֵתֵד שֶׁל מַחְרָשָׁה – העושה את החריץ בתלם המחרישה. שני הכלים הללו בעליהם מקפידים עליהם, שלא לעשות בהם כל מלאכה אחרת, לפי שקלקולם כרוך בהפסד מרובה, והרי הם "מוקצה מחמת חסרון כים", כלומר שהם מופרשים ומובדלים שלא להשתמש בהם, לפי שיש בשימושם הפסד ממון, הלכך אסור לטלטלם בשבת. כָּל הַפְּלִים – שמלאכתם להיתר, כגון קערות וכוסות, נִטְלִין – בשבת, לְצִדָּהּ – כשיש צורך בגוף הכלי, כגון קערה לאכול בה, וכוס לשתות בה, וכן לצורך מקומו, כגון שצריך הוא למקום שהכלי מונח שם, ונוטלו ומעבירו למקום אחר, וְשֶׁלֹּא לְצִדָּהּ – כלומר, אפילו שלא לצורך גופו ולא לצורך מקומו של הכלי, אלא כגון שמפנהו מחמה לצל שלא ייפסד הכלי, או שמיניחו במקום אחר שלא ייגנב. אבל כלים שמלאכתם לאיסור, כגון אלו שנימנו במשנה ב, אמנם לצורך גוף הכלי, דהיינו להשתמש בו בדבר המותר בשבת, וכן לצורך מקומו, מותר לטלטלם בשבת, אבל מחמה לצל או מפני גנבים, אסור. וטלטול שלא לצורך כלל אסור אפילו בכלים שמלאכתם להיתר (מגיד משנה על הרמב"ם הל' שבת כה, ג; הרו"ק). ויש דעות, שכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו אפילו שלא לצורך כלל, וזהו לדעתם כוונת משנתנו בפסיקה "ושלל לצורך" (ענין ר"ג; ועיין מגיד משנה סם, שכותב על המפרשים הללו: "ואין להם על מה שיטמכו"). רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: אֵין נִטְלִין אֶלָּא לְצִדָּהּ –

כתבאה בגורן, וְאֶת הַמְּזֹלֵג – כלי בעל שיניים העשוי להפוך בו את התבן בגורן, מותר ליטלם בשביל לְתֵת עָלָיו לִקְטָן – להגיש עליהם בשבת מזונות לילד קטן, כגון מי שלא נטל ידיו או שידיו טמאות, והמזונות הם של תרומה, ונוטל האוכלים ברחת ובמוזלג ומניחם לפני הקטן (המאירי). ויש מפרשים: "להושיט על ידם מזונות לקטן שמעבר לנחל"; ונקט התנא קטן, כדרכו של דבר, שכן גדול יכול להפסיע על הנחל להביא בעצמו מזונותיו משם ("תפארת ישראל"); אֶת הַפּוֹשׁ – מוט של הפלך שהנשים טוות בו, וְאֶת הַפְּרָפֶר – מחט של עץ, שבו שובט האורג את חוטי השתי, שלא יתקפל חוט על חבירו, מותר ליטלם בשבת כדי לְתַחֲבֹב בּוֹ – לתחוב אותם לתוך דבר מאכל, כגון לתוך תותים וכדומה, שלא ילכלך ידיו; מִחֵט שֶׁל יָד – מחט קטנה העשויה לתפירה נוטלה אדם בשבת כדי לְטוֹל בּוֹ אֶת הַקּוֹץ – שנחתב בבשרו, שמותר להוציאו בשבת (עין ברטנורא), וְשֶׁל סִקָּאִים – מחט גדולה שתופרים בה שקים, מותר ליטלה בשבת בשביל לְפִתּוֹחַ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת – כגון אם אבד לו המפתח.

באור משנה ג

קָנָה שֶׁל זֵיתִים – רגילים היו לצבור את היותם במעטן, שהוא כלי המיוחד לזיתים, כדי שיתחממו ויתרככו, ולאחר זמן היו מהפכים אותם בקנה העשוי לכך, והיו בודקים על ידי השמנונית שנדבקה בקנה, אם נגמר ריכוכם והם ראויים להיעצר בבית הכר; ובאה המשנה ללמדנו דינו של אותו קנה לענין טומאה ולענין טלטול בשבת: אִם יֵשׁ קֶשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ – כעין פקק של קנה (רש"י), ויש מפרשים כעין עיגול (רמב"ם), או כעין כפתור ("תפארת ישראל"), שבשעה שמהפכים בקנה את היותם שבמעטן ומוציאים אותה נשאר על הקשר שבראשו קצת שמן, ונוח לבדוק בו אם היותם ראויים לבית הכר, הרי הקנה מִקְבֵּל טֻמְאָה – שהואיל והקשר הוא כעין בית קבול, הקנה נחשב כלי: וְאִם לֹא – שאין קשר בראשו, אֵין מִקְבֵּל טֻמְאָה – שדינו כפשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה (כמו שבארנו לעיל ו, ח). בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ – בין שיש קשר בראשו ובין שאין קשר בראשו, נִטְלָ בְּשֶׁבֶת – שהרי כלי הוא להפוך בו את היותם, הילכך מותר

ה כל הפלים הנפלין בשבת, שבריהן נפלין עמהן, ובלבד שיהיו עושין מעין מלאכה: שברי ערכה לכסות בהן את פי החבית, שברי זכוכית לכסות בהן את פי הפך. רבי יהודה אומר: ובלבד שיהיו עושין מעין מלאכה: שברי ערכה לצוק לתוכן מקפה, ושל זכוכית לצוק לתוכן שמן.

פירוש ברטנורא

ה מעין מלאכה. איזו מלאכה שתהיה, ואפילו אינה מעין מלאכתן הראשונה: לצוק בתוכן מקפה. עבה, דומיא דעיסה מעורבת במים. ולא פליגי אלא בנשברו בשבת, אבל נשברו מע"ש כ"ע מודים דניטלים אפילו אין עושין מעין מלאכתן הראשונה. ואין הלכה כר"י:

משניות מבוארות – קהתי

אלו ניטלים בשבת. אבל אם אין השברים ראויים למלאכה כלל, אסור לטלטלם בשבת. רבי יהודה אומר: ובלבד שיהיו עושין מעין מלאכה – אין השברים ניטלים בשבת אלא אם כן אפשר לעשות בהם מעין מלאכתן הראשונה, כגון שברי ערכה לצוק לתוכן מקפה – מרק עבה, הדומה לעיסה הניתנת בעריכה, ושל זכוכית – שברי זכוכית, לצוק לתוכן שמן – וכן כל כיוצא בזה. אבל אם אין אפשרות לעשות בהם מעין מלאכתן הראשונה, אף על פי שאפשר לעשות בהם איזו מלאכה שהיא, אסור לטלטלם. בגמרא מבואר, שאין רבי יהודה חולק על תנא קמא אלא בכלים שנשברו בשבת, שאם אין השברים עושים מעין מלאכתם הראשונה, הרי הם נחשבים ככלים אחרים, ולכן אסורים הם בטלטול משום מוקצה מחמת "נולד", כדן דבר שנולד בשבת. אבל אם נשברו הכלים לפני השבת, אף רבי יהודה מודה שניטלים הם בשבת אפילו אינם עושים מעין מלאכתם הראשונה אלא כל מלאכה שהיא.

אפילו כלי שמלאכתו להתיר אסור ליטלו בשבת אלא לצורך גופו, כלומר לצורך שימוש המיוחד בלבד, כגון סכין לחתוך בה לחם וכדומה, אבל לא לשימוש אחר, כגון לסמוך בה את הקערה (גמרא). כן גם מתיר רבי נחמיה לטלטל כלי לצורך מקומו (גמרא), אבל לצורך דבר אחר, אסור. ואין הלכה כרבי נחמיה.

באור משנה ה

משנתנו דנה בטלטול שברי כלים בשבת.

כל הפלים הנפלין בשבת, שבריהן נפלין עמהן – אם הכלים נשברו, בין בשבת בין לפני השבת, מותר לטלטל את שבריהם בשבת, ובלבד שיהיו עושין מעין מלאכה – שאפשר להשתמש בשברים הללו לאיזו מלאכה שהיא, ואפילו אינה מעין מלאכתן הראשונה, כגון שברי ערכה – כלי שלשים בו את הבצק, לכסות בהן את פי החבית – שאפשר להשתמש בשברים לכיסוי פי החבית של יין או של שמן, שברי זכוכית לכסות בהן את פי הפך – שברים כגון

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נ"ני עוסק בצ"צ
מוה"ר אפרים אליעזר שי' הכהן

שלום וברכה!

בהמשך למכתבי הקודם [ו]למה שאמרתי לכת"ר שי' בע"פ בנוגע להסיפור מהמגיד מוהר"י מקאזניץ זצ"ל, שמסופר שם ששאל על שם מלאך הממונה על ההריון ונמצא עד"ז בספר ישן של קבלה.

הנה בנוסח זה צע"ג, כי מפורש הוא בש"ס (נדה טז, ב) ובזהר ח"א (צא, ב) אשר לילה שמו והוא מהפסוק המובא ג"כ בהסיפור ולילה אמר הורה גבר, ועתה נראה לי אשר אגב שיגרא דלישנא דש"ס בא נוסח הנ"ל וצ"ל שם המסוגל או השייך להריון, כי תכ"ה הוא שם השמיני [משמות הידועים היוצאים] משלשת הכתובים ויסע ויבא ויט (בשלח יד, יט-כא) ונרמז ג"כ בכמה פסוקים וכמובא בספרי הקבלה ונקבצו בקהלת יעקב מערכת כה"ת ומערכת תכ"ה, אשר ע"פ נוסח זה הרי אף שנשאר עדיין בצ"ע מענה בנו של בעל קצוה"ח שאמר ששייך להכתוב ולילה אמר הורה גבר, אבל מובן עכ"פ מה שאמר המגיד מקאזניץ זצ"ל שהוא ס"ת מהכתוב הנך הרה ויולדת, וכדא"י בספר רגל ישרה אשר השם תכ"ה מסוגל לפקידת עקרות להריון ונרמז בכתוב הנך הרה ויולדת.

בברכה.

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

ושמר. והמתין כמו לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע"ג פלוני (סנהדרין דף סג:) ובב"ק בפ' החובל (דף צ'): שמרה עומדת על פתח חצרה. וכן ואביו שמר את הדבר (בראשית לו). שומר אמונים (ישעיהו כו): תפלה קצרה. [הביננו] ולקמן מפרש לה בפ' תפלת השחר (דף כט.): אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך. אשרי כל זמן שהיה קלוס זה בתוך בהמ"ק:

דף ג עמוד א. התבאר בברייתא לעיל שעל כל משמר ומשמר הקב"ה שואג כארי. הגמרא מבארת מה הוא אומר באותה שעה: **אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל מְשִׁימָה דְּרַב** [-בשם רב], **שְׁלֹשׁ מְשֻׁמְרוֹת הָיוּ הַלֵּילָה, וְעַל כֵּל מְשֻׁמֵּר וּמְשֻׁמֵּר יוֹשֵׁב תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשׂוֹאֵג בְּאָרֵי, וְאֹמֵר 'אֹי לְבָנִים שְׁלִי** [עם ישראל], **שֶׁבְּעֲזָוְנוֹתֵיהֶם הִחְרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי** [-בית המקדש] **וְשָׂרַפְתִּי אֶת הַיִּבְלִי וְהַגְּלִיתִים לְבֵין אוֹמוֹת הָעוֹלָם.**

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: **תֵּנִיָּא בְּבִרְיָתָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מַחֲלֵף בְּדֶרֶךְ, וְנִכְנְסְתִי לְחוֹרֶבָה אַחַת מִחוֹרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם לְהִתְפַּלֵּל, בָּא אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא זְכוּר לְטוֹב, וְשָׁמַר** [-והמתין]

לִי עַל הַפְּתִיחַ שֶׁל הַחוֹרֶבָה, (וְהַמְתִּין לִי) עַד שֶׁשִּׁימְתִּי תְּפִלָּתִי. לְאַחַר שֶׁשִּׁימְתִּי תְּפִלָּתִי אָמַר לִי אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא, שְׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי. וְאָמַרְתִּי לוֹ, שְׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי וּמִזְרִי. וְאָמַר לִי, בְּנִי, מִפְּנֵי מָה נִכְנְסְתָּ לְחוֹרֶבָה זוֹ. אָמַרְתִּי לוֹ, כְּדִי לְהִתְפַּלֵּל. וְאָמַר לִי, הִנֵּה לָךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּדֶרֶךְ, וְלֹא לֵהֲכַנֵּס לְחוֹרֶבָה. וְאָמַרְתִּי לוֹ, מִתִּיירָא הָיִיתִי שָׁמָּה וַפְּסִיקוּ בִּי [-אותי] עוֹבְרֵי דְרָכִים, וְלֹכְנֵי נִכְנְסְתִי לְחוֹרֶבָה לְהִתְפַּלֵּל. וְאָמַר לִי, הִנֵּה לָךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּדֶרֶךְ תְּפִלָּה קְצָרָה, וְהֵינֵנוּ תְּפִילַת ה'בִּינְנו', וְלֹא לֵהֲכַנֵּס לְחוֹרֶבָה.

רבי יוסי מבאר את אשר למד מדברי אליהו הנביא: אמר רבי יוסי, **בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לְמִדְתִּי מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים:** א. **לְמִדְתִּי שָׂאִין נִכְנְסִין לְחוֹרֶבָה. ב. וְלְמִדְתִּי שְׁמִתְפַּלְלִין** - שצריך להתפלל בְּדֶרֶךְ. ג. **וְלְמִדְתִּי שְׁחִמְתְּפַלֵּל בְּדֶרֶךְ מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְרִיעוּהוּ עוֹבְרֵי דְרָכִים.**

רבי יוסי ממשיך בסיפור המעשה: **וְאָמַר לִי אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא, בְּנִי, מָה [-איזה] קוֹל שֶׁמַּעֲתָ בְּחוֹרֶבָה זוֹ. וְאָמַרְתִּי לוֹ, שֶׁמַּעֲתִי בַּת קוֹל שְׁמִנְהֻמַּת [-מִיִּלְלַת] כִּיּוֹנָה וְאוֹמְרָת, אֹי לְבָנִים שְׁלִי** [עם ישראל], **שֶׁבְּעֲזָוְנוֹתֵיהֶם הִחְרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי וְשָׂרַפְתִּי אֶת הַיִּבְלִי וְהַגְּלִיתִים לְבֵין הָאוֹמוֹת.**

וְאָמַר לִי אֱלֹהֵינוּ בְּלִשׁוֹן שְׁבוּעָה, תִּיִּיד וְחִי רֹאשֶׁךְ, לֹא בִשְׁעָה זוֹ בְּלִבְד הַבַּת קוֹל אוֹמְרָת כֵּךְ, אֶלָּא בְּכָל יוֹם וְיוֹם שְׁלֹשׁ פְּעָמִים אוֹמְרָת כֵּךְ.

הוסיף אליהו הנביא ואמר, **וְלֹא זוֹ בְּלִבְד, אֶלָּא בְּכָל שָׁעָה שֶׁשִּׁשְׂרָאֵל נִכְנְסִין לְבֵיתִי בְּנִסְיוֹת וּלְבֵיתִי מְדַרְשׁוֹת, וְעוֹנִין 'יְהֵא שְׁמִיָּה [-שְׁמוֹ] הַגָּדוֹל מִבּוֹרְךְ, תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבִיכּוֹל מְנַעֵנֵךְ רֹאשׁוֹ כְּמִי שֶׁשְׂרִי בְּצַעַר, וְאֹמֵר, אֲשֶׁרִי הַמֶּלֶךְ שֶׁמְקַלְסִין אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ כֵּךְ, כְּלוּמָר, שְׁבַח גְּדוֹל הִיָּה לְמַלְכוּתִי, כְּשֶׁהִיָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים, וְהִיָּה קִילוֹס זֶה נִשְׁמַע בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. מָה [-אוי] לוֹ לָאָב [הַקְּב"ה] שֶׁהִגְלָה אֶת בְּנָיו** [עם ישראל], **וְאֹי לָהֶם לְבָנִים שֶׁגָּלוּ מֵעַל שׁוֹלְחַן אֲבִיהֶם.**

לא די בכך שמצד טבעו הטוב עושה טובה לזולתו, אלא ההנהגה ד"טוב לבריות" צריכה להיות בגלל היותו "טוב לשמים"

משיחת י"א טבת, ה'תשכ"ז

דנה בגדר גירעון זה.
אִיבְעִינָא לְהוּ, כְּעָל שְׁהַפֵּר אַתְּ נַדְרָא אַרְוִסְתּוֹ וְעֵדִין לֹא הִפֵּר לָהּ הָאֵב,
הָאֵם הִבְעֵל בְּהַפְרָתוֹ מִיָּנִי גִיזוּ [גוּזוּ] אַתְּ הַנֶּדֶר וּמִבְטֵל אַתְּ חֲצִי,
וְאַחֲרָיִךְ כִּךְ הָאֵב בְּהַפְרָתוֹ מִבְטֵל אַתְּ חֲצִי הַשֵּׁנִי. אִו דְּלִמָּא, הִבְעֵל
בְּהַפְרָתוֹ מִקְלִישׁ קְלִישׁ [מקלישו] אַתְּ כָּל הַנֶּדֶר וּמִגֵּרַע מְחֻמֶּרֶת
אִיסוּרוֹ, אֲבָל אֵין הִפְרָתוֹ מִתִּירָה בְּהִיתָר גְּמוּר שׁוּם חֶלֶק מִהַנֶּדֶר,
אַלָּא עַל יְדֵי הַצְטַרְפּוּתָהּ לַהֲפָרָת הָאֵב.
הַגְמָרָא מִפְרֶשֶׁת אַתְּ הַנֶּפְקָא מִינָהּ מִחֲסַפֵּק הָאֲמוּר:
הִיכָא קָא מִיבְעִינָא לָן סַפֵּק זֶה, כְּגוֹן דְּנִדְרָהּ הָאִשָּׁה מְתִירָן וְיִתֵּן
מִסּוּיָיִמִים וְאִסְרָה אוֹתָם עַל עֲצֻמָּה בְּקוֹנָם, וְשָׁמַע הָאֲרוּם וְהִפְרִי לָהּ
אַתְּ נִדְרָה, וְעֵדִין לֹא הִפֵּר לָהּ אֲבִיהָ, וְאִבְלָתָנּוּ – וְאֲבָלָה אַתְּ שְׁנֵי
הַזֵּיתִים.
מִסִּיקָה הַגְמָרָא אַתְּ צַדִּי הַסַּפֵּק:
אִי אֲמִירִין שְׁהָאֲרוּס לְבָדּוּ מִיָּנִי גִיזוּ אַתְּ הַנֶּדֶר, לְקִינָא – הָרִי הִיא
לֹקָה עַל אֲבִילָתָהּ. שְׁמַאחֲרָ שְׁבִיטֵל הָאֲרוּס רַק חֲצִי מִהַנֶּדֶר, וְאִילוּ
הַחֲצִי הַשֵּׁנִי עֹמֵד וְעוֹמֵד בְּעֵינוֹ וְלֹא נִקְלַשׁ בְּמֵאוּמָה, נִמְצָא שְׁחָצִי מִכָּל מָה
שְׁאֲבָלָה מוֹתֵר לַגְמָרִי וְהַחֲצִי הַשֵּׁנִי אִסוּר לַגְמָרִי, וְאֵם כֵּן כְּשֶׁאֲבָלָה
אַתְּ שְׁנֵי הַזֵּיתִים, יֵשׁ לָהּ לִלְקוֹת מִשׁוּם הַחֲצִי הָאִסוּר שִׁישׁ בּוֹ לְבָדּוּ
שִׁיעוֹר כּוֹזֵית. אֲבָל **אִי אֲמִירִין** שְׁהָאֲרוּס כְּשֶׁמִּיפֵּר לְבָדּוּ מִקְלִישׁ קְלִישׁ
אַתְּ הַנֶּדֶר כּוֹל, שׁוּב אֵין בְּשׁוּם כּוֹזֵית מִהַנֶּדֶר חוֹמֵר גְּמוּר שֶׁל אִיסוּר
נִדְרָה מְחַיִּיב מִלְּקוֹת, אֲלֵא **אִיסוּרָא כְּעָלָמָא** הוּא שְׁנִשְׂאָר עַל שְׁנֵי
הַזֵּיתִים, וְלֹא חֵיּוֹב מִלְּקוֹת. **מָאִי** – מָה דִּינָהּ שֶׁל הָאִשָּׁה בְּמִקְרָהּ זֶה.
הַגְמָרָא תּוֹלָה אַתְּ הַסַּפֵּק הָאֲמוּר בְּמַחְלֻקָּתָהּ הַתְּנָאִים שְׁלִפְנִינָהּ:
תָּא שָׁמַע, שְׁנִינֵי בְּמִשְׁנָה לַהֲלֵךְ (ע), נִעְרָה הַמֵּאוּרָסָה אֲבִיהָ וּבִעְלָהּ
מִפְרִירִים יַחַד אַתְּ נִדְרִיהָ, אֵם מִתְּ הָאֵב לֹא נִתְרוּקְנָה רְשׁוּת לְבִעֵל,
וְשׁוּב אֵין לְנִדְרִיהָ הַפְרָה, שְׁהָרִי אֵין הָאֲרוּס יִכּוֹל לַהֲפֵר לְבָדּוּ בְּלֹא
שׁוּתָפוֹת הָאֵב. אֲבָל אֵם מִתְּ הִבְעֵל, נִתְרוּקְנָה רְשׁוּת הַפְרָת הַנֶּדֶר
כּוֹלָה לָאֵב, וְהָרִי הוּא מִיפֵּר גַּם אַתְּ חֶלְקוֹ שֶׁל הִבְעֵל. וּמִפְרֶטָה
הַבְרִייתָא אַתְּ הָאוּפְנִים שְׁבָהֵם נִאֲמַר כְּלָל הָאֲמוּר.
א. הָאוּפְנִי שְׁבוּ נִתְרוּקְנָה רְשׁוּת לָאֵב:
אִימְרִי אֲמָרוּ שְׁאֵם מִתְּ הִבְעֵל נִתְרוּקְנָה רְשׁוּת לָאֵב, בְּשִׁלְשָׁה אוּפְנִים
נִאֲמַר דִּין זֶה. כְּגוֹן שְׁלֹא שָׁמַע הִבְעֵל אַתְּ הַנֶּדֶר קוֹדֵם שְׁיָמוּת. אִו
שָׁמַע הִבְעֵל אַתְּ הַנֶּדֶר וְשָׁתַק, וּמִתְּ בּוֹ בְּיוֹם. אִו שָׁמַע הִבְעֵל אַתְּ
הַנֶּדֶר וְהִפְרִי אוֹתָהּ, וּמִתְּ בּוֹ בְּיוֹם. זֶה הוּא הַהִלְכָה שְׁשִׁנִּינֵי בְּמִשְׁנָה
לַהֲלֵךְ (ע), מִתְּ הִבְעֵל נִתְרוּקְנָה רְשׁוּת לָאֵב, וְהָרִי הוּא מִיפֵּר לְבָדּוּ אַתְּ
כָּל הַנֶּדֶר.

דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל תָּנָא, נִאֲמַר בְּסוּף פֶּרֶשֶׁת נִדְרִים (במדבר ל ז) 'אֵלֶּה
הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אֲב לְבָתוֹ
כְּנִעְרֶיהָ בֵּית אֲבִיהָ'. וּבִנְעֻרָהּ הַמֵּאוּרָסָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁכֵּן נִאֲמַר
בְּסוּפוֹ 'כְּנִעְוֶרְיָהּ בֵּית אֲבִיהָ'. וּמִכָּךְ שְׁנִסְמַכּוֹ בְּה דִּין 'אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ'
לְדִין 'אֲב לְבָתוֹ', מְכָאן לְנִעְרָה הַמֵּאוּרָסָה שְׁאִבְיָהּ וּבְעָלָהּ מִפְּרִין יַחַד
אַתְּ נִדְרָהּ.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, וְלִתְנָא **דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל** הַדּוּרֵשׁ דִּין נִעְרָה
הַמֵּאוּרָסָה מִבֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, אֵם כֵּן 'אֵם הִי תִּהְיֶה לְאִישׁ' מָאִי
עָבִיד לִיה – מָה הוּא דּוֹרֵשׁ מִפְּסוֹק זֶה, הֲלֹא אֵין הוּא דּוֹרֵשׁ דִּין נִעְרָה
הַמֵּאוּרָסָה מִפְּסוֹק זֶה, כִּאֲמוּר.
מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא, תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל מוֹקִים אַתְּ הַזֵּאֵם הִי
תִּהְיֶה לְאִישׁ דְּרִשָׁה דְּרִשָׁה רַבָּא מִפְּסוֹק זֶה. שְׁשִׁנֵּינוּ בְּמִשְׁנָה לַהֲלֵךְ
(ע), מִתְּ הִבְעֵל נִתְרוּקְנָה רְשׁוּת לָאֵב. כְּלֹמַר, שְׁאֲחֵר מִיתֵת הָאֲרוּס
הָאֵב יִכּוֹל לַהֲפֵר לְבָדּוּ. וְאִמֵּר רַבָּא, שְׁמִקּוֹר דִּין זֶה הוּא מִמָּה
שְׁנִאֲמַר בְּנִעְרָה הַמֵּאוּרָסָה, 'וְאֵם הִי תִּהְיֶה לְאִישׁ'. שְׁבִשְׁתֵּי הַזֵּיתִים
הַכְּתוּב מְדַבֵּר, הָאִתָּה הִיא הָאִירוּסִין הָרֵאשׁוֹנִים, וְהַשֵּׁנִי הִיא
הָאִירוּסִין הַשֵּׁנִים לְאַחֲרָ מִיתֵת הָאֲרוּס הָרֵאשׁוֹן. וְהַקִּישׁ הַכְּתוּב אַתְּ
הַנֶּדֶרִים הַקּוֹדְמִים לַהֲוִיָּה הַשֵּׁנִי וְנִדְרִים שְׁנִדְרָה לְאַחֲרָ מִיתֵת
הָרֵאשׁוֹן וְקוֹדֵם אִירוּסָה לְשֵׁנִי, לְנִדְרִים הַקּוֹדְמִים לַהֲוִיָּה הָרֵאשׁוֹנָה
וְנִדְרִים שְׁנִדְרָה בְּעוֹדָה פְּנוּיָהּ. כְּשֶׁם שְׁקוֹדְמִי הוּיָה רֵאשׁוֹנָה הָאֵב
מִפְרִירִים לְבָדּוּ, כֵּךְ גַּם קוֹדְמִי הוּיָה שְׁנִיָּה, הָאֵב מִפְרִירִים לְבָדּוּ.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, וְרַבָּא הַדּוּרֵשׁ אַתְּ דִּין נִעְרָה הַמֵּאוּרָסָה מִזֵּאֵם הִי
תִּהְיֶה, הָאִי קְרָא שֶׁל 'בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אֲב לְבָתוֹ' דְּתֵנִי דְּבִי רַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל דּוֹרֵשׁוֹ לְדִין הָאֲמוּר, מָאִי עָבִיד לִיה – מָה דּוֹרֵשׁ רַבָּא
מִפְּסוֹק זֶה.
מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא, לְרַבָּא מִיבְעִי לִיה – צִרִיךְ לְפַסּוֹק זֶה כְּדִי לִמְרָא
שְׁהִבְעֵל מִיפֵּר נִדְרִים שְׁבִינֵי לְבִינָה. שְׁהָרִי קִיַּמָּא לָן שְׁאֵין הִבְעֵל
מִיפֵּר לְאִשְׁתּוֹ אֲלֵא נִדְרִים שִׁישׁ בְּהֵם עֵינוֹ נִפְשׁ, כְּגוֹן שְׁאִסְרָה אַתְּ
נִפְשָׁה מֵאֲכִילָה אוֹ שְׁתִּיהָ וּכְדוּמָה, שְׁנִאֲמַר (שם יד) 'כֹּל נֶדֶר וְכֹל
שְׁבָעַת אֶסֶר לְעֹנֶת נֶפֶשׁ אִישָׁה יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁה יִפְרְנוּ', אֲבָל נִדְרִים
שְׁאֵין בְּהֵם מִשׁוּם עֵינוֹ נִפְשׁ אֵין הִבְעֵל מִפְרִירִים. וְכֹא הַפְּסוֹק שֶׁל 'בֵּין
אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ' לְרִבּוּת, שְׁאֵם נִדְרָה מְדַבְּרִים שְׁבִינֵי לְבִינָה, כְּגוֹן שֶׁלֹּא
תִּשְׁמַשְׁנוּ, הָרִי הוּא מִיפֵּר אֵף עַל פִּי שְׁאֵין בְּנִדְרָה זֶה מִשׁוּם עֵינוֹ נִפְשׁ.
אֵף שְׁאֵין הַנֶּדֶר בְּטֵל לַגְמָרִי עַד שְׁמִצְטַרְפּוֹת שְׁתֵּי הַהִפְרוֹת יַחַד,
מִכָּל מְקוֹם הַפְרָת כָּל אֶחָד מֵהֶם בְּפִי עֲצֻמָּה מִגְרַעַת גִּירְעוֹן כְּלִשְׁוֹ
בְּנִדְרָה אֵף קוֹדֵם שְׁהִיא מִצְטַרְפָּת לַהֲפָרָת חֲבִירוֹ. הַגְמָרָא שְׁלִפְנִינָהּ

אגרות קודש

ב"ה, כ' כסלו, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מר"ח כסלו, בו כותב אשר רופא מייעצו לעשות נתוח לעינו...

בטח למותר להעירו להזהר בקידוש ובהבדלה שזה נוגע למאור עיניו של אדם וכן בתוספת
אומץ בעיניים של כבוד התורה ולומדי' והוא ע"פ מ"ש כי נר מצוה ותורה אור, ומדתו של הקב"ה
מדה כנגד מדה לחזק ולהוסיף במאור עיניו. ויקבע שיעורים בתורת הנגלה ובתורת החסידות הסוד
מתוך הרחבה ובריאות הנכונה.

בברכת ר' קרובה.

נדרים. פרק עשירי - נערה המאורסה - דף סח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קפה
רש"י תוספות

1 **בין איש לאשתו בין אב לבתו.** ואיש" דכתיבי בהאי קרא לא צריכי, דאי משום איש
2 לאשתו - הרי כבר נאמר למעלה. אלא מכאן לנערה המאורסה כו', דבין אב ובין איש
3 מפירין נדריה, דאיש מיפר חלקו באשתו ואב מיפר חלקו בבתו. כדאריך דרבה. דאמר
4 לקמן (דף ע.ג.) מקיש קודם הויה שניה כו'. **דברים שבינו לבניה.** כגון "שלא אשמש מותר"
5 "שלא אכחול" ו"שלא אתקטש". מינו גיזו. מה
6 שהוא מיפר קוצץ החצי של נדר ועוקרו לגמרי,
7 וחלק אחר כדקאי קאי, עד דאיתי אב ומיפר
8 לאותו חלק. או מקליש קליש. דהפרתו פשטה
9 בכולי נדר וקלש ליה במעט, והנדר קל ממה
10 שהיה עד עכשו. כגון שנדרה בשני זיתים. שלא
11 תאכלם, ושמע ארוס והיפר לה חלקו, ואכלתן
12 לזיתים. **אי אמרת מינו גיזו.** דכי שמע ארוס
13 ומיפר חלקו הוי נדר מופר, דהויא כאילו חלקו
14 באמצע לשנים. לקיא. הא איתתא דאכלתן
15 לזיתים משום לאו ד"לא יחל", דכי אכלה להך
16 תרי זיתים - חד הוה מותר בהפרת הארוס,
17 דמינו גיזו לנדרה, ואידך אסור משום חלק האב.
18 דנמצא דאכלה זית שלם באיסור. ואי אמרת
19 מיקלש קליש. דאינו חותך לשנים, אלא למעט
20 מיקלש לה, דלא הוי הנדר חמור כדוהו עד
21 השתא. הא כי אכלה הנהו תרי זיתי, כיון
22 שהנדר נקלש ומיקל ליה - איסורא בעלמא הוא
23 דעבדא ולא לקיא. דהנדר אינו גמור. **אימתי**
24 **אמרו כו'.** בנערה קא נקט לה מתניתין. מת
25 הבעל. כשהוא ארוס. נתרקנה רשות לאב. כאדם שמריק יין מכלי אל כלי. כלומר שיצא
26 כל הרשות מן הבעל, ובא לרשות האב. **בזמן שלא שפם בעל.** את נדרה קודם שימחה
27 ד"ביום שמעו" בעינו, וליכא. או ששפם והפר חלקו בו ביום. ששפם, ואפילו שפם ושחק,
28 שלא הפר ולא קיים, ולא הספיק להראות דעתו עד שמת בו ביום. דהואיל ואכתי איכא
29 שחות ביום, דאי הוה בעל מצי מיפר - איכא למימר דמיתה גרמה לו, דלדלא אי הוה
30 קיים אכתי הוה מיפר לה מיקמי דליעבר יומא. ו"מת בו ביום" קאי אשמע ושחק. זו היא
31 ששנינו. על כל הני קאי. מת הבעל נתרקנה רשות לאב. והאב עצמו מיפר כולו בזמן
32 שלא היפר הבעל. וכן בזמן שהיפר הבעל חזר האב ומיפר את חלקו, כדתנן עלה
33 במתניתין: כוז יפה כח האב מכח הבעל, שהוא מיפר בלא שותפות. אבל הבעל אינו
34 מיפר אלא בחיי האב.

דבי רבי ישמעאל תנא: "בין איש לאשתו בין אב לבתו" - **מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה**
מפירין נדריה. ו**לתנא דבי ר' ישמעאל,** "אם היו תהיה לאיש" מאי עביד ליה? **מוקים לאידך דרבא. ורבא,**
האי דתני דבי רבי ישמעאל מאי עביד ליה? מופעו
ליה: לומר שהבעל מיפר נדרים שבינו לבניה. איבעיא
להו: בעל מינו גיזו, או מקליש קליש? היכא קא
מיבעיא לן - כגון דנדרה מתרין זיתין, ושפם ארוס
והיפר לה, ואכלתנן, אי אמרי' מינו גיזו - דקייא, אי
אמרין מקליש קליש - איסורא בעלמא הוא. מאי?
תא שמע: אימתי אמרו מת הבעל נתרקנה רשות
לאב - בזמן שפם שפם הבעל קודם שפם, או
ששפם ושחק, או ששפם והפר, ומת בו ביום. זו היא
ששפם: מינו גיזו. מת הבעל - נתרקנה רשות לאב.
אב

לחנא דבי ר' ישמעאל דברים שבינו לבניה מנא ליה? ואפשר דתרת יליף מינה. וכי היכי
דבעל אינו מיפר בנדריו אשתו אלא נדרים שיש בהם עינוי, ודברים שבינו לבניה - הכי נמי
דאב אינו מיפר בנדריו בתו אלא אלו בלבד. והכי איתא בספרי: אין לי אלא בעל שאין מיפר
אלא נדרים שבינו לבניה ונדרים שיש בהן עינוי נפש, האב מנין - הרי אתה דן וכו'. לא זכיתי
לדון, תלמוד לומר "אלה החוקים וגו' בין איש לאשתו בין אב לבתו" - על כרחין אתה מקיש
את האב לבעל, מה הבעל אין מיפר אלא דברים שבינו לבניה ונדרים שיש בהם עינוי נפש
וכו'. וגרסינן נמי בירושלמי: "כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש אישה יקמנו ואישה
יפירנו" - אין לי אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש, דברים שבינו לבניה מנין - בין איש
לאשתו. עד כדון בבעל, באב מנין? מה הבעל אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש
ודברים שבינו לבניה - אף האב אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו
לבניה. וזה שלא כדברי ח"ם במדל, שכתב שהאב מיפר כל נדרי בתו. **איבעיא** להו בעל
מינו גיזו או מקלש קליש. כלומר, ארוס שאינו מיפר אלא בשותפותיה דאב, כשמיפר חלקו
בדקאי קאי, אלא בהפרת הארוס מקלש הוא דקליש ליה כוליה נדר. ודקא מיבעיא ליה בארוס - ה"ה באב. וחד ממנייהו נקט. **היכי** קמבעיא לן. כלומר, למאן נפקא מינה. **דנדרה** מתרין
זיתים. ידועין, ואכלתנן לתרויהו. **אי** אמרת מינו גיזו לקיא. דנדר דבהפרת ארוס פקע איסור דחד זיתא, אידך בדקאי קאי ולקיא עליה. מיהו, כיון דלא ידעין הוי מנייהו קאי באיסוריה -
לא לקיא עד דאכלה תרויהו. **ואי** אמרת מקלש קליש. ליכא מלקות, דהא קליש ליה כוליה נדרא. וליכא אלא איסורא בעלמא. ומקשו הכא: למאן לי תרין זיתין ונקט? דהא בפי "שבועות
שחים בתרא" (נשות דף נג.) אי"ר פפא דבכל שהוא בקנמות לוקח י"ל: משום דאיכא התם מאן דסיל דאפי' בקנמות לא לקי עד דאיכא כוית, נקט לה הכא הכי לרווחא דמילתא. אי"ר, משום
שבועה נקט לה, דבכלל נדר שבועה, כדאמרין לעיל: נדר גדול נדר לאלהי ישראל, ובשבועה בפחות מכשיעור ליכא מלקות. אי"ר, דלוקה דקאמר הכא - לוקה בקרבן קאמר לענין מעילה,
דלכ"ע ליכא קרבן בפחות מכשיעור. ואשכחן דכוותיה, כדאמרין (נ"ג מ"ג.) ילקח ביתר ובחסר. הרשב"א ז"ל. **תא** שמע אימתי אמרו מת הבעל נתרקנה רשות לאב בזמן שלא שמע הבעל
קודם שמת או ששמע ושחק ומת בו ביום. הא דתני "ומת בו ביום" - אשמע ושחק קאי, דדוקא בו ביום, דאכתי לא קיימינה בעל - יכול האב להפר. אבל מת ביום שלאחריו
- לא, דהא קיימינה בעל, דכיון שלא הפר גלי אדעתיה דמינה ניהא ליה, הלכך אין האב הבא מכחו יכול להפר. אבל שמע והפר, אפילו מת ביום שלאחריו - יכול להפר. דאע"ג דמכאן מייית
ליה בעל בטלה הפרתו, והאב צריך להפר חלק הבעל עם חלקו, אפילו הכי כיון שכבר הפר - אי אפשר דלחיי גבי בעל כהקמה, אע"פ שנתבטלה הפרתו, דהא מ"מ גלי אדעתיה דלא ניהא
ליה כדוהו נדרא. ומאי הוה ליה למעבד? ה"נ מוכחא סיפא דקתני

אבל

בוא האדם ומנהיגו - הוא השם יתברך, ונתן התורה והמצווה - אינו מבקש אלא
לפי כוחות של כל אחד
ממכתב י"א טבת ה'תשל"ו

קפו נדרים. פרק עשירי - נערה המאורסה - דף סח עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזולץ)

תוספות

אבל אם שמע וקיים, או שמע ושחק ומת ביום של אחריו - אין יכול להפר. ואם איתא דשמע והפר נמי, כי מת ביום של אחריו אינו יכול להפר - לא שמוענין הכי בשמע והפר, דכי מת ביום של אחריו אין יכול להפר, והוא רבותא טפי משמע ושחק. אלא ודאי, מדלא קתני הכי - שמעת מינה דשמע והפר, אפילו מת ביום שלאחריו - נתרונה רשות לאב, ומצי מיפר. **שמע** אביה והפר לה. ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב וזו היא ששנינו מת האב לא נתרונה רשות לבעל. **חזינא** להו לקמאי וזל דאמרי דמאי דקתני לא הספיק הבעל - לאו דוקא, ובבדי נסבית. ובאינן בבי אחריו נמי הכי אמרי. ולא סליק להו פירושא לפום עניות דעתן, ומשום הכי חזינא לפרשניהו להני בבי. והכי מתחילי, להאי דנקט ולא הספיק הבעל - לרבותא נקטיה, דאע"ג דלא נראו נדרים הללו לארסו ולא

זכה בהן, ובדאמרין לקנן: אימא ד"מ בנדרים
שלא נראו לארסו, דאלמא כל שלא נראו לו
הזרע כחו בהן, וס"ד"א דכיון דאב הפר ובעל לא
זכה כלל, כי מיית ליה - אקליש ליה האי נדרא
טובא, ולא משתייר ביה אלא פורתא, וס"ד"א
דלהוא פורתא חסגי ליה בהפרת בעל - קמ"ל
דאע"ג דהאי נדרא אקלש ליה טובא - להחזיק
פורתא נמי דמשתייר ביה לא מצי בעל מיפר. וכי
הכי דאשמענין ברישא דאף על גב דלא אקלש
נדר כלל, דהיינו שמע הבעל ושחק, דאפילו הכי

אב מצי מיפר - הכא נמי אשמענין, דאף על גב דאקלש ליה טובא - בעל לא מצי מיפר. **שמע** בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל וזו היא ששנינו מת הבעל נתרונה רשות לאב. הכא נמי בוך בבא אשמענין רבותא, בהפר הבעל ולא הספיק האב לשמוע, דאפילו הכי, מת הבעל - נתרונה רשות לאב, ולא הספיק הוא דחית הכא, דאי לא - היינו קמיתא. וכי תימא: אדרבה, דהא אשמענין רישא רבותא דבזמן שמע הבעל ושחק, אע"ג דלא אקליש ליה נדרא כלל נתרונה רשות לאב, וק"ו: השתא היכא דנדרה אבתי בדקאי קאי - אב מצי מיפר, היכא דאקלש ליה כי הכא, דבעל הפר ולא נראו לאב עדין, דעדיפא ליה הפרת בעל - מיעיבא דמצי אב מיפר? דהא אמרת בבבא דשמע אביה דרבותא אשמענין, דאע"ג דהפר אב ולא הספיק הבעל לשמוע, דאקלש ליה נדרא טובא - לא מצי בעל מיפר. ואי התם הויה רבותא הווא גוונא דלא מצי בעל מיפר, היכי להוי הכא רבותא הווא גוונא נופיה דאב מצי מיפר? איברא, ודאי דהכי הוא ולא תקשי לך. דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי, דכיון דהפרה דקמא מעליא הוא, דהא לא נראו לשני - אקליש ליה נדרא טובא ולא משתייר ביה אלא פורתא, ולהחזיק פורתא סלקא דעתך אמינא דהסגי ליה בהפרה דאיך - להכי אשמענין רישא, דאפילו בהחזיק פורתא לא נתרונה רשות לבעל, ואיכא למימר נמי: דכיון דהפרה דקמא מעליא היא, כיון שדפר ולא נראו לשני, ואקלש ליה נדרא טובא ולא משתייר ביה אלא פורתא, דנימא דהחזיק פורתא כיון דקליש ליה טובא, אינו כדאי להורישו לאב, ובדקאמרי בית הלל לקנן בבבא בתרייתא דרך ברייתא. דאין יכול להפר, משום דכיון דקליש ליה נדרא טובא - לא מצי אב למזכי ביה, וה"נ נימא הכי, קמ"ל דאפ"ה נתרונה רשות לאב. משום דנדר דבעידנא דהפר לה בעלה הויה הפרתו הפרה מעליא לאקלש' נדרא טובא. דהא אבתי לא הספיק האב לשמוע, אפ"ה, כשמת - בטלה ליה לגמרי, ומשיח' חזי אב למזכי ביה. משא"כ בבבא בתרייתא, דכיון דאבתי איתיה לאב - לא בטלה הפרתו, וכיון דנדרא מקלש קליש לב"ה - לא מצי זכי בחלקו של בעל. וכי תימא: א"כ מצינא אמינא דמשום האי אקלושי הוא דלא מצי מיפר, ואי לא קליש כלל - מצי מיפר. לא מצינא אמרת הכי, דאי האי אקלושי דקאמרת מלתא היא - אפילו אב נמי לא מצי (אב) מיפר, דהא חזינן בסיפא דב"ה אמרי דמשום דקליש נדרא לב"ה - אב לא מצי מיפר. הלכך, אי בשהפר א' מהם ומת ולא הספיק השני לשמוע - קליש נדרא, כי שמע בעל והפר ולא הספיק האב לשמוע היכי מצי אב מיפר? אלא מאי אית לך למימר, דכיון דמיית ליה ההוא קמא דהפר - בטלה לה הפרה דיליה, ומשום ההיא קלישיותא לא גרע וכותיה דאיך. וממילא שמעי' דכי תנא שמע אביה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת האב דלא נתרונה רשות לבעל, דכי נקט הפר ולא הספיק - לרבותא נקטיה, והז'נ דבשלאל הפר אב לא נתרונה רשות לבעל. וכן נמי בבבא דשמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל, לא מצינא אמרת דמשיח' נתרונה רשות לאב - משום דאקלש ליה נדרא ולא אשתתיר ביה אלא פורתא. דהא אשמענין רישא דשמע הבעל ושחק ומת, דלא אקליש ליה נדרא כלל, דאפילו הכי כי מיית ליה בעל - נתרונה רשות לאב. **שמע** בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת אין הבעל יכול להפר שאין הבעל מפר אלא בשותפות. בוך בבא אשמענין רבותא טפי מנאי דאשמענין בבבא דשמע אביה והפר לה, דמסיק בה נמי: מת האב - לא נתרונה רשות לבעל. דבשלמא התם איכא למימר דנדר דבעידנא דהפר לה אב הויה הפרתו הפרה מעליא, ואקליש ליה נדרא טובא, ולא אשתתיר ביה אלא פורתא, כיון דלא הספיק הבעל לשמוע - אפ"ה, מבי מיית ליה אב קם ליה נדרא כדמעיקרא. דהא מבי מיית אב בטלה לה הפרתו, ולית בה מששא. ומשום הכי כיון דאליה ליה נדרא - בוך הוא דבעל, דלא נפש חיליה, לא מצי מיפר. אבל הכא דאקליש ליה האי נדרא, דהא הפר בעל ולא הספיק האב לשמוע, ואבתי נדרא בקלישותיה קאי, דלא בטלה לה הפרת בעל דהא איתיה, וס"ד אמינא: כיון דקליש ליה ולא אשתתיר ביה לאחר מיתת האב אלא פורתא - להחזיק פורתא חסגי ליה הפרת בעל, קמ"ל דאפ"ה אין הבעל יכול להפר. שאע"פ שלא זכה אב מעולם בנדרים הללו, דהא לא נראו לו, וקליש' להו נמי טובא דהא הפר להו בעל ואבתי איתיה - אפילו הכי אין הבעל יכול להפר. דמילתא פסיקתא היא שאין הבעל מיפר אלא בשותפות. והיינו דנקט האי ליגנא, ולא נקט "לא נתרונה רשות לבעל" דכתני לעיל - משום דבהחזיק דוכה בהן אב ואיבטיילא לה הפרה דיליה שייך למיתני לא נתרונה, דמשמע דוכה בהו אב ולא נתרונה רשותו. אבל הכא אב לא זכה כלל, והפרה דבעל איכא למימר דלא איבטייל כיון דלא מת, ואפ"ה מילתא פסיקתא היא שאין הבעל מפר אלא בשותפות. ואיכא בוך ברייתא עד השתא ארבע בבי: הרי בנדרונה רשות לאב, ותר' בלא נתרונה רשות לבעל, ובכל חזא אשמענין רבותא, כדפרשינא, ובסדריהו קתני להו, נתרונה ולא נתרונה, נתרונה ולא נתרונה. כן נראה לי פירושא דהנך בבי.

שמע



אופן וסוג חיי האדם, אם חיים מלאים שביעת רצון ותוכן, או בקו ההופכי, תלוי במידה חשובה וגדולה - ברצון האדם ממתכבד א' כסלו, תשכ"א



- 1 אַבְל אִם שְׁמַע הִבְעֵל אֶת הַנֶּדֶר וְקָנִים אוֹתוֹ, אִי שְׁשָׁמַע אוֹתוֹ הִבְעֵל
2 וְשָׁתַק כָּל יוֹם שְׁמַעוּ וּמָת בְּיוֹם שְׁלֹאֲחֶרְיוֹ, שׁוֹב אֵין הָאֵב יָכוֹל לְהִפְרֹ
3 אֶת הַנֶּדֶר לְאַחַר מִיתַת הִבְעֵל, מִשּׁוּם שֶׁכִּבֵּר הַתְּקִיִּים הַנֶּדֶר עַל יְדֵי
4 הִבְעֵל קוֹדֵם שְׁמַת, עַל יְדֵי הַקְּמָתוֹ אוֹ שְׁתִּיקָתוֹ כָּל יוֹם שְׁמַעוּ.
5 ב. הָאוֹפֵן שָׁבוּ לֹא נִתְרוֹקְנָה רִשּׁוֹת לִבְעֵל:
6 אִם שְׁמַע אָבִיהָ אֶת הַנֶּדֶר וְהִפְרֹ לָהּ, וְאִפִּילוֹ אִם לֹא הִסְפִּיק הָאֵב לְשָׁמַע
7 לְשָׁמַע אֶת הַנֶּדֶר עַד קוֹדֵם שְׁמַת הָאֵב, זֶה הוּא הַהִלְכָה שְׁשָׁנִינוּ
8 בְּמִשְׁנָה לַהֲלֹךְ (ע.) מֵת הָאֵב לֹא נִתְרוֹקְנָה רִשּׁוֹת לְבָעֵל, וְאֵין הִבְעֵל
9 יָכוֹל לְהִפְרֹ לִבְדּוֹ.
10 ג. אוֹפֵן נוֹסֵף שָׁבוּ נִתְרוֹקְנָה רִשּׁוֹת לֵאב:
- 11 אִם שְׁמַע בְּעֵלָהּ אֶת הַנֶּדֶר וְהִפְרֹ לָהּ, וְאִפִּילוֹ אִם לֹא הִסְפִּיק הָאֵב
12 לְשָׁמַע אֶת הַנֶּדֶר עַד קוֹדֵם שְׁמַת הִבְעֵל, זֶה הוּא שְׁשָׁנִינוּ מֵת הִבְעֵל
13 נִתְרוֹקְנָה רִשּׁוֹת לָאֵב. וְאֵף עַל גִּב שֶׁהִפְרֹת הִבְעֵל מִתְבַּטֶּלֶת בְּמִיתָתוֹ,
14 חֲזוֹר הָאֵב וּמִפְרֹ אֶת חֲלָקוֹ וְאֶת חֲלָק הִבְעֵל.
15 ד. אוֹפֵן נוֹסֵף שָׁבוּ לֹא נִתְרוֹקְנָה רִשּׁוֹת לִבְעֵל:
16 אִם שְׁמַע בְּעֵלָהּ אֶת הַנֶּדֶר וְהִפְרֹ לָהּ, וְלֹא הִסְפִּיק הָאֵב לְשָׁמַע אֶת
17 הַנֶּדֶר עַד שְׁמַת הָאֵב, אֵין הִבְעֵל יָכוֹל לְהִפְרֹ אֶת חֲלָקוֹ שֶׁל הָאֵב, לְפִי
18 שְׁאֵין הִבְעֵל מִיפְרֹ אֶלָּא בְּשׁוֹתְפוֹת עִם הָאֵב, וְלֹא לִבְדּוֹ.
19 ה. אוֹפֵן הַשְּׁנִי בְּמַחְלֻקַּת בְּדִין נִתְרוֹקְנָה רִשּׁוֹת לֵאב:

אגרות קודש

ב"ה, י"ד טבת, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ צנמ"ס

בעל מדות תרומיות מוהרש"י שי

שלום וברכה!

מכתביו - עם המוסג"ב - בעתם קבלתי ואתו רב הסליחה על אשר התעכב המענה שלי עד
עתה שהוא מרוב הטרדות ההולכות וגדלות, ורובם כרוכות גם בעגמ"נינוסף על כ"ז גם ההתעסקות
בהו"ל של התניא בפעם הראשונה בארצוה"ב שלא שיערתי מראש שידרש כ"כ זמן ממני, ולא עוד
אלא כיון שלא טפלתי בהגהה היותר האחרונה הרי נשארו כמה טעויות למרות השתדלותי להגיה
עד כמה שאפשר. ונתקיים מרז"ל (פסחים קיב, א) - כפירש"י דטריד בגירסי' (ועי"ז) ולא כו' [אבל
לא ח"ו כפי' הרשב"ם].

(ב) בטח קבל בעתו את השדי חמד כרך עשירי וכן הדרך מצותיך עם הוספות שהו"ל כאן,
וכן נשלח לו בחבילה בפ"ע מכאן התניא הנ"ל וכן התהלים עם פירוש הצ"צ, ובטח יאשר קבלת כל
הנ"ל, ות"ח מראש.

(ג) ימים אלו נתקבל ספרו מועדים בהלכה בהוצאה חדשה ות"ח והשי"ת יזכה להגדיל
תורה ולהאדירה ע"י ספריו ומאמריו לאורך ימים ושנים טובות, טובות בגשמיות וברוחניות גם
יחד...

(ז) מוסג"פ מה שהו"ל בקשר עם חג הגאולה י"ט כסלו העבר, שבטח יעניין את כהדר"ג שי.

(ח) בהזדמנות זו הנה אם ימצא זמן פנוי ויכתוב לי בפרטיות אודות התועדות ד"י"ט כסלו
בהכפר ותוכן הנאומים, הרי א"ת אה"י לכת"ר שי.

בכבוד ובברכה לבר[יאות] הנכונה מכף רגל ועד ראש.

42 שְׁמַע אֲבִיךָ אֶת הַנֶּדֶר וְהִפֵּר לָהּ, וְלֹא תִסְפֵּק הַכֶּעַל לְשִׁמּוֹעַ אֶת
43 הַנֶּדֶר עַד שְׁמַע הַכֶּעַל, חֹזֵר הָאֵב לְאַחַר מִיתַת הַכֶּעַל וּמִפֵּר אֶת
44 חֶלְקוֹ שֶׁל הַכֶּעַל.
45 אָמַר רַבִּי נִתָּן, דְּבָרִים אֵלּוּ הַשְּׁנוּיִים בְּבָבָא הָאֲחֵרוֹנָה, הֵן הֵן דְּבָרֵי
46 בֵּית שְׁמַאי. אֲבָל בֵּית הֵלֵל אֹמְרִים, אֵין הָאֵב זָכָל לְהִפֵּר אֶת חֶלְקוֹ
47 שֶׁל הַכֶּעַל לְאַחַר מִיתַתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאֵין נוֹדֵעַ דִּין 'נִתְרוֹקְנָה רִשּׁוֹת
48 לְאֵב' אֶלָּא בְּנֶדֶר גְּמוּר שֶׁלֹּא נִגְרַע כַּחַ. וּמֵאֲחֵר שִׁכְבַּר הַפֶּר הָאֵב
49 בְּחַיֵּי הַכֶּעַל וְהַקְלִישׁ אֶת הַנֶּדֶר כּוֹלּוֹ, נִמְצָא שִׁבְשַׁעַת מִיתַת הַכֶּעַל
50 שׁוּב אֵין הַנֶּדֶר חֲשׁוֹב לְהוֹרִישׁוֹ לְאֵב מִחֲמַת קְלִישׁוֹתוֹ. אֲבָל בֵּית
51 שְׁמַאי סוֹבְרִים, שֶׁהִפְרַת הָאֵב לֹא הַקְלִישָׁה אֶת הַנֶּדֶר כּוֹלּוֹ, אֶלָּא
52 הִתִּירָה לְגַמְרֵי אֶת חֲצִי הַנֶּדֶר הַעוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הָאֵב, אֲבָל חֲצִי הַשְּׁנִי
53 הַעוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הַכֶּעַל לֹא נִגְרַע כֻּלּוֹ מִחֲמַת הַפֶּרֶת הָאֵב וְנִשְׁאָר
54 בְּכָל תּוֹקְפוֹ, וְעַל כֵּן רָאוּי הוּא חֲצִי נֶדֶר זֶה לְהִתְרוֹקֵן לְרִשּׁוֹת הָאֵב
55 בְּמִיתַת הַכֶּעַל.
56 מִבְּאֵן פּוֹשְׁטַת הַגְּמוּרָא אֶת הַסֶּפֶק הַנִּידוֹן לְעִיל בְּדִין הַפֶּרֶת הָאֵב אוֹ
57 הַכֶּעַל לְבַדָּה:
58 שְׁמַע מִיָּנָה – מִהַמְחֻלּוֹקֶת הַשְּׁנוּיָה בְּבִרְיָאָה הָאֲמוּרָה, שֶׁלְּדַעַת בֵּית
59 שְׁמַאי הַכֶּעַל בִּהְפָּרְתוֹ מִיָּנָה זָכָל אֶת הַנֶּדֶר, וְחֲצִיו הָאֶחָד מוֹפֵר
60 לְגַמְרֵי וְאֵילוֹ חֲצִיו הַשְּׁנִי עוֹמֵד בְּאִסּוּרוֹ לְגַמְרֵי אֶף לַעֲנִין מַלְקוּת.
61 וְלְדַעַת בֵּית הֵלֵל, הַכֶּעַל בִּהְפָּרְתוֹ מְקַלֵּשׁ קְלִישׁ 'מִקְלִישׁ' אֶת הַנֶּדֶר
62 כּוֹלּוֹ, וְשׁוּם חֶלֶק מִמֶּנּוּ אֵינוֹ עוֹמֵד בְּחֻמְרוֹ מַלְקוּת. מִסִּיקָה הַגְּמוּרָא,
63 שְׁמַע מִיָּנָה שֶׁאֵבן הַדֶּבֶר שְׁנִי בְּמַחְלּוֹקֶת בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל וְרָאָה
64 טַבְלָהּ.
65 סֶפֶק רַבָּא הָאֵם יֵשׁ דִּין שְׁאֵלָה בַּהֲקָמָה וְהַפְּרָה:
66 מִי שֶׁנֶּדֶר וְהִתְחַרֵּט עַל נֶדְרוֹ מִשּׁוּם שֶׁרָאָה שֶׁהוּא מִצְטַעַר מִחֲמַתּוֹ,
67 אוֹ שֶׁהִתְחַדֵּשׁ אֲצִלּוֹ דֶּבֶר שֶׁלֹּא הָיָה בְּשַׁעַת הַנֶּדֶר, וְאֵילוֹ הָיָה יוֹדֵעַ
68 שִׁיאֲרַע לוֹ כֵּן הָיָה נִמְנַע מִלִּידוֹר, הָרִי הוּא בֹא אֲצִל חֲכָם אוֹ אֲצִל
69 שְׁלֹשָׁה הַדִּיּוּטוֹת וְנִשְׁאָל עַל נֶדְרוֹ. וְאָמַר לָהֶם, 'אֵילוֹ הָיִיתִי יוֹדֵעַ
70 שֶׁאֲצִטַּעַר בְּדַבְרִי, אוֹ שִׁיאֲרַע לִי כֵּן וְכך, לֹא הָיִיתִי נֹדֵר'. וְהָרִי הֵם
71 אֹמְרִים לוֹ 'מוֹתֵר לָךְ', וּבִכֵּךְ בְּטֵל הַנֶּדֶר.
72 בְּעֵי רַבָּא, הָאֵם כֶּשֶׁם שֶׁנִּשְׁאָלִים עַל גּוֹף הַנֶּדֶר, כִּמּוֹ כֵּן יֵשׁ דִּין שְׁאֵלָה
73 בְּהֶקֶם – בֹּאֵב אוֹ בַּעַל שֶׁהִקְדִּימוֹ אֶת הַנֶּדֶר לְבָתּוֹ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ, מִשּׁוּם
74 שֶׁהִקְדָּמָה הָיָה כַּעֲנִין הַנֶּדֶר עֲצָמוֹ, שֶׁהָרִי הַהִקְדָּמָה מְקַיֶּמֶת אֶת הַנֶּדֶר.
75 וּלְפִיכֵךְ הָאֵב שֶׁהִקְדִּים אֶת נֶדְרֵי בָתּוֹ, אוֹ הַכֶּעַל שֶׁהִקְדִּים אֶת נֶדְרֵי
76 אִשְׁתּוֹ, וְבוֹ בְּיוֹם הַלֵּךְ אֲצִל חֲכָם וְהִתְחַרֵּט עַל הַקְדָּמָתוֹ, הַחֲכָם מִבְּטֵל
77 אֶת הַהִקְדָּמָה, וְשׁוּב יִכּוֹלִים הָאֵב אוֹ הַכֶּעַל לְהִפֵּר אֶת נֶדְרֵיהֶם בּוֹ בְּיוֹם.
78 אוֹ דְלָמָּה, אֵין דִּין שְׁאֵלָה בְּהֶקֶם, וְאֵין הָאֵב אוֹ הַכֶּעַל נִשְׁאָלִים עַל
79 הַקְדָּמָתָם. לְפִיכֵךְ, לְאַחַר שֶׁהִקְדִּימוֹ אֶת הַנֶּדֶר שׁוּב אֵינֶם מִפְרִים אוֹתוֹ
80 לְעוֹלָם.
81 וְעוֹד הַסֵּתֶפֶק רַבָּא, אֵם תִּמְצָא לִזְמַן שֶׁיֵּשׁ דִּין שְׁאֵלָה בְּהֶקֶם, עֲדִיין
82 יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק, הָאֵם כֶּשֶׁם שֶׁיֵּשׁ דִּין שְׁאֵלָה בַּהֲקָמָה כִּמּוֹ כֵּן יֵשׁ דִּין

שְׁאֵלָה בְּהֶפֶר – בַּהֲפָרַת הָאֵב אוֹ הַכֶּעַל. וְהָרִי הֵם יִכּוֹלִים לְהַשְׁאֵל
אֲצִל חֲכָם וּלְבָטֵל אֶת הַפֶּרֶתוֹ, וְלִהְיוֹת אֶת הַנֶּדֶר לְתוֹקְפוֹ. אוֹ
דְלָמָּה, אֶף שִׁישׁ דִּין שְׁאֵלָה בַּהֲקָמָה מִשּׁוּם שֶׁהוּא כַּעֲנִין הַנֶּדֶר עֲצָמוֹ,
אֲבָל אֵין דִּין שְׁאֵלָה בְּהֶפֶר, לְפִי שֶׁאֵינוֹ כַּעֲנִין נֶדֶר.
הַגְּמוּרָא פּוֹשְׁטַת אֶת הַסִּפְּקוֹת הָאֲמוּרִים:
תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, נִשְׁאָלִין עַל הַהֶקֶם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא כַּעֲנִין
הַנֶּדֶר עֲצָמוֹ. וְאֵלּוּם אֵין נִשְׁאָלִין עַל הַהֶפֶר, מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֵה לְנֶדֶר
עֲצָמוֹ, אֶלָּא הוּא בִּטּוֹל הַנֶּדֶר.
סֶפֶק רַבָּה בַּהֲקָמָה אַחֵר הַקָּמָה:
בְּעֵי רַבָּה, בַּעַל הָאָמַר לְאִשְׁתּוֹ, אוֹ אֵב הָאָמַר לְבָתּוֹ עַל נֶדְרִיהֶם,
קִיָּים לִיכִי וְלָךְ הַנֶּדֶר, וְחֹזֵר וְאָמַר לָהּ 'קִיָּים לִיכִי' הַנֶּדֶר, וְאַחֵר כֵּךְ
נִשְׁאָל אֲצִל חֲכָם עַל הַהֶקֶם רָאשׁוֹנָה וּבִיטְלָהּ, כִּהּ – מִה דִּינָה שֶׁל
הַהֶקֶמָה הַשְּׁנִיָּה. הָאֵם מֵאֲחֵר שִׁבְשַׁעַת שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו אֶת הַהֶקֶמָה
הַשְּׁנִיָּה עֲדִיין הָיָה הַנֶּדֶר מוֹקֵם מִחֲמַת הַהֶקֶמָה הָרִאשׁוֹנָה, וּמִמִּילָא
לֹא הָיָה לָהּ לְהַקְדָּמָה הַשְּׁנִיָּה מוֹקֵם לְחֹל, עַל כֵּן שׁוּב אֵינָה חִלָּה אֶף
לְאַחֵר שִׁבְטָלָהּ הָרִאשׁוֹנָה. אוֹ דְלָמָּה, אֶף שִׁבְשַׁעַתָּה לֹא הָיָה לָהּ
לְהַקְדָּמָה הַשְּׁנִיָּה מוֹקֵם לְחֹל, מִכֵּל מוֹקֵם מֵאֲחֵר שִׁבְטָלָהּ הַהֶקֶמָה
הָרִאשׁוֹנָה עַל יְדֵי הַשְׁאֵלָה, מוֹרְצָת לָהּ הַשְּׁנִיָּה מוֹקֵם לְחֹל וְהָרִי
הָיָה חִלָּה.
הַגְּמוּרָא פּוֹשְׁטַת אֶת הַסֶּפֶק הָאֲמוּרִי:
תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבָּא (לְעִיל יֵת. וּבִשְׁבוּעוֹת כּוּז) עַל מַה שֶּׁשִּׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה
שֶׁם, שֶׁאֵם נִשְׁבַּע וְאָמַר 'שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכֵל כֶּכֶר זֶה', וְחֹזֵר וְנִשְׁבַּע
עֲלֶיהָ 'שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכֵלָנָה', אֵינוֹ חַיִּיב אֶלָּא מִשּׁוּם הַשְּׁבוּעָה
הָרִאשׁוֹנָה, וְלֹא מִשּׁוּם הַשְּׁבוּעָה הַשְּׁנִיָּה, לְפִי שֶׁאֵין שְׁבוּעָה חִלָּה עַל
שְׁבוּעָה, כְּדִתְנִן לְעִיל (י). וְעַל זֶה אָמַר רַבָּא, שֶׁאֵם נִשְׁאָל עַל
הַשְּׁבוּעָה הָרִאשׁוֹנָה, הַשְּׁבוּעָה הַשְּׁנִיָּה חִלָּה עָלָיו. וּמִכְּאֵן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ
אֶף לְהַקְדָּמָה אַחֵר הַקָּמָה, שֶׁמֵּאֲחֵר שֶׁהִתְבַּטְּלָהּ הַהֶקֶמָה הָרִאשׁוֹנָה
עַל יְדֵי הַשְׁאֵלָה, שׁוּב מוֹרְצָת לָהּ הַהֶקֶמָה הַשְּׁנִיָּה מוֹקֵם לְחֹל.
סֶפֶק נֹסֵף בְּדִין הַקָּמָה וְהַפְּרָה:
בְּעֵי רַבָּה, בַּעַל הָאָמַר לְאִשְׁתּוֹ אוֹ אֵב הָאָמַר לְבָתּוֹ עַל נֶדְרִיהֶם,
'קִיָּים לִיכִי וּמוֹתֵר לִיכִי, וְלֹא תִחְוֹל הַקָּמָה אֶלָּא אֵם כֵּן חִלָּה הַפְּרָה',
כִּהּ – מִה דִּינָה שֶׁל אֲמִירָה זֶה. וְאֵין סֶפֶק שֶׁהַהֶקֶמָה אֵינָה חִלָּה,
מִשּׁוּם שֶׁהִתְנָה שֶׁלֹּא תִחְוֹל אֶלָּא אֵם כֵּן תִּחְוֹל גַּם הַהֶפְרָה. וְאֵם כֵּן
מִמָּה נִפְשֵׁךְ, אֵם חִלָּה הַהֶפְרָה כֶּכֶר בְּטֵל הַנֶּדֶר, וְאֵין לָהּ לְהַקְדָּמָה עַל
מַה שֶׁתִּחְוֹל. וְאֵם לֹא תִחְוֹל הַהֶפְרָה, אֶף הַהֶקֶמָה לֹא תִחְוֹל, שֶׁהָרִי
לֹא תִתְקַיֵּם תִּנְאוֹ. אֶךְ עַל הַהֶפְרָה יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק, הָאֵם מִכֵּךְ שֶׁהִקְדִּים
אֶת הַהֶקֶמָה לְהַפְּרָה מוֹכַח שֶׁבְּכוּנוֹתָהּ לְהִתְנוּתָהּ גַּם עַל הַהֶפְרָה, שֶׁלֹּא
תִּחְוֹל אֶלָּא אֵם כֵּן תִּחְוֹל קוֹדֵם לָהּ הַקָּמָה, וְאֵם כֵּן לֹא יִתְכַּן שֶׁתִּחְוֹל
הַהֶפְרָה. אוֹ דְלָמָּה, לֹא הִתְנָה אֶלָּא עַל הַהֶקֶמָה, אֲבָל עַל הַהֶפְרָה
לֹא הִתְנָה כְּלוּם, וְהָרִי הָיָה חִלָּה אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא חִלָּה הַהֶקֶמָה.
הַגְּמוּרָא פּוֹשְׁטַת אֶת הַסֶּפֶק הָאֲמוּרִי:

קריאת שמע שעל המיטה היא ב'זעיר אנפין' כהידידי שבטרם צאת הנפש מהגוף

היום יום ו' כסלו

אם החנויות שפותח עתה בשותפות (וגם הקודמות שהוא שותף בהן) סגורות בשבת ויום טוב (כולל, כמובן, ליל שבת ויום טוב) – יהי רצון שתהא פתיחתן בהצלחה וכו'

ממכתב א' דראש-חודש כסלו, ה'תשל"ב

1 שמוע אביה והפר לה, ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חור האב ומפר חלקו של בעל.
2 האי דקתני חור - לא שיהיה חור מה שהפר כבר, והיינו חלקו של אב. אלא להכי תני
3 חור, משום שכבר הפר חלקו, ועכשיו חור ומפר חלקו של בעל. ובהכי סגי, ואין צריך
4 שיהיה חור ויפר חלק עצמו. משום דכיון דאיהו לא מת א"ע, דמית ליה בעל - לא בטלה הפרה
5 דאב. **אמר** רבי נתן הן דברי ב"ש. דקסברי
6 דיכול האב להפר בכי האי גוונא, ובהפרת חלקו
7 של בעל בלחוד סגי, משום דהפרה דאב כיון דלא
8 מת - לא אבטלה לה. **אבל** בה"א אין יכול
9 להפר כלל. ואפי' חור ומפר חלקו חלק הבעל.
10 וקא ידבינן טעמא, משום דלכ"ש מינן גיין,
11 כשהפר האב תחלה - הפר חלקו בלבד, וחלק
12 הבעל לא נגרע כלל אלא עדיין הוא קיים לגמרי,
13 וחשוב הוא להורישו לאב. ולכ"ה מקלש קליש,
14 כשהפר האב חלקו - נגרע חלקו של בעל ואינו
15 חשוב להורישו לאב, דכיון דאב אבתי איתיה -
16 הפרה ידידה לא בטלה לה, ואבתי נדרא
17 בקלישותה קאי. וכיון דקליש ליה חלקו של בעל
18 - לא מצי מפר אב. מיהו, הני מילי בשלא
19 נתאסרה לאחר, אבל נתאסרה לאחר בו ביום -
20 אביה ובעלה האחרון מפירין, נדריה כדתינא
21 לקמן (ק"ז ע"ה), וכמו שנפרש עלה דהדחיא בסיד.
22 הדין הוא פירושא דהאי שמעתא דסמכא דעתין עליוהי, וחזינא לרבנן טובא מילי דלא נדרי
23 ולא ברירי לן ולא חיישנא למכתביניהו. **בעי** רבה יש שאלה בהקם. אם קיים הנדר ונשאל
24 בו ביום על ההקם, מי מצי מפר בו ביום או לא? אבל למחר פשיטא דלא מצי מפר, דלא גרע
25 משתוקא. ואת"ל יש שאלה בהקם, יש שאלה בהפר או אין שאלה נראה בעיני דאף על גב
26 דבהפר לא שייך שאלה, דבשלמא הקם - כעין נדרא הוא, אבל הפרה לא, אפילו הכי מבעיא
27 לן אי יש שאלה בהפר. משום דהפרה חקמה איתקוש להדרי, וכדאמר' לקמן (ט"ז): שאני
28 הכא דאמר קרא "אישא יקנימו ואישא יפרנו" - את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר, לא בא
29 לכלל הקם לא בא לכלל הפר. ומשום הכי בעי: את"ל דיש שאלה בהקם, בהפר מהו? מי
30 אמרינן: נהי דלא שייבא ביה שאלה, אפילו הכי אמרינן דיש שאלה דאיתקושי איתקוש. או
31 דלמא למילתא דהפרה דלא חזיא ליה לא איתקוש. ומסקינן מדברי יוחנן דלענין שאלה לא
32 איתקוש. **בעי** רבה קים ליכי קים ליכי ונשאל על הקמה ראשונה מהו. מי אמרינן: כיון
33 דבעידנא דאפיק הקמה שניה מפומיה לא חזיילא - תו לא חזיילא. נהי דלמא: נהי דבהאי
34 שעתא לא חזיילא - היינו משום דבהאי שעתא איתא להקמה קמיתא, דלא שבקא ליה
35 לבתרייתא למיחל, אבל כי איתשל אקמיתא - משכחא בתרייתא רוחא וחזיילא. **ת"ש**
36 דאמר רבא אמר נשאל על הראשונה שניה חלה עליה. לעיל בפרק "אלו מותרין" (ק"ז ע"ה) אמר
37 רבא אמתינן ד"שבעה שלא אוכל שבעה שלא אוכל", והכא נמי, כי מתשל אהקמה
38 קמיתא - שניה חלה עליו. **בעי** רבה קים ליכי ומופר ליכי ולא תיחול הקמה אלא אם כן
39 חלה הפרה מהו. חזינא בוך בעיא ובמאי דפשיטנן בה לקמאי ז"ל מילי דלא נדרי, ומשום
40 הכי מפרשנא בה מאי דאיתחזי לי. לרבה פשיטא ליה דהקמה לא חזיילא, דממין, אי הפרה
41 חזיילא - הקמה לא חזיילא. דנהי דלקמן (ק"ז ע"ה) מספקא לן "קים ליכי שעה ומופר ליכי שעה"
42 אי חזילי תרזייתו או לא - שאני דתם שנתן קצבה להקמה והפרה.

אבל

1 שמוע אביה והפר לה, בו ביום, ולא הספיק הבעל לשמוע שיפר לה עד שמת - חור ומפר
2 חלקו של בעל, ואין צריך להפר חלקו הואיל וכבר הפר. ב"ה אומרים אין יכול להפר.
3 חלקו של בעל בלבד, אלא חור ומפר חלקו עמו. משום דסבירא להו מקליש היבא
4 דהפר חד בלא חבירה, ואבתי הוי הנדר שלם, אלא שאין איסורא חמור בכתחלה. וכיון
5 דאבתי הנדר שלם הוא - מיבעי ליה לבטל
6 חלקו, וחלק הבעל דנתרסקנה רשותו לו. ובית
7 שמיא סברי מינו קא גיין. כי קדם האב והפר
8 חלקו חתכו לשנים ונתבטל חציו, ועדיין חציו
9 קיים, וכשמפר עכשיו חלקו של בעל - הוי שלו
10 מופר, ש"מ. תנאני היא, ומקלש קליש בבית
11 הלל. יש שאלה בהקם. שאם קיימו לה נדרה
12 האב והארוס, ונשאלו על הקמתן, מהו? מי יש
13 שאלה ויכולין להפר לה, או לא? יש שאלה
14 בהפר. היבא דקים האחד והדבר האחד, יכול
15 האחר לשאלו על הקמתו במקום שהפר כבר
16 השני, והוי מופר? ענין אחר: יש שאלה בהפר.
17 כל', את"ל יש שאלה בהקם - מי הוי מופר
18 הנדר באותה שאלה דהקמה, דאין צריך לומר
19 לה בהפרתו, או אין שאלה בהפר - דלא הוי
20 מופר אלא מפר לה בעל או האב לאחר
21 שנשאל, דבאותה שאלה דהקמה לא הוי מופר
22 לה. **ת"ש נשאלין על ההקם**. ללישנא קמא נשאלין על ההקם ומוותרין להפר לה. ואין
23 נשאלין על ההפר. דהיבא דקים אחד והפר אחד - אין נשאל, אלא או כולו בשאלה או
24 כולו בהפרה בעינן. וללישנא בתרא נשאלין על ההקם ומוותרין להפר לה אח"כ, ואין
25 נשאלין על ההפר - דאין הנדר מופר במה שמתיר החכם לבטל ההקמה אלא מפר לה
26 בעל או אב לאח"כ. ע"א: יש שאלה בהקם. שקיים לה הבעל לא האב הנדר, ואח"כ הלך
27 ונשאל עליו לחכם והתירו החכם, מי אמרינן דכיון שקיים את הנדר שוב אין נשאלין
28 עליו, ולא הוי שאלה מעליה, או דלמא כיון שהתירו חכם - בטלה הקמתו וביטל הנדר.
29 **את"ל יש שאלה בהקם יש (לה) שאלה בהפר**. כלומר, במקום הפר. שאם שמע את נדרה
30 ולא רצה להפר, אלא הלך ונשאל בו ביום על אותו נדר לחכם, מאי? מי אמרינן: הואיל
31 אם היא הולכת לחכם ונשאלת לו שיהא תמידה, דהא לדברי הכל אם נשאלת לחכם
32 יכול להתיר לה, הכא נמי אם נשאל האב לחכם על נדר בתו - יהא מותר, והואיל ואי
33 בעי מצי מפר. **ת"ש דאמר רבי יוחנן נשאלין על ההקם**. באותו ענין שפירשתי, ואין
34 נשאלין על ההפר כמו כן. קים ליכי קים ליכי. חרי יזמני, ונשאל על הקמה ראשונה,
35 וביטלה. מהו. כלומר, הקמה שניה דלא נשאל עליה, בטלה באותו שאלה אי לא? **ת"ש**
36 **דאמר רבא**. בפ' "אלו מותרין" (לעיל י"ח) "שבעה שלא אוכל, שבעה" כו', דאמר רבא:
37 אם נשאל על הראשונה - שניה חלה עליו. ה"ה, אם נשאל על הקמה ראשונה - שניה
38 חלה עליו. **אמר קים ליכי** ויהי **אמר מופר ליכי**. בתוך כדי דבור, ובלשון הזה אמר בתוך
39 כדי דבור ראשון: ולא תיחול הקמה אח"כ חלה הפרה, מהו - מי ביטל ההקמה וקים
40 להפרה, אי לא.

ת"ש

המשך מעמוד 17

1 בהתחלת הפרשה כתב רש"י "למה פרשה זו סתומה, לפי .. שביקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם
2 ממנו". ולכן, גם בסוף הפרשה לא מפרש (מגלה) רש"י טעם ההכפלה בלשון הגאולה "פקוד פקוד";
3 ענין זה מפרש רש"י רק בספר שמות, ספר הגאולה²², שבו נתפרש בגילוי לא רק הגאולה מגלות
4 מצרים, אלא גם הענין דמתן-תורה, שבו "פסקה זוהמתן"²³, והוא מעין הגאולה האמיתית והשלימה²⁴,
5 שתהיה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(24) תניא פל"א.

(22) רמב"ן ס"פ פקודי.

(23) שבת קמו, רע"א.

קצ נדרים. פרק עשירי - נערה המאורסה - דף סט עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

תוספות

1 אבל הכא שלא נתן קצבה, פשיטא דאי הפרה חיילא - הקמה לא חיילא, וכדכתיבנא. ואי
2 אמרת דהפרה לא חיילא - מינה דהקמה נמי לא חיילא, דהא אתני ואמר דלא תיחול הקמה
3 אלא אם כן חלה הפרה - הלכך פשיטא ליה לרבה דהקמה לא חיילא, אבל בהפרה הוא
4 דמספקא ליה, מי אמרינן: כיון דאקדים ואמר "קיים ליכי" ובתר הכי אמר "מופר ליכי" משמע

5 דאתני דתיחול הפרה בטר הקמה ולא תיחול
6 הפרה א"כ קדמה לה הקמה, אלא דמנ"א אתני
7 לא תיחול הקמה א"כ חלה הפרה ולא אתני נמי
8 איפכא - לא תחול הפרה אלא אם כן חלה הקמה
9 - משום דכיון דאקדים "קיים ליכי" ל"מופר ליכי"
10 סמיך אלישניה, דהקמה חיילא, דברישא אדכר
11 לה, וליכא דלעביע עלה, וארברב, משום דחייש
12 דחיילא הקמה בולא היא, עד דלא שבקה רוחא
13 להפרה - אתני ואמר דלא תיחול הקמה א"כ
14 חלה הפרה, ודרי הוא כאלו חתנה על שתיקו,
15 שיחולו הקמה בתחלה ואח"כ הפרה, או דלמא,
16 נוד דאמר "מופר ליכי" בטר "קיים ליכי" - לאו
17 דתיחול הפרה בטר הקמה איכין, אלא משום
18 דאי"א לקרות שני שמות כאחד, ומידה, האי גברא
19 בהפרה קפיד דתיחול, דהא אמר דלא בעי דתיחול
20 הקמה א"כ חלה הפרה, ודעתו היה שיחולו
21 כאחת, מיהו, משום דקפיד טפי דתיחול הפרה
22 מוקמה, אתני שאם חלות ההקמה מעכב חלות
23 ההפרה - דמגלי דעתיה דלא תיחול הקמה, אבל

24 אע"ג דחלות הפרה מעכב חלות הקמה, לא אתני דלא תיחול הפרה, חיילא,
25 הקמה - לא חיילא, ופשטינן לה מפלוגתא דר"מ ורבי יוסי, דאפילו דומיא דהך גזונא
26 בתמורה, בפרק "כיצד מערימין" (ק"ק), דתנן: "חרי זו תמורת עולה תמורת שלמים" - הרי
27 זו תמורת עולה, דברי רבי מאיר, רבי יוסי אומר וכו', ואמרין עלה בגמרא דהתם דהכל מודים
28 באומר "תחול זו ואחר כך תחול זו" - דברי הכל תפוס לשון ראשון, דאפילו רבי יוסי מודה,
29 משום דאי אפשר דלכתב דחיילא תמורת עולה תחול תמורת שלמים, "לא תחול זו אלא אם

30 כן חלתה זו" - תרווייהו קרשן, משום דהתם אפשר לתמורת עולה ותמורת שלמים לחול כאחת,
31 באומר "תמורת עולה תמורת שלמים", רבי מאיר סבר: מדהוה ליה למימר "תמורת עולה ושלמים" ואמר
32 "תמורת עולה תמורת שלמים" הוה ליה כאומר "תחול זו ואחר כך תחול זו", ור"י
33 סבר: דאפשר דמאי דקאמר "תמורת עולה תמורת שלמים" - טעי, דסבר אי לא אמינא תמורה אבל חד וחד - לא חיילא תמורה אטרוריהו, הלכך בודקין אותו, אם אמר: לעולה ושלמים
34 נתכוונתי - תרעה עד שתסתאב ותמכר, ויפלו חצי דמיו לעולה וחצי דמיו לשלמים, אלמא פלוגתיהו דרבי מאיר ורבי יוסי תליא במוציא שני שמות מפיו, אי אמרינן שיחול השני אחר
35 דראשון, או שיחולו שניהם בבת אחת, והואיל ואי אפשר לקרות ב' שמות כאחת, ומשיה אמרינן דלרבי יוסי ודאי אפשר בעיין, דכי אמר "מופר ליכי" - לאו בטר הקמה קאמר, אלא בבת
36 אחת, הלכך הפרה חיילא, וכי תימא: אפי"ה, היכי חיילא? דהא אסיקנא לקמן דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו לאו מילתא היא, דהא הכא לא מעכבא הקמה אהפרה, דהא אתני
37 ואמר "לא תיחול הקמה", הלכך לרבי יוסי פשיטא דהפרה חיילא, ואפי' לר"מ נמי פשטינן הכי, דאע"ג דאמר דהם דכי אמר "תמורת שלמים" - בטר "תמורת עולה" קאמר ולא חיילא, הכא
38 שאני, דכיון דאמר "לא תיחול הקמה א"כ חלה הפרה" - גלי אדעתיה דאהפרה הוא דקפיד, אהקמה לא, הלכך כי אמר "מופר ליכי" - לאו בטר הקמה קאמר, דהיכי תחול בתרה, כיון
39 שאי אפשר להקמה שתחול? וכו'! אמאי לא אמרינן: ואפי' ר' מאיר לא קאמר אלא התם, מדדהו ליה למימר "תמורת עולה ושלמים" ואמר "תמורת עולה תמורת שלמים" הוה ליה כאומר
40 "תחול זו ואח"כ תחול זו", ובסוגיא דהתם, אבל הכא, דליכא לישנא יתירא - בבת אחת קאמר? לאו מילתא היא, דבשלמא התם, כיון דאפשר לתמורת עולה ושלמים לחול כאחת, כל היכא
41 דליכא לישנא יתירא - אמרי' דלבת אחת נתכוון, אבל הכא, שאי אפשר להקמה והפרה לחול כאחת - אפילו בלא לישנא יתירא אמרינן דלזה אחר זה, אי לאו משום דאתני ואמר "ולא
42 תחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה", כ"ל פירושא דשמעתא, ופירושא תריצא ומעליא הוא, **בעי'** רבה קיים ומופר ליכי בבת אחת מהו, כלומר, ד"קיים" לחודיה לאו כלום הוא, ור"ל כי
43 הוא שכוללן שתיקין כאחת, ואיכא נסחי דגרסי: "קיים ליכי ומופר ליכי בבת אחת" מהו? ולהנך נסחי בעי דלימא הכי בהדיא "בבת אחת", דמגלי בדעתיה שהווא רוצה שיחולו בבת אחת, ונראה
44 בעיני דבהכי מספקא: ודאי אי אפשר לשניהם לחול כאחת, מידו נוד דאי חד מנייהו קרים אידיך לא חייל כלל, הכא דבבת אחת, לגבי כל חד מנייהו אמרינן דקדים, דחייל, ואיכא למימר
45 נמי דמאחר ולא קדים, וכיון שאי אפשר לשניהם לחול כאחת - מספקין דלמא הקמה חיילא, ותו לא מצי מפר, ופשטינן לה מדרבה, דאמר בפרק "האיש מקדש" גבי המקדש שתי אחיות
46 כאחת, דכיון דלא מצי לקדשניהו בזה אחר זה - אפי' בבת אחת ליכא לחודא מנייהו ספק קדושין כלל, הכא נמי - ליכא לספקי בהקמה ובהפרה כלל, ומצי בטר הכי להפר ולקוימו כדבעי.
47 ולא נתחוררו לי דברי הר"מ במזל בזה בפרק אחרון מזהב נדרים, **בעי'** רבה קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי למחר, דהכי קאמר: קיים ליכי היום בלבד, או דלמא

1 ת"ש, דכי האי גזונא פלוגתא דר"מ ורבנן במסכת תמורה, בפ' "כיצד מערימין על הבעור",
2 חרי זה תמורת עולה תמורת שלמים ב' דבריו קיימין, וביא בדמי חציה עולה ובדמי
3 חציה שלמים, ואפילו רבי מאיר, לא אמר תפוס לשון ראשון, אלא דלא אמר "לא תיחול
4 זו אלא אם כן חלה שניה", ועל מה נחלקו באומר "תמורת עולה ותמורת שלמים", רבי
5 מאיר סבר: דלמא מיהדר הוא דהדר ביה
6 מתמורת עולה, ואמר תמורת שלמים, והואיל
7 וכן - תפוס תחלת דבריו, ודרי היא עולה, ור'
8 יוסי סבר: אי אמר "תמורת עולה ושלמים" הוה
9 אמינא קדושה ואינה קריבה, קמ"ל, אבל **כא**
10 **דקאמר לא תחול ב' ודאי הוה הפרה, כי**
11 **ההוא טעמא דתמורה, קיים ומופר ליכי, ולא**
12 **אמר "ליכי" בן קיים למופר, מי אמרינן: כיון**
13 **דלא אמר "קיים ליכי ומופר ליכי" - הוה כמדי**
14 **ללא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה, דכיון**
15 **דלא אמר "קיים ליכי" - גלי אדעתיה דבהפרה**
16 **ניחא ליה, או דלמא לא שנא, וכמדי "קיים ליכי**
17 **ומופר ליכי" דמי, ולא תהוי הפרה, ת"ש דאמר**
18 **רבה, ובקדושין, ואמעשר בהמה קאי, כל שאינו**
19 **בוה אחר זה, כגון שאם קרא לעשירי "עשירי",**
20 **וחזר וקרא ל"א "עשירי" - אינו קדוש, וקאמר:**
21 **אף בבת אחת, שאם קרא לשנינו "עשירי" סתם**
22 **- אין האחד עשר קדוש, ה"נ, כיון דאינו בזה**
23 **אחר זה, שאם אמר לה עכשיו "קיים ליכי"**
24 **ולאחר שעה אמר "מופר ליכי" - אין בהפרתו כלום, בבת אחת נמי, כי אמר "קיים ומופר**
25 **ליכי" - אין באותה הפרה כלום, אע"ג דבבת אחת קאמר "קיים ומופר ליכי", היום מהו,**
26 **מי אמרינן: כיון דאמר "היום" - כמאן דאמר: היום יתא מקיימין, אבל למחר יתא מופר**
27 **לה, והוי מופר, או דלמא הא לא אמר לה, בפירוש "מופר ליכי למחר".**

אח"כ

אמר

1 ת"ש, דכי האי גזונא פלוגתא דר"מ ורבנן במסכת תמורה, בפ' "כיצד מערימין על הבעור",
2 חרי זה תמורת עולה תמורת שלמים ב' דבריו קיימין, וביא בדמי חציה עולה ובדמי
3 חציה שלמים, ואפילו רבי מאיר, לא אמר תפוס לשון ראשון, אלא דלא אמר "לא תיחול
4 זו אלא אם כן חלה שניה", ועל מה נחלקו באומר "תמורת עולה ותמורת שלמים", רבי
5 מאיר סבר: דלמא מיהדר הוא דהדר ביה
6 מתמורת עולה, ואמר תמורת שלמים, והואיל
7 וכן - תפוס תחלת דבריו, ודרי היא עולה, ור'
8 יוסי סבר: אי אמר "תמורת עולה ושלמים" הוה
9 אמינא קדושה ואינה קריבה, קמ"ל, אבל **כא**
10 **דקאמר לא תחול ב' ודאי הוה הפרה, כי**
11 **ההוא טעמא דתמורה, קיים ומופר ליכי, ולא**
12 **אמר "ליכי" בן קיים למופר, מי אמרינן: כיון**
13 **דלא אמר "קיים ליכי ומופר ליכי" - הוה כמדי**
14 **ללא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה, דכיון**
15 **דלא אמר "קיים ליכי" - גלי אדעתיה דבהפרה**
16 **ניחא ליה, או דלמא לא שנא, וכמדי "קיים ליכי**
17 **ומופר ליכי" דמי, ולא תהוי הפרה, ת"ש דאמר**
18 **רבה, ובקדושין, ואמעשר בהמה קאי, כל שאינו**
19 **בוה אחר זה, כגון שאם קרא לעשירי "עשירי",**
20 **וחזר וקרא ל"א "עשירי" - אינו קדוש, וקאמר:**
21 **אף בבת אחת, שאם קרא לשנינו "עשירי" סתם**
22 **- אין האחד עשר קדוש, ה"נ, כיון דאינו בזה**
23 **אחר זה, שאם אמר לה עכשיו "קיים ליכי"**
24 **ולאחר שעה אמר "מופר ליכי" - אין בהפרתו כלום, בבת אחת נמי, כי אמר "קיים ומופר**
25 **ליכי" - אין באותה הפרה כלום, אע"ג דבבת אחת קאמר "קיים ומופר ליכי", היום מהו,**
26 **מי אמרינן: כיון דאמר "היום" - כמאן דאמר: היום יתא מקיימין, אבל למחר יתא מופר**
27 **לה, והוי מופר, או דלמא הא לא אמר לה, בפירוש "מופר ליכי למחר".**

אמר

יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה (לא רק מכל חיי העולם הזה),
ולא רק משעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, אלא גם) מכל חיי העולם הבא

ממאמר "א טבת, תשכ"ז

שתייהן בבת אחת. ומאחר שההקמה בין כך אינה יכולה לחול, 41
 שהרי התנה שלא תחול אלא אם כן תחול ההפרה, חלה ההפרה 42
 לבדה. ואפילו רבי מאיר הסובר בתמורה 'תפוס לשון ראשון', לא 43
 קאמר כן אלא משום דלא אמר 'לא תיחול זו אלא אם כן חלה זו', 44
 ולא התנה שלא תחול תמורת העולה אלא אם כן תחול תמורת 45
 השלמים, על כן מסתבר שהוא מקפיד שתחול קודם תמורת 46
 העולה, אף שעל ידי כך לא תוכל לחול תמורת השלמים. אבל 47
 קאמר 'לא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה', רבי מאיר 48
 נמי מודה דהפרה חלה אף אם לא תחול קודם לה הקמה. שהרי אין 49
 מסתבר לומר במקרה זה שהוא מעדיף את ההקמה על ההפרה 50
 ומקפיד שתחול לפניו, אלא אדרבה, הרי הוא מקפיד שלא תחול 51
 ההקמה בלא הפרה. 52
 ספק נוסף בדין הקמה והפרה: 53
 פ'י ר'ה, אב האומר לבתו או בעל האומר לאשתו על נדריה, 54
 'קיים ומופר ליכי' בבת אחת, מהו – מה דינה של אמירה זו. האם 55
 על כל אחת בפני עצמה, בין על ההקמה ובין על ההפרה, יש לומר 56
 שמא הקדימה האחת לחול לפני חברתה, ונמצא שחלה אחת 57
 מבניהן ולא מבורר איזו מהן. או דלמא, מאחר שלא הקדים אף 58
 אחת מהן לחברתה, שמא חלה דווקא ההקמה ושוב אינו יכול 59
 להפר. 60
 הגמרא פושטת את הספק האמור: 61
 תא שמע, דאמר ר'ה, כל דבר שכלול משני דברים שאינו יכול 62
 לחול בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו חל. ועל כן שנינו 63
 בקידושין (ג) המקדש אשה ובתה, או המקדש שתי אחיות, בבת 64
 אחת, אין חלים קידושי אף אחת מהן. שכשם שאינו יכול לקדש 65
 את הבת לאחר שקידש את אמה או להיפך, וכן אינו יכול לקדש 66
 אשה לאחר שקידש את אחותה, כמו כן אינו יכול לקדש את 67
 שתייהן בבת אחת. והוא הדין בהקמה והפרה, מאחר שאין ההקמה 68
 יכולה לחול לאחר ההפרה, וכן ההפרה אינה יכולה לחול לאחר 69
 ההקמה, על כן גם אם עשה את שתייהן בבת אחת לא חלה אף 70
 אחת מהן. נמצא שהנדר אינו מוקם ואינו מופר, ובידו לאחר מכן 71
 להקים את הנדר או להפר את הנדר. 72
 ספק נוסף בדין הקמה והפרה: 73
 פ'י ר'ה, אב האומר לבתו או בעל האומר לאשתו, 'קיים ליכי 74
 היום', מהו – מה דינה של אמירה זו. מי אמרינן, במאן דאמר לה 75
 'קיים ליכי היום ומופר ליכי למחר', שהרי מכלל אמירתו 'קיים 76
 ליכי היום' משתמע שמחר יהיה מופר. או דלמא, הא סוף סוף לא 77
 אמר לה שיהיה הנדר מופר לה למחר, ואף שמכלל דבריו 78
 משתמעת הפרה למחר, אין זו הפרה. 79
 ממשיך רבה להסתפק באופן אחר: 80

תא שמע, דמפליגתא דרבי מאיר ורבי יוסי שלפנינו יש לפשוט את 1
 הספק האמור. דתנן בתמורה (כה), האומר על בהמה, 'הרי זו 2
 תמורת עולה תמורת שלמים', דין הבהמה שהרי זו תמורת עולה. 3
 דברי רבי מאיר. ורבי יוסי אומר, אם אכן לכך נתפסין מתחלה 4
 שיחולו על הבהמה שתי הקדושות כאחת, על אף שהקדים 5
 בדיבורו את העולה לשלמים אין בכך כלום, אלא הואיל ואי אפשר 6
 לקרות את שני השמות פאחד 'בבת אחת', דבריו קיימין, 7
 ומתקדשת הבהמה בקדושת עולה וקדושת שלמים יחד. 8
 ומבואר בגמרא שם (כו.), שאם אמר 'תחול עליה תמורת עולה 9
 ואחר כך תחול תמורת שלמים', הכל מודים שיש לנו לתפוס לשון 10
 ראשון, והרי היא תמורת עולה. משום שלאחר שנתפס בה קדושת 11
 עולה, שוב אי אפשר שתחול עליה גם קדושת שלמים. ולעומת 12
 זאת, אם אמר 'לא תחול עליה תמורת עולה אלא אם כן תחול 13
 עליה גם תמורת שלמים', הכל מודים שחלות עליה שתי 14
 הקדושות כאחת. שהרי יתכן שיחולו עליה שתי הקדושות בבת 15
 אחת, ודינה לרעות עד שתסתאב 'שיפול בה מום', ותמכר 16
 במומה, ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים, וכיון שהתנה 17
 שלא תחול אף אחת מהן לבדה אלא יחולו שתייהן יחד, בהכרח 18
 ששתייהן חלות כאחת. ולא נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי אלא 19
 כשאמר 'תמורת עולה תמורת שלמים'. רבי מאיר סובר, מכך 20
 שאמר 'תמורת עולה תמורת שלמים' ולא אמר 'תמורת עולה 21
 ושלמים', מוכח שבכוונתו שתחול קודם תמורת העולה, ורק 22
 אחריה תחול תמורת השלמים. ומאחר שכבר חלה תמורת העולה 23
 תחילה, שוב אי אפשר שתחול בה קדושה אחרת. ורבי יוסי סובר, 24
 שאין להסיק מכך שאמר 'תמורה' על כל אחת מהקדושות בפני 25
 עצמה, ולא אמר 'תמורת עולה ושלמים', שבכוונתו שיחולו זו 26
 אחר זו, אלא יתכן שאמר כן משום שהוא רוצה שתחול על 27
 הבהמה קדושת הגוף, ותקרב על המזבח. והוא טועה וסובר שאם 28
 יאמר 'תמורה' על כל אחת בפני עצמה, תתקדש הבהמה בקדושת 29
 שתייהן, ותקרב למזבח גם בתורת עולה וגם בתורת שלמים. אבל 30
 אם לא יאמר 'תמורה' על כל אחת בנפרד אף על פי שתחול על 31
 הבהמה קדושת עולה ושלמים, אבל לא יקריבו את הבהמה הזאת 32
 כלל, אלא תמכר ויפלו דמיה חציים לעולה וחציים לשלמים. על 33
 כן שואלים את פיו, ואם אכן אמר שהתכוין לכך שיחולו שתייהן 34
 בבת אחת, דבריו קיימים. 35
 מסיקה הגמרא את ראייתה, לרבי יוסי הסובר שאין להוכיח מסדר 36
 דבריו שבכוונתו שהדיבור הראשון יקדים לחול קודם הדיבור 37
 השני, ודאי שהוא הדין באומר 'קיים ליכי ומופר ליכי', שאינו 38
 מקפיד שההקמה תקדים לחול לפני ההפרה, ומה שהקדים 39
 בדיבורו את ההקמה, אין זה אלא משום שאינו יכול לומר את 40

לאחר ש"כלו כל הקיצין", וגם עשו תשובה... הרי בוודאי שתיכף ומיד צריך להיות

קיום בקשת בני-ישראל "פדה אלוקים את ישראל מכל צרותיו"

משיחת שבת פרשת ויחי ה'תנש"א

פלא שמתקבל פתקא ממנו בהנוגע לעניין צדקה, ואין מזכיר דבר על-דבר

השפעתו על הזולת, על הסביבה, ועל בני-ביתו

ממכתב י"ג טבת, תשט"ו

שעה שהוא מתפס בה, אבל לא מוכח מזה שהוא רוצה בנזירותה
גם לאחר מכן, ולאחר שעה אי בעי ליפר – ומדוע לא יוכל להפר
לה לאחר שעה.
מסיימת הגמרא את ראייתה, אלא אמאי אין יכול להפר, וכי סיבת
הדבר היא לאו ויהאם לא משום דבין דקנימו לשעה קנימו
לעולם. ומוכח מזה, שאם אמר 'קיים ליכי שעה' הרי זו הקמה
לעולם, ושוב אינו יכול לומר 'מופר ליכי לאחר שעה'.
דוחה הגמרא, לא משום כך הוא לא יכול להפר את נזירותה, אלא
לעולם הקמה לשעה אינה כהקמה לעולם, והרי הוא יכול להפר
לאחר שעה. אלא קפכר התנא של המשנה האמורה, שכל האומר
על נזירות אשתו 'ואני, כמאן דאמר לה 'קיים ליכי לעולם' דמי, ועל
כן שוב אינו יכול להפר לה.

משנה

שנינו בתחילת הפרק בדין נערה המאורסה, שאביה ובעלה
מפירים יחד את נדריה. ומחלקת המשנה שלפנינו בין דין האב
לדין הבעל.
נערה המאורסה שנדרה, אם מת האב, לא נתרוקנה רשות ו'
בעלות האב לבעל, ואינו יכול להפר לבדו את נדריה. מה שאין
כן באב, שאף שכל זמן שהארוס קיים אינו מפר לבדו, אבל אם מת
הבעל, נתרוקנה רשות הבעל לאב, והרי הוא מפר לבדו את נדריה.
ובדבר זה יפה בן האב מבעל הבעל.
לעומת זאת, בדבר אחר יפה בן הבעל מבעל האב. שמצינו שהבעל
מפר את נדרי ארוסתו בבגרותה, ואילו האב אינו מפר
את נדרי בתו בבגרותה, אלא רק כל זמן שהיא בנערותה, אבל
משנעשתה בוגרת הרי היא יוצאת מרשותו לגמרי.

גמרא

שנינו במשנה, שאם מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל:
שואלת הגמרא, מאי מעמא אין אנו לומדים בעל מאב, שכשם
שנתרוקנה רשות ההפרה לאב במיתת הבעל, כמו כן תתרוקן
רשות ההפרה לבעל במיתת האב. משיבה הגמרא, ממה דאמר
קרא (במדבר ל ז) 'בנערותה בית אביה', משמע אף לאחר מיתת
אביה, שכן ביתו קיים אף לאחר מותו. ומכאן שכל זמן שהיא
מצויה בבית אביה ועדיין לא נישאה ונכנסה לבית בעלה, עדיין
אינה ברשות הארוס לבדו להפרת נדריה.
שנינו במשנה, מת הבעל נתרוקנה רשות לאב:
שואלת הגמרא, מנלן שהאב מפר לבדו לאחר מיתת הארוס.
משיבה הגמרא, אמר רבה, מקור דין זה הוא ממה דאמר קרא (שם
ל א) 'ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה',
ומאחר ששתי היותו 'אירוסיין' נאמרו כאן, בכתוב 'היו תהיה',

אם תמצא (ותרצה) לומר ולפשוט את הספק הקודם, שאם אמר
'קיים ליכי היום' אין בכך משום הפרה למחר, דהא לא אמר לה
בפירוש 'מופר ליכי למחר', עדיין יש להסתפק באופן שאמר לה
'מופר ליכי למחר', מהו – מה דינו של נדר זה, מי אמרינן שלמחר
לא מצי מיפר, דהא מכך שאמר 'מופר למחר' משתמע שהיום יהיה
הנדר מוקם, ומאחר דקנימיה לנדריה היום שוב אינו יכול להפר את
נדרה, שהרי למחרת כבר אינו זמן הפרה. או דלמא, בין דלא אמר
לה בפירוש 'קיים ליכי היום' אין זו הקמה, ואם כן חלה ההפרה,
משום דבי קאמר לה 'מופר ליכי למחר' מהיום קאמר – כוונתו
שתחול כבר מהיום ההפרה לצורך מחר.

ממשיך רבה להסתפק באופן אחר:
ואם תמצא (ותרצה) לומר ולפשוט את הספק הקודם, שאפילו הכי
– אפילו שאמר 'מופר ליכי למחר' אין זו הפרה, משום שמכלל
דבריו נשמע שהוא מקימו היום, ובין דקנימו היום, למחר, הנדר
כמאן דאיתיה דמי, ושוב אי אפשר להפר את הנדר, עדיין יש
להסתפק אם (א"ל) [אמר לה] 'קיים ליכי שעה', מהו – מה דינו של
נדר זה, מי אמרינן, שמתוך דבריו משתמע שרק לשעה זו יהיה
הנדר מוקם, אבל לאחר מכן יהיה מופר, וכמאן דאמר לה – ונחשב
כמו שהוסיף לה 'מופר ליכי לאחר שעה' דמי. או דלמא, הא לא
אמר לה בפירוש שהוא מפר לה את הנדר לאחר שעה, ואין כאן
הפרה.

ממשיך רבה להסתפק באופן אחר:
אם תמצא (ותרצה) לומר ולפשוט את הספק הקודם, שאין הנדר
מופר לאחר שעה, דהא לא אמר לה בפירוש את ההפרה, מהו –
עדיין יש להסתפק באופן שאמר לה בפירוש 'קיים ליכי שעה
ומופר ליכי לאחר שעה', מאי – מה דינו של נדר זה, מי אמרינן,
בין דקנימו לשעה קנימו לעולם. או דלמא, אין הקמתו נמשכת
אלא באותה שעה בלבד, ומכין דכוליה יומא [וכל אותו היום] פר
הקמה ופר הפרה הוא, ואף אם לא הקים או לא הפר בבוקר יכול
להקים או להפר בערב, כי אמר 'מופר ליכי לאחר שעה' מהני –
מועילה הפרתו.

הגמרא פושטת את הספק האחרון:
תא שמע, שנינו במשנה בנזיר (כ), אשה שאמרה 'הריני נזירה',
ושמע בעלה אמירה זו ואמר 'ואני', ובכך קיבל על עצמו נזירות,
שוב אין הוא יכול להפר את נזירותה. שמאחר שהתפס את עצמו
בנזירות אשתו, גילה את דעתו שנוח לו בנזירותה, והרי זה
כהקמה. ותמזה הגמרא על הדין האמור, ואמאי – מדוע אינו יכול
להפר את נזירותה, נימא – מדוע שלא נאמר ש'ואני', כוונתו דאמר
הוא על נפשיה דהו נזיר – שהוא עצמו רוצה להיות נזיר, אבל
'הריני נזירה' דילה, אף על גב דשעה אחת קנימא, כלומר, אף על
פי שבהכרח הוא רוצה בקיום נזירותה, שהרי הוא רוצה להתפס
בה את נזירותו, מכל מקום אין הדבר מוכיח אלא רק על אותה

אגרות קודש

ב"ה, י"ז טבת, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מט' טבת, ונהייתי לקרות בו שבדעתו לבוא לחתונת בנו הרה"ח

כו"ה... שי"י.

המשך בעמוד הבא

אמר לה מופר ליכי למחר מהו. דהא קיימיה לנדריה היום, דכיון דאמר "מופר ליכי למחר" - אלמא דבהאי יומא דשמע ביה הוי נדר, וקיימי קיימיה, ותו לא מצי מיפר לה. או דלמא כיון ודלא אמר "ומופר ליכי" בהדי "קיים ליכי" - מהיום דשמע לה קאמר דתיתיה מופר. אם תמצא לומר בין דקיימו היום, ולא חיילא הפרה עד למחר, אלמא

דבהאי יומא דשמע ניהא ליה דלקיים, וכמאן דאיתיה לקיום דמי, דקיימו בידים, ולא הוי הפרה כלל. אמר לה קיים ליכי שעה אחת, מהו. או דלמא הא לא אמר לה. "מופר ליכי לאחר שעה אחת". אם תמצא לומר, דתיתיה קיום, הואיל ולא אמר לה. מהו אמר לה. "מופר ליכי לאחר שעה". מהו? מי אמרין כיון, דאמר לה "קיים ליכי שעה אחת", דקיימו לעולם, ושוב אינו מיפר. או דלמא, כיון דכוליה יומא דשמע ביה נדרה בר הקמה והפרה הוא, שאם לא קיימו בשחרית וקיימו בערבית הוי מקיים, וכן אם לא הפירו בשחרית והפירו בערבית הוי מופר, דכל היום כשר להפרת נדרים, וכי הדר ואמר "מופר ליכי" ליהוי מופר? ושם בעלה ואמר ואני כלומר: ואני אהיה נמי כמותיק. כיון דאמר הכי - אינו יכול להפר נזירות אשתו. ואמאי נימא דהאי דאמר ואני אנפשיה הוא דאמר. דליתיה נזיר. אבל חרני נזירה דילה. דקאמרה איהי, "שעה אחת". קיימיה. בעל, משום לאתפסי בה ידידה. אבל לאחר שעה, דכבר חל נזירות עליה. אי בעי לטיפריה. אמאי אינו יכול להפר? אלא כיון דקיימו משום לאתפסי בה נזירות ידידה - קיימו. וחבא נמי בנדרים, כיון דקיים שעה אחת - קיים לעולם, ושוב לא מצי מיפר. לא. מהבא ליבא למשמע מינה. טעמא דאינו יכול להפר, דקסבר: כל "ואני" - כמאן דאמר "קיים ליכי לעולם" ודמי', ותו לא מצי מיפר. אבל היבא דלא קיימו אלא שעה אחת, חזרו והפר לה בשעה אחת - ותיבעי לך. מתני' מ' האב לא נתרוקנה רשות לבעל. דאין הבעל מיפר אלא בשותפות, כדמפרש לעיל (דף סו). מ' האב נתרוקנה רשות לאב. כדמפרש בגמ'. ב' האב חב האב מכה הבעל. נתרוקנה רשות לאב. שהבעל מיפר בבגד.

כדאמרין במסכת כטובות (דף נו:). הגיע זמן ולא נשאו - אוכלות משלו ואוכלות בתרומה, וכל הנודרת - על דעת בעלה נודרת, שמאכילה. הואיל והוי חייב במזונותיה, כי נודרת יכול להפר לה. אב אינו מפר בבגד. כדכתיב "בנעוריה", ולא בבגרותה. ג' הנעוריה בית אביה. כל זמן שהיא נערה שלא בגרה - לא תצא מרשות אביה, ואפילו היא ארוסה במשמע. הלכך, כי מת האב - לא נתרוקנה רשות לבעל. אם הוי תחיה לאיש. בשני היותו תכונת מדבר.

את"ל הא לא אמר לה, אמר לה "מופר ליכי למחר" מהו? מי אמרין: למחר לא מצי מיפר, דהא קיימיה לנדריה היום. או דלמא: כיון דלא אמר לה "קיים ליכי היום", כי קאמר לה "מופר ליכי למחר" - מהיום קאמר? ואם תמצא לומר אפילו הכי, כיון דקיימו היום - למחר כמאן דאיתיה דמי, (א"ט) "קיים ליכי שעה" מהו? מי אמרין: כמאן דאמר לה "מופר ליכי לאחר שעה" דמי, או דלמא: הא לא אמר לה? אם תמצא לומר הא לא אמר לה, מהו? אמר לה מאי? מי אמרין: כיון דקיימו - קיימו, או דלמא: כיון דכוליה יומא בר הקמה ובר הפרה הוא, כי אמר "מופר ליכי לאחר שעה" - מהני? ת"ש: "חרני נזירה" ושם בעלה ואמר "ואני" - אין יכול להפר. ואמאי? נימא "ואני" דאמר הוא על נפשיה דהוי נזיר, אב' "חרני נזירה" דילה דשעה אחת קיימא, לאחר שעה אי בעי - ליפר, אמאי אין יכול להפר? לאו משום דכיון דקיימו קיימו? לא, קסבר: כל "ואני" כמאן דאמר "קיים ליכי לעולם" דמי. מתני' מ' האב - לא נתרוקנה רשות לבעל, מ' האב מכה הבעל. דברך אחר יפה פ' הבעל מכה האב: שהבעל מפר בבגד, והאב אינו מפר בבגד. ג' מאי טעמא - דאמר קרא "בנעוריה בית אביה". מ' האב נתרוקנה רשות לאב. האב חב האב מכה הבעל. ואם היו תהיה לאיש ונדרה עליה, מקיש

אביה. משמע: א"ג דליתיה לאב - אבתי איתיה 'בית אביה'. ואם הוי תהיה לאיש. לעיל מיניה כתיב הפרה דאב, וסמך ליה "ואם הוי תהיה לאיש", שתי היותו במשמע. מקיש

ואם תמצא לומר הא לא אמר לה. מהאי לישנא משמע דאילו אמר "קיים ליכי היום" מופר ליכי למחר - פשיטא ליה דמהני. ובתר הכי משמע דלא מהני, דהדר בעי: "מופר ליכי למחר" מהו? או דלמא כיון דלא אמר "קיים ליכי היום", כי אמר לה "מופר ליכי למחר" - מהיום קאמר. אלמא פשיטא ליה לרבה דאילו אמר לה "קיים ליכי היום" מופר ליכי למחר - לא מהני, וקשיין אהדר! אלא דרבה בבולחו גזונו מספקא ליה, וכי קאמר: את"ל הא לא קאמר לה - לישנא וקטעו נקט, ואין הכי נמי דבעי למימר: את"ל הא לא אמר לה, ולא עוד אלא דאפי' אמר לא מהני. אם תמצא לומר כיון דקיימיה היום למחר כמאן דאיתיה דמי. משום דכיון דאמר "מופר ליכי למחר" - מכלל דאוקמי היום, וכיון דאוקמי היום - למחר כמאן דאיתיה דמי, דמחר אינו זמן הפרה. קיים ליכי שעה מהו. דלא דמי שעה ואחר שעה ליום ומחר, משום דהכא כוליה יומא בר הפרה הוא. ואמר ואני אין יכול להפר. דכיון דאמר "ואני" שהתפס בניזירות - גלי אדעתיה דניהא ליה, וח'ל כאלו אוקמיא לנזירותה, ומש'ה אינו יכול להפר. ואמאי נימא ואני דאמר הוא על נפשיה דהוי נזיר - כלומר, דעתיה שיהא הוא נזיר ומשום הכי אתפס בניזירותה. אבל נזירות דילה, נהי דעל כרחיק שעה אחת קיימיה, דאי לא - היכי מתפס ביה, לאחר שעה - אי בעי ליפר, אם איתא דכי אמר "קיים ליכי שעה" מופר ליכי לאחר שעה מהני. דודאי אי מהני - לא ש'כ כי אמר הכי בבת אחת, א"ג דאמר "קיים ליכי שעה" ולאחר מיכן אמר "מופר ליכי", אלא דאי משה' אמר דאין יכול להפר - משום דכיון דקיימו קיימו. ודדון: מהא לא תפשוט, דאד'ג דלאחר שעה מצי מיפר, אלא דקסבר דכיון דאמר "ואני" סתמא - כמאן דאמר "קיים ליכי לעולם" דמי. ולא אפשר, ולחומרא, דלכך לא הויא הפרה. מתני' מ' האב לא נתרוקנה רשות לבעל. שאין הבעל יכול להפר. שהבעל מיפר בבגד. בגמ' מפרש. ג' מאי טעמא דאמר קרא בנעוריה בית אביה. מאי טעמא לא נתרוקנה רשות לבעל כמ' לאב. ודדיו דאמר הכא "מאי טעמא", ולקמן בסמוך גבי מ' האב נתרוקנה רשות לאב בעי "מנלך". בנעוריה בית אביה. משמע: א"ג דליתיה לאב - אבתי איתיה 'בית אביה'. ואם הוי תהיה לאיש. לעיל מיניה כתיב הפרה דאב, וסמך ליה "ואם הוי תהיה לאיש", שתי היותו במשמע. מקיש

המשן מעמוד הקודם

ומה שכותב שקשה להסתדר מפני ריבוי ההוצאות, הנה מובן וגם בשכל אנושי שהכסף לעצמו אינו ענין כ"א בתור אמצעי למה שצריכים (או למה שחפצים) וכיון שהרצון להיות נוכח בהחתונה רצון טוב הוא ע"פ תורה ושו"ע, הרי בטח יזמין לו השי"ת גם להוצאות הנסיעה ובמילא עליו רק לבטל המחשבה שאם לא הי' נוסע היו נשארים מעות אלו בכיסו ואין הדבר כן כיון שמלכתחלה ניתנו מלמעלה לתכלית מיוחדת זו...

בברכה.

מקיש הויה ראשונה לשניה. כלומר, שדין שניה בדין ראשונה; מה קודמי ראשונה - אב מיפר לחודיה, אף קודמי שניה נמי, לאחר מיתת הבעל - אב מיפר לחודיה. **אימא** דמי בנדרים שלא נראו לארוס. דומיא דקודמי הויה ראשונה שלא נראו לארוס כלל, אבל בנדרים שנראו לארוס, כלומר ששמע אותם קודם שמת לעולם אימא לך דלא מצי מיפרו

ומהדרין לה; בנדרים שלא נראו לארוס מ'בנעוריה בית אביה' נפקא, כיון דלא זכה בהן ארוס כלל. ולחיקשא לנדרים שנראו לארוס איצטריך, דאב לחודיה מיפר. מיהו, דוקא בשלא נתאסרה, אבל נתאסרה - הא תניא לקמן (דף טז.) בהדיא דאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה, משום דלא דמי לקדמי הויה ראשונה. **היכי** דמי. שהבעל מיפר בבגד. **מכדי** מיתה מוציאה מרשות אב. דכיון שמת פקע זכותה, ולא מצי לחורשו לבניו. ונפקא לן מדרבנן "והתנחלתם אותם לבניכם" ולא זכות בנותיכם לבניכם, ב'פ' נערה שנתפתחה" (סו'טו' מ.). **ובגרות** מוציאה מרשות אב. כדכתיב "בנעוריה בית אביה", ולא בגרות. **אף** בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל. כיון דחל עליה ורשות האבן מקמי בגרות, דהא כשקדשה נערה הות. **אלא** שקדשה כשהיא בגורת. ובעית למימר דכיון שאין עליה רשות אב, כל שהגיע זמן שנתה לו חכמים לארוס וארוסה לפרנס את עצמן, כיון דמכאן ואילך בעל חייב במזונותיה, כדא"ר ב'פ' אע"פ" (טז' א.) - יפר. **הא** תנינא חזא זמנא. בהאי פירקא, ותרתי למה לי? ומקמי דאסיק ליה לקושיא דייק בדרך מתני' בתרייתא, ומפרש לה למה לי שנים עשר חדש בשלשים סגי לה דרב הונא הכי ס"ל בפרק "אע"פ" (טז) שלא פסק חכמים לבגורת אלא שלשים יום, ומכאן ואילך הבעל חייב במזונותיה. ונדי דרב הונא איתותב התם, מיהו התם נמי מסקינן דכל שעברו עליה י"ב חדש משבגרה, אם נתקדשה לאחר מיכן - אין לה אלא ל' יום. ולא משכחת לה שיהו לה י"ב חדש אלא בנתקדשה ביום שהתחילה ליבגר. ומשיה' מקשה: היכי פסק ותני בגורת ששהתה שנים עשר חדש? דבגורת אין לה זמן קצוב שאי אפשר לפחות ממנו אלא שלשים יום, אבל לא משכחת לה כל שקדשה כשהיא בגורת ששהתה צריכה י"ב חדש, אלא כשנתקדשה ביום ראשון לבגרותה, ומשום האי אנפא דחיקא לא הוה ליה למתני בבגורת י"ב חדש! ומפריקין: תני בגורת וששהתה י"ב חדש - כלומר, בגורת כדנייה - שזמנה בחסר ויתר כדכתיבנא, והנערה ששהתה זמן הקצוב לה, דהיינו שנים עשר חדש, והואיל ובעלה חייב במזונותיה - יפר. **מכל** מקום קשיא. תרתי בגורת למה לי? **איבעית** אימא. בגורת דהאב דוקא. והאי דקתני לה התם - משום דבעי אפלוני ר"א ורבנן, ומש"ה הדר ותנא לה, לאשמועינן דלאו דברי הכל היא. וקשה בעיני לישנא דגמרא, דקאמר: בגורת דהאב דוקא. דאדרבה, משנה בתרייתא דוקא, ולגופא איצטריך - לאשמועינן דלא נסמך אסתמא קאמר, דהויא ליה סתם ואזכ"ב מחלוקתו ונ"ל: דכי קאמר בגורת דהאב דוקא - לאו דוקא, אלא לומר: מתני' בתרייתא בתר קמייתא גרידא, דלא אתחיל בה תנא לאשמועינן דינא דבגורת, אלא בהאי מתני' קמייתא שרי למתניה, ובתר הכי באידך מתני' קמ"ל דלא נסמך אסתמא קמא, דלאו דברי הכל היא. **ואיבעית** אימא בגורת דהתם דוקא. דהתם הוא שהתחיל התנא להשמיענו דין בגורת. דמתניתין קמייתא אין תורת סתם עליה, אלא אידי דנסיב רישא "כזו יפה כח האב מכח הבעל" - נקט נמי אליבא דדור תנא דבבב ארז יפה כח הבעל מכח האב.

מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה;
מה קודמי הויה ראשונה - אב מיפר לחודיה, אף קודמי הויה שניה - אב מיפר לחודיה. אימא:
"ה'מ בנדר' שלא נראו לארוס, אבל בנדרים שנראו לארוס - לא מצי מיפר אב! אי בנדרים שלא נראו לארוס - מ'בנעוריה בית אביה' נפקא. "כזה יפה כח האב מכח הבעל" כו. "ה'ד' אילימא שקדשה כשהיא נערה ובגרה, מכדי מיתה מוציאה ובגרות מוציאה מרשות אב, מה מיתה - לא נתרוקנה רשות בבעל, אף בגרות - לא נתרוקנה רשות בבעל! אלא שקדשה כשהיא בגרה - הא תנינא חזא זמנא: הבוגרת ששהתה י"ב חדש? הא גופא קשיא: אמרת הבוגרת ששהתה שנים עשר חדש - בבוגרת למה לי שנים עשר חדש? בוגרת כל' יום סגי לה! תני בוגרת וששהתה י"ב חדש. מ"מ קשיא! איבעית אימא: הכא דוקא, ובוגרת קתני התם - משום דכעי איפלוני ר"א ורבנן. איבעית אימא: בוגרת דוקא, ואידי דנסיב רישא "כזה" - נסיב סיפא נמי "כזה" מתני'

בוגרת ששהתה י"ב חדש. משנתארוסה, ר' אליעזר אומר: הואיל ובעלה חייב במזונותיה - יפר, דכמאן שנבנסה ברשותו דמי. ואמרין עלה: הא גופא קשיא: אמרת הבוגרת ששהתה י"ב חדש - והלא דין שלה ל' יום, דהכי תנן במסכת כתובות (דף מ.) שנתן לבתולה שנים עשר חדש לפרנס עצמה. לקנות מלבושים ותכשיטין לצורך גישואין, משתבעה הבעל להזינא. ולא למנה ולבגרות ל' יום. דבוגרת אית לה מלבושין ותכשיטין, ודכי נמי לא למנה, ואית לה רווחא טובא בשלשים יום, וכולן, אם הגיע זמן כו' - אלמא דבוגרת לא בעינן י"ב חדש. תני בוגרת וכו'. האי כי דיניה והאי כי דיניה יפר. ומתני' דקתני "שהבעל מיפר בבגד" - לאחר שלשים יום שחבשה לפרנס את עצמה הוא דקאמר. מ"מ קשיא. דתרי זימני למה לי למיתני דהבעל מיפר בבגד? **איבעית** אימא כזו דוקא. דרך רישא דמתני' קתני דהבעל מיפר דוקא קתני לה, ו'בוגרת וששהתה' גררא נסבא, משום איפלוני ר"א ורבנן. **ואיבעית** אימא בוגרת. דקתני בסיפא בפלוגתא דר"א ורבנן הוי דוקא, והא דקתני "שהבעל מיפר" - לאו דוקא. **אלא אידי דנסיב רישא כזה יפה כח האב.** איצטריך לה למיתני, נסיב סיפא: כזה יפה כח הבעל.

מתני'

מתני'

דווקא על-ידי בירור המטה שאין למטה הימנו, נעשה אמיתית העניין דיוחי יעקב,

ובאופן דשבע עשרה שנה, בגימטריא טוב

ממאמר ו"א טבת, תשכ"ז

32 את עצמם לנישואין, אם עדיין לא נשאה הרי הוא מתחייב
33 במונותיה. וסוברת עתה הגמרא, שכיון שכבר בגרה ויצאה
34 מרשות אביה, הארוס לבדו מפר לה את נדריה, משום חיוב
35 מוונותיה. עדיין יקשה, הַאֲתֵּינָא הָאֵלֶּיךָ – כבר שנינו דין זה
36 פעם אחת במשנה להלן (עב), הַבּוֹנֵרֶת שְׁכַבְרָה שְׁנֵים עָשָׂר
37 חֲדָשׁ מאירוסיה ועדיין לא נישאה, רבי אליעזר אומר, הואיל
38 ובעלה חייב במונותיה הרי הוא מפר לבדו את נדריה.
39 וקודם שמתרצת הגמרא את הקושיא על משנתינו, היא דנה
40 בביאור המשנה האמורה, ומקשה עליה:
41 הָאֵלֶּיךָ גִּפְסָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה קָשְׁיָא, אִיךָ אִמְרַת הַבּוֹנֵרֶת שְׁשִׁתָּה שָׁנִים
42 עָשָׂר חֲדָשׁ, הֲלֹא בּוֹנֵרֶת לָמָּה לִי שָׁנִים עָשָׂר חֲדָשׁ, וְהִיא בּוֹנֵרֶת
43 בְּשָׁלְשִׁים יוֹם שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ מֵאִירוּסֶיהָ כִּי יָדִין לָהּ בְּכַדִּי שְׂיוּכָל
44 הַבֵּעַל לְבַדּוֹ לַהֲפֹר אֶת נִדְרֶיהָ.
45 מתרצת הגמרא, אכן שני דינים שונים שנתה המשנה בזה, וכך תני
46 בה: א. בּוֹנֵרֶת שֶׁשֶׁהָתָה שְׁלֹשִׁים יוֹם מֵאִירוּסֶיהָ, הָאֵרוֹס לְבַדּוֹ מִפֶּר
47 לָהּ. ב. וְכֵן נִעְרָה שְׁשִׁתָּה שָׁנִים עָשָׂר חֲדָשׁ, הָאֵרוֹס לְבַדּוֹ מִפֶּר לָהּ.
48 עתה חוזרת הגמרא לקושיא על משנתינו:
49 מִכָּל מָקוֹם קָשְׁיָא, מִדּוּעַ הִיא לֹא לְמִשְׁנַת לִשְׁנוֹת דִּין זֶה פְּעֻמִּים, גַּם
50 בַּמִּשְׁנָתִינוּ וְגַם בַּמִּשְׁנָה לַהֲלֹךְ.
51 מתרצת הגמרא, אִיבָעִית אִימָא – אם תרצה אמור, שעיקר חידוש
52 זה נאמר קָמָא – בַּמִּשְׁנָתִינוּ דִּיןָא, וְדִין בּוֹנֵרֶת דִּקְתָּנִי הָתָם – בַּמִּשְׁנָה
53 לַהֲלֹךְ, לֹא הוּבָא אֲלֵא מִשּׁוּם דְּקָבִיעַ הִתְנָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה לְלַמְדֵּנוּ
54 דְּאִפְּלוּגִי רַבִּי אֱלֵעָזָר וְרַבִּנּוּן בְּדִין זֶה. שְׁדוּקָא לְרַבִּי אֱלֵעָזָר הָאֵרוֹס
55 מִפֶּר לָהּ לְבַדּוֹ, אֲבָל לַחֲכָמִים אֵף לֵאחֲרָיָם שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּה לְהַנְשֵׂא אִין
56 הַבֵּעַל מִפֶּר לְבַדּוֹ עַד שֶׁתִּכַּסּ לְרִשְׁתּוֹ וַיִּשְׁאַנְהָ.
57 עוד מתרצת הגמרא, וְאִיבָעִית אִימָא, בּוֹנֵרֶת דִּיןָא – עֵיקֶר הַחִידוּשׁ
58 נִאֲמַר בַּמִּשְׁנָה לַהֲלֹךְ הַעוֹסֶקֶת בְּדִין בּוֹגֵרֶת, וְכַאֲן זֶה לֹא עֵיקֶר
59 מִקּוֹמוֹ, וְאַלֵּא אִיבָעִית דְּקָבִיעַ – אֲגַב שֶׁשֶּׁנְתָה מִשְׁנָתִינוּ בְּרִישָׁא בְּקוּהָ
60 יִפֹּה כַּח הָאֵב מִכָּח הַבֵּעַל, לְעֵנִין דִּין נִתְרוּקְנָה/ נָסִיב סִפָּא נָמִי בְּקוּהָ
61 יִפֹּה כַּח הַבֵּעַל מִכָּח הָאֵב, שֶׁהַבֵּעַל מִפֶּר בַּבִּגְרָא.

1 מְקִישׁ הַכְּתוּב קוֹדְמִי הָיָה שְׁנֵיהֶם לְקוֹדְמִי הָיָה רֵאשׁוֹנָה, כְּלוּמַר,
2 נִדְרִים שֶׁנִּמְצְאוּ עָלֶיהָ לֵאחֲרָיָם מִיתָת הָאֵרוֹס הָרֵאשׁוֹן וְקוֹדֵם
3 אִירוּסֶיהָ הַשְּׁנִי, הוֹקְשׁוּ לְנִדְרִים שֶׁנִּמְצְאוּ עָלֶיהָ קוֹדֵם אִירוּסֶיהָ
4 הָרֵאשׁוֹנִים, בְּעוּדָה בְּבֵית אֲבִיהָ. מַה קוֹדְמִי הָיָה רֵאשׁוֹנָה – לִפְנֵי
5 הָאִירוּסִין הָרֵאשׁוֹנִים, אֲבָּ מִיפֶּר לְחֻדְיָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שם ל ד)
6 וְאַסְרָה אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ; אֵף קוֹדְמִי הָיָה שְׁנֵיהֶם – לֵאחֲרָיָם מִיתָת
7 הָאֵרוֹס קוֹדֵם אִירוּסֶיהָ הַשְּׁנִי, אֲבָּ מִיפֶּר לְחֻדְיָה אֶת הַנֶּדֶר כּוּלָּהּ,
8 וְאֵף אֶת חֶלֶק הָאֵרוֹס.
9 שְׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, אִימָא, הֵי מִיָּלִי שֶׁנִּתְרוּקְנָה רְשׁוּת לֹאב, דְּוֹקָא
10 בְּנִדְרִים שֶׁלֹּא נִרְאוּ לְאֵרוֹס – שְׁעִדִּין לֹא שָׁמַע אוֹתָם וְעִדִּין לֹא זָכָה
11 בָּהֶם, שֶׁהֵם דּוּמִים לְנִדְרִים שֶׁקִּדְּמוּ לְחֻדְיָה הָרֵאשׁוֹנָה, אֲכָל בְּנִדְרִים
12 שֶׁנִּרְאוּ לְאֵרוֹס, שְׁמָא לֹא מִצִּי מִיפֶּר אֲבָּ – לֹא יָכוֹל הָאֵב לַהֲפֹר
13 אוֹתָם, מִשּׁוּם שֶׁאֵינָם דּוּמִים לְקוֹדְמִי הִיָּה הָרֵאשׁוֹנָה, שֶׁהִרִי כִּבֵּר
14 זָכָה בָּהֶם הָאֵרוֹס הָרֵאשׁוֹן בְּשִׁמְעִיתוֹ.
15 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, אִי בְּנִדְרִים שֶׁלֹּא נִרְאוּ לְאֵרוֹס, אִין צוֹרֵךְ בְּהִיקָשׁ זֶה
16 כָּלל, אֲלֵא מִבְּעִנְיָהּ בֵּית אָבִיהָ נִפְקָא – נִלְמַד שֶׁהָאֵב מְפִירֵם לְבַדּוֹ,
17 כְּדִין כָּל נִדְרֵי בְּתוּ הַפְּנוּיָה, שֶׁהִרִי עִדִּין לֹא זָכָה בָּהֶם הָאֵרוֹס. אִם
18 כֵּן בַּהֲכִרַח שֶׁבֵּא הַהִיקָשׁ לְלַמְדֵּנוּ עַל נִדְרִים שֶׁכִּבֵּר נִרְאוּ לְאֵרוֹס
19 קוֹדֵם שְׁמָת, שֶׁהָאֵב מִפֶּר אוֹתָם לְבַדּוֹ.
20 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה, בְּקוּהָ יִפֹּה בְּחָ הָאֵב מִכָּח הַבֵּעַל כִּי שֶׁהַבֵּעַל מִפֶּר בַּבִּגְרָא,
21 וְהָאֵב אֵינוֹ מִפֶּר בַּבִּגְרָא:
22 שְׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, הִיכִי דְמִי – בִּיאִיזָה אוֹפֵן מִפֶּר הָאֵרוֹס אֶת נִדְרֵי
23 אֵרוֹסָתּוֹ הַבּוֹגֵרֶת, אִילִימָא שְׁקִידָשָׁה בְּשִׁיחָא נִעְרָה וְאַחֲרָיָם כִּי בְּנִדְרָה,
24 הֲלֹא בְּאוֹפֵן זֶה אִין הָאֵרוֹס מִפֶּר אֶת נִדְרֶיהָ. דְּמִכָּדִי וְהִרִי, מִיתָתָהּ
25 וְיִמִּיתָתָהּ (מִיתָתָהּ הָאֵב) מוֹצִיאָה אוֹתָהּ מִרְשׁוּת אֲבִיהָ, וְכְמוֹ כֵּן בְּנִדְרֵי מוֹצִיאָה
26 אוֹתָהּ מִרְשׁוּת הָאֵב, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְלַמּוֹד בְּגִירוּת מִמִּיתָתָהּ, מַה בְּמִיתָתָהּ
27 שֶׁל הָאֵב לֹא נִתְרוּקְנָה רְשׁוּת לְפַעַל וְאֵינוֹ מִפֶּר לְבַדּוֹ, אֵף בְּנִעְרָה
28 שֶׁהִגִּיעַ לְבְּנִדְרֵי לֹא נִתְרוּקְנָה רְשׁוּת לְפַעַל וְאֵינוֹ מִפֶּר לְבַדּוֹ, שֶׁהִרִי
29 בְּשַׁעֲהָ שֶׁקִּידָשָׁה בְּנִעְרֻתָהּ עִדִּין הִיָּה בְּרִשׁוּת אֲבִיהָ.
30 אוֹמֵרֶת הַגְּמָרָא, אִלָּא תִּרְצָה לּוֹמַר שְׁמוּדוּבֵר כְּשֶׁקִּידָשָׁה בְּשִׁיחָא
31 בּוֹנֵרֶת, וְלֵאחֲרָיָם שֶׁעָבַר הוֹמָן שְׁתַּנּוּ חֲכָמִים לְאֵרוֹס וְאֵרוֹסָה לַהֲכִין

אגרות קודש

בי"ה, כ"ב כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר משה שי' הכהן

שלום וברכה!

נהניתי להודע פ"ש מהשלוחים הרה"ג והרה"ח אי"א עוסקים בצ"צ באמונה וכו' מוהרש"ל שי' ומוהרא"ס שי' ובפרט שנפרדו זמ"ז מתוך התועדות של אהבת אחים, אשר אז הפרידה היא רק במקום ובמילא אינה אמיתית, וכמבואר באיזה מכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר בענין המחשבה אשר המקום ואפילו הזמן אינו מפסיק ולא עוד אלא שבכח המחשבה להעביר להעלות ולרומם את האדם למקום וזמן שלא הי' שם מעולם בגשמיות, ומיוסד זה על תירוץ הבעש"ט שהקשה בכתוב שרפים עומדים ממעל לו, אשר איך אפשר שהמלאכים יעמדו ממעל לאדני היושב על כסא רם ונשא, כיון שעולם המלאכים הוא למטה מעולם הכסא וכמבואר בכמה מקומות הן ספרי קבלה וחסידות והן בספרי חקירה, וביאר הבעש"ט שבמקום שהרצון שם הרי הוא נמצא (והשרפים הרי שםם הוא ע"ש שנשרפים הם באהבתם ותשוקתם להכלל ולעלות עוד למעלה מעולם הכסא ג"כ).

תקותי אשר יעשו ג"כ התועדות באחד (ואולי גם יותר מאחד) דימי חנוכה הבע"ל ויה"ר שייהי בהצלחה...

משנה

המשנה שלפנינו עוסקת בדין נדרי ארוסה שנתגרשה בעוד נדריה עליה, ואחר כך נתארסה פעם שניה לאדם אחר. נדרה והיא ארוסה, ונתגרשה מהארוס בו ביום שנדרה, בלא שהפרו אביה ובעלה יחד את נדריה, והלכה ונתארסה לאחר בו ביום, ואפילו אם נתגרשה ונתארסה באותו יום למאה בני אדם בזה אחר זה, ולא הפר לה אף אחד מהם, אביה ובעלה האחרון מפירין את נדריה, ואפילו את אלו שהיו עליה עוד בהיותה תחת הארוס הראשון. זה הכלל, כל שלא יצאה מרשות אביה לרשות עצמה שעה אחת, כגון שנתארסה לכל אלו ועדיין לא נישאה להם ולא בגרה, אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. אבל אם בגרה בינתיים או שנישאה לאחד מהם, כבר יצאה מרשות אביה, ואפילו לאחר שנתגרשה ממנו שוב אין האב מפר את נדריה. ומאחר שהאב אינו יכול להפר אותם, אף הארוס אינו מפר אותם, שאין הארוס מפר אלא בשותפות האב.

גמרא

שנינו במשנה, נדרה והיא ארוסה, נתגרשה בו ביום, נתארסה בו ביום אפי' למאה, אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה: שואל שמואל, מנלן דארוס אחרון מיפר אפילו נדרים שגראו לארוס ראשון – כלומר ששמע אותם הארוס קודם שגירשה. אמר שמואל, אמר קרא (במדבר לז ז) 'ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה, ומתיבת 'עליה' משמע שאף נדרים שהיו עליה כבר קודם אירוסיה הארוס מפירם. שואלת הגמרא, דלמא הני מילי שהארוס השני מפר, דווקא בנדרים שלא נראו לארוס ראשון – שלא שמע מהם, אבל נדרים שגראו לארוס ראשון, וכבר זכה בהם בשמיעתו, לא מצי מיפר – לא יכול להפר הארוס האחרון. משיבה הגמרא, 'עליה' האמור בפסוק זה, קרא יתירא הוא, שלא היה לו לומר אלא 'ואם היו תהיה לאיש ונדריה או מבטא שפתיא

אגרות קודש

בי"ח, כ"ג כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מלאכתו מלאכת שמים
מוה"ר ראובן צבי יהודה שי

שלום וברכה!

... ת"ח ת"ח על מ"ש במכתבו רשימת ספרי אא"ז נייע בעה"מ ספר שעה"כ וכו' הר"ד לאוואוט עם הגהותיו, ועל גליון כת"י שלו - ושייך לשעה"כ - שמצא בתקוני זהר שמצרף, ות"ח על תשורה זו. ובודאי אם רק באפשרי הוא ישלח לכאן גם את הספרים שמזכיר במכתבו, אף אם זה רק הגהות קצרות, אם הם כתב ידו. ומובן שאשלח תמורתם ספרים אחרים מספרי קה"ת כפי הדרוש באותו המקום שנמצאים ספרים הנ"ל.

... ובברכת חנוכה שמח.

נ"ב: מוסג"פ הקונטרס שהו"ל זה לא כבר, שבטח יזכה בתוכנו את הרבים.

נדרים. פרק עשירי - נערה המאורסה - דף עא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קצו

תוספות

רש"י

מתני' אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. אפי' מה שנדרה באירוס ראשון. לרשות עצמה. שלא ניסת לאחד מהן, או שלא בגרה בתוך הזמן, אביה ובעלה כו'. **גמ'** [ונדריה עליה]. קרא יתירה הוא דלא איצטריך למיכתב, דליכתוב רחמנא "ואם היו תהיה לאיש ונדריה או מבטא שפתייה" אלא "עליה" מופנה, משום נדרים שנראו לארוס הראשון, דיכול להפר ארוס אחרון. תניא בווהיה דשמואל. דאפילו בנדרים שנראו לארוס ראשון מיפר בעל אחרון. ולא הספיק הבעל לשמוע כו'. דהיינו לא נראו לארוס ראשון. שמע בעלה והיפר לה. דהשתא נראו לארוס ראשון. חוזר האב ומיפר חלקו של בעל. לפי שאין הבעל מיפר אלא בשותפות, שבשעה שהפר עדיין לא שמע האב, ובשביל הכי חוזר ומיפר חלקו של בעל עם חלקו. הן הן דברי ב"ש. דאפילו נדרים שנראו לארוס מיפר האב לחודיה. אבל ב"ה אומרים. אין אב יכול להפר לא חלקו ולא חלק חבירו עד שיהא ארוס אחר עמו, הואיל ונראו לארוס. במאי פליגי. ב"ש ובי"ה התם אמרי ב"ש גבי שמע אביה והיפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת - חוזר האב ומיפר חלקו של בעל, ומפרשין התם אליבא דב"ש: אינו צריך להפר חלקו אלא חלק הבעל בלבד, ובי"ה אומרים: אין יכול להפר חלק הבעל בלבד אלא א"כ מיפר חלקו עמו. והבא מוחלתה השטיה, דב"ש סברי דשמע בעלה והיפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל חוזר האב ומיפר חלקו של בעל - אינו הפרה עד שיכלול חלק הפרתו והפרת בעל בבת אחת, והבא קאמרי ב"ה: אינו יכול להפר כלל בלא ארוס אחרון. אלא הבא בהא קמפלגי, דהוה נדרים שנראו לארוס, בדקתני "שמע בעלה והפר לה", הבא קאמרי

מתני' נדרה והיא ארוסה, ונתגורשה בו ביום, ונתארסה בו ביום, אפי' למאה - אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. זה הפלל: כל שלא יצאה לרשות עצמה שעה אחת - אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. **גמ'** מנען דארוס אחרון מיפר נדרים שנראו לארוס ראשון? אמר שמואל: אמר קרא "ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה" - נדרים שהיו עליה כבר. דלמא הני מיצי שלא נראו לארוס ראשון, אבל נדרים שנראו לארוס ראשון - לא מצי מיפר ארוס אחרון! "עליה" קרא יתירה הוא. תניא בווהיה דשמואל: נערה המאורסה - אביה ובעלה מפירין נדריה, כיצד? שמע אביה והפר לה, ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת, ונתארסה בו ביום, ואפי' מאה פעמים - אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. שמע בעלה והפר לה, ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל - חוזר האב ומיפר חלקו של בעל. א"ר נתן: הן הן דברי בית שמאי, אבל בית הלל אומרים: אין יכול להפר. במאי פליגי?

בית

אולמא דברייתא ממתני? אלא ודאי משום דדינא גופיה שמואל קאמר ליה. דנהי דתני ליה אמתני, מיהו מתני' איכא לדחוייה דבשמע אב עסקין, ומשה' מסיעי ליה מברייתא, דליכא לדחוי'. **ודלמא** ה"מ בנדרים שלא נראו לארוס ראשון. שלא שמע אותם אבל בנדרים שראו - ארוס אחרון כמאן דליתיה דמי, ומפר אב. א"י, נימא דכיון דאיכא ארוס ולא מצי מפר - אב נמי לא מצי מפר, דבמקום ארוס אב לא מפר לחודיה. **עליה** קרא יתירה הוא. לומר: כל נדרים שעליה, ואפי' נראו לארוס ראשון. **תניא** כותיה דשמואל. דאפילו נדרים שנראו לארוס ראשון מצי מפר ארוס אחרון. **שמע** אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת ונתארסה בו ביום. משה' קתני "בו ביום", דאי נתארסה ביום שלאחריו, כיון דכשמת בעל נתרקנה רשות לאב, ולא הפר בו ביום - קיימיה לנדריה. **אביה** ובעלה האחרון מפירין נדריה. פירוש קצת הראשונים ו'ל דרך בבא קמיתא דברי הכל היא, דפלוגתא דב"ש ובי"ה באידך בבא בלחוד היא. וחמיהו, לבי'ה דסבירא להו מקלש קליש, כיון דשמע אביה והפר לה ואיקלש ליה האי נדרא, דאכתי איתיה לאב ולא בטלה לה הפרה דליה, היכי מצו אב וארוס אחרון להפר? דהא אמרי ב"ה כהדיא דלעיל, דשמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת - דאין האב יכול להפר, ובכי האי גונא לא אמרי' מת הבעל נתרקנה רשות לאב, משום דכיון דאיקלש ליה נדרא - לא חשיבא להורישו לאב. וה"י, כי איכא אב וארוס אחרון מאי שנא? ונראה בעיני לפי דבריהם ו'ל דהיינו טעמא: משום דלעיל דאיכא שניו רשות, דמנתיק ליה האי נדרא מארוס לאב, כל היכא דקליש ליה - לא מצי מנתיק. אבל הבא, דאיכא ארוס אחרון - חזיון ליה להאי ארוס אחרון ככרעיה דראשון. וכיון דמארוס לארוס קאתי, אע"ג דאקליש ליה נדרא - מצי אב ובעל להפר, דכי ה"ג לאו איתוקי הוא. **שמע** בעלה והפר לה. הך בבא נמי בנתארסה מיירי, דבגונא דרישא קיימא. ולא מפלגא בהדי רישא אלא דברישא הפר אב והבא הפר בעל. **חוזר** האב ומפר חלקו של בעל. דאב לחודיה מצי מפר אע"פ שנתארסה לאחר, וכדמפ' טעמא לקמן, וכי קתני ומפר חלקו של בעל - אין ה"ג דחלק עצמו ג"כ יפר האב, דהא לא אצטריכא לתנא לאשמועינן, דמילתא פשיטא היא שחלקו של אב בלא הפרה לא פקע, וחלקו של בעל הוא דאיצטריך ליה לאשמועינן, דאע"ג דבעל כבר הפר חלקו - אפי' חוזר האב ומפר אף אותו חלק עצמו של בעל, משום דכי מיית ליה בעל - בטלה הפרה דליה. **אבל** ב"ה אומרים אין יכול להפר אב בלא ארוס אחרון. ואמרינן: במאי קמפלגי ב"ש סברי בנדרים נמי שנראו לארוס נתרקנה רשות לאב ומשה', כיון דלגבי האי נדר ארוס אחרון כמאן דליתיה דמי, וכדמפרש בסמוך - אב מצי מפר. דלא תימא: נדר דארוס אחרון כמאן דלית' דמי, מיהו כי נתרקנה רשות דארוס ראשון לאב - דוקא בנדר' שלא נראו לארוס, אבל נראו - לא. לדליתא, אלא אפי' נראו לו נמי

ב"ש

נתרקנה

כי עין בעין יראו, ב' פעמים עין, שהראיה דעין התחתון תהיה כמו הראיה דעין העליון, באופן דישור יחזו פנימו, שכל העניינים למטה יהיו כמו למעלה, כפי שיהיה בקרוב ממש, על-ידי משיח צדקנו

ממואמר "א טבת, תשכ"ז

קצת נדרים. פרק עשירי - נערה המאורסה - דף עא עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזליץ)

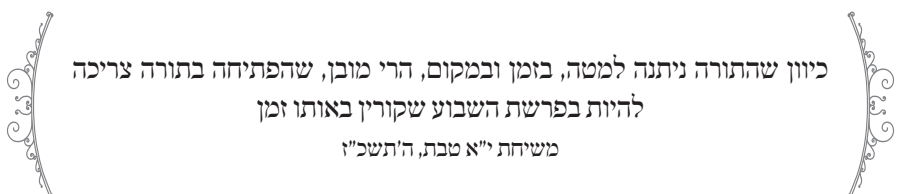
תוספות

נתרוקנה רשות לאב. ומש"ה, נהי דהבא נראו לארוס ראשון והפרה דיליה כמאן דליתא דמיא. דמכזי מייית ליה בטלה לה - אפ"ה, כיון דארוס אחרון לגבי האי נדרא כמאן דליתא דמי, מטעמא דנפרש בסמוך - מצי אב מיפר. **וּמִיָּגוּ** גיז. לא הבנתי דברי הראשונים בזה. אמאי מצי מפר אב לחודיה לבית שמאי דאמרי מיגו גיז, טפי מבי"ה דאמרי מיקלש קלש.

ועוד: דאפי' אמרת מיגו גיז, מימ מכזי מייית ליה בעל - בחריה לגווייה. דהתניא בברייתא דלעיל (ק' סח): שמע אביה והפר לה, ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב - זו היא ששינוי מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. ואם איתא דהפרה דאב בדקיימא קיימא - אמאי לא מצי מיפר בעל לאחר מיתת אב? דנתי דלא נתרוקנה לו רשות אב - אפ"ה אב גיז דיליה, ובעל גיז דידיה! אלא מאי אית לך למימר, דנתי דמיגו גיז, אפ"ה כי מייית ליה - אשתקלא ליה גיזא דידיה. וה"נ, מאי שנא?

ונ"ל דהיינו טעמא: משום דלכ"ש דסבירא להו מיגו גיז, כיון דכי הפר בעל אבטיל ליה פלגיה דנדרא לגמרי - הרי מעשה שלו נגמר, ואסתלק ליה ארוס לגמרי. ונהי דכי מת ארוס בטלה לה הפרה דיליה, מיהו מכיון דאסתלק ליה ארוס מהבא, ותו לא חי האי נדרא לארוס כלל - קם ליה אב בלא ארוס. והא פשטינן לעיל דכל היבא דליכא ארוס - אב מיפר, דמקש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה. אבל בזהאי דלעיל, דשמע אביה והפר לה, אפי' אמרת דלמ"ד דמיגו גיז אסתלק ליה אב, אפ"ה כי מת - בטלה ליה הפרה דיליה, וקם ליה ארוס לחודיה בלא אב, ולא מצי מיפר. היינו טעמיהו דב"ש, דאמרי דאב מצי מיפר הכא בלא ארוס אחרון. ובי"ה סברי: אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה, דאין האב יכול להפר לבדו, משום דלאו מיגו גיז. דכשהפר בעל לא אשתקל פלגא דנדרא, אלא כוליה נדרא הוא דאיקלש, וקלישותא לאו מעשה גמור הוא, ומש"ה לא חיל כלל עד דמצטרף ליה קלישות אידך. הלכך, כל זמן שלא הפר האב - לא אסתלק ליה ארוס מהאי נדרא ומש"ה זכי ביה ארוס אחרון. וזהו מה שנראה בעיני בזה. אלא שעדיין קשה לי: למה לן למימר בטעמיהו דב"ש בנדרים נמי שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב, דכיון דלכ"ש ארוס אחרון כמאן דליתיה דמי - כ"ע מודו דאפי' נדרים שנראו לארוס, כל היבא דליתיה לארוס - נתרוקנה רשות לאב. דלעיל נמי אליבא דכ"ע אמרין: ואימא דה"נ בנדרים שלא נראו לארוס, אבל בנדרים שנראו לארוס - לא מצי מיפר אב, ומסקי' דליתא. אלאמא כ"ע מודו דנתרוקנה רשות לאב אפי' בנדרים שנראו לארוס, ואמאי איצטריכין למימר הכא הכי אליבא דב"ש? ואפשר דהכי קאמרין: נהי דהבא איכא תרת, חזא - דנראו לארוס ראשון, ועוד - דאיכא נמי ארוס אחרון, וס"ד כיון דזכה בהן ארוס ראשון - לא נתרוקנה בהם רשות לאב כל היבא דאיכא ארוס אחרון, משום דאחרון כרעיה דראשון הוה בנדרים שוכה בהן ראשון. דנתי דארוס אסתלק ליה, מיהו כיון דאיתיה - מעבב עליה דאב אדיוהו נמי לא ליפר, קמ"ל דליתיה. מיהו, כי קאמר לישנא דנמי - לאו למימרא דהיכא דלא נראו אמו"ר טפי דאב מיפר, דאדרבה כי לא נראו לארוס ראשון לא נתרוקנה רשות לאב. אלא משום דלענין זכיה דארוס עדיף נראו מלא נראו, וכיון דעדיפא זכיה דארוס - איכא למימר דאב לא מיפר, וכדאמרי' לעיל: ואימא דה"נ בנדרים שלא נראו אבל נראו לא מצי מיפר אב, קאמר נמי דהבא משום הפרה דבעל הוא גרע דינה דארוס, ולא משום נראו. דלעולם זכיה דארוס עדיפא טפי בנראו מלא נראו. ואם תרצה תפרש דמשום לתא דהיכא דליכא ארוס אחרון נקט נמי, כיון דבאיכא ארוס אחרון נראו רבותא הוא כדכתיבנא, כנ"ל. ומייית מוזך ברייתא תניא נמי הכי לשמואל, משום דב"ה - הא אמרי דאב וארוס אחרון מפירין נדרים שנראו לארוס ראשון, ואפי' ב"ש נמי לא פליגי אלא בששמע בעלה והפר לה, אבל שמע ולא הפר - כולי עלמא מודו דאב וארוס אחרון מפירין נדריה. וזהו מה שנ"ל בשמועה זו על דרך קצת הראשונים ז"ל. אבל בתוספות פירשו דכי אמרי' א"ר נתן: הן הן דברי ב"ש - אתריי בבי דברייתא קאי, דהן הן דברי ב"ש ברישא, דאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה, משום דכיון דאב מיגו גיז - איך פלגא דנדר חשיב ליה לחורשיו לארוס אחרון בהדי אב. ובסיפא נמי אמרי' דחזר האב ומיפר חלקו של בעל, משום דס"ל דנדרים שנראו לארוס - נתרוקנה רשות לאב ולא לארוס אחרון, משום דסבירא להו דארוס אחרון כראשון; כי היכי דארוס ראשון אינו מיפר אלא נדרים שלא נראו לשום ארוס - ה"נ ארוס אחרון, דכיון שנראו לארוס ראשון, כי מורית להו ארוס - לאב מוכה לחון, ולא לארוס אחרון. וכי אמרי' ב"ש סברי בנדרים שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב - יחייב טעמא למאי דאמרי' ב"ש בסיפא דחזר האב ומיפר חלקו של בעל, כלומר דאב לחודיה סגי בלא ארוס מהאי טעמא. וכי אמרי' תו מיגו גיז - יחייב טעמא למאי דאמרי' ברישא דאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה, דמשום דמיגו גיז הוא דאמר דמצו תרווייהו להפר. דאי מיקלש קלש, כיון דאיקלש ליה נדר - לא חשיב למזכי ביה ארוס אחרון בהדי אב, והן הן דברי ב"ש וטעמך. אבל ב"ה אומרים אין יכול להפר - אתרתיי בבי פליגי, ואין יכול להפר כסבריהו דב"ש הוא דאמרי' ב"ה, בין ברישא בין בסיפא, מיהו, הא כדאיתא והא כדאיתא. דברישא לביה אפילו אב בהדי בעל אין יכולין להפר כלל, משום דכי הפר אב - לאו מיגו גיז אלא מקלש קלש, וכיון דאיקלש - לא חשיב למזכי ביה ארוס בהדי אב, והיינו טעמיהו במאי דפליגי ארישא. ובסיפא נמי פליגי אדב"ש, דאין אב לבדו יכול להפר, כדקאמרת דאפי' בנדרים שנראו לארוס ראשון זכי בהו ארוס אחרון. וכי אמרי' ובי"ה סברי אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה - יחייב טעמא למאי דפליגי אסיפא, וכי אמרי' ולא מיגו גיז - יחייב טעמא למאי דפליגי ברישא. ומסיפא מייית תניא נמי הכי מדב"ה לשמואל בלחוד, וזה פירוש ז"ל. ולהאי פירושא לא אתי לי שפיר לישנא ד"בנדרים נמי וכו'. ואפשר דה"ק: בנדרים שנשעו ברשות ארוס ראשון ונראו לו נמי, שכל כך זכה בהן ארוס ראשון עד שנראו לו - בכי האי גוונא לאב הוא מוריש אותן ולא לארוס, והיינו לישנא ד"בנדרים נמי. ועדיין צ"ע. **איבעיא** להו גירושין כשתיקה דמיין או בהקמה דמיין. משום דכיון דידע ארוס דלבתר גירושין לא מצי מיפר, ולא הפר קודם גירושין - כמאן דאוקמה לנדרא דמי, כי היכי דאמרי' דמכזי לא הפר ביום שמועה - כמאן דאוקמה דמי. **בגון** דנדרה ושמע בעלה וגרשה. האי בעלה דקאמרי' - ארוס דוקא הוא. דאי בנשואה, אפילו תמצא לומר דגירושין כשתיקה דמיין - היכי מצי מיפר? אי כשחורה ונשאת - אין הבעל מיפר בקודמין. ואי דאהדרה בארוסין בלחוד, כיון דארוס אינו מיפר אלא בשותפות, והבא ליכא אב, דכיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה, אפי' תמצא לומר כשתיקה דמיא - לא מצי מיפר. אלא ודאי בארוס עסקין. **ואהדרה** בימיה. להכי נקט בימיה, דאי אהדרה למחר - פשיטא דלא מצי מיפר, כיון שעבר יומא של שמיעה. ואע"ג דבסוף יומא ליתיה ברשותיה דבעל. והא דאמרינן ואהדרה - לאו דוקא הוא, דהוא חדין אחר, אלא מילתא דשכיחא נקט.

ת"ש



- 16 מבארת הגמרא, בית שמאי סברי, נדרים נמי שראוי לארום
17 הראשון, גם בהם נתרזקה רשות לאב לבדו. והטעם, משום
18 שלשיתם הבעל מיני נזיון (גזוז) את הנדר, ומתיר לגמרי את
19 חלקו, נמצא שלאחר שהפר הארוס הראשון את הנדר, המעשה
20 שלו נגמר והסתלק ממנו לגמרי, ושוב אין לו שום שייכות אליו.
21 לפיכך אפילו לאחר שנתארסה לאחר, האב מפר לבדו את כל
22 הנדר, כיון שכבר פקע דין הפרת הבעל מנדר זה.
23 אבל בית הלל סברי, אביה ובעלה אחריו פירין נדריה. והטעם,
24 משום שהבעל בהפרתו לא מיני נזיון חצי מהנדר, אלא מקליש את
25 כולו. וקלישות זו אינה מעשה גמור בפני עצמו, ואינה חלה עד
26 שמצטרפת אליה הקלשת האב על ידי הפרתו, נמצא שעד שלא
27 הפר האב עדיין לא הסתלק דין הארוס מהנדר, ועל כן
28 כשנתארסה לאחר זוכה הארוס השני בזכות שהיתה לארוס
29 הראשון בנדר, ויכול להפר יחד עם האב (ראה טבלה).
הגמרא מסתפקת בדין נדרי נערה המאורסה שנתגרשה:
- איבעיא להו, ארוס שגירש את ארוסתו בעוד נדריה עליה, האם
הגירושין בשתיקה דמיא, ונדריה אינם מוקמים ואינם מופרים. או
דלמא, גירושין כהקמה דמיא, ומאחר שהארוס יודע שלא יוכל
להפר את נדריה לאחר שיגרשה, הרי הוא כמקיים את נדריה
בעצם מה שמגרשה.
הגמרא מפרשת את ההבדל להלכה בין שני הצדדים האמורים:
מבארת הגמרא, למאי נפקא מינה אם הגירושין הם כהקמה או
כשתיקה, כגון שנדרה הנערה המאורסה, ושמע בעלה ונדרשה בלי
להפר לה, ואחריה כיומיה – וחזר הארוס שגירשה וקידשה בו
ביום. אי אמר מר, גירושין בשתיקה דמי, מצי (יכול) מיפר לה,
הארוס יחד עם אביה לאחר שהחזירה. ואי אמר מר, גירושין
כהקמה דמי, לא מצי הארוס מיפר לה את נדרה, מאחר שכבר
הקימו בעצם גירושיה.
הגמרא מוכיחה מבריתא שגירושין הם כהקמה:

אגרות קודש

בי"ח, כ"ו כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ וכו' מוה"ר דניאל שי

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו, בו מבקש איזה הוראה בנוגע להנהגתו באה"ק ת"ו במחנה אשר כולם
אנשים פשוטים פליטים ממקומות שונים... הנה זה מכבר אמרתי שכיון שנמצאים אנו בעקבתא
דעקבתא דמשיחא הרי יש על כל אחד להשתדל בעבודת ההכנה לביאת משיח ע"פ המאמר שלו
להבעש"ט שיהי זה כאשר יפוצו מעיינותיך חוצה, ועתה עבודה זו מוטלת על כאו"א מאלו שזכו
לאור תורת החסידות וכיון שכפי מכתבו במחנה כולם אנשים פשוטים הרי יש בשבילו כר נרחב
לעבודה הנ"ל, וידוע החילוק ונתבאר ג"כ בשיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר בימים הקדמונים
ובתורת הנגלה הי' הסדר שהיו המשפיעים מחכים עד שיבוא המקבל לקבל, והבעש"ט הנהיג
וכן עשו כמה מתלמידיו ותלמידי תלמידיו אחריו שיהי המשפיע הולך אל המקבל, וכן הוא גם
בנוגע לחסידים שצריכים הם לשוטט ברחובות ולקרב נפשות ולבנות בני ובנות ישראל לאביהם
שבשמים ע"י הנהגות החסידים דרכי החסידות ותורת החסידות, וכיון שדורשים זה מאתנו הרי
בודאי ניתנו לנו הכחות ע"ז כי אין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו ולפום גמלא שיחנא, ועלינו
להודות להשי"ת על טוב חלקנו שזכינו להיות בדורות כאלו שנתגלה תורת החסידות באותיות
וענינים מובנים לכל אשר כאו"א מאתנו עשוהו למשפיע אשר יזכה לקרב את לבן של ישראל
לאבינו שבשמים אשר גודל ענין זה אין לשער ואין להעריך והאריכות בזה אך למותר.

בודאי [ה]שתתף בהתועדויות דחדש כסלו ואתענין לדעת הפרטים בזה.

בברכה לאריכות ימים ושנים טובות, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, טובות עם כל הפירושים.

41 הגמרא מוכיחה מהמשנה לעיל שגירושין כשתיקה:
 42 תא שמי, שנינו במשנה לעיל (עא), נדרה והיא ארוסה, ונתקשה
 43 מהארוס בו ביום שנדרה, בלא שהפרו אביה ובעלה יחד את
 44 נדריה, והלכה ונתקשה לאחר בו ביום, ואפילו אם נתגרשה
 45 ונתארסה באותו יום למאה בני אדם בזה אחר זה, ולא הפר לה אף
 46 אחד מהם, אביה ובעלה האחרון פסירין את נדריה, ואפילו אלו
 47 שהיו עליה עוד בהיותה תחת הארוס הראשון.
 48 מוכיחה הגמרא, שמי מינה, גירושין כשתיקה דמו. דאי כהקמה
 49 דמו, מי מצי מיפר הארוס האחרון בשותפות האב נדריו דאוקים
 50 [נדרים שהקים] הארוס הראשון בעצם גירושיה.
 51 דוחה הגמרא, לעולם גירושין הם כהקמה, ומה שנינו במשנתנו
 52 שהארוס האחרון יכול להפר אחר שהראשון גירש אותה, הלא
 53 במאי עסקינו, בשלא שמי ארוס ראשון את הנדר קודם שגירשה,
 54 ואין הגירושין נחשבים להקמה אלא כשגירש לאחר ששמע את
 55 הנדר.
 56 מקשה הגמרא, אי הכי, שמדובר במשנה שהארוס הראשון לא
 57 שמע את הנדר, מאי אריא – מדוע שנתה המשנה דווקא
 58 שנתגרשה בו ביום, הלא מאחר שלא שמע הארוס הראשון את
 59 הנדר קודם גירושיה, אפילו לאחר מאה ימים נמי לא התקיים הנדר
 60 בשתיקת הארוס, ומדוע לא יוכל הארוס האחרון להפר אותו.
 61 מתרצת הגמרא, המשנה מדברת בשלא שמי הארוס הראשון,
 62 ואולם שמי האב. דמשום כן דווקא אם נתגרשה ונתארסה בו ביום,
 63 הוא דמי הארוס האחרון מיפר, אבל מכאן ואילך – מיום למחרת,
 64 שוב לא מצי מיפר, שמאחר ששמע האב את הנדר ולא הפר אותו,
 65 ועד שהתארסה לאחר כבר עבר יום שמעו של האב, הרי קיים את
 66 הנדר בשתיקתו.
 67 הגמרא מוכיחה מדברי המשנה להלן שגירושין כשתיקה:
 68 תא שמי, שנינו במשנה להלן (עב), האשה שנתקשה בו ביום,
 69 ונתקשה בעלה ונתקשה בו ביום, אין הוא יכול להפר את נדרה
 70 לאחר שהחזירה. שמי מינה, גירושין כשתיקה דמו, ומשום שקיים
 71 את הנדר על ידי גירושיה, שוב אינו יכול להפר את הנדר אף
 72 לאחר שהחזירה.
 73 דוחה הגמרא, אמרי – אמרו בני הישיבה, לעולם גירושין
 74 כשתיקה, ומה שנינו שהבעל אינו יכול להפר, הלא בנשואה
 75 עסקינו, שבעלה מפר את נדרה לבדו בלא האב. והיינו מעמא דאין
 76 יכול להפר לאחר שהחזירה, משום שנדרה נדר זה קודם שנשאה
 77 בשנית, וקיימא לן דאחר הנישואין אין הבעל מיפר בקודמין –
 78 בנדרים שנדרה קודם שנשאת ועדיין לא נכנסה לרשותו להפרת
 79 נדריה.

1 תא שמי, אימתי אפרו בנערה המאורסה, שאם מת הבעל נתרקנה
 2 רשות לאב להפר לבדו את נדריה, באחד משלושת האופנים
 3 הבאים: א. בזמן שלא שמי הבעל את הנדר בחייו ומת. ב. אי שמי
 4 הבעל את הנדר והפר אותו קודם שמת. ג. אי שמי הבעל את
 5 הנדר ושתק ולא הפר אותו ומת בו ביום.
 6 מסיימת הגמרא את ראייתה, ואי אמרת גירושין כשתיקה דמו
 7 ואינם כהקמה, מאחר ששנתה הברייתא את כל הצדדים שיכלה
 8 למצוא שבהם נתרוקנה רשות לאב, ליתני – שתשנה הברייתא
 9 נמי, אי שמי הבעל ונדרש בו ביום, שגם באופן זה נתרוקנה
 10 רשות לאב להפר לבדו. אלא מילא תני הכי – מכך שלא שנתה
 11 הברייתא דין 'נתרוקנה' גם במקרה האמור, שמי מינה, גירושין
 12 כהקמה דמו, ומאחר שכבר התקיימו נדריה על ידי הגירושין, שוב
 13 אין האב יכול להפר אותם.
 14 הגמרא מוכיחה מהמשך דברי הברייתא להדיח:
 15 אימא סיפא, אבל אם שמי הבעל וקיים את הנדר קודם שמת, אי
 16 שמי את הנדר ושתק ולא הפר אותו, ומת ביום של אחריו,
 17 ונמצא שהתקיים הנדר על ידי ששתק כל יום שמעו, אין האב יכול
 18 להפר לאחר מיתת הבעל. ואי אמרת גירושין כהקמה דמו, ליתני –
 19 שתשנה הברייתא עוד אופן שבו לא נתרוקנה רשות לאב, ואם
 20 שמי הבעל ונדרש אין האב יכול להפר. אלא מילא קתני הכי
 21 בברייתא, שמי מינה, גירושין כשתיקה דמו ואינם כהקמה, ועל כן
 22 אף לאחר ששמע הבעל וגירש בו ביום, יכול האב להפר לבדו
 23 לאחר גירושיה.
 24 אומרת הגמרא, אלא מהא ברייתא ליכא למשמע מינה – אין
 25 לפשוט ממנה את הספק האמור, לא שגירושין כהקמה ולא
 26 שגירושין כשתיקה, שהרי בהכרח או הסיפא או הרישא נשנו שלא
 27 בדווקא. ואי רישא דוקא – שדווקא בשלושת האופנים השנויים בה
 28 נתרוקנה רשות לאב, אבל בגירש אין האב יכול להפר משום
 29 שגירושין כהקמה, צריך לומר דנסיב [ונשנתה] הסיפא משום
 30 הרישא, ולא בדווקא היא. ומה שלא שנתה גם בשמע הבעל
 31 וגירש שאין האב יכול להפר, הוא משום שלא נשנו בסיפא אלא
 32 מקרים ההפוכים מהמקרים השנויים ברישא. ואי סיפא דוקא –
 33 שדווקא באופנים השנויים בה אין האב יכול להפר, אבל אם גירש
 34 הבעל נתרוקנה רשות לאב, משום שגירושין אינם כהקמה אלא
 35 כשתיקה, צריך לומר דנסיב [ונשנתה] הרישא משום הסיפא, ולא
 36 בדווקא היא. ומה שלא שנתה גם בשמע הבעל וגירש שנתרוקנה
 37 רשות לאב, הוא משום שלא נשנו ברישא אלא מקרים ההפוכים
 38 מהמקרים השנויים בסיפא. ומאחר שבהכרח או הרישא או הסיפא
 39 הן לאו דווקא, ואין ידוע מי מהן, אין לפשוט מברייתא זו את הספק
 40 האמור.

אגרות קודש

בי"ה, ט"ו טבת, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו עם הפ"נ המוסגר בו, אשר אקראהו בעת רצון על הציון הקי של

כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

המשך בעמוד הבא

- 1 **אי רישא דוקא נסיב סיפא משום רישא.** כלומר, לא תקשה סיפא לרישא. אע"ג דמרישא
2 שמעין דגירושין כהקמה דמו, ובסיפא שמעין דכשתיקה דמו - לא קשין אהדרי.
3 דאימא: רישא דוקא, דגירושין כי הקמה דמו, והאי דלא תני סיפא "שמע וגירשה" -
4 משום דלא נסיב לה אלא משום רישא, ותנא לא בעי לאוסופי מירי בסיפא טפי מרישא.
5 **א"נ סיפא נמי דוקא.** דגירושין כשתיקה דמו.
6 **הכא במאי עסקין בשלא שמע ארוס ראשון.**
7 **קודם שגירשה, ואהכי מצי מיפר ארוס אחרון.**
8 **הא לאו הכי - לא,** דגירושין כי הקמה דמו. **מאי**
9 **אריא.** אי נתארסה לאחר בו ביום, דמצי למיפר
10 **לה. אפילו לאחר מאה ימים נמי.** אם נתארסה
11 לאחר ליהוי ארוס אחרון מיפר, הואיל ולא נראו
12 לארוס ראשון. **אין הכי נמי.** אלא הכ"ע - בשלא
13 שמע ארוס ראשון, אבל שמע האב. והואיל דבו
14 ביום שמע - צריך להפר בו ביום, כדכתיב "ביום
15 שמעו". **הכא בנשואה עסקין.** הא דקתני
16 "גירשה והחזירה" - כגון שנשאת ונדרה וגירשה
17 ביום ששמע, והחזירה בו ביום, דעכשיו יצאה
18 שעה אחת לרשות עצמה, ואע"פ שהחזירה -
19 נעשית בנשואה לאחר, דלא מצי מיפר, דעכשיו
20 הן קודמין, כדתנן (לעיל דף עא): **זה הכלל, כל**
21 **שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת - אביה**
22 **ובעלה מפירין נדריה.** הא יצאה לרשות עצמה
23 - אין מפירין, משום דאין הבעל מיפר בקודמין.
24 **מתני'**
25 **מאי אריא בו ביום? אפילו לאחר מאה ימים נמי!** כ"שלא שמע ארוס האב, דבו
26 **ביום - הוא דמצי מיפר, אבל מפיא ואיך לא מצי מיפר.** תא שמע: **נדרה בו ביום,**
27 **גירשה והחזירה בו ביום - אין יכול להפר.** שמע מונה: **גירושין כהקמה דמו. אמרי:**
28 **הכא בנשואה עסקין, והיינו מעמא דאין יכול להפר - משום דאין הפעל מיפר בקודמין.**
29 **מתני'**
30 דהיינו טעמא מחמת שנתחל לו אב, דאי לאו הכי - בעל גרע מארוס! בתמיה. **ולענין** הלכה. כתב הרמב"ן וזל: כיון דבעין לא אפשרט - נקטין לחומרא, דגירושין כהקמה דמו. והכא
31 דנדרה ושמע בעלה וגרשה, ואהדרה בזמיה - לא מצי מיפר לה. אבל הרשב"א וזל כתב דנהי דבעין לא אפשרטא מהנך מתניתא דמיתת' עלה, אפשרטא לה מממריה דשמואל, דאמר
32 לעיל (קף סה). מנא ה"מ דארוס אחרון מיפר נדרים שנראו לראשון, דאלמא קבלה מרביה. דכי תנן במתני' "בו ביום" - משום שמיעת ארוס נקט ליה, ולא משום שמיעת אב. וכיון דשמואל
33 אמר הכי - לא שבקין מאי דפשיטא ליה לשמואל משום מאי דאסחפקא ליה בגמרא. וכי תימא: א"כ מ"ט לא ופשיטין בעין מממריה דשמואל איכא למימר דמתנת' או ממתניתא בעי
34 למפשטה, ולא מממריא דאמוראי. ודכוותה הא דבעיא לן לעיל בפ' "אין בין המודר" (קף סה): הני כהני שלוחי דין נינהו או שלוחי דשמיא, ולא איפשרטא התם, אע"ג דהוה ליה למפשטה
35 מממריה דרב המנונא, דאמר בפ' קדושין (קף סה): שלוחי דשמיא הוו - משום דמתנת' או ממתניתא הוה בעי למפשטה ולא מממריא דאמוראי, והא נמי דכוותה.
36 **מתני'**

המשך מעמוד הקודם

ומה שכותב במכתבו אשר נשבר לבו ממצבו ברוחניות, כיון שרואה בעצמו שהוא במצב של עולה ויורד, הנה יעניין בזה באגה"ק לרבינו הזקן בעל התניא והשו"ע שנדפסה בסוף הסידור מאה שערים דף ל' ע"א ד"ה להבין עצה היעוצה כו' ובטח נמצא סידור זה אצל מי מאנ"ש ב... כן יעניין בזה בתורה אור פרשת וישב ד"ה שיר המעלות.

ובהנוגע לפועל, הנה ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם כ"ק אביו, אשר כל ענין המבלבל לתורה ועבודה בטח מקורו לא טהור והיצה"ר לפעמים מתלבש הוא אין א זיידענעם סערטוק, וכיון שכפי הנראה ממכתבו מבלבלים אותו מחשבות הני"ל מלימוד כדבעי ותפלה כדבעי, הרי הספק מאין באות ובמילא עליו לדחותם, והעצה לזה ג"כ מבוארת בתניא פרק כ"ו ואילך. והשני"ת יצליחו.

בברכה.

מתני' דרך תלמידי חכמים וכו'. לפי שנערה המאורסה לאחר שנשאת אי אפשר שתהא
הפרה לנדריה, ודרכן של אב ובעל כשהן תלמידי חכמים להפר נדריה קודם שתנשא. ובגמרא
מפרש דף הפרה, אי קודם שמיעה היא אי לאחר שמיעה. **שאם** תכנס לרשותו אינו יכול
להפר. לפי שאין הבעל מיפר בקודמין. **גמ'** בעי רמי בר חמא בעל מהו שיפר בלא שמיעה.

מתני' דרך תלמידי חכמים, עד שפלא היתה בתו
יוצאה מאצלו אומר לה: כל נדרים שגדרת בתוך
ביתי - הרי הן מופרין. וכן הפעל, עד שפלא תכנס
לרשותו אומר לה: כל נדרים שגדרת עד שפלא תכנס
לרשותי - הרי הן מופרין. שמשפחתכם לרשותו - אינו
יכול להפר. **גמ'** בעי רמי בר חמא: פעל, מהו שיפר
בלא שמיעה? "ושמע אישה" דוקא הוא, או לאו
דוקא הוא? אמר רבא, ת"ש דרך תלמידי חכמים עד
שפלא יצאת בתו מאצלו אומר לה: כל נדרים שגדרת
בתוך ביתי הרי הן מופרין, והא לא שמע! כבי שמע
הוא דמיפר. א"כ כי לא שמע קמה ליה דמיפר? הא
קמשמע קין: אורחיה דצורבא מרבנן להדורי. ת"ש
מסיפא: וכן הפעל, עד שפלא תכנס לרשותו אומר
לה. הכא נמי דאמר לה "כבי שמענא". ת"ש: האומר
לאשתו "כל נדרים שתדורי עד שאבא ממקום פלוני
הרי הן קיימין" - לא אמר פלוס. "הרי הן מופרין",
רבי אליעזר אומר: מופר. והא לא שמע! הכא נמי

מתני' דרך תלמידי חכמים וכו'. מפרש בגמרא. אם משתכנס לרשותו אינו יכול להפר.
דאין הבעל מיפר בקודמין. **גמ'** מהו שיפר בלא שמיעה. שיאמר "כל נדרים שנדרה אשתי
יהו מופרים", אע"ג שלא שמע בהן. וה"ה נמי באב, אי מצו למיפר בלא שמיעה. **ושמע**
אישה דוקא הוא. דאינו מיפר אלא אם כן שמע. והא לא שמע. והיכי מצו מיפר להו? לבי
שמע הוא דמיפר. דהא דמיפר להו לא משום
להשתא מיפר בלא שמיעה, אלא לבי שמע ליה
לנדר לאח"כ - ליהוי מופר בהא הפרה שהיפר,
כל זמן שהיא ברשותו. א"כ. דאכתי לא שמע,
ולא הוו מופרים בהפרה זו - למה ליה למימר
השתא? הא לא מנהי ולא מידו להדורי. לחזור
ולבדוק אחרי בתו אם יש עליה שום נדר, דליפר
לה. שלא תבא ליהי מכשול. ת"ש האומר
לאשתו וכו' - הרי הן מופרין לא אמר כלום.
דעדיין לא בא הנדר לעולם, והיאך יכול
לקיימו? כגון דאמר לה לבי שמענא. יהו מופרים.
ומאחר דהפרה תליא בשמיעה, למה ליה
למימר השתא? לבי שמע מפר לה. קסבר דלמא
מפרידנא אחיא שעתא. בשעה שישמע הנדר,
שמת דא טרוד ולא יפירו. אישה יפירו. וגו' ולא
שלתו. וכו' הרי הן מופרין. איתא ליה דשלתו של
אדם כמותו, אי לאו משום דכתיב "אישה
יפרנו", והיכי מצו משוי שליח כל זמן שלא
נדרה? הא לא שמע לנדרה אלא לאו. "ושמע"
לאו דוקא, ואחזיק מצו משוי שליח.
דאמר

דאמר "כבי שמענא". ולמה לי מן השתא? כבי שמע יפר לה! קסבר: דלמא מפרידנא
ההיא שעתא. הא שמע: האומר לאפטרופוס "כל נדרים שגדרת אשתי מכאן ועד
שאבא ממקום פלוני - הפר" והפר לה, יכול יהו מופרין - תלמוד לומר "אישה יקימנו
ואישה יפרנו", דכרי רבי יאשיה. אמר לו רבי יונתן: מצינו בכול התורה פסוק שגזרו
שפר אדם כמותו. ואפילו רבי יאשיה לא קאמר אלא משום דגזירת הכתוב הוא "אישה
יקימנו ואישה יפרנו", אבל דכרי עקמא - שגזרו שפר אדם כמותו. והא לא שמע! ליה!
הכא

מיפר בקודמין, אפי' הכי, נהי דגבי אב לא מצוין לתרצא דאמר "לבי שמענא" - גבי בעל מותרצין הכי, דאמר לה קודם שמיעה: לבי שמענא תחול דף הפרה. רבשלמא אב לא מצו עביד הכי,
משום דבנשואין נפקא ליה מרשותיה לגמרי. אבל בעל - אדרבה, בנשואין עיילא ליה לרשותיה. ומאי טעמא אמרין דאין הבעל מיפר בקודמין משום דאסתלק ליה אב. אבל הכא, כיון דאב
הפר חלקו קודם שנשאת, ובעל נמי צרפה להפרה דיידי בהי הפרה דבעל אסתלק ליה אב, אפילו הכי מיפר. ואפשר נמי דלבי שמע, משעה
שהפר לה הוא דחייילא הפרה דיליה, ואיכא צרפא מעליא דאב בהדי בעל, זה נראה לי לפרש לפי גז. וזו. **ת"ש** האומר לאשתו וכו' הרי הן קיימין לא אמר כלום. בדמפרש טעמא לקמן
במתני' הרי הן מופרין ר' אליעזר אומר מופר וחכ"א אינו מופר. **והא** לא שמע. לא מדריא בלחוד פשטיה, אלא אפילו מדרבנן. דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא משום דאכתי
לא חיייל, וכדקא מוהריז ליה אינהו, דכיון דלא באו לכלל הקס. אבל הכא - לב"ע מהניא אע"ג דלא שמע. אלמא "ושמע אישה" לאו דוקא. **הכא** נמי לבי שמע. ולאין נסחי דגרסי לעיל:
הכא דאמר לבי שמענא. גרסי הכא נמי. דאמר לבי שמענא. ולאין פרשו בתוספות דלאו למימרא דהוא אומר סתם "מופר לבי" והגדר בטל מאלין כבישמענא, אלא דאמר לה בהדיא: בטל
ליכי לבי שמענא. **ת"ש** האומר לאפטרופוס וכו' מכאן ועד שאבא. משאצא לדרך עד שישאבו. והיינו לישנא ד"מכאן", ולא אמר "מיום זה". **ת"ל** אישה יקימנו ואישה יפרנו. דכיון דכתב
רחמנא "אישה" תרי זמני - משמע דוקא אישה ולא שליח. **מצנינו** בכל התורה שלוחו של אדם כמותו. וכדין דשלתו של אדם כמותו - הוה ליה כאלו שמע בעל ותרצו בתוספות בשם הרב
לא בעיא שמיעה. ובי תימא: לעולם אימא לך דבעי שמיעה. ושאינ הכא דאיכא שמיעה דאפטרופוס, וכיון דשלתו של אדם כמותו - הוה ליה כאלו שמע בעל ותרצו בתוספות בשם הרב
רבי יוסף דל: דליתא, דאם איתא דבעי שמיעה - מי איכא מידי דבעל לא מצו מפר ושליח מצו משוי? דהא מותאי טעמא גופיה אוקים לה להך ברייתא במסכת נוזר (נף יק): כ"א דסיל דאדם
מיפר נדרי אשתו קודם שתדור. דאי לרבנן - היכי לימא רבי יונתן: מצינו בכל התורה כולה ששלוחו של אדם כמותו? מי איכא מידי דאיהו לא מצו מיפר, כיון דאכתי לא נדרה אשתו, ושליח
מצו משוי? הלכך שפיר מוכח דלא בעיא שמיעה, דבי שמע אפטרופוס מאי הוי, כיון דבעל לא מצו מיפר, דהא לא שמע - שליח נמי לא מצו מפר.

הכא

"מעשה אבות סימן לבנים", הוראה וסלילת דרך בנוגע להנהגת כל אחד מישראל

משיחת י"א טבת, ה'תשכ"ז

משנה

הַדָּרֵךְ תִּלְמִידֵי חֲכָמִים כִּיּוֹן שְׁהִיא חוֹשִׁשִׁים לַעֲוֹן נִדְרִים, שְׁעַד שְׁלֹא הִיָּתָה בִּתּוֹ יוֹצֵאָה מֵאֶצְלוֹ – קוֹדֵם שְׁהִיא יוֹצֵאת מִרְשׁוּתוֹ לְהִנְשֹׂא לְבַעֲלָהּ, הָרִי הוּא אוֹמֵר לָהּ לְבָתוֹ, 'כָּל נִדְרִים שֶׁנִּדְרְתָּ בְּתוֹךְ בֵּיתִי הֵרִי הֵן מוֹפְרִין'. שְׁהִרִי אִם יֵשׁ עֲלֶיהָ נִדְרִים בְּעוֹדָה אֲרוּסָה, שׁוֹב לֹא יוֹכֵל לְהַפְרִים לְאַחֲרֵי הַנִּישׁוּאִין, לִפִּי שֶׁכָּבֵר יֵצֵאָה מִרְשׁוּתוֹ. אֲבָל קוֹדֵם הַנִּישׁוּאִין הִפְרָתוֹ מִצְטַרֶּפֶת לְהִפְרַת הָאֲרוּסָה, כְּדִין נַעֲרָה הַמְאֻרְסָה. וְכֵן הַבֶּעַל, עַד שְׁלֹא תִכְנַס לְרִשְׁתּוֹ – קוֹדֵם שְׁהִיא נִישֵׂאת לוֹ, הָרִי הוּא אוֹמֵר לָהּ לְאֲרוּסָתוֹ, 'כָּל נִדְרִים שֶׁנִּדְרְתָּ עַד שְׁלֹא תִכְנַסִּי לְרִשְׁתִּי הֵרִי הֵן מוֹפְרִין'. וְהִפְרָתוֹ מִצְטַרֶּפֶת לְהִפְרַת הָאֵב, כְּדִין נַעֲרָה הַמְאֻרְסָה שְׁהָאֵב וְהָאֲרוּס מְפִירִים אֶת נִדְרֵיהָ. וְעַלֵּיו לְהַפֵּר קוֹדֵם הַנִּישׁוּאִין, שְׁהִרִי מִשְׁתַּכְנֵס לְרִשְׁתּוֹ וְתִנְשֵׂא לוֹ, שׁוֹב אִינוֹ יוֹכֵל לְהַפֵּר, שֶׁכֵּן אֵין הַבֶּעַל מִיִּפְר בְּקוֹדֵמִין.

גמרא

הַגְמָרָא מִסְתַּתְּפָת הָאֵם הִפְרָת אֲב וּבַעַל צָרִיךְ שְׁמִיעָה: **בְּעִי רַמִּי בַּר חֲמָא, בְּעַל מְהוּ שִׁפְרָא בְּלֹא שְׁמִיעָה**, כְּגוֹן שְׁלֹא שָׁמַע אֶת הַנְּדָר וְלֹא יָדַע כֵּלל מִמֶּנּוּ. הָאֵם הוּא יוֹכֵל לְהַפֵּר לָהּ עַל הַסֶּפֶק, שֶׁאֵם נִדְרָה יִהְיֶה הַנְּדָר מוֹפֵר, אוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹכֵל לְהַפֵּר בְּלֹא שִׁשְׁמַע אֶת הַנְּדָר. מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא אֶת צַדִּי הַסֶּפֶק, הָאֵם מַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִרְשַׁת נִדְרִים (בְּמִדְבָּר ל ח ט) 'וְשָׁמַע אִשָּׁה וְגו' וְהִפְרָת אֶת נִדְרָהּ' בְּדוֹקָא הוּא, שֶׁבִּלְא שְׁמִיעָה אִינוֹ מִיִּפֵּר. אוֹ דְלִמָּא, 'וְשָׁמַע אִשָּׁה' לֹא בְּדוֹקָא הוּא, וְאִף בְּלֹא שְׁמִיעָה הוּא מִיִּפֵּר, אֲלֵא אֲוֵרָחָא דְמִילְתָּא נָקֹט הַכְּתוּב, שְׁדִּרְךָ הָעוֹלָם לְהַפֵּר רַק לְאַחֲרֵי שְׁמִיעַת הַנְּדָר. הַגְמָרָא מְנַסָּה לְפַשׁוּט אֶת הַסֶּפֶק מִזֶּה מִשְׁנָה: **אָמַר רַבָּא, תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, הַדָּרֵךְ תִּלְמִידֵי חֲכָמִים, עַד שְׁלֹא יֵצֵאת בִּתּוֹ מֵאֶצְלוֹ לְהִנְשֹׂא לְבַעֲלָהּ, אוֹמֵר לָהּ אֲבִיהָ, 'כָּל נִדְרִים שֶׁנִּדְרְתָּ בְּתוֹךְ בֵּיתִי הֵרִי הֵן מוֹפְרִין'. וְהָאֵם מִדְּקִתִּי שֶׁאוֹמֵר לָהּ 'כָּל נִדְרִים שֶׁנִּדְרְתָּ, וְלֹא אוֹמֵר לָהּ 'נִדְרִי פְלוֹנִי וְפְלוֹנִי', מִשְׁמַע שְׁלֹא שְׁמַע הָאֵב אֶת הַנְּדָר, וְאִם כֵּן אֵיךְ הוּא מִיִּפֵּר אוֹתוֹ. וְהַמּוֹכַח מִזֶּה שְׁהָאֵב מִיִּפֵּר אִף בְּלֹא שְׁמִיעָה, וְהוּא הָדִין לְבַעַל. דּוּחָה הַגְמָרָא, לְעוֹלָם אֲפֻשֶׁר לּוֹמַר שֶׁאֵינוֹ יוֹכֵל לְהַפֵּר בְּלֹא שְׁמִיעָה, וְלִכִּי שְׁמַע הוּא דְמִיִּפֵּר – שֶׁכְּשִׁישְׁמַע אַחֲרָ כֵּן אֶת הַנְּדָר הוּא חֹזֵר וּמִיִּפֵּר אוֹתוֹ. מִקְשָׁה הַגְמָרָא, אִם אִינוֹ יוֹכֵל לְהַפֵּר בְּלֹא שְׁמִיעָה, אִם כֵּן, כִּי יוֹכֵל עוֹד? לֹא שְׁמַע בַּעֲלָהּ שֶׁנִּדְרָה לָּמָּה לִּיָּה לְמִיִּפֵּר 'כָּל נִדְרִים שֶׁנִּדְרְתָּ הֵרִי הֵם מוֹפְרִים', הֵלֵא בֵּין כֵּן אֵין מוֹעִילָה הַפְּרָה זֶה, וְעַלֵּיו לְהַפֵּר שׁוֹב לְאַחֲרֵי שִׁישְׁמַע. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא, הָאֵם קָשְׁמַע לֵן מִשְׁנִתִּינוּ, דְּאוֹרְחִיהָ דְּצוֹרְבָא מְרַבֵּן לְהִדְרִי – שְׁדִּרְכֵּם שֶׁל תִּלְמִידֵי חֲכָמִים לְחֹזֵר עַל בִּתּוֹ וְלּוֹמַר לָהּ 'כָּל נִדְרִים שֶׁנִּדְרְתָּ מוֹפְרִים', כְּדִי שֶׁתֵּתֵן אֶל לְבָבָהּ לְחֹזֵר בְּנִדְרִים שֶׁנִּדְרָה וְלֹאֲמֹר לָהּ, וְלִכְשִׁישְׁמַע אוֹתָם יִפֵּר לָהּ. הַגְמָרָא מְנַסָּה לְפַשׁוּט מִדְּהִיפָא שֶׁל מִשְׁנִתִּינוּ אֶת הַסֶּפֶק הָאֲמֹר: **תָּא שְׁמַע מִהָדִין הַשְּׁנִי בְּסִיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, וְכֵן הַבֶּעַל עַד שְׁלֹא תִכְנַס לְרִשְׁתּוֹ אוֹמֵר לָהּ, 'כָּל נִדְרִים שֶׁנִּדְרְתָּ הֵרִי הֵם מוֹפְרִים'. וּמִדְּקִתִּי שֶׁאוֹמֵר לָהּ 'כָּל נִדְרִים שֶׁנִּדְרְתָּ' וְלֹא אוֹמֵר לָהּ 'נִדְרִי פְלוֹנִי וְפְלוֹנִי', מִשְׁמַע שְׁלֹא שָׁמַע הַבֶּעַל אֶת הַנְּדָר. וּמוֹכַח שֶׁהַבֶּעַל מִיִּפֵּר****

אף בלא שמיעה.

דוחה הגמרא, לעולם אינו יכול להפיר בלא שמיעה, והכא נמי – גם כאן מדובר, דאמר לה הארוס 'מופר לך לבי שמענא', ואף שעתה הוא עושה את מעשה ההפירה, הרי היא חלה רק בשעת השמיעה.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק האמור מהמשנה להלן:

תא שמע, שנינו במשנה להלן (עה), האומר לאשתו 'כל נדרים שתדורי משעה שאצא מכאן עד שאבא ממקום פלוני הרי הן מופרין', לא אבא בלום, לפי שאי אפשר לקיים את הנדר לפני שנדרו אותו. אבל אם אמר לה 'כל נדרים שתדורי עד שאבוא ממקום פלוני הרי הן מופרין', רבי אליעזר אומר, מופר. שלשיתו הפירה חלוקה מהקמה, ואפשר להפיר את הנדר אף קודם שנדרו אותו.

מסיקה הגמרא את אריתתה, והא עדיין לא שמע הבעל את הנדר, שהרי בשעה שהוא מיפר היא עדיין לא נדרה אותו, ומוכח מכאן שהבעל מיפר את הנדר אף בלא שישמע אותו.

דוחה הגמרא, לעולם אינו יכול להפיר בלא שמיעה, והכא נמי מדברת המשנה באופן דאמר לה 'מופר לך לבי שמענא', ואף שעתה הוא עושה את מעשה ההפירה, הרי היא חלה רק בשעת השמיעה.

שואלת הגמרא, ולמה לי מן השתא – מאחר שבין כך לא חלה ההפירה אלא לכשישמע את הנדר, למה לו להפיר אותו מעתה, לבי שמע ליפר לה – הרי הוא יכול להפיר לה כשישמענו. משיבה הגמרא, קסבר – הבעל סובר וחושש, דלמא מפרדנא הדיא שעתא – שמה בשעת שמיעת הנדר אדיה טרוד ולא יהיה לי פנאי להפיר אותו, ועל כן הוא מיפר עתה כדי שתחול ההפירה בשעת השמיעה.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק האמור מהברייתא שלפנינו:

תא שמע, האומר לאפוסטרופוס 'כל נדרים שנודרת אשתי מכאן ומשאצא לדרך' ועד שאבא ממקום פלוני הדיא, והפיר לה האפוסטרופוס את הנדרים שנדרה לאחר שיצא הבעל, יכול יהו נדריה מופרין, תלמוד לומר 'אישתא יקבננו ואשתא יפרנו'. שמוה שכתוב בפסוק פעמיים 'אישתא', לומדים שדווקא הבעל עצמו מיפר, ואין מועילה שליחות בהפירה, דכרי רבי יאשיה. אמר לו רבי יונתן, הלא מצינו בכל התורה כולה ששלוהו של אדם במוותו, ונחשב כאילו המשלח עשה את הדבר, ומדוע ישתנה דין הפירה מכל דיני התורה.

הבינה הגמרא מסברא, שדבר ברור הוא שגם לגבי הפירה יהא דין שלוהו של אדם כמותו, ואפילו רבי יאשיה החולק בזה, לא קאמר שאין השליח יכול להפיר, אלא משום דגוירת התנא הוא 'אישתא יקבננו ואשתא יפרנו', שרק הבעל בעצמו יכול להפיר. אכל דכולי עלמא מודים, שלולא המיעוט האמור שלוהו של אדם כמותו אף לגבי הפירה. מסיקה הגמרא את אריתתה לגבי הספק האמור כאן, שאם אי אפשר להפיר קודם שמיעת הבעל, איך יכול האפוסטרופוס להפיר במקומו, והא עדיין לא שמע ליה – הבעל לא שמע את הנדר. ומכיון שהבעל עצמו אינו יכול להפיר בלא שמיעה, אף אינו יכול למנות שליח על כך, שהרי קיימא לן שכל דבר שאין בידו לעשותו בעצמו אינו יכול לעשותו עליו שליח. אלא בהכרח שאף הבעל עצמו יכול להפיר בלא שמיעה.

גם כאשר נמצאים בארץ מצרים, "ערוות הארץ", הנה לכל לראש צריך "להתקין

בית תלמוד (ישיבה) שמשם תצא הוראה"

משיחת י"א טבת, ה'תשכ"ז

פושטת הגמרא, אָמַר רָבָא, תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּבִרְיָא, וְיִשְׁמַע
אִישָׁה, פֶּרֶט לְאַשְׁתּוֹ חֲרַשׁ, שֶׁאֵין בִּעְלָה יִכּוֹל לְהַפֵּר אֶת נִדְרֶיהָ.
מִסִּיקָה הַגְּמָרָא, שְׁמַע מִנָּה מְבִרְיָא זו, שֶׁאֵין חֲרַשׁ מִיפָּר אֶת נִדְרֵי
אִשְׁתּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְשִׁמְיעָה.
מִבִּיאָה הַגְּמָרָא סִפֵּק נֹסֵף בְּדִין הַפֶּרָה:
אִיכְנֵיָא לָהּ, בְּעַל מַהוּ שְׁפִיר לְשִׁתִּי נָשִׁי בְּבֵת אַחַת, כְּלוּמַר שִׁיאֲמַר
לְשִׁנְיָן בְּאִמְרִיהָ אַחַת מוֹפֵר לָךְ.
הַגְּמָרָא מְבַאֵר אֶת צַדְדֵי הַסִּפֵּק:
הָאֵם מַה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ל ט) 'וְאָם בְּיוֹם שְׁמַע אִישָׁה יִנְיָא אוֹתָהּ'
בְּלִשׁוֹן יָחִיד, בְּדִין קָא, הוּא, שֶׁאֵינוֹ יִכּוֹל לְהַפֵּר בְּאוֹתָהּ הַפֶּרָה אֲלָא
לְאִשָּׁה אַחַת, אוֹ דְּלֹא 'אוֹתָהּ' לָאוּ דִּין קָא, הוּא, וְהָרִי הוּא יִכּוֹל
לְהַפֵּר בְּהַפֶּרָה אַחַת לְשִׁתִּי נָשִׁי.
הַגְּמָרָא פּוֹשֶׁטת אֶת הַסִּפֵּק הָאֶמּוּר:
בַּעַל שְׁקִינָא לְאִשְׁתּוֹ וְאֲמַר לָהּ, 'אֵל תִּסְתְּרֵי עִם פְּלוּנִי', וְהִלְכָה
וְנִסְתְּרָה עִמּוֹ, הָרִי בִּעְלָה מְבִיאָה לְפָנֵי הַכֹּהֵן, וּמִשְׁבִּיעָה הַכֹּהֵן שֶׁלֹּא
נִטְמָא. וְאֵם אֵינָה מוּדָה נִטְמָא, כּוֹתֵב הַכֹּהֵן אֶת פֶּרֶשֶׁת סוּטָה
עַל מַגִּילָה וּמוֹחֵק, וְגוֹרֵר אוֹתָהּ לְתוֹךְ הַמֵּים הַמְּרִים, וּמִשְׁקָה אוֹתָהּ
מִהֶם, כְּדִי לְבוֹדֶקָה אִם נִטְמָא אוֹ לֹא.
אָמַר רַבִּינָא, תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּתוֹסַפְתָּא (סוטה פ"א ה"ז), אֵין מִשְׁקִין
שְׁתֵּי סוּטוֹת בְּאַחַת, מִפְּנֵי שְׁלֵבָה גַּם בְּחִבְרָתָהּ. כְּלוּמַר, כְּשֶׁמְבִיאִים
אוֹתָהּ אֶל הַכֹּהֵן לְבִדָּה, יִתְּכֵן שֶׁתּוֹדָה כְּשֶׁהוּא מְשִׁבִּיעָה, וְלֹא יִהְיֶה
צוּרֵךְ לְמַחֲוֹק אֶת פֶּרֶשֶׁת הַסוּטָה לְתוֹךְ הַמֵּים הַמְּרִים לְצוּרֵךְ
הַשְּׁקָאָתָהּ. אֲבָל אִם יוֹבֵאוּ שְׁתֵּינֵהוּ לְפָנֵי הַכֹּהֵן, אִם אַחַת מֵהֶן לֹא
זִינְתָה וְהִיא טְהוֹרָה, וְהַשְּׁנִיָּה אֲבָן נִטְמָא, כְּשֶׁתִּרְאָה הַטְּמָאָה
שֶׁחִבְרָתָהּ אֵינָה מוּדָה, תִּגִּיס דַּעְתָּהּ, וְגַם הִיא לֹא תוֹדָה שְׁזִינְתָה,
וְיִמְחַק שֵׁם שֶׁנִּכְתַּב בְּקִדּוּשָׁהּ.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה – לֹא מִפְּנֵי טַעַם זֶה אֵין
מִשְׁקִים שְׁתֵּי סוּטוֹת יָחִיד, אֲלָא מִשּׁוּם שְׁנִיָּא מִן 'וְהִשְׁקָה' בְּלִשׁוֹן יָחִיד,
שֶׁמִּשְׁמַע אוֹתָהּ לְבִדָּה, וְלֹא יָחִיד עִם חִבְרָתָהּ.
נִמְצָא שֶׁהַסִּפֵּק הָאֶמּוּר בְּהַפֶּרָה לְשִׁתִּי נָשִׁים בְּבֵת אַחַת תְּלוּי
בְּמַחְלוּקַת תֵּנָא קָמָא וּרְבִי יְהוּדָה בְּסוּטָה. לְתֵנָא קָמָא הַסּוֹבֵר
ש'אוֹתָהּ' הָאֶמּוּר בְּסוּטָה הוּא לֹא דוּקָא, וְמַה שֶׁאֵין מִשְׁקִים שְׁתֵּי
סוּטוֹת בְּאַחַת אֵינוֹ אֲלָא מִסְבָּרָא, מִפְּנֵי שְׁלִיבָה גַּם בְּחִבְרָתָהּ וְלֹא
מִמִּשְׁמַעוֹת הַפִּסְקוֹ, הוּא הָדִין ש'אוֹתָהּ' הָאֶמּוּר בְּהַפֶּרָה לֹא דוּקָא
הוּא, וְאִפְשָׁר לְהַפֵּר לְשִׁתִּי נָשִׁים בְּבֵת אַחַת. אֲבָל לְרַבִּי יְהוּדָה
הַסּוֹבֵר ש'אוֹתָהּ' הָאֶמּוּר בְּסוּטָה הוּא דוּקָא, וּמִשּׁוּם כֵּן אֵין מִשְׁקִים
שְׁתֵּי סוּטוֹת בְּאַחַת, הוּא הָדִין ש'אוֹתָהּ' הָאֶמּוּר בְּהַפֶּרָה הוּא דוּקָא,
וְאֵינוֹ מִיפָּר אֲלָא לְאַחַר שֶׁשְׁמַע אֶת הַנֶּדֶר.

דוּחָה הַגְּמָרָא, לְעוֹלָם אֵינוֹ יִכּוֹל לְהַפֵּר בְּלֹא שְׁמִיעָה, וְמַה שֶׁאֲמַר
לְאִפּוֹטְרוֹפּוֹס לְהַפֵּר לָהּ, הָקָא נִמְי מְדוּבָר דְּאָמַר לִיהָ הַבֵּעַל
לְאִפּוֹטְרוֹפּוֹס, 'לְכִי שְׁמַעְנָא מִיפָּר לָהּ' – הִפָּר אֶת כָּל הַנִּדְרִים שֶׁתִּדּוֹר
אִשְׁתִּי, וְתַחֲוֹל הַהַפֶּרָה כְּשֶׁאֲשַׁמַּע אוֹתָם. וּמִכֵּין שֶׁהַבֵּעַל עֲצָמוֹ יִכּוֹל
לְהַפֵּר קוּדֵם הַשְּׁמִיעָה עַל מִנֵּת שֶׁתַּחֲוֹל הַהַפֶּרָה כְּשִׁישְׁמַע אֶת הַנֶּדֶר
כְּמִבּוּאָר לְעִיל (ע"ב), כְּמוֹ כֵּן יִכּוֹל הוּא לְמַנּוֹת שְׁלִיחַ לְהַפֵּר בְּאוֹפֵן
זֶה.
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, אִם בֵּין כֵּךְ אֵין חִלָּה הַהַפֶּרָה אֲלָא לְכִישְׁמַע
הַבֵּעַל, לְמַה לּוֹ לְהַפֵּר עַל יְדֵי הַשְּׁלִיחַ, לְכִי שְׁמַע לִיפָּר לָהּ – הָרִי
כְּשִׁישְׁמַע יִכּוֹל הוּא לְהַפֵּר לָהּ בְּעַצְמוֹ.
מְשִׁבָּה הַגְּמָרָא, הוּא 'וְהַבֵּעַל' קָבַר, דְּלָמָא מְפָרְדֵּנָא – שְׁמָא אִדְּהִי
טָרִיד בִּשְׁעָה שֶׁאֲשַׁמַּע אֶת הַנֶּדֶר וְאִשְׁכַּח לְהַפֵּר אוֹתוֹ, וְעַל כֵּן הוּא
מִמְנָה אֶת הָאִפּוֹטְרוֹפּוֹס לְהַפֵּר לָהּ.
מִבִּיאָה הַגְּמָרָא סִפֵּק בְּדִין הַפֶּרָת חֲרַשׁ:
בְּעִי רַמִּי בְּרַ חָמָא, חֲרַשׁ הַמְּדוּבָר וְאֵינוֹ שׁוֹמַע, מַהוּ שְׁפִיר לְאַשְׁתּוֹ אֶת
נִדְרֶיהָ.
הַגְּמָרָא מְבַאֵר אֶת צַדְדֵי הַסִּפֵּק:
אִפִּילוֹ אִם תִּמְצָא לּוֹמַר שֶׁהַבֵּעַל מִיפָּר אֶף בְּלֹא שְׁמִיעָה, שְׁמָא אֵין
זֶה אֲלָא מִשּׁוּם דְּהַבֵּעַל בְּרַ מִיִּשְׁמַע וְכֵן שְׁמִיעָהּ הוּא, אֲבָל חֲרַשׁ
דְּלֹא בְרַ מִיִּשְׁמַע הוּא, אֵינוֹ יִכּוֹל לְהַפֵּר, דֵּאֵינוֹ בְּכָלל 'וְשִׁמַּע אִשְׁתּוֹ'.
וְהִינֵנוּ מִשּׁוּם הַסְּבָרָא דְּרַבִּי יוֹרָא בְּדִין בְּלִילַת הַמִּנְחָה. שְׁנִינוּ
בְּמִנְחוֹת (יה"א), שֶׁאֵין בְּלִילַת הַשֶּׁמֶן בְּסוּלַת מַעֲכָבָת. וְלַעֲזוּמַת זֹאת
שְׁנִינוּ שֵׁם (קב), שֶׁאֵין מְבִיאִים מִנְחָה הַמְּרוּבָה מִשִּׁיעוֹר שִׁישִׁים
עֲשָׂרוֹנִים בְּכָלִי אַחַד, לְפִי שֶׁאֵינָה יֹכֵלָה לְהִיבַלֵּל בְּשִׁיעוֹר כֹּזֵה.
וְלִכְאוּרָה קֶשֶׁה, שֶׁאִם אֵין הַבְּלִילָה מַעֲכָבָת אֶת הַבָּאֵת הַמִּנְחָה,
מִדּוּעַ אֵין מְבִיאִים מִנְחָה יוֹתֵר מִשִּׁישִׁים בְּכָלִי אַחַד, וְאִפִּילוֹ שֶׁאֵינָה
יֹכֵלָה לְהִיבַלֵּל. וּמִבּוּאָר שֵׁם, דְּאָמַר רַבִּי יוֹרָא בִּישׁוּב סְתִירָה זו,
שֶׁל מִנְחָה הָרָאוּי לְבִלְיָה וְלִבְלִילָה אֵין בִּלְיָה מַעֲכָבָת בּוֹ, וְאֵף עַל
פִּי שֶׁלֹּא בָּלֵל אֶת הַמִּנְחָה הִיא כְּשֶׁרָה לְמִנְחוֹת. וְכָל שְׁאֵין רָאוּי
לְבִלְיָה כְּגוֹן שִׁישׁ שִׁישִׁים עֲשָׂרוֹנִים בְּכָלִי אַחַד שֶׁאֵין שׁוּם אִפְשָׁרוֹת
לְבִלְלוֹ, בִּלְיָה מַעֲכָבָת בּוֹ. וְהוּא הָדִין בְּהַפֶּרָה, אִם הַבֵּעַל בְּרַ שְׁמִיעָה
אֵין שְׁמִיעָה הַנֶּדֶר מַעֲכָבָת אֶת הַפֶּרָתוֹ, אֲבָל חֲרַשׁ שֶׁאֵינוֹ רָאוּי
לְשִׁמְיעָה, הַשְּׁמִיעָה מַעֲכָבָת אֶת הַפֶּרָתוֹ.
הַגְּמָרָא מְבַאֵר אֶת הַצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁבְּסִפֵּק הָאֶמּוּר:
אוֹ דְּלָמָא, מַה שֶׁנֶּאֱמַר 'וְיִשְׁמַע אִישָׁה', לֹא מַעֲכָב כָּלל בְּהַפֶּרָה, וְאֵף
אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַבֵּעַל רָאוּי לְשִׁמְיעָה, אֲלָא אֵף הַחֲרַשׁ יִכּוֹל לְהַפֵּר.
וְלֹא נֶאֱמַר 'וְשִׁמַּע אִשְׁתּוֹ' אֲלָא מִשּׁוּם שֶׁכֵּן הִיא דֶּרֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁאֵין
הַבֵּעַל מִיפָּר אֲלָא לְאַחַר שֶׁשְׁמַע אֶת הַנֶּדֶר.

אגרות קודש

ב"ה, י"ז טבת, תשי"ד

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר צבי שי

שלום וברכה!

נהניתי לקבל ידיעה שהשתתף בהנשף אשר נערך ע"י אגודת נשי ובנות חב"ד בפאריז ונאם
לפניהם דברי התעוררות, וכמו שכותבים לנין פעלו על השומעות.

המשך בעמוד הבא

הבא נמי דאמר ליה לבי שמענא. דאמר ליה לאפטרופוס: כל נדרים שתדור איתי הפר, ותחול הפרתה לבי שמענא. ואפטרופוס נמי בהאי לישנא אמר לה לאשה: מופר לך לבי שמע בעליך. אבל אמר לה סתמא דלא. עדיף אפטרופוס מבשל גופידו, בבעל גופיה בעי דלימא בהדיא "מופר לבי שמענא", כפרישית לעיל. ופרכינן: **לבי** שמע ליפר לה. דיכון דסוף סוף לא חיילא הפרה עד ששמע בעל, ההיא שעתא ליפר לה אידו גופיה: **סבר** דלמא מטרדינא? ולא אהא דבר להפר נדריה. והתם במסכת נדר (ו' ז:) פרכינן למאי דמוקמינן התם הא מתניתא כ"ר". דאמר שבעל יכול להפר נדרי אשתו אף על פי שלא חלו: למה לי למנוי אפטרופוס? ליפר לה אידו בשליף ומשנינן: סבר, דלמא אשתליף או רתחנא או מטרדינא ההיא שעתא. וא"ת: ליפר לה אידו השתא ויל: דלא ניחא לה להפר נדריה שתדור בעודה אצל, דלמא נדרה מידי דניחא ליה דתתסר ביה. מיהו, אכתי קשיא: ליפר אידו מהשתא כל נדרים שתדור משעה שילך ועד שישבו והעלה בצריך עיון. ולי אפשר דבעל חיש דלמא בעינא למחדד בהפרה זו, ואי מיפר הוא מן השתא. וכ"ר – דלא מצי חרי ביה. וזי ממני אפטרופוס – כל שעתא ושעתא בידיה הוא. איבעי למחדד בשליחותא דשליח – מצי חדר. דחך בעיא. אע"ז דלא מפשטא הבא, מפשטא מבטיח דבסמוך, דבעל מיפר בלא שמיעה, וכדארש עלה בס"ד. **בעי** רמי בר חמא חרש מהו שיפר לאשתו. חרש המדבר ואינו שומע. **משום** דבר משמע הוא. ויכון דחמא הוא לשמוע – לא מעכב ביה שמיעה. ומסקינן בדחורש מעכבא ב"י שמיעה, מדתניא: "דעמי אישה" – פרט לאשת חרש. וכתב הרמב"ן ז"ל דרוקא חרש, משום דלאו בר שמיעה דלא. אבל איניש דעלמא דבר שמיעה הוא – לא מעכבא ביה שמיעה. נרדו לזיבא למיפשט

דאָמער לײַה. לשלית: לבי שמענא לנדרה – הפר לה. וקפריך. לבי שמע ליפר לה: חורב
הבעל; סבר: דלמא מטירנדא. משום דבר מישמע הוא. וקרינן ביה "שמע אשה", ואדחבי
מצי מיפר. היינו דר' יורא. דאמר במסכת מנחות בפ' "המנחות והנסיכים", והכי הוא: שאלו
שאלה לעילא מדר' יהודה בר אילעאי: מנין לאומר "הרי עלי ששים ואחד עשרון"
שמביא ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחד. והכי
תנינן במתנין: ומתירב את מנחה של ששים
עשרון ומביא בכלי אחד, אמר אבנר "הרי עלי
ששים ואחד" – מביא ס' בכלי אחד וא' בכלי א'.
פתח ר' יהודה בר אילעאי והתם מפרש בו,
איל: הרי הוא אומר "כל מנחה בלולה בשמן
והירבה" – אמרה תורה: הבא מנחה שיכולה
להכלל, וקים להו לרברגן דס' נבללין בכלי אחד,
ויתירב אין נבללין בו. ופיךי דתבי: מאי טעמא –
משום דאין נבללין, אלאמא דמיתירב מעכבת –
והתנן: אם לא בכלי כשרא ומתלך רבי יורא: כי
אמרין דבלילה ואין מעכבת – בראוי לבילה,
כגון ששים עשרונים הראוי לבילה, אם לא כלל
– כשר. וכל שאין ראוי לבילה, כגון ששים ואחד
– בילה מעכבת, ומאן דאין נבללין אין
מביאין. ה"נ גבי ששים, ולא חזריא לשמוע, כגון
שאינו חרש – בדידיה אין שמיעה מעכבת, וכגון
מיפר בלא שמיעה. ושאינו ראוי לשמיעה, וכל
חרש – שמיעה מעכבת בו, ולא מצי מיפר. או
דילמא ושמע אשה לא מעכב. כלל בבת אחת.
ברייבור אחד. דוקא. "ניא אותה", ולא שתיים בבת אחת. שתי סוסות כאחת. בשתי כוסות.
שלבה גם כהבירתה. והאיל ויש לי חברתה (אחרת), מה בכך אם אשתה אני? והשקה
לברכה. ד"השקה" דוקא משמע – אחת ולא ב'.

בעיין דלעיל מרתניא "שמע אשה" פרט לאשת חרש, דינא מנדקס חרש – משמע דהדיא דהוי בר שמעיה לא מעבכא ביה שמיעה. דליתא, משום דאיכא לדחויי: דלמא משום אורחא
 דמילתא נקט חרש, ודה"ה דבעל בעלמא. דאי לא תימא הכי, לעיל אמאי לא פשטוה להדיא בעיא מדוך ברייתא? אלא ודאי משום דאיכא לדחויי בדרחין. מיהו, אפילו הכי, כיון דקאמר רמי
 בר תמא: את"ל בעל מופר בלא שמיעה, ומסמך ליה נמי אורבי ויזא, דאמר: כל הראוי לבילה אין בילה מעבכת בו – משמע דהכי קי"ל. ועוד, דפשטיוה דרמנ"י הונך ממתניא דלעיל דהכי
 דרטי, ואע"ג שגינהו – אשמי לא ממנינן, וכן דעת הרמב"ם דל. **"איבעיא"** לרו בעל מהו שפר לשתי נישו בבת אחת. שאם נדרו שתיהן ואמר ליהן "מופר לכו", **"אותה"** דוקא. "ביום"
 שמעו אשה ניא אותה. והא דבעיא בבעל – ה"ה באב, דגבי אב נמי כתיב "אותה", **"מפני"** שלבה גס בחברתה. שפעמים שחברתה טוורה וזיא טמאה, וכשתראה חברתה אמרת "טוורה
 אני" – תגיש דעתה, ולא תרצה לדורות. וימחק שם שנכתב בקדושה. **"לא"** מן השם הוא זה. ואז מפני טעם זה אמרו דאן משקל שתי סטוות כאחת. אלא משום שאנמר "השקד" בבפיק ה"א
 דוזה ליה כאילו כהן ידע. ודשקד אותה לבדה. ולענין דלכא איכא מן דורבא מורבן מוכיח לה לבניין, ודא משמע ליה "אותה" דוקא. ודאי היכי טענא מפני שלבה גס
 בחברתה. ה"ה קנטין דבעל מופר לשתי נישו בבת אחת. וזאת הוה בתוספתא דמכילתין (פר"ו) בפ"י ד"ה: "היה רבי אלעזר בר' שמעון אמר: הופר נדרים מעל לעת, תכבד היו
 על אשתו – חמשה נדרים, שאו היו לו חמש נשים ונדרו כולן, ואמר "מופר לכו" – מופרין, "מופר לך" – אינו מופר אלא לה. ואין כן דעת הרמב"ם דל, משום דבפ"ק דסוטה (ק"ה) אמרינן דמאן
 תנא קמא – ר' שמעון היא, דדריש טעמיה דקרא, ומה טעם קאמר, מה טעם אותה לבדה – מפני שלבה גס בחברתה. אלמא לכלוי עלמא דרשינן "אותה" לבדה, ובפ' "טרף בקלפי" (יחזק"ל)
 נמי אמרינן ד"אותה" דוקא, דאמרינן דהם: אין שוחטין שתי פרות כאחת משום שנא' "אותה" ולא אותה ואת חברתה. וכיון דבגמרינן קנטין ד"אותה" דוקא – לא איכפת לן במאי תניא
 בתוספתא. דלמא משבשחא היא ולא מתניא בי רבי היא רבי אורישי. וכן נראה לי, ודאי פשטיה ד"אותה" – דוקא, דסוגיין הכי, מדאמרינן בפרק בתרא דמכילתין (ק"ה) עלה דרמנ"י
 "נדרה אשתו וסבר שנדרה בתו" וכו': למימרא "דינא אותה" דוקא היא. וכו' קמה לן סוגיין הכי, אם לא שתאמר דנדיה ד"אותה" דוקא – לענין שידע מי נדרה, לענין אותה לבדה – לאו דוקא.
 וז"ל הלכה דהיכי דאינו מופר לשתי נישו בבת אחת – הכי נמי אינו מקיים לשתייהן כאחת, ודאי כהניא דלמךן משום דכי היכי ד"אותה" דהכי בהפריה דוקא – הכי נמי "לה"
 דכתיב אותה דוקא, וכמו שכתבנו באותה סוגיא בסייעתא דשמיא.

מתני'

המשך מעמוד הקודם

ובודאי לדכוותי למותר להאריך בתועלת הדבר, ובפרט כשהמדובר בנשף חנוכה הנערך ע"י נשים שעליהן היתה הגזירה כמו שכותב הרמב"ם ריש הלכות חנוכה, ומרומז בגמרא במרז"ל, אף הן היו באותו הנס.

ואם בכל זמן היתה האשה עקרת הבית ובמילא העלמה והעברה צריכים היו להכין לתפקיד גדול זה, הרי על אחת כמה וכמה בדורנו חשוך זה אשר הנחיצות בהנ"ל גדלה כמה פעמים ככה, ובפרט שרוחות אין מצויות מנשבות בעולם ורוצים להרוס ולערוט על[ד] היסוד את בנינו הנצחי. ובדאי גם על להבא ישתדל בכיוון זה באופן המתאים והשי"ת יצליחו.

בברכה.

מתני' הבורגת ששהתה י"ב חדש. הא תריצנא לה לעיל בגמ' (ק"פ טז): בוגרת וששהתה י"ב חדש. הוואיל ובעלה חייב במזונותיה. כדתנן בפ' "אע"פ" (פסוקים נ): דנותנין לבתולה י"ב חדש, ולאחר מכן חייב במזונותיה, כדתנן (טז): הגיע זמן ולא נשאו - אוכלות משלו. **יפ"ר**. לבדו, בלא שותפותיה דאב. **וחכמים** אמרים. היינו רבי יודישע, דהוא בר פלוגתיה דר"א

מתני' בוגרת ששהתה י"ב חדש, ואלמנה ל' יום, **ר' אֶלְעִיָּזָר אָמַר**: הוואיל ובעלה חייב במזונותיה - **יפ"ר**, וחכ"א אין הפעל מיפר עד שתקנס קרשותו. **גמ'** אָמַר רַבִּה: ר"א וּמִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. דִּתְנִין: נוֹתֵנִין קְבֻלָּה י"ב חֳדָשׁ לְפָרְנָם עֲצֻמָּה, הִגִּיעַ י"ב חֳדָשׁ - אוֹכֵלֶת מִשְׁלֹו וְאוֹכֵלֶת בְּתֻרֻמָּה. אֲבָל הֵיכֶם אֵינוּ מֵאֻכֵּל בְּתֻרֻמָּה. עֲשֵׂתָה שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּפָנֶי הַבַּעַל וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּפָנֶי הֵיכֶם, וְאֶפְיֹלוּ בִּזְמַן הַבַּעַל חֶסֶר יוֹם א' אוּ בִּזְמַן הֵיכֶם חֶסֶר יוֹם א' - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּתֻרֻמָּה. זוּ מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה. כ"ד שָׁל אַחֲרֵיהֶם אָמְרוּ: אֵין הָאִשָּׁה אוֹכֵלֶת בְּתֻרֻמָּה עַד שֶׁתִּקְנֶם לְחֻפָּה. א"ל אֲבִי: דִּלְמָא לָא הָיָה, עַד כָּאן לָא קָא אֲשַׁמְעִין מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה אֲפָא לְמִיכַל בְּתֻרֻמָּה דְּרַבְנָן, אֲבָל נִדְרִים דְּאוֹרִייתָא - אֵימָא לָא. וְעַד כָּאן לָא שְׁמַעְתָּ לִּיה **ר' אֶלְעִיָּזָר אָמַר** גְּבִי נִדְרִים, כִּדְרַב פְּנַחֶם מִשְׁמִיחָה דְּרַבָּא, דְּאָמַר: כִּל הַנּוֹדֶרֶת עַל דַּעַת בַּעֲלָהּ הִיא נּוֹדֶרֶת. אֲבָל תְּרֻמָּה - אֶפְיֹלוּ מִדְּרַבְנָן נִמִּי לָא אֲכָלָה. מתני'

קדם שתכנס לחופה. **בית** דין שאחריהם אמרו אין אשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה. ומפרשי התם טעמיהו: אי משום סימפון, כלומר שמא ימצא בה מום ונמצא מקחו מן טעות. אי משום שמא תשקע כוס של תרומה לאודיה ולאחותה. והא דאיתיה דף סיפא ולא איתיה רישא דמתני', דקתני בהדיא: נותנין לבתולה י"ב חדש ואלמנה ל' יום, הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה - משום דדף סיפא מפרשה טפי הי משנה ראשונה וזו משנה אחרונה. ואיכא נסוד דכתיבא בזה כולה מתני'. אלמא משנה ראשונה ס"ל כר"א, דמכין שבעלה חייב במזונותיה הרי היא קצת ברשות בעלה, דמשי"ה אוכלת בתרומה. דקס"ד השתא דאי לא דמשנה ראשונה ס"ל כר"א, אף על גב דאיסור תרומה בארוסה ליתיה אלא מדרבנן, דגזור אי משום סימפון אי משום שמא תשקע כוס של תרומה לאודיה ולאחותה, אפ"ה אי לא דבמדי דאורייתא קיימא ברשות בעלה כר"א - לתרומה נמי, אע"ג דמדרבנן היא לא אוקמה ברשותיה, דחכמים עשו חזק לדבריהם כשל תורה. **אמר** ליה אבי דהלמא לא היא עד כאן לא אשמעין משנה ראשונה אלא למיכל בתרומה דרבנן. משום דכין דמדינא ארוסה אוכלת בתרומה, ורבנן הוא דגזור, אי משום סימפון או משום שמא תשקע, כל שחייב במזונותיה - ליכא למיחש להכי, ושרי. דמשום סימפון ליכא, דמקמי דיהיב לה מזונות בדיק לה ע"י קרובות, כי היכי דלא לישיד זוחיה כבדי, ובדיקת חוץ שמה בדיקה ומשום שמא תשקע נמי ליכא, דכין דאיהו מפרנס לה - דוכחא מיידח לה. אבל נדרים, דמדאורייתא אין ארוס מיפר אפי' לאחר שנתחייב במזונותיה - אימא לך דלא מצי מיפר בלא שותפותיה דאב. **ועד** כאן לא שמעת ליה לר"א אלא גבי נדרים. ולא משום דחשיב לה כנשואה, אלא כדרב פנחס דאמר: כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת - וחלכך ס"ל לר"א. דכין דאיהו מפרנס לה - והאי נדרה על דעתיה. אבל בתרומה, אפי' דרבנן לא אכלה. דאיכא למימר דנדי נמי דהוא מפרנס לה - איכא למיחש משום סמפון, דקסברי בדיקת חוץ לא שמה בדיקה, ולשמא תשקע נמי איכא למיחש, דלאו דוכחא מיידח לה. **והא** דאמר. דטעמא דר"א כדרב פנחס - לאו למימרא דרבנן לית להו דרב פנחס, דהא מסקי' בגדה בפרק "יוצא דופן" (ק"פ מו): בקטנה שהשיאה אמה ואחיה - דבעלה מיפר נדריה. דאע"ג נדריה חילי מדאורייתא, דהא קיימא לן דמופלג סמוך לאיש מדאורייתא. כדאיתא התם, ונשואי קטנה ליתנהו אלא מדרבנן. אפ"ה, אתו נשואי דרבנן ומבטלי נדרים דאורייתא, מדרב פנחס. אלמא רבנן נמי מדרב פנחס, אלא דבהא פליגי: ר"א סבר: כין דאיהו מפרנס לה - אינה (ונדרת) אלא על דעתו. ורבנן סברי: מי לא מודית לן דאילו מפרנס לה אחר לא נדרה לה על דעתיה: כי מפרנס לה ארוס נמי - לא על דעתיה היא נודרת עד שתכנס לחופה. ומיהו, מכין שנסבה לחופה, אפי' בחופה דרבנן, בקטנה שהשיאה אמה ואחיה - מודו רבנן שעל דעתו היא נודרת. ומשי"ה אתו נשואי דרבנן ומבטלין נדרא דאורייתא, וכדכתיבנא. **ואיכא** דילפי מהבא דמי שגר על דעת חבירו - ה"י יכול להתיר נדרו שלא ע"פ חכם. דכי היכי דאמרנן הכא דמשי"ה מצי בעל לחדיה לחפר - משום נדרה על דעתיה, במפרש נמי על דעת חבירו - דלא גרע מפרש דחבירו מסתם דבעל, דהיינו טעמא הבא והתם - משום דכנדר על תנאי דמי. וזו אצלי שגגת הוראה, דהא אף ע"ג דאמר דעל דעת בעלה היא נודרת - אפ"ה צריך בעל שיפר לה באותו לשון שקבעה לה תורה, וגזירת הכתוב הוא, ומשי"ה אין כל הלשונות שוין בו, וכדאמר לקמן (ק"פ טז). ואי אמרת דכנדר על דעת חבירו נמי איך מצי מיפר, משום דכנדר על תנאי דמי - הרי התורה של בעל ואחר ראויה שהתא נאמרת בכל לשון! אלא והאי רב פנחס ה"ק: נדי דחפרה דבעל גזרת הכתוב היא, מיהו, משי"ה וכתה תורה לבעל בחפזת נדריה - משום דעל דעת בעלה היא נודרת. הלכך, כל שהיא נודרת על דעתו - חיללא דף גזירת הכתוב דאמר רחמנא. אבל נדר על דעת חבירו, דלא חזית ביה רחמנא מיד - דהאי לא מצי מיפר. מיהו, היבא דאתני בהדיא, ואמר: הריני נדר אם חבירי רצה - מצי חבירה למשרי ליה, ואינו צריך לשון מיוחד, אלא כל

מתני' הבורגת. והנערה ששהתה י"ב חדש, ואלמנה ששהתה ל' יום. הוואיל ובעלה חייב במזונותיה. כדאמרנן במס' כתובות בפ' "אף על פי": נותנין לבתולה י"ב חדש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה. וכשם שנותנים לאשה, כך נותנים לאיש לפרנס את עצמו. הגיע זמן ולא נישאו - אוכלת משלו וכו'. ובורגת נותנין ל' יום כאלמנה. **ר"א אומר** יפ"ר. כדאמר לקמן: כל הנודרת - על דעת בעלה נודרת. אין הבעל מיפר. יחיד, עד שתכנס לרשותו. **גמ'** משנה ראשונה. בפרק "אף על פי": היכא אינו מאכיל. לשומרת יבם מן הארוסין. עשתה ששה חרשים. שזיתה ארוסה לראשון ו' חרשים, ולפני היבם ששה, דהיינו י"ב חדש שנותנין לבתולה לפרנס את עצמה. ואפ"ל. עשתה כולן י"ב חדש לפני הבעל, וחסר יום אחד אחריו לפני היבם - אינו מאכילה בתרומה. הא עשתה כולן י"ב חדש לפני הראשון, ונפלה לפני היבם, הוואיל וכבר חייב הבעל במזונותיה - מאכילה יבם בתרומה. אף ע"פ שלא הכניסה - ככנסוה דמאי. וה"נ אמר ר"א: הוואיל ובעלה חייב במזונותיה - יפ"ר. כ"ד של אחריו אמרו אין האשה אוכלת בתרומה כו'. והתם מנן טעמא: שמא ימזנו לה כוס בבית אביה ותשקה את אחותה. אלא בתרומה דרבנן, בזמן הזה, דלא הוי אלא מדרבנן. אי נמי בתרומה דרבנן, כגון עציץ שאינו נקוב ופירות שנכנסו מזה"ל. אבל נדרים דאורייתא, התם קא אמרי רבנן דאינו מיפר. וע"כ לא שפעת ליה לר"א אלא גבי נדרים. דהיינו טעמא דמשנתחייב יפ"ר - משום דרב פנחס וכו', והיינו לאחר שנתחייב במזונותיה. אבל לגבי תרומה דיבם, לא מבעיא בתרומה דאורייתא דלא אכלה, אפי' עשתה י"ב

בפני הבעל, אלא אפילו בעציץ שאינו נקוב, דתרומה דרבנן - לא אכלה. מתני'

מקח טעות. אי משום שמא תשקע כוס של תרומה לאודיה ולאחותה. והא דאיתיה דף סיפא ולא איתיה רישא דמתני', דקתני בהדיא: נותנין לבתולה י"ב חדש ואלמנה ל' יום, הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה - משום דדף סיפא מפרשה טפי הי משנה ראשונה וזו משנה אחרונה. ואיכא נסוד דכתיבא בזה כולה מתני'. אלמא משנה ראשונה ס"ל כר"א, דמכין שבעלה חייב במזונותיה הרי היא קצת ברשות בעלה, דמשי"ה אוכלת בתרומה. דקס"ד השתא דאי לא דמשנה ראשונה ס"ל כר"א, אף על גב דאיסור תרומה בארוסה ליתיה אלא מדרבנן, דגזור אי משום סימפון אי משום שמא תשקע כוס של תרומה לאודיה ולאחותה, אפ"ה אי לא דבמדי דאורייתא קיימא ברשות בעלה כר"א - לתרומה נמי, אע"ג דמדרבנן היא לא אוקמה ברשותיה, דחכמים עשו חזק לדבריהם כשל תורה. **אמר** ליה אבי דהלמא לא היא עד כאן לא אשמעין משנה ראשונה אלא למיכל בתרומה דרבנן. משום דכין דמדינא ארוסה אוכלת בתרומה, ורבנן הוא דגזור, אי משום סימפון או משום שמא תשקע, כל שחייב במזונותיה - ליכא למיחש להכי, ושרי. דמשום סימפון ליכא, דמקמי דיהיב לה מזונות בדיק לה ע"י קרובות, כי היכי דלא לישיד זוחיה כבדי, ובדיקת חוץ שמה בדיקה ומשום שמא תשקע נמי ליכא, דכין דאיהו מפרנס לה - דוכחא מיידח לה. אבל נדרים, דמדאורייתא אין ארוס מיפר אפי' לאחר שנתחייב במזונותיה - אימא לך דלא מצי מיפר בלא שותפותיה דאב. **ועד** כאן לא שמעת ליה לר"א אלא גבי נדרים. ולא משום דחשיב לה כנשואה, אלא כדרב פנחס דאמר: כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת - וחלכך ס"ל לר"א. דכין דאיהו מפרנס לה - והאי נדרה על דעתיה. אבל בתרומה, אפי' דרבנן לא אכלה. דאיכא למימר דנדי נמי דהוא מפרנס לה - איכא למיחש משום סמפון, דקסברי בדיקת חוץ לא שמה בדיקה, ולשמא תשקע נמי איכא למיחש, דלאו דוכחא מיידח לה. **והא** דאמר. דטעמא דר"א כדרב פנחס - לאו למימרא דרבנן לית להו דרב פנחס, דהא מסקי' בגדה בפרק "יוצא דופן" (ק"פ מו): בקטנה שהשיאה אמה ואחיה - דבעלה מיפר נדריה. דאע"ג נדריה חילי מדאורייתא, דהא קיימא לן דמופלג סמוך לאיש מדאורייתא. כדאיתא התם, ונשואי קטנה ליתנהו אלא מדרבנן. אפ"ה, אתו נשואי דרבנן ומבטלי נדרים דאורייתא, מדרב פנחס. אלמא רבנן נמי מדרב פנחס, אלא דבהא פליגי: ר"א סבר: כין דאיהו מפרנס לה - אינה (ונדרת) אלא על דעתו. ורבנן סברי: מי לא מודית לן דאילו מפרנס לה אחר לא נדרה לה על דעתיה: כי מפרנס לה ארוס נמי - לא על דעתיה היא נודרת עד שתכנס לחופה. ומיהו, מכין שנסבה לחופה, אפי' בחופה דרבנן, בקטנה שהשיאה אמה ואחיה - מודו רבנן שעל דעתו היא נודרת. ומשי"ה אתו נשואי דרבנן ומבטלין נדרא דאורייתא, וכדכתיבנא. **ואיכא** דילפי מהבא דמי שגר על דעת חבירו - ה"י יכול להתיר נדרו שלא ע"פ חכם. דכי היכי דאמרנן הכא דמשי"ה מצי בעל לחדיה לחפר - משום נדרה על דעתיה, במפרש נמי על דעת חבירו - דלא גרע מפרש דחבירו מסתם דבעל, דהיינו טעמא הבא והתם - משום דכנדר על תנאי דמי. וזו אצלי שגגת הוראה, דהא אף ע"ג דאמר דעל דעת בעלה היא נודרת - אפ"ה צריך בעל שיפר לה באותו לשון שקבעה לה תורה, וגזירת הכתוב הוא, ומשי"ה אין כל הלשונות שוין בו, וכדאמר לקמן (ק"פ טז). ואי אמרת דכנדר על דעת חבירו נמי איך מצי מיפר, משום דכנדר על תנאי דמי - הרי התורה של בעל ואחר ראויה שהתא נאמרת בכל לשון! אלא והאי רב פנחס ה"ק: נדי דחפרה דבעל גזרת הכתוב היא, מיהו, משי"ה וכתה תורה לבעל בחפזת נדריה - משום דעל דעת בעלה היא נודרת. הלכך, כל שהיא נודרת על דעתו - חיללא דף גזירת הכתוב דאמר רחמנא. אבל נדר על דעת חבירו, דלא חזית ביה רחמנא מיד - דהאי לא מצי מיפר. מיהו, היבא דאתני בהדיא, ואמר: הריני נדר אם חבירי רצה - מצי חבירה למשרי ליה, ואינו צריך לשון מיוחד, אלא כל

התורה אינה רק עניין של לימוד, הבנה והשגה, אלא היא גם מורה-דרך בחיים בנוגע לפועל

משיחת י"א טבת, ה'תשכ"ז

משנה

שנינו בתחילת הפרק, שאין הארוס מיפר לבדו את נדרי ארוסתו בלא שותפות האב. אך לדעת רבי אליעזר, זכות הפרת הבעל לבדו תלויה בחיוב מזונות, מהטעם שיבואר בגמרא, וחיוב מזונותיה תלוי בהגעת זמן הנישואין שנתנו להם חכמים. על כן כל ארוסה שהגיע זמנה להנשא, וכבר התחייב הארוס במזונותיה, הרי הוא מיפר לבדו את נדריה. והן שלשת הארוסות השנויות במשנה שלפנינו.

א. בוגרת ארוסה שכבר עברו עליה שנים עשר חדשים מתחילת בגרותה, וגם שהתה שלשים יום מאירוסיה, ב. וכן נערה המאורסה ששהתה שנים עשר חדש מזמן שתבעה הבעל להנשא לה, ג. וכן אלקנה שהתארסה וכבר עברו שלשים יום מאירוסיה, בשלש נשים אלו רבי אליעזר אומר, שאף על גב שעדיין לא נישאה, הואיל ובעלה חיב במזונותיה, יפר לה את נדריה. וחקמים אומרים, אין הבעל מיפר את נדרי ארוסתו לבדו בשום אופן, עד שתבגש לרשותו בחופה ותנשא לו.

גמרא

אמר רבה, רבי אליעזר ומשנה ראשונה אמרו דבר אחר, שכל ארוסה שהגיע זמנה להנשא והתחייב בעלה במזונותיה, דינה כנשואה לענין דינים מסויימים אף קודם שנישאה. רבי אליעזר הוא זה הסובר במשנתנו שכשהגיע זמן הנישואין הארוס מיפר את נדריה לבדו. ומשנה ראשונה היא, הא דתנן – מה ששינו בכתובות (נא), נותנין זמן לבתולה שנתארסה עד לנישואיה שנים עשר חדש כדי לפגש עצמה ולהכין את צרכי חופתה. ואם הגיע סוף הזמן של שנים עשר חדש, על אף שעדיין לא נשא אותה הרי הוא חייב במזונותיה, והיא אובלת מזה שנים. ואם היא בת ישראל המאורסת לכהן, הרי היא אובלת בתרומה כדן אשת כהן. ואף על פי שרק נשואת כהן אובלת בתרומה ולא ארוסתו, מאחר שהגיע זמנה להנשא דינה כנשואה. נמצא שבין רבי אליעזר ובין למשנה האמורה, דין ארוסה שהגיע זמן נישואיה הוא כדן נשואה.

עוד שנינו שם בהמשך דברי המשנה בדן יבמת כהן: אכל חלב אפילו אם הוא כהן והיא בת ישראל, ומת בעלה ונפלה לפני אחיו הכהן ליבום, אינה נחשבת לאשת כהן מכח זיקת היבום, ואינו מאכל בתרומה – אינה אובלת בתרומה מחמתו. ואינה אובלת בתרומה אף לאחר שעברו עליה שנים עשר חודש, שהוא הזמן שנתנו חכמים עד לנישואיה.

ומפרשת המשנה כמה אופנים כיצד עברו עליה השנים עשר חדשים:

א. ארוסה שמת בעלה ונפלה לפני אחיו ליבום, שששתה ושהתה באירוסיה ששה חדשים בפני הבעל [הארוס] הראשון עד שמת, ועוד ששה חדשים בפני חלב. ב. ואפילו מת הארוס הראשון רק יום אחד קודם שנשלמו שנים עשר חודש מעת שאירסה, ונמצא שהיו שנים עשר החדשים בולן בפני הבעל כבכל ארוס וחקר רק יום אחד שבו עמדה לפני היבם ליבום. ג. או שמת הארוס הראשון יום אחד אחר שאירסה ונמצא שהיו שנים עשר החדשים בולן בפני חלב חסר [מלבד] יום אחד שבו שהתה לפני בעלה הראשון. בכל המקרים הללו אינה אובלת בתרומה. המשנה חוזרת לדין האמור ברישא בארוסה שהגיע זמנה להנשא: מסיקה המשנה, מה ששינו שכשהגיע זמנה היא אובלת בתרומה, זו היא שיטת המשנה הראשונה. אבל בית דין של אחרים אמרו, אין האשה בת ישראל המאורסת לכהן אובלת בתרומה עד שתבגש לחופה. אבל כל זמן שלא נישאה אינה אובלת בתרומה, ואפילו אם הגיע זמנה וכבר התחייב הארוס במזונותיה. דחיית אביי את דברי רבה המדמה את שיטת המשנה הראשונה באכילת תרומה לשיטת רבי אליעזר בהפרת ארוס: אמר ליה אביי לרבה, דלמא לא היא – דין הפרת נדרים ודין אכילת תרומה אינם תלויים זה בזה. שהרי יש לחלק ביניהם ולומר, שעד כן לא קא אשמינן משנה ראשונה שכשהגיע זמן הנישואין דינה כנשואה, אלא רק לענין למיכל [אכילת] ארוסה בתרומה, שאין איסורה אלא מדרבנן. שהרי מן התורה ארוסת כהן אובלת בתרומה, ורק מגזירת חכמים היא שלא תאכל בתרומה עד שתבגש לחופה. ובמקום שהגיע זמנה והתחייב הארוס במזונותיה לא גזרו בה, והעמידוה על דין תורה. אבל לענין נדרים שמדאורייתא אין הארוס לבדו מיפר לה, אימא לא נחשבת היא לנשואה אפילו לאחר שהתחייב הארוס במזונותיה, ואינו יכול להפר לבדו את נדריה. וכמו כן יש לחלק לאידך גיסא, עד כן לא שמעית ליה לרבי אליעזר שמשום חיוב מזונות של הארוס היא נחשבת כנשואה, אלא רק לנצי הפרת נדרים. והוא משום שהטעם שמפר הבעל את נדרי אשתו הוא בדרב פנחס משמיה דרבא, דאמר, כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת, ולכן אם אינו רוצה את הנדר ומיפר אותו בטל הנדר כי על דעת כן לא נדרה. לפיכך משעה שהתחייב במזונותיה הוא מיפר לה, ואפילו שעדיין לא הכניסה לחופה, שמחמת שהוא מפרנסה הרי היא נודרת על דעתו. אבל אכילת תרומה שאינה תלויה בחיוב מזונותיה, לפיכך אין לחלק בה כלל ואפילו שרק מדרבנן אין ארוסת כהן אובלת בתרומה, אפילו הכי אף ארוסה שהגיע זמנה נמי לא אכלה בה.

אגרות קודש

ב"ה, ח' טבת, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

...נבהלתי למי"ש אודות המאורע... מהנכון הי' שסידר בשביל הנ"ל ענין של תשובה אבל להשמר

משני הקצוות שע"י סדר זה לא יקל בעיניו הדבר אבל לאידך גיסא שיהי' לפי כחו, ניט איבערציען די סטרוגע, ולהסביר לו שאין מחמירים כפי הצורך מפני שהעוסק בתורה אסור לו להחליש גופו כיון שע"י"י יחליש ג"כ הלימוד וההתמדה וכמבואר בקיצור נמרץ באגה"ת ובכמה ספרים...

המחכה לבשו"ט.

משנה

א. מי שמת ולא הניח אחריו זרע, ויש לו אח או כמה אחים, אשתו
נופלת לפנייהם ליבום או לחליצה. והרי היא אסורה להנשא לשום
אדם מלבדם עד שיחלוץ לה אחד מהם. ואם בא עליה אחד
האחים קנאה, והרי היא נעשית כאשתו לכל דבר.
ב. עד שייבם היבם את יבמתו, הרי היא קרויה 'שומרת יבם'.
ונחלקו תנאים ואמוראים בהגדרת היחס שבינה לבין היבם. יש
אומרים שיש זיקה, כלומר הזיקה שיש לה אליו נחשבת לאישות
לגבי דינים מסויימים. ויש אומרים ש'אין זיקה', כלומר אין זיקה זו
נחשבת לאישות. ויש הסוברים שבמקום שיש רק יבם אחד יש
זיקה, אבל במקום שיש כמה יבמים אין זיקה.
ג. לדעת בית הלל, מן התורה אין היבמה נקנית ליבם אלא בביאה.
אך לדעת בית שמאי היבמה נקנית אף על ידי כסף ושטר ככל
אשה דעלמא. ואלו קרויים בכל מקום 'קידושי מאמר'.
ד. אין היבם חייב במוזנות יבמתו עד שייבמנה. אך תיקנו חכמים,
שאם עיבד בדין וחייבוהו לייבם או לחלוץ, וברח, הרי הוא מתחייב
במוזנותיה.
המשנה שלפנינו עוסקת בדין הפרת היבם את נדרי יבמתו קודם
שבא עליה ויבמה.
שומרת יבם – אשה שמת בעלה בלי בנים וממתינה לאחיו
שייבמה, בין אם נפלה לַיָּבָם אָחָה, כלומר שלבעלה המת יש אח
אחד, בין אם נפלה לַשְּׁנֵי יָבָמִין, כלומר, שיש לו שני אחים, רבי
אליעזר אומר יפד לה היבם, ואם הם שנים יפר לה אחד מהם.
ובגמרא יבואר מי מהם מיפר לה. ומאידוע טעם הוא מיפר לה. רבי
יהושע אומר, אם נפלה לַיָּבָם אָחָה הרי הוא מיפר לה, אָבֵל לֹא
כשנפלה לַשְּׁנֵי, שבמקרה זה אף אחד מהם אינו מיפר לה. רבי
עקיבא אומר, לעולם אין היבם מיפר את נדרי יבמתו, לֹא כשנפלה
לְאָחָה וְלֹא כשנפלה לַשְּׁנֵי.
מוכיח רבי אליעזר כשיטתו מקל וחומר:
אמר רבי אליעזר, מה אם אשה בעלמא שְׁקֵנָה הוא [הבעל] לַעֲצֻמוֹ
ואירסה, הרי הוא מיפר את נדריה, יבמה שהיא אשה שְׁקֵנָה לוֹ
[ליבום] מן השמים, ולא נקנית לו על ידי מעשיו, וכי אינו דין שיפד
לה היבם את נדריה.
אמר לו רבי עקיבא לרבי אליעזר, לא קל וחומר הוא זה. שכן אם
אמרת באשה שְׁקֵנָה הוא לַעֲצֻמוֹ שהוא מיפר לה, הלא הוא משום
שאין לאחיהם בה רשות מלבד בעלה, וכי תאמר כן אף באשה
שְׁקֵנָה לוֹ מן השמים [יבמה] שהוא מיפר לה, והלא היבמה כלפי
היבם גרועה מארוסה כלפי הארוס, משום שיש לאחיהם בה
[יבמה] רשות, שהרי גם שאר אחי המת יכולים לקנותה.
אמר לו רבי יהושע לרבי עקיבא, עקיבא, אמנם דברך שאמרת
לדחות את סברת רבי אליעזר נכונים ביבמה שנפלה לפני שני
יבמין, שאף אחד מהם אינו יכול להפר משום שגם לאח השני יש
רשות בה. אבל מה אמת משיב על יבמה שנפלה לפני יבם אָחָה,
מדוע לא יוכל להפר לה, הרי אין לשום אדם אחר מלבדו רשות
בה.
אמר לו רבי עקיבא לרבי יהושע, אף אם אין שם אלא יבם אחד
אינו יכול להפר, משום שאין היבמה נְמוּנָה לַיָּבָם בְּשֵׁם שְׁהָאֵרִיסָה
נְמוּנָה לְאִשָּׁה. ויבוארו דבריו אלו בגמרא.

גמרא

הגמרא מפרשת את שלש שיטות התנאים שנשנו במשנה:
שואלת הגמרא, בְּשֵׁלְמָא רבי עקיבא שאומר שאין היבם מיפר
בשום אופן, הוא משום שְׁכָר ש'אין זיקה' – אין זיקת היבם
ביבמתו אלימה כאירוסין, ואין ליבם שום דין אישות ביבמתו. וכן

רבי יהושע שאומר שבמקום שישנו יבם אחד בלבד הרי הוא מיפר,
הוא משום שְׁכָר ש'יש זיקה', ונחשבת זיקה זו לאישות מסויימת
שיש לו ביבמה. אלא רבי אליעזר הסובר שאף במקום שיש שני
יבמים מיפר לה אחד מהם, מֵאִי מַעֲמִיָּה. הלא אף אי יש זיקה, מכל
מקום מאחר שהיא נופלת ליבום לפני שניהם, אֵין בְּרִיָּה – אין
מבורר לנו למי היא זקוקה, ולמי היא עתידה להיות לאשה. ואף
שניהם יחד אינם יכולים להפר, משום שנאמר 'אִשָּׁה יִפְרֹנִי'
ודורשים שצריך שבשעת ההפרה יהיה מבורר לפנינו מי הוא
'אִשָּׁה' המיפר לה.
אמר רבי אמי, לא בסתם שומרת יבם דיבר רבי אליעזר, אלא בְּגִזָּן
שְׁעִשָּׂה בה אחד מדיבמים מֵאֵמֶר – קידושי כסף או בשטר. ורבי
אליעזר קבר לה בבית שמאי, דְּאֵמֶרִי מֵאֵמֶר קֹנָה ביבמה קִנְיָן גָּמוּר,
והרי היא אשתו לכל דבר, ומשום כן הוא מיפר לה.
ורבי יהושע אומר לה, הֲנִי מִלִּי שהוא יכול להפר לה מכל הזיקה
או מכל המאמר, אין זה אלא במקום שיש רק חד יבם, אָבֵל בְּשֵׁי
בְּמִין לֹא מועיל המאמר לענין הפרה. שהרי מי איבא מִיָּדִי דְּבִי אֲתִי
אֲחֹהִי אֵמֶר עָלֶיהָ בְּבִיָּה או בְּנִיָּמָא, וּמִפֶּה – וכי יתכן שיוכל
המקדש להפר במקום שעדיין יכול אחיו לאסור עליו את האשה
על ידי שיבא עליה או על ידי שיתן גט לידה. ובין שעדיין היא
ברשות שאר אחי המת לאוסרה על היבם שעשה בה מאמר, אינו
יכול להפר לה, ואין לדמותה לנשואה או ארוסה שאין אדם יכול
לאוסרה על בעלה.
ורבי עקיבא קבר, אף ביבם אחד אין זיקה, ואף אינה חשובה
כאירוסין, ועל כן אינו מיפר לה.
לדעת רבי אליעזר ביבמות (כט.), אף לבית שמאי שמאמר קונה
ביבמה מן התורה, אינו קונה קנין גמור, ואין היבמה נעשית על ידי
המאמר כאשתו לכל דבר. ואם בא להוציאה, אין די לו בגט בדין
יבמה שנקנתה בביאה, אלא היא צריכה גם חליצה. ואין המאמר
קונה אלא רק לענין שאחותה נעשית עליו כערוה אחות אשה
ונפטרת ממנו מן היבום. וכגון שהיו שלשה אחים, שנים מהם
נשואים לשתי אחיות, שאם מתו שני בעלי האחיות ונפלו שתי
האחיות לפני השלישי, אינו מיבם אף אחת מהן, לפי שכל אחת
מהן נעשית אחות זקוקתה האסורה עליו ביבום כאחות אשתו. אך
לדעת בית שמאי, אם לאחר שמת האח הראשון עשה השלישי
מאמר באשתו, ואחר כך מת בעל האחיות השניה, הרי הוא מותר
בראשונה שעשה בה מאמר. משום שעל ידי המאמר נעשית
אחותה לערוה אחות אשה ואינה נופלת כלל לפניו ליבום
וחליצה, ושוב אין הראשונה אסורה עליו משום אחות זקוקתו.
ולפי זה שואלת הגמרא, וְלִרְבִּי (אליעזר) דְּאֵמֶר מֵאֵמֶר לְבִית
שְׁמַאי אֵין קֹנָה ביבמה אלא לְדָחוּת בְּצֶרֶה [לדחות את אחותה
מיבום], מֵאִי אֵיבָא לְמִיָּמֶר בטעם רבי אליעזר במשנתו הסובר
שאף במקום שיש שני יבמים היבם מיפר לה. הלא אין לומר שהוא
משום שעשה בה היבם מאמר, שהרי אף לבית שמאי אינו קונה
אותה על ידי המאמר לעשותה כאשתו, אלא רק לדחות את
אחותה מיבום כאומר.
מתרצת הגמרא, לעולם מיפר לה היבם לא משום זיקה או מאמר,
אלא הָבָא בְּמֵאִי עֲקִינָן, בְּגִזָּן שְׁעִמֶר אחד מאחי המת בְּדִין עִם
יבמתו, וחייבוהו ליבם או לחלוץ לה, וברח, ומשום כן אִתְּחַיֵּיב
לתת לה מוֹזֹנָה. ומאחר שהוא מחוייב במוזנות היבמה, הרי הוא
מיפר לה. וְכִסְבָּרָא דְּרַב פִּנְחָס מִשְׁמִיָּה דְּרַבָּא, דְּאֵמֶר בטעם הפרת
הבעל בנדרי אשתו, שהוא משום שכל הַנְּדָרִית עַל דַּעַת בְּעָלָהּ הִיא
נִדְרָתָה. והוא הדין ביבמה באופן שחייב היבם במוזנותיה הרי היא
נודרת. ומשום כן הוא מיפר לה.
הגמרא מקשה מדברי רבי אליעזר במשנתו על דברי רבי אמי,
המפרש בשיטתו שהיבם מיפר רק אם עשה בה מאמר:

מתני' בין ליבם אחד. בין שזוקקה ליבם אחד בין לשני יבמין אמר ר' אליעזר. יפר. ומוקמינן ליה בגמרא בשעשה בה מאמר אחד מוח. ומה אשה שקנה הוא לעצמו. כגון הנזשא אשה בעלמא. שהקנו לו מן השמים. שחיבו לו מן התורה. שאין לאחר רשות בה. המקדש אשה מן השוק. לאחר שקידשה לא תפסי בה קידושי נאדם אחר. ואחזי מצי מיפר. שיש לאחר רשות בה. שאם

מתני' שומרת יבם, בין ליבם אחד בין לשני יבמין, ר"א אומר: יפר. ר' יהושע אומר: לא אחד, אלא לא שנים. ר"ע אומר: לא אחד ולא שנים. אמר ר"א: מה אם אשה שקנה הוא לעצמו הרי הוא מיפר נדרתה, אשה שהקנו לו מן השמים - אינו דין שיפר נדרתה? אמר לו ר"ע: לא, אם אמרת באשה שקנה הוא לעצמו - שאין לאחרים בה רשות, תאמר באשה שהקנו לו מן השמים, שיש לאחרים בה רשות? א"ל ר' יהושע: עקיבא, דבריד בשני יבמין, מה אתה משיב על יבם אחד? אמר לו: אין היבמה גמורה ליבם פשם שהארוסה גמורה לאישה. גמ' בשלמא ר"ע סבר: אין זיקה, ור"י סבר: יש זיקה. אלא ר"א מאי טעמיה? אי יש זיקה - אין ברירה! אמר ר' אמי: כגון שעשה בה מאמר. ורבי אליעזר סבר לה כב"ש דאמרי: מאמר קונה קנין גמור. ורבי יהושע אומר קד: ה"מ בחר יבם, אלא בשני יבמין - לא. מי איכא מידי דכי אתי אחוזה אסר עליה בביאה או גניפא, ומפר? ור"ע סבר: אין זיקה. ור' אליעזר דאמר: מאמר כב"ש אין קונה אלא דרחות בצרה, מאי איכא דמימר? הכא במאי עסקינן - כגון שעמד בדין ואיתחייב לה מזונות. וכדרכ פנחס משימיה דרבא, דאמר: כל הנודרת - על דעת בעלה היא נודרת.

תנן

להנחו קדושי מאמר, ולית בהו מששא כולי האי. ולר' אליעזר בן פרט דאמר מאמר ב' אלא לרחות בצרה בלבד. שאם היו ב' נשים לזה שמת, ושתייהן זקוקות ליבם, ואי אפשר לייבם לשתייהן, בבית אחד הוא בונה ואינו בונה שתי בתים. ובהא מילתא קסברי בית שמואי דאמאר קונה, דכשעשה בוו מאמר - דוחה לצרה ומתירה לשוק. אבל עדיין זו זקוקה לאחיו, דמצי אסר לה עליה. מאי איכא למיפר. אכתי תיבעי לך: מאי טעמא דאמר

ר"א אפילו לשנים יפר? כגון שעמד בדין, משעשה בה מאמר, שזו תבעתו בדין מפני שלא היה מייבמה, וחייבהו בית דין לינשא לה, וברת, ודאחייב לה במזונותיה ובהפרת נדריה

וכדבר פנחס ב'.

היבא דאמר "אי אפשרי סג, אע"ג דבהפרה לא מהני, כדאיתא לקמן (פז), זה גיל. ועוד: נדחי דאמרינן הכא על דעת בעלה - לא קפדינן אלישנא, אלא הכי קאמרינן: דאין בלבה שיתקיים חנדר אי קפיד ביה בעלה. אבל מאן לימא לן ד"על דעת" הכי משמע, דנימא דנודר על דעת חברו מצי אידיך למישרי ליה? אלא ודאי כדכתיבנא. **מתני'** שומרת יבם וכו' ר"א אומר יפר. מסקינן בגמרא דיפר בשותפות אב קאמר, ובשעשה בה מאמר. **רבי** יהושע אומר לאחר ולא לשנים. משום דס"ל אין ברירה, וברמפרש בגמרא בסיד. **רבי** עקיבא אומר לא לאחד ולא לשנים. דגרעי ליה יבם מארס, ואפי' בשותפות לא מצי מיפר. **ומה** אשה שקנה הוא עצמו. שאינה שומרת יבם, אלא הוא קדשה לעצמו - הרי הוא מיפר נדריה בשותפות דאב. **אשה** שהקנו לו מן השמים. היינו שומרת יבם, שהיא קנויה לו בלא קדושין, שאסורה לכל אדם עד שיתחלוץ לה - אינו דין שיפר נדריה בשותפותיה דאב. **עקיבא** דבריד בשני יבמין. דכל אחד יש לו רשות בה. בשם **שארונה** גמורה לאישה. מפרש בגמ'. **גמ'** בשלמא ר"ע קסבר אין זיקה, שהיבמה זקוקה ליבם לא אלימא בארסין, ומשום הכי לא מצי מיפר. **ורבי** יהושע סבר יש זיקה. דאוריבא, אלימא טפי מארסין, דהויא כבנוסה, ומשי' יפר יבם לחודיה. דהשתא הכי סיד. מיהו אין ברירה, דהיבא דשני יבמין אין ברירה למי היא זקוקה ולמי תודה לאשה, ומשי' אפילו שניהם אינן יכולין להפר, דכין דבשעת הפרתן אין ברור לנו מי הוא אישה - אין הפרתן כלום, דרחמנא אמר "אישה יקימנו ואישה יפירנו" דבעינן שיהא ידוע בשעת הפרה. וכן כתב רש"י דל בפרק ד' אחים" (יבמות נט). וסוגיא דשמעתא דהתם מסייע ליה. וכו': היכי אמר דרבי יהושע סבר דזיקה כבנוסה דמיא, דהא לא אשכחן דאמר הכי אלא רבי אושעיא אליבא דר"ש, ותותובת התם ברש פרק "ביצד" ביבמות (ק"ט). איכא למימר דלאו מגופיה דמילתא אתותב, אלא למאי דמפרש לה

אליבא דר"ש. מיהו, אנן מציתן למימר דס"ל לרבי יהושע ההוא טעמא. אי גמ' כי אמרינן רבי יהושע קסבר: יש זיקה - לאו למימר דליהו כבנוסה, אלא דהויא בארסה, ומיפר בשותפות. ואף על גב דברשי הך סוגיא סבירא לן דיפר לחודיה קאמר, כדמוכח לקמן, הכי

מבלי הבט על כך שנמצאים בארץ עשירה שמשבירה בר לכל הארצות, לא צריכים להישקע בזה, אלא לידע, שהעיקר הוא "בית תלמוד"

משיחת י"א טבת, ה'תשכ"ז

על-ידי ההנהגה על-פי התורה, שנקראת "תורת חיים", ומצוותיה שעליהם נאמר "וחי בהם", מתאחדים עם "אלוקים חיים"

משיחת י"א טבת, ה'תשכ"ז

חכי פריך: בשלמא רבי יהושע איכא לקומי מלחיה, דנמא דמפר - בשותפות קאמר, דיש זיקה ובאורסה חשיבא. אלא רבי אליעזר מאי עמדיה: אי נמי סבירא ליה יש זיקה, והיא בארסה או כנשואה, אפילו הכי לשני יבמין לא סגי, דאין ברידה, ואי אין זיקה - אפילו חד נמי לא יפר! **אמר** רבי אמי כגון שעשה בה מאמר. שנתן לה קדושין. קדושי יבם הכי מקרי.

מאמר קונה קנן גמור. והוא לה כבנסה, ומצי פטר לה בניטא, ולא בעיא ליהציה. ומשיה מפר לחודיה. **ורבי** יהושע ה"מ בחד יבם. איכא למימר דמפר, אי משום זיקה אי משום מאמר. **אבל** בשני יבמין לא. דאפי' סבירא לך כבש דמאמר קונה קנן גמור - אפילו הכי מצי אחזה למיסרה עליה בניטא או בביאה. דהכי אסחבן ביבמות לרשב"ג, דסבירא ליה דמאמר קונה קנן גמור כבש, ואפי' הכי אית ליה דאחזה אסר לה ועל היבם בניטא או בביאה. וכיון שכן - הדיכ משוית לה כנשואה או בארסה? הא מגרע גרעה, דארורה לא מצי איניש למיסרה על הארס, ואחזה מצי למיסרה על היבם: **ור"ע** סבר אין זיקה. דלא חשיבא ליה זיקה למיהו אפילו באירוסין. **ולרבי** אלעזר. דאמר בפ"ד אחין: מאמר לבית משמי, אינו קונה אלא לדחות בצרה. כדתנן התם: שלשה אחין, ב' נשואין שתי אחיות ואחד מופנה, ומת אחד מבעלי האחיות, ועשה בה מופנה מאמר, ומת אחיו השני. ב"ש אומרים: אשתו עמו, והלזו תצא משום אחות אשה. והיינו דקאמר ר"א לדחות בצרה, ס' כלומר לדחות את אחותה שלא תאסרה משום אחות זקוקה, דמאמר עבדי לה כבנסה לענין זה. אבל אינו קונה קנן גמור, דאי בעי לאפוקה - לא סגי לה בניטא. מאי איכא למימר. הדיכ מצי מיפר, כיון דלא קני לה קנן גמור: **הבא** במאי עסקין? כגון שעמד בדין וברח. ופסקו לה מוונות משלו, כדתניא ב"הוולגין": עמד בדין וברח - ניונות משל יבם. דר"א ס"ל דכל שחייב במונותיה יפר, כדתנן לעיל, וכי תימא: תינתן לר"א, לר' יהושע מאי

איכא למימר? דהא רבנן פליגי עליה דר"א במתני' דהבוגרת לעיל, דסבירא להו א"ע? דמפרנס לה - אינו וכאי בהפרת נדריה, וסתם רבנן דפליגי עליה דר"א - היינו ר' יהושע, דהוא בכל דוכתי בר מלוגתיה, א"כ מ"ט דר' יהושע, דאמר ביבם א' יפר? איכא למימר: משום דס"ל דיש זיקה, ובכנסה דמיא. א"כ, רבנן דפליגי עליה דר"א במתני' דבוגרת - לאו היינו ר' יהושע. ור"א ור' יהושע כוליהו סבירא להו דבארס כל שחייב במונותיה יפר, ובחד יבם נמי) כשעמד בדין וברח ה"נ מיהו, בשני יבמין ועמד חד מיניהו בדין וברח פליגי, דר"א ס"ל: האי יבם נמי, כיון דעמד בדין וברח - כארס דמי, ועל דעתו היא נודרת. ור' יהושע סבר: אין היבמה גמורה לזה כשם שהארסה גמורה לארס. דארסה לא מצי איניש למיסרה עליה דארס, הלכך כל היבא דאיהו מפרנס לה - על דעתו היא נודרת. אבל ביבמה ליבם במקום שני יבמין, כיון דאידך מצי אסר לה - אינה רואה עצמה קניה לגמרי ליבם זה שעמד נודרת על דעתו. כן ג"ל. **תנן** א"ר אליעזר וכו', לר' אמי פרכין, דאוקמה בשעשה בה מאמר. **קנה** לעצמו הוא. במאמר שעשה בה. **שקנה** לעצמו ע"י שמים. דמקמי הכי הוי אגידא גביה משום זיקה. **תפשוט** דבעי רבה. לר' אמי, דאוקמה בשעשה בה מאמר, תפשוט דבעי רבה. אירוסין עושה - ובעיא מסירה לחופה, ובלאו הכי לא קני, לא לירשה ולא ליטמא לה. **א** נשואין עושה. דאם בא עליה בלא חופה - קני לה לירשה וליטמא לה. תפשוט מר"א דנשואין עושה, דהא אמר ר"א יפר. וקס"ד דמפר לחודיה בלא שותפות. ומסקנן: לעולם אימא לך דאירוסין עושה, ומאי יפר - בשותפות קאמר. ואיכא למידק: הדיכ הוה סליק אדעתיה מעיקרא דיפר לחודיה קאמר? והא ממתני' משמע דבשותפות דוקא קאמר, דא"ר אליעזר. ומא אם אשה שקנה הוא לעצמו - הרי הוא מפר נדריה, אשה שהקנו לו מן השמים - אינו דין שיפר נדריה. והאי ק"ו לא סגי אלא להפר בשותפות. דאפי' תימא דס"ל לר"א דמאמר נישואין עושה - הדיכ מוכח לה מהאי ק"ו לר"ע דיפר לחודיה? לימא ליה ר"ע אנא לא סבירא לי דנישואין עושה כדקאמרת! אלא דאי להפר בשותפות דייק ליה ר"א האי ק"ו, דס"ל דלא גרע יבם מארס. היינו נמי דקמחר ליה ר"ע: אין היבמה גמורה לאישה כשם שהארסה גמורה לאישה, דה"ג במתני' במקצת נסחי. אלמא ר"א לא דייק ק"ו דידה לשויה יבם בארס, והדיכ קס"ד דלר"א מיפר יבם לחודיה? איכא למימר דהוה סבירא לן דר"א לדבריו דר"ע הוא דקאמר. והכי קאמר ליה: נהי דלא סבירא לך דמאמר נישואין עושה, אודי לי מידת דיפר בשותפות, דלא גרע יבם מארס. ואחר ליה ר"ע: אין, מגרע גרע, שאין היבמה גמורה לאישה, שאין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה, וכדמפ' לקמן. ומקשו הכא הו: למאי דמסקנן מאי יפר יפר בשותפות, אמאי לא פרכין: מי קתני יפר? יפר קתני בדפרכין ביבמות! ל"ל: והתם הוא דפרכין הכי, משום דאדכי לא קם לן דאיכא לתרצה בשעמד בדין וברח. דבחר דאקשין: מי קתני יפר? יפר קתני, מקמינן לה התם בהכי. אבל הכא דאתמר האי פרקא לעיל, אי הוה פריך ליה "מי קתני יפר" - דיע דהוה מוקי ליה בשעמד בדין וברח, ומשיה לא איכפת ליה לאקשויי.

תנא

ואי אמרת: טעמא דרבי אליעזר דאמר: לשנים מיפר - כגון שעשה בה מאמר, הא דאמר: שהקנו לו מן השמים - קנה לעצמו הוא, במה שעשה בה מאמר! **או נשואין עושה**. יורשה ומיטמא לה. והבא עליה נידון בחנק. דאי אירוסין דלא פקעה זיקת אחיו לגמרי מינה - הדיכ מצי יבם מיפר לחודיה? והא תנן נערה המאורסה וכו', דכל זמן שהיא ארסה אבתי שייך בה אביה. מאי יפר דקאמר ר"א בשותפות.

עם אביה, דלעולם אירוסין עושה: תניא כוותיה דר' אסי. דבעשה בה מאמר פליגי. משכבא לרשותו נמרה לו. מיפר נדריה הוא ואביה. אשה שיש לו חלק בה עד שלא תבא לרשותו. שהיא זקוקה לו עד שלא עשה בה מאמר. משכבא לרשותו. דעשה בה מאמר. אינו דין שתנפר לו. דמפר נדריה. כך אין לאחרים חלק בה. קודם שתתארס לו. כך יש לאחרים חלק בה. שלא יבמין. מה אתה משיב על יבם אחד. שאין אתה מודה לי עליו, הואיל ואין לאחרים חלק בה - בארסה דמיא, ומיפר לה. כלום חלקנו בו. דודאי בין עשה בה מאמר בין לא עשה בה מאמר - אינו חייב סקילה האם עליה כנערה המאורסה. הלכך אינו מיפר, לא שני יבם אחד ולא שני שני יבמין. דהכל דינו שוה, דאם הוה יותר האב על שומרת יבם אחד מהבא על שומרת שני יבמין. וכשאר דברים כן נדרים. דכשם דלענין סקילה אין לה דין כנערה מאורסה - כך בנדרים אינה גמורה לאישה להפר כנערה מאורסה, והכי מפ' לקמן. שלא שימשת את ר"ע. שיועד לעצב כל כך ולהשיב תשובות מעולות. ומאי

השמים, שפשם שיש לו עמה חלק - קד' יש לאחרים חלק בה! **אמר** לו ר"י: עקבא, דכריך בשני יבמין, מה אתה משיב על יבם אחד? **א"כ**: פלוג חלקנו על יבם אחד ועל שני יבמין, בין שעשה בה מאמר בין שלא עשה בה מאמר? וכשאר דברים כן נדרים. בפלוג הוה אמר בן עזאי: חכר ער'י בן עזאי שלא שימשת את ר"ע. מאי תניא

איכא למימר? דהא רבנן פליגי עליה דר"א במתני' דהבוגרת לעיל, דסבירא להו א"ע? דמפרנס לה - אינו וכאי בהפרת נדריה, וסתם רבנן דפליגי עליה דר"א - היינו ר' יהושע, דהוא בכל דוכתי בר מלוגתיה, א"כ מ"ט דר' יהושע, דאמר ביבם א' יפר? איכא למימר: משום דס"ל דיש זיקה, ובכנסה דמיא. א"כ, רבנן דפליגי עליה דר"א במתני' דבוגרת - לאו היינו ר' יהושע. ור"א ור' יהושע כוליהו סבירא להו דבארס כל שחייב במונותיה יפר, ובחד יבם נמי) כשעמד בדין וברח ה"נ מיהו, בשני יבמין ועמד חד מיניהו בדין וברח פליגי, דר"א ס"ל: האי יבם נמי, כיון דעמד בדין וברח - כארס דמי, ועל דעתו היא נודרת. ור' יהושע סבר: אין היבמה גמורה לזה כשם שהארסה גמורה לארס. דארסה לא מצי איניש למיסרה עליה דארס, הלכך כל היבא דאיהו מפרנס לה - על דעתו היא נודרת. אבל ביבמה ליבם במקום שני יבמין, כיון דאידך מצי אסר לה - אינה רואה עצמה קניה לגמרי ליבם זה שעמד נודרת על דעתו. כן ג"ל. **תנן** א"ר אליעזר וכו', לר' אמי פרכין, דאוקמה בשעשה בה מאמר. **קנה** לעצמו הוא. במאמר שעשה בה. **שקנה** לעצמו ע"י שמים. דמקמי הכי הוי אגידא גביה משום זיקה. **תפשוט** דבעי רבה. לר' אמי, דאוקמה בשעשה בה מאמר, תפשוט דבעי רבה. אירוסין עושה - ובעיא מסירה לחופה, ובלאו הכי לא קני, לא לירשה ולא ליטמא לה. **א** נשואין עושה. דאם בא עליה בלא חופה - קני לה לירשה וליטמא לה. תפשוט מר"א דנשואין עושה, דהא אמר ר"א יפר. וקס"ד דמפר לחודיה בלא שותפות. ומסקנן: לעולם אימא לך דאירוסין עושה, ומאי יפר - בשותפות קאמר. ואיכא למידק: הדיכ הוה סליק אדעתיה מעיקרא דיפר לחודיה קאמר? והא ממתני' משמע דבשותפות דוקא קאמר, דא"ר אליעזר. ומא אם אשה שקנה הוא לעצמו - הרי הוא מפר נדריה, אשה שהקנו לו מן השמים - אינו דין שיפר נדריה. והאי ק"ו לא סגי אלא להפר בשותפות. דאפי' תימא דס"ל לר"א דמאמר נישואין עושה - הדיכ מוכח לה מהאי ק"ו לר"ע דיפר לחודיה? לימא ליה ר"ע אנא לא סבירא לי דנישואין עושה כדקאמרת! אלא דאי להפר בשותפות דייק ליה ר"א האי ק"ו, דס"ל דלא גרע יבם מארס. היינו נמי דקמחר ליה ר"ע: אין היבמה גמורה לאישה כשם שהארסה גמורה לאישה, דה"ג במתני' במקצת נסחי. אלמא ר"א לא דייק ק"ו דידה לשויה יבם בארס, והדיכ קס"ד דלר"א מיפר יבם לחודיה? איכא למימר דהוה סבירא לן דר"א לדבריו דר"ע הוא דקאמר. והכי קאמר ליה: נהי דלא סבירא לך דמאמר נישואין עושה, אודי לי מידת דיפר בשותפות, דלא גרע יבם מארס. ואחר ליה ר"ע: אין, מגרע גרע, שאין היבמה גמורה לאישה, שאין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה, וכדמפ' לקמן. ומקשו הכא הו: למאי דמסקנן מאי יפר יפר בשותפות, אמאי לא פרכין: מי קתני יפר? יפר קתני בדפרכין ביבמות! ל"ל: והתם הוא דפרכין הכי, משום דאדכי לא קם לן דאיכא לתרצה בשעמד בדין וברח. דבחר דאקשין: מי קתני יפר? יפר קתני, מקמינן לה התם בהכי. אבל הכא דאתמר האי פרקא לעיל, אי הוה פריך ליה "מי קתני יפר" - דיע דהוה מוקי ליה בשעמד בדין וברח, ומשיה לא איכפת ליה לאקשויי.

תנא

כאשר ה"טוב לבריות" קשור עם "טוב לשמים", אזי יעשה זאת גם כאשר צריך לוותר על מציאותו, כיוון שהתורה מצווה אותו לעשות זאת, ודווקא באופן כזה יכול להיות אמיתית העניין ד"טוב לבריות"

משיחת י"א טבת, ה'תשכ"ז

לְאַחַד וְלֹא כְּשִׁנְפִּלָּה לְשָׁנִים.
אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הֲלֹא קֵל וְחוֹמֶר הוּא, וְכֵּן אִם אִשָּׁה אֲרוּסָה, שְׂאִין
לוֹ [וְלֹארוֹס] חֶלֶק בָּהּ עַד שֶׁלֹּא תִּבְאֵת לְרִשּׁוּתוֹ עַל יְדֵי הַקִּידוּשִׁין, מִכָּל
מָקוֹם מִשְׁעָה שֶׁקִּידְשָׁהּ וּבָאָתָּה לְרִשּׁוּתוֹ נִגְמָרָה לוֹ זְכוּתוֹ עַל נִדְרֶיהָ
לְהַפֵּר אוֹתָם בְּשׁוֹתָפוֹת הָאֵב, אִשָּׁה [וְיִבְמָה] שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֶלֶק בָּהּ מִחֻמַּת
הַזִּיקָה שֶׁהִיא זָקוקָה לוֹ אִף עַד שֶׁלֹּא תִּבְאֵת לְרִשּׁוּתוֹ עַל יְדֵי הַמֵּאמֶר,
מִשְׁעָשֶׂה בָּהּ מֵאִמֶּר וּבָאָתָּה לְרִשּׁוּתוֹ, הָאֵם אֵינִי דִּין שְׁתִּנְגָמוֹר
[שְׁתִּנְגָמָר] לוֹ זְכוּתוֹ בַּהֲפֵרַת נִדְרֶיהָ וַיִּפֵּר לָהּ.
אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, לֹא קֵל וְחוֹמֶר הוּא זֶה. שֶׁכֵּן אִם אִמְרָתָּה בְּאִשָּׁה
שֶׁקֵּנָה הוּא לְעֶצְמוֹ שְׁהוּא מִיִּפֵּר לָהּ, אֵין זֶה אִלָּא מִשּׁוּם שֶׁכְּשֵׁם שְׂאִין
לוֹ חֶלֶק בָּהּ קוֹדֶם שֶׁקִּידְשָׁהּ, כִּךְ אֵין לְאַחֲרִים חֶלֶק בָּהּ, אֲךְ וְכִי תֵאֵמַר
מִשּׁוּם זֶה גַּם בְּאִשָּׁה שֶׁקֵּנָה לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם שְׁהוּא מִיִּפֵּר לָהּ. שֶׁהֲלֹא
כְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵמֶת חֶלֶק אִף קוֹדֶם שֶׁיִּבְמָנָה, כִּךְ יֵשׁ לְאַחֲרִים חֶלֶק בָּהּ,
שֶׁהִרִי הִיא זָקוקָה לְכָל אֲחֵי הַמֵּת וְלֹא רַק לְבַעַל הַמֵּאמֶר.
אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי עֲקִיבָא, עֲקִיבָא, אִמְנָם דְּכִרְיָךְ שֶׁאִמְרַת
לְדָחוֹת אֶת סִבְרַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נְכוּנִים בִּיבְמָה שֶׁנִּפְלָה לִפְנֵי שְׁנֵי
יָבָמִין, אֲבָל מָה אֶתָּה מוֹשִׁיב עַל יְבִמָּה שֶׁנִּפְלָה לִפְנֵי יָבָם אֶחָד, הֲלֹא
אֵין לְשׁוּם אָדָם מִלְּבַדּוֹ חֶלֶק בָּהּ.
אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּלוֹם חֲלָקְנוּ עַל [בֵּין] יָבָם וְכֵּן אֶחָד
וְעַל [וְלִשְׁנֵי] יָבָמִין, וְכִלּוּם חֲלָקְנוּ בֵּין שְׁעָשָׂה בָּהּ מֵאִמֶּר לְבֵין שֶׁלֹּא
עָשָׂה בָּהּ מֵאִמֶּר. וְכִשְׁאָר דְּכָרִים שְׁבָחָם אֵין דִּין הִיבְמָה כְּאֲרוּסָה, אֲנוּ
לּוֹמְדִים שֶׁכֵּן לִגְבֵי נְדָרִים אֵין דִּינָה כְּאֲרוּסָה, וְאֵין הִיבָם מִיִּפֵּר אֶת
נִדְרֶיהָ. וְלַחֲלָן (ע"ה) תִּבְאֵר הַגְּמָרָה תְּשׁוּבָה זֶה שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ, לִגְבֵי מַה מִּצְאָנוּ שֶׁאֵין דִּינָה כְּאֲרוּסָה.
בְּלִשׁוֹן הָיָה אָמַר בֵּן עֲזַאי עַל עֲצֻמוֹ כְּשֶׁשָּׁמַע אֶת דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא,
חָבֵל עָלָיו בֵּן עֲזַאי שֶׁלֹּא שִׁמְשָׁתָּהּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא, שְׁהוּא אָדָם גָּדוֹל
הַיּוֹדֵעַ כָּל כֵּךְ לְנַצֵּחַ וּלְהַשִּׁיב תְּשׁוּבוֹת מַעֲלוֹת.
מִפְרַשְׁתְּ הַגְּמָרָה אֶת רֵאשִׁיתָה, מָאִי

תָּנִן – שֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵיתֵינוּ, אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְכֵּן אִם אִשָּׁה בַּעֲלָמָא
שֶׁקֵּנָה הִבְעֵל לְעֶצְמוֹ וְאִירְסָהּ, הִרִי הוּא מִיִּפֵּר אֶת נְדָרֶיהָ, יְבִמָּה
שֶׁהִיא אִשָּׁה שֶׁקֵּנָה לוֹ [וְלִיבָם] מִן הַשָּׁמַיִם, וְכִי אֵינִי דִּין שֶׁמִּיִּפֵּר הִיבָם
אֶת נְדָרֶיהָ. מְסִיקָה הַגְּמָרָה אֶת קוֹשְׁיִיתָהּ, וְאֵי לֹא דִיבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אִלָּא בְּמָקוֹם שֶׁעָשָׂה בָּהּ מֵאִמֶּר, הֲלֹא אִף יְבִמָּה זֶה קֵנָה לְעֶצְמוֹ הוּא
עַל יְדֵי הַמֵּאמֶר, וְלֹא הִקְנוּ לוֹ אוֹתָהּ מִן הַשָּׁמַיִם.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָה, מַה שֶׁאִמֶּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהִקְנוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם,
הַכוּנָה שֶׁקֵּנָה לְעֶצְמוֹ עַל יְדֵי שָׁמַיִם. שֶׁהִרִי אִף קוֹדֶם שֶׁקֵּנָה אוֹתָהּ
בְּמֵאמֶר הִיתָה אֲגוּדָה אֲלֵיוֹ בִּזְיֻקַּת הַיּוֹבָם.
מִנְסָה הַגְּמָרָה לְפִשּׁוֹט מִמִּשְׁנֵיתֵינוּ אֶת סִפְקוֹ שֶׁל רַבָּה בְּדִין מֵאִמֶּר:
תְּפִשּׁוֹט מִדְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּמִשְׁנֵיתֵינוּ אֶת מַה דְּכָבִי [וְשֶׁהִסְתַּפֵּקן]
רַבָּה בְּשִׁטַּת בֵּית שְׁמַאי שֶׁמֵּאמֶר קוֹנָה בִּיבְמָה מִן הַתּוֹרָה, הָאֵם
מֵאִמֶּר לְבֵית שְׁמַאי אִירוּסִין עוֹשָׂה, וְעַדִּין הִיא צְרִיכָה מִסִּירָה
לְחוּפָה כְּדִי שֶׁתִּיחַשֵׁב כְּנִשּׁוּאָתוֹ, אוֹ שֶׁהַמֵּאמֶר נִשּׁוּאִין עוֹשָׂה, וְאִף
אִם בֹּא עֲלֶיהָ בְּלֹא חוּפָה הִרִי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דְּבַר. וּמִכִּיחָה
הַגְּמָרָה, תְּפִשּׁוֹט דְּמֵאמֶר נִשּׁוּאִין עוֹשָׂה. דָּאִי רַק אִירוּסִין הוּא
עוֹשָׂה, הָאִי תָּנִן – הִרִי שֶׁנִּינוּ (לְעִיל סו'), נִגְרָה הַמֵּאִמֶּרָה אֲבִיָּה
וּבְעֵלָהּ מִפִּרְיָן נְדָרֶיהָ, וְאֵין הָאֲרוּס יָכוֹל לְהַפֵּר לָהּ לְבַדּוֹ. וְאִם כֵּן אֵין
אִמֶּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁעַל יְדֵי הַמֵּאמֶר מִיִּפֵּר לָהּ הִיבָם לְבַדּוֹ בְּלֹא
שׁוֹתָפוֹת הָאֵב.
דוּחָה הַגְּמָרָה, אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, לְעוֹלָם אִפְשָׁר לּוֹמַר
שֶׁמֵּאמֶר אִירוּסִין עוֹשָׂה, וּמָאִי 'פִּפֵּר' שֶׁאִמֶּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, יִפֵּר הִיבָם
בְּשׁוֹתָפוֹת עִם הָאֵב.
מוֹכִיחָה הַגְּמָרָה מִדְּהִרְיָתָא שֶׁלִּפְנֵינוּ כְּרַבִּי אֲמִי, שֶׁמְחַלּוֹקַת
הַתְּנָאִים שֶׁבְּמִשְׁנָה הִיא בְּמָקוֹם שֶׁעָשָׂה הִיבָם מֵאִמֶּר בִּיבְמָתוֹ:
תְּנָאִי נָמִי הָכִי בְּרַבִּי אֲמִי, שׁוֹמְרָתָ יָבָם בֵּין שֶׁנִּפְלָה לִפְנֵי יָבָם אֶחָד בֵּין
שֶׁנִּפְלָה לִפְנֵי שְׁנֵי יָבָמִין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִפֵּר לָהּ הִיבָם. וְרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, דְּרוּקָא אִם נִפְלָה לְיָבָם אֶחָד הוּא מִיִּפֵּר, וְלֹא כְּשִׁנְפִּלָּה
לְשָׁנִים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין הִיבָם מִיִּפֵּר בְּשׁוּם אוֹפֵן, לֹא כְּשִׁנְפִּלָּה

אגרות קודש

בי"ח, כ"ג כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח א"י א"י נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר דובער שי שו"ב

שלום וברכה!

... דבר גדול הי' לסדר איזה ארגון והתועדות מזמן לזמן בשביל בחורות מובן ופשוט
שלא ביחד עם הבחורים וכן בהעדר נגונים כיון שיוצא מזה איזה פרצה בקול באשה ויש די חומר
בהטאקס און טיילס וכיו"ב להתועדות, ואולי אפשר לעשות בהם גופא (אטשערעד) תור, שעל כל
אחת ואחת יהי' להכין שיעור והרצאה בהתועדות שבמילא מעונינות יותר ונכנסים בעובי הענין...

מוסג"פ מעסעדזש לימי חנוכה שבטח ישתמש בו באופן המתאים.

בברכת הצלחה.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וציורים - הלכות שבת ~

עו במקום הפסד תרלח] מתר לקבוע ישיבתו אצל גרף של רעי, שהוא במקום שאין מקפידין עליו כדי שימאס הגרף בעיניו ויוציאו משם ויסתלק ההפסד, כגון אם איזה דבר נמאס ונפסד תרלח] מפני הגשמים היורדים עליו בחצר תרמ] שאינו דר שם - יכול להכניס לשם מפתו לשכב עליה, או להכניס שלחנו לאכול שם תרמא], והוא הדין לשאר כלי תשמישו, כגון ספריו ללמוד בהם, וכיוצא בענין זה, שהוא נקרא קביעות ישיבה, וכשתתאונן דעתו עליו מפני המאוס יוציאו משם למקום המשמר מפני הגשמים, וכן כל כיוצא בענין זה.

אבל ישיבה בלבדה בלא מטה או שלחן או שאר כלי תשמישו - אינה מועלת כלום, מפני שאם תתאונן דעתו עליו מפני המאוס - אנו אומרים לו קום ולך מכאן ושב במקום אחר, פיון שמתחלה לא היה יושב כאן ועכשו נכנס דרך עראי, מה שאין כן בשקבע כאן דירתו על ידי מטה או שלחן או שאר כלי תשמישו - אין מטריחים אותו לעקור דירתו תרמב] מכאן, אלא מוציאים את הגרף מלפניו:

חלק ב סימן שח, דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת סעיף עו

ביאורי הלכה

תרלח] במקום הפסד - במקום הפסד מותר לעשות גרף של רעי לכתחילה⁵⁸².
תרמ] נמאס ונפסד - אפילו אינו הפסד מרובה⁵⁸³.
תרמ] עליו בחצר - הוא הדין לבעל-חיים המטנף ומשחית חפצים שרוצים לפנותו משום "גרף של רעי".
תרמא] לאכול שם - מותר לפנות הגרף של רעי מיד כשהכניס השלחן כדי לאכול עליו גם אם עדיין לא

ציורים והוספות

582) ואינו נחשב כעושה גרף של רעי לכתחילה.
583) קביעת ישיבתו אצל גרף של רעי באופן המבואר להלן נחשבת כ"עשיית גרף של רעי לכתחילה", והותרה משום שהוא מקום הפסד ולא משום שהגרף כבר היה כאן (דיעבד), והוא מפורש בסי' שלה ס"ד: כיצד יעשה יניח שם מטתו או שלחנו ויקבע שם ישיבתו, ואז יהיה אותו הדלף לפניו כגרף של רעי, מפני שמלכלך את הקרקע ועושה טיט... ואף שאין עושין גרף של רעי לכתחלה, מכל-מקום משום הפסד התירו. ועד"ז בסי' שלח ס"ט: אבל לכתחלה אסור לעשות גרף של רעי, אלא במקום הפסד.
584) תהלה לדוד סי' שלה סוס"ק ו; ולענין טלטול מוקצה במקום הפסד מרובה, ראה גם לעיל הערה רעא.
585) מראי מקומות וציורים, ולכאורה כן יש לפרש להלן "ספריו ללמוד בהם" אע"פ שעדיין לא למד בהם, והוא דלא

כחיש"ש (ביצה פ"ה סי' ה) שגם במיטה וגם בשלחן צריך שיאכל וישכב בפועל, וצ"ע אם לשוע"ר עליו לאכול לאחר שפינה משם הגרף כדי שלא יהיה נראה כהערמה, או שרשאי לחזור מיד למקום דירתו.
586) ראה לעיל הערה תקעז שבימינו עשיית גרף של רעי במקום האכילה נחשבת כ"דיעבד" כי אי אפשר בלא זאת, ומכל-מקום לא מטריחים אותו לשנות מרגילותו ולאכול במקום אחר או לאכול מאכל אחר.
587) וכגון קליפה שאינה מאוסה הנמצאת בכוס שרוצה לשותות בה, ואפילו הכוס נמצאת במקום שאינו יושב או עובר שם כלל (ע"פ שבות יצחק פ"ט אות ח, אלא שעדיין צ"ע אם היתר זה אינו אלא בעקירת דירתו ולא בשינוי רגילות אחר).

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות פסח ~

~ יום ראשון ~

חלק ג סימן תמח דין חמץ שעבר עליו הפסח:

יד (אבל אם לאחר שמסר את המפתח לנכרי בשעת מכירה חזר ונטלו ממנו בעל כרחו כדי שלא יכנס הנכרי לתוך החדר ויטול כלום מהחמץ הרי חמץ זה לאחר הפסח אסור בהנאה לכל אדם מִישראל דכיון שלא הניח את הנכרי ליכנס לתוך החדר שהחמץ מונח שם הרי נפטר הנכרי מאחריות החמץ שאם יגנב משם החמץ חל ההפסד על הישראל והיינו שלא יצטרך הנכרי לשלם לו חובו שחייב לו בעד החמץ שמכר לו וכל חמץ שיגיע ממנו הפסד לישראל אם יגנב או יאבד עובר עליו ישראל בכל יראה וכל ימצא ולאחר הפסח הוא אסור בהנאה כחמצו ממש שעבר עליו הפסח כמו שנתבאר בס' ת"מ):

מן צריך להזהיר להמון עם שיאמרו להנכרי הריני מוכר לך את כל החמץ שיש לי ולא יאמר לו הריני מוכר לך את המפתח שזה אינו כלום ואפילו בדעבר אסור החמץ בהנאה לאחר הפסח שהרי לא מכרו כלל:

מן ערב פסח שחל בשבת ושכח ולא מכר חמצו לנכרי בערב שבת לא ימכרו לנכרי בשבת אפילו אינו לוקח ממנו מעות כלל אלא קוצץ עמו סכום המקח או מוכרו לו כשער שבשוק בלא קציצת סכום מקח ומקנה לו החמץ באחד מדרכי הקנייה הרי זה אסור אפילו במקום הפסד מרובה אע"פ שמכירה זו היא לצורך מצות ביעור חמץ לא התירוה חכמים בשבת כמו שנתבאר בסימן ש"ו שמקח וממכר גמור לא התירו אפילו לצורך מצוה, עיין שם. אלא כיצד יעשה יתנו במתנה גמורה לנכרי המכירו ומיודעו שהוא יודע בו שיחזירו לו לאחר הפסח ויזהר להקנות לו החמץ בהגבהה או במשיכה שימשכנו הנכרי לרשותו אם אין צריך להעבירו דרך רשות הרבים כמו שנתבאר בס' תמ"ד עיין שם, ואם החמץ רב שאי אפשר למושכו ויזהר להקנות לו במסירת המפתח ואע"פ שאסור ליתן מתנה בשבת מ"מ לצורך מצוה התירו כמו שנתבאר בסימן ש"ו עיין שם:

ין רשאי ישראל לומר לנכרי בשעה ה' בערב פסח או קודם עד שאתה לוקח חמץ מנכרי או מישראל אחר במנה קח ממני במאתים ואקחנו ממך לאחר הפסח ואחזיר לך מעותיך ואוסיף לך עוד ריוח על זה ואע"פ שהנכרי הוא מוכרם להחזיר לו החמץ לאח"פ שהרי לקח ממנו ביותר מכדי שוויו, מכל"מ מקום כיון שכבר מכר לו את החמץ במכירה גמורה והקנה לו בקנין גמור הרי הוא כשלו ממש כל זמן שלא חזר הישראל ולקחו ממנו:

~ יום שני ~

יד אף על פי שבכל התורה כולה הנותן מתנה על מתן

שיחזירנה לו לאחר זמן הרי היא מתנה גמורה והרי היא כשלו ממש בתוך הזמן, מכל"מ מקום לענין חמץ בפסח החמירו חכמים ואסרו ליתן החמץ במתנה לנכרי על מנת שיחזירו לו לאחר הפסח ואפילו אם אינו אומר לנכרי על מנת שתחזירו לי אלא נותנו לו ואומר לו ראה שתחזירו לי לאחר הפסח ואף אם לא תחזירו לי הרי הוא שלך במתנה גמורה כל ימי הפסח אע"פ כיון שהוא אומר להנכרי בפירוש שיחזירו לו החמירו בו חכמים מחמת חומרת חמץ ואין ללמוד מכאן למקומות אחרים:

יב ואפילו ליתן או למכור על תנאי כגון שאמר לו הריני מוכר או נותנו לך במתנה לחלוטין מעכשיו על מנת שתעשה דבר פלוני בתוך הפסח או לאחר הפסח אף על פי שכשיעשה הנכרי אותו דבר בזמן שקבע לו נמצא שלמפרע היה החמץ שלו מקודם הפסח, מכל"מ מקום לכתחלה אסור לעשות כן ויש כאן ספק איסור של תורה שמה לא יעשה הנכרי אותו דבר בזמן שקבע ונמצא שלמפרע לא נקנה החמץ לנכרי מעולם והרי זה כחמצו של ישראל המופקד ביד נכרי שעובר עליו הישראל בכל יראה וכל ימצא כמו שנתבאר בסימן ת"מ:

ב אבל אם לא אמר לו מעכשיו אלא נתנו לו בסתם ואמר לו אם תעשה דבר פלוני בתוך הפסח או לאחר הפסח יהיה החמץ שלך אע"פ שעשה הנכרי אותו דבר בזמן שקבע לו אף על פי כן לא נקנה לו החמץ אלא מאותו זמן ואילך וקודם אותו זמן היה החמץ כמופקד ביד הנכרי ועבר עליו הישראל בכל יראה וכל ימצא ולפיכך חמץ זה לאחר הפסח אסור בהנאה ואסור לכל אדם מישראל לקנותו מן הנכרי:

בא וכן אם אמר לו הריני מוכר לך על מנת שתחזירנה לי כשיחיה לי דמים לפדותו ממך אין זו מכירה כלל אף אם נתן לו הנכרי כל דמי החמץ שהרי בכל יום ויום מימי הפסח אם יבא הישראל לפדות חמצו אין הנכרי יכול לעכב על ידו נמצא שאין החמץ קנוי להנכרי כלל ואינו כשלו ממש ולפיכך חמץ זה לאחר הפסח אסור בהנאה שהרי עבר עליו הישראל בכל יראה וכל ימצא:

~ יום שלישי ~

בב אבל אם אמר לו על מנת שתחזירנה לי לאחר הפסח כיון שכל ימי הפסח לא היה מחויב להחזירו להישראל הרי הוא כשלו ממש כל ימי הפסח ולפיכך לאחר הפסח הוא מותר אפילו באכילה כיון שלא עבר עליו הישראל בכל יראה וכל ימצא אלא שלכתחלה אסור לעשות כן כמו שנתבאר: בג אבל מותר לומר לו לכתחלה הריני מוכר לך במכירה גמורה לחלוטין אבל זכות זה שיירתי לי בו שאם תרצה למכרו לא תמכרנו לשום אדם חוץ ממני וטוב שכל אדם המוכר חמצו לנכרי יאמר לו כן בפירוש ויועיל בזה ששום אדם חוץ ממנו לא יוכל לקנות חמצו מן הנכרי לאחר הפסח,

שעבר עליו הפסח אע"פ שבדק כליל י"ד כתקנת חכמים וביטל כל חמצו שנשאר ברשותו שלא מצאו בבדיקה ונמצא שלא עבר בכל יראה ובל ימצא אפילו מדברי סופרים על חמץ זה שנמצא ברשותו לאחר הפסח אף על פי כן הוא אסור בהנאה אפילו יש לו עדים שביטל כל חמצו או שהפקירו בפניהם בלשון הפקר ממש שאם יהא מותר בהנאה יש לחוש שמה יניח כל אדם חמצו עד לאחר הפסח ויאמר שהפקירו קודם הפסח כדי שנתיר לו ליהנות ממנו ואפילו חמץ שנמצא מושלך במקום הפקר שהשליכו שם ישראל קודם שעה ששית בערב פסח כדי שלא יעבור עליו בכל יראה ובל ימצא בפסח כמו שנתבאר בס' תמ"ה שמוותר לעשות כן לכתחלה, מכל־מקום לאחר הפסח אסור לכל אדם מישראל ליהנות ממנו:

~ יום חמישי ~

ל במה דברים אמורים כשידוע שהוא של ישראל או שרוב עובדי מקום ההוא הן ישראל שמן הסתם נפל שמה מן הרוב אבל אם רוב עובדי מקום ההוא הן נכרים או אפילו מחצה על מחצה תולין להקל לומר שמן נכרי נפל שמה ומותר אפילו באכילה שכל ספק דברי סופרים להקל.

וכל זה כשנמצא מיד לאחר הפסח שאי אפשר לתלות שנפל שמה לאחר הפסח אבל אם אפשר לתלות שנפל שמה לאחר הפסח מותר באכילה בכל ענין אפילו נמצא בתוך ביתו של ישראל שכל ספק דברי סופרים להקל.

לפיכך יש להתיר לקנות מן המומר אחר הפסח שבר וי"ש ושאר חמץ אם יש לתלות שנעשה אחר הפסח ולא עבר עליו אפילו מקצת הפסח.

ויש מחמירין בכל ספק חמץ שעבר עליו הפסח לאסרו באכילה ויש לחוש לדבריהם במקום שאין שם הפסד מרובה אבל בהנאה מותר לדברי הכל:

לא חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור להאכילו אפילו לבהמות נכרים או של הפקר כמו שנתבאר בס' תמ"ג לענין חמץ בפסח עיין שם:

חלק ג' סימן תמט דין חמץ שנמצא בחנות ישראל והפועלים נכרים או בהיפך:

א חנות ומלאי (פירוש סחורה כגון פת ויין הנמכר בתוכה) שבתוכה של ישראל ופועלים המשתדלים בה במכירת המלאי הן נכרים חמץ הנמצא בחנות זו לאחר הפסח אסור אפילו בהנאה שבודאי הוא מן המלאי של ישראל ואין תולין להקל לומר שמן נכרים, הפועלים נפל שמה כיון שהמלאי קבוע בחנות תמיד והפועלים אינן קבועים תמיד אלא נכנסין ויוצאין:

ב חנות ומלאי של נכרי והפועלים הם ישראל חמץ הנמצא שם לאחר הפסח מותר אפילו באכילה שבודאי הוא מן המלאי של נכרי:

ומכל־מקום אף אם לא אמר לו כן בפירוש אין שום אדם יכול לקנותו מן הנכרי שבודאי היתה דעתו כן כשמכר לנכרי שישאר לו זכות זה בחמצו ששום אדם לא יוכל לקנותו מן הנכרי:

בד אבל לא יתנה עם הנכרי בשעת מכירה שעל מנת כן אני מוכר לך שלא תמכרנו לשום אדם חוץ ממני שמה יעבור הנכרי על תנאי זה וימכרנו לאדם אחר ונמצא שלמפרע לא היה החמץ קנוי להנכרי מעולם ועבר עליו הישראל בכל יראה ובל ימצא ויאסור החמץ בהנאה:

בה אם אין הנכרי רוצה להחזיר לו החמץ לאחר הפסח אלא רוצה להחזיקו לעצמו ולשלם דמיו לישראל אסור לתבוע אותו כדיניהם או לכופו בשאר כפיות עד שיחזירו לו שהרי כבר נמכר לו לחלוטין:

כו אין למכור את החמץ למומר שאף על פי שחמץ ישראל הוא וחמצו שעבר עליו הפסח אסור בהנאה כחמצו של ישראל ואם עבר ומכר לו חמצו בדבר מועט מפני שהוא מכירו ויודע בו שיחזירו לו לאחר הפסח שלא היה יודע שהחמץ יהא אסור בהנאה אם יש הפסד מרובה בדבר יש להתיר לו שיאמר להמומר שיחליף את החמץ עם נכרי על חמץ אחר או על דבר אחר או שימכרנו לנכרי ותחליפין או המעות מותרין לישראל כמו שנתבאר בסימן תמ"ג ע"ש:

~ יום רביעי ~

כז ישראל ונכרי שהיה להם שותפות בחמץ ועבר עליו הפסח אע"פ שהחצי של ישראל נאסר בהנאה והוא מעורב עם החצי של הנכרי אף על פי כן כשיחלוקו אחר הפסח הרי החצי של נכרי מותר אפילו באכילה וחצי של ישראל אסור אפילו בהנאה:

בח ישראל שהיה לו בבית הרחיים תבואה שאינה מחומצת לטחנה קודם הפסח ולא נטחנה עד שהגיע הפסח שאז נטחנה הנכרי בעל הרחיים ואפה ממנה פת ולאחר הפסח הביא את הפת לישראל להראות לו מוכתו מותר לישראל ליקח דמים מן הנכרי בעד התבואה ואין זה נהנה מחמץ שעבר עליו הפסח לפי שהנכרי בשעה שעשה ממנה עיסה וחומצה הרי זה כאילו שרפה שהרי אינה ראויה עוד להישראל וקודם שהימצה היתה עדיין מותרת לישראל א"כ דמי היתר הוא מקבל מן הנכרי.

ואין מחייבין את הישראל ליקח הפת מן הנכרי ולבערו מן העולם כדי שלא ימכרנו הנכרי לישראל אחר שאינו יודע שהוא חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ויאכלנו לפי שאין הישראל מחויב להפסיד ממונו מפני תקלת אחרים כיון שהוא אינו נותן לפניהם תקלה שהרי אינו מוכר החמץ להנכרי אלא הנכרי משלם לו נזקו וממילא נשאר החמץ להנכרי עיין סימן ת"מ:

כט חמץ הנמצא ברשות ישראל לאחר הפסח מיד וידוע

~ יום שישי ~

שהוא פורע המעות להמלוה בתוך הפסח כגון שהלוה הוא נכרי אף על פי כן מותר להמלוה לקבל ממנו המעות בעד הכר שהיה חייב לו אע"פ שכבר עבר מקצת הפסח על כר זה שהוא חייב ונאסר בהנאה אם היה ברשות הישראל וגם חליפיו היו אסורין כדן חמצו של ישראל שעבר עליו הפסח, מכל-מקום עכשיו שהוא ברשות הנכרי דינו כחמצו של נכרי שעבר עליו הפסח.

ואע"פ שהוא משועבד לישראל שהרי לזה ממנו כבר שיפרע לו כבר, מכל-מקום כיון שלא נתייחד שעבודו על ככרות אלו שמונחים ברשות הנכרי בפסח שהרי הנכרי יכול לקנות כבר מן השוק ולפרוע לו חובו וככרות אלו שמונחים ברשותו בפסח יכול הוא לאכלם ולהוציאם לכל מה שירצה שלא מדעת הישראל נמצא שאין לישראל שום זכייה בככרות המונחים ברשות הנכרי בפסח שיהיו נאסרין משום חמצו של ישראל שעבר עליו הפסח ואין לו על הנכרי אלא חוב של חמץ בלבד והחוב של חמץ אינו נאסר מחמת שעבר עליו הפסח כיון שגוף החמץ הוא של נכרי ואין להישראל שום זכייה בו:

וממעט זה ישראל שהלוה מעות לנכרי ברבית של חמץ שכל זמן שלא יפרע לו מעותיו יתן לו בכל שבוע ושבוע כמה ככרות של חמץ מותר לו לקבל מן הנכרי לאחר הפסח את הככרות שמגיע לו בעד שבוע של פסח ואפילו נותן לו ככרות שנתחמצו בפסח או שנתחמצו קודם הפסח והרי הן חמץ שעבר עליו הפסח, מכל-מקום כיון שכל ימי הפסח היו ברשות הנכרי ולא היה להישראל שום זכייה בהן הרי דינם כחמצו של נכרי שעבר עליו הפסח.

ולפי שיש חולקין על מעט זה לפיכך לכתחלה צריך להתנות עם הנכרי קודם הפסח שלא יתן לו לאחר הפסח בעד שבוע של פסח ככרות שנתחמצו בפסח או קודם הפסח אלא יתן לו מעות או קמה או ככרות שנתחמצו לאחר הפסח כדי שכל ימי הפסח לא יהיה לו שום שעבוד על חמצו של הנכרי וכיון שהתנה עמו תנאי זה אפילו אם לאחר הפסח נותן לו הנכרי ככרות שנתחמצו בפסח או קודם הפסח מותר לו לקבלם ממנו ולאכלם לפי שככרות הללו הן חליפי המעות שהתנה עמו לתת לו בעד שבוע של פסח אבל בדיעבד שלא התנה עמו תנאי זה קודם הפסח ולאחר הפסח הביא לו הנכרי בעד שבוע של פסח ככרות שנתחמצו בפסח מותר לו לקבלם ולאכלם שהעיקר כסברא הראשונה:

ג וכל זה כשיש חמץ במלאי הנמכר בתוך החנות שאפשר לתלות שחמץ זה הנמצא הוא מן המלאי אבל אם הוא בענין שאי אפשר לתלות שחמץ זה הוא מן המלאי הרי הכל הולך אחר הפועלים אם הן ישראל אע"פ שהחנות ומלאי של נכרי הרי החמץ אסור אפילו בהנאה שבדאי מן הפועלים נפל שמה ואע"פ שכשיצאו הפועלים מן החנות קודם הפסח בודאי כבר נתיאשו מן החמץ שנפל מהם בתוך החנות של נכרי שהנכרי ימצאהו ויאכלהו וא"כ היה חמץ זה כל ימי הפסח הפקר גמור ולא עברו עליו הפועלים בכל יראה וכל ימצא, מכל-מקום הרי כבר נתבאר בס' תמ"ח שאף חמץ של ישראל שהפקירו קודם הפסח אסור בהנאה לאחר הפסח ואם הפועלים הן נכרים אע"פ שהחנות ומלאי של ישראל הרי החמץ מותר אפילו באכילה ואע"פ שכשיצאו הפועלים מן החנות קודם הפסח בודאי נתיאשו מן החמץ שנפל מהן ונעשה החמץ הפקר גמור וכל דבר הפקר המונח ברשותו של אדם מישראל זכתה לו רשותו ונקנה לו ההפקר ונעשה כשלו ממש אף על פי כן לא נקנה להישראל חמץ זה שהיה בחנותו כל ימי הפסח מטעם שנתבאר בס' תמ"ח עיין שם:

חלק ג' סימן תנ דין ישראל ונכרי שיש להם שותפות:

א ישראל שלוח ככר של חמץ מחבירו ולא פרע לו עד שהגיע הפסח חייב לפרוע לו לאחר הפסח ויש בו משום גזל אם אינו פורע לו כיון שהלוה לו בשעת היתר ואם בא לפרוע לו בתוך הפסח במעות או בשאר דברים רשאי המלוה לקבלם ממנו וליהנות מהם אפילו בפסח ואע"פ שהוא לזה ממנו כבר של חמץ שיפרע לו כבר של חמץ ונמצא שמעות אלו הן חליפי הככר של חמץ שהוא חייב לפרוע לו ואסור ליהנות מחליפי חמץ בפסח אפילו לאחר הפסח כמו שנתבאר בס' תמ"ג מכל-מקום כיון שבשעה שהלוה פורע המעות להמלוה אין ברשות הלוה שום כבר של חמץ שיוכל ליתנו להמלוה בפרעון חובו לכך אין שם חליפין נקרא על מעות הללו שלשון חליפין אינו נופל אלא כשמחליף דבר על דבר שהוא בעין:

~ שבת קודש ~

ב ואפילו אם יש ככרות של חמץ בעין ברשות הלוה בשעה



~ 'תורה אור' פרשת ויחי - הפרשה החסידית ~

יהודה אתה יודוך אחיך¹

אישי וגו' (ויצא כט, לה). וענין המשיכה זו בכנסת ישראל הוא בחינת "לאסתכלא ביקרא דמלכא"², לעורר את האהבה עד שתחפץ¹⁰ לדבקה בו יתברך.

ועל דרך זה נתקנו פסוקי דמרה ו"יצר אור" קודם קריאת שמע, כדי שיבוא לקיים "ואהבת" בקריאת שמע. פי עיקר הכוונה בספור שבחו של מקום, הוא פי לא די בידיעה לבדה, לפי שהיא בחינת העלם, ואפילו "גנבא, אפוס מחתרמא וכו'"¹¹; ולא יבוא לקיים "ואהבת" כי אם כשיצא מההעלם אל הגלוי, ומפחינת ידיעה לבחינת ראייה ממש שהוא בחינת גילוי - "לאסתכלא דוקא.

והיינו על ידי שירבה לספר בשבחיו יתברך, ולהעמיק דעתו אוד' ש"מלכותך מלכות כל עולמים" (תהלים קמה, יג); "אלף אלפים ורבו רבבן כו'"¹², והוא לבדו יתברך הוא יחיד ומיוחד כמו קודם שגברא העולם, כמאמר¹³: "יחיד חי העולמים מלך כו'", ואמתות שם יחיד הוא ש"הוא לבדו הוא"¹⁴. וענין "אחד" הוא שגמשיך בחינת א' בוח"ת וד', שהם ז' רקיעים והארץ¹⁵ כו', שיהיו בטלים ליחודו יתברך; שהחיות של שמים וארץ עולה ונכלל במקורו, וכך עולה אפילו החיות של הרוחניות, כמו שכתוב (דברי תמים א' כט, יא): "לך ה' הגדולה וכו'"¹⁶; ורק "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שלחיות עולמות נפרדים - הם רק מבחינת מלכותו יתברך.

5. (נוסח תפלת "עלינו לשבח").
6. (בראשית רבה פרשה עא, ג, ועוד).
7. (אריה אותיות ראיה ראה תקוני ותר תקון ע קכב, א. ותר (רעיא מהימנא) פינחס רלד, א. תקוני ותר חדש צט סוף עמוד א וירש עמוד ב).
8. (ובפירוש רש"י: "כן נראו אבותיכם געני לחבכם").
9. (להתבונן בכבוד המלך. ראה ותר חלק א לה, איב קצט, א. חלק ב רמו, ב).
10. (על פי שיר השירים ב, ז: "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ").
11. (רמב"ם קריא"ג נגב בפתח המחתרת קורא לה. ברכות סג, א בגירסת העין יעקב. "מרי שפאמין בהקדוש ברוך הוא ועם כל זה עובר על רצונו יתברך לפי שאמונה זו היא רק בחינת מקור ונעדרה". לקושי תורה צו יא, ב. ובקמח מקומות).
12. (דניאל ג, י: "אלף אלפים ושיששש ורבו רבבן קדמיה וקומין").
13. (ברכת "ברוך שפאמר").
14. (פיוט) "וכל מאמינים" לראש השנה יום הכפורים. וראה לקמן נה, ב).
15. (ראה ברכות יג א. ספר מצות קטן הובא בבית יוסף אורח חיים סימן סא).
16. (וענין מזה על פסוק "וארא אל אברהם" (לקמן וארא נה, ג).

"יהודה אתה יודוך אחיך וגו'"²:

הנה יהודה נקרא על שם "הפעם אחד" (ויצא כט, לה), והוא בחינת הודיה שבכללות נשמות ישראל: "מודים אנחנו לך"⁴; "ואנחנו בורעים ומשתחיים ומודים"⁵. אלא שלמטה, לפי שהוא תחת הזמן, נקרא "הפעם אודה", שלא כל העתים שוות. אבל למעלה במקור חוצב נשמותיהם הוא למעלה מן הזמן, ושם נקרא יהודה, כי חיו"ד מורה על התנה, כמו "ככה יעשה איוב" (איוב א, ה). ויהיה פירוש המלה כמו יודה בתוספת ה' - יהודה. (ובנחמיה י"א, יז) נכתב "יהודה" - בגול תחת הדלת).

וענין "הפעם אודה", היינו אחר לידה והתגלות בחינת ראובן שמעון ולוי שהם הם הגורמים לבחינת הודיה זו, והיו "יודוך אחיך".

ובאור ענין זה:

הנה ראובן הוא על שם ראובן⁶ - בחינת ראייה, ובחינת ראייה זו היא הגורמת במשיכת בחינת האהבה, כמו שכתוב (תהלים א, י) "פני אריה אל הימין" - אריה אותיות ראיה⁷. וכן היה "דגל מתנה ראובן תימנה" (במדבר ב, י). פי ענין ראייה הוא ענין התקרבות דרך חיבה, כמו שכתוב (חושע מ, י): "כבבורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם⁸ כו'". והיו "פי ראה ה' וגו', פי עתה יאהבני

1. (ראה לעיל כג, א. אור התורה רטז, ב. - הערת כבוד קדושת אדמו"ר בציונים והערות).
2. אמר שבת פרשת ויחי, י"ד טבת תקס"ו בלארזי והוא הנהת המהר"ל. הנהת רבי משה בן אדמו"ר חזקן נדפסה בספר המאמרים תקס"ו חלק א עמוד רעה. הנהות וקיצורים - אור התורה בראשית ברוך ה תתקצ, א. תתרה, ב. ברוך ו תתשלח. מאמרים המיוסדים על מאמר זה: דבור המתחיל "יהודה אתה" תקע"ו - מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית תצו (נדפס גם בספר המאמרים תקס"ו חלק א עמוד רמח). שם עמוד תל. תרפ"ח - ספר המאמרים תרפ"ח עמוד מה. תשל"ח - תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד רכ. תשמ"ו.
3. הפעם שהתחלת הסדרה בתורה אור היא בפסוק "יהודה אתה" נתבאר על דרך הרמז דבור המתחיל זה תשל"ח).
4. ("ידך בערף אחיך ישתחו לך בני אביך". פרשתנו מט, ח).
5. (ראה יהל אור - מלואים עמוד תרלד. מענין הודאה ראה בסידור עם רא"ח דבור המתחיל "מזמור לתודה" ובשער הל"ג בעומר. וראה לקושי תורה עקב יד, א ואליך בענין "עודה לך" בברכת המזון. וראה לקושי שיחות חלק ו עמוד 195 הערה 77).
6. (נוסח תפלת העמידה).

וזהו "כי ראה ה' בענינו"²³ – פירוש: שעל ידי עניי ומרודי²⁴, הוא מרירות הנפש שבאתערותא דלתתא – נמשך להיות אתערותא דלעילא ו"כמים הפנים כו"²⁵ – יתרון האור בבחינת ראייה מלמעלה למטה, "כי .. יאהבני" בבחינת "אינשי".

דהיינו כמו שכתוב: "ביום ההוא תקראי לי אינשר"²⁶, ופירוש "אינשי" – אַנְשְׁלִי ממש. והיינו, התשוקה שממטה למעלה, בחינת "ואל אישך תשוקתך" (בראשית ג, טז), שהוא הוא האש שלי, תהיה בבחינת התפללות באור אינסוף ברוך הוא ממש, עד שהוא הוא יהיה אינשי – אש שלי ממש, כי "וימינו תתבונן" (שיר השירים ב, ו), בבחינת חבוק והתפללות, להיות גילוי אור אינסוף ברוך הוא ממש על נפשי בתשוקה זו.

והנה זהו ענין ראובן, שהוא ענין בחינת פרשה ראשונה שבקריאת שמע²⁷, שהוא בחינת רצוא. ופרשה שניה שבקריאת שמע²⁸ היא בחינת שמעון – והיה אם שמוע תשמעו" (עקב יא, יז), שהיא בחינת שוב.

כי ראייה היא מקרוב, והיינו בחינת אהבה שמחמת הקירוב. אבל שמיעה היא מרחוק, והיא הגורמת בחינת יראה, וכמו שכתוב²⁹ "ה' שמעתי שמעך – יראתי". כי היראה היא באה מחמת בחינת הריחוק הנמשך מבחינת "שמאל דוחה"³⁰. כי לפי שהוא דוחה ומשפיל עצמו לומר לנפשו: מי הוא אשר ערב לבו לגשת כו'³¹, או תפול עליו יראה ופחד בלבד. וכמו שכתוב (יתרו ב, יד): "ירא העם וינגעו ויעמדו מרחוק", שבשביל "וינגעו" – שנפל עליהם אימה ופחד³², ולפיכך "ויעמדו מרחוק" – בבחינת שמיעה. וכענין "אם³³ רץ לבך – שוב לאחד"³⁴. וזהו ענין פרשה שניה שבקריאת שמע, שהוא בחינת

ויכשיריך בענין זה בעומק בינתו, בבחינת גילוי במוחו ולא בידעה לבדה, או מוליד מזה אהבה בהתגלות לבד, להיות "נכספה וגם כלתה נפשי וגו'" (תהלים פד, ג), ויבא לקיים "ואהבת את ה' אלקיך" (ואתחנן ג, ה) ממש, דהיינו לדבקה בו באינסוף ברוך הוא ממש, וכמו שכתוב (תהלים עג, כה): "מי לי בשמים כו'".

והנה פתיב (ואתחנן שם): "בכל לבבך", ואמרו רז"ל¹⁷: "בשני יצריך", דהיינו שתהא האהבה בבחינת בעלי תשובה. כי התשובה¹⁸ אינו דוקא במי שיש בידו עבירות חסידים, אלא אפילו בכל אדם, כי ענין תשובה הוא להשיב את הנשמה למקורה ושרשה:

שהיתה כלולה במאצילה ברוך הוא ויצורה בצרור החיים את ה'" (שמאל א' כה, כט) ממש, וירדה ממקום כבודו ונתלבשה בעולם הזה הגשמי; שאפילו כל השגות הרוחניים שמשגת בהתלבשותה בתוך הגוף, הם נופלים תחת בחינת זמן ומקום;

וצריך להשיבה על ידי "ויצקו אל ה' בצד להם" (תהלים קו, ו, כה), כי צד לו המקום, שהוא בחינת מצר וגבול. ועל זה נאמר (בפר כה, לח ועוד): "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" – מבחינת מצר כו', שעל ידי המרירות אשר יהיה לו על ההיפוך, תגדל האהבה לה' ביתר שאת להתפלל באור אינסוף ברוך הוא, ביתרון האור הבא מן החשך¹⁹.

ועל זה אמרו רז"ל: "במקום שבעלי תשובה כו"²⁰, וכדאיתא בזהר: "דמשכין ליה בחילא יתיר"²¹ להיות גילוי אור אינסוף ברוך הוא ממש על נפשו, עד שגם חיות הגוף, ונפש הבהמית, וכחותיהם יתהפכו וישובו אל ה', ו"אתהפכא חשוכא לנתורא"²².

17. (ברכות פרק ט משנה ה).

18. (ראה לקוטי תורה בלק עה, ב. שבת שובה סו, ג. לקוטי שיחות חלק יט עמוד 401 הערה 13).

19. (קהלת ב, יז: "ביתרון האור מן החשך").

20. ("עומדים – צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד". ברכות לד, ב. סנהדרין צט, א).

21. (ממשכים עליהם כח חזק יותר. וזה חלק א עמוד קכב, ב. קצט, ב. ראה לעיל כו, ד. ועוד).

22. (ראה וזה בתקדמה ד, א).

23. (ויצא כט, לב: "ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעניי פי עתה יאהבני איש").

24. (על פי איכה ג, יט: "עניי ומרודי לענה וראש". ובפירוש רש"י שם א, ז: "ומרודיה – הוא לשון צער").

25. ("כמים הפנים לפני כה האדם לאדם". משלי כו, יט).

26. (חושע ב, יח: "ביום ההוא נאם ה' תקראי אינשי").

27. (ראה אור התורה תשא (שמות ברך ו) עמוד א'תתפ. תצא (דברים ברך ה') עמוד כ'ג).

28. (ראה ספר המאמרים תרל"ג חלק א עמוד קכג).

29. (חבקוק ג, ב. ראה פירוש חבקוק במאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית עמוד תקמח).

30. (שמאל דוחה וימין מקרבה).

31. (על פי ירמיה ל, כא: "מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה'").

32. (ראה רש"י: "וינגעו – אין נוע אלא ויע").

33. (ספר יצירה פרק א משנה ח).

34. ("והענין של בחינת השוב הזה הוא בחינת הריחוק שמתרחק ומשפיל את עצמו מאד, והוא בחינת "שמאל דוחה", דהיינו שמדקה את עצמו ביותר להיות

וזהו "אם רץ לברך שוב לאחד" ³⁹, שגם למטה בבחינת "שוב" נמשך בחינת "אחד". וזהו "ילוח אישי אלי", שיושר ונמשך אור אינסוף ברוך-הוא מלמעלה למטה.

וזהו פירוש "אמת, וציב כו": שפאריכין לאשר ולקיים את "הדבר הזה עלינו", ו"על אבותינו כו", על הראשונים כו", וממשיכים מלמעלה "אמת, וציב, ונכון וכו", ונחמד, ונעים כו" להיות המשכת אור אינסוף ברוך-הוא שורה ומתגלה באור תורה. :

אך הנה כל ג' בחינות ⁴⁰ הנ"ל עדיין הם בבחינת 'ממלא כל עלמין', שהם בחינת המשכות מאור אינסוף ברוך-הוא לבחינת 'ממלא כל עלמין':

שבחינת ראובן היא לעורר את האהבה להיות נכספה וגם בלטה כו", ולהיות משתוקקת להתפלל ולהתחבר במאצילה ברוך-הוא, מפלל שהיא עדיין אינה כלולה ומיוחדת ⁴¹ באור אינסוף ברוך-הוא ה'סובב כל עלמין' ("בשמים מפעל ועל הארץ מתחת" (ותחתן ד, לט) – הפל בשוה, ורוחניות ונשמות – "פולא קמיה פלא – ממש – חשבי" ⁴²); ועל דרך זה שאר הבחינות, אלא שהן בחינת המשכות להיות 'ממלא כל עלמין' כו'.

אבל בחינת יהודה שהוא בחינת הודא ⁴³, הוא בחינת כפול והתפללות באור אינסוף ברוך-הוא ממש ה'סובב כל עלמין'. והן הן בחינות השתחוואות שבחפלת שמונה-עשרה. ולכן תפילה היא בלחש ובחשאי ⁴⁴, בבחינת 'סובב כל עלמין', למעלה מעלה מבחינת השתלשלות, שאינה בגדר המשכה והשפעה כלל כו', ואינה עולה בשם אהבה כלל רק בחינת ביטול במציאות ממש לגמרי. והיינו בחינת השתפכות אל חיק אביה ⁴⁵ ממש, להיות כאן ואפס ממש; שעל זה מרמז ענין ההשתחוואה כמו שמשתחוה לפני המלך – שמכבד את עצמו כו'.

רק שפדי להיות בחינה זו שהוא בחינת יהודה –

יראה כמו שכתוב (עקב יא, טו): "השמרו לכם פן יפתה כו". וזה שכתוב (ויצא כט, לו): "כי שמע ה' כי שנואה אנכי, וכענני נבזה בעיניו נמאם" (תהלים טו, ד). דהיינו, שעל ידי אתערותא דלתתא, מה שנחשב בעיניו לשנואה על ידי "שמאל דוחה", נמשך להיות אתערותא דלעילא – "כי שמע ה'", בחינת שמיעה מרחוק, כדי להמשיך בחינת יראה מלמעלה.

(וכוה יבין ענין "שמע" – "והיה אם שמוע", שהן חסד וגבורה והשמות מ"ב וע"כ ³⁵). אלא שהוא התפללות. כי "שמע" – חסד, אהבה, ראובן; וכלול גם כן מגבורה, בחינת "ראה בעיניי" הנ"ל. וכן "והיה אם שמוע" – יראה כלול מאהבה ³⁶).

והנה אחר קריאת שמע אומרים: "אמת, וציב וכו', ונחמד, ונעים, וגורא וכו', הדבר הזה עלינו". והיינו בחינת ג' – "ילוח אישי אלי" (ויצא כט, לו). והוא ענין "מינא ושמאלא וביניהו כלל" ³⁷.

כי "שמאלו תחת לראשי" (שיר השירים ב, ו) – בחינת "שמאל דוחה" הוא שגורמת להיות נשיאות ראש וכו'; "וימינו תחבקנו" – "מין מקרבת" – להתפלל כו'; ובחינת "ילוח אישי" היינו מה שאומרים ב"אמת וציב": "הדבר הזה" – היא התורה, ששרשה מאד נעלה, אלא שנתלבשה בדברים גשמיים; שלכן נמשלה התורה למים שיוורדים ממקום גבוה וכו' ³⁸.

וזאת ישיב אל לבו:

אמת הוא שאין אני ראוי מצד עצמי לעלות ולהתפלל באור ה' ולהשיב את הנפש ממטה למעלה, לייחודה במאצילה ברוך-הוא, כי "מי יעלה בהר ה' כו" (תהלים כד, ג), אבל מפל מקום, הרי אור אינסוף ברוך-הוא מצד עצמו ממילא ומאיליו נמשך גם למטה – ששורה ומתגלה בתורה, והרי מתגלה יחוד זה העליון למטה כמו למעלה, ואי לואת, על ידי עסק התורה יכול להמשיך אור אינסוף ברוך-הוא ממש למטה על נפשו.

עומד בריחוק מקום דוקא. – מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית עמוד תקד. וראה שם עמוד תקמד. וכן הוא באור התורה ודחי תשלט, א.

35. (פרי עין חיים שער הקריאת שמע פרק יח – פרשה ראשונה דקריאת שמע יש בה שם מ"ב כנגד מ"ב חבין שם "ואהבת" עד "ובשעריך", ופרשה "והיה אם שמוע" יש בה שם ע"ב כנגד ע"ב חבין שם "והיה" עד "ושמחת כו").

36. (ענין ביאור זה על פסוק "אלה מסעי" (לקוטי תורה מסעי ז, א). ועל פסוק "ויהי" (צירוף ענין לאיזה מאמר בחנוכה).

37. (פייט "אומר בשבחין" – ומירות לליל שבת).

38. (תענית ז א).

39. (ספר יצירה פרק א משנה ח).

40. (ראה אור התורה יתרו (שמות כרך ג) עמוד תתקצא).

41. (ראה אור התורה וקרא ברוך א עמוד רכג).

42. (זכר חלק א יא, ב כהנא).

43. (ראה לקוטי שו"ת חלק לה עמוד 196 הערה 36).

44. (מענין בחשאי ראה לקוטי תורה דבור המתחיל האניו הראשון סוף פרק ד – עב, ד).

45. (על פי איכה ב, יב: "בהשתפך נפשם אל חיק אמתם").

רק שצריך שלא יומשך בבחינת פנימיות אלא בבחינת עורף, ובחינת עורף זה יכלול בבחינת ידך – יודי'ך. והוא בחינת ידך של יהודה כו', לפי שהוא בחינת הודאה וביטול בבחינת 'סובב כל עלמין' "השנה ומושנה כו"⁵⁶, "גם חשך לא יחשיך" ו"כחשיכה באורה" (תהלים קל"ב, יב) – גשמיית ורוחניות שוין, שהרי "כולם בחכמה עשית" (תהלים קד, כד), שהחכמה היא עשיה גשמיית. ואם כן, גם האכילה ושאר ענינים הגשמיים הם לפניו יתברך כמו רוחניות של חכמה, מאחר שגם החכמה היא גשמיית וכו'.

וזאת היא מעלת "יהודה אנה", היינו בחינת הודאה בגילוי שבתפלה, שתהיה "ידך בעורף אויבך" – בשעה שעוסק ב"עורף אויבך" ואזי חולפת ועוברת מפניו האהבה, מכל מקום נשאר רשימו וכו', אך היינו דוקא בבחינת עורף ולא פנים:

אך עיקר הגורם לכל מעלת בחינה זו להיות "יהודה אנה", והגורם להיות "יודך אחיך", על זה נאמר "ישתחוו לך בני אביך".

כי הנה השהתחוה הוא בחינת המשיכה, והוא ענין השהתחוואות שבשמונה עשרה, שהן הן המשכות⁵⁷. ובחינת "אביך" היינו בחינת "ברוך אב על פנים" (תהלים קכ, יג), "אבינו אב הרוחמן"⁵⁸, שהרחמנות הוא בחינת אב, ותולדות הרחמנות הוא בחינת צדקה וחסד "להחיות רוח שפלים" (ישעיה נה, טו); שכל העושה חסד במדת הרחמים לרחם על עניים ויתומים, הרי זה בבחינת "בני אביך".

בבחינת "אנה", דהיינו להיות בגילוי כאלו הוא לנוכח⁴⁶, צריך להיות "יודך אביך"⁴⁷. שצריך להקדים תחילה בחינת ראובן ושמעון ולוי, שבהם ועל ידם יומשך גילוי בחינת הודאה זו. כי בלי קדימת בחינת ראובן ושמעון ולוי לא נמשך בחינת יהודה – שהוא בחינת ביטול והתפלות כו' – בבחינת גילוי, אלא בבחינת העלם ומקוץ. ולכן אי אפשר להתחיל תפילת שמונה עשרה בלי קדימת פסוקי דמרה ו"וצר אור" וקריאת שמע כו'⁴⁸. והוא ענין "נעוץ תחלתו בסופן"⁴⁹, והמבין יבין⁵⁰:

והנה על ידי זה: "ידך בעורף אויבך":
"אויבך" הם עניני העולם וצרכי הגוף הגשמי. הגם שאדם צריך להם, מכל מקום צריכין להיות בבחינת עורף ולא פנים. (בחינת פנים היינו שעושה הדבר בלב ונפש, ובחינת עורף היינו בחינת אחרים, "כמאן דשדי בתר כתפיה"⁵¹, בעל פרוה וכאלו כפא⁵² וכו');
ו"ידך" הוא "בעורף אויבך" – אל תקרי ידך אלא יודי'ך⁵³. והוא בחינת "ידך" ממש, כי "ימינך פשוטה לקבל שבים"⁵⁴, הוא בחינת ימין וחסד שנתפשט למטה מטה. ובענין "ירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים" (בשלה יד, לא).

כי הנה הירידה הגדולה הזאת שהוא בבחינת אחרים וכאלו כפאו, מי גרם להמשיך את האדם להיות מוכרח לזה? ודאי מאת ה' ומידו היתה זאת⁵⁵ כדי ל"אתהפךא חשוכא לנהורא", שיתפלל בכח האכילה וכו' וכיצא בזה.

ה). אבל גבי אש פתיב (שם): "לא באש תו"ה", אלא שהאש הוא לתו"ה, כמו שנתבאר במקום אחר.

ועוד, והוא שאמר כאן "הודך אנה", שהיה יהודה בבחינת אנה, דהיינו בבחינת גילוי כו', ולפעמים אינו בגילוי כי אם רק בהעלם, ואז הוא הודאה שלמטה מאהבה ויראה. אבל בשההודאה בבחינת גילוי זהו בחינת ביטול ממש.

51. (כמי שזורק מאחורי כתפו. ראה תניא פרק כב).

52. (על פי לשון הנגרא נדרים כ, ב. וישם: "כמי שפכא שד").

53. (תקוני ותר בהקדמה ז, ב).

54. (נוסח תיודי בתפילת נעילה).

55. (ומאת ה' היתה זאת: לשון פתיב תהלים קיח, כג).

56. ("קטן וגדול". פיוט לזמים נוראים "וכל מאמינים").

57. (ענין ריש פרשת ושב: "והנה חשמש וכו' משתחרים לך" (לעיל כה, ברג)).

58. (נוסח ברפת קריאת שמע של שחרית).

46. ("רוצה לומר, שהיה הביטול במוחו באמת כאלו המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא – הוא לנוכח ממש". – אור התורה שמות כרך ח עמוד ג'נח).

47. (בבב 633 נוסף: דהיינו).

48. (ובמנהג – שמתפללין רק תפילת שמונה עשרה, היינו מפני שכבר הקדימו בשחרית קריאת שמע וברכותיה. ובערבית צריך לחזור להתחיל קריאת שמע וברכותיה קודם התפלה).

49. (ספר יצירה פרק א משנה ז).

50. (נעוץ במקום אחר, על פסוק "ולשרק בני אתונו" (לקמן מז, א), דמשמע דשור'ק, שהוא הודאה, הוא למטה מסגול' שהוא בחינת אהבה ויראה כו'. והוא לכאורה הפך ממה שנתבאר כאן דיהודה שהוא הודאה הוא למעלה מראובן ושמעון ולוי שהם סגול'.

ובאמת לא קשה מיד. הודאה היא למטה מאהבה ויראה, אבל הודאה דיהודה – זהו בחינת בטול שלמעלה מאהבה ויראה.

וזה בחינת דוד (תהלים קלא, ב): "אם לא שיתי ודוממתי". וכמו שפתיב (מלכים א' יט, יב): "ואחר האש קול דממה דקח", הרי שהדממה והביטול הוא למעלה מהאש שהיא אהבה, כי "תמן קאתי מלכא" (תקוני ותר תקון

לְךָ וַיִּמְשִׁיכוּ אוֹתָךְ לְהִיּוֹת "נְעוּץ תְּחִילָתוֹ בְּסוּפּוֹ", שֶׁהַתּוֹרָה וְהַגְּמִילוֹת־חֻסְדִּים הֵם הַנּוֹתָנִים כֹּחַ בְּנִפְשׁ לְעוֹרֵר אֶת הָאֲהָבָה וְרֹאֶה עַד שֶׁתִּהְיֶה בְּחִינַת הוֹדָאָה וּבִיטּוּל, וְעַל יְדֵי כֵן "יִדְוֹד אֲחִיד" לְהִיּוֹת "הַיּוֹדָה אֶתְּהָ" כַּפ"ל :

גַּם בְּחִינַת "אֲבִיד" הִיא הַתּוֹרָה, דְּ"אֲרִיִּיתָא מִחֻכְמָה נִפְקַת"⁵⁹, שֶׁהוּא בְּחִינַת אָב, וְכַמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "שְׁמַע בְּנִי מוֹסֵר אֲבִיד" (מִשְׁלֵי א, ח) – "זוֹ תּוֹרָה־שֶׁבְּכֶתֶב וְכוּ"⁶⁰; וְ"בְנִי אֲבִיד" הֵם הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה.

וְזֶהוּ "וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ בְּנֵי אֲבִיד", שֶׁ"בְּנֵי אֲבִיד" הֵם הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּבַגְּמִילוֹת־חֻסְדִּים, הֵם הֵם "וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ

60. (תַּנְיָא, אֲגֵרַת הַקֹּדֶשׁ סִימָן כַּט עַל פִּי זֶהָר חֶלֶק ב רַעוּ, ב).

59. (זֶהָר חֶלֶק ב קַבָּא, א).

ב.

הוֹד כ"ק אַדְמו"ר מֵרַנָּא וְרַבְנָא דוֹבְעֵר - אַדְמו"ר הָאֲמַצְעִי

~ תּוֹרַת חִיִּים ~

וּתְלַד עֵדָה אֶת יוֹבֵל - פֶּרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית

דג' קִשְׁרִים הֵן יִשְׂרָאֵל מִתְקַשְׂרָאן בְּאוֹרֵיִיתָא דַס"ר נִש"י מִקְבָּלִים חַיּוֹתָם מַס"ר אוֹתוֹת הַתּוֹר' כִּידוּעַ. וְזֶהוּ יוֹבֵל אֲבִי יֵשֶׁב אֶהָל וּמִקְנ' מְקוֹר הַמִּמְשִׁיךְ כָּל הַמְּקִיפִים שֶׁנֶּק' אֶהָל וְהוּא אֶהָל הַמְּקִיף דְתו"מ וּמִקְנָה הֵן נִשְׁמוֹת שֶׁנֶּק' צֶאֱן וּבִקֵּר הֵן הַמְּלָאכִים כִּפְנֵי שׁוֹר כו' שְׂכוֹלִם מִקְבָּלִים מִיּוֹשֵׁב אֶהָל דְּמְקִיף הַעֲלִיּוֹן שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּאֲמֻצְעוֹת הַמְּקוֹר הַכֹּלְלִי שֶׁלָּהֶם שֶׁהוּא יוֹבֵל בְּקִמְצָן דּוֹקָא שֶׁמִּשְׁם מְקוֹר כָּל הַמּוֹשְׁכַת הַמְּקִיפ' מִטַּעַם הַנ"ל וְד"ל:

(מַט) וְשֵׁם אַחִיו יוֹבֵל הוּא הִיָּה אֲבִי כָל תַּפֶּשׁ כְּנוֹר וְעוֹבֵב כו'. הִנֵּה זֶהוּ בְּחִי הַהִתְכַּלּוֹת הַב' דְּבִרְבֵּר וְהַפּוֹכוֹ כְּהִתְכַּלּוֹת דְּחו"ג וּמִמּוֹצֵעַ דְּת"ת שְׁבָא מִצַּד שְׂכָל אֶחָד כְּלוּל מְוֹלָתוֹ הַהִפְכִי כַּחֲסֵד שְׂכָלוֹל מִגִּבּוֹ וְגַבּוֹ כְּלוּל מִחֲסֵד כו' כַּמ"ש בַס"י הוֹצִיא אֵשׁ מִמִּים וּמִים מֵאֵשׁ כו' וְכַה"ג יֵשׁ רַבּוֹ הַתְּחַלְקוֹת דְּכָל סַפִּי' לִי' וְי' לִי' כו' ע"כ יוֹבֵל לְחַיּוֹת רַבּוֹ הַהִתְכַּלּוֹת דּוֹקָא מִכָּל הַהִפְכִים עַד אֵין שִׁיעוֹר כַּמ"ש (בְּרֵאשִׁית ל, מִג) וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מֵאֵד כו' (וְכַמ"ש בַס"י שְׂכו"ק יֵשׁ ו' אֲלֵפִים רַבּוֹת סַפִּי' וְנֶק' שְׁעוֹר קוֹמָה שֶׁל יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית וְזֶהוּ (תְּחִלִּים קִמּו, ה) וּרַב כַּח כו' כַּמ"ש בַמ"א) וּבִכְלָל זֶהוּ בְּחִי' קוֹ הַמּוֹדָה דְּקו"ח שְׁמוּדָד כָּל או"ב בְּגִלּוֹ או"פ דּוֹקָא שֶׁשֶּׁרְשׁוֹ בְּשֵׁם מ"ה דַא"ק מְקוֹר הַתְּקוּן וְהוּא שֶׁנֶּק' יוֹבֵל בְּמֵלָפּוֹם דּוֹקָא שֶׁהוּא הָעוֹשֶׂה הַבְּלִילָה וְתַעֲרוּבוֹת בְּסֹדֵר וּמִדָּה דּוֹקָא שֶׁהוּא בְּחִי' אֲדָם וְלִפִּי שֵׁשׁ בִּיחּוּד וְהִתְכַּלּוֹת זוֹ בְּחִי' הַבְּטוּל דִּשֶׁם מ"ה בְּרַבּוֹ גְּדוּל לֵאמֹר שְׁעוֹר נֶק' אֲדָם אֲרַמָּה לְעִלְיוֹן מִמֶּשׁ שֶׁהוּא מְקוֹר כָּל הַמְּקִיפִין שֶׁנֶּק' שְׁלֵמוֹת דְּכוּלָּא וְזֶהוּ וְשֵׁם אַחִיו יוֹבֵל שֶׁהוּא אַחִיו דִּיבֵל בְּקִמְצָן וְכִידוּעַ דְּשֶׁרֶשׁ הַכֹּלִים בְּמִקְיָפ' דּוֹקָא וְלֹא יוֹבֵל בְּחוֹלָם אַע"פ שֶׁהוּא נִקְוָדָה

(מַח) וְזֶהוּ בְּחִי' יוֹבֵל בְּקִמְצָן שֶׁהוּא הִיָּה אֲבִי יוֹשֵׁב אֶהָל וּמִקְנָה פִי' כִּי יוֹשֵׁב אֶהָל וְרוּעָה צֶאֱן עֵנִין אֶחָד לָהֶם דִּהָא בְּהָא תִּלְיָא כְּפִירִש"י וְגַם לְמַעֲלָה כֵן הוּא דֹאֲבִי יוֹשֵׁב אֶהָל הֵיִינוּ מְקוֹר כָּל הַמְּקִיפִים שֶׁמִּמְשִׁיךְ כָּל או"מ הַנֶּק' אוֹהֵל כְּמִקְיָפִים דְתו"מ שֶׁהִמְשִׁיךְ יַעֲקֹב כַּמ"ש (מִיכָה ז, כ) תִּתֵּן אִמָּת לְיַעֲקֹב (תְּחִלִּים עח, ה) וְיָקִים עֵדוֹת בִּיעֲקֹב כו' כִּי שֶׁרֵשׁ יַעֲקֹב בְּקוֹ הָאֲמַצְעִי שֶׁעוֹלָה בְּפִנְיֻת הַכְּתָר וְע"כ הִיָּה יַעֲקֹב רוּעָה צֶאֱן כַּמוֹ לְמַעֲלָה שֶׁהִנְשִׁמּוֹת נֶק' צֶאֱן וְהֵן נִש"י דְּכַתִּיב (יִחְזָקָאֵל לָד, לָא) צֶאֱן מִרְעִיתִי כו' שֶׁעָלוּ בְּמַח' וַיִּצְאוּ לְמַטָּה ע"י יַעֲקֹב שֶׁעָשָׂה בְּתַחְבּוּלוֹת בְּצֶאֱן לְכֵן הַעֲלִיּוֹן בְּמִקְלּוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרַהֲטִים כו' לִיָּחִם הַצֶּאֱן לַעֲשׂוֹת בָּהֶם רַבּוֹ הַתּוֹלָדָה שֶׁזֶהוּ רַק ע"י הַהִמְשָׁכָה מִגּוֹנוֹן הַכֹּלּוּלִים בְּאו"מ דְתו"מ הַעֲלִיּוֹנִים כַּמ"ש בּוֹהֵר בְּעוֹבְדָא זוֹ דְּמִקְלּוֹת שְׁפִיצַל כו' שׁוֹה כְּמִקְיָפִין דְד' מוֹחִין דְּתַפְלִין כו' וְזֶהוּ שְׁהִיָּה יַעֲקֹב יוֹשֵׁב אֶהָלִים דְּתַשֵּׁב"כ וְשִׁבְע"פ רוּעָה צֶאֱן כְּרוּעָה צֶאֱן בְּנִשְׁמִיּוֹת שׁוֹן וּמִפְרָנס אוֹתָם בְּמִרְעָה טוֹבָה וּבְהִשְׁקָאָת מִים וְעוֹשֶׂה בָּהֶם רַבּוֹ הַתּוֹלָדָה כֵּךְ לְמַעֲלָה הֵן נִש"י שֶׁנֶּק' צֶאֱנִי כו' שֶׁמְקַבְּלִים מֵאוֹר הַתּוֹ"מ ע"י הָרוּעָה בְּכָל דּוֹר וְדוֹר כַּמ"ש בַמ"א ע"פ (ש"ה א, ח) צֶאֱי לֶךְ בְּעַקְבֵי הַצֶּאֱן וְרַעֲי אֶת גְּדִיּוֹתֶיךָ עַל מִשְׁכַּנּוֹת הָרוּעִים שֶׁהֵן ו' רוּעִים שֶׁנֶּק' יוֹשְׁבֵי אֶהָלִים דְתו"מ כו' וְע"כ יַעֲקֹב דּוֹקָא הִיָּה רוּעָה צֶאֱן לְמַטָּה כַּמוֹ לְמַעֲלָה מִמֶּשׁ בְּרוּחַנִיּוֹת לְהִמְשִׁיךְ או"מ בְּאו"פ בְּרַבּוֹ הַתּוֹלָדָה (אֲבָל אִישׁ אַחֵר שְׁהִיָּה רוּעָה צֶאֱן לֹא הִי' מִמְשִׁיךְ כְּלוֹם רַק מַחֲמַת בְּחִי' מְקוֹר הַכֹּלְלִי שֶׁזֶהוּ בְּחִי' יוֹבֵל שְׁהִי' אֲבִי יוֹשֵׁב אֶהָל כַּמְשִׁי"ת) כַּמ"ש בְּרֵאשִׁית בְּשִׁבִּיל הַתּוֹרָה שֶׁנֶּק' רֵאשִׁית בְּחִי' מִשְׁפִּיעַ וּבְשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּק' רֵאשִׁית בְּחִי' מִקְבַּל מֵאוֹר דְּתוֹרָה כו'

הבן בחכ' כו' שנק' נבון שלמעל' מחכ' כנ"ל. ולזה לא אמר יוכל בחולם אלא יוכל במלאפום שהוא אחיו דיכל ממש כי מקור אחד להם דאדם אדמה לעליון כו' וד"ל:

דחכ' מאחר שהוא בבחי' ההעלם ואין עדיין שלא נמשך ממנו בגילוי באו"כ ממש כנ"ל וזהו יתרון מעלה דבינה שבחכ' על נקודה דחכ' עצמה כידוע בענין קץ התחתון דיו"ד שזהו מ"ש

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

שורש מצות התפילה

(וכמו שאין ערוך אותיות המו"ד לגבי עצם השכל כו') וז"ש רז"ל ביו"ד נברא העוה"ב כי היו"ד הוא רק נקודה א' שזה מורה על צמצום הארת התענוג ומוזה שרש התהוות העה"ב שהוא מקום תענוג הנשמות כו' שמקור ושרש העה"ב הוא מבחי' ערך העליון שהיא הח"ע שנק' ערך ע"ש הארת עונג העליון ממעמים עליונים אכן התהוותה הוא רק מן יו"ד א' בלבד כנ"ל ולכן נק' החכמה אור וכמ"ש ותורה אור לפי שהוא בחי' אור וזיו בלבד מא"ס ב"ה. והנה באמצעות החכמה מקבלים אח"כ גם כל הנבראים הארת והמשכת החיות מא"ס ב"ה וכמ"ש ב' באריכות, ולולי שהי' הארה זו מתלבשת תחלה בחכמה לא היו יכולים להכיל אורה כלל כו' וזהו עוטה אור כשלמה אורה זו תורה שנק' אור כנ"ל והיא הנקראת ג"כ שלמה שהיא בחי' לבוש הפנימי שבה מתלבש אור א"ס ב"ה ובה ועל ידה נמשך אח"כ לשאר ה' ספירות שכולם מקבלים הארת אור א"ס ע"י החכמ' דוקא וכן מהם נמשך אח"כ בבי"ע כנ"ל וז"ש בזה באורייתא אתקיים עלמא וכן כתיב עולם חסד יבנה והיינו ע"י התורה שנקראת תורת חסד וזהו שנק' ג"כ התורה בשם מזון כמ"ש ותורתך בתוך מעי כו' כי ע"י המשכת אור א"ס בחכמה נמשך אח"כ החיות והקיום לכל העולמות ולכן נק' מזון כמו שהמזון מחבר הנפש עם הגוף כך ע"י התורה נמשך אור א"ס בח"ע ובכל העולמות ע"י אמצעות החכמה: והנה ארו"ל ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים, דהיינו שהם הממשיכים התלכשות אור א"ס בח"ע שזה נק' פרנסה כי פרנסה כוללת מזון ולבוש כדאי' בכתובות (דס"ח ע"א הא באכילה כו' ג"ל) והתלכשות אור א"ס בח"ע נק' מזון ולבוש כנ"ל, ואך הם ממשיכים, הנה ארו"ל גבי משה כשעלה למרום מצאו למלאך סנר"ל שיושב וקושר כתרים לקונו מתפלתיים של ישראל, וענין הכתרים היינו בחי' אותיות עליונים שנק' בשם כתרין כמ"ש בהקדמת זהר בראשית ע"ש, והענין כי הם בחי' אותיות והתגלות התענוג העליון הנ"ל שהוא בחי' האין

(לב) והנה כמו שנת' לעיל (אות י"ט עד כ"ב) שהתהוות הנבראים דבי"ע הוא ע"י אותיות דבר ה' מבחי' מל' דאצילות שאותיות אלו הם המהוים אותם מאין ליש והן העשרה מאמרות שבהן נבח"ע וכמבואר בלק"א ח"ב באריכות, כמ"כ יובן גם בענין חכמה עילאה דאצי' שנו' למעלה שהתהוות' מא"ס ב"ה הוא ג"כ יש מאין וכמ"ש והחכמה מאין תמצא, והיינו שהתהוות' הוא ג"כ מבחי' אותיות שלמעלה מהחכמה, כי כמו עד"מ בגשמיות באדם אנו רואים שיש אותיות הדבור ויש אותיות המחשבה ועד"ו יובן הנמשל למעלה שיש כמה בחי' אותיות דהיינו אותיות הדבור עליון ויש בחי' אותיות המחשבה עליונה שמהם נמשכו עלמין סתימין ועלמין דאתגליין ויש ג"כ בחי' אותיות בחכמ' שלמעלה מהמחשבה עד שיש ג"כ בחי' אותיות בתענוג שלמעלה מהחכמה וזהו ענין ד' בחי' טנת"א הנו' בע"ח שבחי' האחרונה הם האותיות (דהיינו אותיות הדבור ואפשר גם אותיות המחשבה בכלל זה) ולמעלה מהם הם בחי' התגין שהם ג"כ כמו בחי' אותיות אלא שהם האותיות שבבחי' עליונה יותר מאותיו' הדבור, ולמעלה מהתגין הם הנקודות ולמעלה מהן הם הטעמים ורקא מקף שופר כו' שהם בחי' האותיות של התענוג העליון, כי הנה הטעם יש בו בחי' תענוג כמ"ש טעמו וראו כי טוב ה' והנה בטעמים יש נגינה שהניגון יש בו תענוג ומתיקות נמצא הטעמים הם בחי' גילוי התענוג והרי הם לגבי התענוג בחי' אותיות כי ענין האותיות הוא בחי' התגלות מל' אתא בוקר וכך הטעמים הם בחי' גילוי תענוג העליון וכנראה בטעמים שבנגינה הגשמיות ורקא מקף שופר כו' שיש מהם ניגון ומתיקות שזה הי' עבודת הלוי' בשיר היום לנגן כו'. והנה בחי' התענוג העליון הוא מאד נעלה במדרגה למעלה מעלה מבחי' החכמה (כי בחי' עתיק יומין שהוא בחי' עולם התענוג נק' בחי' תחתונה שבמאציל כמ"ש במ"א) לכך מבחי' האותיות בלבד דשם מקבלת החכמה שהאותיות אינן ערוך לגבי עצמות התענוג

שלהיות הנפש מלוכשת בגוף ונה"ב שהגוף הוא מסתיר ומכסה על הארה זו לכך צריכה להתבונן מאד בהעמקת הדעת בגדולת ה' בתפלה להעביר חושך הגוף ונה"ב והנה בתפלה ע"י הקדמת פסוד"ה הוא מבעיר ומלהיב את הניצוץ אלקי עד שיבוא ויגיע בק"ש לבחי' מס"נ באחד שהוא בחי' שלמעלה מהחכמה ואז ע"י אותיות אלו ממשיכין מבחי' אותיות עליונים וכתרין עילאין הנק' בשם טעמים להיות מתלבשים בחכמה וזהו שנאמר בק"ש אחד ואהבת ואח"כ ודברת בם כי מתחלה צ"ל המס"נ באחד ואהבת ואז אח"כ יבוא למדרגת ודברת בם שהוא לשון המשכה והנהגה כמו ידבר עמים ובם היינו בד"ת ור"ל שימשיך הארת התענוג בחכמה הנק' תורה (והנה במ"א מבואר שהמשכה זו הוא ע"י רננא דאורי' ובלילה שירה עמי שבזה ממשיך גילוי תענוג עליון בח"ע בחי' טעמי תורה וכאן מבואר שהוא ע"י אותיות התפלה ושניהם אמת כי יש אותיות זכרים ואותיות נקבות כמ"ש באריכות ע"פ מאמר הזהר בשלח בפסוק לסוסתי בענין סוסין דוכן כו' והיינו בחי' אותיות נקבות הם העלאה ממטה למעלה לעורר בחי' אותיות התענוג הנ"ל וזהו אותיות שבצלותא שנק' סולם ממטה למעלה ואח"כ ההמשכה ממעלה למטה ע"י אותיות דוכן רננא דאורייתא ועיין לקמן אות מ"ג באריכות מענין זה:

שממנו תמצא החכמה וזהו שקושר כתרים לקונו שממשיך מבחי' תענוג עליון הנ"ל להיות בחי' האותיות וההתגלות שלו הנק' בשם טעמים נמשכים ומתלבשים בחכמה שהוא בחי' התורה, וזהו דוקא מתפלותיהם של ישראל פי' מדיבורי וצירופי אותיות שהישראל אומרים בתפלה הם עולים עד רום המעלות עד בחי' אותיות שלמעלה מהחכמה שהם בחי' הטעמים עליונים שהם אותיות התענוג ומשם ממשיכים ההארה מלמעלה למטה להיות מתלבש בחכמה, והכח הזה בישראל הוא לפי שניצוץ אלקות שיש בכל נפש מישראל שרשה למעלה מהחכמה (וכמבואר במ"א באריכות שעשר בחי' חב"ד כו' שבנפש הם רק כלים לגבי הנפש שהיא במהותה ועצמותה למעלה מן השכל כי היא חלק אלוה ממעל וא"כ יש בה הארה מבחי' א"ס שהוא פשוט ולמעלה מהחכמה וכמ"ש"ל באריכות וא"ש מ"ש הג' מוהר"ל וכי הגשמה שבגוף כו' ע"ל אות כ"ט ודו"ק) ולכך אנו רואים שיש בכח כל א' מישראל למסור נפשו על קידוש השם שהוא למעלה מהשכל שהרי מהשכל לא נמצא טעם רק לאהבה את ה' כי הוא חייך אבל על מס"נ לא נמצא טעם בספרים אלא שזהו מצד עצם הניצוץ אלקות שטבעו לחפון להכלל במקורו כנר בפני האבוקה ולא להיות נפרד ממנו ח"ו בשום אופן אפי' במס"נ ממש וזהו בחי' שלמעלה מהחכמה רק

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ולא זכר שר המשקים וישב מ"ס ד"ג.

אך הענין הוא כמ"ש הבחי' ס"פ וישב וז"ל חס ושלום שיתלה יוסף הצדיק במחוגו בשר המשקים רק במה בהשם לבדו, אבל היתה כוונתו שהשם יתעלה הומין אליו שר המשק' כדי שיעלה לו נס על ידו, כי מן הירידה שהצלת הקב"ה את הצדיק' ע"י סיבות הוא כו', ואין זה ראוי לצדיק' כיוצא בו לבקש סיבה, לכך נענש בזה שה' לו לבטוח בהקב"ה שהוא בעל הסיבות כולן שהוא יומין אליו הסיבה מבילתי שיקבש הוא אותם, ולצדיק' כמותו נחשב לעון שהרי הקב"ה מדקדק עם הצדיק' כחוט השערה עכ"ל. וא"כ זהו פי' הפסוק אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף שבדאי יוסף במה בהקב"ה ולא תלה במחוגו בבשר ודם ח"ו, ואעפ"כ נחשב לו לעון מה שבקש סבה, ולצדיק גדול כמותו ה' צ"ל שלא יפנה אל רהבים היינו אפי' לשום סבה, ובוה

ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחו, ופי' רש"י מפני שתלה בו יוסף לזכרו הוזהק להיות אסור שתי שנים שנא' אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ולא בטח על מצרים הקרויים רהב (פי' שהשר של מצרי' קרוי רהב). והוא מהמד"ר ר"פ מקץ שאמר שם אשרי הגבר אשר שם הוי' מבטחו זה יוסף, ולא פנה אל רהבים ע"י שאמר לשר המשקים כ"א זכרתי והזכרתני ניתוסף לו שתי שנים. ולכאן אינו מובן דמאחר שנק' אשר שם ה' מבטחו, א"כ האיד אומר עליו שפנה אל רהבים שזהו תרתי דסתרי. והידי משה פי' שם פירוש זר שפי' שר"ל אשרי האיש שלא עשה כמו יוסף, וזהו שיבוש, שהמדרש אומר בפירוש אשר שם ה' מבטחו זה יוסף, וא"כ מבואר שבמחוגו יוסף ה' על ה' ולא ח"ו על בקשתו את שר המשקים שיזכירו לפני פרעה.

אומר איך אלך ושמע שאול כ' ולא נחשב לו לחסרון בבחוחו כ' עוד הביא ראי' ממ"ש ורפא ירפא כ' ע"ש. ורבינו ז"ל הקשה עוד יותר שהרי מצינו שיעקב השתחוה כ' ועשה כמה סיבות לשלוח לו מנחה, ולא נענש ע"ז, ומדוע ביוסף נחשב לו לעון, והגם שבמד"ר ר"פ וישלח משמע שגם על יעקב הי' זה קפידא מדוע השפיל את עצמו מ"מ לא הי' נחשב לו לעון, משא"כ ביוסף שנחשב לו לעון, אשר ע"כ ישב במאסר עוד שתי שנים.

יובן לשון ולא פנה דאין ר"ל שלא יבטח בהן שזהו פשיטא הוא וא"צ לאומרו כלל מרוב פשיטות, אלא ר"ל שגם לא פנה עליהן גם לשם סבה בעלמא כ'.

אך מה שיש להקשות ע"ז דבחובת הלכבות שער הבטחון פ"ג כ' שיש חיוב לעסוק בסבות, ע"ש בד"ה והקדמה החמישית עד וכיון שהתברר חיוב הגלגול על הסיבות כ' ע"ש, וכ"כ שם עוד בפ"ד וז"ל ועם בירור אמונתו כ' חייב להתגלגל לסיבת תועלתו כ', וע"כ אתה מוצא שמואל



ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

ואשים דברי בפיד, יום ב' דחגה"ש בסעודה תער"ג

גילוי והתפשטות כ'. וזהו יסוד הענין המכו' בכ"ד שהמוחין א"צ לזולת והמדות א"א בלי הזולת, מפני שעצם ענין המדות הן ענין הגילוי וההתפשטות כ', וע"כ א"א להמדות בלתי זולת למי שיתגלה ויתפשט כ', אבל המוחין בעצם מהותם אינם בבחי' הגילוי וההתפשטות כ', ע"כ אינו מוכרח כלל אל הזולת כ"א יוכל להשכיל השכלות לעצמו כ'. וסיבת ההפרש הזה הוא מפני שהמוחין הן עצמי' וכל עצם בלתי מתגלה ומתפשט, והמדות הן הארה לכד וההארה היא בבחי' התפשטות והתגלות כ' (וי"ל שזהו ג"כ ההפרש בין רצון לעונג, דרצון הוא בבחי' מרוצה והמשכה שנמשך לאיזה דבר כ', וע"ה שזהו המשכת והטיית העצמות כ', מ"מ זהו מה שהעצם נמשך לאיזה דבר כ', וה"ז רק הארת העצמו' כ' (ולכן שם רצון שייך בהאור רק כמו שבא בבחי' מקיף לעולמות אבל על האור בעצם אינו שייך שם רצון כ' וכמשנת"ל פנ"י), והעונג אינו בבחי' המשכה והתפשטות, ולכן שייך תענוג גם לעצמו וכמו שמתענג מעצם העצמות שלו כ' וכמ"ש במ"א). וע"כ המוחין גם כמו שהן לעצמו אינם בבחי' התפשטות ובבחי' ירידה אדרבה הן בבחי' עלי' דוקא, וכנודע דבכל עו"ע הג"ר שבהעלול הן בבחי' דבקות בהעילא שלמע' ממנו, והוא מה שמשיג את עילתו והוא בבחי' התקשרות ודביקות בהעילא כ', ובד"כ עצם ענין המוחין הוא שהן בבחי' הבדלה לגמרי מהדבר הנבדל ממנו, וכמו טבע המוחין גדלות להיות בבחי' הבדלה כ', אך בחי' המדות שבמוחין הן הטיית והמשכת המוחין להיות בבחי' ירידה והמשכה כ', וכמו שכל המטה כלפי חסד או כלפי דין שזהו הטיית השכל, דהרי השכל עצמו הוא השגת הענין

קלה) אמנם ענין ישראל סבא הן בעצם המוחין שלמע' מהמדות שבלב, והיינו שזהו בפרצוף המוחין עצמן, רק שבמוחין גופא זהו בחי' המדות שבהם דבחי' יש"ס הוא בחי' מדות שבחכ' ותבונה זהו מדות שבבניה כ', וענין מדות אלו א"ז שהן בבחי' התפעלות וכדוגמת התפעלות המדות שבלב כ'. דהנה במדות שבשכל יש ב' ענינים, הא' הוא בחי' התפעלות שכלי והיינו מה שבשעת ההשגה וההתבוננות מתפעל בשכלו על האלקי' באהבה או ביראה לפי נושא ההתבוננות כ', שזהו בחי' התפעלות ממש כמו במדות שבלב רק שהן בדקות (וגם בזה י"ל שיש חו"ג מגולים ומכוסים דכאשר ההתבוננות הוא בעומק ופנימי' הענין אז ההתפעלות הוא בלתי מורגשת וכאשר היא בחיצוני' לכד ה"ה מורגשת יותר כ', והיינו מפני שנרגש בזה הבין דגם בעת ההתבוננות אינו מקושר כ"כ בהענין המושג ונרגש אצלו יותר העילוי והיוקר כ', דכאשר ההתבוננות הוא בעומק ופנימי' הענין הרי שכלו טרוד בעצם הענין ואינו מרגיש כלל את העילוי והיוקר דאלק' כ', ובדאי' שבהשגה זאת יש בזה עילוי גדול (א שטארקע רייכקייט), אבל אינו עומד בהמורגש הזה, משא"כ כשהתבוננות הוא בבחי' חיצוני' השכל אין שכלו טרוד כ"כ בעצם הענין וע"כ הוא עומד במורגש הבין שהוא היוקר דאלק' כ', וכמו שהוא בחכ' אינו בבחי' התפעלות כ"א בבחי' דבקות שזהו בבחי' מדות שבחכ' כ' וכמ"ש במ"א. אמנם יש בחי' מדות שאינם בבחי' התפעלות כ"א הן בבחי' הטי' והמשכה שז"ע מדות להיות שהמדות הן בבחי' התגלות, שזהו ההפרש בכלל בין מוחין למדות דמוחין בכלל הן למע' מבחי' גילוי והתפשטות והמדות הן בבחי'

לחסד ולדין בטוב טעם בספרות המחייבות כו', וזהו למע' מבחי' המדות שבשכל שהן בבחי' התפעלות שכלי כו' (וגם למע' מההתבוננות והשגה האלקי' שלהוליד ההתפעלות שכלב גם מה שמתפעל ממילא מהתרחבות ועומק ההשגה), שכ"ז הוא בהשכל השייך למדות. אבל מדות אלו שהן בבחי' הטי' אין בהם שום התפעלות כלל, והכל הוא בעצם השכל שגם בההטי' מאיר אור השכל רק שא"ז עצם השכל ממש כ"א שבאור עצם השכל מטה לחסד ולדין כו' (וע"ד כמו שהרצון מטה את הנפש כמו"כ בדוגמא כזאת הוא מה שהמדות מטים את אור השכל כו').

קיצור. אמנם ישסו"ת הוא פירצוף המוחין והן מדות שבמוחין, יש"ס מדות שבחכ' ותבונה מדות שבבינה, כי הנה יש ב' בחי' מדות במוחין, הא' התפעלות שכלי, וזוה יש ג"כ חו"ג מגולים דהיינו שבשעת ההשגה נרגש היוקר, וחו"ג מכוסים שמפני טרדת עומק ההשגה גם היוקר אינו נרגש, והב' מדות שאינן בהתפעלות כלל רק הטיית השכל, דעצם ענין המדות הוא הטי' והתפשטות, והוא הטיית עצם השכל כמו הרצון שהוא הטיית עצם הנפש, והיינו שבעצם השכל בא לידי מדה, ומדות שבחכ' היא שבא מתוך ההתאמתות, ובינה היא שמהשגת הענין בעצם עומק הענין בא לידי מדה.

בעצם ואין המדות דחו"ג ניכרים בו עדיין ואינו יודע עדיין איזה מדה יהי' מזה, והמדות הן ירידת השכל להיות מזה הטי' לחסד או לדין כו', וא"ז עדיין הטעם של המדה כי זהו בעצם השכל עדיין, כי הטעם של המדה הוא שהשגת עצם הדבר מתעלם בזה ואינו נשאר רק הטעם בקצרה, אבל כאן עדיין מאיר אור השכל היינו השגת הענין וכמו שהוא בתוקף ההשגה ה"ה בא אל המדה ואין המדה מבלבל אל ההשגה כו'. דהנה אנ"ר שבשעת השגת הענין ה"ה למע' מהמדה הבאה מזה, ואם בשעת מעשה יתקרב אל המדה הבאה מהשגה זו ה"ז מבלבל לו אל ההשגה ומתעלם אצלו ההשגה בעת ההיא כו', וענין המדות אלו הוא כח הטיית המוחין אל המדות שאין המדות מבלבלים כלל אל המוחין, והיינו שגם בההטי' אל המדות הוא בבחי' תוקף אור המוחין שמאיר אצלו בגילוי ממש כו' (ובודאי שאינו בשלמות כמו שהוא בההשגה עצמה, ומ"מ מאיר בזה אור השגה בעצם הענין), רק שבא לזה איך שזה מחייב חסד או דין כו', ובחכ' בחי' מדות שבחכ' הוא איך שמצד התאמתות השכל באה המדה לחסד ולדין או לאיסור והיתר כו', וכידוע בענין שתיק רב שלא מצא טעם והשגה לאיסור, אך לא יוכל לומר להיפך מפני ששכלו מטה כך מצד ההתאמתות שבשכל כו', ובבינה בחי' המדות שבה הוא שמהשגת הענין בעצם בא לידי הטי'

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

עלה אלקים בתרועה, חגה"ס תרפ"ט

נוטה לחוב הוא גבו' ודינים קשים עליונים יותר ומסתעף מזה ענין נתן ענינו במקדש ראשון והחריבו לפי שיצר לו מהטוב של ישראל, וזה שיוורד משתל' גבורות הקשות מעליון לתחתון מפנימי' לחיצוני' ברבבות מדר' עד שבא העונש בפ"מ וכולם מהדינים דכתר דקל' שנק' רישא דעשו שמקבל יניקה מעטפוי דיצחק, דלכאורה א"מ איך יכולים המה הגבו' הקשות ר"ל לקבל איזה יניקה מהקדושה שהן גבו' ממותקות שהן היפך מגבו' קשות ונק' גבו' שבחסד, בהיות שאנו רואים באיש הטוב במבטו היפך ממש שכל חיותו העצמי הוא רק להיטיב ולא להרע כלל, ואמנם אם הוא איש קר במבטו הנק' בל"א א קאלטער מענטש, קאלטע בלוט, הרי יכלה כח טובו וחסדו מיד, וכל שהוא איש החסד בתגבורת גדולה זהו מצד שהוא איש חם ברחיכת הדמים

(כא) וזנה הדוגמא מכ"ז יובן בגבו' קשות שנק' שלוחי הדין והן מלאכים רעים דק"נ שכל עיקר חיותם הוא זה שנשתלחו להזיק לאדם בבחו"מ ר"ל דהיינו ע"ד הנ"ל במבט בנ"א רעים בגשמיות כך ברוחניות יש מלאכים רעים שנק' שבט אנשים ונגעי בנ"א שפועלי' כל רע להזיק לאדם בעונש דין קשה ר"ל והן הנק' רצועה לאלקאה, ויש בזה אלפים ורבבות מדר' ושרשם הכללי הוא השטן המקטרג כמא' עולה ומשטין ויורד ומקטרג שזהו כל עיקר חיותו ובלעדי זאת אין לו חיות (כעלוקה שמושכת את הדרם) ומה שעולה ומשטין זהו כמו איש רע במבטו ששונא לחברו מפני שעשה לו דבר רע ולפי שכל מגמתו רק להרע לו ע"כ מוצא בו כל חוב לקטרג עליו כדי לענשו ואח"כ יורד ומקטרג כדי להוציא את הרע בפועל, והדק מרע זה הוא אשר שכלו ולבו

שלהובא דרחימיותא כמ"ש רשפי' רשפי' אש כו', יש בזה חיות רב וכח עצום בלי יופסק אור האה' לעולם וכמ"ש כי עזה כמות אה' כו', ומים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וכמ"ל הוא בבחי' החסד העיקר בחי' הגבו' שבה, וזה שכל עיקר השפע בא מבחי' הגבו' דוקא, וכמו שלחן בצפון והרוצה להעשיר יצפין כו', אשר ע"כ אע"פ שהוא ית' זן את העולם בחסד וכן עולם חסד יבנה כו', אבל הוא בבחי' גבו' שבחסד, וכמו שאנו אומרים אתה גבור כו', ע"כ מכלכל חיים בחסד כו', לפי שכל עיקר הגבו' היא התגברות החסד כמ"ש כי גבר עלינו חסדו, וזהו הנק' גבו' ממזותקות. קיצור. יבאר הדוגמא מהג' סוגים במבטעי בנ"א בהמלאכים הרעים, שלוחי הדין, עולה ומספין ויורד ומקטרג, ויקשה איך יכולים גבו' קשות לקבל יניקה מן הקדושה, ויבאר הענין דגבו' שבחסד.

בכל עניניו הנק' בל' העולם א היסער מענטש זודיק בלומ, הנה אז גם בענג שלו בשפע חסדו ומובו בא ברשפי אש החמימות ביותר, ע"כ יאיר אור חסדו בתגבורת גדולה בלי הפסק כלל ולא יכלה כחו לעולם ולא ינוח וישקוט עד שיעשה את הטוב בפו"מ, ויעמוד לכל מנגד להשפעה כי יש לו בזה חיות רב, ועצום כחו מאד עד שכל עיקר קיום החסד וסבת עמדתו ותקפו אינו רק מצד הגבו' רשפי אש התשוקה שבו ונק' גבו' שבחסד, וכמו שאנו רואים גם באור האהבה שבלב (שוה בחי' האור והפנימי' של החסד) אם הוא בקרירות כמים הנמשכים כו' הנה תכלה אורה במעט זמן כי יתקרב הלב במעט מעט עד שיבוטל לגמרי, ומש"א זכור אב נמשך אחר כך כמים שוהו אה' דאברהם אהבי, היינו בחי' אה' בתענוגים שהוא אה' פנימי' שאין לה הפסק כלל כנודע. אבל כאשר כלולה מרשפי אש התלהבות האהבה הנק' בזה

~ ספר השיחות ה'תש"ה - בלה"ק ~

ח"י אלול

שביום ההולדת של הילד בח"י אלול, התחיל לדבר יותר טוב, ובמשך שנת תק"ז הרגישו ההורים שיש לילד זכרון מופלא ותפיסה על-אנושית, מה שהילד שומע פעם אחת, הרי זה אצלו כמונח בקופסה.

מורנו הבעל-שם-טוב הזהיר שוב את הצדיק רבי ברוך באזהרה חמורה, שיעלים את הדבר שהשי"ת בירך אותם בכך זכר. וכשישאלוהו, יענה בקצרה שהם מקווים להשי"ת שבטח יהיה בהצלחה.

כשהצדיק רבי ברוך נכנס אל מורנו הבעל-שם-טוב כדי לקבל רשות לנסוע הביתה ולקבל ברכת הפרידה, סיפר למורנו הבעל-שם-טוב על החלטתם להביא את הילד אל מורנו הבעל-שם-טוב לח"י אלול הבא, כשיצטרכו לגזור את שערות ראשו ולהניח לו את פאות הראש.

מורנו הבעל-שם-טוב הסכים, והזהיר עוד פעם לשמור את הילד מעין רואים, ושהאם והדודה דבורה-לאה יסעו עם הילד, שיבואו בח"י אלול אחרי התפילה, ואחרי שהוא יגזור את שערות ראשו ויניח לו פאות, יסעו מיד חזרה, ושיזהרו שאף אחד לא ידע מי הן.

יח. כשהצדיק רבי ברוך הגיע לביתו, מצא שבמשך שני החדשים שהוא לא היה בבית, נהיה הילד בקי בהרבה פרקי תהלים, הוא הרגיש שלילד יש תפיסה בלתי רגילה וזכרון מופלא, ומה ששומע פעם אחת הוא זוכר תמיד.

טו. הצדיק רבי ברוך נסע ליום הכיפורים שנת תק"ו, אל מורנו הבעל-שם-טוב. כשנכנס אליו, הזהירו מורנו הבעל-שם-טוב שלא יספר לאף אחד שנולד לו בן, ואת השם שנתנו לו.

כשעמד הצדיק רבי ברוך לנסוע חזרה לביתו, נתן לו מורנו הבעל-שם-טוב סדר הנהגה איך להתנהג עם הילד, לשמור עליו בדרך כלל, ובזמני הקיץ להיות איתו בשדות. מורנו הבעל-שם-טוב הזהיר מאד לשמור את הילד מעין רואים בכלל, ומנשים דברניות בפרט.

מורנו הבעל-שם-טוב היה מזכיר את הילד רבינו הזקן, שלוש פעמים בכל יום, בכל תפילה.

טז. כשהצדיק רבי ברוך בא אל מורנו הבעל-שם-טוב לראש-השנה תק"ז, שאלוהו מורנו הבעל-שם-טוב בפרטיות על ההנהגה עם הילד, וחזר והזהירו שלא לספר לאף אחד על הילד.

אחרי חג הסוכות, כשהרב הצדיק רבי ברוך היה מוכן לנסוע חזרה לביתו, נתן לו מורנו הבעל-שם-טוב סדר הנהגה לשנה שלימה, והזהיר אותו לשמור על הילד מעין רואים, ולא לספר על "חכמותיו" כמנהגם של הורים מסויימים.

יז. כשהצדיק רבי ברוך בא אל מורנו הבעל-שם-טוב לראש-השנה תק"ח, התעניין שוב הבעל-שם-טוב על סדר ההנהגה עם הילד. הצדיק רבי ברוך סיפר למורנו הבעל-שם-טוב שכשהגיע לביתו, אמרה לו אשתו הרבנית

במשך שלושת השנים שרבינו הזקן למד עם תלמידיו הגאונים, התפרסם כגאון אדיר.

דודו הגאון ר' יוסף יצחק, העלים מרבינו הזקן שהיה מקודם ממקושרי הבעל-שם-טוב ואחר-כך ממקושרי המגיד ממזריטש, ובקצרה הסביר לו הגאון ר' יוסף יצחק את יסודי תורת החסידות שהבעל-שם-טוב גילה, ושהמגיד ממזריטש ממשיך.

כא. במשך שנתיים למד הגאון ר' יוסף יצחק עם רבינו הזקן את תורת החסידות, ואת אופן עבודת התפילה על-פי דרך החסידות.

כשרבינו הזקן הגיע לשנתו העשרים¹⁰, אחרי חג הפסח בשנת תקכ"ה, החליט בהסכמת זוגתו הרבנית סטערנא, לנסוע למקום תורה ועבודה.

התיישבתי ביני לבין עצמי – מספר רבינו הזקן – לאן ללכת, ולא יכולתי להחליט בעצמי. אחי הגאון מהרי"ל שהוא בעל שכל הישר, אמר לי ללכת למזריטש.

ידעתי שבווילנה יכולים להתלמד ללמוד, ובמזריטש – איך להתפלל. ללמוד – ידעתי קצת, אבל להתפלל לא ידעתי כלום... והלכתי למזריטש.

השי"ת הצליחני בהחלטתי ללכת למזריטש, ובשעה טובה ומוצלחת נעשיתי לחסיד מסור לרבי. בשו"ב הביתה, לוויטבסק, סידרתי את המודרכים שלי בלימוד החסידות, וב"ה הדבר התקבל אצלם בטוב.

כב. מורנו הבעל-שם-טוב העלים את עצמו מרבינו הזקן, והצטער מאד על שהיה עליו להעלים את עצמו ממנו. זמנו הקבוע של הגאון הר' יוסף יצחק להיות אצל מורנו הבעל-שם-טוב, היה לחג השבועות, פעם בשנה ולפעמים פעם בשנתיים. משנת תק"ט, בכל פעם שהגאון הר' יוסף יצחק היה בא אל מורנו הבעל-שם-טוב למזי"בז', היה מורנו הבעל-שם-טוב שואל אותו בפרטיות על רבינו הזקן, ומזהירו להימנע מלספר לרבינו הזקן על דרך החסידות.

כג. בפעם האחרונה שהגאון ר' יוסף יצחק היה במזי"בז' אצל מורנו הבעל-שם-טוב לחג השבועות שנת תק"כ, הנה בשבת פרשת במדבר, אמר מורנו הבעל-שם-טוב תורה על הפסוק¹¹ "והיה מספר בני ישראל גו' אשר לא ימד ולא יספר". ואחרי תפילת מנחה, אמר למורנו הרב המגיד, במעמדו של הגאון ר' יוסף יצחק: "מאותו יום שהיתה צריכה לרדת ה'נשמה חדשה' ממקומה ב'חכמה דאצילות' למטה בגוף, ותלמיד הצדיק ברוך ואשתו רבקה זכו, שנשמה קדושה זו תתלבש בכנס שניאור זלמן, היתה לי עליו מסירות-נפש.

ביום רביעי, ח"י אלול תק"ח, באו הרבנית רבקה וגיסתה הרבנית דבורה-לאה עם הילד למזי"בז' אל מורנו הבעל-שם-טוב, ומיד אחרי שמורנו הבעל-שם-טוב חנך את הילד בפאות הראש ובירך אותו, הזהיר לנסוע מיד חזרה הביתה, ושלא ידברו ביניהן על איפה שהן היו, ובירך אותן בשנה טובה ובנסיעה כשורה.

כל הזמן שאל הילד מי הוא היהודי שגזז את שערותיו, הניח לו פאות ובירך אותו בהנחת ידיו על ראשו, והאם אמרה לו שזהו "סבא".

יט. כשמלאו לרבינו הזקן חמש שנים, הרגיש ש'שערי תורה' פתוחים לפניו. את הענין הקשה ביותר בתורה, הוא משיג לכל פרטיו והכל ברור אצלו.

רבינו הזקן סיפר לאב-הסבא הרבי ה'צמח צדק', שבהיותו ילד והצליח מאד בידיעת התורה, היתה לו עגמת-נפש מדוע לא זכה ליגיעה בתורה.

בהיותו ילד קטן – מספר רבינו הזקן ל'צמח צדק' – הייתי ממולא ברגש של אהבת ישראל, והיה לי תענוג לקרב יהודים, לא רק תלמידי-חכמים אלא גם אנשים פשוטים, והרבה פעמים הייתי מקרב יותר את היהודים הפשוטים, מפני היותם שומרי מצוות רק מצד אמונה פשוטה.

העדר יגיעת המוח בתורה, מפני היותה פתוחה לפני, ציער אותי מאד עשר שנים, על שלא זכיתי למצוה של יגיעת התורה. עד היותי בן חמש-עשרה שנה, כשהודיעוני מי אני ומה תכלית ירידת נשמות לעולם הזה. כשרבינו הזקן בא לוויטבסק, הוא המשיך בעבודת 'אהבת ישראל' שלו, לקרב אנשים פשוטים, ועסק הרבה בזה שהיהודים יעשו כלי לפרנסתם על ידי עבודת האדמה.

רבינו הזקן נתן את כספי הנידוניה שלו, לצורך זה שהיהודים יתעסקו בעבודת אדמה, קנה שטח אדמה והמכשירים הנחוצים, מפני שהלומדים בוויטבסק הרחיקו מאד את האנשים הפשוטים, בסברם שלומדי תורה ובני-תורה צריכים להיות מובדלים מעמי-הארצים. ואני – מספר רבינו הזקן – השתדלתי במידה ידועה לקרב את היהודים הפשוטים כפי שנהגתי מקודם.

כ. כשנודע לי תכלית ירידתי לעולם הזה – אמר רבינו הזקן – הכוחות שניתנו לי והאחריות הגדולה המוטלת עלי, בחרתי באברכים גדולי תורה ובעלי הבנה והשגה, ונוסף על הלימודים בתורת הנגלה, היה לנו סדר קבוע בלימוד תורת הקבלה, והיה לנו מנין מיוחד על-פי השל"ה הקדוש.

(11) הושע ב,א.

(10) יש לתקן שהיה זה בשנתו הי"ט, ובשנת תקכ"ד.

לעשרה דוקא, אלא לא תשע.
יש לערוך ניתוח גם בשאר האנשים, להסיר את הכיסויים מהעניינים ולנקות את האוזניים, אך ניתוח בלי כאבים. הדבר צריך לבוא מתוך הכרה. צריכים להראות לזולת שזה עוגה מתוקה, וכשמראים עוגה כזו, רוצה כל אחד לקבלה.

היום ח"י אלול, ויכולים לשאוב הרבה.
הריני מאחל לכולכם ולבני ביתכם, את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה – בגופו – שימלא השי"ת לכל אחד בבני חיי ומזוני רוויחי, שלא רק שהגשמיות לא תהיה מונעת לתורה ולעבודת התפילה ולהנהגה בדרך החסידות, אלא אדרבה שהיא תעזור לעשות את העבודה במנוחת הלב ובמנוחת המוח – וכל אחד יודע מה צריכים לעשות – ויגיעו לתכלית האמיתית, לזכות לגילוי המשיח בחסד וברחמים.
חג שמח. גוט יום-טוב.

הוא – רבינו הזקן – שלך, אך הוא צריך לבוא אליך בעצמו, בלי התעוררות מבחוץ. כשיבוא אליך, דע איזה כלי קיבול הוא, וצריכים זהירות יתירה בהדרכתו, כדי שיוכל למלא בהצלחה את השליחות שהוטלה עליו".

כד. על הענין של ח"י אלול, סיפר רבינו הזקן לרבי האמצעי כשמלאו לו ט"ו שנים, והכניסו אז בעניינים הפנימיים. כן כשמלאו ל'צמח צדק' ט"ו שנים, סיפר לו רבינו הזקן על כך. ה'צמח צדק' סיפר על כך לסבא כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מהר"ש, כשמלאו לו ט"ו שנים, והוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש סיפר על כך להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק כשמלאו לו ט"ו שנים. כשמלאו לי ט"ו שנים, הכניסו גם אותי במחול.

כה. השבח להשי"ת על זה שברכות הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים נ"ע, שחסידים היכן שהם נמצאים יצליחו בהחזקת התורה והעבודה בדרכי החסידות – מתקיימות, וגם בארץ ה'חירשת' וה'עיוורת', יש כבר יותר ממניין. 'מניין' על-פי הלכה אין הכוונה

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

[תחלת כסלו תרפ"ב]

ב"ה

על יסודי תוה"ק בנגלה ובנסתר) כי הדיבור בשפת הקודש בעיני חול אסור הוא, ובהמשך דבריו יגיד, התבוננו כי בלשון שאמר הקב"ה אנכי ה'א, ידברו בו בני"א כל דבר הנמאס והנאסר.

ועינתי להשואל כי לא ידעתי תוכן האגודה ומטרתה, אם נוצרה בשביל חזוק הדת התורה והמצוה, הלא יש לנו דרכים ואמצעים, דרך סלולה, שהורו לנו כ"ק רבותינו הק', אשר בה חיינו, ובה נכלכל את בנינו, ואם מטרתה בשביל בנין הארץ כמשמעות שם האגודה, הלא גוי וממלכה גדולה היינו בחסד אל עליון, ובעברתו ית' בגלל חטאינו, אחר אלפי התראות נביאנו, מאת פני קדש ארצינו נגרשנו, וישימנו ה' אלקינו בגולה ויבטלנו כי במועד הגלוי יודוע לפנינו ית' יגאלנו, וברור הדבר כי לא בכח גבורת ידיו נשוב אליו.

האלקים אשר נתן אותנו בגולה, הוא יפדה את עם קדשו ובזרוע קדשו יגאלנו, וישיבנו אליו ית' ואל ארצינו הקדושה, ולא חברת או אגודת "קרן בנין הארץ", או אחרת הדומה לה.

ומאמין הנני באמונה שלימה, שכאשר נעשה חברה ואגודה אשר כל מעינה תהי' בחיזוק התורה והמצוה, בקביעות עתים לתורה והתרחבות נועם ישראל, יהי' סבה לעורר רחמי האל הטוב והמטיב על עמו ונחלתו.

כבוד ידי"ע וידי"ן, הרב החסיד

המפורסם, הגאון הנכבד, נודע בישראל

שמו לתהלה ולתפארת, חו"ב עה"י

פטה"ח כשי"ת מוהר"ר אברהם מרדכי

נ"י ויזרח.

אחד"ש כת"ר

הנה אחד מאנ"ש שי', ממדינת לאטווי פנו אלי בשאלתם דבר ההשתתפות באגודה "קרן בנין הארץ" ולא ידעתי, ולא אדע גם היום תוכן דבר האגודה. אמנם לריח הנוף מרחוק, אשר כתב לי הנ"ל בהמשך דבריו כי אחד מהמתעסקים בהתפתחות האגודה, התהלל בנאומיו ברבים כי בבערלין הנה הצעירים כבר מדברים בשפת קדשנו, ובה בחרו לדבר בכל עניניהם (א"כ כמובן היש לך דבר טוב מזה).

אמנם עלינו, היראים, החפצים בתורה ומצות, פועל ידיעה ותוכן כזה רושם הפכי לגמרי, מאשר חשב המתהלל בזה שגם הצעירים מדברים בכל עניניהם בשפת הקדש, כי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע (באחד ממכתביו הקדושים אודות הדיבור בלה"ק, מוכיח

המדינות ד' עליהם יחיו, איך להתנהג בזה כי לבס נוקפם, ואנכי לא אדע מה תוכן האגודה, אשר באם אמת הדבר אשר כת"ר שליט"א משתתף בזה, בטח אין בזה גם ריח ציונות מאיזה מין שתהי' ובקודש יסודו, ודאי להחזיק לומדי תורה בישיבות והדומה באה"ק, או כי שקר הדבר בעיקרו אשר כת"ר משתתף בזה.

ולמען ברר אמית[ת] הדבר דבר האגודה ומטרתה, ולדעת האמת הדבר כפי שאומרים, הנה מלאתי ידי ידידי הנעלה ווי"ח אי"א הנוכחי שי אשר יסע לכת"ר שליט"א עם מכתבי זה, וגם את הענין בפרטיו בע"פ כפי שכתבתי אליו, ואבקש את כת"ר שליט"א ליתן מענה ע"י ידידי הנ"ל שי בכתב ובע"פ אשר הוא ימציא אלי בהקדם האפשרי.

ויקבל החיוה"ש והברכה מאדוה"ש כאו"י ידי"ע הדו"ש מוקירו ומכבדו,

יוסף יצחק

בקץ העבר נשמע פה (ומן הסתם בעוד מקומות) אשר בפלכי מדינות פולין גדלה ח"ו ההתעוררות נגד היהודים, ובגלל זאת עזב כת"ר את מדינת פולין ויסע לארצו הקדושה ויהי צער רב במחנה היראים על גורל היהודים אחב"י במדינת פולין, השי"ת ירחם על עמו, בכל מקום שהם, ובמחנה הציונים ששון ושמחה, כי ידם רמה, והשתמשו בזה להודיע לכמה מקומות, אשר גם מנגדי הציונים, מאז ומקדם, הנה התחרטו מדעתם הקדומה וגם הם נוסעים על דעת לבנות את הארץ, ועוד במה שיכאב לי במאוד לדבר בזה.

ועתה בחדש תשרי או תחלת מר"ח, קבלתי מכתב שאלה מאחד הרבנים בשם עוד רבנים מאנ"ש שי במדינת ליטא, שואלים ודורשים דבר האגודה קרן בנין הארץ, וכותב לי אשר כת"ר שליט"א מהעומדים ראשונה באגודה זו, ובשם כת"ר באים ידיעות להשתתף וליתן יד אל האגודה הלוזת.

ופונים אלי בשאלתם, ושאלת רבים מן היראים, בכל



אגרות קודש

ב"ה, י"ד טבת, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נ"י עוסק בצ"צ
מוה"ר חיים שאול שי

שלום וברכה!

...נהניתי למ"ש אודות התפתחות הישיבה בר[א]ש"צ. והשי"ת יצליחם, אשר ככל דבר שבקדושה, תלך הלוך וגדל, הלוך ואור עד כי נוכח לקיום היעוד לילה כיום יאיר, וכמבואר בדא"ח שהחשך עצמו מאיר.

מוסג"פ סקריפ ע"ס נ' שקל לצרכי הישיבה (ליו"ד שבט).

בטח קבל פ"ש ממני ע"י מחות' הו"ח אי"א נ"י עוסק בצ"צ בעל מרץ ובעל מדות כו' מוה"ר יצחק שי' גרשטנקורן.

אגרות קודש - מתורגם לאנגלית

(מתוך הספר "פרופ' גרין - שלום וברכה" בהוצאת בית חב"ד המרכזי באר שבע)

ב"ה כ' בשבט תשל"א

ברוקלין, ניו יורק

פרופ' זאב גרין

שלום וברכה:

אחרי זמן רב שלא שמעתי ממך, שמחתי לקבל את מכתבך מה-9 בפברואר. למרות שבינתיים שאלתי אודותיך וקיבלתי דיווחים, באמצעות חברינו המשותפים, שענו לי בעקבות שאלותי אודותיך וכן דיווחים לא יזומים, עם כל זה טוב יותר לקבל מידע ממקור ראשון.

ראשית כל אני רוצה לאחל לך מזל-טוב, כפי שאני מבחין (לראשונה) ממכתבך שקודמך לפרופסורה מלאה בשתי המחלקות, ובמיוחד גם החדשות האחרונות שנבחרת להיות חבר באקדמיה האמריקנית למיקרוביולוגיה.

לגבי התוצאות המעשיות של הצטיינות מקצועית זו, אין ספק שגם זה יבוא, מכיוון שאמריקה היא מדינה מעשית עם מוטיבציות מעשיות. בכל מקרה, אני בטוח לגבי יתרון מעשי אחד, והוא שיוקרתך האקדמית הנוספת תוסיף ותחזק את השפעתך בהפצת יהדות החדורה בחוס חסידי ובהתלהבות. במבט לאחור בלוח זמני נסיעותיך בעבר, תוכל לראות בבירור איך יד' ה' סיפקה לך הזדמנויות להשתמש בכישוריך ובמתנותיך המיוחדים בכיוון זה ובהצלחה כה בולטת. בלי ספק, גם להופעתך בקליבלנד תהיה הצלחה מתמשכת.

יתן ה' שכל ענייניך, הן האישיים והן הכלליים – הקשורים בקשר הדוק, יתקדמו בהצלחה הולכת וגדלה, כולל התקווה מעומק הלב להתברך בעוד ילדים, ויחד עם אשתך לגדל את כל ילדיך לחיים של תורה, חופה ומעשים טובים, בהתאם למשל התלמודי הידוע: "אילן, אילן, במה אברכך? – שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו (טובים) כמותך" (תענית ה:).

בברכה,

חתימת יד-קודשו של הרבי

בקשר לרחל נעמי שתחי' יהיה נכון שהיא תבקר בפיטסבורג לפני שהיא תחליט.

התורה היא "מורשה קהלת יעקב", שזהו עניין של ירושה, ובנוגע לירושה לא נוגע מעמדו ומצבו של מקבל הירושה; אפילו אם לא עמל ולא יגע בזה כלל, אם הוא רק בנו של הקדוש-ברוך-הוא – שזהו כל ילד יהודי – אזי בדרך ממילא יורש הכל!

מישיחת י"א טבת, ה'תשכ"ז

פרשת ויחי

~ נקודות משיחות קודש ~

ויאמר השבעה לי וישבע לו (מז, לא) הקשו המפרשים, מדוע לא הסתפק יעקב בהבטחה ודרש שבועה. ויש לומר, שיעקב חשש שיוסף ישאיר את ארונו במצרים וינחה את קיום הבטחתו, וזאת - כדי שישאר עם בני ישראל במצרים, וזכותו תגן עליהם במשך שנות הגלות. והרי מטעם זה לא בקש יוסף עצמו מאחיו להעלות את ארונו לארץ ישראל מיד, אלא רק עם בוא הגאולה. לכן דרש ממנו שבועה, שהיא למעלה מטעם ודעת ולמעלה מהשבונות ושקולים.

(לקוטי שיחות כה עמ' 270)

שני יעניי ישראל פברו מזקן לא יוכל לראות ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם: ויאמר ישראל אלי יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אתי אלהים גם את יוסף: ויוצא יוסף אתם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה: ויבקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו: וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור: ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו אברתם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד היום הזה: המלאך הגאל אתי מפלג עד יברך את הנהגרים ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברתם ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ:

~ נקודות משיחות קודש ~

וידגו לרב בקרב הארץ (מח, טז) מה דגים שבים מים מבסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם, אף ורעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם (ברכות כ, א) דגים בטלים למקור חיותם, שהרי הם עצמם אינם נראים, ורואים רק את המים. וכתוצאה מכך, הם פלים ראויים לברכת ה' ברובי גדול. שכן, כל עוד הנבואה מרגיש את ה'אני' שלו, המגביל, הוא

מז ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה: ויקרבו ימי ישראל למוות ויקרא ל לבנו יוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים: וישכבתי עם אבתי ונגשאתני ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך: ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה: פ (לוי) מח ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויפקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים: ויגיד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה: ויאמר יעקב אלי יוסף אל שדי נראה אלי בלוי בארץ פגען וברך אתי: ויאמר אלי הגני מפדך והרביתך ונתתך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך אחזת עולם: והעלה שני בניו הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך מצרימה ליהם אפרים ומנשה בראובן ושמעון יהוילי: ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם: ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ פגען בדרך בעוד בברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם: וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מירא אלה: ויאמר יוסף לא אביו בני הם אשר נתת לי אלהים בזה ויאמר קחם נא אלי ואברכם:

יכול לקבל רק השפעה מגבלת בלבד; ואלו בטול ה'אני מכשירו לקבל השפעה באפן שלמעלה ממדידה והגבלה.
(לקוטי שיחות כה עמ' 11)

שלישי י' וירא יוסף פניו וישיב אתו ידיו וימנו על ראש אפרים וירע בעיניו ויתמך ידאביו להסיר אתה מעל ראש אפרים על ראש מנשה: י' ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי פיה הבכר שים ימני על ראשו: י' וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים: י' ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישמך אלהים באפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה: י' ויאמר ישראל אלי יוסף הנה אנכי מת והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם: י' ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי בחרפי ובקשתי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וישם את אפרים לפני מנשה (מח, כ) מנשה – על שם "כי נשני", מורה שהיה צריך להזהר מפני הגלות, המשיכה את העבדה שמקומו האמתי הוא ב'בית אבי'. אפרים – על שם "כי הפרני", מורה שצליז להאיר את הגלות על ידי הוספת אור וקדושה, ובכך להוסיף גם בדרגת הקדושה שלו עצמו. יוסף סבר שמנשה קודם לאפרים, משום שזהו סדר העבודה; ויעקב הקדים את אפרים, המסמל את משרת העבודה (העליה שבאה באמצעות הירידה, 'הפרני').

(לקוטי שיחות טו עמ' 432)

רבי מט ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואניידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים: ד הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אלי ישראל אביכם: ד ראובן בכרי אתה פחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז: ד פחו במים אל תותר כי עליה משכבי אביך אז חללה יצועי עליה: פ שמעון ולוי אחים פלי חמם מכרתיהם: ו בסדל אל תבא נפשי

בקהלם אל תחד כבדי כי באפם הרגו איש וברצנם עקרו שור: ו ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל: פ ה יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איביך ושתחוו לך בני אביך: ט גור אריה יהודה מטור בני עליה פרע רבץ באריה וכלביא מי יקימנו: י לא יסור שבט מיהודה ומחלק מבין רגליו עד פייבא שילה ולו יקחה עמים: י' אסרי לגפן כתיב עירה קרי עירו ולשרקה בני אתנו פבם פיון לבשו ובדם ענבים כתיב סותה קרי סותו: י' חכלילי עינים מיון ולבן שנים מחלב: פ י' זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אנית וירכתו על צידו: פ י' יששכר חמר גרם רבץ בין המושפטים: י' וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למסעבד: ס י' דן ידיו עמו פאחד שבטי ישראל: י' יהידן נחש עלי דרך שפיפן עלי ארח הנשף עקביסום ויפל רכבו אחור:

י' לישועתך קניתי יהוה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

עד כי יבא שילה (מט, י) יבא שילה בגימטריא משיח. שילה בגימטריא משה (בצל הטורים) יבא שילה – היינו ביאת המשיח בפעל. שילה – היינו ה'צניח כח' על ביאתו, שהרי "שילה" קים עוד לפני ה"יבא". כפמת תורה, שהיה על ידי משה, נתן לבני ישראל הפסח להביא את הגאלה, היינו לברר ולנכד את העולם ולעשות ממנו דירה לו יתברך.

(לקוטי שיחות יא עמ' 8)

חמישי י' גרד גרוד יגודו והוא יגר עקב: ס ד מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך: ס כ נפתלי אילה שלחה הנחן אמרי שפר: ס ד בן פרת יוסף בן פרת עלי עין בנות צעדה עלי שור: ד וימררו ורבו וישטמחו בעלי חצים: ד ויתשב באיתן קשתו ויפזו זרעי ידיו מידי אביר יעקב משם רעה אבן ישראל:

כֹּה מֵאֵל אָבִיךָ וַיַּעֲזֹרְךָ וְאֵת שְׂדֵי וַיְבָרְכְךָ בְּרֶכֶת שָׁמַיִם מֵעַל בְּרֶכֶת תְּהוֹם רַבְּצַת תַּחַת בְּרֶכֶת שָׁדִים וְרָחִם: כו בְּרֶכֶת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל-בְּרֶכֶת הוֹרֵי עַד-תַּאֲוֹת גִּבְעַת עוֹלָם תַּהֲיִין לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקָדְקֵד נְזִיר אַחִיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

נְזִיר אַחִיו (מט, כו) זְהִיר בִּיקְרָא דְאַחִי (תרגום יונתן בן זיאל) לא זו בלבד שִׁיוֹסֵף לא השיב לַאֲחִיו כְּגִמּוּלָם, וְלֹא זו בלבד שֶׁלֹא פָגַע בְּכַבּוֹדָם, אֲלֹא הָיָה זְהִיר בְּכַבּוֹדָם! וְגַם לומר, שֶׁהָיָה "זְהִיר טָפִי" בְּהִנָּהֵגָה זוּ וְהִיא הִיטָה ה'שֶׁעַר' לְכָל שָׂר עֲנִינֵי עֲבוּדָתוֹ. וּמִכָּאן לְמִדָּה הוֹרָאָה נִפְלְאָה, עַד כִּמְהָ צִרִיף אָדָם לְהַתְנַהֵג בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ כִּלְפֵי יְהוּדֵי שְׁהִרַע לוֹ. וּבִלְשׁוֹן סֵפֶר הַתַּנְכָּא: שְׁלֹא לְשַׁלֵּם לוֹ כְּפַעֲלוֹ ח"ו, אֲלֹא, אֲדַרְבָּה, לְגַמֵּל לַחֲבִיבִים טוֹבוֹת, כְּמוֹ שְׁתּוּבָה בַּדֶּהֱרָה לְלַמֵּד מִיוֹסֵף עִם אַחִיו.

(לקוטי שיחות כה עמ' 452)

שְׁשִׁי כז בְּנִימִין זֶאֱבִי יִטְרֹף בְּבֹקֶר יֹאכֵל עֵד וְלַעֲרֵב יַחֲלֹק שָׁלָל: כח כֹּל-אֱלֹהָ שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל שְׁנִים עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אִשֶּׁר כְּבִרְכָתוֹ בְּרַךְ אוֹתָם: כט וַיֵּצֵאוֹתָם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי נֹאסֵף אֶל-עַמִּי קָבְרוּ אוֹתִי אֶל-אֲבֹתִי אֶל-הַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה עֶפְרוֹן הַחֲתִי: לו בַּמַּעֲרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר-עַל-פְּנֵי מִמְרָא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה אֲבִיהֶם אֶת-הַשָּׂדֶה מֵאֵת עֶפְרוֹן הַחֲתִי לְאַחֲזֵת-קֶבֶר: לא שְׁמָה קָבְרוּ אֶת-אֲבִיהֶם וְאֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שְׁמָה קָבְרוּ אֶת-יִצְחָק וְאֵת רַבֵּקָה אִשְׁתּוֹ וְשְׁמָה קָבְרָתִי אֶת-לֵאָה: לב מִקְנֶה הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי-חֵת: לד וַיְכַל יַעֲקֹב לַצֹּת אֶת-בָּנָיו וַיֹּאסֵף רִגְלָיו אֶל-הַמַּטָּה וַיָּגַע וַיֹּאסֵף אֶל-עַמּוּיוֹ: נ וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל-פְּנֵי אָבִיו וַיִּבֶךְ עָלָיו וַיִּשְׁקֵל-לוֹ: נו וַיֵּצֵא יוֹסֵף אֶת-עַבְדָּיו אֶת-הַרְפָּאִים לַחֲנֹט אֶת-אָבִיו וַיַּחֲנֹטוּ הַרְפָּאִים אֶת-יִשְׂרָאֵל: נז וַיִּמְלְאוּ-לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי הַחֲנֻטִּים וַיִּכְפּוּ אוֹתוֹ מִצָּרִים שְׁבַע יָמִים

יוֹם: ה-וַיַּעֲבְרוּ יְמֵי בְכִיתוֹ וַיְדַבֵּר יוֹסֵף אֶל-בֵּית פְּרָעָה לֵאמֹר אִם-נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֵיכֶם דִּבְרוּ-נָא בְּאָזְנֵי פְרָעָה לֵאמֹר: ה אָבִי הַשְּׁבִיעֵנִי לֵאמֹר הִנֵּה אֲנִכִּי מֵת בְּקִבְרִי אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שְׁמָה תִּקְבְּרֵנִי וְעַתָּה אֵעֲלֶה-נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת-אָבִי וְאֶשׁוּבָה: ו וַיֹּאמֶר פְּרָעָה עֲלֶה וּקְבֹר אֶת-אָבִיךָ כַּאֲשֶׁר הִשְׁבִּיעַךָ: ז וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו וַיַּעַל אוֹתוֹ כָּל-עַבְדֵי פְרָעָה זָקְנֵי בֵיתוֹ וְכָל זָקְנֵי אֶרֶץ-מִצְרָיִם: ח וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וּבֵית אָבִיו וְכָל טַפָּם וְצִאֲנָם וּבְקָרָם עֹזְבוֹ בְּאֶרֶץ גֶּשֶׁן: ט וַיַּעַל עִמּוֹ גַם-רַכָּב גַּם-פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבֹד מְאֹד: י וַיָּבֹאוּ עַד-גֵּרֶן הָאֹמֶד אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם מִסֵּפֶד גָּדוֹל וְכַבֵּד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֵבֶל שְׁבַע יָמִים: יא וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת-הָאֵבֶל בְּגֶרֶן הָאֹמֶד וַיֹּאמְרוּ אֵבֶל-כְּבֹד זֶה לְמִצְרָיִם עַל-פֶּן קָרָא שְׁמָה אֵבֶל מִצְרָיִם אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן: יב וַיַּעַשׂוּ כֵּן לּוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם: יג וַיִּשְׂאוּ אוֹתוֹ בָּנוֹ אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּמַעֲרַת שְׂדֵה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר קָנָה אֲבִיהֶם אֶת-הַשָּׂדֶה לְאַחֲזֵת-קֶבֶר מֵאֵת עֶפְרוֹן הַחֲתִי עַל-פְּנֵי מִמְרָא: יד וַיָּשֶׁב יוֹסֵף מִצְרֵימָה הוּא וְאֶחָיו וְכָל-הָעָלִים אוֹתוֹ לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֶת-אָבִיו: טו וַיֵּרָאוּ אַחֲרֵי-יוֹסֵף כִּי-יָמָת אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהַשֵּׁב יוֹשֵׁב לָנוּ אֵת כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אוֹתוֹ: טז וַיֵּצֵאוּ אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: יז כֹּה-תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פֶשַׁע אַחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי-רָעָה גִמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לִפְשַׁע עַבְדִּי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיִּבֶךְ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו: יח וַיִּלְכּוּ גַם-אֶחָיו וַיִּפְּלוּ לִפְנָיו וַיֹּאמְרוּ הִנֵּנוּ לְךָ לַעֲבָדִים: יט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף אֶל-תִּירָאוּ כִּי תַחַת אֱלֹהִים אֲנִי: כ וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה

השִׁבְטִים בָּחֲרוּ לְהִיטֵי צֶאֱן, פְּרוּשִׁים מִהָעוֹלָם, כְּדִי שְׂיֻכְלוּ לַעֲבֹד אֶת ה' בְּלִי הַפְּרָעוֹת. לָכֵן נִקְרָאִים כָּל יִשְׂרָאֵל עַל שְׁמוֹ, כִּי הוּא מִפְרָנֵם אוֹתָם תָּמִיד בְּמִזוֹן רִוְחָנִי וּמַעֲנִיק

לָהֶם אֶת הַפֶּחַח לְהִיטֵי דְבוּקִים בָּה' גַּם בְּהִיטָתָם תַּחַת שְׁלֹטוֹן זָר, בְּזִמְנֵי הַגָּלוּת.

(לקוטי שיחות כה עמ' 252)

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵיהֶם הָיָה לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵינָעַם, וְכָל־נִתְיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְחָה עֹשֶׂר וְכָבוֹד. וְ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר: מְדִיִּיקִים לַגּוֹלָל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שֶׁמֶקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֶט חוֹגְרִים בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאוֹתָהּ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבד, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר). שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־דָוֶד לָמוֹת וַיֵּצֵא אֶת־שְׁלֹמֹה בְנוֹ לֵאמֹר: ב אֲנֹכִי הֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ כָּל־הָאָרֶץ כַּמֶּנֶּחֱ הִנָּחֵם בְּכָל הַבְּרִיּוֹת וְחִזַּקְתָּ עִם שְׂאֵתָה עוֹדֵד גֵּר (שְׁלֹמֹה הָיָה בָּעֵת הַזֹּאת בֶּן שְׁמֹנִים עֶשְׂרֵה שָׁנָה (רד"ק דה"א כט) וְהָיִיתָ לְאִישׁ הַשָּׁלֵם בְּשָׁנָיו, הוֹאִיל וְאִמּוֹת: ג וְשִׁמְרָתָּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדֶרֶכָיו לְהִיטֵי רָחוֹם וְרַב חֶסֶד כְּמוֹתוֹ לְשִׁמּוֹר חֻקָּיו מִצִּוּוֹת שֶׁלֹּא נִחְגְּלוּ טַעֲמֵיהֶן מִצִּוּתָיו מִה שֶׁבִּין אָדָם לְמִקּוֹם וּמִשְׁפָּתָיו מִה שֶׁבִּין אָדָם לְחֶבֶר וְעוֹדוֹתָיו מִצִּוּוֹת אֲשֶׁר טַעֲמֵיהֶן לְהַעֲדִיר

שי למורא

ב) וְהָיִיתָ לְאִישׁ, וְרִיז וּמוֹשֵׁל בְּנַפְשְׁךָ וּבִכּוֹשׁ אֶת יְצִדְךָ. ג) לְמַעַן תִּשְׁכַּח, כְּעֹבֵר שְׂמִירַת הַתּוֹרָה

הפטרה לפרשת ויחי לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

במלכים א פרק ב

ב א וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־דָוֶד לָמוֹת וַיֵּצֵא אֶת־שְׁלֹמֹה בְנוֹ לֵאמֹר: ב אֲנֹכִי הֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ כָּל־הָאָרֶץ וְחִזַּקְתָּ וְהָיִיתָ לְאִישׁ: ג וְשִׁמְרָתָּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדֶרֶכָיו לְשִׁמּוֹר

תצליח. ה) וגם, וגם זאת היא מדרכי ה' לבער אנשי הרשע. אשר עשה לי יואב, אבגר ועמשא באו בהקטחת דוד והלכו בשליחותו, ועם כל זה הרגם יואב, לכן יחשב הדבר קלמה לדוד. דמי מלחמה בשלום, דם הראוי לשפך באנשים הלוחמים בנז, שפך הוא באנשי

שלומו. בחגרתו, בפה שחגר חרבו מצמידת במתניו לחרבו כדי שתהא נוחה לכל. ובנעלו אשר ברגליו, וכשיצא מול עמשא, שחה מעט לתפון נעלו, ונפלה החרב מתערה והנביחה בידו והרג את עמשא. ועמשא לא נשמר, כי ראה שהחרב מעצמה נפלה. (1) ועשית בחכמתך, לפי חכמתך תמצא לו סבה. (2) תעשה חסד, כל חסד שתוכל. והיו באוכלי שלחנה, וגם והיו באוכלי שלחנה. (ח) נמרצת, חזקה ומפרשת. (ח) ביום לבתי מחנים, בשבוע דוד מפני אבשלום, הלך עד מחנים וישב שם עד חזרתו לירושלים. והוא ירד לקראתה, לפנים אותה.

חקתיו מצותיו ומשפטי ויעדותיו
בפתוב בתורת משה למען תשפיל
את כל-אשר תעשה ואת כל-אשר
תפנה שם: ד למען יקים יהוה את-
דברו אשר דבר עלי לאמר אם-ישמרו
בניך את-דרךם ללכת לפני באמת
בכל-לבכם ובכל-נפשם לאמר לא-
יפרת לך איש מעל פסא ישראל:
ה וגם אתה ידעת את אשר-עשה לי
יואב בן-צרויה אשר עשה לשני-שרי
צבאות ישראל לאבגר בן-נר ולעמשא

בן-יתר ויהרגם וישם דמי-מלחמה בשלם ויתן דמי מלחמה
בחגרתו אשר במתניו ובנעלו אשר ברגליו: ועשית
בחכמתך ולא-תורר שיבתו בשלם שאל: וילבני ברזלי
הגלעדי תעשה-חסד והיו באוכלי שלחנה בייבן קרבו אלי
בברחי מפני אבשלום אחיך: ה והנה עמך שמעי בן-גרא
בן-הימיני מבחרים והוא קללני קללה נמרצת ביום לבתי
מחנים והוא ירד לקראתה תירדן ואשבע לו ביהוה לאמר
אם-אמיתך בחרב: ט ועתה אל-תנקהו כי איש חכם אתה
וידעת את אשר תעשה-לו והורדת את-שיבתו בדם שאל:
וישכב דוד עם-אבתיו ויקבר בעיר דוד: י והימים אשר

על נפלאות ה' בשבת ומועדי ה' והימים פתוב בתורת משה למען
תשפיל את כל-אשר תעשה ואת כל-אשר תפנה שם: ד למען
יקים יהוה את-דברו אשר דבר עלי לאמר אם-ישמרו בניך
את-דרךם ללכת לפני באמת בכל-לבכם ובכל-נפשם לאמר לא-
יפרת לך איש מעל פסא ישראל: ה וגם אתה ידעת את
אשר-עשה לי יואב בן-צרויה אשר עשה לשני-שרי צבאות
ישראל לאבגר בן-נר ונעמשא בן-יתר ונעמשא בן-נר ונעמשא
בן-יתר אשר באו בהקטחת דוד והלכו בשליחותו ועם כל זאת והרגם יואב
וישם דמי-מלחמה הראוי לשפוך בשני-אנשי עמשה בשלם באנשי
שלומו בערמה שאל ויתן דמי מלחמה בחגרתו אשר במתניו
שחגר חרבו מצמידת במתניו לחרבו, בכדי שתהא נוחה ליפול בשחה
מועסת, וכשיצא מול עמשא שחה מעט
ובנעלו אשר ברגליו תפון נעלו, ונפלה החרב מתערה והנביחה בידו
והכהו נפש. ועמשא לא נשמר, על פי
ראה אשר מעצמה נפלה מתערה:
ו ועשית בחכמתך תמצא לו עילה
וסבה כדי ולא-תורר שיבתו שלא
ירד בשלם שאל לקבר במיתת
עצמו: ז ולבני ברזלי הגלעדי
תעשה-חסד והיו באוכלי
שלחנה בייבן קרבו אלי בברחי
מפני אבשלום אחיך בשמיר
אבשלום בידו, ברח דוד מירושלים
למחנים שבעבר הירד וכלכל אותו שם
ברזלי הגלעדי (שמיב טו/ז כוכב):
ח והנה עמך שמעי בן-גרא
שתה מלמדו תורה בן-הימיני
מבחרים והוא קללני קללה
נמרצת (שמיב טז) ביום לבתי
מחנים בשבוע דוד מפני אבשלום
והוא ירד לקראתה תירדן לפנים
אותי ואשבע לו ביהוה לאמר

אם-אמיתך בחרב לכן לא אוכל בעצמי לקחת נקמתי מפני: ט ועתה הואיל ואתה תמלוד תחתי אל-תנקהו מהעון הזה כי איש חכם אתה למצוא
לו עון מות בשביל דבר אחר וידעת את אשר תעשה-לו לא תניחו למות על מנתו והורדת את-שיבתו בדם שאל: י וישכב דוד עם-אבתיו
ויקבר בעיר דוד היא ציון: יא והימים אשר הלך דוד על-ישראל ארבעים שנה בחברון מלך שבע שנים ובירושלים מלך שלשים ושלש

מֶלֶךְ דָּוִד עַל־יִשְׂרָאֵל אֲרַבְעִים שָׁנָה בְּחֶבְרוֹן מֶלֶךְ שִׁבְעַת שָׁנִים
וּבִירוּשָׁלַיִם מֶלֶךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים: יב וְשִׁלְמָה יָשָׁב
עַל־כֶּסֶּא דָּוִד אָבִיו וַתֵּכֶן מַלְכָּתוֹ מְאֹד:

שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים (שְׁמִיב ב), וְלֹא
חֹשׁ לְמִנּוּתָם כָּאֵן, עַל כִּי הָיָה נֶרְדָּף
מֵאֲבִישָׁלוֹם שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים: יב וְשִׁלְמָה
יָשָׁב עַל־כֶּסֶּא דָּוִד אָבִיו וַתֵּכֶן
מַלְכָּתוֹ מְאֹד אַף עַל הָעֲלִיזוּתִים:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב
רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:
רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כֶּסֶּאֱלֹהִים לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָּ לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֹאֲד מְאֹד וַתִּמְלֹא
הָאֶרֶץ אֹתָם: פ (ל"ח) ח וַיָּקָם מֶלֶךְ־חָדָשׁ עַל־
מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדָע אֶת־יֹסֵף: ט וַיֹּאמֶר אֵל־
עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וַעֲצוּם מִמֶּנּוּ:
י הִבָּה נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן־יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי־תִקְרָאנָה
מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם־הוּא עַל־שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם־בָּנוּ

א * וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָּה
אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבִיתוֹ בָּאוּ: ב רֹאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לֵוִי
וַיהוּדָה: ג וַיִּשְׁכַּר וְזִבְלֹן וּבְנִימִן: ד דִּן וְנַפְתָּלִי גָד
וְאָשֶׁר: ה וַיְהִי כָל־נַפְשׁ יִצְחָק יַעֲקֹב שִׁבְעִים
נַפְשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם: ו וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל־
אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: ז וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ

אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֹד: ^{טו} וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם
לְמִלֻּדֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחָת שְׁפֹרָה וְשֵׁם
הַשְּׁנִית פּוּעָה: ^{טז} וַיֹּאמֶר בְּיָלְדָךְ אֶת־הָעִבְרִית
וְרֵאִיתָ עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהַמֶּתֶן אֹתוֹ
וְאִם־בַּת הוּא וְחָיָה: ^{יז} וַתִּירֶאֶן הַמִּלֻּדֹת אֶת־
הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וַתַּחֲיֶינן אֶת־הַיָּלָדִים:

וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ: ^{יח} וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים
לְמַעַן עֲנֹתוּ בְּסִבְלָתָם וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה
אֶת־פֶּתֶם וְאֶת־רַעְמֶסֶס: ^{יט} וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ בֶּן
יִרְבֵּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ישראל)
^כ וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֹד:
^{כא} וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֶמֶר
וּבְלִבָּיִם וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל־עֲבָדָתָם

אגרות קודש

ב"ה, י"א טבת, תשי"ד
ברוקלין.

מחותי הרה"ג והרה"ח עוסק בצ"צ וו"ח אי"א
בעל מדות וכו' מוה"ר אברהם יהודא שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו משילחי מרחשון, ואתו הסליחה על עכוב מכתבי שלי עד עתה, מפני רוב הטרדות, ובפרט אלו נוספות בקשר עם חג הגאולה י"ט כסלו וימי חנוכה והדפסת התניא מחדש ובפעם הראשונה בחצי כדור התחתון (אשר נשלח בחבילה בפ"ע לכהדר"ג שי' ובטח יאשר קבלתו).

בבקשתו הנה כשאחי' על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אקרא את הפ"נ שבמכתבו, והשי"ת יזכהו לבשר ולהתבשר אך טוב הן בגשמיות והן ברוחניות ובפרט אשר הא בהא תליא...

מוסג"פ העתק מכתבי כללי שהו"ל בקשר עם חג הגאולה י"ט כסלו, ותקותי שיעניין את כהדר"ג שי'.

בברכה לו ולזוגתו הרבנית - שיחיו - לאריכות ימים ושנים טובות, שבכלל זה הוא סיפוק נפשי מהרוחניות והגשמיות.

ע"פ סיבה עברתי זה עתה עוה"פ על מכתבי כהדר"ג אלי משנות תשי"י-תשי"ג, ורואה אני אשר בסך הכל יש גם מקום לשביעת רצון במידה ידועה. ומוזה דן אני גם על עצמי ודכוותי, אשר אפשר שאם היו רושמים לפני שנים אחדות פרטי המבוקש לעתיד לבוא, הרי הבחינה בזה עתה הייתה מביאה להחלטה, אז דער אויבערשטער איז גאר ניט אזוי שטריינג.

בטח כבר קיבל הביכלאך. ואתענין לדעת אם יש בהם גם גכתי"ק ושל מי וכו'. ות"ח מראש.

לוח זמנים לשבוע פרשת ויחי - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ח)	6:40	6:40	8:34	8:36	9:10	9:12	10:03	10:05	12:14	12:17	16:49	16:54	17:17	17:22	16:33	17:33
חיפה (ח)	6:42	6:43	8:34	8:36	9:11	9:13	10:03	10:05	12:13	12:16	16:48	16:52	17:13	17:18	16:18	17:29
ירושלים (ח)	6:39	6:40	8:32	8:34	9:09	9:11	10:01	10:04	12:13	12:15	16:51	16:56	17:15	17:19	16:15	17:30
תל אביב (ח)	6:42	6:42	8:34	8:36	9:11	9:13	10:03	10:06	12:14	12:17	16:47	16:52	17:16	17:20	16:29	17:31
אוסטריה, וינה (ח)	7:45	7:44	9:01	9:02	9:50	9:51	10:34	10:35	12:28	12:31	16:11	16:17	16:49	16:56	15:58	17:10
אוסטריה, מלבורן (ק)	6:01	6:06	8:53	8:57	9:40	9:44	10:56	10:59	14:00	14:03	20:47	20:47	21:19	21:19	20:28	21:32
אוקראינה, אודסה (ח)	7:41	7:40	9:02	9:03	9:49	9:50	10:34	10:36	12:31	12:33	16:20	16:26	16:57	17:03	16:07	17:17
אוקראינה, דונייצק (ח)	7:19	7:18	8:35	8:36	9:24	9:24	10:08	10:09	12:02	12:05	15:46	15:52	16:24	16:30	15:33	16:45
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	7:32	7:31	8:46	8:48	9:35	9:36	10:19	10:21	12:13	12:16	15:55	16:01	16:34	16:40	15:42	16:54
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	8:05	8:04	9:14	9:15	10:05	10:06	10:48	10:49	12:39	12:41	16:13	16:19	16:54	17:00	16:00	17:15
אוקראינה, קייב (ח)	7:59	7:57	9:06	9:08	9:58	9:59	10:40	10:42	12:31	12:34	16:04	16:11	16:45	16:52	15:52	17:07
אחדו אמירויות, אבו דאבי (ח)	7:06	7:08	9:10	9:12	9:44	9:46	10:39	10:42	12:56	12:59	17:45	17:50	18:12	18:16	17:29	18:26
איטליה, מילאנו (ח)	8:03	8:03	9:27	9:29	10:13	10:14	10:59	11:01	12:57	12:59	16:53	16:59	17:27	17:32	16:37	17:46
אקוודור, קיטו (ח)	6:14	6:16	8:42	8:45	9:14	9:16	10:16	10:19	12:48	12:51	18:22	18:24	18:46	18:48	18:06	18:58
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:44	5:49	8:35	8:39	9:19	9:23	10:33	10:36	13:33	13:36	20:11	20:11	20:41	20:41	19:52	20:54
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:16	6:22	9:08	9:13	10:01	10:05	11:18	11:22	14:26	14:29	21:21	21:21	21:57	21:56	21:03	22:11
ארה"ב, בולטימור (ח)	7:26	7:26	9:05	9:07	9:46	9:48	10:35	10:37	12:40	12:43	16:54	16:59	17:26	17:31	16:40	17:43
ארה"ב, ברוקלין (ח)	7:20	7:20	8:56	8:57	9:37	9:39	10:26	10:28	12:29	12:32	16:39	16:45	17:12	17:17	16:26	17:29
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	7:20	7:20	8:56	8:58	9:38	9:39	10:27	10:29	12:30	12:33	16:39	16:45	17:12	17:17	16:26	17:30
ארה"ב, דטרויט (ח)	8:01	8:01	9:34	9:35	10:17	10:18	11:04	11:06	13:06	13:08	17:10	17:16	17:44	17:49	16:57	18:02
ארה"ב, הוסטון (ח)	7:17	7:18	9:13	9:15	9:49	9:51	10:42	10:44	12:55	12:58	17:34	17:39	18:01	18:05	17:19	18:16
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:57	6:58	8:47	8:49	9:24	9:26	10:16	10:18	12:26	12:28	16:54	16:59	17:24	17:28	16:40	17:39
ארה"ב, מיאמי (ח)	7:08	7:09	9:10	9:12	9:44	9:46	10:39	10:41	12:54	12:57	17:42	17:46	18:08	18:12	17:27	18:22
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	7:18	7:18	8:52	8:54	9:34	9:36	10:23	10:25	12:25	12:28	16:33	16:39	17:06	17:11	16:20	17:24
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	7:43	7:43	9:20	9:21	10:01	10:03	10:50	10:52	12:54	12:56	17:04	17:09	17:37	17:42	16:50	17:54
ארה"ב, שיקגו (ח)	7:18	7:18	8:52	8:53	9:34	9:35	10:22	10:24	12:24	12:27	16:30	16:36	17:04	17:09	16:17	17:22
בוליביה, לה-פס (ח)	6:03	6:07	8:44	8:47	9:18	9:21	10:25	10:28	13:09	13:11	19:09	19:11	19:34	19:36	18:52	19:46
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:47	8:45	9:51	9:53	10:44	10:45	11:26	11:27	13:16	13:18	16:45	16:52	17:27	17:34	16:33	17:49
בלגיה, בריסל (ח)	8:45	8:44	9:51	9:53	10:44	10:44	11:26	11:27	13:16	13:19	16:47	16:54	17:29	17:35	16:35	17:50
ברזיל, סאו פאולו (ח)	5:23	5:27	8:08	8:12	8:45	8:48	9:54	9:58	12:44	12:47	19:02	19:03	19:24	19:25	18:40	19:36
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:13	5:17	7:58	8:01	8:34	8:37	9:43	9:46	12:32	12:35	18:43	18:45	19:10	19:11	18:27	19:22
בריטניה, לונדון (ח)	8:06	8:05	9:10	9:11	10:03	10:04	10:45	10:46	12:34	12:37	16:04	16:11	16:44	16:51	15:53	17:06
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	8:25	8:23	9:20	9:21	10:17	10:17	10:57	10:58	12:42	12:45	16:00	16:07	16:45	16:52	15:51	17:09
גרמניה, ברלין (ח)	8:17	8:16	9:17	9:18	10:12	10:12	10:52	10:54	12:40	12:43	16:04	16:12	16:47	16:53	15:51	17:09
גרמניה, פרנקפורט (ח)	8:24	8:23	9:33	9:35	10:25	10:25	11:07	11:09	12:59	13:02	16:33	16:40	17:14	17:20	16:21	17:35
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:18	5:22	8:05	8:08	8:42	8:46	9:53	9:56	12:45	12:48	19:11	19:12	19:31	19:32	18:46	19:43
הודו, מומבאי (ח)	7:12	7:13	9:22	9:25	9:55	9:57	10:52	10:54	13:12	13:15	18:12	18:16	18:37	18:41	17:57	18:51
הודו, פונה (ח)	7:07	7:09	9:18	9:20	9:50	9:53	10:48	10:50	13:08	13:11	18:09	18:13	18:34	18:38	17:54	18:48
הונגריה, בודפשט (ח)	7:32	7:31	8:49	8:51	9:37	9:38	10:22	10:24	12:17	12:20	16:03	16:09	16:41	16:47	15:50	17:01

לוח זמנים לשבוע פרשת ויחי - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		בניית שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:25	7:25	9:01	9:02	9:43	9:44	10:31	10:33	12:34	12:36	16:42	16:48	17:15	17:21	16:29	17:33
יוון, אתונה (ח)	7:41	7:41	9:23	9:25	10:03	10:04	10:53	10:55	12:59	13:01	17:16	17:21	17:47	17:52	17:02	18:04
מולדובה, קישינב (ח)	7:51	7:50	9:10	9:11	9:57	9:58	10:42	10:44	12:38	12:41	16:26	16:32	17:03	17:09	16:13	17:23
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:10	7:12	9:20	9:22	9:53	9:55	10:50	10:52	13:09	13:12	18:09	18:13	18:34	18:38	17:54	18:48
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	4:44	4:50	7:34	7:39	8:36	8:41	9:56	10:00	13:12	13:14	20:21	20:20	21:01	21:00	20:03	21:17
נפאל, קטמנדו (ח)	6:54	6:56	8:54	8:56	9:29	9:31	10:23	10:25	12:37	12:40	17:20	17:24	17:47	17:51	17:05	18:02
סין, בייג'ינג (ח)	7:36	7:36	9:13	9:15	9:55	9:56	10:44	10:46	12:48	12:50	16:59	17:05	17:32	17:37	16:44	17:49
סינגפור, סינגפור (ח)	7:06	7:09	9:34	9:37	10:05	10:08	11:07	11:10	13:38	13:41	19:09	19:12	19:33	19:36	18:54	19:45
פולין, ורשא (ח)	7:45	7:44	8:46	8:47	9:40	9:41	10:21	10:23	12:09	12:12	15:34	15:41	16:17	16:24	15:21	16:40
פרו, לימה (ח)	5:47	5:51	8:25	8:28	8:57	9:00	10:04	10:06	12:44	12:46	18:36	18:38	19:01	19:03	18:20	19:13
צרפת, ליון (ח)	8:22	8:21	9:45	9:46	10:31	10:32	11:17	11:18	13:14	13:17	17:07	17:13	17:43	17:49	16:54	18:02
צרפת, פריז (ח)	8:44	8:43	9:58	9:59	10:47	10:48	11:31	11:32	13:24	13:27	17:06	17:13	17:44	17:50	16:52	18:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:04	6:07	8:29	8:32	9:00	9:03	10:01	10:04	12:30	12:33	17:56	17:59	18:20	18:22	17:40	18:32
קנדה, טורונטו (ח)	7:51	7:51	9:20	9:21	10:04	10:05	10:51	10:53	12:51	12:54	16:54	17:00	17:26	17:31	16:38	17:45
קנדה, מונטריאול (ח)	7:34	7:34	8:58	9:00	9:44	9:45	10:30	10:32	12:28	12:30	16:23	16:29	16:57	17:03	16:08	17:17
קפריסין, לרנקה (ח)	6:53	6:54	8:41	8:43	9:19	9:21	10:10	10:12	12:19	12:22	16:45	16:50	17:14	17:19	16:31	17:31
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:20	9:18	10:09	10:10	11:08	11:08	11:47	11:48	13:30	13:32	16:39	16:47	17:27	17:34	16:28	17:51
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:59	8:57	9:43	9:44	10:44	10:44	11:22	11:23	13:03	13:06	16:11	16:19	16:56	17:03	15:55	17:21
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	8:08	8:07	9:27	9:28	10:14	10:15	10:59	11:01	12:55	12:57	16:41	16:48	17:19	17:25	16:28	17:39
שווייץ, ציריך (ח)	8:13	8:12	9:31	9:33	10:19	10:20	11:04	11:06	12:59	13:02	16:51	16:57	17:23	17:29	16:33	17:43
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:42	6:44	8:58	9:00	9:30	9:32	10:28	10:31	12:52	12:54	18:02	18:05	18:26	18:29	17:46	18:39

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת "ג תשרי תשד"ס כ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמוכונן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת קדש:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגְיַעֲנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחַזְרֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְמִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פְּרִיעָנוּיִת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב



לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Otzar770.com

Chasidut.tv

Lahak.org

הרשמה כמנויים לדבר מלכות



03-9601001



DvarMalchus.org



חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס



2 3 0 4 - 3 3 7 7